

RÉGI MAGYAR DRÁMAI EMLÉKEK

XVIII. század

3.

PÁLOS iskoladrámák,
KIRÁLYI TANINTÉZMÉNYEK,
KATOLIKUS PAPNEVELDÉK
színjátékai

Akadémiai Kiadó, Budapest

PÁLOS ISKOLADRÁMAK,
KIRÁLYI
TANINTÉZMÉNYEK,
KATOLIKUS PAPNEVELDÉK
SZÍNJÁTÉKAI

(Régi Magyar Drámai Emlékek XVIII. század 3.)

Sajtó alá rendezte
VARGA IMRE

Kötetünk első részében az oktató-nevelő munkában a jezsuitáknál, piaristáknál és más tanítóréndeknél jóval kisebb szerepet játszó pálosok iskoladrámáit olvashatjuk a pápai és sátoraljaújhelyi gimnáziumokból. A drámaszövegeknek, a nyomtatott programok nagyobb részének ez az első kiadása, akárcsak a volt jezsuita intézményekből, a nagyváradi archigimnáziumból és nemesi konviktusból a jezsuita rend feloszlását követő időkből származó két játéknak.

A kiadvány következő része a katolikus papneveldek szemináriumaiiban folyó színjátszás modern kiadásban először itt olvasható, magyar nyelvű termékeit tartalmazza. A papképzésben II. Józseftől 1783-ban bevezetett új rendszer kitágította a szeminaristák látókörét, arra az elhatározásra bírta a kispapokat, hogy tehetségüket a hazai tudományosság, a magyar nyelv, irodalom felvirágoztatására szenteljék. Ilyen irányú munkálkodásukat, színjátszóit szokásukat a központi szemináriumok megszűnése után az ország különböző püspöki szemináriumaiiban folytatták. Az előadott darabok között voltak régiebb típusú iskoladrámák, nagy többségüket azonban fordítások, átdolgozások, világi színpadra írt, többé-kevésbé eredeti alkotások képezték.

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

**PÁLOS ISKOLADRÁMÁK, KIRÁLYI TANINTÉZMÉNYEK,
KATOLIKUS PAPNEVELDÉK SZÍNJÁTÉKAI**

RÉGI MAGYAR DRÁMAI EMLÉKEK

XVIII. SZÁZAD

3.

SOROZATSZERKESZTŐ
KILIÁN ISTVÁN ÉS VARGA IMRE

1. PROTESTÁNS ISKOLADRÁMÁK, 1–2
2. MINORITA ISKOLADRÁMÁK

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

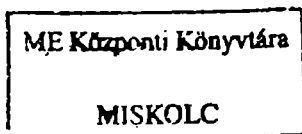
PÁLOS ISKOLADRÁMÁK,
KIRÁLYI
TANINTÉZMÉNYEK,
KATOLIKUS PAPNEVELDÉK
SZÍNJÁTÉKAI

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE
VARGA IMRE

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1990

**Megjelent a „Kulturális és történelmi emlékeink
feltárása, nyilvántartása és kiadása”
program támogatásával**

ISBN 963 05 5843 2

Kiadja az Akadémiai Kiadó, Budapest

Első kiadás: 1990

© Akadémiai Kiadó · Budapest 1990. Varga Imre

Minden jog fenntartva

Printed in Hungary

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	7
PÁLOS ISKOLADRÁMÁK	9
1. PÉNTEK ISTVÁN: <i>Pál</i> (Pápa, 1761)	15
2. <i>Nova et vetus Hungaria — Új és régi Magyarország</i> (Pápa, 1772)	65
3. <i>Pápa városának vittatása</i> (Pápa, 1772)	71
4. TÁNCZ MENYHÉRT: <i>József</i> (Sátoraljaújhely, 1765)	79
5. <i>Bakhus</i> (Sátoraljaújhely, 1765)	103
6. <i>Omnia vincit amor. Közjátéka: Kocsonya Mihály házassága</i> (Sátoraljaújhely, 1765)	141
7. <i>Harmadik István</i> Sátoraljaújhely, 1775)	213
KIRÁLYI TANINTÉZMÉNYEK SZÍNJÁTÉKAI	221
NAGYVÁRADI ARCHIGYMNASIUM	225
8. SZLUHA DEMETER: <i>Pásztori játék</i> (1781)	229
NAGYVÁRADI KIRÁLYI KONVIKTUS	247
9. GUBERNÁTH ANTAL: <i>Nagyra héjazó Ordás Demeter</i> (1778)	251
KATOLIKUS PAPNEVELDÉK SZÍNJÁTÉKAI	267
POZSONY	271
10. FEJÉR GYÖRGY: <i>A tisztségre vágyódók</i> (1789)	275
11. FEJÉR GYÖRGY: <i>Az öreg fősvény</i> (1790)	335
12. KRESZNERICS FERENC: <i>Játék</i> (1790)	389
13. WERTHES FRIEDRICH — CSÉPÁN ISTVÁN: <i>Zrinyi Miklós</i> (1794)	457
EGER	501
14. <i>Kozroes király</i> (1783)	505
GYŐR	511
15. RAJNIS JÓZSEF: <i>Az ikerek</i> (1796)	515
PEST	567
16. <i>Pásztor dal</i> (1789)	571

ELŐSZÓ

A XVIII. századi magyar nyelvű iskoladrámáink kiadási terve szerint jelen kötetünkben az oktató-nevelő munkában a jezsuitáknál, piaristáknál, minoritáknál és ferenceseknél jóval kisebb szerepet játszó pálos rend iskolai színjátszásának emlékeit tesszük közzé. A négy teljes drámaszöveg és a három nyomtatott program nagyobb része először itt lát napvilágot. Itt közöljük a volt nagyváradai jezsuita gimnázium utódjának, az archigimnáziumnak, valamint a váradai királyi nemesi konviktus növendékeinek előadásait.

A kötet második része azokat a magyar drámaszövegeket tartalmazza, melyek a katolikus papnövendékek szemináriumaiiban folyó színjátszásból ránk maradtak. Sajnálatos módon ebből a roppant gazdag anyagból kevés magyar előadás szövegét ismerjük. A közölt anyag zömét a pozsonyi szeminárium tagjai játszották. A szép számmal ismert győri és egri szeminaristák előadásaiból mindössze egy vígjátéknak a szövegét, illetőleg egy darabnak a nyomtatott programját tudjuk kiadni. A pesti szeminárium kispapjainak színjátszói tevékenységét egy 1789-ben játszott *Pásztori dal* képviseli. Ezek a szemináriumi játékok nagyobb részben napvilágot láttak egykorú kiadásban, csak kisebb részük jelenik meg itt nyomtatásban először.

PÁLOS ISKOLADRÁMÁK

Magyarországon az ifjúság oktatásában a pálos rend tagjai jóval kisebb szerepet játszottak, mint pl. a jezsuiták vagy a piaristák. A pálosok tanító rendnek igazából csak a jezsuiták feloszlata után tekinthetők. 1773 előtt mindössze két középiskolájuk volt, csak a jezsuita rend eltörlését követőleg vették át a jezsuiták több gimnáziumának a vezetését. Ezeket a gimnáziumokat azonban a *Ratio Educationis* szellemében a székesfehérvári kivételével alsóbb fokú tanintézményekké, kispálosokká szervezték át, és sorsukban osztozott a pálosok régi iskolája is Pápán. De a pálosok oktató-nevelő munkája a volt jezsuita iskolákban éppen úgy, mint saját régi gimnáziumaikban rövid lélegzetűvé vált. Már 1784-ben elterjedt a hír, hogy a császár a rend eltörlését tervezi. 1786. február 7-én megszületett a feloszlató rendelet, melyet a következő hónapban minden pálos kolostorban megkaptak a rend tagjai.

A pálosoknak Pápán volt régóta iskolájuk. Itt 1638-ban nyitották meg kispálosiskolájukat. (MÉSZÁROS István: Középszintű iskoláink kronológiája és topográfiája 996—1948. Bp. 1988. 237.) Iskolájuk azután vált jelentőssé, mikor 1660-ban a református iskola tanulóit szétkergették, még inkább 1752 után, amikor az Esterházyak az iskolát bezárták, a református gyülekezet épületeit elvették.

1761-ben az iskola számára új épületet emeltek, és az addigi négy osztályhoz poétikai és retorikai osztályokat csatoltak. Hivatalos engedélyt is kaptak erre 1762. november 3-án. 1777-ig három tanár tanította a hat osztályt. Minthogy a rend nem tudott a hat osztály vezetésére külön-külön tanárról gondoskodni, a *Ratio Educationis* értelmében a nagyiskolát háromosztályos grammatikai iskolává fokozták le.

A rend feloszlásával 1786-ban megszűnt Pápán a pálosok iskolája. A városnak azonban sikerült elérnie, hogy két volt pálos tanár a kolostor épületében mintegy magánintézményben taníthasson. De mikor 1788. május 25-én a rendházat tűz hamvasztotta el, a tanítás megszűnt. 1790 őszén a megyegyűlésen a város kieszközölte, hogy Kelemen György és Kemény Antal, volt pálos rendtagok újra taníthassanak. 1794-ben pedig a helytartótanács engedélyt adott, hogy az iskola három osztállyal újra működjen. Volt pálosok és világi papok tanítottak benne 1802-ig.

Az iskoláról az 1790—1794 közti évekből tudunk legkevesebbet. „Annyit tudunk, hogy az iskolás gyerekek a tanároknak két forintot fizettek, hogy a tanárok oly játékokra tanították meg növendékeiket, amelyekből a szülőknek nagy öröme származott, hogy 1792-ben komédiát játszottak ” (BAKONYVÁRI Ildefonz: A pápai katolikus gymnasium története a pálosok idejében. Pápa, 1898. 70.)

Időnként Pápán a rendi növendékeknek filozófiai stúdiumokat is tanítottak (KISBÁN Emil: A pálosok és a tanügy. Regnum 1938—39. 280., BAKONYVÁRI, i. m. 55—56); 1756 és 1761 közt pedig *moralis theologiát* oktattak (KISBÁN, i. m. 282..

BAKONYVÁRI, i. m. 56, 65). (A filozófiai stúdium a középszintű oktatás két felső osztályát képezte. Ezt elvégezvén, a rend novíciusai általában négy évet tanítottak a pápai vagy a sátoraljaújhelyi iskolákban. Utána a szerényebb tehetségűek két évig a *moralis theologiát* tanulták. A tehetségesebb növendékek képzését szolgálta a négy évet igénylő *theologia speculativa*.)

A pálosok másik régi iskolája Sátoraljaújhelyen volt. Itt 1646 óta grammatikai iskolát tartottak fenn, melyben — leszámítva a Thököly- és Rákóczi-kori viszontagságos éveket — 140 esztendőn át tanítottak a retorikával bezárólag. 1719-ben született az a határozat, hogy filozófiát is tanítsanak. („*decretum est Studium Philosophicum hic in nostro conventu futurum* ” OL AP E 153. 82. cs. 523. fasc.) 1720-tól 1725-ig, majd 1740-től 1745-ig oktatták a filozófiai stúdiumokat. (KISBÁN szerint 1718—1719, 1730—31, 1737—38, 1742, 1745—46, 1770—71, 1774—83 között. I. m. 280.) 1742—1778 közt Sátoraljaújhelyen volt a magyar rendtartomány második noviciátusa.

Mikor a rendet 1786-ban feloszlatták, 19 rendtag volt a városban. 1789-ig még ök folytatták a tanítást, a gimnáziumukat ekkor vették át tőlük a tokaji piaristák. (Vö. TUCZY János: A sátor-alja-újhelyi róm. kath. főgymnasium története. In A Kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló Sátor-Alja-Újhelyi róm. kath. Főgymnasium értesítője az 1893/4-iki tanévről. 3—9.)

A ránk maradt adatokból ismert előadásokból, valamint a kis számban fennmaradt szövegelemekből azt kell következtetnünk, hogy amint az oktatásban, az iskolai színjátásban sem játszott a pálos rend a jezsuitákéhoz vagy a piaristákéhoz, illetőleg a minoritákéhoz és ferencesekéhoz hasonlítható szerepet.

A két gimnáziumukban folyó iskoladramái előadásaikból részben egy kéziratos drámagyűjtemény, részben nyomtatott programok tartalmaznak szövegeket.

Pálos iskoladramákat pécsi teológiai tanulmányainak éveiben másolt le Táncz Menyhért 1766—1767-ben. Gyűjteménye négy drámát tartalmaz. Címlapján ez olvasható: „*Actiones Scholas[t]icae Gymnasior[um] Papensis et Ujhelien[sis] S[ancti] Candidi ac Exempti Ordinis S[ancti] Pavli Primi Eremi[t]ae Conscriptae Per Melch[iorem] Tancz ejusdem S[ancti] Ordinis Professum S[acro]-S[anctissimae] Theol[ogi]ae in Qvartum An[n]um Auditore in Neo-erecto Lycaeo S-eccl[esi]ensi 1766. 1767. (Lelőhelye: MTAK RUI 4° 56.) A kézirat végén álló megjegyzésben arról tájékoztat, hogy a lemásolt daraboknál jóval többről tudott: „*Haec pro S[anctae] Matris meae Paulinae Religionis decore et salutis Tuo Autem Lector benevole, si placet, Commodo, gravissimos inter Theologiae Labores descripsi, omissis plus minus Viginti alijs Actionibus Papae, hoc quinquennio quo eloquentiae floret studium, productis, Utpote meritissimorum P[at]ri Martini Billisics primis duobus Annis Rhetorices, P[at]ri Michaelis Sabadhegyi, Professorum opusculis partim quia ii ipsi hoc perfuncti sunt labore, partim quia non vacabat unum sic facere volenti ut aliud non negligatur. Vale et pro me Deum exora. F[rater] M[elchior] T[án]cz*” (A kézirat 194. lapján.)*

Ebből a nyilatkozatából kitűnik, hogy mintegy húsz, Pápán írt, játszott drámát nem másolt le, részben mivel azokat Billisics és Szabadhegyi tanárok — közülük Billisics két évig (1764—1765) a pápai iskola retorikai osztályát tanította — leírták, másrészt mivel nem akarta teológiai tanulmányait elhanyagolni. (CSÁSZÁR Elemér: Kik írták a pálos drámákat? EPhK 1908. 717—718.) Az is bizonyítást nyer, hogy 1761-től Pápán

valóban virágzott a „színjátszó ékesszólás”, öt év alatt mintegy húsz iskoladramát adtak elő, azoknak az előírásoknak megfelelően, melyek értelmében az iskolaév során minden osztálynak kötelessége volt egy színielőadást tartania. Az iskolai törvények szerint az I. és II. osztálynak magyarul kellett színjátékot bemutatnia, a III. osztálynak pedig két declamatiót latinul. Az előadásokhoz szükséges volt a prefectus engedélye. Ő ügyelt egyébként az iskolának, az iskola színházának, az auditoriumnak a tisztaságára. „Ezen kívül akár a prefectus, akár a rhetorica tanára a farsangi napokon egy vagy két vígjátékot adatott elő.” (BAKONYVÁRI, i. m. 57—58. Műve írásakor a Rosty Miklós prefectustól 1761-ben összeállított törvények még megvoltak, ezekből idézett. — NÁDASDY Lajos: A pálosok iskoladramái és iskolai színjátszásuk Pápán. In Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 17. 1985. 430., 450.)

Szövegszerűleg Pápáról csak egy darabot ismerünk 1761-ből. Ugyanebből az évből egy másik előadásnak csak a nyomtatott programja maradt fenn. A színjátszás szokásának a pápai pálos gimnáziumban való továbbélését bizonyítja, hogy egy 1772. szeptember 8-án bemutatott történelmi játéknak is ránk maradt a programja. (KOLTAI Virgil: Győr színészete. Győr, 1890. 11. — NÁDASDY Lajos: Egy ismeretlen pálos iskoladrama. It 1981. 1015—1025.)

A pápai pálos játékokból fennmaradt még három latin nyelvű declamációnak a híre. Az iskolai törvények szerint ezek a harmadik osztályok produkciói voltak. (BAKONYVÁRI, i. m. 58. — NÁDASDY, i. m. 437.)

A sátoraljaújhelyi pálos iskolában folyó színjátszásról kétségtelen adatokat Táncz Menyhért fentebb említett gyűjteménye tartalmaz. A tőle lejegyzett négy darab közül hármat eljátszottak, csak a maga szerzette *Józsefről* írja, hogy még sehol sem adták elő. Nem szól arról, hogy ő is rendezett előadásokat. KISBÁN Emil: A pálosrend története (Bp. 1940) 2. köt. 304. lapján azt írja: „1761—65 közt Táncz az ifjúsággal színdarabokat adatott elő”; azon a helyen azonban, melyre hivatkozik (Megyei Lt. Prot. 104. p. 611) nincs erről szó, sem más iskolajátékról. (Annál kevésbé, mivel ez a jegyzőkönyv az 1790. évből való.)

A szövegükben ismert darabokat Sátoraljaújhelyen 1765-től játszották. Egy korábbi előadásra következtethetünk az egyik 1763-ból származó híradásból, mely szerint „Pro Praemijs ad Bachanalia 10 FLR”; ezt a pénzt talán farsangi játékért fizették a tanulóknak. (EK Ab 199. 62b.) Táncz Menyhért adatán túlmenőleg egy 1772-ben előadott darabról maradt fenn nyomtatott program, s ebből arra következtethetünk, hogy az iskolai színjátszás Sátoraljaújhelyen is hagyomány volt, csak kézzel fogható emlékeit nem ismerjük eléggé.

1.

PÉNTEK ISTVÁN

PÁL

PÁPA, 1761

PÉNTEK ISTVÁN

PÁL

SZOMORU JÁTEK,

mellyet Nemes Pápa Várasában Jádzott ugyan azon Első Remete Szent Pál szerzetes Fiainak gondviselése alatt nevelkedő és tanuló Tekéntetes, Fő Nemes, Nemzetes Iffjuság Tisztelendő Páter Péntek Istvánnak, ugy mint Harmadik és Negyedik Oskoláknak Professorának munkájával s- Kormányzásával; azon esztendőben Hatodik Oskola azon Nemes Városban Kezdődött, ugy mint Ezer hét száz hattvan Egygyedikben.

Beszélgető személyek:

PÁL

Őrző Angyal AZARIAS név alatt

Elme FELICIANUS név alatt

Akarat TRIPHON név alatt

Jóra való hajlandósága akaratnak

PLACIDUS név alatt

Kevélység ANDRAPODISTA név alatt

Kép mutatás GRATIANUS név alatt

Világi Hivtség AMARILIS név alatt

Tűrhetetlenség THOAS név alatt

Torkosság NÁBOR név alatt

Szenvedés EVANESTES név alatt

Allandóság VICTOR név alatt

N. Bálintfy Márton

N. Eördögh Pál

N. Talabér Boldizsár

Langh Ferencz

Andor Josef

Alexovics György

N. Högyész Márton

N. Klempaj József Haller

Regem. béli Zászlótartó

Molnár István

Patsaj János

N. Tengerdi László

Esze János

Játéknak Allapottyá.

Decius Romaj Pogány Fejedelemnek és Kemény Tyrannusnak az egy igaz Keresztény Romai Hit ellen való halhatatlan Kegyetlenkedésének napjaiban Első Remete Szent Pál, alsó Thebaisbul eredendő Tizen ött Esztendős ifjú fene dühösködését az émlétt Tyrannusnak távoztatni Kivánván, és a' Felséges Ur Istennek hívebben Szolgálni, Kietlen Pusztáiban Sötétes Tebaisnak Költözni szándékozott, mellyet szerencsésen végben viven, Száz tizen három Esztendőket némelly Kősziklának rőjtökében töltött vala méltó szolgálattában az Ur Istennek.

S[anctus] Hier[onymus].

Városi

I. VÉGEZÉS

I. Kimenet

- 10 PÁL el végezi magában sötétes barlangjaiban Költözni Thebaisnak. II. Kihez, midőn már indulóban volna, járulván Azarias, sok rendbéli vigasztaló szókkal bátorítja eőt, és magát hozzája adgya Uti Társul. III. Azonban nagy sietséggel érkezik Felicianus, Ki Triphonnal való hoszas vetekedését, annak hozzájuk jövetelét és tulajdon el tőkélését Ki nyilatkoztattya.
- 15 IV. Kiknek egyenlő szándékokat, el érkező Triphon, tellyességgel meg gátolni igyekezik. V. Melly dologban, midőn szorgalmatosan foglalatoskodnék, fia, Placidus nagy remüléssel és Kiáltással futamik hozzája, Ki nemelly történetű, melyet szemlélt vala, viseltetvén, Thebais pusztájában igyekezik. VI. Triphon hirtelen végezését Pálnak Társaival együtt Kárhoztattván,
- 20 Különös belső Lelki indulattal anyira fel gyullad, hogy utánnak indulni Kinszerítetik.

II. VÉGEZÉS

I. Kimenet

- Triphon némelly homályos Kérdésére való Felelet által Pálra talált társaival együtt. II. Kiknek Köz beszélgetéseket halván Andrapodista, reájok rohannak, de el nem foghatván, Szólléttya szolgáljait. III. Kiket, minémőségét a' Történetnek meg beszélvén, Utánna rendelij. IV. Álmélkodván Fő vakmerőségeken az el futamottaknak. V. Azonközben Gratianus és Amarylus el jutnak, Kik fontos okokkal allattják Pálnak Társaival való el fogatását. Andrapodista szemes Vezetésekre az el fogattattaknak Küldi eőket, utána Vetvén maga el jövetelét,
- 25 VI. Fel fuvalkodva rebezgeti a' Foglyoknak elégtelenségeket a' Szabadulásra.
- 30 VII. Pál üldözését Kerülvén Andrapodistának, el tévezti Társait. VIII. Kik mindazonáltal rövid üdő mulva szomorú Kiáltásra meg jelennek, vigasztalván eőt.

III. VÉGEZÉS

I. Kimenet

- Pál Társaival értekezvén a' Juh Pásztoroktól tartandó uttyokrul, az hegynek indul. II. Mellynek Zöldellő Fáji Köz mulatozó Kupidótul a' Világi mulandóságoknak Követésére Ősztönöztetik, de némelly Trombita szóthálván, az Erdőnek veszik minyájon uttyokat. III. Mellynek által menésében, Köz beszélgetésben léven, Két Oroszlányok járulnak hozzájuk. IV. Honnend el indulván, Evanésztésre találnak, Ki az Istentül nékik rendeltetett barlangban Vezeti eőket. V. Holott Victortul szivessen fogadtattván Lakásokat Veszik.

33 érkező [Értelemszerűleg jav.]

ELŐL JÁRÓ BESZÉD

- 40 Pál, Pál, Pál, mi dicsőségünk, Közülünk hová lettél?
Elizius mezejérül mely véletlen el tűntel!
Thebaisnak barlangiban
Vagy üres Kőszikláiban
Jaj, talán rejtekeztél!
- 45 Jászban öltöztek a' Muzák, álmélkodnak a' Parkák,
Könyveznek a' gyenge Nymphák, meg szüntek a' Musikák,
Cytharája Apollonak
Nem Zeng hárfája Arionnak,
Vég butsudat hogy hallyák.
- 50 Tellyes reménségünk vala, hogy nekünk Társunk lennél,
Flora virágos Kertyében vélünk rósákat szednél,
Diannának Templomában,
Szyrenesek Kóruzában
Hogy hiven meg jelennél.
- 55 Álnok és csallárszerentse, így bász e' hiveiddel?
Egész engedelmességgel valánk hozzád hüseggel.
Miért tehát drága Kincsünktől
Meg fosztál szemünk fényétől
Ravasz mesterségeddel?
- 60 Már hogy a' fartélyt fartellyal Kel meg győzni s- nem szóval,
Ki tanultuk fő Kárunkal. De mi is okkal s- móddal
Majd meg vettyük az hálónkat,
Meg fogjuk szép madarunkat,
Kit tőlünk el ragadtál.
- 65 Vége.

I. VÉGEZÉS

I. Kimenet

PÁL

PÁL

- Meddig, oh Istennem, vallyon meddig számos fogyatkozásit tapasztalom a' te szent szolgálatodnak, meddig sulyos Keresztit, sok rend béli szörnyű veszedelmét viselem ezen gyarló testnek? Meddig veled, oh Istennek választott népe, Israel, sötétes Pusztájában tévelgek Egyiptusnak? De vajha tevelegjek, Fel derülne valóban, fel derülne pirosuló hajnala vizsgálatásomnak, oszolna, oszol-
- 70

na homállya el fájult szívemnek, Csillapodnék Zajja tellyes Ereimben buzogó Véremnek, fel találnám czéllját el tőkeltt szándékomnak. De mi gátollya végben meneteleket mind ezeknek? Bátor szívvell! Nincsen, a' mint rémlik, Oroszlány az utban. Két Uraknak, s- egy mással ellenkező Két Uraknak, hiven szolgálni senki nem elégséges. Boldog az az Iffju, Ki első napjaitul fogva élete Zsengéjének szüntelen Viseli terhét az Urnak. Indullyatok tehát, oh Egek, engedjétek! Készek ugyan, de felettéb Késedelmes Testemnek tagjai, nincsen semmi helye mulatozástoknak. Különös Veszedelmeket, Fő Lelki Károkat foglal itt magában a' Késedelem. Lássátok egy Ke vessé ékes rona Feldét el Ki terjedett Tartományának Thebaisnak! Nem de nem el lepi-e' majd majd reátok sereglendő Keresztény Vért szomjuhozó üldöző serege Decius Tyrannusnak! Szemlellyétek halmát, véghetetlen számát a' Kinzó ezközőknek! Támogasd, oh Uram, gyarlóságamat, adgy Uti Vezért, hogy el ne téveledgyem!

II. Kimenet

PÁL, AZARIAS

PÁL

Jaj, hova?

AZARIAS

85 Békesség néked, távul a' félelem!

PÁL

De vallyon Ki vagy te?

AZARIAS

Azarias. Én vagyok szives jó Barátod, Ki nem jöttem néked, el hidd, bántásodra, sótt, teljes örömödre s- vigasztalásodra. — — De melly nagy buzgósággal gyulladozni én téged szemléllek!

PÁL

90 Bú bánattal, szomorusággal, szörnyű félelemmel.

AZARIAS

Botsásd szélnek mind ezeket, vigasságra Kelnek Folandó napjaid.

PÁL

Sótt, jászban öltöznek, mint Veszem eszemben, nem ugy — —

AZARIAS

Légy jó reménségben: dolgaidnak várjad jóra fordulását!

91 napjait

PÁL

Meg czáfolja mind ezeket delczes dühössége Decius Tyrannusnak.

AZARIAS

95 Nem, semmi képpen.

PÁL

Oh, Vajha!

AZARIAS

Nem tanátsos eő néki, sőt, tellyességgel nem lehet az ősztön ellen rugoldozni.

PÁL

Az ősztön ellen rugoldozni? Hogy hogy érted, Kérlek, mind ezeket?

AZARIAS

100 Nincsen hatalom, nincsen birodalom az Ur ellen, Kinek Szent Lelke által Főltett czélodra hathatossan Vezéreltetel.

PÁL

105 Való ugyan, való, Kedves Azariám,, hogy hatalma légyen az Urnak az holtakbul élőket támasztani. Való, hogy hatalma légyen a' Szűkölködő Lázárokat Duss Gazdagokká változtattni; de oh, Ki Számossan Külömb Külömb féle fogyatkozásitul viseltettvén az Emberi gyarlóságnak, éppen nem tapasztallják hathatosságát ezen Isteni erköltsnek.

AZARIAS

Tehát tapasztalni te sem fogod?

PÁL

110 Ugyan attul tartok nem Ke vessé, hogy ne talántán Szerencsétlen számokban azoknak én is számláltassam nagy volta miatt az Eredendő büntül szármozott rosra való Emberi hajlandóságnak, honnét nyilván Következendő, hogy sullyos Veszedelmin meg nem szüntenek légyen, és így — — —

AZARIAS

115 Hadgy békét, jó Barátom, ezen Féelmes Elme futtatásoknak, Engedd Ezeket tellyességgel azoknak, Kiknek semmi Reménségek nincsen, te pedig Erős hittel az Urban helheztettvén reményedet, Különős Kegyelmet annak biztosan várjad alkalmas időben. Dolgaidnak pedig tellyes folyamottját éppen reám bizzad, és jövődöbeli Szerencsés Ki meneteleket azoknak egyedül tölem várjad!

PÁL

Segellyenek az Egek!

AZARIAS

Lám, meg vizsgálván Sorgalmatossan uczáknak rejtekit, utaknak leseit, minden felől Kivánatos bátorságot tapasztalék. Sőt, a' mi több, mennyire füleim,
120 Szemeim Sajdétthatták, mély álomban el merült fegyvert viselő népe az ellenkezőknek.

PÁL

Vidámully, reményem, meg segétt irgalmas Istenem, nem másollya másolhatatlan igiretit, mellyet ajánlott vala hajdon Kedves szolgálinak, mondván: el vezetem eőket a' Pusztában, holott Kedvem szerént beszélgetek
125 vélek. — Ah, légyen ugy, Uram! És mennél hamarébb Légyen ugy, mint Szent igéd mongya: tellyesécsd bé Kegyessen, mellyet igértél Kegyelmessen. — Kívül vagyunk tehát, Azaria, minden veszedelmeken?

AZARIAS

Nincs Külömben.

PÁL

Jobján fogott mind Kettőnket a' szerencse?

AZARIAS

130 Ez is ugy vagyon.

PÁL

Mi oka tehát vonakodásunknak? — Jer, indullunk!

AZARIAS

Ime, én, — — de mi tűnék szememben? Mint ha Felicianust látnám nyakra főre Ellenünkbe jönni.

PÁL

Felicianust? — — Honnét isméred eőtet?

AZARIAS

135 Az Vrnak titkos rendeléséből.

PÁL

Vajha hozná a' jó Isten!

III. Kimenet

PÁL, AZARIAS, FELICIANUS

PÁL

Hozott Isten tellyes Örömemre és vigasságomra, leg Kedveseb Barátom, Feliciane!

FELICIANUS

140 Nem Kevesebb öröömre és vigasságomra vagon nékem is Kedves személyyednek Látása.

PÁL

Mi hír, vallyon mi hír, Feliciane?

FELICIANUS

Szólhatok nyilván?

PÁL

Bátorságossan, — Azarias egy a' leg jobb barátink Közül.

FELICIANUS

Meg futám jobb részt határinak Thebaisnak.

PÁL

145 Mi végre vallyon?

FELICIANUS

Tégedet egyedül Keresvén.

PÁL

Honnéd vette eredetit ezen Különös Szorgalmatosságod?

FELICIANUS

Gyökere vala Ennek mi Ellenünk, Keresztények ellen való szörnyü Kegyetlenkedése Decius Tyrannusnak.

PÁL

150 Oh, Egek! Mit hallok? — — Foltasd továbbá, Kérlek, foltasd beszédedet.

FELICIANUS

Beszélgeténk az el mult napokban egy más közt Triphonnal Deciusnak ellenünk való dühösködése felől, mellyből Következék, hogy Szivemnek titkát (nem tudván az eő Állhatatlanságát) Következendő Képpen néki jelenteném;

155 nem tanácsos, mondám, nekünk, Kristus Követőinek ezen Veszedelmes
űdőben tóvábbá mulatoznunk Thebais Városában, hogy ha mind Lelki s- mind
testi nyakunkban függő Veszedelminket Kivánnjuk távoztatni.

PÁL

Oh, Istennek csudállatos végezése! — — De mit ezekre Triphon?

FELICIANUS

160 Valamint természetes tulajdonsága néki mindenekben mindennel ujjat
Vonni, ugy ezekben is el annyira őszve akasztá vélem tengelye végét, hogy majd
majd űstőkben Kapánk, és így meg nem egyezhetvén véle, föl tettem magamban
ezen dolgot véled Közleni. Ki, midőn e' Végre hozzád indulnék, tele torokkal
Kiált vala Triphon utánam, mondván: Veszem eszemben szándékomat,
ezennel meg előzlek.

PÁL

Tehát Triphon hozzánk jövend?

FELICIANUS

165 Nyilván Ki tetszik beszédjéből. Sőt nálad való jelen létét remenlettem, — de
fogjunk a' dologhoz, ne talántán akadált szerezzen jelen létével.

PÁL

170 Magasztald az Urat, oh Feliciane, imádandó cselekedetiért, Kinek titkos
rendeléséből esett, hogy el végezésedben vélünk meg egyeznél. Támogatni
fogod bölcs okoskodásiddal el tekellett Szándékomat, noogatni pedig
tehetséged szerént végh butsu vételemet.

FELICIANUS

Nagyobb részre ettől viseltetett, hogy utamat hozzád venném.

PÁL

De Ki sugárlotta füleidben Fel tett Szándékomat?

FELICIANUS

175 Triphon, Ki midőn, a' mint említettém, néki jeleneném el tökéllésemet, illy
szókra fakada fel habarodván: ime, a' harmadik Esze fordult. Kitül midőn
tudakoznám, Kik volnának társaim? Reám rivalkodván, felele mérgében: Pál,
Azarias névő jövevén Emberrel, Kik, valamint te, hallom, meg maszlagosulván,
eredőt fujdogálnak.

PÁL

Hogy hogy álljuk meg tehát előtte a' Sárt?

AZARIAS

180 Bizzad az Istenre itt is dolgaidat! Fogod tapasztalni szerencsés voltodat, az Isteni erő gonosz Szándékokat úgy igazgathattya, valamint a' jókat. Szép példával az Vr eztet meg mutatta, a' midőn LováruL SaulL Le forgatta, mert tette a' Farkast eő szeléd baránná, és a' fő üldözöt erős Kő oszloppá.

FELICIANUS

185 Hogy véghetetlen Kegyelme az Vrnak ennyire terjedjen, éppen nem vitatom, de azomban hogy valaki Kész veszedelemben magát Szánt szándékkal botsássa, azt sem tanatslom. Azért, Pál, hogy ha tetszik, ne késlellük utunkat, jer, indullunk.

PÁL

Ugy légyen.

IV Kimenetel

TRIPHON, PÁL, AZARIAS, FELICIANUS

TRIPHON

190 Lassan, Pál, Lassan! Hová indulsz? Mere, oly siető Félben? Ály meg, ne hirtelenkedgyél, az hirtelen végezések nem mindenkor biztosok; el ne ragadgyon senkinek éretlen tanátsa! Tudva vagyon nyilván nálod, melly Kőnnyű hitű Légyen mindenkor az Ifjuság, gyakorta nem tudván a' Szint Szintül meg Külömböztetni. Meg orvosolhatatlan veszedelmeket Szerez magának. Visgáld azért, s- Fontold meg jobban a' dolgot, Vess Ujjolag Számat Eszeddel, és az Után intézd el magadat!

PÁL

195 Az Vrra biztam ügyömet, reménlem, nem fogok fogyatkozásokat szenvedni dolgaimban, mivel Szent ajánlása, hogy valakik az eő oltalma alá folyamodnak, Ki ragadja eőket minden némő veszedelmekből.

FELICIANUS

Sótt, inkább — — —

TRIPHON

Hallyuk, hallyuk, minémő böltességet fog bőfőgni ezen Czélcsapo Prókátor.

FELICIANUS

200 Te inkább okossabban és mértékletesebben Folytassad dolgaidat, és hogy ha ama' meg másolhatatlan igéjét az Isten Lelkének: a' szenttel szent lézesz, a' gonosszal pedig gonosz, csak bal füllel hallod, leg alább terjezd Lelki szemeid eleiben minémőségeket s- véghetetlen sokaságikat Kettős veszedelmidnek, mellyek majd majd nyakadban függenek.

TRIPHON

205 Halgass, Kérlek, bőven fárasztottad füleimet ezen tők agyadbul Kelt mesélgetésekkel az el mult napokban. Vedd eszedben, hogy nem félő semmi veszedelem, föl vannak forralva mindenek hiv szolgálatomra, s- Kész parancsolatomra mindenkor Fő Vezérivel együtt üldöző Serege Deciusnak.

FELICIANUS

210 Meg lásd, hogy meg ne csalatkozzál! Melly sokszor Csillagnak látszik a' Levegő égen, a' mi nem csillag, hanem csak szemfeny vesztő tündérség. Lappang, el hidd, a' Zöldellő fűben a' mérges Kigyó, Hogy pedig Kész veszedelmidet nem itelled veszedelemnek lenni, honnét vagyon? Ime, okát adom. Meg botsáss! Mert bizonyára szereted a' veszedelmet. De jaj a' veszedelmet szeretőnek, mert igen Könyen el vész abban.

TRIPHON

215 Ha, ha, ha! Mast, mast szépen Ki tetszik, hogy üres a' Kobak, a' vagy hogy Ki esett belőle, a' mi benne nem volt is. — Mellyik Filosophiában tanultad, Kérlek, hogy valaki szerethesse a' veszedelmet? Nem de Közönséges Tanittások a' Természetet Vizsgáló Böltseknek, hogy a' jót, nem pedig a' rosszat, minémő a' veszedelem, szereti és szeretheti az Ember, melly néked,
220 Látom, Kivül vagyon buta fejeden.

AZARIAS

Az Istennek Filosophiájában, melly sok gradicscsal föllül halladja értelmét, és minden némő tehetségét az Emberi gyarlóságnak, és ettül viseltetik, hogy a' világosságot gyakorta setétségnek, az igasságot igazságtalanságnak állítsa lenni az Ember, valamint véled mastanában történék.

TRIPHON

225 Ime, a' második Procátor! — Vallyon Ki bizta reád a' dolognak folyamottját?

AZARIAS

Az Istennek Lelke.

TRIPHON

Micsoda Istennek Lelke?

AZARIAS

Ki szent Pál Apostalnál így szóll: egy más terhét visellyetek, és így tellyesettitek bé a' Kristusnak törvényét.

TRIPHON

230 Te is olly Fában vágád Fejszédet, mellybül éppen ki nem vonszod. — — Mi azonban, Pál, Lássunk a' dologhoz! — Mond el noszsza, mit végeztél?

PÁL

Ah, az egekre Kénszerétek, ne untass továbbá, azon vagyok mast is, Ki ennek előtte valék.

TRIPHON

235 Visgáld meg egy Ke vessé, Kérlek, visgáld meg, mit cselekszel. Ez a' bal el
tőkélés bé homályoséttya minden erköltsős fényességedet, mellyel ez óráig
Közöttünk szépen tündöklöttél. Mit fognak itélni, gondold meg, Thebais
Városának lakosi, minémű vélekedessben Lesznek csekély Keresztény
Társaságunknak Fiaj és Lányai? Sött, a' mi több, szörnyű halálra fognak
vetemedni egész rokonságid.

PÁL

240 Ne fonnyazd, oh ne fonnyazd ezekkel továbbá fejed velejét, nem titok előtted
Szent Pálnak Mondása: hogy ha az Embernek tetszeném, Kristus Szolgája nem
volnék. Ime, ezek Kivánt napjaj az üdvösségnek, mellyeket el mulattni fő
veszedelem. — — — Ismértem én többeket, Kiket az üdvösségrül való
gondatlanság és a' jó alkalmatosságnak el mulatása végső veszedelemben
245 süllyesztett, Kikrül emlékezni Keserves, Kővettni pedig eőket éppen
veszedelmes, — azért Kedvesim — — —

AZARIAS

Tellyes akaratumk nyomdokidat Kővettni.

(Intra Scaenas fit ejulatus.)

FELICIANUS

Ha, ha, micsoda sivéttás az? — — —

(Currit foras trepidus puer Placidus.)

V. Kimenet

PLACIDUS, TRIPHON, PÁL, AZARIAS, FELICIANUS

PLACIDUS

Jaj, Atyám! — — Oh, Egek!

TRIPHON

250 Mi dolog, Gyermek, vallyon mi dolog?

PLACIDUS

Ti, Ti, Ti, Tirannus! De, De, DE, Decius, Ve, ve, ve, veszedelem!

TRIPHON

Ki találad. — — Decius, Tyrannus, veszedelem. — —

Való, ugyan való részedrül, hogy Veszedelem. Meg Veszőzé az Annya a'
Gyermeket, és ime, el Kábulván a' fájdalomtul, Tyrannust, Deciust,
255 veszedelmet Kiált.

AZARIAS

Igasságot Szólt ezen gyermek, Triphon, meg tetszik szívének Különös
indulattyából.

FELICIANUS

Én is ezen itéllettel vagyok.

PÁL

Jaj bizonyára ugy vagyon.

TRIPHON

260 Okosbak legyetek, Kérlek, ez Gyermeknél,
Kinek veszedelme nem több Fúst szeleknél,
Az Annya eő néki vala Deciusa,
És a' nyir fa veszszők Kemény Tyrannussa.

PÁL

Hadd szóllyon továbbá, engedd meg, a' Gyermek!

TRIPHON

265 Folytasd tovább, tacsó, tragediádat!

PLACIDUS

270 Valóban mi nekünk nem lesz tiszta eszünk,
Ha illy nagy veszélben továbbá itt leszünk,
Ime Deciusnak majd törében esünk,
Testünknek szörnyű Kint Tyrannustul veszünk.
Hát a' mi illeti a' Léleknek Kárát!
Fogjuk tapasztalni, nem fizetik árát;
Melly jövődöbéli üdvösségünknek árt,
Mivel a' menyeyi Kapukra tészen Zárt.

TRIPHON

275 Gyermek, puha a' Fejed lágya,
Mi legyen a dolog tárja,
Nem értheted éppen
Eztet volta Képpen,

271 arát

280 Mert a' gyermeki esztendők,
Hogy értsed, nem elegendők,
Félelmet okoznak,
Veszedelemet hoznak.

PLACIDUS

285 Meg bocsáss, jó Atyám, halljad, mik történtek,
Mellyek fő indulást szívemben szereztek,
Mellyből bátarságot Anyira Ki vettek,
Hogy ládd, Félelmessé tellyességgel tettek.

TRIPHON

Továbbá mi Következett,
Mond hamar meg, esze veszett!

PLACIDUS

290 Egyben gyülénk előbb, gyermekek, seregben,
Kiknek nagy Kiáltás reppenék Fülőkben.
Mi dolog volna az, fontolánk elménkben,
És nagy rémüléssel állánk őszve szemben.

295 Azonban futamék egy szeregünk Közül,
Hogy értené jobban, fejek mitül szédül.
Hát láttya, Üldözők Között egy iffjú fül,
Kiktül vezettedik Kötöttette Kezül.

TRIPHON

Nosza, ne szuszogj, szaporán
Mond el, mert majd hire porán
Sem lesz engedelem
Szöllanyi s- Kegyelem.

PLACIDUS

300 Kit midőn meg érténk visza tért Társunktul,
Leg ottan minyájan el halunk azontul.
De mind azon által indulánk asztaltul,
Hogy irtenénk jobban, Decius mint dul ful.

305 Megyünk sietséggel Palotája Felé,
Hát eő az ablakon tekéntvén le Felé,
Főnt szóval Kiáltya, hozzátok bé felé
Ezeket, s- az után vágjátok Két felé.

310 Hogy had tanulják meg a' gonosz Pápisták,
Istenek az Hitet hogy rájjok nem bizták.
Erre Deciusnak Követőit hitták,
Az élők Könyvében nevetek be irták.

315 Ezt halván, meg hűle talpunk alatt a' Vér,
Halál veréteke azonnal Ki is vér,
Kiáltom, lódullunk, mert több nyavala ér,
Keresztény Pogánnyal, láttátok, meg nem Fér.

320 Ezen dolgot senki nem vevé tréfára,
A' jó erkeltseknek, láttván, hogy nincs ára.
Azért Kiki üle leg jobbik Lovára,
Talpalván, el juta önnön vagyonyára.

325 Én is haza jövék, otthon nem érelek,
Kedves Atyám, azért szerte Keresélek,
Szivemnek titkaj minémők lennének,
Akarám, hogy tudva te nálad Lennének.

330 Ezen történetet én ma hogy szemléllém,
Buzgó indulattal anyira meg telém,
Hogy itt Lakásomat Limbusnak itéllém,
Egyiptus barlangit meny-Országnak vélém.

335 Hová, meg engeded, jó Atyám, hogy jussak,
Innéd a' Szent Lélek ösztönöz, hogy fussak,
Hogy az Ur Istennek mélytán szolgálhassak,
És ezen veszélyből Ki Szabadulhassak.

TRIPHON

335 Látom, hogy meg tibolodtál,
Ezekkel együtt bodultál.
Hidd el, meg Verem a' vállad,
És nem hiszem, hogy el állad.

PLACIDUS

Bizonnyára, Atyám. —

TRIPHON

340 Halgass, ha mondom, Különben — —
Mast vagy igen jó Kedvemben,
Hidd el, nem Lészen Külömben,
Itt fogsz maradni Őlemben.

AZARIAS

Kedves Barátom, bottlól, a' mint Látom,
Ez az Vrnak végezése, nem e Gyermekeknek Képzése.

FELICIANUS

345 Ugy vagyon. Te azért bizonyos légy ebben,
Hogy ez a' végezés nem hagyatik Félben,
Az Isteni erő munkálkodik mellyben,
Innét Fogyatkozás nélkül megyen végben.

TRIPHON

350 Bizonnyal titeket meg csal a' reménség,
Mellyben Fundaltatik ez az hirtelenség.
Ugyan is Ki Leszen ott nagyob Istenség,
Kitúl adattasék bővebben a' Szentség?

FELICIANUS

Nem lesz semi képen hátra maradásunk,
Mert az Vr ígérte, van bátorkodásunk,
Véle Lészek én, ugy mond, minden Veszélben,
És Szent malasztomat öntöm eő Szivében.

TRIPHON

355 Látom, semmit sem tehetek,
Épen elől nem mehetek,
Néktek eleget tehetek,
Mennyetek, én itt Lehetek.

PÁL

360 Indullunk tehát, már üdőt Veszteni kár,
Ime, a' Veszél vár, még ma tömlőczben Zár.

TRIPHON (*dum Placidus cum eis profugit, capere eum volens*)
Mondám, itt maradsz ölemben.

VI. Kimenet

TRIPHON

TRIPHON

365 Boldog Isten, melly nagy esze fordulás ez!
Veszedelmet Kerülni, s- nagyobbban merülni,
Nem de sülyt bolondság? Szerencsetlen iffjuság!
Vár a' nyomoruság, s- nem lesz semmi gyámolyság.

Egyiptus Pusztája, üres Kősziklája
Testedet nem táplallya,
Mivel folyamottya, Közönséges Uttya
370 Az Ember Életének,
Hogy Eledelekkel, nem pedig szelekkel
Magát oltalmazhattya. — — —

De melly nagyon meg szédülék,
Egész testemben mint egy meg pesdülék,
375 Údvességes indulattyát Kú Kemény szívemnek
És meg szentelő malasztyát a' nagy jó Istennek
Böven tapasztalom, meg sem is gátolom.

Szerencsés és Boldog Pál,
Ki ebben már meg nyugodtál,
380 Jól és szentül gondolkodtál,
Mert az údvőségre
Te magadnak utat nyitottál,
Nékem pedig jó példádra ósztónt nyujtottál,
Mellyel, mint mages Kő Vasat, hozzád vonszottál.

385 Ime, majd meg hasad szívem,
Ezennel szemlélhedd, hivem.

*(Juvenculi Pastores Circa greges canunt sequentem Cantilenam, et saltant. Aria
praedonica.)*

390 Mi bajod, sógor? Hogy vagy illy Komor?
Egyél egy jó darab Zsódort,
Óncs ra jó hegy Allai bort,
Majd rugod a' port.

Nincs már nagy bajad nyájaddal s- gondod,
El mult a' Kemény hideg tél,
395 A' Zöld pásit és Vetés Kél,
Nyájod azokkal él.

Hogy bundád Kopott, bura nincs okod,
Bárányoznak a' juhaink,
Rendre Ellenek Ketskeink,
400 Meg ujjéthatod.

Zöldül az hecske, tejel a' Ketske,
Juhok is a' Kőrmőcskétül
Tölgyelnek a' Kakuk fütül,
Lészen tejecske.

405 Juhokat nyirjük, Ketskéket Fejjük,
A' téjbül sajtokat nyomjunk,
A' gyapjokbul Kapczát Kössünk,
Majd Lészen Pénzünk.

410 Tölts pipát Miska, Űss tüzet Pista,
A' Dömötör dohánt vágjon,
Menalka Sajtot pirétson,
Gyuri bort hozzon!

415 Te pedig Bujtár, lásd, a' nyáj hol jár,
Hogy ne érje valami Kár,
Külömben a' bott Készen vár,
Hidd el azt te bár!

420 Eöcsém, hei Mátyás, Te lészesz dudás,
Fujd Fel a' Kopasz dudádat,
Dudáld el Lejtős nótádat,
Bizd rám a' tánczot!

II. VÉGEZÉS

I. Kimenet

TRIPHON

Boldogtalan sors, szerencsétlen Ora! El Fáradtam, el bádgyattam, nem
mehetek se hová. Most, valóban, mast bőven tapasztalom, de jaj, semi
hasznával, sótt szamos Kárával gyámolytalan Fejemnek, — Végső szavaidat,
425 oh Pál, Kedves Barátom, mellyeket indulván hozzám — — — A' jó
alkalmatosságnak el mulatása sokakat végső Veszedelemben süllyesztett. —
—Ime, Meg történék szegény Triphonnal ez, mivel Kész veszélynek tengerében
Evez, melly jól lehet egy ügyűnek nevezetes Kára, de azomban büneinek meg
érdemlett ára. Lám fel fuvalkodva jó Tanátsát Pálnak meg Vetém, hoszas
Kaczogással intésit Ki nevetém, Kábó bolondságnak, gyermeki találmánnak
430 szent szándékát itéllém. Méltán tehát, melytán sulyos terhét viselem
sanyaruságimnak. — — — De minémő szózat Zendüle? — Ez bizonyára Pál
Lészen, ezennel Ki tanulom. — — Pál! (*Eccho respondet.*) áll. Hol? Eccho: tol.
— — Megyen? Eccho: hegyen. — — Merre? Echo: Erre. — — Istenem
micsoda történet ez? Melly homályos beszéd ez? Fől Egek! Világosítsátok
435 sötétes Elmémet. — Viszontag próbálom, talán Ertelmeket és titkos jeleiket
jobban Ki tanulom. Pál. — áll. Hol — tol. Megyen — hegyen. Mere — erre. Pál
hol mégyen, mere? Ál — tol — hegyen —erre. Tudom már utamnak tartandó
Czéllyát, ezen Szók tanittyák: áltol hegyen ere.

440 Oh, Istennek nagy irgalma,
Fáradtságomnak jutalma,
Testemnek nyugodalma,
El érkezik már oltalma.

445 Immár nyugovást nem tészek,
Pállal még szemben nem lészek,
Bú bánattul butsut vészek,
Dolgaim mint Lesznek Készek.

De Könyebétvén magamat,
E' völgynek veszem utamat.

(*Vidit ibi dormientem Paulum cum Sociis.*)

II. Kimenet

TRIPHON, PÁL, AZARIAS, FELICIANUS, PLACIDUS

TRIPHON

450 Istenem, mit szemlélek? Mintha — — — avagy talán sötétes homálya bánatos
szivemnek jadzodozza látásomat? Valóban bátortalan sziv, Félelmes tagok —
— Boldok Isten, nem Pál? — Nem Azarias? — Nem Felicianus? — Nem
Placidus, bus szivemet vidáméttó név? — — Hozzájok Kőzelétek valamenyire,
és leg ottan, valóságát a' dolognak tapasztalva, fogom tapasztalni. — — Nem
455 de Pál e' ez? Nem de Azarias e' Amaz? — Ez ismét Placidus, az én
Gyönyörűségem, mellette Felicianus. — Oh, melly lassu leheléssel alusznak
minyájan! — Oh, együgyűek! Tehát ez tárja azon Különös belső indulatnak,
mellyel szüntelen sarkaltattatok az el mult napokban Thebais Városából való
Ki Költözésre, ide czélozott azon nagy Isteni szeretet, melly által hattván veleit
460 minden csonttyaitoknak, el annyira, hogy Földön futókká Lennétek. Avagy
talán hiv minden igyekezetetek? Füstben ment tellyés reményetek, és igy más
végezéstek? Mellyet, oh, hogy ha én!

PÁL (*in somno loqvitur*)

Meg lásd, Triphon, hogy meg ne botollál.

TRIPHON

465 Almában beszél az együgyű.

PÁL

Mi azonban, Kedves Barátim, semmit ne mulassunk.

456 Gyönyörűségem

TRIPHON

Tőlem való bucsuzása Felül almodozik.

PÁL

Talán inkább jó példa-adásunk, hogyses hoszas és fontos vetekedésünk fogja
eőtet ösztönözni az igasságnak meg ismérésére.

TRIPHON

470 Oh, valóban, Kedves Barátom, még álmodban is gondod vagyon reám, Látom.

PÁL

Azaria! Feliciane! Placide! ihol jön Triphon.

TRIPHON

Az Istennek Lelke meg jelenésemet sugárlá fülében, eő ismit vidám orczával
jelenti Társainak; de nem szenvedhetem már továbbá sulyos Keresztét a'
szeretettnek, mellyel hozzá viseltetem. — Fel sörkentem eőtet mély álmából.
475 (*Inclamat dormienti.*) Pál!

PÁL

Veszedelem!

TRIPHON

Ingyen sem veszedelem, Kedves Barátom, légy bátor szíved. — Függezd reám
egy Ke vessé hoszas álomban el merült szemeidet. — Ime, Triphon, én vagyok,
Kedves barátod.

PÁL

480 Oh Isteni végezésnek feneketlen Tengere! De ugyan te vagyé? Kedves
Barátom, Triphon!

TRIPHON

Még Fő! nyitott szemekkel is szunnyadozol, együgyű, nem de Triphon e ez, Ki
előtted ál?

PÁL

Azaria! Feliciane! Placide, öröm, vigasság.

AZARIAS

485 Hozott Isten, Kedves Barátom, Triphon.

PLACIDUS

Oh, Atyám!

TRIPHON

Kedves Magzatom!

FELICIANUS

Éppen távul minden veszedelem?

TRIPHON

Még ez is szunnyadozik.

PÁL

490 Igen is, hogy távul vagyon, nem is ez czélla beszédémnek.

FELICIANUS

Mi tehát?

PÁL

Most már valóban csudálkozom, mivel Fényes nappal sem látsz.

FELICIANUS

Hogy hogy?

PÁL

Ki áll ellenedbe, Kérlek?

FELICIANUS

495 Micsoda szél hozott ide, Triphon?

TRIPHON

Amaz hathatos szele a' Szent Léleknek, melly leg főbb üldözőjét az Anyaszentegyháznak, Sault nyakra főre hempelgeté lovárul.

FELICIANUS

Hogyan s- mi képen?

TRIPHON

500 El válván töletek, Kezdem elmésben vizgálni állapottyát egyenlő el végezésteknek, és midőn ilyen elmélkedésben ereszkedném, történt, hogy Különös belső Lelki indulat Foglalná el szívemet, hogy sehul nyugodalmat nem találván, utánnatok indulni éppen Kénszeréttetném. És így minden mulatozás és tétovázás nélkül Kietetlen pusztájában egyedül merülék e' vadon erdőnek, mellynek Fel dultván hegyeit, meg Futván völgyeit, le ülék partyára nemelly
505 Forráskának, mely szép menetellel Főldbül buzog vala,

Illy gondolat ütközött elmémben,
Mivel hányám s- vetém azt nagy Keservemben,
Oh, vajha ma Pállal Lehetnék én szemben,
Nem Uralkodnék illy bubánat szívemben.

510 Azonban némely szó fűlemben Zendüle,
Mellynek homályából Kérdésemre szüle
Im ezen Felelet: Áll-tol-hegyen-erre,
Mivel én Kérdezém, Pál hol mégyen, mere,
És így értekezvén, juték ezen helyre.

515 PÁL, AZARIAS, FELICIANUS, PLACIDUS
Tellyes örömünkre.

TRIPHON

Már az Vr Istennek Kiki hálát adgyon,
Hogy el végezésünk illy jó rendben vagyon,
Azonban indullyunk, mivel Félek nagyon,
Ne a' hoszas öröm sirásra Fakadgyon.

520 Mert az öröm s- sirás Közt vagyon illy Kötés,
Hogy egyik másiktul légyen csak egy lépés,
Azért csak hirtelen *vigasság* sirássá
Válhatik a' Sirás Különös vigsággá.

PÁL

525 Szünnyék egy Kevéssé beszédünk Zengése,
Némely Fő Embernek tűnék jelenése,
Ne talán Triphonnak bölts jóvendölése
Ezzennel bé tellyék Különös intése.

(Proruit ex Scaena Andrapodista et eos Capere vult, sed profugiunt, et inter profugiendum:)

530 Jaj bizony, ugy vagyon.

III. Kimenet

ANDRAPODISTA

Mustaha szerencse! váratlan Kimenetele cselekedetemnek, Keserű gyümöltse heveskedésemnek! Ime, valóban markombul tsuszamodék el ama Kővér praeda, melyet régtül Fogva ohajtottam vala. — — — Utolsó állati a' Természetnek, hová ragadott el Fől fuvalkodástok? Talán biztos reménséget,
535 Különös Főlséget meg jadzani szándekoztok Andrapodistának? De esküszöm az Egekre, Mars, Hercules Istenekre, hogy Ki nem megy Pénzetekre. — — — Ti Andrapodistának reményét? Andrapodistának, mondom!

522 a' vigasság [A szótagszám miatt jav.]

540 Kinek csak egyedül neve emléttése
Széles e' Világnak tellyes rémülése,
Sótt, a' Paradicsomnak is ebben része,
Kitül volt valaha Vri tisztelése.

545 Zeng a' Föld hangjátul ennek nagy szavának,
Nap Kelet térdet hajt csuda hatalmának,
Nap nyugot Kiáltya eőtet Kyrállyanak,
S- minden Féle nemzet Fölséges Urának.

Hathatós erejét ezen Két Karoknak
Csudáltak seregi Angyali Karoknak,
Mivel ezek által Fényes Thronussoknak
Szemlélték romlását mennyei jussoknak. — — —

550 Már, — — Ha az Angyalok ellent nem álhottak,
Andrapodistának semmit sem árthottak,
Sótt, szörnyű Károkát miátta vallottak,
Ezen csekély Férgesek miért meg nem hódulnak?

555 De szájokban szakad, Fogadom az izek,
Mert jó Legényeim vannak nékem Készek,
Kik által eő rajtok győzedelmet vészek,
Azután Keménnyen igasságot tészek.
Gratiane, Thoas, Amaryllis, Nábor — tüsten jelennyetek!

IV Kimenet

ANDRAPODISTA, GRATIANUS, THOAS, AMARILIS, NÁBOR

GRATIANUS

560 Ime jelen vagyunk. Mit akar Felséged?
Térdet, Fejet hajtson bátor ellenséged,
Meg léssen, Fogadom, lehet reménséged,
Mellyből Következik nagy gyönyörüséged.

ANDRAPODISTA

565 Nosza, Thoasz, nosza, indulván Náborral,
Kedves Amarilim, te Gratianussal,
Gyorsan szélét s- hosszát e' sűrű erdőnek
Visgálljátok hegyét s- völgyét Ligetének!

GRATIANUS

570 Főlséges Királunk, parancsolly, s- indulunk,
Ámbár ellenség is, utánna lodulunk,
Egy Kevés vártattva vissza is fordulunk,
Láboidhoz véle együtt majd borulunk.

ANDRAPODISTA

575 Történék, Fiaim, hogy ezen völgyetskén
Meg jelenvén előbb im, ezen helyecskén,
Le tévén magamat e' gyenge füvecskén,
Testemet hűsítettém a' fuvó szelecskén.
Holott egy némelly Köz beszélgetést hallek,
Semit nem Késlődvén talpra Fel állék,
Ráró szemeimmel hegyre s- völgyre szállék,
De semmit nem látván, Fel s- alá sétállék.

AMARILIS

580 Talán Junó vala ékes Dianával,
Avagy pedig Pallás a' bölts Minervával,
Kik ere menének lassu sétállással,
Követvén Orpheus szép Musikállással.
Mivel eők — — —

GRATIANUS

585 Halgass, ne gátold meg imádandó szavát
Felséges Urunknak, mert majd érzed savát.
Nem tudod e' Világi uj Policziát?
(Im hogy édesétti mézes madzag száját.)

ANDRAPODISTA

590 Azomban tekintvén jobb részére *Völgynek*,
Látom, némely iffjak, hogy ama nagy tölgynek,
Egymás közt beszélvén, Árnyékában ülnek
És a' beszéd Közben egy mástul rémülnek.

NÁBOR

595 Azok a' Bachusnak ünnepet szentelnek,
Vagyon ott nagy száma Különös étkeknek,
A' jó borok, melylet eők egyre dősölnek,
Végtére a' tánczban egyenként perdülnek.

THOAS

Áll fére a' Fejed, Bachustul bolondul,
A' gyomrod pediglen ürességtől Kondul,
Azon vagy te, látom, hogy Kolbászt mint Koldull,
Nem hogy e' dologbul vizsgálád, mi toldul.

600 A' jó borral éppen nem öntözöd torkod,
Sem pedig Kolbászal nem terheled gyomrod,
Ambár halálodban azokat Kivánod,
De mind azon által soha Ki nem Hányod.

GRATIANUS

605 Látom, hogy tenéktek meg nem áll a' szátok,
Mert magatok felé fog rendet Kaszátok,
Főlségének dolgát egyre Czáfollyátok,
Fő parancsolattyát szélnek bocsáttátok.

ANDRAPODISTA

Kedves Fiam, mostan veszem én Eszemben,
Hogy egyedül te vagy hiv hozzám mindenben. — -

GRATIANUS

610 (Mert nem látsz által a' rostán.)

ANDRAPODISTA

Maradgy meg tovább is ezen hivségemben,
Ime, első Lészesz Királi rendemben.

GRATIANUS

Felséges Királyom, hallyam esetedet.

ANDRAPODISTA

615 Mellybül, távul lévén, Keveset értheték,
Csendes Lépésekkel odább Közelítették,
Hát értem, minyájan böven Feszegeték,
Hogy ezen erdőben Lakásokat vennék.

Továbbá Fakattak ismit ilyen szóra:

620 Ime, mast vagyon üdvösséges Óra,
Tegyünk érdemeket a' mennyei jóra,
Hogy méltók lehessünk jövendőben arra.

Bizontalan, tudgyuk, Életünk órája,
Csak álom és Árnyék annak ő Formája,
Gyakran vakra fordul szerencse Kotzkája,
625 De ha jól élendünk, menyben Koronája.

Annyira Szivemet meg járák ezen szók,
Hogy Fogam a' Számban mérgemben rendett lóg.
Ugyan is Keserves, hogy ezen Poroszlók
Tsergették Fülemben, övék az örök jók.

630 Ki után, Fiaim, Tüstént indulljatok,
Szemes Kereséssel mindent Föl dullatok,
Már Főleit hágván gyorsan az hegyeknek,
Már futván Pusztáit az hoszas völgyeknek!

GRATIANUS

635 Felséges Királunk! Ime, talpon állunk,
Parancsolly, s- ezennel minyájan szolgállunk,
Ezen esetedért, Kit nagyon sajnállunk,
Vándorló Latrokon mingyárt boszut állunk.

V Kimenet

ANDRAPODISTA

ANDRAPODISTA

640 Hallhatatlan vakmerőség! Meg magyarázhatatlan maga hittség! Méltóságát
Felségének, tsuda voltát hatalmának, véghetlenségét birodalmának, nyilván
nem hallottátok, ah bujdosó Férgék, Andrapodistának. Fogadom, ezen napon
ismérni fogjátok, Ki légyen Andrapodista, Kinek Lábaihoz égh s- Feldnek
állattya Fejenként térdeplik sűrűnn, mint borosta, mivel menedék hel ezen
főlség ellen nem volt, s- nem is Lészen. Azért Kiki jelen! Hová tehát bűdös
bábok? Kelepczéji Andrapodistának el Kerülhetetlenek s- nagyok.

645 Úregiben rejtekeztek e' sűrű Erdőnek?
Ura Andrapodista minden szegletének.
Közepére hattok a' széles Tengernek?
Parancsol Andrapodista a' Vizeknek.

650 Fűgg minden hatalom, Uri birodalom, meg másolhatatlan végezésétül ezen
Nemes Szívnek. (*Pulsatur ad portam et respondet Andrapodista:*) — Szabad.

VI. Kimenet

ANDRAPODISTA, GRATIANUS, AMARILIS

GRATIANUS

Szerencsésen éllýél, Kegyes Fejedelem!
Az el reppent préda ezennel itt terem.

AMARILIS

Éppen nem lesz ebben semmi Késedelem,
Bátor azt mondhatom, vala némely jelem.

ANDRAPODISTA

655 Ebben nincs Kétsége Andrapodistának,
Mert ereje terjed meszsze hatalmának.

GRATIANUS

Nem részesül ebben szemmit a' Szerencse.

AMARILIS

Szemeskedésünknek e' Kivánt gyümöltse.

ANDRAPODISTA

660 Hogy hogy, Kedves Fiam? Terjzd Ki bővebben,
Örömmel halgatlak, mert vagy nagy Kedvemben.

GRATIANUS

Bólts végezésedet leg ottan hogy értünk,
Mint a' sebes sólyom, az erdőben Kelénk.
Meg álván Közepén Felső ligetének,
Fől osztánk részekre Kőztünk Kinek Kinek.

AMARILIS

665 Vidámult serege az ékes Musáknak,
El érkezett neme a' gyenge nympháknak,
Illattya meg üte virágzó Florának,
Kivánt jelenése hallaték Svadának.

GRATIANUS

670 Ismét Te hajmáczban vagy, meg Kell vallanod,
Mert a' mi Szivedben van, csak azt faggatod,
Nem pedig hogy Kotzkán áll Szerencsénk, látod,
Mellyet, ha ball lészen, Későn, de meg bánod.

ANDRAPODISTA

675 Térgy visza, jó Fiam, beszéded czéllyára,
Amarilisnek az hivság jó hasznára
Légyen, mivel annak Különös sáfára,
Az Illyen érdemnek tsekély az eő ára.

GRATIANUS

680 Mely engem illete, szélét az erdőnek
Meg vizsgálám gyorsan, végre némely hegynek
Gyökerére jutván, a' nyájokra lépék
A' Juh pásztoroknak, Kiket így szólléték:

Leg Kedvesbb Barátim, talán szolgálhattok,
Hogy ha ezen helyen sok uta mulattok;
Vallyon némelly iffjak nem mentek e' erre?
Ha ugy vagyon, Kérlek, mongyátok meg, merre?

685 Koridon szállamlék ezen Kérdésemre,
Mondván: jó Barátom, azok jöttek erre,
És azt is meg mondom, mikor jöttek s- mere,
Tsak Figyelmezz hivenn Kezdettd beszédemre.

690 Előbb Juhaimhoz megyék ezen völgyön,
Kik szerte legeltek ama sűrű tölgyön,
Hát látom, ott iffjak némely szántó Földön
Által Futamodván, Kiálták, Űldözö jön.

695 Azonban merültek ama Zöld Erdőben
És mellete lévő hegyek rőjtökében,
A' mint sajdhattam az által menésben,
Továbbá nem láttam, mert el tűntek egyben.

700 Ha azért utánnok menni szándékoztok,
A' mint magyarázám, az Utat tartásatok,
És midőn jutandtok ama rét szélére,
Bal Kezet el hagyván, térjetez jobb Kézre. — — —

Igazgatásodat Kőszönöm, Koridon, mondám,
S- el indulánk a' mutatott uton.
Im, Amarillissel hát láttyuk, hogy futon
Nábor ellenünkben ugyan azon uton. —

705 Az erdő Közepén azon Közben Thoas
Fől szóval Kiáltya: ide Nábor pajtás,
Az hittván poroszlók itt vannak, nem is más,
Mivel van szinekbzen Különös változás.

710 Mellyet értvén Nábor, azonnal meg tére,
És midőn ólében az Erdőnek ére,
Hallyuk, hogy Thoasnak e' Képen felele:
Ezek bizonyára; félelem a' jele.

715 Ugy é', hogy meg mondám, Kezünkben Kerülnek,
Ámbár a' Kő sziklák gyomrában merülnek,
Csak mi jó szemessen Űregét e' völgynek
Rende/ látogassuk, mert itt rejtekeznek.

720 Halván mi ezeket, Kezdénk beszélgetni,
Ebben Királunknak jó volna hirt tenni,
Melly dolog eő néki fogna kedves lenni,
Mi nekünk pediglen Kegyelmet Szerezni.

Leg hasznosbnak lenni mivel ezt itéllénk,
Késedelem nélkül azért vissza térénk.

AMARILIS

És Felséged előtt, ime, meg jelenénk,
A' Kivánt ujságban részessé is tévénk.

ANDRAPODISTA

725 Ime, hogy bé tellyesedék, a' mit előbb rebezgeték,
Andrapodistának játék ezeket el fogni s- árnyék.
Azonban menten mennyetek, Kedves Fiaim eleibek,
És szemessen vezessétek, en is nyomotokban lépek.

GRATIANUS AMARILIS

Ezekben talpunkban nincs semmi Kéméllés.

730 *(Manet solus Andrapodista.)*

VII. Kimenet

ANDRAPODISTA

ANDRAPODISTA

Ditsekedgyél már, oh Földnek hittván röge!
Hol vagyon Fartélyodnak Kivánatos vége?
Ki esett szerentse Kerekednek szege,
Andrapodistának meg ronta Fölsége.

735 Innét Következik, hogy hatalmad meg holt,
Mellyet meg előzni nékem tsak árnyék volt,
Mint az élőnek meg győzni azt, Ki meg holt.

740 Biztossan te ugyan Kelél a' barlangban,
Gondolván, hogy éppen el röjtözöl abban,
De ezen reménség meg Csala valóban,
Mivel véletlenül akadtál hálóban.

745 Mellyből lehetetlen el Ki szabadulnod,
Bátor mesterkedgyél, nem lehet lódulnod,
Akaratod ellen már meg Kell hodulnod,
Andrapodistának talpon udvarolnod.

Ezekben nem leszen semmi fogyatkozás,
Mivel Főbb polczra nem lehet apellálás,
Mert Andrapodistát illet ez Uralás,
Tégedet ellenben a' térd és Fő hajtás. —

750 Illy gyümölsőt hozott Néked a' Vándorlás, — — —
Meg tanétt ezekre mingyárt az ör állás.

(Ingređitur Scaenam, ex alia Paulus solitarius et trepidus profugit.)

VIII. Kimenet

PÁL

PÁL

Jaj, Kedves Barátim, Kicsoda már vallyon,
Kicsoda leszen ez világon,
755 Szivemet Fonnyasztó boldogtalan ágon,
Kinek gyarló sorsa illy veszély Kőzt járjon,
Mellyből szabadulást, mint én, ugy ne várjon? — — —

Nem lehetett első Teremtéstül Fogva
Senki Kegyetlenebb üldözésnek czéllya,
760 Mellynek nyakamban függ már már sebes nyillya,
Mivel Testem s- Lelkem várát Kiki vijja. — — —
Szerencsétlen Pál! — — — Mely veszélben áll! — — —
Vallyon gyámolytalan ügyőd végre mire váll? — — —,

Minden szeleknél szőrnyebben, — Företegeknél bővebben
765 Testedre a' nyomoruság, Lölködre a' Szomoruság
Mint nyil veszső szal.
Tsoportossan gyarapodik, bőven szaporodik
Fejédre a' Kár,
Mivel még a' Természet is
770 Meg Vont nyillal vár,
Egyik veszély a' másikat váltván
Föl talál. — — —
Deciusnak, Tyrannusnak Kerülém dühösségét,
De jaj, — — — Föl talált. — —

Szivemben ökleli maid eő törét,
775 A' vagy pedig elevenen testemnek vonsza bőrért,
És égő tűznek lángjával pörköli Fejem szórét. — — —
De már nem birhatom kemény sorsaimat,
Mert, jaj, el tévesztém Kedves Társaimat,
780 Tellyes gyámolimat.

785 Azaria! — Feliciane! — — hová lettetek?
Triphon Placidussal talán el is vesztetek?
Szélllel terjedtetek, el tévőlőttetek.
Mi az oka, hogy ti engem nem Kővettetek?
Oh Egek! — — Vagy több — — — — —

IX. Kimenet

PÁL, AZARIAS, FELICIANUS, TRIPHON, PLACIDUS

AZARIAS

Őrvendetes napot, leg jobb Barátom, Pál!
Mi az oka, hogy ez téged szomorun talál?
A' siralom és Fájdalom vigasságra vál,
Az üldözés meny országi Kintsekre talál.

790 Az időhöz tehát alkalmaztasd magadat,
Bizzad az Istenre tellyességgel sorsodat,
A' Veszedelmekkel már eő alkuť tészen,
Ártalmas Közülők leg Kissebb sem Lészen.

PÁL

795 Kivánatos jelenésed ezeket enyhétti,
És bus szivemnek homályját jobb részre el törli.

FELICIANUS

Bizonyára el hidd, én is csudálkozom,
Hogy e' Veszély így meg tréfált, álmélkodom,
Nem de te ezekkel, mint GyermeK KőveKkel,
Mind egyre jádzodtál, és nem szomorkattál.

PÁL

800 Ugy vagyon, Feliciane, nem tagadom,
De hasonlót e' veszélhez nem próbáltam,
Melly ellen a' nagy gyarlóság,
Lássad, mely hasznos orvosság.

FELICIANUS

805 Bátrabb szivvel, Kérlek, Fusd meg te pályádót,
Kősd az oldaladra te Lelki sabládát,
Harczolván mutasd meg Keresztény munkádát,
Hogy el ne vehesse senki Koronádát.

PLACIDUS

810 Erre segéllyenek a' Fel egek téged,
Terjeszék nagy bőven reád a' Szentséget,
Hogy ezen életben az Utolsó székét
Tartván, menyországban tarcsd az Elsőséget!

TRIPHON

815 De ha tetszik éppen, semmit se mulassunk,
Sótt, szorgalmatossan innét tovább allunk,
Mert a' mint sajdéttom, oly renden Kaszállunk,
Hogy horgot Kerülvén, horogra talállunk.

PÁL

Jaj, mit tégyen szivem illy nagy énségemben?
Ismit a' Veszélynek akad Kész törében.

III. VÉGEZÉS

I. Kimenet

PÁL, AZARIAS, FELICIANUS, TRIPHON, PLACIDUS, Pásztorok: KORIDON, MENALKA,
ALEXIS, ISANDER

PÁL

Vallyon Kik legyenek ezek?

AZARIAS

Pásztorok, juhok a' jelek.

PÁL

Vajha ugy volna, Félelmem mulna.

AZARIAS

820 Nyilván ugy vagyok, Félelmed mullyon.

FALICIANUS

Ismét veszélyben,

AZARIAS

Nem, semiképpen.

TRIPHON

Lódullunk innéd!

AZARIAS

Gondold meg, honnéd!

PLACIDUS

Jaj, Atyám, el veszünk!

TRIPHON

Sótt, inkább élledünk.

PÁL

Pásztorok e' bizonyosan?

AZARIAS

Jelentem, hogy bizonyosan,

825

Kik nyájossan Köz beszélgetésben
Vannak le ülésben.

(Pastores inscii adstantium inter se discurrunt.)

MENALKA

Koridon, én biz ihatnám.

KORIDON

830 Én biz el hiszem, de már majd üres a' Vörös gyurkó, bizon jól bele tekéngettünk
ám előbb.

MENALKA

Próbád, csak talán lesz benne, mert igen szűkön meri ám az az itált.

KORIDON

De még is van benne egy Kevés.

MENALKA

Elég lesz egyszerre.

KORIDON

Bizon, ha tsak egyszerre lesz elég, szározzon marad a' te torkod.

MENALKA

835 Ugy segéllen, okos vagy te, Kettőnek mondom, hogy elég Lész, mindeniknek
egyszer.

KORIDON

Majd meg látom. No, egészséggel! *(Post haustum)*
eh,—édes Anyám teje. *(Haurit etiam alter et dicit)*

829 te<g>kéngettünk

MENALKA

Beszélyly egy istoriát, Koridon, a' régi dolgokru!

KORIDON

840 Ugy ám, ha juttna eszemben. — GyermeK Koromban Annyi istoriákat tudtam én, mint a' Felhő, de bizon már Lassan lassan mind el Felejtem.. — De még is barátság Kedvéért. Ama tser erdőben, a' mult esztendőben szörte legelteték, Furuglyát csinállék. — Hát látom, három nagy Farkas, valamint ludakra a' Sass, juhaimra úte, hatot meg is öle, én — — —

845 ALEXIS (*pusillus puer*)

Jaj Atyám, némely Emberek
Éppen mint Fekszik a' berek,
Juhaimhoz Közélnék,
Talán Közülök el visznek.

850 ISANDER (*pusillus*)

Hol vannak, hol, Kedves Eótsém?
Talán az én báránkáim prédájokká lesznek,
Mert szerte legelnek.

ALEXIS

855 Ama tövés bokor töben.
Nem látod? Lappangnak Füben.

ISANDER

Ugy vagyon, már látom, Ketten helben álnak,
Ketten a' juhok Közé Föl s- alá sétálnak,
Egyik simogattya hátát egy báránnak,
És — — —, a' mint sajdéttom, a' bunta Fiának.

ALEXIS

860 Nézzed, Atyám, nézzed, melly Számossan jönnek,
A' bárányok Közül sokakat már ölnek,
Siessünk botokkal eleibek e' völgynek,
Mert ha meg előznek, majd el röjtekeznek.

KORIDON

865 Olly Pásztorra azok, Fiaim, találtak,
A Kihez hasonlót éltekben sem láttak,
Mert ha a' báránkat Föl veszik vállokra,
Törtenik eó nekik nem Kevés Károokra. —
Mivel — — — a' báránkat tartani vállokon Fogják,

870 Ámbár más nap jőjjön el Koridon,
Kinek görcsös bottyában illy erkölts vagyon,
Hogy a' Kötésekbül evvel Föl oldhasson.

875 Innét Következik, hogy Közülők senki
Meg nem szabadulhat, próbállya akár Ki.
Valamég Koridon Kezdtype Orvosolni,
Ezen görcsös bottnak olajjával Kenni.

880 FELICIANUS (*ad socios, sub discursu Pastorum in
posteriori Theatri parte Constitutos*)
Szólétsuk meg bátran eőket,
Ezek járnak az erdőket,
Tudnak minen röjtőkőket,
Mellyekben vezettnek minket.

PÁL
Tovább tehát! Közelétsünk,
És eő tőlők értekezzünk.
— — Jó napot, Pásztorok!

KORIDON
Még eddig volt borok.

885 PÁL
Nem beszéded szerént én te hozzád szóllok.

KORIDON
Ha el Fogy, azonnal a' csapra lódulok.

PÁL
Mondám, Feleleted nem szolgáll czéломra.

KORIDON
Még ennyihány iczét adnak szakállomra.

PÁL
Kérlek, jó Barátom, vedd Fel beszédemet.

890 KORIDON
Ha hitelben nem ád, nyitom Erszényemet.

MENALKA
Sógor, figyelmezzél jó Vram szavára!

KORIDON

Hat iczét ittunk meg, hat garas az ára.

PÁL

Ismi Kérlek, jó Barátom, öreg Pásztor vagy, mint látom,

KORIDON

Hatvan hatot által hágtam, bizonyéttya ősz szakállom.

PÁL

895 Ezen erdőnek pusztáit és hegyeknek Kőszikláit
Te gyakorta jártod, tudom, és vizgáltad.

KORIDON

Iffjuságomnak Zsengéjét s- vénségemnek napjait úgy töltöttem, a' mint
mondod.

PÁL

900 Vezess tehát, Kérlek, valamely barlangban,
Mi Közönségessen igyekezzünk abban.

KORIDON

Honnét valók vattok, mond meg te azomban.

PÁL

Also Thebaisbul eredendők vagyunk.

KORIDON

905 Tudom szélét s- hosszát Thebais földének,
Nem Külömben ezen Zöldellő Erdőnek,
Azért javasolom részét nap Keletnek,
Szemessen járjátok völgyeit hegyeknek.

910 Azomban találok némely Kő sziklára,
Alatta zöldellő ékes Palma fára,
Mellynek gyümeltsekkkel terhes alsó ága,
Ott lévő barlangnak hajlott ajtajára,

Melly palma Fa alatt vagyon hives Forrás,
Mellynek patakjában nincsen semmi Zuggás,
Hanem valamint Feldbül buzog ékessen,
Ugy rejtekezik el a' Földben tsöndessen.

PÁL

915 Oh vajha jutthatnánk hamar azon helyre!

AZARIAS

Nyilván el jutandunk, bizzad az Istenre!

KORIDON

Hogy el ne tévedgyetek az utakon,
Némely jelek Lesznek tartandók azokon.
El indulván tőlem, tartsatok jobb Kézre,
920 Vigyázzatok a' Fakon tett meczésekre,

A' Juh pásztorok tanáján lévő tűzre
S- emlétett barlangtul le folyó Vizekre, —
Meg ne rémüllyetek csuda állatoktul,
Ember s- ló Képében Futkozó vadaktul!

925 Tőrik ugyan a' szót, mikor embert látnak,
De mindazon által senkinek sem ártnak.

ALEXIS

Én is előbb, Atyám, láttam Farkasokat,
Midőn legeltettem amott a' juhakat,
Meg jedvén, Kiáltám a' Komondorokat,
930 De azomban eők is el hortták magokat.

KORIDON

A' jelek Közül is ezek elegendők,
Mások ezen Kivül mind csak meg vetendők. — —
Isten már hozzátok, járjatok békével,
Szent végezesteknek gyűmölsős végével.

MENALKA

935 Nosza, mennyünk, sógor, sokat ne mulassunk,
Ime, a' hegyeknek indula a' nyájunk,
Tudod e', hogy tegnap azon hegyek alatt
A' Farkas Kőrmében Két bárányod akatt.

PÁL

940 Mennyei áldása az Vrnak áradgyon
Jó téteményedért te reád, Koridon,
És jó egészséggel tégedet meg álgyon,
S- szent ereje által nyájod szaporodgyon!

ALEXIS

Ha- ha-, Atyám, mennyünk, Kiáltya valóban:
El emel[!] A' gida' amaz hegy oldalban.

MENALKA

945 Bizonnyal úgy vagy, sógor, ne mulassunk,
Mi ma juhainkban nagy Károkat vallunk.

KORIDON

Ugyan úgy e? — Hallyuk, hallyuk! A' - Jó Barátom,
Isten tégyen szerencsésé!

(Fugiunt ad vindicandas oves.)

PÁL

950 Oh, Istennek ingyen való Különös Kegyelme,
Mellynek reánk áradását nincs Emberi elme,
Melly meg magyarázza, hanem hogy Csudállya!

AZARIAS

955 Tovább is ereje bőven reád terjed,
Csak alázatossan az Vr Istent Kérjed,
Kinél léssen Készen mindenkor ezen Kints,
Ha lelkesen a' büntül nem léssen bilints.

PÁL

Kedves Azariam, már az utat tudgyuk,
Feliciane, Triphon, Placide, indullunk.

AZARIAS

Ne is mulassunk!

FELICIANUS

960 Ime, Készen vagyunk.

(Centauri et alia monstra in posteriori Theatri parte appareunt, ut in P. Furman sunt expressa.)

II. Kimenet

PÁL, AZARIAS, FELICIANUS, TRIPHON, PLACIDUS, KUPIDÓ

PÁL

965 Allyunk meg, *Barátim*, egy ke vessé,
Homályos látásom téve Félelmissé,
Ne ezen jelenés légyen Deciusé,
És Szerencsénk vállalék szerencséttlenséggé!

AZARIAS

Deciusnak nem lehet itt jelenése,
Szivednek távozzék sulyos rette gése.

FELICIANUS

970 A' Vadak Közül némely jelenék,
Mellyekről Koridon Pásztor emléke zék.

PÁL

Nézzed alattomban, Triphon, meg azomban,
Ember e' vagy állat, mond meg bizonyosan!

(*Cupido in Silvis intenso Arcu eos aspicit.*)

TRIPHON

975 Gyerme k, bizonyossan látom,
De mi némő nemzet, azt meg nem mondhatom.
Virá gat szed az erdőben,
És nyil veszőt tart Ke zében.

PLACIDUS

Hogy ha gyerme k Lészen, Atyám én nem bánom,
Mert ha valamit Kezd, magam meg tréfállom.

980 (*Incipit Cupido Cantare, sed Statim cessat.*)

PÁL

Ha - ha -, énekel, - hallyuk, majd Ki légyen, meg tanullyuk,
Mivel a' szivben mi légyen, a' Szavak jelentik Készen.

963 Kedves Barátim (A szótagszám miatt jav.)

Első

KUPIDÓ *(énekel)*

985 Szép virágok, gyenge ágak, Kiket itten szemlélek,
Diannával s- Minervával, ime Társotok léstek.
Multságink is Készek,
A' Nympháknak Cytharáknak Zengések. *(Repetitur.)*

Második

990 A nyájosság, Köz multság életünket Folytattya,
Mert Clinónak, Celenónak Fonalát hosszabbétya,
Testünket meg ujjétya,
Jövendőkre s- több üdökre juttattya.

Harmadik

995 Ime rósák, szép Violák, mit okoz a' Vigasság,
De ellemen mély veremben taszit a' Szomorúság.
Azért, gyenge iffjuság,
Légyen jusod s- tulajdonod az hivság.

PÁL

A' Világi mulandóság Forog a' nyelvén és hivság.

AZARIAS

1000 E' Világos igasság, mivel ő maga is hivság.

FELICIANUS

Ez térszen lelki Kárvallást.

AZARIAS

Eő tőle nem is várhatsz mást.

TRIPHON

Oh, álnokságnak Czinkosa!

AZARIAS

Sött, sok Lelkeknek gyilkossa.

PLACIDUS

1005 Ne engeddd, oh Atyám, hogy tovább maradjon,
Hamis mesterségevel hogy egyre csallon,
Hanem parancsold, hogy innéd el lodullon,
Hogy valakit közülünk el ne hódétson!

PÁL

1010 Mézes tsallárdságodat már jól ismértem,
Gonosz mértékidet fenekig el érem,
Takarodgyál azért el innend, Szemtelen,
Ez hánt törődben nem Keréttesz hirtelen.

KUPIDÓ más Éneke.

1.

1015 Látom esztelenségedet, hozzád való hívsegetem
Egyre te Kárhoztatod,
És balra magyarázod.

2.

De nagyon meg Csalatkozol, ha ebben meg botránkozol,
Csalárdságon Kivül jár,
Visgáld meg ismit te bár.

PÁL

1020 Tarts magadnak hívsegedet, avagy Ki Kedvel tégedet,
Báttran annak adhatod, tőlőnk el fordithatod.

TRIPHON

Hord el magad, Patvarkodó, még ma botrul ér a' Csomó,
Talán te vagy a' Kupido? Szent végezéseket rontó. — —

PÁL

1025 Mint ha trombita szó Zöndülne Fülemben,
Ha ugy volna, ismit volnánk mi Veszélyben.
És talán üldöző Decius törében,
Ki sok mesterséggel él az üldözésben.

AZARIAS

1030 Hogy Trombita szó légyen, nincsen Külőmben,
De mindazon által nem vagyunk veszélyben,
Bizonyos légy ebben, csak bizzál Istenben.

FELICIANUS

A' Szelek ott fujnak, hol Isten engedi,
Való, Azaria, de Csudán Cselekszi,
Mely kegyelmet nekünk a' Veszélben várni,
Nem volna más, hanem eőtet Késérteni.

PLACIDUS

1035 Hallyad, Atyám, hallyad, Pasztorok Kürtőlnek,

1019 [A sor után a 3-as szám áthúzva.]

TRIPHON

Sótt, Fiam, inkább az üldözők érkeznek.

PÁL

Mennyünk tehát, Kérlek, gyorsan ez erdőnek.

(Recedunt ad posteriora theatri.)

III. Kimenet

PÁL, AZARIAS, FELICIANUS, TRIPHON, PLACIDUS

PÁL

1040 El kell néked Veszned gyámolytalan Pálnak,
Ismit az üldözők rendeden Kaszálnak,
A Fene vadak is ellened fel álnak,
Kik üres gyomrokban még ma bé is Zárnak.

AZARIAS

1045 Az Vr légyen reménséged, eő lészen Kész Segétséged!
Bátor az ellenség téged üldözzön, nem árthat néked.
Mivel eő ellenségednek Fő Kegyetlenkedését
Meg Zabolásván, ezeknek adgya Különös végét.

FELICIANUS

Nem jár ezen veszély életed végére,
Hanem érdemet tesz a' mennyei Kintsre.

PÁL

1050 Oh, Vajha az égből Kegyelemnek Attya
Már egyszer veszélyből Ki szabadittana,
És Fel tett Czéломra Kegyessen juttattna,
Hogy Lelkem ő néki hiven szolgálhatna.

TRIPHON

Meg lészen ohajtásod, nem mulik Kivánságod,
Az Ur Istent Kiáltsod, azonnal föl talállok.

1055 *(Prodeunt duo Leones ad Pauli pedes.)*

PLACIDUS

Jaj én nékem, Atyám, a' Kutyák majd az inamat szaggattják!

TRIPHON

Hol vannak? Mi némő Kutyák, Kik az inadat szaggattják?

PLACIDUS

Ihol jönnek az erdőben, ezennel meg látod bőven.

PÁL

Jaj, melly iszonyu Sárkányok!

AZARIAS

1060 Ne Féllyetek, nem Sárkányok, hanem Fene Oroszlányok,
Kik az Vr végezésének jelei és jövendőnek.

PÁL

1065 Bubánatos szívemnek tellenek öröme,
Ha nékem ezeknek nem ártana Kőrme,
És hogy ha lehetnék én ezekkel békes,
Szolgálatt yok lenne nékem hasznos s- ékes.

FELICIANUS

Hogy szolgálatra neked ezek lesznek,
Ime, önnön magok bizonságot tesznek,
Mivel Természetek ellen Fő hajtással
Állanak előtted nem Kevés Csudával.

TRIPHON

1070 Valóban Fő csudák ezek, hogy Oroszlányak szelédek,
Kik másként olly Kegyetlenek, hogy bátorság nincs ellenek.

AZARIAS

Mongy az Vrnak hála adást, hadgyuk abban a' mulatást,
Ma mi nekünk a' barlangban meg Kell jelennünk valóban.

PLACIDUS

Barátim, menenyünk ez uton, ezt mutatta vén Koridon.

PÁL

1075 Ha jobb s- Közellyeb lesz azon, nem ellenzem, sött, jól vagyon

IV Kimenet

PÁL, AZARIAS, TRIPHON, PLACIDUS, FELICIANUS, EVANESTES

PÁL

Menyünk egy Kevéssé minyájan csendesben
Ismi t némely állat útközött szememben.
Embere vagy állat, arol nem szólhatok,
Mert Emberi képet rajta alig látok.

AZARIAS

1080 Itten sem Kell szivednek éppen rettegni,
Fől tett czélodra fog e' téged Vezetni.

FELICIANUS

Valamely vadnak Kőll ismit ennek lenni,
Mivel az Ember mit tudna itten tenni.

TRIPHON

1085 Talán csak szivednek fel indulása
Lészen látásodnak fogyatkozása.

PLACIDUS

Vaj ha, Atyám, Gyermekek volna ismit ez is,
Majd meg szalasztanád bizonyára ezt is.

EVANESTES

1090 Ne szalaszsz, jó Fiam, én nem bántok senkit,
Látod, hogy szeléd Emberi állot vagyok,
Kinek bubánati mondhatatlan nagyok,
Mellyeknek Orvosi, Kivánnám, volnátok.

PÁL

Mi a' neved, mond nekünk, mi nyavalád? Majd segettünk.

EVANESTES

1095 Nevevrül neveztetem Evanestesnek,
Kinek Társasága tetszik csak Kevésnek,
Mert sokan a' Testnek engedelmeskednek,
A' szenvedésekrül nem is emlékeznek.

1100 E' Világnak részeit én mind meg jártam,
Europa után Americát vizgáltam,
Onnét ismit vadas Africaban száltam,
De a' Szervedésnek szállást nem találtam.

Azért lakójává lettem ez erdőnek
Ama Kősziklában bé hatott rejteknek,
Holott sulyos terhét ezen gyarló Testnek
Viselvén, szolgállok a' nagy Vr Istennek.

1105 Ki, tekéntvén hosszasz Sanyaruságomra,
El hozott téged, Pál, vigasztalásomra.

PÁL

Hogy hogy tudsz Te engem nevemen nevezni?
Ez első szerencsém személyedet Látni.

EVANESTES

1110 Az Istennek Lelke ere meg tannított,
Midőn szolgálaihoz ilyen Képen szólót:
Légy jó reménségben, el jövend az üdő,
Melyben Pál Lészen Evanestest követő.

PÁL

1115 Oh, meg foghatatlan Isteni Kegyesség!
Melly hálát adgyon az Emberi tehetség? — —
Evanestes, Te azomban Vezess, Kérlek, a' barlangban!

EVANESTES

Ime, el vezettlek.

PÁL

Örömmel Követlek

AZARIAS

Mi is mennyünk velek!

V és Utolsó Kimenet

EVANESTES, VICTOR, PÁL, AZARIAS, FELICIANUS, TRIPHON, PLACIDUS

EVANESTES

Látode' amaz Kősziklát, alatta zóldellő Palmát?

PÁL

1120 Fől derül szivemnek tellyes Vigassága,
Ime, már érkezem szándékom Czélyára.

AZARIAS

1125 Ez lészen tenéked ismit utólyára
Vigasztalásodnak bé borult homálya,
Mivel az halálnak ott akadsz horgára,
De azomban lészen meny Ország az Ára.

PÁL

Honnéd tudod, Kérlek, ezen jövendőket?

AZARIAS

Az Istennek Lelke sugárlá mind eöket.

PLACIDUS

1130 Tehát, Atyám, ez léssen azon Kő szikla,
Mellyet vén Koridon rebežgetett vala,
Mondván, hogy találtok némely Kő sziklára.
Alatta Zöldellő ékes Pálma fara.

TRIPHON

Ez léssen, Fiam, mint veszem eszemben,
De Evanestest hallyad eröl bővebben!

EVANESTES

1135 Ezen Kőszikla, Fiam, nekünk az Vrtul
Véletek együtt rendeltetett lakásul.

PÁL

Hogy hogy mondod, hogy Véletek Lesz Lakásunk?
Talán Te Kivüled léssen ismit más Társunk?

EVANESTES

Ime, a' barlang előtt áll, nem Láttjátok,
Ki léssen Kivülem második Társatok?

PÁL

1140 Mond meg tehát nekünk, Társadnak mi neve,
Hogy illendő légyen tölünk tisztelete.

EVANESTES

A' Neve Victor eö néki, Kit soha meg nem gyöz senki.

PÁL

Késedelem nélkül tehát mi Victorhoz,
Gyorsan Folyamodgyunk, mint erös bajnokhoz!

VICTOR

1145 Űdvöz légy, Pál, vigasztalásom nap fénye,
Tégedet ohajtó szívemnek reménye,
Ime, hogy bé telék, mit az Vr jelente:
Ezen barlang léssen Pálnak lakó helye.

PÁL

1150 Ki sugarlotta Füleidben nevemet?
Te soha nem láttod az én személyemet.

VICTOR

Mondám, hogy az Vrtul Ki tanultam bőven,
Mivel jövendőlte, Pál jön az Erdőben.

PÁL

1155 Honnéd érdemlem ezt, oh Isteni Felség,
Hogy illy hatthatossan ügyem vezetessék,
S- bus szívem homálya így el töröltessék,
Enyire üldözöm meg zaboláztassék?

AZARIAS

Nem de meg mondtam, szünnyenek bánatid,
Vigasságra Kelnek Folyandó napjaid?

PÁL

1160 Ugy vagyon, Azaria, Kedves barátom,
Fő vigasságra Kelt minden bubánatom,
Mert Victor ellen nincs hatalom, Ki Társom.

VICTOR

Jövel, már lásad lakásom, ezen Kő szikla Szállásom.

PÁL

Véled léssen maradásom.

AZARIAS

Nékem is Fől tett szándékom.

FELICIANUS

1165 Tellyes Kivánságom.

TRIPHON

Nincs más ohajtásom.

PLACIDUS

Egyedül ez tárom.

PÁL

1170 Aldott légy már, Uram, Ki minden Veszéltül
Meg szabadétottál üldöző Kezétül!
Zöngedező Szóvál az Égi madarak
Vélem dicsérjenek és erdei vadak.

A MŰ ADATAI

A szöveg lelőhelye a MTAK Rui 4° 56. számú kézírata, az *Actiones Scholasticae* 5—54. lapja.

A szöveget kiad. NÁDASDY Lajos: A pálosok iskoladrámái és iskolai színjátszásuk Pápán. In Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 17. (1985) 433, 441—449.

SZERZŐ

A címlap azt mondja, hogy Péntek István „munkájával és Kormányozásával” játszotta el az ifjúság. A *munkájával* kifejezésből arra gondolhatunk, hogy Péntek István nemcsak betanította, rendezte a darabot, hanem ő volt annak a szerzője is. A drámagyűjtemény 6. lapján Táncz Menyhért arról tudósít, hogy „ugyan azon T. P. Péntek István Tanítása alatt” a darabot Sátoraljaújhelyen is előadták. Péntek talán saját szerzeményeként vitte magával a darabot Pápáról Újhelyre. Táncz felsorolja az egyes szerepeket játszó diákok nevét is. Közülük egy személy, Boronkay Gáspár játszott a Sátoraljaújhelyen 1765-ben bemutatott *Bakhus* és az *Omnia vincit amor* című darabokban is.

Péntek István (1735—1776) életéről, azon kívül, hogy 1761-ben Pápán, 1765 körül Sátoraljaújhelyen tanított, nem rendelkezünk adatokkal.

FORRÁS

A „Játéknak Allapotya” című summázás után: „S. Hier.” megjegyzést találunk. Szent Jeromos megírta Remete Szent Pál életét. Ebből azonban a szerző csak azt az életrajzi vázát merítette, hogy Decius császár idejében Pál Thébából a pusztába menekült. Rajta kívül a reális világ képviselői a pásztorok. A mitológiából került a darabba Cupido. A többi szereplő mind szimbólum, az Elme, az Akarat, a Jóra való hajlandóság, a Szenvedés, az Állandóság és Kevélység, Képmutatás, Hiúság, Türetetlenség, Torkosság megszemélyesítői, akik részben Pál kísérői, az égi világ, a hit jelképei, illetőleg ezeknek ellenségei. Sűrűn találkozunk velük a barokk, jezsuita iskoladrámákban. Valószínű, hogy Péntek István valamilyen kész drámából merített ihletet. A darab nyelvezete több helyen fordításra enged következtetni; nehézkes, nem jellemzi a beszélt nyelv természetessége. Az 961. sorban megnevezi P. Furmant, hogy a színpadon megjelenő szörnyeket az ő módján kell felléptetni. Ez az utalás a darab forrására is vonatkozhat.

ELŐADÁS

A darab címlapján olvasható, hogy a harmadik és negyedik osztály tanulói játszották 1761-ben. Ebben ebben fejezték be az új pálos gimnázium építését. „Június 1-én a humanórák tanítására emelt új épületbe a tanulóifjúságot ünnepélyesen bevezették, majdnem az egész Veszprém megyei nemesség dicsérete és helyeslése közepette.” (BAKONYVÁRI, i. m. 57.) Az épületben teátrum is volt. Az iskola életét szabályozó törvények előírták a színjátékok bemutatását. 1761-ben az iskola négyosztályos volt, két tanár tanított benne. De már ekkor tervezték a teljes gimnáziummá való átalakítását. Ezt jelzi a címlapon: „azon szándékban Hatodik Oskola azon Nemes Városban Kezdődött.” (Az engedélyt 1762. november 3-án adták meg Bécsben. Vö. NÁDASDY, i. m. 429.)

A darab előadásának a pontos napját nem ismerjük. Mivel a pálos rend alapítójáról szólt, feltételezhető, hogy az előadás a megnyitó ünnepség része volt.

Táncz Menyhért gyűjteményébe ez az egyetlen pápai darab került bele. Lehetséges, hogy éppen azért, mert ez Sátoraljaújhelyen is eljátszatta Péntek István, amikor ott tanított. („Jádatott Újhely mező Várasában Következendő N. Iffjak által” — 6. 1.) Itt a következő szereposztásban játszották:

„PÁL — N. Boronkay Gáspár.

FELICIANUS — Flux Pál.

TRIPHON — Schloszer Ferencz.

PLACIDUS — N. Kiss János.

KEVÉLYSÉG — N. Velenczey Sándor.

KÉPMUTATÁS — N. Sikour András.

AMARILIS — N. Boronkay József.

THOAS — Szabó István.
NÁBOR —
AZARIAS — N. Sikour Ferenc.
SZENVEDÉS —
ALLANDÓSÁG —”

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Híven követjük a forrásszöveg helyesírását. Megtartottuk a szókezdő nagybetűket. A szerepneveket azonban mindig teljes alakban közöltük. Jelölés nélkül feloldottuk a kézirat néhány közkeletű rövidítését. A központozásban a mai gyakorlathoz alkalmazkodtunk. Minden verssor első szavát, a mondatok kezdőszavait nagybetűvel írtuk. A kézirat az énekek kivételével folyamatosan adja a szöveget. NÁDASDY hasonlóképpen járt el a közlésben, mivel a darabot prózában írt szövegnek tartotta, bár megjegyezte, hogy „dallama van ennek a prózának.” (I. m. 434.) Minthogy a darab legnagyobb része versben íródott, itt a szöveget verssorokba tagoltuk. A sorok terjedelmének, a szótagok számának megállapítása azonban többször nehézségekbe ütközött. Elképzelhető a kiadásunktól helyenként eltérő sor-, strofa-beosztás is. Valószínűleg a másoló hibája, hogy a verssorok néha sántítanak, rossz a szótagszám. Ezen csak a legkritikább esetben javítottunk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 45 *Jászban* — gyászban (Később is előfordul!)
- 53 *Szyrenesek* — szirének
- 79 *rona Feldét* — egyenes, sík földjét
- 94 *delc-es* — féktelen, szilaj
- 177 *eredőt fujdogálnak* — elmenetelt terveznek, továbbállnak (vö. MTSz 493.)
- 294 *fül* — gyötrődik, izzad (melege van)
- 295 *Kötő-tettve Ke-ül* — megkötözött kézzel
- 297 *hire porán* — hire nyomán
- 311 *élők Könyvében* — itt a. m. az üdvözültek közé
- 326 *Limbusnak* — tehernek, büntetésnek, pokolnak
- 365 *súlyt* — sült
- 390 *Zsódort* — sódart, disznólábat, sonkát
- 401 *hecske* — hegyecske (Czuczor-Fogarasi. II. 1503.)
- 402 *Körmöcske* — körmice, körömvirág
- 429 *Kábó* — kába
- 461 *hiv* — hiábavaló
- 497 Saul megtéréséről, földre „hempelgetéséről” lásd az ApCsel 9, 3—4.
- 553 *miért* — egy tagúnak olvasandó.
- 575 *Köz- beszélgetést* — többek beszélgetését, közös beszélgetést
- 668 *Svada* — Suada, a rábeszélés istennője
- 669 *hajmáczban* — hagymázban, önkívületben
- 682 *sok uta* — régóta
- 703 *futon* — futva
- 808 *Fel egek* — legfelső ég
- 842 *szórte* — szerte, mindenfelé
- 859 *bunta* — fekete-fehér foltos, tarka
- 925 *Tórik* — türik
- 929 *Meg jedvén* — megijedvén
- 991 *Clinónak, Celenónak Fonalát* — az élet fonalát fonó Moirák (Párkák)
- 1149 *sugarlotta* — sugallta

2.

NOVA ET VETUS HUNGARIA
ÚJ ÉS RÉGI MAGYARORSZÁG

PÁPA, 1772. JÚNIUS 8.

NOVA ET VETUS HUNGARIA,
in Scenam Data a Poetis et Rhetoribus in
Gymnasio Papensi.
Anno M.DCC.LXXII. Die 8. Junii.

ARGUMENTUM

Duo potissimum Regnis omnibus felicitati, et ornamento sunt, literariae videlicet, et militaris rei studium, in his quantum nova Hungaria veteri antecellat, palam ponere actionis nostrae scopus est. Cujus gratia Attilam, Thetricum, Macrinumque virga Mercurii excitos rediisse ab inferis comminiscimur. Ii, quod sibi de nova Hungaria videbitur, deproment.

Scena figitur Budae.

ACTUS I.

Scena I.

Attila Budam suis cum Comitibus contingens, de loci situ discurit, memoratque praelium, quod olim partibus in illis una gesserant. II. Caeptum Sermonem abrumpit Almunus, et agnitis, qui sint, hospitibus explicat varium Hungariae statum ab excessu Attilae, datque in commissis Tivesio, uti videndi
5 curiosos per omnem Urbem circumducat. III. Hic ad aedes, ubi bellicae machinae adservantur, adducit, deque hodiernis Hungarorum armis eos edocet. IV. relictis mox sociis Macrinus suam de novo armorum genere, quod a Tivesio didicerat, mentem exponit. V. Atque illic caeterorum adventum operitur, interea Mercurio se jungens.

ACTUS II.

Scena I.

10 Macrinus sollicite requirens Attilam et Thetricum, in Alphonsum quemdam incidit, a quo ut statum literarium Hungariae intelligat, divertit in officinam librariam. II. Almunus interim Attilam, et Thetricum convenit, quibus Regiminis statum novae Hungariae exponit, gaudentibus junctas hodie esse eas vires, quas ipsi utilissimo foedere olim consociarant. III. Interventu dein
15 Smeraldini Veneti mercatoris ex Almunno intelligunt novam Hungariam mira etiam linguarum varietate exornari. IV. Ab eodem Veneto postquam didicit Attila Venetiarum Urbi se dedisse principium, properat cum Thetrico, ut Macrinum inveniant.

ACTUS III.

Scena I.

20 Macrinus coram Alphonso literarum culturam, quam in Hungaria nova reperit, adprobat, et quoniam in libros incidit, qui Hunnorum describunt originem, suam de ea re sententiam eloquitur. II. Post, occasione Mediolanensis Toffolii complures Italiae Urbes ditioni Hungaricae subjectas audit. III. Revertentes ab Urbe Attila et Thetricus Macrinum reperiunt, et res ab se visas inter mutuam relationem commendant. Mox ab Alphonso ad convivium
25 invitantur. IV. Almunus Smeraldinum mercatorem, quod res ejus justo pluris liceant, jubet comprehendi, peregrinis mercibus ab Hungaria ultro prohibitis. V. Pluto dimissos ab se Manes sollicite conquirens ex Mercurio intelligit Attilam pudore victum, quod sua a posteris magnitudo vinceretur, adsumptis comitibus in orcum remeasse.

30 Personae Agentes.

	ATTILA, Rex Hunnorum.	Stephanus Ányos.
	THETRICUS, Praeses Germaniae.	Emericus Zobothin.
	MACRINUS, Proconsul Pannoniae.	Joannes Káldi.
	ALMUNNUS, Belli Dux.	Paulus Hollósy.
35	ALPHONSUS.	Andreas Szuday.
	TIVESIUS.	Gregorius Gátsy.
	SMERALDINUS VENETUS.	Georgius Totth.
	TOFFOLIUS MEDIOLANENSIS.	Sigismundus Zsolnai.
	MERCURIUS.	Paulus Pfáffi.
40	PLUTO.	Josephus Jánosy.

UJ ÉS RÉGI MAGYAR-ORSZÁG,
Mellyet Comediai Játékképpen Le-ábrázolt
Az Ötödik és Hatodik Iskolabéli Iffiuság
Pápán

45 MDCCLXXII-dik Esztendőben Szent-Iván Havának
8-dik Napján.

A' Játéknak Állapottya.

Az Országoknak minden boldogsága, és ékessége kiváltképpen ezen két
dolgokban áll, tudni-illik: az Hadi erkölcsöknek, és más tsendes
50 Tudományoknak gyakorlásiban. Mind a' két részről mennyire föllyül-halladja
az Uj Magyar-Ország a' régit, meg-mutatni végső tzéllya a' Játéknak, mellynek
folyamottýára a' költetik, hogy Attila Thetricus és Macrinus Mercurius
veszszeje által fel-ébresztetvén ez Orzágnak visgálására ki-jöttek légyen.

A' Játék helyheztetik Budán.

55 A' Beszélgető Személlyek.

ATTILA Régi Magyarok Királlya	Ányos István.
THETRICUS az egész Németh-Orzágnak,	Zobothin Imre.
MACRINUS Pannoniának Fő Kormányozói	Káldi János.
ALMUNNUS Hadi Vezér	Hollósy Pál.
60 ALFONSUS	Szuday András.
TIVESIUS	Gátsi Gergely.
SMERALDINUS	Totth György.
TOFFOLI	Zsolnai Sigmond.
MERCURIUS	Pfáffi Pál.
65 PLUTO	Jánosy József.

A MŰ ADATAI

A háromfelvonásos, eddig ismeretlen drámának nyomtatott programja az OSZK Színháztörténeti Tárában található Pro 112 jelzet alatt. A négylapos negyedréti alakú kiadvány latin—magyar nyelvű. Magyarul csak a periochát és a beszélő személyek jegyzékét tartalmazza.

SZERZŐ

Ismeretlen.

FORRÁS

A nyomtatványból a forrásról semmit sem olvashatunk. A dráma „cselekménye” merő elképzelés, fikció.

ELŐADÁS

A címlapok szerint Pápán játszották 1772. június 8-án a poétai és retorikai osztály tanulói. Pápán és Sátoraljaújhelyen általában magyar nyelvű színjátszás folyt. A program kétnyelvűsége nem mond ellene, hogy ezt is magyarul játszották.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A nyomtatványt betűhűen közöljük.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

46 Szent Iván hava — június

3.

PÁPA VÁRASÁNAK VITTATÁSA

PÁPA, 1772

PÁPA VÁRASÁNAK VITTATÁSA,

Mellyet Komédiai Játékban Le-Ábrázolt az Ötödik és Hatodik Iskolabéli Ifjúság Pápán, 1772-dik Esztendőben Szent Mihály Havának 8-dik napján.

A' Játéknak Allapottya

Mátyás Római Császár. Magyar országnak ezen néven második Királlya alatt azon Francia katonák, kik a' magyarok segítségére küldettek a' Pogány töröknek ostromi ellen Pápa Várasában helhezttévén, iszonyú és hallatlan pártütést indéttának, el-annyira, hogy frigyét is kötöttek a' törökkel, azzal mentegtevén hit szegéseket, hogy a' Romai Császár az őket illető katona Zsoldot törvénytelenül tülök el-vonta légyen. Ezeknek le-csendesíttésére, mivel se kérelemmel, se jó tanáccsal a' magyarok semmire nem mehettek, el-tökéltették, hogy hadi erővel ki-kergetnék a' várasbúl a' pártütöket, ammint végtére be- is tellesedett.

Így emlékezik Istvánfi magyar ország Krónikájában az harmincz kettődik könyvben. Némellyeket hozzá téssen a' játékos költemény.

A' Játék helhezttetik Pápán, többnyire a' Tüzes kapunál.

A' Beszélgető személylyek:

SVORCZEMBURG	Zobotin Imre	
NÁDASDI	Hollósi Pál	
KOLONICS	Gácsi Gergely	
MAROTHI	Káldi János	
Ennek fia JOSEF	Viglesi Imre	
SKLAKOVICS	Békási Ferencz	
PÉCSI	Pfafi Pál	
BAKÁCSI	Ábrahámfi Ferencz	
BENDEKUCZI PÁSZTOR	Parájcz Mihály	
FINUS	Ányos István	
MOTTA	Jánosi Josef	
ENRIK	Pollinger Ferencz	
ACHMET	Csoknyai Josef	
MUSTAPHA	Zobotin János	} Törökök, kik a' Pápai fogságban heverték.
ZAIRA	Pap András	
BAJAZET	Bacsák Antal	

Ezek után következnek a' Katonák, Énekesek és a' többi.

ELSŐ VÉGEZET

I. Ki-menetel

FINUS Francia tiszteivel együtt a' Pártütésrül tanácskozik, de látván oda közelgetni MAROTHit, a' várbéli kapitánt, egy kevéssé el-mén, hogy katonáit rendbe szedgye.

II. Ki-menetel

5 MAROTHI JOSEF fiát a' városnak és az országnak állapotjáról oktattya, azomba eszre vévén a' Francziáknak partos készüléket, a' Gyermeket el-küldi SKLAKOVICSért, 's több katonáiért, maga pedig,

III. Ki-menetel

Ott maradván, vasra verettetik.

IV. Ki-menetel

10 SKLAKOVICS, PAKÁCSI s' egynéhány magyar katonák, hogy MAROTit és magokat védelmeznék, öszve ütköznek a' Francziákkal, de végre meggyőzöttetvén, a' tömlöczbe tétetnek.

V. Ki-menetel

ACMET török vezér el-érkezik Fejérvárról egy holnapra való katona zsoldal segéttvén a' Francziákat.

VI. Ki-menetel

15 MUSTAPHA, ZAJRA, PAJAZETH nagy háladással köszönik a Francia vezérnek szabadságokat, a' ki minden hívsigét tovább-is ajánlya a' töröknek, és a' vár felé indul, de

VII. Ki-menetel

Látván PÉCSIT, a' császári követet, előbb ezt el-kergeti, nyilván üzenvén a' Romai Császárnak ellenkező akarattját.

VIII. Ki-menetel

PÉCSI SVORCZEMBURGnak el-beszéli a' Francziáktól vett üzenetet, azután maga vissza siet a' Császárhoz, SVORCZEMBURG pedig NÁDASDI, KOLONICS a' városhoz vezetik seregeket, hogy éjre fordúlván az idő, titkon rajtók üthetnének a' Pártütőkön.

IX. Ki-menetel

A' Francziák meg-sajdétván SVORCZEMBURGöt, keményen ellent állonak, elis kergetik seregével együtt.

MÁSODIK VÉGEZET

I. Ki-menetel

A' Török rész kételkedvén a' Francziának állandóságában, azért csak igiretekkel biztattya MUSTAPHA által FINUS Fővezért, és kéri egyetembe, hogy MARÓTHI halálra hajtaná; melyre nézve.

II. Ki-menetel

FINUS a' rabokat a' Tömlöczbül ki-vezettetvén, SKLAKOVICSöt kemény munkára kényszeriti, MAROTI pedig fiával együtt halálra kárhoztattya.

III. Ki-menetel

MARÓTHI sok keserves panaszolkodási után, midőn a' két őrállók között menne a' büntető helyre, hirtelen ki-ragagya egyik Katonának fegyverét, és ugyan azzal mind a' kettőt meg-öli, azután

IV. Ki-menetel

NÁDASDIval (kit SVORCZEMBURG hogy az ellenségnek titkait alomba megtudni bé-küldött a' városba) szembe ütközik, és ugyan ennek kezdi el-beszélni mind maga sorsát, mind az ellenkező félnek állapottyát, de meszirül szemlélvén némelly Francziákot, egymástól el-válnak; NÁDASDI vissza tér. MAROTHI fiával együtt imitt amott titkollya magát

V. Ki-menetel

FINUS ACHMETtel tanácskozáán az el-kezdett pártütésnek tovább való folamottjárúl,

VI. Ki-menetel

40 Érti MUSTAPHA által, hogy SVORCZEMBURG ismét közel lenne a' városhoz, mellyre semmit meg nem rettenvén, katonáihoz indúl.

VII. Ki-menetel

MOTTA és HENRIK titkon Visgállyák a' tüzes kapun kívül SVORCZEMBURG seregit, mellyet-is látván, hirtelen vissza térnek a' városba.

VIII. Ki-menetel

45 NÁDASDI azomba el-érkezik a' maga féle táborához, és a' Francziáknak erőtlenségérül tudóséttya SVORCZENBURGöt, a' ki-is legottan rendbe szedvén katonáit, ostromolni kezdi a' várost. De

IX. Ki-menetel

A' Francziáknak titkos fortélyi által véletlenül el-esik. Mellynek okáért NÁDASDI erőssen bátoréttya katonáit, és a' tüzes kapuig veri az ellenséget.

HARMADIK VÉGEZET

I. Ki-menetel

NÁDASDI KOLONICSsal a' múlt ütközetnek változó ki-menetelérül beszélgetnek; ez azután a' seregnek tekintetére mégyen, amaz pedig

II. Ki-menetel

50 Némelly Francia raboktól, kiket életbe meg-foghattak, tudakozza az ellenségnek mindennémű állapotját.

III. Ki-menetel

PÉCSI vissza érkezvén, a' Romai Császárnak végezete szerént NÁDASDIT fő hadi vezérnek rendeli, mellyre nézve ez katonait a' viadalra biztatván,

IV Ki-menetel

55 Egy hirtelen követtül érti, hogy már a' Francziak kétségben esvén, szökéssel akarják magokat védelmezni; azért a' városfelé mozdéttya seregét.

V Ki-menetel

Az alatt a' Francziák némelly titkos utakon a' Bakonyi Erdők felé szökdösnek.
De

VI. Ki-menetel

60 NÁDASDI a' PÁSZTORTÚL meg-tudgya, merre igyekeztek, azért Keménnyen utánnok indul, ugyan-is a' Bakonyi Erdőkben el-éri a' pártütőket, és ott az el-követett hit szegésért különös kinokkal bünteti.

VII. Ki-menetel

MARÓTHI és SKLAKOVICS nem tudván jó végét az ütközetnek, a' félelem és reménség között várják vissza NÁDASDIT; azomba meszirül a' magyar Katonák éneklésit hallják.

VIII. Ki-menetel

65 És NÁDASDINAK mind magok, mind a' városnak örvendetes szabadságát nagy tisztelettel köszönik.

A MŰ ADATAI

A háromfelvonásos történeti tárgyú dráma szövege eddig nem került elő. Nyomatott programja a Győri Püspöki Papnevelő Intézet Könyvtárában található *Stromata Hungarica*. G. XXIII. 2. 11. Coll. 68. jelzet alatt. A szövegét közölte NÁDASDY Lajos: Egy ismeretlen pálos iskoladráma, It. 1981. 1015—1025.

SZERZŐ

A szerző személye ismeretlen. Nem tudjuk azt sem, hogy ki rendezte az előadást.

FORRÁS

A nyomtatvány maga jelöli meg a drámairó forrását Istvánffy Miklós Krónikájának (*Historiarum de rebus Ungaricis libri XXXIV.*) 32. könyvében. Megjegyzi azonban: „Némellyeket hozzá tészen a' játékos költemény.”

A dráma a valóságnak megfelelően adja elő a vallon zsoldosoknak 1600. évi pápai lázadását. A főszereplők ismertek a történelemből. Költött név a vallonok vezére, Finus, és költött személy Enrik, a bendekuczai pásztor. A szerzőtől származik a török rabok neve; a városnak, az ország állapotának a Maróti várkapitány szájából hallható rajza, a személyével, fiával kapcsolatos történések (fogságba vetése, halálra ítéltése, szabadulása, bujkálása, keserves panaszolkodása, példamutató magatartása) mind a játékszerzőnek a történelem tényeihez való „hozzátévesei”

ELŐADÁS

A játék idejét a nyomtatvány pontosan megadja: 1772. szeptember 8. Pontosán három hónappal játszották az *Új és régi Magyarország* című dráma előadása után. (Lásd az előző szám alatt!) Annak tíz szereplőjéből hat személy ebben a darabban is fellépett.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Hűen közöljük a nyomtatvány szövegét. A központozást azonban a mai gyakorlathoz igazítottuk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 1 *Finus* — a franciák főtisztje La Motte volt. (Vö. a II. végezet 7. kimenetelével!)
- 16 *Pécsit* — Petz császári követet
- 33 *szembe ütközik* — találkozik

4.

TÁNCZ MENYHÉRT
JÓZSEF

SÁTORALJAÚJHELY, 1765

JOSEF

Testvéritül Ismaelitáknak el adatik álmai miatt, Ki azután Putifárnak Szolgálatyára juttván Fő tisztségre emeltetik annak Udvarában, de midőn Putifár Feleségének gonosz Kivánságára nem áll, hamissan bé vádoltattván tőmlóczben vettetik, honnét az álomnak meg magyarázása miatt Farao eőtet meg szabaddéttván leg Fobbé tette Egyiptusban. így olvastatik Teremtés Kőnyvében. Csináltatott multság Képpen F. Tancz Menyhérttől. Első Remete S. Pál Szerzetes Fiától, de sohol nem jádztatott. 1765. Esztendőbéli munka. Ujhelyben.

Jádzó Személyek:

JÁKOB. Josefnek Attya.
SIMEON. Jósefnek Bátyya
LEVI. Josefnek Bátyya
RUBEN Josefnek Bátyya.
JÓSEF.
JUDÁS. Josefnek Bátyya.
DÁN. Josefnek Bátyya

KALMÁR ISMAELITA.
PUTIFÁR.
PUTIFÁR FELESÉGE.
FARAÓ.
BŐLCS. MONDÓ.
SZOLGÁJA FARAONAK
PUTIFÁRNÉ SZOLGÁLLÓJA
POHÁRNOKJA FARAONAK.

ELŐL JÁRÓ BESZÉD

1.

Mint Tengerben a' Kis Tsónak
Szeltül habtul Vettetik,
Ugy a' Világon jo Erkölcs
Semmire bősültetik,
5 Sőt inkáb üldöztetik
És sok féle mesterséggel Vittatik.

2.

Példánk ebben Lészen Jósef,
Ki üldözést szenvedett,
Szüzességnek virágjáért
10 Mély tőmlóczben vettetett
Szórnyen Kénszeréttetett,
Mivel gonosz Kivánságnak ellent tett.

3.

15 Azért bérét Erkölcsenek
Istentől bőven vette,
Mert a' Tömlőcznek torkából
Eőtet meg is mentette,
És nagy jóra Emelte,
Mert első Tisttyének Faraó tette.

I. KIMENET

20 Josef Ki jővén a' pusztára Báltyaihoz azoktul Kutban Vettetik, de onnand Ki
vétettvén Kalmárokknak el adatik Báltyoitul, Kik vérben martván ruháját
Jákobnak Küldik.

SIMEON

25 Im hol vagyon Jósef! Láttjátok? felénk jő.
Urunk lesz valaha, arrul álmodott eő,
A' Gyermeki-sorbul nem sokára Ki nő,
Fejedelmünk léssen, jövendőben, félő.

Hogy az bé ne tellyen, mit látott álmában
Mast a' dolog esik éppen jó módgyában.
Fojtsuk meg, vagy pedig üssünk Kést torkában,
Azután temessük a' földnek gyomrában.

LEVI

30 Ugy, de mit izennyünk Atyánknak felőle?
A' Ki mast is sirva bocsáttá előle.

SIMEON

Hogy a' Vad szivta Ki a' Vérét belőle,
Igy osztán semmit sem félhetunk eő tőle.

RUBEN

35 Ugyan meg ölnétek? — ez melly nagy irigység!
Illyeket mivelni szokott az ellenség,
Vérét Ki ontani Lészen Kegyetlenség.
Ne essék szegénkén e' reméltelenség.

40 E pogány Tanácstul jobb Lesz ha el térünk
El hidgyétek azért büntetést ránk nyérünk
Annyival is inkább, mivel hogy Testvérünk
Jaj Lesz haláláért reánk jővő bérünk

45 Meg őszült Atyankat érte mi talállya!
Kinek szívét mast is fájdalom rongállya
Ha József meg haland, magát nem sajnállya
Félő, hogy e' rossz hír holtá ne csinállya!

SIMEON

Oh oh szegény Ruben, hogy olly Kegyes Lettél
Olly sok boszuságot már el felejtettél?
A' mellyekkel Josef által illettél
Ugy lázczik hogy Te ma bolond gombát ettél.
50 Tudod mit álmított? és ez mire mégyen?
Hogy Jákobnak, s- nekünk eő Királunk légyen
Hogy néki fő hajtást az Attya is tégyen
A' melly minnyájunknak nem léssen Kis szégyen.

55 Nem méltó hogy tovább meg hadgyuk Lélekben!
Haragra indított minket sok izekben,
Illendő, Kőltőzzön az ollyan helyekben,
A' hol álmódhasson, a' Verem fenekben.

RUBEN

60 Jó Eőcsém! a' szádbul illy szók mért rohannak?
Mit buzull haragod? mint a' busult Kannak
Az Álmod az Isten hatalmában vannak,
Már, hogy ugy álmított, eő nem oka annak.

65 De ha magatokban már el végeztétek,
Hogy valamelly módon azt el veszejstétek,
Itt vagyon egy Ó Kut, abban eresztétek,
Ez a' Gyilkosságnál léssen Kissebb vétek.

SIMEON

Sokat veled Ruben mi azt nem perellyük
Elég, hogy Józsefet gyomrunkból gyűlöllük,
El végezett dolog mast mingyárt meg öllük,
És a' Föld színérül menten Le töröllük.

70 *(Comparet Josef.)*

JÓSEF

Éllyetek bátyáim Kivánt egészségben!
Őrvendek, hogy Láttlak szokott békességben
Az Vr Isten, a' Ki Lakozik az Égben
Dolgotokat vigye őrvendetes végben.

SIMEON

75 Kérlék, hogy Köszöntesz oly nagy nyájassággal?
Holott rakva vagy szived álnoksággal
Nem élsz soha többet fényes nap világgal!
Im mingyárt tisztelünk alázatossággal.

80 Ne sajnállya senki Kezének munkáját!
Tépjétek le róla a' tarka ruháját,
A' mellyel az Attya Kedves Fiacskáját,
Meg ruházta, érte adván nagy summáját.

(*Spoliatur.*)

JOSEF

Oh Atyámfi! mit akartok vélem?

LÉVI

85 Meg őlünk, már tovább nincs semmi Kegyelem.

JOSEF

Jaj ne mivellyétek! — Oh nagy veszedelem!

LEVI

Meg Kell halni, nem lesz semi engedelem.

JOSEF

90 Bátyáim! a' Kiket szivemből szerettem,
Az Atyámra, Kinek a' Véréből lettem,
Kérek, mondgyátok meg, néktek mit vétettem?
Az Istenért, a' Ki által teremtettem!

SIMEON

95 Csak haszontalan Kérsz, nem használ mentséged,
Sem Atyafiságod, — nem szükség Vérséged,
Irgalmasság nélkül meg gyilkolunk téged,
Hogy a' halál Légyen végső Keresztséged.

RUBIN

Ki nézhetné e' nagy Istentelenséget?
Semminek tartjátok Látom a' Vérséget!
Nem Láttam én soha ilyen irigységet!
Jól meg gondollyátok Barátim a' Véget.

100

(*Demittitur ad Cisternam.*)

JOSEF

Jaj Jaj én nyavalyás! im hová vettetem,
Jaj, már elevenen Kutba temettetem!
Ebben meg éhezvén gyarló Természetem,
Meg halok, mivel hogy semmit sem ehetem.

105 Óh szerelmes Atyám! értem hová Lészel,
Ime József Fiad, ez órában vész el!
Tudom halálomon szörnyű sirást tészel,
Bánatos sziveden ezer Kin Fürészel.

(Relinqunt illum ibi.)

LEVI

110 Már Atyámfiak járák az üdőre,
Mellyen a' Juhokat hajtsuk a' déllőre.
Vagy csak itten együnk Le ülven a' Kőre?

JUDÁS

Kiket látok jönni amoda előre?

LEVI

115 Egyiptombul valók, mint látom Kalmárok
Vagynak nálok számos jószágok, és Árok.

JUDÁS

Ha néktek úgy tetszik, majd hozzájok járok,
És a' Kis Józsefért jó Csomó pénzt várok.

120 Atyánkfia, senki meg nem tagadhattya
A' Ki nekünk Atyánk, az néki is Attya,
Melly nagy Lészen pedig szívének bánattya!
Hogy mi öltük meg, mert azt is meg tudhattya.

LEVI

Szentül beszélsz — Judás szavait fogadgyuk
Az idegeneknek Józsefet el adgyuk.

SIMEON

125 Jobb Lesz ha meg öllük, s- életben nem hadgyuk
Az után a' jussát erszényünkben raktyuk.

JUDÁS

Egygy, akár meg ölyűk, akár adgyuk másnak,
Mindenkép vége lesz az Vralkodásnak,
Hadgyunk azért békét a' meg gyilkolásnak,
Igy megy füstben haszna az álmodozásnak.

LEVI

130 Ugy vagyon, az Álom semmi Lesz egészen
Pénzünk azon kívül bővségessen lészen,
Mert illy szép Gyermeket a' Kalmár meg vészen,
Tudom, hogy minnyáján erre vagyunk Készen.

SIMEON

135 Igaz, ha meg ölnék, ez nagy vétek lenne,
És ha az Attyának füleiben menne,
Kedves Gyermekéért nem tudom mit tenni!
Adgyuk el, nem állok én is ellent benne.

JUDÁS (*pergit ad Mercatores*)

140 Szerelmes Barátim! beszédem hallátok
Ugy teczik, mintha ti Kalmárok volnátok,
Egy Gyermeket adnánk, ha árát adnátok,
Nézzétek meg Ki szép, bátor visgálljátok.

KALMÁR

145 Ha olyan szép lészen, ugyan hogy ne Vennénk?
Nagy Kár volna, ha mi nála nélkül Lennénk,
Utánna egy, Két nap még várást is tennénk
Mint sem nála nélkül hazánkban el mennénk.

JUDÁS

Hozzatok hát elől, azt mongyák, meg Veszik,
A' mi Képpen tartjuk, az árát le teszik,
Mesze földre tőlünk azután el viszik,

DÁN

150 Ha innét el hordgyák, szentül cselekeszik.

JÓSEF (*dum extrahitur*)

155 Jaj Kedves Bátyaim! mirül gondolkottok?
A' Kutban Vettetek, ismit elől hoztok!
Azért Kétség Kivül, hogy majd föl áldoztok,
Jaj, Gyermekségemben halált hogy okoztok!

SIMEON

Ne pihegj torkodban Kést, nem taszigálnak,
Hanem el adottá mast mingyárt Csinálnak,
Majd ezek éretted nagy summát számlálnak,
Álmodozásaid Lássuk mit használnak?

160

(Adducunt mercatores)

Im hol van a' Gyermek előttünk, Lássátok,
Szép, azt magatok is tudom meg vallyátok.

KALMÁR

Szép, meg Kell vallani, de mire tartjátok?

JUDÁS

Harmincz ezüst pénzre, ha le számlállátok.

KALMÁR

165

Ezen Kis Gyermetskét szívünkbul szerettyük
Azért a' harmincz pénzt érte le fizettyük.

(Numerat pecuniam.)

LEVI

Mi pedig azt igen Kőnyen el tehettyük

JUDÁS

Vigyétek, szemünket reája sem vettyük.

170 *(Auferunt, venit Ruben, aspicit cisternam, videt ibi non esse Josephum, flendo dicit:)*

RUBEN

Jaj nincsen a' Gyermek! én már mit Csinálljak?
Tellyes vigasztalást vallyon hol talályak?
Szükséges, hogy ezer Kinokat számlállyak,
Vagy pedig mast mingyárt a' sirban bé szállyak.

175

Ha Jákob meg hallya, vallyon mit fog tenni?
Nem merem mondani, mert fél holt fog lenni, — —
Egyikünknek szükség innéd hozzá menni,
A' Szegény Atyánknak no! mit Kell izenni?

JUDÁS

180

Gödölye vérével ruháját fessük meg
Mintha vad szaggatta volna el, tépjük meg — —
Meny el Közülünk Dán, tőled izennyük meg
Hogy mi ezt a' ruhát az után Leltük meg.

(faciunt)

INTERMEDIUM

II. VÉGEZÉS

185 Jákob Kezében tartván Józsefnek véres ruháját, ajulva dül székin, azomban
énekeltették. eladatik Josef Putifárnak, Kitül felesége vádolása miatt tömlőcz-
ben vették.

Ének

1.

190 Átkozott szerencse! gonosz Óra!
Melly hoztad szivemet illy nagy búra,
Nem Fordul már soha sorsom jóra,
Csak fakadok mind holtig jaj szóra.

2.

195 Meg rontá Jósefet a' fene vad!
Testemből Lelkemet Klotthó ragadd,
Nála nélkül életem el hervad,
Szerelmemnek tüze mert nem hallad.

3.

200 Parkák szaggassátok életemnek
Fonalát, mert napja mult Kedvemnek
Éltével szerelmes gyermekemnek
Ó halál vess véget Vénségemnek.

(*Excitatur et Surgit Jacob.*)

JÁKOB

205 Ez az én szerelmes Fiamnak ruhája!
Széllel tépte eőt a' fene vad szája!
Siralom Lesz tellyes életem órája,
Még nem meczzi éltem az halál Kazája.

205 O Gond! O Fajdalom! Ó szerencsétlenség!
O Bánat! O Kétség Ó nagy hitetlenség!
Meg ölé fiamat, vade' vagy ellenség!
O mint esett rajta e' nagy véletlenség!

210 O Gondokkal tellyes reménytelen óra!
Mellyben József Fiam Fordult hanyatt s- órra
Szükség nyitnom számat még élek jaj szóra,
Mert Utánna sirva megyek a' Pokolyra. (*Abit.*)

(Venit Putifar foris, illum adeunt mercatores, et Josephum vendunt ei)

KALMÁR

215 Mi ezen gyermeket a' pusztaban vettük
Harmincz ezüst pénzel az árát fizettük,
Illyekre szükséged vagyon, reménlettük
Hogy azért Te néked el adgyuk, föl tettük.

PUTIFÁR

Igen is meg veszem, mi Lészen az ára?
Mert szükségem vagyon illy ékes szolgára.

KALMÁR

220 Harmincz pénzen vettük, azuta ruhára
Már sokat Költénk ételre s- italára.

Ezek Főlött Kőlött néki nagy oltalom,
Mindenütt jó szállás, csendes nyugodalom
Én magam részérül főlöttébb sajnálom,
225 Ha mind ezekért is nem Lészen jutalom.

PUTIFÁR

Jutalmatok nálam hidgyétek el nem vész:
Mingyárt az ára is érette Lészen Kész
Száz ezüst pénzt érte le tenni vagyok Kész
Mert látom, van benne mind erkölcs, mind jó ész. — — —

230 No Jósef! ezután nékem fogsz szolgálni,
És, ha hűségedet nem fogod sajnálni
Nem fog ám hidgyed el sorsod porbann szállni,
Mi lészen jutalmad, méltó lesz csudálni:

235 Fővé teslek téged minden jószágomban,
Valami csak lehet csekély birtokomban,
Mindennek parancsolsz egész Országomban,
Csak feleségemet ne báncsad ágyomban.

JOSEF

240 Én elégtelennek magamat ismérem
De az Égben lakó Kegyes Istent Kérem,
Ki ad annyi erőt, hogy jó végét érem
Dolgomnak, és arra magamat ígérem.

PUTIFÁR

Ugy is Köll, és éppen akarám mondani,;
Uj hirt történt nékem éppen ma hallani,
Mellyért az házamat szükség tágéttani,
245 Te légy Gazda, hogy Kárt ne Kellen vallani.

Mondom, minden dolgot a' Ként Kormányozzál
Valami tétemes Kárt hogy ne okozzál,
Másoknak parancsolly, magad ne dolgozzál
Meg jövőn, mit mivelsz, mindent számban hozzá. — — —

250 Ti pedig minyájon szavát fogadgyátok
Mert, ha József által vád jövend reátok,
Meg fenekeltettek azt is meg tudgyátok.
Savanyó lesz a' tej a' mellyet szoptatok.

JOSEF

255 Bizvást mehetsz, gondot mindenre viselek
És már a' mellyiknél jobb módot nem Lelek,
Hasznodra célozván a' szerént mivelek
Hogy Kárad nem lészen, iránta felelek.

(Abit Putifar, Domina manet.)

260 Te menny a' Sereghez, melly amoda Arat,
Te pedig azokhoz, a' Kik gyűjtnek sarat,
Siess, Te étessed az apró madarat,
Te menny el, Köss őszve hat vagy hét agarat

Mert mingyárt vadászni szükséges lesz menni,
Ezt negyed magadnak néked meg Köl tenni,
265 Mivel vad hust Kivány az Aszonyunk Enni,

ASZONY

Kár is az Vdvarnak vadhus nélkül lenni.

(Abeuntibus omnibus famulis remanet cum Domina Josephus et illa incipit statim Cantare sequentem Cantilenam ad Josephum.)

1.

270 Meg ne itéllj hogy szerettlek
Mert arrul nem tehetek,
Sem Istenen, se szivemen
Erőt én sem vehetek.

2.

275 Mert Isten is azt nem bánnya,
Szivem azt parancsollya
Ezt a' Kettőt, illy Két erőt
Senki meg nem gátollya.

3.

280 Azt nem Kérem, hogy te szeress,
Csak hogy még is szenvedhess
Ezt Kegyelem! ha el nyerem
Nékem elegendó lesz.

4.

Engedd magad szeretettetni,
Kedved szerént Kedveltetni
Csak azt Kérem, ha meg nyérem,
Fogod üdvözöttetni.

5.

285 Vedd bé Kérlek Kérésemet,
Kővesd igaz hűségemet
Szeress buzgón, és állandón
Igy töltheted Kedvemet.

(Vel vero Sequentem Canere potest:)

1.

290 Mi légyen szeretni? csak az tudgya
Kinek szivét nyomja annak sullya
Kire szált, nem tud Zárt,
Meg is Vet minden Kárt,
S- Uttyát dullya.

2.

295 Szezelem gyóttrelemmel együtt jár
Sziveken, mint hegyes tőr által jár
Fárosztya Lankasztya
Tagokat, Gyullasztya
A' Sebeket.

3.

300 Ah enyhédsed tűzét szerelmemnek
Másképp véget vetek életemnek
Gyótródók, sinlódók,,
Lángjátul törődök
Szerelmemnek.

ASZONY (*Finito Cantu ad Josephum:*)

305 Jőjj Közellyebb Jósef, hald meg beszédemet
Meg nyitom előtted bánatos szívemet,
A' te jelen léted vidámétt engemet
Ha távul vagy tőlem, ujjétod sebemet.

310 Tittkolom, de esik e' nagy gyóttrelemmel
Éretted lángolok forró szerelemmel
Meg botsáss, már tovább nem bírok tüzemmel
Mert nagy baj Köszködik én gyenge szívemmel.

315 Miuta ismérlek, bánnt szörnyű sérelem
Szüntelenül gyóttör uj s- uj gerjedelem
Buzog igen bennem Lángaló szerelem,
Nincs egyéb Orvosom, hanem te hálj velem.

JOSEF

Ime az Vramnak nincs semmi gondgyában
Mind én reám bizta a' mi van házában
320 Nincs senki én nálom nagyobb Vdvarában
Akarok maradni ennek jó voltában.

Tégedet tiltott meg, mert vagy Felesége
Óráintan igen Kegyes eő hivsége,
Ha e' gonoszt tenném, Lennék ellensége
325 Illy nagy gonosságot nem cselekszek véle.

ASZONY

Jaj Lólkőm ne csufolj így meg reményemben
Már nincs semmi épség az egész testemben
Miáttad juttnom Kell vég veszedelemben
El Kell temettettnem halálos Vermemben.
330 Vagy változtassad el minden szépségedet
Vagy pedig lágyétsad Szivemben szivedet
Annyira ohajtom te szép személyyedet
Hogy, akarmint, mellém fektettlek tégedet.

335 Az alkalmatosság modgyát adgya ennek
Ime most érkezett dolga én férjemnek
Hogy az alatt meg Oltsd tüzeit szívemnek,

JOSEF

Haragját nem szükség reám venni Istennek

340 El hidd, el nem hagyom tiszta életemet
Mocsokkal nem kenem bé szűzességemet
Azzal nem rutittom testem, sem Lelkemet
Meg büntettne azért az Isten engemet.

ASZONY

345 Az által szivedben nem lehet félelem
Ne félj, semmi bajod nem lesz, azt felelem
Csak hogy tőlem távul essék a' szerelem
Meg kell annak lenni, jer Jósef, hálj velem.

(*Capit ipsi tunicam.*)

JÓSEF

350 Jaj! hogy Cselekedgyem e' nagy gonosságot?
Mikép rugjam farban az Ártatlanságot?
Soha ne is lássak inkább nap világot
Mint Kóróvá tegyem e' gyenge virágot.

Botsásd a' ruhámat — — nem Kell nékem tested.
Ördög vagy a' gonoszt Kegyes himmel fested
Veszsz, légyen e' napon az Égből Ki ested
Pokolra szálj, mivel régen azt Kerested.

355 (*Relicta tunica Joseph profugit.*)

ASZONY

Győsztetek leányok! hamar futamjatok!
Az Vram meg monta, hogy nálam háljatok
Hat Istentelenek most is hol voltatok?
Gyűjjön meg csak az Vr majd mesét hallatok.

360 Im, a' Zsidó Legény szemtelenül be jött
.....
Hozzám száma nélkül való sok szókat tett
Kicsinbe, hogy rajtam erő szakot nem vett.

335 dolga férjemnek [A betoldás a szótagszám miatt 360—363 [A strófa csak 3 sorból áll.] történt.]

365 [A rendezői utasítás a 356. sor után olvasható.]

365 Gyöngé vagyok, nincsen az tehetségemben
Hogy meg győztem volna, véle Kőszkődtőmben,
De midőn Kiálték vala, félelemben
El futa, ruháját hagyván a' Kezemben.

SZOLGÁLLÓ

Hogy merete mivelni? aha Istentelen!
Nem csuda, mert Látom máskéntis szemtelen
370 De már arra menni rut dolog s- Képtelen

ASZONY

Régtől fogva engem már Kéztet szüntelen

SZOLGÁLLÓ

Tarcsa meg Aszonyom magánál ruháját,
Ha az Vr haza jön, végezvén munkáját
Elől Kől beszélni a' dolog summáját
375 Had fussa gaz Ember dolgának viszáját.

ASZONY

Jól mondd, és éppen ez az akaratom
Másképen eő néki vissza nem adatom
Mig is az Vramnak azt meg nem mutatom,
Hitesse magával, hogy meg tanítottam.

380 *(Comparet Putifar.)*

PUTIFÁR

No! hát miben vagy az Vdvarnak dolga?
Jósef az ház Körül hűségessen forga?

ASZONY

Hűségessen, mert rám gyakorta mosolga
Nem tudám en eőtet, gazda e'? vagy szolgál.

385 Te ugyan, jól tudom, fogattad szolgálának
De akarta tenni eő magát Gazdának
Másképen nem vallom a' Szolgát Vramnak
Mert nem tudom mint lesz vége a' dolognak.

PUTIFÁR

390 Szívem semmi Kárra, és veszélyre nem hajt
Csak mond meg szaporán indított e' eő rajt?
Kin tett gyalázatot? Kinek okozott bajt!
Meg is ölöm hidd el az illen álnok fajt.

ASSONY

Be jött hozzám, s- nálom sokat hízeltedett,
Nyalni, falni, szopni akartt, Kedveskedett,
395 Eő a' Gazda helyett szerelmeskedett,
Én nem tudom! erre miként vetemedett?

Száj mosolyodással nézé személyemet
A' Két Kezeivel fogta meg Kezemet
Voná vala maga testéhez testemet
400 Mondván: mint a' Lelkét, ugy szeret engemet

Nem eczer, sem Kétszer nevezte Lelkének
Nem birván lángozó Szikráját tűzének
Meg nyittya végtére Tárházát szivének:
S- Kivánnya Kedvezzek lobbant szerelmének.

Mihánt cselekedni illőnek nem véltem,
405 Mosolygó szemeit morcz szemmel cseréltem
A' mint eő akarta, ugy nem is beszéltem,
Mert tisztaságomat el veszteni féltem.

És így nem akarván eő reszire álni
410 El tökéllétségre Kezdet szive válni
Nosza! mond én velem Kénszeréttlek hálni,
Nem tudván mit tenni Kezdettem Kiáltni.

Kiáltni Kezdettem hamar nagy Lármával
415 Meg szeplősitt vala reám támodttával.
Hogyne birna velem gyenge Aszonkával?
A' földhöz verhetne leg Kissebb ujjával.

A' nagy erős legént meg nem szoréntottam,
420 Hanem, midőn reá Tolvajt Kiáltottam
El szaladtt, mentéjét hogy nem bocsátottam
Itt hagyta, a' mellyet nálam meg tartottam.

Im a' Kezemben van, ez annak a' jele
Csak azért is lehet szavamnak hitele.

PUTIFÁR

O Daphne! O Pitho! mit csinállyak vele?
Vallyon! e' dologra mi okokbul Kele? — — —
425 Porkolábot hamar hijjatok hozzája.

(*Abeunt Servi.*)

Had véssen bilincset, s- békókat reája
A' Temlecz feneke lészen Palotája.

430

(*Adferunt Josephum.*)

Kössétek meg Kezét méglen az meg lenne
Ugy hogy a' piros vér ne folyhasson benne
Bánnám büntetlenül ha tőlem el menne
Mert féltő, máshol is gyalázatot tenne.

JÓSEF

435

Jo Vram Putifár! hallyad beszédemet
Hadd tegyem elődben egy Két mentségemet

PUTIFÁR

Furt furt furt előlem, ne boszonsd szivemet
Meg öllek, ha többet busittasz engemet.

(*Abeunt omnes interponi debet aliquod intermedium ab eo cui plus temporis.*)

III. VÉGEZÉS

440 Faraó álmad, mellyet Bölcsek meg nem tudnak magyarázni, Josef meg magyarázza, azért Faraótul Egyiptus Vrává tétetik.

FARAÓ

445

Híjjátok el hamar jövendő mondókat,
Véneket, Böltseket, vagy álom tudókat,
Mivel hogy álmomban láték nagy dolgokat,
Mire magyarázni nem tudom azokat.

(*Advocat Servus Statim.*)

450

Hallyátok e' Böltsek? étszaka álmomban,
Mintha egy folyónál járnék setállottban
A' folyó vizbül hét Tehenek azomban
(:Mellyekhez hasonló nincsen Egyiptomban:)

A' Viznek parttyára szépen Ki jövének
És ottan motsáros helyen Legelének.
Zsiros Kövérséggel mind heten telyének
Egy kevés üdeig ott füvet evének.

455 Imitt ezek után Kis údó jártára
A' Vizbűl hét tehén jött Ki a' parttyára
De nem volt ezeken *hus* egy poltra ára
Mindeniknek bőre ragadt a' Csonttyára.

460 Egy ősztvér Tehén egy Kővért el nyele,
Még is többet Kivántt, avval meg nem tele,
Az hét Kővéreknek ez hét meg felele,
Meg ette mindenik, jól se lakott vele.

465 Rettenetes álom engem föl ébresztett,
Uj gondolatokat szivemben gerjesztett,
De meg is más Álmot az Vr rám eresztett,
Mellynek tittka engem ma mindég epesztett.

470 Hát hét gabona fő növe föl egy szálon
Olly Kővér, a' millyet Kellne venni áron
Annak ellenébe hét növe immáron
De vékony mind őszve voltak hat hét páron.

A' vékony Gabona rút vala felette,
És ez, ama hét szép tellyeset meg ette,
Bátor már mindenik éh, gyomorban vette
Még is tellyesseknek egy pontban sem tette.

475 Ez vala az álom a' mellyet mondottam
Mellyet előttetek ime Ki nyitottam
Én, Királ Létemben illet nem álmottam
Noha álmok Között már sokat forgottam.

(Speculatur modicum.)

BÓLTS

480 Éppen az értelmét föl nem tudjuk venni,
Az álomra azért nem tudunk felelni
Jó Királ, akar mit fogsz velünk mivelni
Illyen jövendőlés tőlünk nem fog telni.

POHÁRNOK

485 Felséges Királunk, hallyad beszédemet
Meg vallom ellened volt rosz tételemet
Tömlőczben Vettettél egykoron engemet
Holott Keservessen ettem Kenyeremet.

490 Voltunk pedig abban heten a' Sütővel
Ez előtt gondolom vagy hét esztendővel
Mi is almot láttunk Ejjeli üdővel
Melly miatt is voltunk háborodott fővel.

495 Egy Zsidó ferfiu Köztünk ott nyomorgott
Ki az illy dologban Kétség Kivül forgott
Mert a' midőn látta, hogy Szivünk háborgott
Mindent jól meg mondott, semmit nem tántorgott.

500 Ál munknak értelmét mondotta mi képpen
Harmad napok után ugy történt meg éppen
Mert engem tisztemben alitottál szépen
Amaz föl Köttetett, s- függ a' fa Középen

Az, tudom, Álmodnak meg mongya értelmét
Mert az Isten adott néki tudós elmét
Csak tapasztalhasa a' Királ Kegyelmet,
Azért is tegye le szivérül sérelmét.

FARAO

505 Mingyárt a' Lánczokat vegyétek lábáru
Nyissák a' Lakatot Tömlőcz ajtajáru
Borottvályátok le szakállát álláru
Had felejtkezzék el Kinos rabságáru.

510 Ha meg magyarázza, mit jelent az alom?
Nem csak valamég él Kenyérrel táplálom,
De a' fölött, méglen történik halálom
Gondot viselek rá, bőven meg hálallom.

(Adducitur Joseph.)

— — — — Hát te vagy a' Jósef, Ki tudsz az álmokhoz?

JOSEF

Valami Kicsinkét sajdéttok azokhoz

FARAO

515 No, ha jól értesz az éjji látásokhoz
Halgass az én számbul Ki esendő szókhoz:

520 Én mintha álmomban a' Víznel sétálnék
A' hol egy Ke vessé a' mikor meg álnék
Történt, hogy nem remélt ujságra találnék
És egy gondolatbul a' másakra válnék

Mert a' foló Vizbül, a' Viznek szelire
Ki jöve hét tehén melyt Kővér testére
Vetheted az egész Egyiptom földére
Magokat mocsáron legelik Kedvére.

525 Ismit ezek után Kiss üdő jártában
Más hét Tehén jött Ki igen rut formában
És ama hét Kővért hozzá járultában
Meg ette, de még sem látszott a' gyomrában.

530 Midőn ezen volnék csudálkozásomban
Fől sörkenék, mivel voltam nagy álomban
Elmélkedésem Köztt nem soká azomban
El alszom, illy álmot láték azon nyomban:

535 Hét gabona fejet nevell azon egy szár
Mellyekhez hasonlót nem hozott soha nyár
Tellyes volt, nem ártott ennek egy vagy más kár
De más szár is növe, az ellenében már,

540 Mellyen hét fő vagyon hasonlatos Képen
De már ez vékony volt, s- egy része sincs épen
Ez hét vékony, amaz tellyeseket szépen
Meg ette, de rajta meg nem tetszett éppen.

Fől Kelvén hivaték jövendő mondókat
És az ilyen titkos álomhoz tudókat
Nem tuttak ezekről szólni semmi jókat
Ha montak is, bolond, s- semire valókat.

545 Azért az Álomhoz ha mi Kicsint értesz
Magyarázd meg, mellyet ha nékem meg fejtesz,
Az elmémből ilyen Kétséget Ki ejtesz
Meg mutatom, soha hogy el nem felejtesz.

JOSEF

550 A' te Kettős álmod Királ, egygyet téssen
Azt mingyárt meg mondom te néked egészen
Mi Kővetkezendő Egyiptusban léssen
Az Álom értelmét Királ! így vedd Készen:

555 Bőv Esztendőt tesznek a' hét szép tehenek
A' szép buzák ugyan azont jelentenek
Hét sovány Tehenek, Kik ott Legeltének
A' hét vékony fejek Kik ott Kővettenek

Lészen nagy szűkséggel tellyes hét esztendő
Meg mondotta az Vr, mi leszen jövőendő
Mert az hét esztendő a' mely már jövőendő,
560 Minden gabonákat lesz bőven termendő.

Egy nagy bővség leszen egész Egyiptomban
Ugy hogy a' sok buza hever csak halomban
De a' Kivánatos bővséget azomban
Meg tudd Királ, szükség hogy Követi nyomban.

565 Igen szűk esztendők mondom Következnek
Az után, a' földre esők nem érkeznek
Ugy, hogy a' bővségrül csak el felejtkeznek
A' sok buzairul sirván Emlékeznek.

570 De, hogy Kétszer látta Felsőged álmában,
Ezt teszi meg vallom Csak rövid summában
Vagyon az Istennek végzett Tanácsában
Hogy tett Czillya Vigye végben haragjában.

575 Mast ennek okáért Felsőged rendellyen
Embert, a' Ki gondot mindenre visellyen
Bőltsőt, gondost, okost, hogy jól meg felellyen
Tudgya Ki bővséggel mivelni mit Kellyen.

FARAO

De hol Kellene hát olly Embert találni
Mond meg, a' szűkségben mit Kellen Csinálni?
Hogy a' szűk üdőben lehessen szolgálni
580 Illy nagy roppant népet mikép Kell táplálni?

JÓSEF

Itéllem, hogy igen helyes dolog leszen
Ha Főlséged hamar Tisztartókat téssen
Kik, még a' bővség tart, mind addig egészen
A' Néptül a' Dézmát szedgyék őszve Készen

585 Bé szedvén azt tartsák a' Királ számára
Rakjak elős Kassra, Verem s- Kamorára,
Igy midőn a' Szűkség bé jön Utólyára
A' föld népinek lesz tápláltatására

590 Mert annyi gabona terem a' mezőben
A' bővség melyben tart az hét esztendőben
Hogy ha annak részit földdik jövőendőben
Bőven el élhetünk a' Szűkös üdőben.

FARAO

A' Te beszédeid én nékem teczenek
Mivel okos ember fejében illenek
595 Te hozzád hasonlót sohol nem remélek
Gondviselőért is más hová nem menek.

Hanem, minthogy az Vr téged meg tisztele
Sok jókkal el hiszem, mert vagyon sok jele
Személlyed nagy Kedvet előttem is Lele
600 Te lésszesz fő, Lészen hatalmad, élj vele.

Egész Országomban Fejedelem léssel
Minden helben hadgya, Valamit csak téssel
A' Ki vétt ellened, bizonyosan Vész el
Mellynek bizonyára illy jeleket véssel.

605 Ime a' Gyűrűmet! tegyétek ujjában
Óltóztessétek föl a' fejér ruhában
Vessetek szép Arany lánczot a' nyakában.
Hogy hasonló légyen hozzám hatalmában.

Továbbá szívemnek az az akarattya
610 Kiáltsátok: Ime az Egyiptom Attya!

NÉP

Üdvözlégy Országunknak meg válto Attya,
Ezt a' drága személyt minden Uralhattya!

A MŰ ADATAI

Lelőhelye a Táncz Menyhértől összeírt *Actiones Scholasticae* c. drámagyűjtemény. (MTAK RUI 4° 56. 167—194.) A szöveg után VÉGE olvasható. Először itt jelenik meg kiadásban.

A szöveg után a húsz pápai drámára vonatkozó megjegyzést lásd a pálos játékokról szóló általános bevezetésben.

SZERZŐ

Táncz Menyhért 1743. február 19-én született Pápán. 18 éves korában belépett a pálos rendbe. A pápai pálos gimnáziumban tanult, itt végezte el a filozófiai osztályokat is. 1763-tól Sátoraljaújhelyen, 1766-tól Pécsen teológiát tanult. Pécsi teológus korában másolta le a fentebb említett drámagyűjtemény négy pálos drámáját. 1767 nyarán szentelték pappá.

Pár évet Pécsen tölt, majd Pestre kerül, és itt 1770—1773 között a tartományfőnök másodtitkára, „collega minor”. A máriavölgyi generálisválasztó konventen 1773. szeptember 19-én ő mondja az ünnepi beszédet. Ebben az évben visszakérül Pápára. A filozófiát tanítja, az iskola prefektusa. 1779-ben már Pécsen tanítjuk, morális teológiát és egyházjogot tanít. 1780—1782 között ugyanezt teszi Nagyszombatban. A rend története 1786-ban Pesten találja, ekkor rendi titkár. Ezt követően 300 forint évjáradékból tengődik. Részt vesz a rendjének visszaállítására irányuló küzdelemben. Ránk maradt egy 275 lapot tartalmazó, nyolcadrésű, sokképekkel vegyes kézírata „*Miscella Notabilium per Melchiorum Tancz Ordinis Sancti Pauli I. Eremitae Sacerdotem Curiosa Posteritatis Gratia Connotata*. Pestini 1789 Anno.” Rendtörténeti és életrajzi

dokumentum. (Lelőhelye a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár 28904/5. Misc.) Meghalt Pesten 1800. október 7-én. (CSÁSZAR Elemér: Adatok Táncz Menyhért életéhez. ItK 1901. 63—65. — TIMAR Kálmán: Adatok Táncz Menyhért életéhez. ItK 1929. 333—337. — NÁDASDY Lajos. A pálosok iskoladrámái és iskolai színjátszásuk Pápán. In Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 17. 1985. 431.)

FORRÁS

A cselekményt Táncz az ószövegségi Szentírásból vette, de József történetének csak első részét dolgozta fel. A történet Fáraó álmának megfejtésével véget ér. Putifár erősen kiszínezett szerepétől eltekintve, Táncz elég hűen ragaszkodott forrásához. A feldolgozásban különösebb drámairói, verselő készségről nem tesz tanúságot. A forrásra — a Teremtés Könyvére a címlapon maga Táncz hivatkozik.

ELŐADÁS

A darab eljátszásáról nincsenek adataink.

A szerző „1765. esztendőbeli munká”-nak mondja a címlapon, ugyanott megjegyzi: de még „sohol nem jádztatott”.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A bibliai játék a szerző autográf kézírásában maradt ránk. Attól eltekintve, hogy kiadásunkban a verssorok elején nagybetűvel írjuk a szavakat, és a szereplők nevét is mindig naggyal hozzuk, a rendezői utasításokat meg zárójelben közöljük, szöveghűen adjuk a játékot. Meghagytuk a szerző helyesírását, központozását, a szavak szöveg közti nagybetűs alakját. Néha azonban nehéz eldönteni, hogy a közepes nagyságú betűket kicsiknek vagy nagyoknak szánta-e Táncz Menyhért. A szomszédos betűk fölé emelkedő szókezdőket kiadásunkban naggyal közöljük.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 59 *buzull* — buzdul, buzog
- 111 *déllőre* — delelőre
- 182 *az után* — az útján (ti. amelyiken hozzájuk jött)
- 193 *Klothó* — Clotho, az élet fonalát fonó párka
- 244 *tágéttani* — elhagyni
- 323 *Órántan* — minden órában
- 337 *reám* — egytagúnak olvasandó!
- 352 *himmel* — cifrázással, fortéllyal
- 356 *Győsztetek* — jöjjetek
- 390 *indított e' eő rajt* — sürgött-forgott-e, „rajzott-e”?
- 423 *Daphne* — Daphne meg akarta őrizni hajadonságát, elfutott Apolló elől. — *Pitho* — Püthon: sárkány, mely rettegésben tartotta Delphoit és környékét.
- 437 *Furt* — el, el innen
- 586 *elős Kassra* — éléskasba (vö. éléskamra!)
- 591 *főddik* — elföldelik, elvermelik

5.

BAKHUS

SÁTORALJAÚJHELY, 1765. FEBRUÁR 19.

BAKHVS

Istenségérül Jupiter (Ki edes Attya vala) Le Vettetvén, Emberi halandoságra Kárhoztatik, azon okbúl, hogy majd széles e' Világ meg vetvén Jupiternek mindenható Főlségét, Bachust Követné. Azért a' Több Istenek Tanácscsábul Jupiter Bachusra betegséget botsátt; mellyben, ámbár Eskulapius, Orvosok Istene eötet gyógyéttani igyekezik is, meg hal. Jaczatot Sátor-Alla-Ujhel mező Várasában, első Remete Szent Pál Szerzetének gondviselése alatt nevelkedő, s-tanuló Iffjuságtul. T[isztelendő] P[ater] Borss Daniel Professorságában. 1765dik Esztendőben, Farsang Utolsó napjában.

Jádzó Szemellyek.

JUPITER

PLUTÓ, Poklok Istene

MARS, Hadak Istene

APOLLÓ, Tudományok Istene

BACHUS, Borok Istene

MERCURIUS, Istenek Kővettye

ESKULAPIUS, Orvosok Istene

ARIADNA, Bachus Felesége

NEPTUNUS, Tengerek Istene

BASSARIS, Bachus inassa

VENUS, Szerelem Isten Aszonya

MACHAON, Esculáp fia

BERTA, Ariadnának szolgállója

Nemes Kolonics János

Thuranszky Ferencz N.

N. Sixay Gáspár

N. Ráskay Szentléleky Pál

Torkos Mihál

N. Ráskay Sz[ent]léleky Imre

N. Boronkai Boronkay Gáspár

Agoston István

ELŐL JÁRÓ BESZÉD

Inter incessationes Bachi (qvae peraguntur Suilla et lagenis Vörösgyurkonibus)
Sedentis in Sublimo Throno Canit prologista seqventem Cantilenam.

1—2 [A sorok az Előljáró beszéd előtt olvashatók.]

PROLOGISTA

1.

O nagy Bachus,
Istenek Istene,
5 Életünk reménye,
Szívünkben juss,
Szemünktől, elménktől
Jaj, el ne fuss!
Nalád nélkül Kedvünk,
10 Mind Testünk, mind Lelkünk
Lankadt és bús.

2.

Merő hiveség
Jupiter Főlsége,
Égi dicsősége
15 Csak bolondság.
Minden magassága,
Boldogsága
Te méltóságodhoz
És nagy hatalmadhoz
20 Alatsónság.

3.

Néked szolgáll
Apollo, Mars, Venus,
Pluto és Neptunus
Holdal alád,
25 Nap s- hold fényessége
Téged imád,
Ég s- föld Kereksége,
Tengernek mélsége
Valamit ád.

4.

Le borulván
30 Mink is Két marokkal,
Kotyogós torokkal
Téged áldván,
Egyetlen Kegyelmet
35 Túled várván,

3 [A sor előtről hiányzik a PROLOGISTA.]

Nyugodjunk hasadnak,
Nagy Kővér farodnak
Hogy árnyékán.

5.

40 Egész holtig
Tégedet imádunk,
Mind néked Szolgállunk
Éltünk fottig,
Szánkrul boros Korsó
El nem szakad,
45 Meg Lelkünk Testünkötül,
Még testünk Lelkünkötül
El nem válik.

I. VÉGEZÉS

I. Kimenet

JUPITER

Vallyon Kinek, Kinek ezen tisztelet? Kinek ezen számos áldozatok? Ezen ékessen szóló musika? — Illy nagy Istenségre emeltetett tehát az én Fiam,
50 Bachus? Hogy Attyát dicsőségében meg halladgya? — — Örvendek szerencsésén, mivel a' Fiunak boldogsága egyaránt terjed az Attyára; de mind azon által félek, hogy hatalmam üdövel hatalma alá ne vettessék, és Bachus földi Istenségét az Égivel ne Kapcsollya. — Tulajdonsága a' magzatoknak mindenkor, inkább Attyok hatalmával vetekedni, mint sem erköltsével. — Ime,
55 Ikarus, gyenge szárnyaival fölleb röpülni vágyodik édes Attyánál, Dedalusnál. — — Phaeton gyermek Esztendeiben Apolló Kötelességét, a' napnak szekerét gyenge vállára válollya, ámbár szerencsétlenül. Vallyon Bachus is nem ezeknek nyomdokit Követi e'? — Szükség e' veszedelmet el távoztatni, még Bachus Isteni hatalmam alatt vagyon. — Késő a' ségéség Veszedelem után, mint az
60 Orvosság élet után.

BACHUS

Jupiter, Főlséges Atyám, mi háborgat? Bachusnak, a' Te Fiadnak tisztölete? Mellyet szemléltél, faggattya talán szivedet? Ó, Isteni Természethez méltatlan Fárodózás! Más Atyák vigan szemlélik magzattyoknak elől menetelét, méltóságát, dücsőségét, sótt minden elméjeket, igyekezeteket azoknak
65 boldogításokra fordítyák, — a' mi több, az oktalan állatok melly szorgalmatossággal nevelik Fiaikat, téged egyedül öltötzetett a' Természet olly Kegyetlenségben, hogy Fiadnak ditsőségében bánakodgyál. — — Nem Istent illet e' Természet, de még vad Tygrist, Oroszlánt sem. — — Isteni székedet,

minden Istenek fölött való hatalmadat Bachus Fiadtul félted? — — Vallyon,
70 mindenható Atyám, miben tapasztaltad ellened való pártolkodásomat? — —
Ha Égi Thronusodbul Ki estedet Keresném, már ez előtt néminemő jeleit
szándékommak tapasztaltad volna. — — Illy nagy Tűz, a' mellyet jövendőlsz,
nagyobb füstöt és szikrát szokott maga előtt mutatni. — A' melly Isteni
75 méltóságra emeltél, azzal mindenkor meg elégszem, és azt hálá adó alázatos
szívvel senkinek, csak néked tulajdonítottom; ha pedig Isteni tiszteletemet,
imádásomat irigyled, mi szükség volt arra emeled? Lettél volna magad mind
Jupiter, mind Bachus. — — De ámbár Isteni tiszteletemben meg halladnálak is,
mind ezek a' te Kegyelmedtől fügnek, mivel azoktul veszik eredeteket. — Nem
de nem a' Páva nem szégyenli, ha Fiának hasonló fényességű tollai
80 nevelkednek? A' vagy bánnyae' az Hattyu fiának egyenlő fejérségét? — —
Szűnny meg, Jupiter, illy balgatag gondolatoktul, ne talán méltattlan
szándékid, alattad való Istenek eleiben jutván, Isteni tiszteleted és hatalmad
Kissebségének te önnön magad, nem Bachus, légy oka s- mozdéttója.

JUPITER

Atyai szeretetemet, téled, Bachus, soha meg nem vontam, sőt, azt meg sem
85 tsorbétottam, Atyai Kötelességemnek eleget tettem; az pedig, hogy ellened ma
fől háborodtam, Atyai szeretetemmel Könnyen meg egyez; mert az Atyai
Kötelességen főllül vagyom, hogy fiának méltóságát maga neve s- tisztelete
Kissebségével szenvedgye. — — Meg mondom egy szóval, mi sértegeti
szivemet: — — Isteni hatalmamra eskűszöm, házam esztendeig nem Füstőlóg
90 tiszteletemre annyit, oltárom nem imádtatik Olimpiában olly buzgó szívvel
Oszlopom, mint te, csak ezen három napokban. — — Meg nem Szenedem
továb oly nagy dücsösségedet.

BACHUS

Könnyen veszem észre, Főlséges Jupiter, mi tekeri nagyra vágyó órodat. — —
Talán meg untad a' sovány áldozatokat, a csupán füstből álló Tiszteletet? Nem
95 de nem, Zsirossabb Bachus áldozattya? Nyilván ugyan ennek gőze hozott le
mennyei Thronusodbul hajlékomban. — — Nem tapasztaltam mind eddig
benned illy nagy alázatosságot. — — Főlséged tekintete ellen vagyom az
Jupiter, hogy egy Földi Istent, mint Bachus szegén szolgád, meg látogatni
méltóztassál. — — Talán ki fogyott Ganymedes poharábul a' jó borocská? —
100 Ha csak az egyedül Kőztünk való egyetlenségnek oka, Könnyen meg
egygyezünk. — — — Bassaris!

BASSARIS

Jelen vagyok főlségednek leg Kisseb szolgája.

BACHUS

Hozd elől Jupiter Csobollóját!

BASSARIS

105 Biz arul le ugráltak az Obroncok, iszen már talán Esztendeje is van, hogy szárad.

BACHUS

Tölcsd meg serénnyen a' jobbikbul.

JUPITER

Valóban, nagyon meg indult Bachusnak malma, de a' mi azt hajtya, tudd meg, csak Zápor eső, s- nem sokáig tartó. — — Hozzám való bőv adakozásodat rövid idő mulva meg fizeted. — — Már annyira szédelgeszsz, hogy az Istenek Istenének Kegyelmedre szükségét lenni ítélled. — — Tapasztalni fogod, Kinek Függesz hatalmátul. — — Egek, nagy gyalázat ez Jupiternek! Egy undokságok Istenétül. — — Tapasztalta Prometheus haragomat Caucasus hegye alatt a' Vas Lánczok és bilincsek Között. — — Meg fizette Apolló ellenem való partolkodását. — Isméri Phaeton boszu állásomat. — Tudják Encelladus, Chirarus, Egon és Másak Rhadamantus Kemény igája alatt parancsolatom által vak merőségeket fizetik, mi Jupiternek, az Istenek fejedelmének haragja. De mindezekon föllül halhatatlan emlékezetű bizonsága lészel te ennek rövid idő fogytaval. (*Abit.*)

BACHUS

120 Mhű — igen jól lakott nyilván babbal Jupiter, hogy illy nagy Zöngéssel mendereg, félek, hogy Csattogása tüzes menkövekre ne fakadgyon, és Phaetonnal egyenlő Sorsban vagy Ikarussal ne Keverjen. — — Ugyan rut volna, ha Bachus Vízben Veszne! Tanácsos meg előzni a' Veszedelmet; minek előtte Jupiter haragiának magunk föl aldoztassunk, tegyünk áldozatot néki a' mi áldozotunkkal, talán meg engeszteltetik.

125 (*Fit musica, et inter frequentes thurificationes Seqvens Cantilena a discantista.*)

1.

Jupiter, szerelmes Atyám,
Lészen nálad ol gráciam,
Hogy Kedvedbül, Kegyelmedbül
Ki nem Zarod fiad talán.

2.

130 Nagy haragod bátor látom,
De tekéncsed áldozatom;
Tyukkal, luddal, disznó lábbal
Oltárodát föl ciffrállom.

3.

135 Ha számtul is meg szakasztom,
Még is torkodban ragasztom,
Mérges búdat és boszudat
Igy fejemtül el távoztom.

4.

140 Vallyon mi hasznod Vesztében?
Mi Károd Bachus éltében?
Hagy szándékod s- föl tett czéled,
Ejteni őtet Kelepczében.

5.

145 Ah, Csillapécsd Szived lángját,
Haragod mérges fullánkját!
Nagy hatalmad, de irgalmad
Meg halladgya annak sullyát.

6.

Reménlem, hogy már szivedben
Visza vész ismit Kedvedben,
Szerelmedben, Kegyelmedben
Visza tész ismit Kebledben.

MERCURIUS

150 Jó napot Bachus!

BACHUS

Az Istenek hoztak, jó barátom. — — Ugy lázczzik, mintha a' szárnyas egerek Istene volnál. — — Nem ismeri Bachus a' rosz napot, a' szomorú órákat; mind eddig vidám tekintettel Kedveskedett hozzám Phaebus, ha nem ha te, baglas állat, akarnál néki valamely homályos napot hozni vagy hirdetni.

MERCURIUS

155 Nem szükség, Bachus, hogy homályos napot hozzak, ime, ugy is tapasztalom, mely homályos napod vagy. — — Igen sok pókhállók Között forgottál, hogy oly nagy hálog fogta el szemedet, hogy Mercuriust, az Istenek Követtyét meg nem isméd.

BACHUS

160 A' Jupiter Templomában voltam, ott egészlen el pókhálósodtam. — — Te hát Mercurius, az Istenek Követtye vagy te? — — Vallyon minémő Isteneknek Kővetségében fáradozol?

159 hat

MERCURIUS

Jupitertül, a' nagy Istenek Fejedelmétül hozzád Küldettem tudodra anni, hogy áldozatod haragra föl gerjett szívét semmit meg nem csillapította, sőt inkább föl gyulasztotta; mivel pedig azon gyalázat, mellyel Jupitert illetted, a' többi Isteneket is rész szerént illeti, mind azokkal egyöt tóstón nálad meg fog jelenni.
165 — — — Mivel fogod vakmerőségedet fizetni, csak az Egek tudgyák, bár Istenségednek vesztésével érjed be.

II. Kimenet

BACHUS

Nincs több tarisznyádba?

MERCURIUS

Véled való beszédemet sem Kőtelességem nem engedi, sem pedig mi voltod nem
170 érdemli. Jupiterhez vissza sietek.

BACHUS

Semmit sem tartóztattlak, el mehez. Mászszor Ki Késérlek. — — Bachushoz az Istenek! — — Ó, melly nagy Uborka fára hágott Bachus! — — Mast veszem észre méltóságomat, midőn hajlékom szállást ad az Isteneknek, mind eddig csak bak és szamar husbul állott áldozatom, de már bizon malaczok és Kosok
175 fogják ekesíteni oltáromat. Szekeremet Tigrisek vitték, szarvas bőr terétette, már medve bőr fogja földni, és sebessen futó Tekenyős békák gyorsan ragadni. Egy szóval: Bachus tisztelete Jupiterével méltán vetekegygyék, akarom. De már jönnek, a' mint sajdéttom.

III. Kimenet

JUPITER

Egy büdös babuták Istene a' nap, hold és Csillagok Istenével, Jupiterrel
180 vetekedni akar? Ime, Istenek, már halljátok méltó okát haragomnak: ha Bachus Jupiterrel vetekedni Készül, már titeket régen meg vetett. — Kedves Baratim, nagy hatalmu halhatatlan Társaim, már látjátok, miként határos az én dicsőségem! — — Vulcanus! Adgy Kezemben menköveket, had verjem le tüstön ezen Konyhák s- Korcsomák Istenét szurkos Thronussából. — — De
185 mit, ha meg emésztem, ha istenségétül meg fosztom Bachust, ezen büntetése csak magam meg bántásához sem Képes. Mivel fizeti a' többi Isteneknek meg vetését? — — Ah, nem Koholt Vulcanus Brontes, Priamon szolgáljaival annyi tüzes nyilakat, hogy Bachuson való boszuállásomra elég legyen. — — Ti, Istenek, mutassatok módot, mutassatok utat, agyatok tanácsot (az
190 hatalomban nincs fogyatkozás), minémő Kegyettlenséggel állam boszumat Bachus ellen. — — — Tudom, mit cselekszem: — Fosztassék meg Bachus Istenségétül. — — Ez nem elég! Törültsék Ki az halhatatlanok számából. —

178 a' a' mint

— Még sem elég! Vettessék az gyarló halandósággal járó inségek és nyavalák s-nyomoruságok alá, hogy Ki az Isteneket minyájan meg vetette, minyájoknak
195 hatalma alá Vettessék. Fügjön halandó életének fonala a' Párcák Kezétül, és Rhadamatus akarattyátul.

IV. Kimenet

MARS

Fölséges Jupiter! Kinek Kezében forog Istenségem sorsa, Kinek haragos színe előtt meg indul az ég s- föld, és reszket, mint a' fagyos Kocsonya, Olvadnak a' hegyek, Kősziklák, mint a' nap előtt az irós vaj, omlik széles e' világ, mint az
200 ehés Czigánnak foga alatt a' meleg Czipó. Látom, a' te Isteni szivednek nagy fölgyulladt tüze, és nagyobb ama tüzet okádó Ethna hegyénél, de mindazonáltal nem engesztelhetetlen, mint a' vörös bajuczu Embernek, haragod. — Éllyen Bachus, és Úllyön Isteni székében, a' vagy, ha eő lesz dühös haragod prédája, Mars, az hadi seregek Vra Istene mégyen Bachussal egyenlő szerencsétlen
205 sorsra. — — Nem de nem jól tudod Fölséges Jupiter, mely Kemény és sulyos és majd el viselhetetlenek Marsnak reguláj, a' Ki nékem szolgál, vérttéket, véret, életét áldozza az föl. De mind ezekre nézve nem voltak mind eddig üressék Bellona sátori, mert Bachus, a' sziveket látogató Isten gyakran látogatta Táborimat, vizsgálta a' szomorú, bátorétotta a' féelmes sziveket, eő
210 tartotta a' Verbungokat a' forposztokat, az ébren álló Strásákat, annyira, hogy voltak Marsnak ez napig nem csak hiv szolgálai, hanem győzhetetlen Hectorja, Achilles is. Azért, ha eőt az Istenek számábul Ki veted, egyszersmind Marsat is Istenségetül meg fosztod. Azért — — —

JUPITER

O, balgatag Mars! Nagyobnak álléttam mind eddig Isteni méltóságodat, mintsem hogy egy magával tehetetlen Istentül fügjön. — — Igen sokat építtesz
215 Bachusra, de visgáld meg jobban a' dolognak voltat, tapasztalni fogod, hogy Bachus többet ártott, mint használt Istenségednek. — — A' Kit a' fegyver meg nem rontott, Bachus boros pohara meg rontotta. Kit a' Láncsák, a' nyilak, a' dardák meg nem sebesítettek, meg sebesétette Bachus. — — Nem tette, nem
220 tette, hid el, vitézidet Bachus, hanem Vesztette. Példád legyen ebben Nagy Sándorod. — Ki nyitotta meg Trója Kapuit? Ki döntötte le tiz esztendő kik ostromlott bástyáit? Bachus, a' Ki Trója lakosinak szeméit boros poharival bé Zárta, És ennek tulajdonéttod boldogságodat? — Ha a' bor adgya a' vitéz és merész lelket, mért nem táplálta Tethis Achilles Csöcsömös gyermekségét
225 borral, mért inkább az Oroszlányok és vad disznók velejével? — Lássad, Kinek Kéred Jupiter irgalmasságát!

BACHUS

Csak igaz az, a' melly ebnek eczer veszett nevét Költik, el Köll annak veszni.

V. Kimenet

NEPTUNUS

Híszén igen nyakas Prókátorra Kapott Bachus. — Had szollyak én is a' dologhoz.

BACHUS

230 Néked Kezték bizony. — Te, paczal mosogató Isten, te is bele Kottyansz? Az igazság Könnyen talál pártfogót.

NEPTUNUS

Helyessen szólottál. — — Hogy Kapott tehát illy gazság, mint Bachus, pártfogót?

BACHUS

235 Ha a' Te Istenséged illy pörben forogna, a' Békakon Kivül senki részeden nem maradna.

NEPTUNUS

240 Ha Kötelességedet meg ismérnéd, a' békak Között Te néked is mellettem Kőllene szóllanod, mert szintén Kegyelmemtől függesz. A' mi tsekély dicsősséggel birsz, a' Viz által veszed, én élesztem a' szőlő tőőt, én Termesztem, én nevelem annak Gyümölcsét. — — De ha Isteni méltóságodrul szóllunk is, szolgám maradsz, Bachus.

BACHUS

Ki tetszik, te öntöződ az én sólóimnek tővit, és en vagyok szolgád.

NEPTUNUS

Még te Jupiter farából Ki nem estél, már én az Arany üdőkben Vralkodttam, hol a' Bornak hire sem volt.

BACHUS

245 Régi eredetteddel, én Neptunusom, heában ditsekedel, ne az időt tekéncsűk, hanem az erkölcsset és Természetet. — Nemde nem ment Hector is nagyobb dicsősségre Attyánál, Priamusnál?

NEPTUNUS

Ha eredetemrül halgatok is, meg mutattya más felől nagy voltomat az, hogy Annak Vra vagyok, a' mi nélkül szűkőlkődik maga is a' Természet.

BACHUS

250 Ugyan ez jele rühes Vraságodnak. — Nem hallottad e', hogy a' Kőzös Lónak turós a' háta? — — Csak annyi a' te dicsősséged, mint a' Rongyva vízének, hogy az Ujheli Vargák csávája nála nélkül el nem lehet.

247 [Előbb:] Heredetemrül [Az a beszúrva.]

NEPTUNUS

Ó, Tengerek, szenvedhetitek' Neptunus Isteneteknek illy csufját? Scilla és Charibdis, miért nem tapasztallya Bachus e' szempillantásban Kegyetlen dühösségeket? Ime, nem elégszik meg, hogy az Embereket barmokhoz
255 hasonlónak teszi, majd már az Isteneket is Vargává változtattya.

BACHUS

Mhű, igen hallik eb ugatás menyországban, még eddig senkit sem barommá, sem vargává nem tettem. — — És nem azoknak ártok, a' Kiknek akarok, hanem a' Kik akarják, ha pedig mind azokat az állatokat Kárhoztatni Kellene, a' mellyek a rosza alkalmatosságot adnak, csak oltsd el a' napotis, mert
260 annak a' világosságával is sokan élnek a' gonosságokra.

NEPTUNUS

Szokásán Kivül élyessebben akar ma Bachus beszélni, nem tudom, mi némő Kaszakóhoz fente Kopótyóját.

JUPITER

Szokása az hattyunak, hogy halála előtt természetén föllül édesdeden énekel, a' Bolondnak pedig, hogy eszére.tér. — Érzi Bachus a' Kolbász büzt.

BACHUS

265 Tudom bizon, magad is hozzá Kennéd horgas agyaraiddat. — — Mingyárt töltetek Bassaris szolgálammal, de magam nem leszek vendéged. — — Bassaris! Tölcs néki gyorsan friss Kolbászt, had egyék!

JUPITER

Szádban szakasztom, Bachus.

BACHUS

Szakasztod bizon, majd meg mondom, mit.

NEPTUNUS

270 Felséges Isten, nekem is annyira meg piszkolta Istenségemet, hogy még a' Tengernek vizei sem mossák le. — — Bizonyosan meg Kóstolta volna oldalát három águ nyilam. Hanem Istentelen nyakasságát a' te hatalmassabb markodban ajánlom.

BACHUS

Ebszencia az eő markában.

VI. Kimenet

PLUTO

275 Haj, haj Neptunus! Talán nem nyelitek el Bachust hirem nélkül! Illy Kővér prédát, nálom nélkül majd föl Konczoltatok. — — Ló halálában siettem, hogy meg hallottam Istentelen szándéktokat. — — — Oh, Jupiter, édes Bátyám!

Bachus nyakára Kereskedől? Bachust, Istenségem s- Országom Istápját, Királi
Thronusom, birodalmam egyetlenn egy oszlopját, boldogságát, szememnek
280 fényét az Istenek számából Ki tolni igyekezől? — Illy Kegyetlennül mezed
meg Plutónak, édes Eöcsédnek torkát? Igy tekered Ki nyakát? — — Ah,
szárodgyatok Ki már Stix, Acheron, Plegaton, Országomat környül foló vizek.
Koczitust pedig magam Könyvei fogják ársztani. — — Vesd el, vén Cháron,
285 evedzödet, vége vagyon hajósságodnak. — Oltátok el, furiák, égő Fákláitokat,
szaggassátok, Minos, Radamantus Számadó Könyveiteket, ime, Bachus
Istensége veszedelemben forog. — — Szerelmes Bátyám, ha a' Testvéri
Szeretettnek csak egy Szikrája vagyon szivedben, távoztasd el Ősédttül ezen
szerencsetlenséget.

JUPITER

Hogy hogy? — Bachus Plutonak boldogsága? Pokolnak Istápjá?

PLUTO

290 Ugy vagyon, Fölséges Jupiter. Ha Bachust Istenségétül meg fosztod, nem de
nem Pókhállozni fognak a' Bordélházak, a' Táncz paloták, bé Zárattattnak a'
Korcsmák, és Báál házok, a' mellyek minémü gyarapodására voltak pokolbéli
birodalmamnak, minden tudgya.

JUPITER

295 Ne fély, Pluto. — Tudd meg, hogy Bachus ellen való szándékom Istenségednek
és Pokol beli birodalmadnak éppen semmi rövidsége nem lészen, sőt
hatalmadnak nagyobbulására.

PLUTO

Nem híhetem.

BACHUS

Bizon, nem ugyan!

JUPITER

300 Bachust ma holnap Pokolbéli hatalmad alá Vetem, s- nem csak szolgáddá, de
raboddá tészem.

BACHUS

El válik.

PLUTO

O, Jupiter! Fajdalmimat nem birodalmamat nagyobbétod.

JUPITER

305 Micsoda tökkel ütötték szurkos Kopótyódat? Nem de nem, nagy dicsősség,
midőn, a' Ki Kegyelmetül mind eddig Isteni Thronusod függött, már az
hatalmadtul függend.

PLUTO

Ha az Emberi természetén alul vagyon a' jó téteményekért való háladatlanság, annál inkább ellenkezik ez az Isteni méltósággal. — Melly vad Tygris Természettel szükséges volna birni Plutónak, ha Bachus nem csak ártatlanul, sőt jó téteményiért, Szörnyű rabságát nálam nyőgné. — Ó Jupiter, 310 irgalmassbban és Kegyesbben gondolkodgy Bachus felől, no ha oly nagy haragod, hogy Csak Isteni áldozattal engeszteltethetik, áldoztassék föl annak Pluto, élyen pedig Bachus mind örökké. — — Hogy ha Pilades és Oresztes Góróg Vitézeknek egymáshoz való szeretete egymás Közé vetekedett, mellyik áldoztassék föl Diannának, sokkal nagyobnak Kől Lenni az Istenek Közé való 315 szeretettnék.

JUPITER

Nagy Lánczal szorongattatott Lelked Bachus Lelkéhez!

PLUTO

Az igaz szeretettnék Kötélével, a mellyet semmi Isteni erő el nem szaggat.

JUPITER

Jupiter ereje meg próbállya.

PLUTO

Plutó meg allya. — — Ha pedig Istenségemtől meg fosztasz, ha semmivé 320 tészesz, nem rontod szeretetemet, hanem Természetemet, ebben pedig bé tellyesétted Kivánt szándékomat.

BACHUS

Engedd, szerelmes Plutóm, dühösködjék Jupiter oktalan gyűlölsége ellenem! Tanácsosbb Bachusnak Istenségétől meg fosztatni, hogy sem néked, mert Kőnyebben találkozik helytartója.

PLUTO

325 Oly Kőnyen talállok pokolhoz, valamint a' Boros hordóhoz.

BACHUS

Vallyon Ki volna oly Kőnyen alkalmas a' te szurkos Thronusodban? — Az én Istenségemet alkalmatossan el viselik csak a' Szomszédságban is. N. mingyárt föl valólná. — — Azon Kivül, tudd meg Pluto, nem Annyira agyarkodik Jupiter Bachus Szemellyére, mint Isteni székére, a' melly 330 (gondolattya szerént) mennyei dücsösségének homályosságára vagyon. Azért, akar Ki légyen Bachus, szálka ő Jupiter szemében.

PLUTO

Ha ugy vagyon már a' dolog, Kedves Bachusom, mind a' Ketten Jupiter Kegyettlenségének áldoztassunk föl. Téged ugyan az Ártatlanság, engem pedig hozzád való barátság, de meg enyhül még talán dühös mérgellődése.

JUPITER

335 Előbb meg lágyulnak Kafareus hegyének veszedelmes Kőszikláji, mint Bachus ellen való haragja Jupiternek.

PLUTO

Hol az Atyai Kegyesség?

JUPITER

Ah, Költözzék Ki azontul, ha még hajléka Kegyességnek valamely része szívemnek; foglallya azt el Kegyettlenség, vegye bé Megera égő Fákláival, még
340 nem lángozik szívem elégséges dühösséggel.

BACHUS

O, Gyámoltalan fejem! Ó, embereken alul el vetett szerencsétlen sorsa Jupiter mérgének föl áldozandó Bachusnak! — Az emberek Isteneknél Keresnek és találnak vigasztalást, Bachus, egyik az Istenek Közül, ámbár az Istenek fogják pártját, Jupiter Isten Attyánál Kegyelmet nem talál.

345 *(Intrant omnes praeter Bachum, Bachus ab Apolline petit subsidium, ille negat. Jupiter eum ex Solio deturbari jubet. Pulchrum hic foret intermedium, si Judaeus Bachi bona exarendaret.)*

II. VÉGEZÉS

I. Kimenet

BACHUS

Apollo, utolsó Reménségem! Benned vagyon minden bizodalمام. Melly nagy légyen Jupiter haragja, és hathatós, leg jobban tudod, mert tapasztaltad, midőn
350 parancsolattya által az Egekből és az Istenek számábul Ki vettettvén, az Emberi nyomoruságok Köztt sinlődtél. Hasonló Kelepczében forog Bachus Istensége. — — Melly nagy Isteni dicsősséged fogyatkozása forog ezen veszedelemben, azok tudgyák, a' Kik Apollót, Tudományok Istenét tisztelik.

APOLLO

Mit? Apolló egy fejeket szédéttő Istentül függ? — Nem szád ize szerént való Prókátorra akattál.

BACHUS

Illy hamar el felejtéd jó téteményimet? Hánszor élesztettem a' tompa elméket?
Fel gyullasztottam a' tudományokra sziveket, meg erősítettem a' Lankadt
Kedveket. Sőt, ha nem csak a' Tudományok, de a' Musikák Istenének is tartod
magadat, éppen nem tagadhatod Bachuson álló Istenségedet. Sokszor
360 nedvesítettem az énekesek torkait, nyujtottam az hegedűknek hurjait,
hangasétottam a' Trombitákat. Bizonságom az Oskola mester. Járd el bár az
Iskolákat, járd el a' Korcsomákat, vizsgáld meg a' Karokat, kerdezd bár az
Orgonistákat. — — Csekely Deák, redves musikus a' Ki, mit egy nap Keres,
másnap meg nem iszsa. De még a' vény Czigany is jobban huzza a' nótát, ha a'
365 Boros Korsóhoz fenyheti vonóját.

APOLLÓ

Elég már, ne is Koptasd tovább nehezen mozgó nyelvedet. — — Ingyen meg
vallom, ha tudtam volna, hogy Bachus illy nagy élesztője az Elméknek, már
régen Parnassus hegyérül, Tokai vagy Bogloskai hegyre vontam volna Kilencz
musaimmal sátoromat. — Pieris szigettyébül Zsólomkára, és Kastalis Kuttyai
370 melől hortam volna magamat az Ungvári pinczéknek torkában.

BACHUS

Ugy e'? Tudd meg, hogy jobban is Folytak volna a' mély okoskodások,
bővebben meg nyitattak volna Tudományoknak erei.

APOLLO

Tudniillik, innét eredett bölts Görög Nesztor és Ulisszes, innét szopta Jánus
mesze látó okosságát, itt tanulta Dedalus ama Mesterséges Labirintusnak
375 építettését a' Boros hordók Között.

BACHUS

Ugy segéllen, mondasz valamit, mert a' Ki eczer be mégyen az Ungvári
Pinczékben, nem Könnyen tud onnand Ki jönni. Talán ezt is Dedalus épétette.
Nem de nem már lassanként helyben hagyod beszédemet, Apollo?

APOLLO

Tudniillik, miuta az Ungvári Pinczékben igazétottál, Vezsem észre magamat.

BACHUS

380 Ugye bizon.

APOLLO

Ó, Ostoba Korpa velejű Bachus! Ha Apollónak ajándéki boros Korsóban vagy
a' nagy hasban állona, okosabb s- böltsőbb nálad az Istenek Között valóban
nem volna. De hidd meg, igen távul szokott Minerva járnai a' Kővér hasaktul, és
majd nyolczadik csudája a' Világnak: Potrohos szent és bölts Ember. Azért ha

385 tőstén szemlélem is Isteni székedből Ki forgattatásodat, sem Károm, sem
hasznom benne. Sőt, ha Apolló szovának Jupiter előtt foganattya léssen, oda
390 czéloz minden tehetségem, hogy haragjának tellyes Sullyát mentül hamarébb
érezzed, és a' mint reménlem, nem sokára fogod érezni. (*Abit.*)

II. Kimenet

BACHUS

Jaj nékem! El süllyet már tehát minden reményem, mast nyilván tapasztalom,
390 hogy ugyancsak utolsó sarkán forog Istenségem. Semmi elme, erő, Tanács,
fortély meg nem gátolhattya, még tellyes bosszu állást nem vesz rajtam
Jupiternek hathatós Karja. — — — Bassaris! Siess, hijjad előmben Ariadnát,
édes Feleségemet.

BASSARIS

Pontra tellyeséttem ezennel parancsolatodat.

ARIADNA

395 Jelen vagyok, drága Kincsem! Kérlek, ugyan mit forralsz szivedben. Komor
Kedved, Keserves ábrázatod, Könyvben borult szemeid vallyon mit
jelentenek? — — Ah, erezd meg nyelvedet, beszelyd Ki szivednek bus titkait,
avagy talán félelmes gyanuvá veszed Köteles hitemet, tapasztalt szeretetemet?

BACHUS

Ah, Lőlköm bimbója, édes Ariadnám! Lankadt szeretetemet élelgető Tserfa
400 taplóm, az egek hoztak végső pihenésemnek vigasztalására.

ARIADNA

Mi olly égtelen szerencsétlenség férkedett hozzád?

BACHUS

Jupiter nem az Istenek, hanem az Istentelenek Istene, minden vétkem nélkül
halandóságnak torkaban dönti fejemet, tellyes igyekezete, hogy azután nyakon
ragadgyon.

ARIADNA

405 Mi oka illy szertelen dulfulásának?

BACHUS

Egyedül szemében tűnt Isteni boldogságom. — — — Hanem, szerelmes
Feleségem, még benned rejtekezik némelly öröme gyámoltalan ügyemnek. —
Tudod, mikép vontad Ki Thaeseust Minotaurusnak dühös torkából? Vajha
nékem is üdvözéttő fonaladdal utat mutathatnál.

390 farkán [Értelemszerűleg jav.]

ARIADNA

410 Szívessen szánokodom sorsodon, egy gyönyörűségem. — — Ó, ha föl érné
hatalmam szánokodásomat! Önnön ételimmal szívessen védelmezném
életedet; de tudod, hogy soha sem ver levegőjeget Jupiter meg átolkodott szava.
— — Kőnyeb Léssen nékem talán szomorú állapotodon segítenem,
415 minekutánna Jupiter Csapásán által estél, mint sem annak előtte Légy jó
szívvel!

*(Abit Ariadna, comparet Jupiter, Lignum trisulcum, in quo inbitum
Gosipio Crematum ardet, elevatum cum furore tenens versus Bachum.)*

BACHUS

Oh, Egek! Mit látok? Ó, Megeránál iszonyubb tekintet!

III. Kimenet

JUPITER

Még is itt Lábom alatt föntörögsz, te, Istenségem csufja! Nem enyésznek
420 füstben menyűtő Köveim, a' mint balgatag eszed Képzé vála. *(Dat intro fulmen
ad Scaenam.)* Imádd már ezt a' Kezet, mellynek sullya minden porczikáját által
jarja gonosz Lelkednek. Mind eddig Kegyességemnek, már boszú állásomnak
billegjét szemléllék rajtad az Istenek. — El tőkéllettem már éppenséggel
425 veszteted. — Vakarogy tőlem ocsmány fene, merezd föl már gögös
homlokodat, merezd fel! — Mi bizodalom vitt reá, hogy ujjat vonszanal nagy
Istenségemmel, Kinek Főlségét az Egek magassága, Kinek hatalmát a' földnek
Kereksége rettegve imádgya?

BACHUS

Ha vesztem rögzött szándéknak czéllya, csak azt Kérem Kegyelemnek, hogy
sokára ne hallaszszad vesztemet.

JUPITER

430 Ó, Bachus! Nem jól veszed föl felőled való szándékomat, nem rövid büntetést
vár olly hoszszas boszontásod.

BACHUS

Ó, boldogtalan halhatatlanságom! Melly szívessen végezném már nem csak
Istenségemet, hanem éltetemet is.

JUPITER

Éme, melly hirtelen alá néző macskává lett a' nagy Istenségre fogát fájtató
435 Bachus! Vajha Korábban juttatta volna buta eszedben azt amaz Isteni széked,
mellyre magasztaltalak, amaz hatalom, mellyel dicsőítettelek! De búzmann
feledékenségnék tengerében sükkesztette mind ezeket fel puffatt nagyra

435 juttattad

vágyódásod. Se tetézett jó téteményim, se fiui Kőtelességed, se te önnön szivednek marczon fuvalási nem birhatták mind eddig agyafurt fejedet s-
440 durvaságodat. — — Gondoltad, hogy az Isteneknek Kedvét talállod, ha Jupiter fölségét főn hajzó tiszteletteddel meg halladod? — — Tapasztaltad, melly sokan fogták pártodat. — Keress már valakit, a' Ki Zsibbaszsa meg ellened boszu álló Karomat. — Jőjjenek hiv tisztelőid, a' Kik éjjel nappal néked áldoztak, boncsanak Ki most téged boszu álló markombul!

IV Kimenet

BACHUS

445 Be gyorsan megy a' malmod, mikor magad vagy magadnak csapplárossa.

JUPITER

Talán már údeje is, hogy méltán föl mozdult haragomnak rettentő példája Ki fakadgyon. — — Nagy Isteni hatalmamra esküszöm, olly boszumot töltöm ma, hogy Csak nevére is meg rémül minden Teremtett állat. — De valánszor szemlélem azt a' rést, mellyet vágott ezen magával tehetetlen Isten
450 tiszteletemben, álmélkodásomban szintén meg rémülök, és minémő iszonyúsággal éljen boszuálló haragom, nem talállok. — Ime, puszták Templomim! — Pókhálosok oltárim, őszve dültek Oszlopim, rongyosok a' Papjaim. El fogyott az áldozat, el vészett jövendőő ige, bé gyöpösöttek Olimpiának Uttyai! Egy szóval, Ki Kopott Jupiter régi dicsőségébül. Midőn
455 azomban tündöklenek Bachusnak hajléki, ragyognak Palotáji, Zengenek Korcsmáji, illatoznak Külöm Külömféle áldozatokkal oltári. Számptalan az áldozat, számptalan az áldozó. — Mercurius!

MERCURIUS

Jelen vagyok áldandó parancsolatodra, győzhetetlen fölség!

JUPITER

Allasd előmben Bachust, haragomnak Czélyját.

BACHUS

460 Hát nem Látol? Hiszen itt vagyok.

MERCURIUS

Ime, itt nagyon Istenséged Orát pizskalló Koczipor.

BACHUS

Hát te miét pizskalló Koczipor vagy?

V Kimenet

JUPITER

Itt vagy Isteni szívemnek minden izeit hasogató szűrő szítán szitált csupán való gasság? — Te Förtőztetted eddig Jupiter nagy Istennek thronusát? — Hallyad már boldogtalan fejedre szállandó sulyos szentenciádat: — — Olvasd Apolló: (extrahit ex sinu decretum.)

APOLLO

Fölséges Jupiter, Istenek Istenének, menny s- föld hatalmas Vrának Gonosz Bachus ellen való szentenciája: — — Először is Bachust tetétül fogva talpig Ki forgatom Isteni Székébül, hatalmábul. Ki vetköztetem minden dücsösségébül, az után az Emberi halandóságra huzom halhatatlan voltát, minden Ki gondolható nyomoruságok alá sajtolom gyarló életét, aszulni, hervadni fog ez nyomoruságokkal telyes földnek színén. De ez Csak eleje lészen telhetetlen boszorkodásomnak, azután ugyan gondos eszméllésre veszem, mi szörnyűséggel Kőlyőn Átkozott Lelkét átkozott testébül Ki csigáznom, és 475 Kegyetlen Rhadamantus hatalma alá taszintanom.

JUPITER

Hogy pedig még boldogtalan életed Óráiban tudgyad reád aradandó boldogtalanságodat: — Mercurius! allécsd Plutót előmben.

PLUTO

Talpon vagyok Leg Kissebb szolgálád, Plutó, Felséges Jupiter!

JUPITER

Éles tekintetre vedd ezen gonosz tévőt, rövid nap alatt Istentelen Lőlkét dühősködésedre bizom. — erős s- meg másalhatatlan akaratom pedig, hogy minden hozzá való barátságot fére tégy, ha Istenségedet hasonló Kelepczében Keverni nem akarod. — — Eő maga egyedül bokrossan szenvedgye mind azon Kinokat, a' mellyeket szenved a' többi mind egyetemben. — Száradjon a' gégéje Vizek Között Tantalussal, töltőgesse az hitetlen Danaisnak Leányi feneketlen 485 hordóját, szaggassa s- darabollya meg átolkodot szívét ama ragadozó saskeselő, hembelygesse haszontalanul Sziszifhusnak Kőszikláját.

PLUTÓ

Ez ugyan nem Keveset háborgattya szívemet, Fölséges Jupiter, de mindazonáltal, ha parancsolatod Istenségem vesztésében jár, semmi sem mulik el rajtam.

BACHUS

490 Biz én el untam már a' sokaig való áldogállást.

482 Kokrossan

JUPITER

Te pedig Istenségem rongálója, hájg föl már utólszor Szalonnás Thronusodba, had szemlélye széles e' Világ magad polczán is, mely nagy Istenek Istenéhez alatsónságod. — Mastani állapotodnak Zurzavarja jeles bizonságot fog tenni, Ki szépen szőtted Jupiter Istensége ellen fartélyodnak vásznat. Lássák mind
495 azok, Kiket tiszteletemtül el csábitottál, mely nyakszegő hegyre forgatott agya furt pártolkodásod. — — Mercurius! Allicsd ellől Neptunust.

NEPTUNUS

Jelen vagyok, Fölséges Jupiter! — Forgassátok Ki eötet Isteni székébül.

(Praecipitatur ex Solio suo, modicum stat, deinde tristis abit Claudicando, sed Statim redit.)

VI. Kimenet

JUPITER

500 Apollo! véghez ment parancsolatom?

APOLLO

Ki mondhassa Ki voltaképen, mikep?

JUPITER

Igen helyessen vagyok.

(Venit Bachus intra se murmurando.)

NEPTUNUS

Ime, már földig omlott,, Le csépettetett, el telyet nyomrusággal a' fel
505 fuvalkodott Bachus, bizvást verd el szivednek sűrű Fellegét, ne felly, csak hamar föl derül fényességed, meg telnek Ki pusztult Templomid, ékesülnek Oltárid, föl állanak Oszlopid, meg bötsültettnek papjaid. Visza holdul tiszteletedre el téveledett nyájad, midőn szemlátomást tapasztallya, mely magával tehetetlen Istenséghez ragaszkodott. — De még Neptunus is
510 nagyobra tartya ezután magát. — Ki nem tudgya, mely sorsra hanyatlott méltóságom? Alig maradt a' Pelenka mosogató bábáknál Fölségemnek egy Kevés tekintete, de még azok is nagyobra böcsülték Bakhust, mint Neptunust, mert valamere menván, Bachus templomára akadtak, mingyárt Készek voltak az áldozatra, és szegény Neptunus csak hatra maradt. Annyira, hogy még
515 eczer Vizet hoztak, hogy ha sebjekben palaczkocskát hozni el felettek, háromszor is imádnák Bachus oltárit. Azon Kivül a' Királi fényes Palotákban Bachus a' Torkokat, én Konyhában a' Tányérokot öblögettem.

BACHUS

520 Csak gyönyörködgetek, tapsollyatok, hizzatok már nyomoruságomon. Eleget
rágtátok ugyan már szegény Bachust, de (*palpat utraque manu posteriora sua*)
még eleget rághattok rajta, vágjátok belé dühös agyaraitokat! Lakjatok jól
vele! — — — Te, engesztelhetetlen Fene Jupiter, töltsed csak tetézve
telhetetlen boszudat ártatatlanságomon! — Ebben állítod tudniillik
Istenségedet. De óh, mely sovány Annak boldogsága, a' Ki más Kárávol hizik.
525 — — Tudd meg, előbb vagy utóbb, meg fűzeted az árát éghetetlen
dűlfőségednek!

APOLLO

Vallyon micsoda Potrohos Koczipor ez, hogy illy bátran mer imádandó Órod
alá fűttyöt hánni? Hogy türheti Fölséged durvaságát?

JUPITER

530 Szabad a' Jádzónak, midőn mindenét el Vesztette, őszve tépni az jádzó
leveleket. — — Fizeti Bachus böven az árát gonoszságának. — — Istenségétül
meg fosztottam, majdan le gázolom pokoly mélségében.

APOLLO

Tehát eő a' Bachus? Bizonyyára meg nem ismértem nyomorult voltában.

BACHUS

Mi tagadás benne, én vagyok Bachus. — — De mikép mondád Jupiter, le
gázolsz pokoly mélységébe? Meg is Szarad biz a' Kura torkod.

APOLLO

535 Ha-ha-ha. Te vagy Apolló Istenségének Istápja? Te vagy az elmék élesítője, a'
Tudományoknak Kutfeje?

BACHUS

Bizon, ha mutogatodis a' rovásodat, én voltam. Mit akarsz? Mond meg hamar,
mert (*capit utraque manu plundras sollicitus totus et ire volens*) Sietek.

APOLLO

Hová sietsz?

BACHUS

540 Nem tudom, mi talált, miuta Istenségemből Ki vettköztem, most tapasztalom
először, igen nehéz a' Bugyogóm, Fére megyek, talán Jupiter az emberségért
fizetést vár. (*Abit*)

526 Potrohoz

APOLLO

Oh, Felséges Jupiter, Istenségemnek Kegyes gyámolya, engedd, hogy borullyak hatalmas Láboidhoz véghetetlen Kegyelmedet meg hálálni. — Föl nem eri Istenségem. — Ki vettetett tehát Bachus Istenségébül. — Ó Musák! vigan pengessétek hárfátokat, Zengjenek Parnassus Völgyei, el mult a' tudatlanság, föl került bõltességnek vidám napja!

JUPITER

De még Csak első jeleit szemléled Jupiter haragjának Bachuson, Légy békességes varakozással, igen más bordában szövöm még ma Vásznát Bachusnak.

APOLLO

550 Már Istenségébül Ki forgattad, s- még sem szűnik meg haragod? — Véghetetlen áldoztassál Égnek s- földnek hatalmas Vra! Kérlek, ne engedd, hogy föl tett boszu állásodnak egy Czikelye el maradgyon.

JUPITER

555 Eskövésemben áll, szavamat illik bé tellyeséttenem. Jupiter vagyok. Nem tûröm, nem szenvedem, nem is illenék, hogy Leg Kevesebb Csorbulást, Kiki az légyen, tégyen dicsósségemben.

(Intrant omnes. Ad rem hic foret, exarendatorum Judaeum inducere educillantem Germanos Hungarisantes inter saltus et potus producere. et post aperitur Clausura.)

III. VÉGEZÉS

I. Kimenet

BACHUS (*Aperta Clausura jacet in lecto humi strato in bene alioqvin farto indusio antea cicuratum nefrendem in Ventre gestans, qvem inter ejulatus ac Chirurgi*
560 *Curas stimulando cogit clamare. Habet etiam in' perisomatibus ex parte podicis impletam aqva rubra Vesicam, qvam Venam secans Chirurgus rumpit, et permittit totum diffluere.*)

Jaj-Jaj-Jaj, oda vagyok! Jaj-Jaj-Jaj hasam, Jaj-Jaj-Jaj fejem! — Jaj-Jaj-Jaj mindenem! Jaj, Ariadna, hol vagy, édes Feleségem?

ARIADNA

565 Jaj, mi Köll, édes Szerelmem?

BACHUS

Jaj, — jöjj ide, még is mindgyárt Kõnnyebben érzem magamat.

ARIADNA

Jaj, mi Lelt, Kincsem? Te, Berta! — Berta! Hallode? Győzste, Készécs jobb agyot neki.

BERTA (*Rusticissime induta, tota morosa*)

570 Ördög hozta ismit ezt a' dögöt, lesz bajom megént a' plundra mosással.

ARIADNA

Halgass, Kütül szakadtt czandrája! — — Rázd föl jobban a' tollat alájja! — — Fekügy le már, életem vidáméttója.

BACHUS

Jaj-Jaj-Jaj!

ARIADNA

Lólköcském, talán nehezen fekszesz föl öltözve? Huzd le, Berta, a' bugyogóját!

BERTA

575 Nám, montam. — — Ördög vigye a' Csuf plundráját. (*Incipit detrahere, sed non permittente Bacho, intrat ad Scaenas.*)

BACHUS

Jaj, hagy békét a' plundrának, Jupiter Tárházának! Csak te hivass gyorsan Orvost!

ARIADNA

Orvost? Vallyon Ki lesz olly drága egésségnek Orvosa? Te, Berta! — — Berta!

BERTA

580 No!

ARIADNA

Hol jársz? Sátán maggal vessék be a' fenekedett! Már somfa Kővetet akartam utánnod Küldeni. — — Siess, hogy a' talpad a' földet se érje, a' melly Orvost leg Közelleb találsz, hid el hamar az Vramnak!

BERTA

Hóhért, hóhért a' Vén porozlónak!

ARIADNA

585 Mit mondasz, pilingérbe való? Mit?

BERTA

Ej, csak azt mondom: jó hirt, jó hirt a' Bertának, néki megy a' Korcsomának.
(*Abit qvaesitum.*) ~

ARIADNA

Átkozott szerencse! Ugyan segbe rugtál. — Ó Világ Leányi Között leg
boldogtalannabb sorsa Ariadnának! — — Óh, átkozott Jupiter! Bezzed
590 ránczba sedted a' szoknyámat!

BACHUS

Jaj-Jaj, be Kegyetlenül szurja! (*Stimulat porcellum.*) Jaj-Jaj, mely igen
hasogattya a' hasamat! — Bort agy, Kincsem, talán meg enyhétti Kinaimat!
(*Et bene haurit.*) (*Intrat Chirurgus cum omnibus instrumentis, totus
gavallericus.*)

BORBÉLY

595 Jó napot, édes Aszonkám!

ARIADNA (*assurgit*)

Az Istenek hozták Kendet, édes Vram. — Jaj, Keserű az én jó napom. — —
Talán Kend a' Doktor?

BORBÉLY

600 Én tellyességgel hogy Doktor volnék, nem mondhatom, az én Professióm
(*Calvinisando*) mind eddig csak borbély, de mindazon által a' mi akár a' belső,
akár a' Külső nyaválát illeti, a' leg híresebb Párisi Doktornak sem csédállok,
mert az Anyatomiát mind a' Pataki, mind a' Döbrőczőnyi Mester Keze alatt
fréqvéntáltam.

ARIADNA

El hiszem, lölköm. — Ó, Vajha az én Vramon segíthetne Kend, bizony utólsó
505 szoknyám árát sem sajnálnám.

BORBÉLY

Tsillagom, Aszonkám, az leg Kevesebb. — Hol vagyon a' Pácziens?

ARIADNA

Itt vagyon, édes Vram.

BORBÉLY (*digito palpat posticam patientis*)

Édes Aszonkám, semmit sefélyen Kend, a' pulsussa helyessen jár. — Jobban,
10 mint a' Város Órája. — Semmi veszedelem. — — Vagyon e' széke a'
pácziensnek?

ARIADNA

Jaj, iszen láttya Kend, három is a' Székünk.

BORBÉLY

Nem ezt Kérdem, Kincsecském, hanem jár e' fére a' páciens?

ARIADNA

615 Hiszen miuta véle Lakom, soha sem tudom, hogy igyenessen járt volna, de már bizon régen a' Korcsoma felé sem ment.

BORBÉLY

Még sem érti Kend, mit akarok. — Azt Kérdem, Kakálhat e' a' Kend Vra?

ARIADNA

620 Ó, Part üsse meg, be Csunyat Kérdez Kend! — — Hogy Kakálna, mikor semmit sem papáll. Ma is Kilencz Gombóczánál s- egy Zsodornál többet nem verhettem torkában, hanem az italocska jobban el csusz nála, de az is igen csekélség, hol tiz, hol tizen Két iczével napjában bé éri.

BORBÉLY

Mhű-mhű, s- hát miét Fájdolla leg inkább?

ARIADNA

Csak szüntelen a' hasát, és már sokszor mondotta, hogy éppen ugy érzi, mintha tüskés disznó volna hasában.

BORBÉLY

625 Az Könnyen meg lehet. — — — Talán valahol oda Ki hált? Eő azon Kivül is Kővér ember, száj táttva szokott aludni.

ARIADNA

630 Bizony, jól mongya Kend. — — Minap, szegénke, hogy egy Ke vessé italos volt, egész étszakát egy árokban töltött. — — De Könnyen meg történhetett, gondolnám, azis, hogy valamely Korsóbul itta bé, mert abban jó Természete volt szegénekének, hogy nem finnyáskodott, a' Korsóbul soha semmi gazdt Ki nem vetett, sótt belé sem tekintett.

BORBÉLY

635 Az Is meg lehet. — — Mingyart meg tudom, volta Képpen ugy van e'? — — (*Flectit et auscultat ad posticam patientis, tunc nefrens á Bacho stimulatus clamat.*) Ugy segéllyen, ugy vagyon. Mingyárt segíttek rajta. (*Ingentem librum volvit et revolvit.*) Aha, reá akadtam már: „Ha valakinek hasában történetbül tüskés disznó bujt, recipe: fektesd a' patienst egyik oldalára, végy a' Konyhábül tűzfogót, és vas Kanalat, tarcsad és pengessed a' hasánál, ennek pengését nem szenvedhetvén a' tüskés disznó, az hátulsó ajtón Ki mégyen. Probatum est.” Igen jól vagyon, no csak hamar tűzfogót, vaskalanat.

ARIADNA

Te, Berta!

634—637 [Az idézőjelbe tett szöveg aláhúзва.]

BERTA

640 No megént.

ARIADNA

Fuss hamar a' Konyhábo, hozd fel jó Uramnak a' tűzfogót és a' vas Kanalat.
(*Affert statim.*)

BERTA

Ehen van.

BORBÉLY

645 Ne haragudjék Kend, Lelkecském. (*Facit juxta praescriptionem libri aliqvandiu.*) Őrdög születte! — Nó, — de nem győn bizon, ha a' Döbröczönyi harangot verik is néki. (*Iterum probat.*) No csak — — — phi- volt a' Lelke! Mit csinyállak néki? (*Legit ex libro:*) „Ha az foganatos nem volna, végy egy Zsiros fazék fődőben eleven szenet, tarcs a' patiens fenekéhez. Probatum est.” Tűzet! Fődőt ide!

ARIADNA

650 Berta! Hallode? Hozz egy fődőben tűzet! (*Fert statim.*)

BERTA

Fogja Kend!

BORBÉLY

655 Agygya Kend csak Lólkóm, agygya: (*Tentat juxta recipe.*) — — Még se jósz? — — De bizony tizenkét Garabonczás Deák se olvassa Ki. — Einye, tűzes a' Lelke! — Phi! Minden mesterségemből Ki fogytam. — — Édes Aszonkám, nincs más mód benne, hanem annyi tanácsot adhatok, hogy leg alább fájdalomi Csillapodnak.

ARIADNA

Ó, édes Vram! Szivessen meg hallom.

BORBÉLY

A' pintes boros Korsó soha patiens szájátul el ne szakadgyon, hogy a' tuskés disznó az eő hasában szüntelen uszkallon!

ARIADNA

660 Tsak abbul áll?

BORBÉLY

Csak abbul.

647—648 [Az idézet aláhúzva.]

ARIADNA

Jaj, dühödgyőn meg a' Kend Mestersége, még egy prémes szoknyám vagyok,
azt a' magam torkára tartogattam pedig. Már azt is az Vram iszsza meg.

BORBÉLY

Nem tehetek róla. Ha Esculapius, az Orvosok Istene nem segíti, nincs e'
665 Világon, Ki segetsen rajta. (*Componit sua instrumenta.*) Magamat ajánlom.

II. Kimenet

ARIADNA

Ah, uj s- mellyebb Keserűségnek őrvénnyében habzó bús fejem! — — Ah, melly
hegyet, melly Kősziklát nem tántoréttana meg illy tetézett szivbéli fájdalom!
Óh, Istenek, ha még vagyok fületek a' nyomorultaknak a' Kiáltására! Már
Jupitertől vigasztalást nem várok. (*Comparet Esculapius.*) De vallyon — —

ESCULAPIUS

670 Mi lelt, Kedves Leányom, Ariadna? Had hallyam, micsoda bubánat faggattya
szivedet?

ARIADNA

Ah! — — — S- vallyon Ki vagy Te, hogy Istennek illy meg Vetett teremtését
névén nevezed?

ESCULAPIUS

675 Én vagyok az Orvosok Istene, Esculápius. — — Ne gondold, édes Leányom,
hogy minden Istenek Kedvéből Ki csapattál, ime, meg halgattam sűrű
Könyhullajtásokkal egyvelített fohászokodat. — Légy jó reménségben,
talpra állítom ma Bachust, szivednek gyökerét.

ARIADNA

O, Főlséges Esculapius, de mivel füzettheti meg Ariadna, hittván szolgállód illy
nagy Isteni Kegyelmedet?

ESCULAPIUS

680 Az Istenek fizetése tiszta hálá adó sziv.

ARIADNA

Ó Egek! Meg bolondulok örömőmben. — — Meg marad hát a' prémes
szoknyám. — — Ó szivem, nyisd csak drága szemecskéidet, nézd, bezzeg más
Doctor jött hozzád.

ESKULAPIUS

Bachus, Kenyeres pajtásom! Ismérsz e'? Én vagyok Esculápius.

ARIADNA
685 Jaj, Főlséges Vram! Egészséges Korában is ritkán ismérte meg az Embert.

ESCULAPIUS
No, csak frissen borbélyért, a' mint latom, nem lehet Késedelmeskedni.

ARIADNA
Te, Berta! — Berta!

BERTA
Mit Kajdász Ked megént?

ARIADNA
Nyakad szakattával fuss borbélyért.

BERTA
690 No, megént borbélyért.

ESCULAPIUS (*Tangit in manu pulsum et speculatur.*)
Szükséges az ér vágás, a' mint pulsussa mutattya — Observálom, hogy paraxismusban vagyon, ez pedig a' Vérnek szokaságátul viseltetik, a' mellynek főlőttéb való melegsége meg halladván a' Temperamentumot, conturbálja a'
695 Cerebrumját, innét éppen nem Kéttlem, hogy a' Páciens nem Fantasiálja.

ARIADNA
Nagyon meg Követem Főlségedet, mit akar ezen érteni? Mert bizony a' Magyar és Orosz nyelven Kivül mást nem tudok.

ESCULAPIUS
Azt mondom, hogy nem Kéttlem, hogy a' páciens ezen betegségében gyakorta esze nélkül is beszél.

ARIADNA
700 Semmivel sem tapasztaltam bolondgyabb beszédgyét, mint annak előtte.

ESCULAPIUS
De szomjusága nagyobb, mint annak előtte?

ARIADNA
Bizony, Lőlkőm Vram, nem tudom én azt meg mondani, maga tudgya és a' Csapláros. — — Berta!

BERTA
No!

ARIADNA

705 Eredgy, édes Leányom, eredgy, Kérd meg a' Csaplárostul, hány iczével hozattam többet az Vram számára, miuta beteg. Mond, hogy a' Doctor Kérdezi.

ESCULAPIUS

Nem szükséges, csak maradjy. — — Ime, a' Borbely jön. — — — No, csak frissen Kösse meg az eret!

BORBÉLY

710 Mellyiket?

ESCULAPIUS

A Cordiálist. (*Ligat ipsi posticam protensam versus auditorium, accipit Clavum et malleum et perforat Vesicam. Bachus se Contrahit, ut velocius fluat. Chirurgus accipit sangvinem ad patenam, et Cochleari semper miscet. Interea nefrens Saepe Stimulatus in Ventre ejulat. Medicus post abitum Chirurgi aspicit Sangvinem specularis.*) Hepar accensum, pulmones inflammati, bilis effusa. — — Ah, Jobban Lészen, nem Kőll félni. Azomban szorgalmatos vigyázás Légyen mellette. Én el megyek, de nem sokára Machaon fiammal vissza térek.

ARIADNA

Alázatos szolgálója Főlségednek.

III. Kimenet

ARIADNA

720 Oh, melly nagy malom Kővet fordított le szivemről Esculapius. Oh, ideje már egyszer, hogy számtalan bubánatimnak őrvendetes végét találjam, hogy Keserűséggel el tellyett Lőkőmnek vig napja föl derűlyön. — Ideje már, Jupiter, hogy meg szűnnyenek haragodnak iszonyu Csapási. — — Ó Lelkem élete, édes drago Violám, győnyörű Bachusom!

BACHUS (*Stimulans porcellum*)

725 Jaj-Jaaaj!

ARIADNA

Berta!

BERTA

Mórdógót akar kend? Mindétig Csak Berta, Berta.

ARIADNA

Hozzad ide azt a' Kulacsot, meg száradt szegénkének a' Torka.

BACHUS (*bene haurit*)

730 Ah!

ARIADNA

Oho, Berta! Jó jel ez már, el birja a' Gazda a' Kulacsot.

BERTA

Aha, nem tud már egyszer meg dögleni, őrdög győzi a' Sok futkározást.

ARIADNA

Jaj, átkozott, még életem halálát Kiványod? (*Rapit scopas, incipit Ancillam concutere, illa resistit, vittam Dominae detrahit, et Capillos bene Crispat, demum*
735 *murmurans fugit.*) Aha, őrdög szekerébe való Kilencz Városbul Ki csapott Lélek, Kurva! — Gondollya az Ember, mit nem Cselekszik. (*Interea dirigit Capillos suos et apponit vittam.*) A' Sátán tömlőczébe való! Várgy csak, Kutya ágyából esett ringyója, meg tanittattlak, csak az Vram gyógyullon meg, minden Csontyaidat Ószve töretem.

740

(*Venit Esculapius cum Filio Machaone.*)

ESCULAPIUS

Mi Lelt, Ariadna? Talán már az Vraddal veszekedől?

ARIADNA

Ó, Felséges Vr! Bár ara való volna. — De bizony csak fáradt tagjaimnak egy Kevés nyugodalmat adtam, ingyen sem gondoltam, hogy olly hamar vissza térjen az Vr.

ESCULAPIUS

745 Hát a' paciens mint vagyok?

ARIADNA

Bizon csak nehezen.

ESCULAPIUS

Im, el hoztam magammal a' fiamat is, Machaont, a' Ki hasonlóképen már sok híres Kurákat csinyált.

ARIADNA

Micsoda? Jaj, szemtelen, el mehet véle, ha már sok híres Kurvákat Csinyált.

ESCULAPIUS

750 Nem azt — balgatag Aszony! Már el is felejtettem, hogy nem értesz a' Deák nyelvhez. — Azt mondom, hogy a' Fiam már sokakat meg gyógyéttott. — Ki tetszik, hogy te az Óó Testamentom béli Aszony vagy, mert az új Testamentom béli aszonyok jobbára tudnak Deákul. — El hoztam, mondom, magammal, hogy a' mit én nem tudnék, eő fogja tudni.

ARIADNA

755 Ugy é? Bizon, csak meg történik a' gyakorta, hogy a' Fia többet tud az Attyánál. — Jerünk hát, had nézze meg a' beteget.

MACHAON

760 Kedves Asszonkám, minden jeleit a' Viz Kórságnak tapasztalom, Kiváltképen pedig szem látomást mutattya a' Paciensnek föl puffadása. Mind azon által Főlséges Atyám az érvágással éppen nem vétett, mert ezen betegség rész szerént a' Vérnek sokaságátul eredett, rész szerént pedig annak sósságátul, a' melly Lassanként vizzé válik, és mivel azon Viznek Közönséges Canálissa avagy uttya nincsen, a' bőr alá huzza magát, és innéd vagyon, hogy a' Viz-Kórságos ember föl szokott dagadni. Ennek pedig gyógyéttása fölöttéb ugyan veszedelmes, mindazon átol néha szerencsés.

ARIADNA

765 Jaj, hogy a' Kúbe volna az én Uramon ilyen betegség? Soha bizon torka Vizet se latott.

MACHAON

Mondám, hogy az Emberbe a' boris Vizzé valik.

ARIADNA

770 Biz, igazán mongya Kend. — — Máskép roszt volna a' szőlős Gazdáknak, mert ha az emberben a' bor vizzé nem válnék, egy pint borral holtig be érnék. — — No hát immár csak Kezdgyen Kend a' mesterségéhez.

MACHAON

Tsak egy furót ide, meg egy Csapot.

ARIADNA

Mi őrdögöt?

MACHAON

Furót és csapot.

ARIADNA

Talán bizon csapra veri Kend az Vram hasát?

MACHAON

775 Nincs Külömben, — nincs más mód benne.

ARIADNA

Immár csak használlon. — Berta! Hozz föl egy Kis furót, meg egy Csapot! (*Affert statim.*) Jaj, Lelkem, csak nagy likat ne furjon Kend az Vram hasán.

(Bachus habet in indusio reconditum etiam Vasculum plenum aut tribus modiis aquae, foramen vasis obstructum est bene cera, quam terebro perforat Machaon, et infigit epistomium, per quod omnis aqua effluit in patenas, porcello identidem Clamante.)

ARIADNA

Jaj, Lőlkőm Vram, bizon majd meg reped a' Szivem miattad!

MACHAON (*Colligat ventrem fasciis.*)

Jó reménség vagy! — Azomban a' többi betegimhez mégyek, rövid idő mulva vissza fordulok.

785 (Comitatur eos Ariadna. Interim Bachus Altum ronchum trahens emittit per aperturam indusij nefrendem, quem prosiliens Pluto abripit Clamantem. Foris morante Ariadna, Comparet Venus, et Canit.)

1.

Jaj, szerencsétlen hir, melly hozzám ér,
El mult vigasságom visza sem tér,
790 Több szivem fájdalma, mint sem el bir,
Meg rontá virágom Kegyetlen dér.

2.

Atkozott szerencse, mit vétettem,
Hogy haragod praedájáva lettem?
Ezt ugyan Korán sem remélettem,
795 Hogy tőled annyira meg vettem.

3.

Bachust életétől meg fosztottad,
Venusnak napjait jászban hoztad,
Vidám szépségét meg hervasztottad,
Szerelmének tűzét el oltottad.

4.

Tedd le már Kupidó Szárnyaidat,
Vesd el sebesítő nyilaidat,
Ne fárazd már gyenge tagjaidat,
800 Erezd meg föl vonzott ijaidat.

783 mégyed

800 Tedde

5.

805 Nem teczszik Venusnak ékessége,
Füstben megy csak Könnyen mestersége,
Boldogtalan, munkájának vége,
Ha csak nincs Bachustul segítsége.

6.

810 A Ki a' bor helett vizet iszik,
Abban Venus már semmit nem bizik,
Mert az hideg testtől eő irtózik,
Mint a' vén Embertúl, ugy távozik.

7.

815 O Bachus! nalad minden Kegyelem,
Halgasd meg tehát egy Kérelmem,
Fogadgy bé Koporsódban, szerelmem,
Itt szűnik egyedül én gyóttrelmem.

(*Venit Ariadna.*)

ARIADNA

No, mint vagy Szivem? — — — Ugy é Könyebben? — — — Jaj, bizony lélekzetet sem vesz! — — — Jaj, talán meg holt? — — — Bachus, Szivem! — — —
820 — Bachus, édes Kincsem! — — — Élsz e' még, vagy meg holtál? — — — Jaj, bizony meg holt! Ó, Bachus, édességes Vram! Ó bár csak már Utolsó pihenésedet láttam volna! — — — Ó, Átkozott szempillantás, mellyben ágyodtul el távoztam! Ó, én Bachusom, szerelmes Társom! Alig Kezdélek ismérni, leg ottan Ki facsara Kezemből a' gonosz szerencse. — — Ah, rohannyatok Ki reám sőtét barlangitokbul fene Oroszlányok, Kegyettlen
825 Tigrisek, szaggassátok, rongályátok minden tagjaimat, hogy csak hamar juthassak oda, a' hol van az én Szerelmem, Kincsem, Csillagom, Bachusom. — — Ah, el megyek, el rejtekezem, önnőmagam Kezimmel végzem boldogtalan életemet.

(*Abit, remanet Berta, venit Esculapius cum Plutone.*)

Utolsó Kimenet

ESCULAPIUS

830 Berta, édes Leányom, hol vagyon Ariadna?

827 önnőmaga

BERTA

A' Bőribe lesz még.

ESCULAPIUS

Hát a' beteg jobban vagyon?

BERTA

Maga tudgya, ha jobban vanè.

ESCULAPIUS (*aspicit Bachum*)

835 Ah, Jupiter! Kegyetlen Jupiter! Mast, mast ne Isteni Kegyessednek, hanem
Istentelen Kegyetlenségednek örökön irtózató példáját mutattad. — Ez
fizetése alattad való Isteneknek? Tudd meg, mert halgatni fognak már Bellona
sátor! — — Bé zártad Bachusnak szemeivel öröké Plutonak Kapuját, füstben
vetted hatalmát. — — O, Balgatag! Hogy egygyen boszut állanál,
840 minyájunkat engesztelhetetlen haragodnak föl áldozál. — — De mindenek
fölött boldogtalan sorsom! Föl forgattad leg inkább Esculáp Isteni
Thronussát! Nemde nem, jól tudtad, hogy valamint az hold naptul Kölcsönözi
ékességét, ugy Esculáp Bachustul minden dücsösségét. — — Zárd be már
bizvást a' Patikakot, az Ispitákot, Zárd be gyógyéttó méhelyeket, a' hol a'
845 jajgatások között imádtatott Istenségem. — — — Meg holt Bachus, meg
szűnnek a' Podagrák, Chiragrák, fő fájdalmak. — — O, Plutó! Kinek hatalma
Kissebségével hatalmasságom határos, ne engedd, Kérlek, Isteni
méltóságunkat így meg csufoltatni. Kezedben vagyon Bachusnak boldog
Lölke, bocsásd vissza áldott tetemében, nem szintén lehetetlen előttd ezen
850 Kérésem, meg mutattad Herculesen, meg mutattad Eneáson.

PLUTO

Szerelmes Barátom, Esculáp, ugyan ezen szándékot tellyesétteni el tőkéllett
akaratom. Bátor, hogy Jupiter Bachust Kemény Parancsolattal hatalmam alá
Vetette, életre vissza hozom.

JUPITER

Hogy, Hogy? Bachust életre vissza hozod, Pluto? Halhatatlan vakmerőség! —
Istenségéddel jáczol. — Nagy Isteni hatalmamra esküszöm, egy szempillantásig
nem fog Késni rajtad való irgalmatlan boszu állásom.

VENUS (*flectens*)

Ah, Kegyelemnek, hatalomnak nagy tüköre, Fölséges Jupiter! Ezen életemre
— — —

JUPITER

Mit Kivánsz, Leányom?

VENUS

860 Fül hegygyel hallám. — Főlséges Isten! Mast támogasd elégtelen elmémet.

JUPITER

Mit Kérendesz? Ne hallogasd Kegyelmemet.

VENUS

Felséges Vram! Ugyan Kegyelmedet remélteti velem Feneketlen Kegyességnek mélysége, egytlen egygyet Kérek.

JUPITER

Nyilatkoztasd Kivánságodat.

VENUS

865 Fül hegygyel hallám — ah, Ki nem tudom mondani — fül hegygyel hallám, hogy Bachus Istenségétül, életétül meg fosztattván, Radamantus rabságában Sinlődik. Ennek szabadulása egytlen egy Kérelmem.

JUPITER

870 Ah, Kel föl Leányom! (*Levat illam.*) Fogd el ajakidat ettül az ékes Termetedet Mocskoló Kérelemtül. — Bator, Istenségemnek felét Kérjed, meg nem tagadom, de eskött hitem mellől el nem állok, mellyre Isteni méltóságom Kötelez. — Légyen Bachus boldogtalanságnak rettentő példája: Tanulnyanak rajta, valakik gyönyörűségekben s- szájok ize szerént folyó hivságokban el merültek, Kik Bachust, mint fő Istent gyakor áldozattal tisztelték, hogy Bachuson fölül is vagyon Istenség, Kinek Égh, föld — s- pokoly méltán tédet
875 hajcson!

A MŰ ADATAI

Lelőhelye Táncz Menyhért drámagyűjteménye, *Actiones Scholasticae* (MTAK RUI 4° 56. 123—166.) A szöveg után: Vége záradék olvasható.

Kiad. BAYER József: Pálos iskoladramák a XVIII. évszázból. Bp. 1897. (RMKt 2.) — Régi Magyar Vigjátékok. Bev., s. a. r. DÖMÖTÖR Tekla. Bp. 1954. 127—159.

SZERZŐ

A darabot Borss Dániel pálos tanár rendezésében játszották, ahogy erről a címlap tájékoztat: „Jaczatot Sátor-Alla-Ujhel mező Várasában T. P. Borss Daniel Professorságában. Őt tartják a vigjáték szerzőjének, de ezt kétségtelen adatokkal nem tudjuk bizonyítani. (Vö. Császár Elemér: Kik írták a pálos drámákat? EPhK 1908. 717—18.) Ő Sátoraljaújhelyen egy másik színjátékot is előadott (lásd a következő szám alatt); lehetséges, hogy nemcsak rendezője volt az előadásnak, hanem a darabot is ő írta.

Sátoraljaújhelyi tanársága előtt a pápai pálos gimnáziumban tanított. 1767-től Acsán, 1770-től Nagyváradon működött hitszónokként. 1773. december 7-én halt meg. Nyomatásban Nagyszombatban 1772-ben az a prédikációja jelent meg, melyet 1769-ben Nyitrán mondott Kalazanczi Szent József tiszteletére.

FORRÁS

Az antik mitológia isteneit parodizáló farsangi bohózat forrásáról a kéziratból semmit sem tudunk, eddig nem sikerült rátalálnunk. Bacchus személye népszerű hőse a XVII—XVIII. századi farsangi játékoknak, melyekben Bacchus bukása a bűjt győzelmét jelképezi a farsang felett. Az antik istenek parodisztikus ábrázolásával találkozunk egy minorita vígjátékban, melyet Kantán valószínűleg eljátszottak, melynek írásos feljegyzése 1732-ben már megvolt. (KILIÁN István: Latin nyelvű komédia a XVIII. század elejéről a Borsod megyei Levéltárban. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve. X. 1971. 383—433.) A *Hilaria Deorum In Salacone Sartorculo exhibita* c. vígjáték is pellengérré állítja a görög—latin istenvilágot. Jupiter istenné emeli a szabóinas Salacont, aki Marstól átveszi az égi hadak irányítását. Gőgjének és hatalmának növekedését azonban Mercurius megelégteli. Azzal vádolják, hogy Jupiter hatalmára tör, megfosztják istenségétől.

A *Bachus*ban is attól fél Jupiter, hogy Bacchus ellene használja fel népszerűségét; féltékeny rá, ezért katasztrofa az istenek közül; halandó emberi sorsra kárhóztatja, betegséggel sújtja, mely Aesculapius minden igyekezete ellenére halálát okozza. Az istenparódiában a klasszikus istenek nevetséges figurákká válnak. A komikus hatást Bacchus személyével kapcsolatosan vulgáris bohózati elemek bevitelével fokozza a szerző.

Az antik istenek ábrázolásában a latin vígjáték és a *Bachus* között nemcsak felfogásban vannak rokon vonások, hanem az azonos motívumokban és gondolatokban is. Ezek végső fokon klasszikus irodalmi tradícióban is gyökereznek. Az antik isteneknek, a klasszikus hősöknek hasonló parodisztikus bemutatása a XVIII. század végén a protestáns iskolajátékokban szintén megfigyelhető.

ELŐADÁS

Farsang utolsó napján, február 19-én mutatták be 1765-ben. Ebben az évben a tanulók még másik darabot is eljátszottak (lásd a következő szám alatt), a két előadásnak három közös szereplője volt.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A szöveg helyesírásában elég sok következetlenség figyelhető meg. Az antik neveket hol görögösen, hol latinosan, hol magyarosan írja. Következetlen a szókezdő nagy- és kisbetűk használatában, sokszor alig lehet megállapítani, hogy nagy- vagy kisbetűnek szánta-e az írásalakat. Kiadásunkban a kiemelkedő, közepes és nagybetűs írásmódot nagybetűvel hoztuk.

A szöveg kiadásában a következőkben tértünk el a kézirattól. A verssorok első szavát nagybetűvel írjuk. Hasonlóképpen a mondatkezdő szavakat is. A szerepeket, melyeket a kézirat folyamatosan ad, szétválasztottuk, tagoltuk. A szereplők nevét teljes alakjukban, a szövegen belül nagybetűvel hoztuk, anélkül, hogy erre a lapalji jegyzetekben utalnánk. A központozásban a mai gyakorlat szerint járunk el. Az eddigi gyakorlattól eltérőleg az utolsó versszakból a hosszabb latin nyelvű rendezői utasításokat lefordítjuk, hogy így a komikus helyzetek érthetőbbekké váljanak.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 24 *Holdal alá* — hódol neked
62 *faggattya* — aggasztja, bántja, szorítja. (Vö. a 670-ben is.)
99 *Ganymedes* — trójai királyfi, aki szépségénél fogva megtetszett Zeusznek, magával ragadta az égi komposztra, és az istenek pohárnokává tette.
113 *Apolló* — két ízben lázadt fel Jupiter (= Zeus) ellen, büntetésből halandókat kellett szolgálnia.
114 *Phaeton* — A napszekerével túlságosan közel jutott a csillagokhoz; majdnem felperzelte a földet. Ezért Zeus az Eridanosz vizébe vetette; *Encelladus* — Enkeladosz: gigász, az istenekkel való harcból menekülve, Pallasz Athéné ráborította Szicíliát.
115 *Chirarus* — ? *Egon* — ? *Rhadamanthus* — az alvilág bírója
120 *mendereg* — mennydörög
165 *tóstön* — tüstént
179 *babuták* — búbos bankák
182 *határos* — határok közé szorított, korlátozott
202 *vörös bajuczu* — veres bajuszú; a mögötte meghúzódo vonatkozást nem ismerjük.

- 250 *Rongyva* — Ronyva patak Sátoraljaújhely mellett
 262 *Kopótyóját* — kopoltyúját, azaz fejét (Lásd később is!)
- 274 *Ebszencia* — a. m. ebszar
 282—283 A négy név az alvilág folyóit nevezi meg.
 283 *Cháron* — az alvilág révésze
 285 *Minos* — az alvilág egyik bírója
 335 *Kafareus* — veszélyes hegyfok Euboea délkeleti részén
 338 *azontul* — azonnal, rögtön
 363 *redves* — hitvány, ócska
 368 *Bogloskai hegy* — Sátoraljaújhely közelében
 369 *Pieris szigete* — Pieria: Tráciában a múzsák tanyája; *Zsólomka* — Sátoraljaújhely közelében lehet —
Kastalis Kuttyai — Kasztalia-forrás
- 373 *Nesztor* — a trójai háborúban bölcs tanácsaival tünt ki; *Jánus* — kétarcú ősi itáliai istenség, Thesszáliából érkezett Itáliába.
 424 *Vakarogy tőlem* — takarodj előlem
 436 *búzmati feledékenység* — gögös feledékenység
 437 *sűkkesztette* — süllyesztette
 439 *nem birhatták* — nem győzték le
 441 *főn hajozó* — fennhéjázó
 461 *Koczípor* — semmirekellő ember
 484 *Tantalus* — örök szomjúsággal és éhséggel bűnhődött, mivel saját gyermekét tálalta fel az isteneknek.
 — *Danaísnak Leányi* — Danaosz férjgyilkos leányai lyukas hordóba hordták a vizet.
 486 *Sziszíphus* — A ravasz hősön csak sokára lett úrrá Thanatosz, a Halál; gáztettei büntetéseként örökké vizsgálórdülő sziklát kellett a hegyre „hembelygetni”, felgörgetni.
 515 *sebjekben* — zsebükben
 533 *Kura* — kurva
 554 *Kiki az légyen* — bárki légyen is az
 558—562 A latin utasítás: Mikor kinyílik a szin, Bachus földre vetett ágyon fekszik, jól kitömött ingben, elül a hasán egy szelídített malacot tart, melyet jajgatás közben, mikor az orvos kezeli, nyomkodással visításra kényszerít. A takaróban az alfelénél vörösrre festett vízzel teli hólyag van, melyet az eret vágó borbély megnyit, és engedí, hogy kifolyjék az egész.
 585 *pilingérbe* — pellengérré
 601 *csédállók* — cédálok, azaz: engedek
 608 A rendezői utasítás: ujjával a páciens hátulját tapogatja.
 618 *Zsodornál* — sódarnál, disznólánál
 632—633 A latin utasítás: Lehajol és a beteg hátuljánál hallgatózik, ekkor a Bachus által piszkált malac visít.
 693 *paraxismus* — roham
 694 *conturbállya a' Cerebrumját* — megzavarja az esztét.
 711 *Cordialist* — a főütőeret. — Utána a latin szöveg magyarul: Körülkötí a közönség felé fordított hátsófelet, szöget és kalapácsot vesz és átszúrja a hólyagot. Bachus összehúzza magát, hogy gyorsabban folyjék. A borbély a vért egy tálban felfogja, kanállal kevergeti állandóan. Közben a malac, egyre gyötörtetve a hasán, visít. Az orvos a borbély távozása után, figyelmesen szemügyre veszi a vért. Dagadt máj, gyulladt tüdő, epeömlés.
 727 *Mördögőt* — mi ördögöt
 733—735 A rendezői utasítás: sóprót ragad, verni kezdi a szolgálót, az nem hagyja magát, lerántja az asszony főkötőjét, és a haját jól megcibálja, végül morogva elfut.
 736—737 Közben rendbe szedi a haját, visszateszi a főkötőjét.
 778—780 A latin utasítás: Bachusnak az inge alatt vagy három mérőnyi vízzel telt hordó van, a dugója jól be van viaszozva. Machaon ezt a fúróval átlukasztja, és csapot dug belé, ezáltal az összes víz kifolyik a tálakba, közben a malac minduntalan visít.
 782 A rendezői utasítás: a hasat pólyákkal bekötözni.
 785—787 A latin szöveg: Ariadna kikiséri őket. Eközben Bachus nagyot nyögve az inge nyílásán át kiengedi a visító malacot, melyet a hirtelen előugró Pluto megragad. Miközben Ariadna kint időzik, megjelenik Venus és énekel.
 797 *jászban* — gyászban
 844 *Ispitákat* — a kórházakat
 846 *Podagrák* — lábköszvények; *Chiragrák* — kézköszvények

6.

OMNIA VINCIT AMOR

Közjátéka:

KOCSONYA MIHÁLY HÁZASSÁGA

SÁTORALJAÚJHELY, 1765

OMNIA VINCIT AMOR

POLIDORUS ET CASSANDRA

Acta a Praenobili, Nobili, ac Ingenua Juventute Gymnasii Ordinis S. Pauli Primi
Eremitae Sátor AllaUjhel sub R. P. Daniele Borss Anno 1765.

Personae.

POLIDORUS.	Nobilis Ladislaus Dávid.
CASSANDRA.	Casparus Boronkay de Boronka.
SOLIMANUS.	Nobilis Casparus Sixay.
IBRAIMUS.	EMERICUS Szentléleky de Ráska.
EVANDER	Paulus Szentléleky de Ráska.
ALIBEG Praefectus Carceris	Joannes Paulovics
LEGATUS PERSICUS	Joannes Bálint — —

Seqvuntur milites Turcae et Captivi Hungari.

Personae [Intermediae].

PETRUS BERBENCZE	Joannes Drotos
FILLIA ejusdem nuptui tradita	Joannes Agoston
PROCUS	Michael Torkos
JUDEX — dein LUDI MAGISTER	
UXOR Petri Berbencze	
SARTOR	Joannes Vilcsinszky

ARGUMENTUM

Polydorus, Clari in Hungari nominis, et Sangvinis, cum caetera Nobilium manu ad expeditionem Belgradensem, relicta domi neonupta conjugē sua Cassandra, profectus, Captus a Turcis Constantinopolim abducitur. Scriptis ad Conjugem suam Litteris acerbum conqueritur, eamque rogat, veniret, et se quoquo modo è vinculis liberaret, illa venire se non posse simulat, Venit tamen virili

amicta habitu sub Arscaendae nomine, ignota viro, ignota Turcis, solius Fulta Evandri Conscientia, Consiliis, ministerio, et Viro suo reddita Libertate redit in Hungariam, ubi se Polydoro aperit. Factoque declarat, quia verus Amor Vincit omnia.

ARGUMENTUM INTERMEDIJ

- 10 Nobilis in Hungaria, sed pauper, Petrus Berbencze grandaevam Virginem Filiam suam Aeqve Nobili, magis pauperi tamen Michaeli Kocsonya tradit nuptui. Haec cum liberius indulget, mero ebria sepelitur, grato marito spectaculo, quippe infida cum tamen exequia apparantur, e Feretro erumpit, quam cum maritus putaret spiritum, baculo experitur esse in Carne.

PROLOGUS

1.

- 15 Quid sit amor, nemo credit,
Nisi cujus mentem laedit,
Flammis Amoris obaedit,
Marmor, ignis, Ferrum caedit
Quid quid caelo tegitur?

2.

- 20 Amor telum grave mentis
Primum certe in tormentis,
Figit vulnus blandimentis,
Cujus dolorem vix sentis,
Quando cordi mergitur.

3.

- 25 Obstent quamvis mille montes,
Mare, valles, et torrentes,
Spernit amor mille mortes,
Laetus Fert acerbis sortes
Et dilectum sequitur.

4.

- 30 Ut sepultus in tenebris
Latere non novit ignis,
Ita cordis e Latebris,
Prodit Amor crebris signis,
Sic amaro jungitur.

5.

35 Qvod Vulcanus neqv̄it dare,
 Nec Apelles adumbrare,
 Amantum corda Conflare,
 Duos in unum migrare,
 Amor hoc exeqv̄itur.

6.

40 Dat Cassandra documentum
 Qvid sit amor, luculentum,
 Nullum reliqv̄ens momentum,
 Fert dilecto levamentum,
 Non aerumnis Flectitur.

7.

45 Solvit Vinclis Polydorum,
 Pressum mole tot malorum,
 Clausum Specu inferorum
 Reponit in dulcem thorum,
 Laeta sic revertitur.

ACTUS I.

Scoena I.

50 Polydorus vinctus relegit Cassandreae Epistolam, et se ab ea turpiter desertum Qveritur.

POLIDORUS

Hoc est amare! — — Cautē Rhodopaea magis durus rigor! Fidei mulieris crede,
 qvi Falli voles! — — Si verba Tygris, verba si immitis Leo audisset nostra,
 pectore innatus Furor cecidisset omnis. — — — Jura sic servas amoris,
 Cassandra. Sic Tu amanti ades? Hoc est amare! — — Scripsimus, qvae nos
 55 tegat spelunca nocte, qvis Catenarum rigor constringat, die qvanta me esuries
 premat, macieqve adeso qvantis incumbat labor, et duriozem morte mihi vitam
 trahi. Et precibus egi, qvod potes conjux rogo, per qvidqv̄id astris, qvidqv̄id est
 charum solo, per illum amorem, qvem recedenti mihi testata es Lachrimis,
 Conjugi Auxilio veni, in te recumbit vita Polidori tui — — — qvid impetratum
 60 est? (*Legit Epistolam Uxor̄is suae.*) Qvantis incessat dolor amantis Animum,
 penna conceptis neqv̄it signare verbis, atra mihi Lachesis potius vitae scidisset
 fila, qvam Lachrimabilem tuae amate Conjux acciperem statum. Venire
 propere mens Fuit, Teqve Tuis solvere Catenis, Colla vel tecum pares dare in
 Catenas. Hactenus Amorem putes, sed qvalis Faeminae instabilis esse solet, qvi
 65 multa spondet, pauca in effectum trahit. Sed parce Conjux, ista meditantem

vetant abire amici, sexus imbellis, petitae rei robur impar, at veniet tamen,
veniet levamen aliquod extremis malis. — — — Infida mulier, nempe sic ludis
virum, spirant Amorem verba, qvem factis tamen probare renuis. Qvalis
adversae impetum sortis tulisti semper, talis instantem qvoqve malorum molem
70 perfer. Vale. Hoc unum superest cum spes adempta est omnis: Firmo stare
rationis jugo. — — — Poldiore! — — qvid non perditum est? — Domus et
Patria, et potestas, et qvod unicum erat levamen Ultimum: Uxoris Fides,
amorqve perit. — Qvid de te Qveas sperare, statue, qvando nihil superest, nisi
75 misere perire. — — — Faeminae o fallax fides! — qvot illa scopulos mente, qvot
fluctus habet! (*Intrat, duo Turcae milites stant ad portam.*)

Scoena II.

Cassandra appronpinqvat portae Constantinopoleos, mutat habitum et nomen,
lucratur barbarorum animos musica.

CASSANDRA

Evander! hic sunt scaena maeroris mei et Amoris. — — Deme muliebrem
cultum, ille, qvi me huc tulit amor, virum reposcit — — Sparge resolutam
80 comam decente luxu, Martio Ferro Latus accinge, Crinem tege schemmate sub
isto prodibo tutior.

EVANDER

At manes tamen Cassandra?

CASSANDRA

Fateor haec semper velim esse, at videri non velim, ingenuus honor ne
periclitetur barbaros inter mei.

EVANDER

85 Domina! at qvod nomen geres?

CASSANDRA

Qvod convenire Loco et tempori putas?

EVANDER

Non aliud tanta virtute dignius esse potest: qvam qvod hactenus fuerat tuum.

CASSANDRA

Cassandra? — — — Qvo me proderem indicio magis?

EVANDER

Qvodcunqve nomen geres, ignotum erit barbaro.

CASSANDRA
90 Meo sed non amori Polidoro.

EVANDER
Quidni et huic, qvem qvaeris, Latere Cupis?

CASSANDRA
Volo et huic latere.

EVANDER
Cassandra Polidoro! — quid ergo tantum Emensa es terrarum, si vis latere?
Melius hoc absens potes,

CASSANDRA
95 Et esse praesens gaudeo, et pariter absens videri volo.

EVANDER
Nempe infelix vis esse diu, Felix esse cum possis cito.

CASSANDRA
Felicitatis portio magna est Amor.

EVANDER
Amare grande mentis est vulnus, nisi amor ab amato redeat in Amantem. — —
Felicitatem non tenes, nisi sic ames, ut Ameris, sed qvandiu lates, non potes
100 amari.

CASSANDRA
Qvam negat dies praesens Felicitatem, faenore ingenti seqvens rependet dies.

EVANDER
Ergo si mens est, pia amantem tenere fraude secure videri potes Ephebus, ut
sexum tegis sic nomen ipsum Contege.

CASSANDRA
At qvo id Qvaeso modo?

EVANDER
Anagramma Finge, nomen invenies aliud, ut enim forma est tua, peregrina
qvamvis esse credatur, tuum sic esse nomen svadeo, atqve aliud tamen.

CASSANDRA
Finge.

EVANDER

Cassandra — — — Arscandas.

CASSANDRA

Placet, — — sic me vocabis. — Patriam, sexum, genus, nomen mariti, nomen
110 Cassandrae Cave pronunciabis.

EVANDER

Teneo Arscanda tua mandata, mundus iste muliebris fida sera occultatur,
veniet illecebrae sua hora retegendae, nunc cicurare melle barbaram gentem
placet, Saxa quondam fidibus, et rabidae Tygres cessere, in animos musica
imperium gerit.

115

(Cassandra pulsat Cytharam.)

PRIMUS TURCA

Qvae gratia Aures mulcet?

SECUNDUS TURCA

O nunquam audita svavitas!

CASSANDRA

Urbem licet subire, Amici?

TURCA

Parte qva mundi venis?

CASSANDRA

120 Glacialis Vrsae.

TURCA

Causa qvae svasit viam?

CASSANDRA

Loci videndi mira, qvae totum Canit didita per Orbem, Fama.

TURCA

Qvod nomen tibi est?

CASSANDRA

125 Arscandam, Amici, nuncupant, sanguis meus nec plebe ab ima ductus est, sed
nec Patre Avoqve Rege.

TURCA

Qvas opes tecum vehis?

CASSANDRA

Qvae sunt necessitatis, et tenui capit hac arca gremio, maximae sed sunt opes:
Cythara, si qva spes alit animos, hinc mihi petenda est.

TURCA

Fila pertenta — audiam, qvid arte possis.

CASSANDRA

130 Placet: qvoad arte possum gratiae pono in Locum vobis probasse. (*Pulsat
Cassandra, Turcae paululum saltant.*)

TURCA

Jam licet apertos ingredi Vrbis Sinus.

Scoena III.

Cassandra Vrbem ingressa, duci videt Captivos, includit pani literas, qvas deinde dat
Polydoro.

CASSANDRA

135 Ah, superi, Favete! vix limen Vrbis teneo, Evander! audis sonantes compedes?
Captiva turba graditur! meus si Polydorus eodem numero Clauditur?

EVANDER

A nesciente qvaeris.

CASSANDRA

Caelites! Si vos piaelachrimae precesqve ac Vota Cassandrae movent, servate
Animi mei levamen!

EVANDER

140 Propior auditur sonus Ferri ridentis.

CASSANDRA

Propior et mentem meam subit Amor, dolorqve.

EVANDER

A, — — res in apice versatur.

CASSANDRA

145 Dies hic me beatum faciet aut miserum, metus pejora, spes meliora svadet, nec
spei cedo, nec metui, sed utrumqve medius inter incedo, timens, speransqve
caute. — — Tempus hoc votis meis Favet mea sensa Fida pagina exceptit. —
Sciat Polydorus, esse qvi recordetur sui. — Evander! Sanctam Socius in
fraudem veni.

EVANDER

Prodisse cum vis, ne magis noceas, Cave, redire fraus in Authorem saepe solet.

CASSANDRA

Cum Scelera textit.

EVANDER

150 Sancta cum statuit pia deprehensa fraus, Suplicia sceleratae luit, satis est ipsum
doli nomen, ut fiat scelus.

CASSANDRA

Non Te peto Scelesti Facti complicem — mea sensa nosti.

EVANDER

Sancta meditaris, tamen dubius timendus est exitus, si te tuus prodat Character.

CASSANDRA

155 Mentis incautae nihil habet character — nec mei sum tam impotens, lege
rationis ut flectere nesciam Amorem.

EVANDER

Rarus amor animi providum imperium tenet.

CASSANDRA

160 Si peccat, ipsa venia peccati est sui. — — — Strepunt Catenae, Regium ad limen
cohors Captiva trahitur. Jussa Evander expedi, da, qvo recondam Literas,
panem. — — — Superi secudent Ausa. — — Evander propera, jam Flagris
terga concussa resonant. — O misera turba! Victima furoris, licet nullo impiata
scelere! — — Cum stabit prope, qvem scis amari, manibus hunc panem exhibe,
gradum huc reflecte, donec in Scaenam chorus prodeat apertam, Locum ego,
ubi Latens videam, peto.

Scoena IV.

165 Captivi Lamentantes Aulam Evertunt, spectat ex occulto Cassandra,
queritur Polidorus.

POLIDORUS

170 Qvo nos miseros Fortuna trahis Aurea ejectos sede bonorum? Qvoties Lapsi
aura temporis redit in mentem, toties imas sauciat gravior plaga medullas. — —
Bis miser ille est, qvi nunqvam antea fuit infelix! — — — Fuimus qvondam, —
fuimus sortis Schemma secundae! — — — cecidit magni nomen honoris!
cecidit Domini gloria Sceptri! et Qvo cecidit? qvo non potuit etiam abjectus
Verna timere — — qvam sit miserum cadere a sortis ubere faustae? Nemo
credit, Cui non fulsit pulchra benignae gratia sortis. — — — Laetior foret haec

Fortuna bonam nunquam expertis. — — O grande malum! semel excelso
175 sedisse loco, post miserando squallore premi, — — — quid juvat Auro aggesto
stupuisse domos, nisi ut egestas gravius affligat mentem. — Augusta domus
male pensatur antro Augusto! Malè libertas vincula tolerat! Mitius urget
quodcunque malum semel expertos! Mitior esset sors ista reis, Si superesset spes
melioris, hoc super unum est, quod nulla potest vis eripere: Fidere Caelo, cum
res et Spes periere omnes, sola haec miseris anchora restat: fidere Caelo.

Scoena V

180 Cassandra viso Polydoro prope se prodit, excusat Evander et Polidoro dat
panem cum Literis.

ALIBEG

Satis est laboris, ite, Funereos spaecus, et destinatum sontibus Turris cavum
repetite.

CASSANDRA

Misera res tectus amor!

EVANDER

185 Tace!

ALIBEG

Quid est?

EVANDER

Cerere solari famem si liceat? Orat.

CASSANDRA

Impotens Animus!

EVANDER

Sile.

ALIBEG

190 Suggestere tantum liceat, ut vitam trahant, non ut latrantem Ventris extinguant
famem.

CASANDRA

Rumpit animus vincula!

EVANDER

At stringi decet.

CASSANDRA

Flammam Amoris premere possit?

EVANDER

195 Et Flammam quoque meruit, mereri scelere qui voluit suo.

CASSANDRA

O Crude!

ALIBEG

In iras agitur?

EVANDER

Et cui non aequum furorem moveat scelus.

ALIBEG

Iuste irascitur, Cui scelera in iras pectus inflammant.

CASSANDRA

200 Ferox, cruenta!

ALIBEG

Talis optimo Regi haec Turba reorum visa est. Talis Imperij ultima ruina. —
Regni proditor!

POLIDORUS

Nosti o, Deus, animam innocentem.

CASSANDRA

205 Qvale mihi telum intimas penetrat medullas! — — — Tygris, — — — Medaea
— — — Ditis inferni cavo monstrum evolutum!

ALIBEG

Cujus in probrum haec jacit?

EVANDER

In Captivos.

ALIBEG

Devoves diris reos, et liberali solaris cerere tamen, idem videris pius simul et
impius. — — — Abite scelesta capita, quo vos hora sub tenebras vocat.

210

(Accipit panem Polidorus)

POLIDORUS

Grates beneficae dexteræ rependat Deus!

CASSANDRA

O si videres! Larva quem contegat ista.

(Abducuntur captivi.)

Scoena VI.

Evander impotentiam Animi Cassandrae exprobrat.

EVANDER

215 In arcta pectus anxium egisti vada incaute nimium Arscanda!

CASSANDRA

Quis possit satis fraenare Amorem?

EVANDER

Prudens Animus Fraenat satis.

CASSANDRA

220 Prudens amor nullus est. — — Fateor, optabam cordis Faces celare, sed vis me
dura mihi eripuit, et aestuantis Flamma pectoris violento impetu lingvam
occupavit.

EVANDER

225 Plura restant Arscanda! donec optatum doli portum teneamus. Mentē nisi
cauta meditata trahis, grande Vertici acceleras Tuo malum, tuique Conjugis. —
— Fac Te semel prodi, utriusque amantis fracta est Salus. — Res est periculo
proxima: imprudens amor, — fraenare amorem qui potest, magno potest
Carere luctu.

CASSANDRA

Magna non uno impetu discuntur.

EVANDER

Uno sed saepe ruunt impetu, — — ratione mens est firmanda.

CASSANDRA

Qvam affectu prior eliqvavit hora, firmabit seqvens

EVANDER

Victa Severa jura natura impera, ne vincat illa.

CASSANDRA

230 Prima successit doli textura, restat altera, initium stetit anceps, futuris pectus
aptabo magis.

EVANDER

Qvi ferre casum potuit, hic prudens cavet. (*Hic intrat, remanens Cassandra
Canit.*)

- 235 1. Ut icta Cerva telo Currit ad flumina,
Sic quaero corde anhelos Amoris flamina,
Obstant Cacumina nostris favoribus,
Negantque Numina vires Laboribus.
- 240 2. O Caelites Favete qua teneam Amores,
Me semitam docete, qua perimam dolores,
Huc huc consilium succurre Amanti,
Huc huc Auxilium da manus labanti.
- 245 3. Qvo me tandem trahetis? Membra cuncta jam Fessum,
Aut qvo tandem jubetis ultra movere gressum?
Cordis ut dilectum amplexu Cingam,
Pectorisque electum Affectu stringam.
4. Mare, Terras oberro, et nescius Locorum
Per Tesqva, Antra quaero sed Conscius Amorum,
Trepido timore, crucior ardore,
Laceror angore, pereor dolore.
- 250 5. Heu quae Crux amare, nec obtinere amatum?
Hoc est cor asperare amore vulneratum.
Amare, non amare est, amore dum Careo,
Urit Flamma medullas jam totus exareo.
- 255 6. Non cedam non labori, frustra fata fatigant,
Non cedam non dolori mille Cruces Affligant,
Sit quamvis gemendum in hoc exilio,
Quamvis moriendum sine Auxilio.

ACTUS II.

Scoena I.

Jussu Solimani tres e Captivis destinantur ad necem. Aleae judicio Polidorus damnatur.

260 (Ex occulto Spectat Cassandra, et tandem prodit)

SOLIMANUS

Est hodie litandum sanguine! Quantum Dii probati Principis vitam Fovent, tantum perire volunt, Regna qui produunt. Qvi proditorem, funestum ferre volet et solio, et Ostro cedere vult et Vita. — Sibi suisque dextra inimica est quae hostem Catena vincit, et ferro parcit. — Ut magna Laus est Principis ferro et
265 manu tegere innocentes, magna sic Laus est Lucem perdere nocentum. — — —
Mente stat fixa, reis demetere Capita, Vivat ut nostrum Caput, segura nunquam Principis vita est, suus Qvamdiu proditor superstes vitam trahit.

ALIBEG

Quid possit antro Clausus et multo pedes ferro gravatus?

SOLIMANUS

Quid potest ignis Latens?

ALIBEG

270 Perit latendo.

SOLIMANUS

Gravius erumpit quoque.

ALIBEG

Scintilla forsan?

SOLIMANUS

Una dum Superest, time Regni ruinam.

ALIBEG

Grande nocumentum nequit Favilla ab una surgere.

SOLIMANUS

275 Perijt Ilium scintilla ab una! — — Nemo non iras habet manumque ad funera Regum valentem, si alit in pectore odium.

274 Grandne [Értelemszerűleg jav.]

ALIBEG

Devorant irae suo semet Veneno, Qvando nihil ultra Qveunt.

SOLIMANUS

Dum vivit ira, qvo tonet, semper coqvrit. — — — Et Causa poscit sanguinem, et noster dies natalis urget victimas. — Si non suo cadunt nocentes scelere, natalis
280 mei cadant honori victimae mitis, tamen erit ira nostra, — sanguinis parvus furor. — — — Nondum profundo extracti turris sinu subeunt Theatrum? — — — Alibeg? — — Captivam adduc turbam, qvae suo Calentem sanguine furorem meum temperet, et natalem diem ornet. (*Modice intrat et statim educit tres magni nominis Hungaros.*)

ALIBEG

285 Sisto, qvos Princeps petis Tuos sub obtutus.

SOLIMANUS

Digna jam pridem Stigis palude monstra! digna, Qvae Ixion rota volvat perenni, qvae Scynis laceret, Qvibus cedat prometheus vulturem, et totum alvum explicet Avernus.

CASSANDRA (*ex occulto*)

290 O Superi! jam tonat, ruet fulmen.

SOLIMANUS

Hodie cadendum est!

POLIDORUS

Mitis o Princeps!

SOLIMANUS

Meis — sed non proditori.

POLIDORUS

Mitis, o Princeps! meae nil postulo innocentiae — fac, sim nocens, — quem
295 nulla damnat culpa, sim nocens tamen Benignitati hic Campus magnus est Tuae, Si nemo peccet, nullus est veniae Locus, — nomen benigni, Culpa peccatis facit.

SOLIMANUS

Qvicunqve parcit improbis, probis nocet.

POLIDORUS

Nulli potest nocere, qvi parcit reo.

290 tanat [Értelem szerint jav.]

SOLIMANUS
300 Indulta sceleri venia in exemplum migrat scelerum sequentium.

POLIDORUS
Non habent, quo se trahant exempla scelerum, populus ubi Regem Colit
fidelitate.

SOLIMANUS
Qvamlibet nostrum vacet Regnum Sceleribus, exteri tamen haud vacant,
parcatur uni, paria mox feret alter nocumenta Regno. — — Qvodqvis Ausus est
305 semel inpune crimen, alterum invitat. — — Malum radice tota praestat evelli,
quam semper angi, — ne tamen cruda ferar saevire dextra, parcus Vestris
bibam cruorem venis. — Saeviam et parcam, Cui me sors benignum jusserit,
parcam, cui demetere ferro collum jusserit, metam. — Qvam quisque jecerit
310 aleam, hanc sortem Ferat, Ternos ad Orcum destino, ternas suas iterum ad
Catenas.

POLIDORUS
Vulneri en collum patet! Occide potius, vita cui periit, mori non horret.

SOLIMANUS
Ite ad aleam, vivat cui est mors vita gratior, occumbat cui mors est timori.

CASSANDRA
Spes meo nondum cadit evulsa corde, vita dum spirat, spei superesse possum.

SOLIMANUS
Qvis hic clamore vetito turbat orchestram? Jube silere populum, dum Rex
315 loquitur.

ALIBEG
Silete! et jussa magni principis auscultate! — — Mappa jam Strata est, jube
jubenda, Princeps.

SOLIMANUS
Aleae imperio dabo vitam, necemqve.

POLIDORUS
Sorte moriendum est? — — Proh pudeat precario vixisse!

ALIBEG
320 Polydore! Tu primus Tua fata manu versa, vita ut cadat, ternus notatur
calculus.

POLIDORUS (*dextra manu Aleam tenens*)

Si non faves fortuna, Venerem, si faves, Canem exhibes mori volenti (*projicit et perdit*).

ALIBEG

325 Polidore! vota quae vovisti, habes.

SOLIMANUS

Ergo moriendum! — — Victimae nostrae hic debet saluti.

Scoena III.

Erumpens Cassandra pro Polidoro morti se offert, miratur Polidorus, utrumque
incarcerat

EVANDER

Marmore hic animi opus est Arsanda!

CASSANDRA

330 Stat mente marmor. (*Flectens coram Imperatore*) Magne Terrarum arbiter,
Fraterque solis! pectus hoc ultor pete Amante dives sanguine, — hic ferri graves
extingve flammam, iste non nocuus agat Vitam Superstes.

SOLIMANUS

Iste non nocuus? — — Mea iudicia damnas?

CASSANDRA

Alea nocentem Facit.

SOLIMANUS

335 Alea nocentem prodit, at crimen Facit.

CASSANDRA

Sit reus. — — At isto sanguine reatum expia.

SOLIMANUS

Male expiatur sanguine Alieno scelus, quem culpa Fecit improbum, — poena expiet.

CASSANDRA

Et ipsa placat astra succedanea Victima.

SOLIMANUS

Ubi Diis prima non placuit.

POLIDORUS

340 Sine me mori, rogantis verticem sine Ferro dari, Tu vive porro.

CASSANDRA

Vive Tu potius meo sanguine redemptus.

POLIDORUS

Majus hoc pretium est mea virtute.

SOLIMANUS

Fateor hic amor nostrum fraenat furorem.

CASSANDRA

Viscera ac animam meam tibi lubens dicabo.

POLIDORUS

345 Viscera ac Animam meam tu promereris.

CASSANDRA

Tanto potius totum tibi debeo Cruorem. — — Imperator! jube hoc Caput subire paenas mortis.

SOLIMANUS

Hoc jubeo subdi caput securi, culpa quod Fecit reum.

CASSANDRA

Me crede Facinoris reum.

SOLIMANUS

350 Non est tamen.

CASSANDRA

Ut innocentem Facere decreto potes, potes et nocentem.

SOLIMANUS

Nemo decreto est nocens, nemo innocens Sententia, quemvis sua vel culpa damnat, vel probus vitae tenor absolvit.

CASSANDRA

355 O magne Rex! si justis reum hunc ad securim protrahis letho quoque me perime eodem, liceat una mori, aut una vivere!

SOLIMANUS

Credat hoc quisquam notas tantas Amoris posse reperiri! Ut vivat alter, mori efficitur rogat alter.

CASSANDRA

Nihil ne Rex concedis?

POLIDORUS

360 Astrorum Faces, Divosque testor, si hunc Juvenem perimis, nullius culpa, Rex magne, perimis. — Si moriendum est, in me Saevi.

SOLIMANUS

O Potens juvenis Amor! aut monstra amoris imperium nostrum parit, aut fraus amoris fronte simulata latet — tentabo, si quis subsit huic larvae dolus. — — Et iste et ille vivat, at neuter suo voto beatus, — iste claudatur spaecu Turris, ille spelunca tectus altera diei ignoret et noctis vices.

POLIDORUS

365 Nox nulla est Amori.

CASSANDRA

Suus Amor Amanti est dies.

(Utrumque abducunt milites inter Scolpos et praesentas.)

Scoena IV

Evander (Cassandreae Comes) abducta Cassandra quid sibi agendum sit, solus deliberat.

EVANDER

370 O Cur furentis saepe fortunae evasi manus! — Si debitum hoc fatis erat Caput, cur non cessit aut immiti Ferae? O Cur non procellosis prius absorbens undis! Nerei ingluviem mea nece saturassem, quam reserverer ludus jocusve Sorti tam asperae, mens uni erat solvere Catenas alteri, et puro die beare, — ab uno vinculo ivere in duos, duosque pariter sqvallidus Carcer tegit. — Quid misero
375 agendum est! Dolor ubi mentem occupat, ingenium perperdit, sperare nam quid liceat, ubi spei quoque spes est adempta. — — Socius in tetrum specum ibo et Catenas, socius extremam in Necem, non decet superesse famulum fatis Domini. — — — At forte poteris ferre opem Captivis? — — Qvam? — Ludis ipse aut Luderis. — Nullus Spei locus est, ubi spes ipsa sperandi periit. — Qvae
380 periit hodie, non in Aeternum periit, quam prima rapuit, restituet seqvens — *(observat qvendam venire)* Cautè silendum est.

Scoena V.

Occurrit Ibraimus, Catholicum se fatetur, promittit Regi Cassandram Commendare.

IBRAIMUS

Amice! quis te dolor Lancinat? sorte qva premeris, et ipse premor, qvique corda
Tibi rimatur dolor, in me redundat.

EVANDER

385 Unde? Qva Causa meo dolore tangeris?

IBRAIMUS

Vera, an Falsa mihi dictet sensus, ambiguo haereo suspensus Animo.

EVANDER

Vera dictari puta, — quid inde?

IBRAIMUS

Magnam gaudii messem dabis.

EVANDER

Eloquere.

IBRAIMUS

390 Pandes vero?

EVANDER

Qvae fari licet.

IBRAIMUS

Credes Amico?

EVANDER

Quidquid in apertam prodire potest Lucem.

IBRAIMUS

Nil doli, fraudis nihil subesse crede.

EVANDER

395 Credo Effare.

IBRAIMUS

Nisi fallor, Sacra Tu Christi colis?

EVANDER

Hoc est quod timebam. — — — Non licet vero peplum induere? Vitam, et
sanguinem Christo obligo. — — — Tibi quid inde gaudij?

IBRAIMUS

O Charum Caput! Cui vel profuso sanguine obsequi, nil morabor.

EVANDER

400 Indigo, licet, indigno offers Amores. — — Qvae tamen Causa tanti in me
amoris?

IBRAIMUS

Christus est idem tibi, mihiqve Numen unicum.

EVANDER

Hac mundi plaga! — — — Hac Regis Aula!

IBRAIMUS

Christus est numen mihi: (*Inter amplexus.*)

EVANDER

405 Ibraim lux mea! — magna pars cordis mei.

IBRAIMUS

Evander, vita mihi mea charior! — Votum meum!

EVANDER

Tu mihi candenti subjice Patronam manum.

IBRAIMUS

Tu mihi jacenti — — potes afflictum juvare.

EVANDER

Tu quoqve maestum potes recreare.

IBRAIMUS

410 Qvae causa mordet?

EVANDER

Juvenis externi salus.

IBRAIMUS

Qvi obscuro gemit antro revinctus?

EVANDER

Ilius.

IBRAIMUS

Qva me putas prodesse posse?

EVANDER

415 Qva Tui affectu tenes Regem.

IBRAIMUS

Qvid petis?

EVANDER

Solvi suis Juvenem Catenis.

IBRAIMUS

Arduum votum! — — Putas Regum Furores facili molliri prece?

EVANDER

420 Ubi precantis accedit gratia, — — mora etiam Leones mitagat. — — Nullum
malum est tam pervicacis indolis frangi ut mora non possit.

IBRAIMUS

Orpheus potuit immanes lyra domare Tygres. — — Ira regnantum est gravis
nec facile calidos impetus mentis regit.

EVANDER

Si potuit Orpheus, poterit Adolescens ferum Animum domare.

IBRAIMUS

Qva Arte?

EVANDER

425 Qva potuit Tigres Orpheus tenere?

IBRAIMUS

Musica?

EVANDER

Hac Apollinem adaeqvavatum ipsum.

IBRAIMUS

430 Vesper hic Festum dabit natale Regi, Juvenem ut accersat, mea id arte faciam,
mentis emotae furor tunc facile sidet. — — Sed meas etiam preces benignus
audi.

EVANDER

Eloqvare.

IBRAIMUS

Me gravior tenet Catena mali, Servio, ut cernis, meis procul remotus, nuper
exceptus Patri, Patriae, Deoque, Servio, et pereo magis a Christianis impie
avulsus Sacris. — — O si daretur eripi hac Gentis lue! Patrioque rursus exulem
435 reddi solo.

EVANDER

Si detur Arscandae libera frui Aura, spem habere potes.

IBRAIMUS

Sternis audenti viam.

(Intrant ambo, Cortina dimittitur.)

INTERMEDIUM ACTUS I.

In quo agitur de Elocatione Virginis grandaevae: Filia Nobili, sed lacero
440 Amictu induta, Suens ad mensulam Canit. Parens pariter indutus in Casceta
uno genu flexus in Cista Vetustas literas volvit.

PATER, MATER, PROCUS, FILIA

Ének

1.

Szüzek, ifjak, sirjatok
Rajtam szomorkodgyatok,
445 Vig tanátsot adgyatok,
Mert bűm s- bánatim nagyok.

2.

Vallyon Ki meg nem szánna?
Több Esztendőim száma,
450 Mint szoknyámnak az ráncza,
Lábam is rosz a' tánczra

3.

Éltem holtig szomoru,
Fejemen a' Koszorú
Szár az mint a' vén Kórú
Hasam, s-faram domboru

4.

455 Harmincz fársángot értem,
Kronika lehet éltem,
Sok pendelt őszve nyirtem,
Még senki sem jött értem.

5.

460 Bár tsak immár jönnének,
Ha nem ifju legények,
Akár melly rozsdás Vének,
És Őrdögben vinnének.

(*Intrat procus.*)

PROCUS

Isten minden jókkal áldgya meg Kegyelmedet, édes Apókám!

PATER

465 Hozta Isten Kendet, édes Fiam — — Hát mi jót hajhász Kend az én házomnál?

PROCUS

Nem sokat biz én, édes Apokám, — — nagyon meg Követem Kendet, — eze' Berbenczy Peti háza?

PATER

Éppen belé bottlott Kend, — miért?

PROCUS

470 Édes Apám Uram, mint van himeznem hámoznom? Azt hallottam, hogy el adó leánya volna Kendnek.

(*Hoc Audito proripit se Filia et aufugit.*)

PATER

Ó, édes Fiam, régen volt biz az — — van biz annak már talán 15. esztendeje is — — dehogy el adó, mikor ajándékban sem Kéri senki is.

PROCUS

Hogy hogy, édes Apókám? — hiszen talán még nem oly vénetske.

PATER

475 Hogy oly Vénetske volna, nem mondhatom, mert jól emlékezem reá, hogy mikor a' Francia, és Bavarus ellen attunk volna insurgenseket, több gyermekem nem lévén, ezen Leánkámrul azt mondtam: hogy bár csak Férfiu volna, nem Kellene magam helyett mást fogadnom.

PROCUS

Ho, ho, Berbencze Vram! Kend, a' mint látom, Nemes Ember.

PATER

480 Annak tartom mindenkor magamat. — — — Éppen mastan revisio
alkalmatosságával akarom repraesentálni Armalisomat — — Csudállom hogy
meri T. Vármegye csak controvertálni is, holott, nézze Kegyelmed, Fiam Vram,
Őseimnek édes hazánkért tett nagy meritumit, még Vak Béla Királ údejében. Ki
éles tekintettre vévén, es Világossan látván bajnok vitéz Cselekedetit Berbencze
485 Pistának, csak hamar nyakában rázta a' Nemességet; ha nem hiszi Kend, akár
olvassa, akár nézze a' Királi Petsétet. (*Habet appensam loriam.*) Kend azon
Kivül is talán Deákossabb ember magamnál.

PROCUS

Édes Berbencze Uram! Evvel, Teremtucse, bé gyughattya Kend a' Vicispánnak
a' száját, és akár ki mit szóll a' Kend Nemessége ellen — — hiszen tűzes
490 Authentica ez!

PATER

Ugy e', Fiam? Nám mondám!

PROCUS

Hanem a' Petsét ellen lészen mindazonáltal valamely exceptio, mert csak két
águ akasztófát látok rajta.

PATER

O, Fiam! azt gondolom, hogy többet tud Kend a' törvényi dolgokhoz, de a'
495 mint láttam, nem igen Erti Kend a' Porcus jurist, még a' Petsétet sem ismeri
Kend, hiszen gutta üsse meg, nem akasztófa az, hanem Székes Fejér Várnak
egyik Kapuja, a' mellyen Berbencze Pista a' nagy Atyámnak nagy Attya, vak
Béla Király számára bőjtben szamtalan tojásokat hordott bé. — — Több e' féle
érdemi édes hazánk elől mozdittásában, és Kóronás Királyához való hűségének
500 comprehendáltottnak a' Diploma ténorában.

PROCUS

Ugyan ugye? — — Jaj, nagyon meg Követem Kendet gorombaságomrul!

PATER

Semmi véték Kendtül.

PROCUS

Ugy segéllyen, már nagyobb Kedvem van a' Kend Leányához, mivel magam is
Nemes falamiából léven, látom, hogy illy régi nevezetes vérben házasodhatom.

PATER

505 Hát ugyan Csak Kendis Nemes Ember?

PROCUS

Igen is, édes Apókám, a' vagyok, és voltam is mindenkor, tagadhatatlan. — —
Ugyan ezen praecautiora el is hoztam magammal az Originális Diplomát
(*Fricat se Crebro ad omnem partem*), ha nem hiszi Kend, olvassa (*protrahit ex
Ocreis Cothurnorum*).

PATER

510 El hiszem, édes Fiam Uram, — — — de hogy hijják Kendet?

PROCUS

Az én betsületes nevem Kotsonya Mihály.

PATER

Korcsoma Mihál? — Pattvar vigye el, be furtsa neve van Kennek!

PROCUS

Nem! Nem! Nem Kortsoma, hanem Kotsonya Mihály.

PATER

Aha! értem már, értem, — — s- hát vallamely jószágotskája vagyon e' Kendnek?

515 PROCUS (*fricans se*)

Hát? Ketelkedik Kend felőlem? — — De van, ugy segellyen, — — Máskép
hogy is merném a' Kend leányát Kerni?

PATER

Hol ismérkedett meg, Kotsonya Vram, az én Leánkámmal?

PROCUS

520 Meg valloim személyét soha nem láttom, hanem még ifju legény koromban
hallottam, hogy jó meg ért Leánya volna Berbencze Petinek Zemplén Vár-
megyében, de még akkori üdőben nagy szükség lévén a' Leányok állapottyábul,
hallottam, hogy igen reá tartotta magát Berbencze Vram, azért én nem is mer-
tem magamat jelteni, hanem mast, midőn az Vr Isten azokban nagyobb bőv-
séget adott, ugy gondolám, hogy hamarább meg alkudhatnánk.

PATER

525 Volna okom Ugyan hogy most még jobban reá tarthatnám magamat
Leanyommal, mert nem tudgya e' Kend, hogy mennél tovább nevellyük ama jó
Csikót, annál jobb arán szoktuk el adni.

508 hanem

PROCUS

Annál már igazabb sincs, hogy ha ugy nevellyük, hogy meg ne vénhedgyék; —
biz a' Leán Aszon pedig már Vénetske.

PATER

530 De azt éppen meg nem Engedem, hogy az én Leányom vén ketske légyen. — —
— Egy Kevesse ugyan Koros, de ugyan Csak mindenestül mast sincs 38.
Eszteendőnél üdösebb.

PROCUS

535 Az ugyan valóban nem nagy üdő, — hiszen annál a' mentém is, mi olta csak én
hordozom, régiebb. — — — Hogy ha annyi Gracziám volna hogy tekintettre
vehetném.

PATER

Meg lehet; — — mingyárt. — — Hallode Anyyok!

PROCUS

Tehat vannak magzati a' Kiss Aszonnak, hogy Anyyoknak nevezi ötet
Berbencze Vram?

PATER

540 Guta lelkét van! — — Hol vette volna? — Az anyyát Kiáltom. — — Te,
Aszony, Győszte be!

UXOR

No, mi ördögöt Lármáz Kend megént?

PATER

Aha, egyenek meg a' Kutyák, — nem tudgyátok az Órotokat be ütni, mikor
bótsületes ember van a' háznál!

UXOR

545 Isten botsá, mit Kurjogat Kend, láttya Kend, annyi a' dolgom, hogy a'
lábamon is alig állok! (*Comparet.*) No, s-mi Kell Kendnek?

PATER

Ez a betsületes Nemes ifju Legény a' Leányodat akarja latni.

UXOR (*Ad Procum*)

550 Jaj, Csillagom! Bizony vélem együtt sutykos az mast, hanem Kérem csak egy
Kevés várakozással tessék lenni, még jobban fel öltözik, mingyárt léssen
szolgálattýára. (*Abit.*)

532 udösebb

PROCUS

Ebben is nagyon Consolaltatom, hogy mátkámat munkában találtam, tudom, nem léssen utólsó Gazdaszony.

PATER

Attul éppen nem Kell félni, mert akár mely nehéz dologhoz hozzá Kap, mast is az Annyával együtt déltől fogva a' fejemben bogarászott.

555 PROCUS (*hinc inde se fricans*)

Nékem éppen illyen Gazdaszony szükséges, a' Ki nem utál e' féle apró baromfiakkal is banni.

PATER

De azon Kivül is (nem azért dicsérem hogy gyermekem) oly Szakácsné, valamint annak a' rende. Csak nem régen lévén grácziam, hogy meg alázta
560 magát N. Vram hozzám ebédre, olly derék galuskákat főzet, mint az öklöm.

(*Comparent filia et mater, filia tota pudica, nigram plicam, quam in tempore gerere solent, habens in sinistro oculo, facit crebro profundum pukk.*)

PROCUS (*Profunde inclinatus*)

Szivem ficzkándozva Örvendek, Kintsem leány Aszonkám, hogy vagyon
565 szerencsém drága személyének tisztelésére, s- udvarlására.

N.B. Procus frameatus esse debet, appensa solum Clamide in indusis, lacer in Cascheta.)

FILLA (*Facto pukkli*)

Magam is hasonló képen.

PATER

No, édes Leányam, mind a' Két szemeddel jól meg tekéncsd ezt a' betsületes Uri
570 személyt, a' Ki te Éretted mesze földrül nagy Költséggel ide fáradott. — Ne sirasd már a' sok el mult farsangokat, nem hejában váraoztatott a' Szerencse. Ime, Kotcsonya Mihály Vram eő Kegyelme feleségül akar venni. Oly birtokos és jószágos Embernek tudgyad pedig eőtet lenni, a' Ki te belőled ma holnap Valóságos Aszont tehet; — azért ha tetszik személylye, minden tétovázás nélkül
575 mond meg rövideden.

FILIA

Nékem bizony tetszik.

PATER

No Fiam Vram! hallotta Kegyelmed? — Hát Kegyelmednek mint tetszik?

560 ebédre

PROCUS

Nékem valóban Felettéb tetszik, nagyon sajnálom, hogy a' Szemében hályog
vagyon.

UXOR

580 Jaj, édes Vram, Isten ne adgya néki, biz oly tiszta a' szeme mint a' Kristály,
hanem csak mi uta németessen viseli magát, az uta viseli azt a' fekete főtocskát
a' ball szemén, azért úgy lát vele, mint en akár Ki szemével.

PROCUS

Lehetetlen.

UXOR

Nincs Külőmben.

PROCUS

585 Ha úgy van, magam is helyén hagyom, mert valóban nagyon illik néki, es
nagyon ékesitti pofáját; azért ha el viszem, még a' homlokára is szegezek néki.
— — Tehát én bizon csak el viszem a' Kendtek Leányát.

PATER

Báttran!

PROCUS (*accipit illam per manus ad dorsum*)

590 No, gyere tehát, édes Feleségem, had vegyelek a' hátomra.

FILIA (*pendule ex dorso*)

Jaj, part üsse meg Kendet, édes Vram! — Hát nincs Kennek más
alkalmatossága?

PROCUS

595 Szivem, hol Kivánsz ennél jobb alkalmatosságot? — — — No, édes Apókám,
én gondot viselek a' Kend leányára, hanem rövid nap alatt el várom Kenteket
szegény Sállásomra. (Evađít.)

ACTUS III.

Scoena I.

Polidorus in Carcere relegit litteras in pane acceptas, doletqve Arschandam sui Causa vinculatam.

POLIDORUS

Polidore! qvo recidimus? — — O dulcis soli memoria Patrij! — — Patrii o
600 nimium soli memoria acerba! Affligis et recreas, beas et perimis. — — — Patria
heu qvo me rapis? — — Odisse nec Te valeo, nec amores meos mereris, amare
qvod te cogor, est virtus mea, odisse qvod te debeo, est Crimen tuum. — —
Primam dedisti lucis usuram, hinc amor. Miserum in supremo deseris vitae
statu, hinc odium. — — — Pudeat te Tui Cassandra! — — O grave, simulqve
605 svave nomēn Cassandrae, tui pudeat te Amoris. — — En juvenis ignotus mihi,
nec meritis adactus meis in me profusos explicat amoris sinus. — O manus
amata! — — O Paginae charus tenor. (*Osculat Epistolam et legit*) Nescio quis
animum meum subit affectus Tui. — — — Te ego ut vidi, amavi, si qvae spes
Superest Tuae salutis, illam dextera hæc pandet Tibi. — — Ne qvaere, quis
610 sim? — sufficiat qvod Amo te, amorisque lege debitum tibi auxilium paro. Vale.
— Qvae nostra merita peregrino trahunt e pectore tantum amorem? Caelitem
te, non humano satu proditum sapit tuus ille mentis integrae affectus: Te ego, ut
vidi, amavi. Lachrimans istud lego, nam vis amoris mihi rumpit sinus,
paremque provocat. — Fallax Tuis Cassandra verbis! — mille te mihi titulis
615 taeda Conjugalis obligat, nullum exhibes misero, ingrata, conjugii levamen. —
— — Sed pia rependunt Numina manu peregrini, qvod tua negat. — Improba
mulier! — — — O nunquam satis amandi Juvenis! Ferre vis opem? Id mihi satis
est, ut ameris, sed vota durus frustratur sortis rigor. Gemis in Catenis, Juvenis
infelix, mei Causa tetro Sepultus Carcere. — — O Liceat tuo Amori Amorem
620 reddere! et pro te mori, alia rependi merce tuus non potest amor pari.

Scoena II.

Ibraim aperit Polidoro rimam spei melioris per Juvenem peregrinum, Polidorus se non
Credere simulat.

IBRAIMUS

Polidore!

POLIDORUS

Qvis me?

IBRAIMUS

625 Grande solamen cape!

621 Polidores

POLIDORUS

Fortuna nostra ultra limites bonae spei jacet.

IBRAIMUS

Pauca, Polidore, accipe: Tua res Secundo Numine propinquum aspicit portum salutis.

POLIDORUS

Nempe quem pandet mihi mors Capite secto.

IBRAIMUS

630 Qvem Tibi apariet Tui Amans.

POLIDORUS

Qvis me sordidum amare potest?

IBRAIMUS

Pius adolescens.

POLIDORUS

Heu prodimur! — Quid me jocum, ludibriumque sortis affligis? Satis laceratur animus sorte praesenti, ne mihi dolores adde conficto joco.

IBRAIMUS

635 Polidore, crede.

POLIDORUS

Nolo.

IBRAIMUS

Successus dabit.

Scoena III.

Solymanus spatiatur in Regia. Animum relaxaturus musicam imperat, Ibraim
Arcandam Commendat.

SOLIMANUS

640 Juvat laxare Curis pectus, hanc poscit dies praesens quietem, rara sine curis dies
Reges aspicit, semper novo tumet affluxu Regale nomen. — — Fruamur hora,
quam sinunt curae, — Ibraim!

IBRAIMUS

Jube, adorande Princeps!

SOLIMANUS

Chorum advoca, animum modulatu excitet. (*Fit Cantus et musica.*) — Placuit.

IBRAIMUS

645 Princeps digne sideribus, Laude sint digni Tui a Concentu, arte pollicis superat
tamen peregrinus hospes.

SOLIMANUS

Eccur non subit Lares nostros?

IBRAIMUS

Non audet.

SOLIMANUS

Et quid metuit?

IBRAIMUS

650 Obtutus tuos.

SOLIMANUS

Nulli negatos?

IBRAIMUS

Ferre hos neqvit sine timore.

SOLIMANUS

Timidum placidus Animabit favor.

IBRAIMUS

Sperare si potest.

SOLIMANUS

655 Potest. — — Accedat.

IBRAIMUS

At non potest adesse.

SOLIMANUS

Qvis Regis accessu vetat.

IBRAIMUS

Tu ipse.

SOLIMANUS

Jubeo.

IBRAIMUS

660 Sed simul prohibes quoque.

SOLIMANUS

Quomodo?

IBRAIMUS

Catenis.

SOLIMANUS

Qvis ligat?

IBRAIMUS

Tu ipse.

SOLIMANUS

665 Ego?

IBRAIMUS

Ad Antra damnasti reum.

SOLIMANUS

Qvis ille?

IBRAIMUS

Qvi se victimam morti dabat, ut a nocentis vertice avertat necem.

SOLIMANUS

670 O Qvanta Superi! nescios Reges latent, — — — caeca rotamur sorte, sed caeca
simul sceptrum rotamus sorte; nec veritatem videre, seu ministrorum dolo, seu
nocte Caeli sinimur. — — — Qvisqvis est, huc adsit, liberum vinculis volo,
antriqve tenebris.

IBRAIMUS

Princeps, ut jubes. — — Benignitatem sentiat qvi se tuis votis probabit.

SOLIMANUS

675 Sentiet. — — Non sum Tygris, nec leaenae pependi ab ubere, puer, ut cum
scelestos feris, non parcam probis.

Scoena IV

Cassandra coram Solimano Canit et pulsat chelim, pro munere impetrat libertatem
Polidoro.

IBRAIM (*adducens Cassandram*)

Venerare magnum Regis Augusti jubar.

680 CASSANDRA (*genuflexo*)

Sol magne mundi, Maximi Jovis nepos, fraterque solis, quem jubes, habes
praesentem Tuo paratum nutui.

SOLIMANUS

Qvae te dedit Regio?

CASSANDRA

Pannonica.

SOLIMANUS

685 Causa qvae avulsum lare Patrio in remotas adduxit plagas?

CASSANDRA

Tuam ut mererer gratiam.

SOLIMANUS

Hanc facilem putas?

CASSANDRA

Qvalem fatetur indoles.

SOLIMANUS

Sed Qvo Tibi nostri favores?

CASSANDRA

690 Principum in terris favor pars magna Caeli est.

SOLIMANUS

Nominis nostri jubar, illuc vibravit Lumen et radios suos.

CASSANDRA

Nunquam latere fama magnorum potest.

SOLIMANUS

At nec ubiqve spargi.

CASSANDRA

695 Limites illos habet, quos solis ignis, Qvo diem Phaebus trahit, illuc benigni
Principis fama volat.

SOLIMANUS

Et qva favores veneri arte putas?

CASSANDRA

Placuisse qva me gratiae mandas Tuae.

SOLIMANUS

Qvid arte musicae? — — Barbitō nunqvam vales?

CASSANDRA

Potes experiri.

SOLIMANUS

700 Chorda si digiti bene respondet Arti, affectum tenes, tenta; qvod Auri
Majestatis nostrae illudat melos. (*Ludit, et sequentem Canit Cantilenam.*)

705 1. Solimane, Regum decus, posterorum
Gloria, tuorum terror exterorum
Corda Tibi devota,
Pandunt en laeta vota,
Sincera fidelitatis nota,
Laeta Canit plebs paeana tota,
Vive perenniter.

710 2. Fortuna furentem Continet nunc mentem,
Indue virentem, vultumqve ridentem
Solimano favores,
Prona dabis Amores,
Hodie hunc Jupiter vult adores,
715 Caelum ei hos decernit honores,
Supremus Arbiter.

720 3. Cedat Olympo si qvod iniquum,
Sidus in polo est inimicum,
Cynthia frontem Amenam,
Orbi pande Serenam,
Lucem Felicitatis plenam,
Laetam poscit dies ista venam
Salire dulciter.

725 4. Diva Gubernatrix Tu humanae lucis
Qvaeqve Solimani Fila Vitae ducis,
Sorte beare mortales

Immortali tu vales
Arce. Parcas hinc, qvaeso, fatales
Da perennes Solimano natales
Regnare jugiter.

730 5. Mundum extrema linea ne claudat,
Donec Universa tellus ei plaudat,
Pontus omnis et Ora
Sonet Eccho Canora,
Vesper et Uterqve polus et Aurora
735 Te te mille populorum Ora
Laudent Celebriter.

740 6. Potens Castrorum Domina Bellona,
Cujus in dextra sunt Martis Dona,
Qvot rutilat Caelum Stellis,
Qvot mare turget procellis,
Turcia tantis inclyta bellis,
Tot et tantis cumulata Trophaeis
Plaudat hilariter.

SOLIMANUS

Mellea voluptas! Amenum dedit Auribus nectar bibendum. — Vincis artifices
745 Tua Sirenas arte. — — Si prius nosse id mihi licuisset, Antro liber, et Liber metu
poteras subire Regiae nostrae lares. — — Sed jam licebit. — — Gratiam, si
quam voles, ars Tua meretur. Venia poscendi est Tibi, dandi voluntas est mihi,
opta quod libet.

CASSANDRA

750 Superi secundo Cursu Tibi saecula vehant beata, quoque non melius qveo,
vovere, sero te jubeant novum accedere astris sidus, et Stratum polo calcare
Achatem, gratiae est omnis loco optima voluntas.

SOLIMANUS

At voluntati decet adjicere signa, parcus affectus Ducum est, munifica nisi
dextera indices addat notas. Haec est Amoris indoles: semet datis probare
755 donis. — Posce, quod Regem dare, ab Augusto Rege quod te poscere decet,
habes volentem.

CASSANDRA

Magne Terrarum arbiter! nec influenti subtraham amplexum bono, nec abutar
Aura tui affectus, Tuo jussu incitatus, Liberum vinculis unum dari Voveo, cujus
Aerumnis Cor mihi vulneratur.

757 Vaveo [A szóban javítgatás van.]

SOLIMANUS

Regis Opprobrium est: dare tam vile munus.

CASSANDRA

760 Vile pretiosum facit dantis voluntas.

SOLIMANUS

Populus a pretio dati affectum Amantis exprimat.

CASSANDRA

At errat quoque — — quod quisque per se diligit, magni aestimatur.

SOLIMANUS

At quem Catenis Liberum mitti petis?

CASSANDRA

Pro Cujus nuper Vitae mortem a te optabam.

SOLIMANUS

765 Unde hic amor?

CASSANDRA

Principium Amoris nullus explorat satis, — ignota saepe gratia in amores rapit.

SOLIMANUS

Qvomodo Tibi Viri non noti Amor animum occupavit?

CASSANDRA

Quando damnari audii Saevam ad securim, viscera moveri pio ardore sensi,
nam aleae jactu Sinistrae, non viri Scelere stetit lethum. — — —

SOLIMANUS

770 Qvod petis, donum, feras; solutus antri nocte Polidorus Tibi vitam, diesque
debeat, atra necis demptus timore, nutui servus Tuo post obsequatur,
praemium hoc constans amor meretur.

CASSANDRA

775 Phaebe Terrarum! Tuos adoro vultus, gratiam amplector, Diis affine quiddam
detegis; superas preces, et plura votis ingeris, magni hoc habent Animi, Deorum
more, majores quam postulentur dare gratias, — unum prece supplici petivi,
Regis affectu duae veniunt. — — — Discet immenso mari seposita tellus mentis
Tuae sinus patere miseris, neminem a te votis suis fraudari, abire neminem
Cassa prece, audaciamque sceleris Tua vinci benignitate, Qvod Tuos inter jubes
Arcscandam Ephebos vivere, optatum dabo fidelitatis specimen.

SOLIMANUS
780 Dabo specimini Amores. — Veni, quem poscis evolutum Carcere, servum accipe.

(Intrant, exit Ibrahim, Evander.)

Scoena V

Ibrahim Evandro refert, quae Cum Cassandra apud Imperatorem acta sint.

IBRAIMUS
Evander, charum Caput! — — Amice mi!

EVANDER
785 Qvis me?

IBRAIMUS
Res vota superat, primus ingressu favit paremque spondet exitum.

EVANDER
Et quem res inchoata tenet Locum?

IBRAIMUS
Qvem pius voluit dolus.

EVANDER
Solutus antri peste Arscandas?

IBRAIMUS
790 Diem liber catenis spectat, at minima pars isthac boni est.

EVANDER
Sperare majus vota non poterant.

IBRAIMUS
Potes spectare majus, quem semel fausto cepit ducere aflatu fortuna, ad altiora promovet.

EVANDER
Forte Solimani datum subire vultus?

IBRAIMUS
795 Amplius.

EVANDER

Blando sermone exceptus?

IBRAIMUS

Amplius.

EVANDER

Placuit melos?

IBRAIMUS

Amplius.

EVANDER

800 Plectro datum tentare chordas?

IBRAIMUS

Datum, sed non satis.

EVANDER

Effare cuncta — qvi diu ambiguum tenet, diu cruciat Animum. — — Fare.

IBRAIMUS

Polidorus.

EVANDER

Spei affulget aliquid?

IBRAIMUS

805 Jam nihil debes Spei, cum res tenetur.

EVANDER

Fallis, an ludis joco?

IBRAIMUS

Polidorus arcto carcere, et ferri jugo liber, Arcandae in munus datus. — — —
Necque hic favori positus est limes, — suos Arcandam inter Ephebos adscribi
jubet.

EVANDER

810 Qvo me beati Caelites! — — Uno impetu faciles. — Fortuna in amplexus tota
ruit.

IBRAIMUS (*Prodit Cassandra.*)

En ipse!

Scoena VI.

815 Cassandrae (sub Polidori nomine latenti) in servum se devovet Polidorus,
quod illa sperare jubet.

EVANDER
Superi! Video Arscandam meum.

CASSANDRA
Vides, et una carcere exemptum vides, rigidaque ferri mole erutum Polidorum.

EVANDER (*amplexatus Cassandram*)
Teneo Dominum, exosculor dulcem manum, totum dulcem Arscandam.

820 CASSANDRA
Polidore!

POLIDORUS
Arscanda!

CASSANDRA
Meus posthac eris.

POLIDORUS
Et esse par est, quidquid hic superest mei, in te recidit.

CASSANDRA
Quidquid hic superest mei, in te respicit.

825 POLIDORUS ♦
Sanguinem et vitam tibi debeo, Salutis Unice assertor meae!

CASSANDRA
Quod est Tonanti proprium, hoc illi refer, sortem illam utramque flectit, et
versat vices, oculis mox noctem obfundit, mox reddit diem.

830 POLIDORUS
Gratias primas Deo, secundas Tibi debeo, per te Stetit nos e Catenis eximi et
letho erui. — — — Sed unde pronus ille, totumque occupans animum affectus?
Merita quam nunquam valent Emissa nostra.

CASSANDRA
Lege non certa venit Amor et recedit. — Genius interior rapit, nec causa aperta
est, causa eadem, quae miserum Facit, me facit amantem.

816 Arscandam

821 Arscanda

818 [A szerepnév hi.]

POLIDORUS

835 Primus Aspectus mei te flamma amoris corripuit, sed et ego Te ut vidi, Amavi,
me tamen superas Tuo Arscanda Amore, namqve non meritum. — Tu amas
non meritum, ego meritum Amo te. Purior nempe est amor non provocatus.
Qvi beneficium amat, necessitate diligit.

CASSANDRA

Liber potest amor vocari qvi mihi mentem tenet, necessitate stringit.

POLIDORUS

At nullas habet amor Catenas, Qvi sponte sua venit, et ante merita.

CASSANDRA

840 Cum semel mentem occupat, necessitate ferrea abreptum trahit. — Hoc ipse
testor.

POLIDORUS

Testor et sensu meo, leges amor nescit pati. Sibi tamen indit Ferreas leges Amor,
servit amor unus, alter imperium tenet, imperat amanti, qvi sine meritis amat,
servit at amanti qvi merita amantis videt, Tua porro merita Arscanda mihi
pectus occupant, en servum habe, Princeps imperat.

CASSANDRA

845 Faciant te servum mandata Regis, liberum te meus amor esse jubet.

POLIDORUS

Servitus grata est tibi servire.

CASSANDRA

Servum nolo, qvem lege obsequendi amor eximit.

POLIDORUS

Lege Stringi meas sentio medullas.

CASSANDRA

850 Qvam tibi imponis Locus, tempusqve te facit servum, et subsequens hora
meliorqve locus Dominum probabit.

POLIDORUS

Fuimus hoc olim, et fuisse pudet. — — Servum patere, sunt jussa Regis.

CASSANDRA

Fortuna qvamvis premere incipiat, non perenni gravat impetu, tristem asperat
quandoqve frontem, frontem hilarem at rursum exerit.

834 Arsanda

POLIDORUS

Hilarem jam exeruit, summoqve reposuit quod Sperare potui apice.

CASSANDRA

855 Restat at melior adhuc quo te reponat.

POLIDORUS

Sorte contentus mea, majora fugio.

CASSANDRA

Qvi Deus huc usqve favit, favebit ultra.

INTERMEDIUM

Actus II.

Maritus periclitaturus Uxoris fidem, fingit se homicidium patrasse,
haec Virum prodit, qui tamen absolvitur.

860 MARITUS (*in indusio sanguinolento Comparens*)

Jaj, Kincsem feleségem! oda vagyok, ha nem segítesz. Jaj, boldogtalan fejem!
O, boldogtalan szempillántás, Melyben lábomat házombul Ki vontam!

UXOR

Jaj, édes Vram, mit csináltál?

MARITUS

865 Ó, ne kérdezd, szerelmes Feleségem, csak adgy hamar tiszta inget reám, mert
mingyárt oda Leszek.

UXOR

Jaj, fertelmes! Talán valakit megmotskoltál? (*Accipit maritus novum indusium.*)

MARITUS

870 Ne, szívem, rejsd el ezt az inget a' mint tudod, — ha igaz hozzám való
szereteted, csak te légy egyedül tudója szerencsétlen esetemnek. — — Mit van
mit tagadnom? Előtted, egyetlen egy gyönyörűségem, tudom, olly Kedves
előtted életem, mint önnön magam előtt. — — Ime, halálnak Fia vagyok, mert
embert öltem.

UXOR

Jaj, mit mond Kend? — Jaj Istenem, jaj gyámoltalan fejem! Hová legyek?

MARITUS

875 Halgass csak, szerelmem, nem használl itt semmit sirásod, hanem inkább
is inkább szánokodol esetenem, annál inkább titkoljad, ne talán mennél
880 ha hittel Kőtelezett szeretetedet hozzám, érdemettlen Társodhoz meg mutattni
akarod, halgass, az egekre Kérlek! Most, Szivem, Kezedben forog életem, ha
életemnek párját, de mint életemnek életét.

UXOR

Ó, Kincsem Vram, *ha rajtam* áll életed, tudd meg, hogy előbb vissza fordul a' nap
az eő uttyában, előbb vissza fognak folni a' folyó Vizek, előbb meg szóllamlanak
a' Kősziklák, hogy sem én ezt valakinek Ki nyilatkoztassam.

MARITUS

885 Ó, Galambom, melly igen bátoréttod szivemet, — talán rőjtőkben marad
vakmerőségem. — — A' Testet is a' Kertünkben a' Diófa alá jól el ástam, fellül
be is győpöztem. — — Ó, Istenem, Kőnyőrüllj rajtam. — — Már, Szivem, mast
a' munkások után Fordulok, csak estvére várj jó vacsorával.

(Maritus abit, incipit suere, comparet vicina.)

VICINA

Jó napot adgyon Isten Kendnek, édes Szomszéd Aszony!

UXOR

890 Hozta Isten Kendet, édes szomszéd Aszony. — — Jaj, be régen nem láttam
Kendet, s- hát mi hireket hall, szomszéd Aszony!

VICINA

Jaj, édes Szomszéd Aszony, mi hireket halhatnék, — — azt sem tudnám meg
mondani, mikor léptem által Kőszöbemet.

UXOR

895 Jaj, Lelkem, szomszéd Aszony, csak az én Istenem tudgya, melly nyughatatlan
a' Szivem, bumban éjjel, nappal nem alhatom. — Az Angyalok hozták Kendet
hozzám, még is mikor Kendet látom, mint egy meg Kőnyebbülők.

VICINA

Hogy hogy, édes Szomszéd Aszony? — — Micsoda búbanat Faggattya a' Kend
szívét? Hisen egyébkor soha nem tudom, hogy busult volna Kend.

UXOR

Jaj, ha meg merném mondani!

881 harajtam
886 Kőnyőrüllj

890 Ja

VICINA

900 Miért nem? — Nékem bizvást.

UXOR

Jaj, de azt akarnám, hogy tovább ne menne.

VICINA

Jaj, dehogy szóllok, ha titokra való. — Természetem ellen való nékem az a tsatsogás, és nem is szenvedhetem az ollyas embert, a' ki mindeneket Ki fetseg.

UXOR

905 Attkozott Vram! be nagy veszedelemben hozott. — — Oh nem merem meg mondani.

VICINA

Jaj, talán el bujdosott Kendtúl?

UXOR

Aha, bár soha se láttam volna az Ármányost, ugyan e' volna vigasságom. — — De bizony más furdallya az én szivemet.

VICINA

910 Ugyan mondgya meg, szomszéd Aszony, talán segíthetek, leg alább jó Tanácscsal.

UXOR

Jaj, édes szomszéd aszony, bizon csak a' jó Isten lehet az én segéttóm. — — Már ugyan csak Annyi, mint az, Kendnek meg mondom, de az Egekre Kérem, ugy magában Tartsa, mint a' Lelki atya. — — Nézze csak, szomszéd Aszony, az inget.

915 *(Monstrat indusium sangvinolentum.)*

VICINA

Jaj, dühödgyőn meg a' Kend dolga, talán ugyan üstökben Kapott Kend az Urával?

UXOR

Jaj, dehogy Kaptam, hanem az Vram egy Embert — jaj, nem merem meg mondani!

VICINA

920 Meg vérzett valakit?

907 ugyen

UXOR

Meg is ölte.

VICINA

925 S- ezen tőri szomszéd Aszony a' fejét? Ó be bolondság a' Kend dolga! — Bár én volnék illy szerencsés Aszony, mint Kend. — Hiszen jelencse meg Kend a' Birónak, egy Két holnap mulva máshoz mehet Kend Férhez. Hová Kell ennél szebb állapot?

UXOR

Bizony jól mongya, Szomszéd Aszony. — — Igyunk egygyet a' jó tanács fejében. (*Protrahit ex sacco lagenam vini, et haurit ac propinat.*) — — — Tehát csak el hivatom a' Birót.

VICINA

930 Csak, Csak. (*Intrat, et mittit pro judice, et exit.*) Ó, édes szomszéd Aszony, bár csak én is illy Könnyen Ki rázhatnám a' nyakambul azt az Istentül el rugaszkodott Uramat: ha tudnám, biz örömetest negyven nap Száraz vizenn bőjtölnék.

UXOR

Jaj, Kincsem, Szomszéd Aszon, a' Kend Vra ugyan csak még sem olyan átkozott sátán Természetű, mind az enyim.

VICINA

935 O, Galambom, szomszéd Aszony, hiszen az én Vram egész Sárkán, nem hiszem, hogy Pokol vármegyében légyen mássa.

(*Comparet Judex.*)

JUDEX

Jó napot adgyon Isten Kegyelmednek, édes Kotsonyáné Aszszonyom.

UXOR

Isten hozta Biró Vramat.

JUDEX

940 Hát mi dolog iránt hivatott Kocsonyáné Aszonyom?

UXOR

Jaj, Csillagom, Biró Vram, nem tűrhetem, hogy hirül ne adgyam, mit cselekedett az én Vram. — — Evvel az ingel jött haza tegnap, és azt mondotta, hogy valamely embert őlt volna meg, nem akarnám, hogy magam is belé Kevertessem.

937 [A sor előtti JUDEX szóban javítgatás van.]

JUDEX
945 Vallyon igaze”?

UXOR
Nincs Kűlőmben.

JUDEX
Ha ugy, — nem lehet Késnem, — s, hol találom fel?

UXOR
Csak a’ falu végén vagyon a’ munkások után.

(*Abit judex, Vicina, quae adventum Judicis se abdiderat, prodit.*)

VICINA
950 Ehen, szomszéd Aszony, meg töltettem megént a’ palaczkocskát. (*Illa accipit.*)

UXOR
El igazétottam már a’ birót Utanna.

VICINA
Derekassan cselekedte Kend. — — Meg fizeti majd, a’ sátán szurkollya be a’ fenekét, miképp bánt sokszor Kenddel.

UXOR
955 Biz, igazat beszéll Kend. — — Én biz egész Őrdög rabja voltam eő miatta, hiszen egész álló nap alig tuttam magamat négyszer ötször a’ Csapra lopni. — Bizonságom a’ Csapplár. — De hiszem maid meg Qvalificáltattya biz a’ Biro.

VICINA
Bizon, szinte olyan Tsávában vagyok én is.

(*Comparet Judex vinctum adducens maritum.*)

UXOR
Jaj, Egek! mit látok? Jaj, oda vagyok! jaj, Csillagom, édes Vram!

MARITUS
960 Ne sirj, édes feleségem, Te cselekedetemben részes nem vagy. — — Hiszem, hogy általad el nem Árultattam, mert hittel, s- átokkal fogattad. — — Az Istennek akarattya volt, hogy gyilkosságom világra jönne. — Menny el azért, és hozd elől az el ásott Testet.

(*Abit Uxor, ut adferat.*)

952 [UXOR áll tévesen a sor előtt.]

965 Hidgy már, hidgy már az Aszonnak,
Mint pók nyálbul szótt vászonnak,
Közöld véle te titkodat,
Ha Kiványod haláloedat.

970 Példája vagyok én ennek,
Mert hittem feleségemnek,
Eskővéssel hittegetett,
Egyet fordult, dobra ütött.

975 Előbb gyujtasz vízzel tüzet,
Előbb mersz rostával vizet,
Előbb Fogsz hálóval bolhát,
Mint Aszony taracson parolát.

980 Tanulmányok esetemen,
Édes Barátim, Vesztemenn,
Ki vétkét Aszonnak gyónnya,
Előbb nyelvét annak ki vonnya.

(Fert Uxor in sacco Caput Vitulinum. Judex accipit illud, aspicit, admiratur, paulisper sibi subridet.)

JUDEX

985 Hogy, hogy, édes Kocsonyáné Aszonyom? Nem úgy tapasztalom a' dolgot, a'
mint Kend declarálta. — E' féle gyilkosság a' mézárszékhez tartozik ugyan
jobban, mint az én Törvény székemhez, mindazon által, ha a' Borju másé volt,
tartozik itt is igazságot szolgáltatni, azért akarom a' Causának mi voltát
rövideden hallani.

MARITUS

Édes Biró Vram! meg vallom, nem az én Borjam volt, ime, bizonságom a'
feleségem, hogy soha borjank nekünk nem volt.

UXOR

990 Bizon, nem volt.

MARITUS

Azt sem tudom, melly tehéné volt, hanem tegnap Kocsin mentem az erdőre, eő
az uton fekűdt, én észre nem vévén, őszve gázoltattam, hogy pedig Kárba ne
veszne egészen, a' fejét el vágám, s- el hozám.

JUDEX

Mhű, mhű, — mint egy mely údós lehetett a' borju?

991 Kocsin

MARITUS

995 Alkalmassan lehetett már esztendő.

JUDEX

Ó, hát ha úgy van, Kotsonya Vram szabad Ember. — — Esztendő borjunak lehet már annyi esze, hogy Kocsit láttván, fere tér az utból. Oldozd meg eskütt! — Követem Kendet, és magamat ajánlom.

MARITUS (Incipit verberare Uxorem.)

1000 Ah, bal lelke aszonya.

(Fugiunt.)

ACTUS IV.

Scoena I.

Cassandra (necdum Polidoro nota) cum eo de reditu in Hungariam Consultat.

CASSANDRA

Patria est amori. — Patria me rursus vocat, Polidore! Qvamvis gratia Regis affluam, majorque spes affulgeat, quid me iuvat? Si quod meorum Summa
1005 votorum est, Vetat Patriam videre, et memet rursus in Amplexus dare meorum.

POLIDORUS

Vereor, ne surdis cadant tua vota ventis, gratia illecebras habet quae te moratur.

CASSANDRA

Desipit mihi favor, qui me meorum prohibet amplexu.

POLIDORUS

Sic gratiam Regis spernes? — — Nescis quia delusa Regis gratia Armabit furorem?

CASSANDRA

1010 Furor est inanis, furere in absentem.

POLIDORUS

Manus solet esse Longa Regibus.

CASSANDRA

Potes hanc velocitate evadere.

1000, 1012 [A sor előtt nincs szerepnév.]

POLIDORUS

In cassum fugit, Qvi sibi propinqvam semper a tergo trahit sequentis iram, — —
— Fugere, res facilis quidem est, at fuga non adire grande discrimen, hoc
1015 aestimarem!

CASSANDRA

Fortuna saepe favit.

POLIDORUS

Nimis et saepe lusit — — qvo suam Reges manum non valent, porrigunt iram.

CASSANDRA

Irritam — aut longo itinere languidam, qvae non nocet, viresqve perdit, Si Tuo
auxilio comes, ductorqve euntem Fulcias, fugae via segura patet.

POLIDORUS

1020 Istud in apertam trahet utrumqve mortem. — — Si aleam mens est subire
tamen, vitam debeo et mortem Tibi, neqve me negabo vulneri, si sors ferat, ut te
innocentem mortis eripiam metu.

CASSANDRA

Pone metum, vel eadem sors utrumqve opprimat, vel eadem Utrumqve portum
in optatum vehat. Decumanus ille fluctus erit, qvi aut Consummabit
1025 Tempestatem, aut Victam deducet navem, — At spes mihi firmat animum,
Tempus et Aura, Polidore, omnis in Vota nostra spirant. — — Est in propinquo
Persiae Orator, noctis tamen ante spacium portas non tenet, Solimanus
securum ex Aula dabit exitum, imo mandabit, certus fugae videtur exitus,
1030 occasionem seqvere, qvae furtim venit, furtim recedit, et indignatur saepe non
admitti felicitas, exhibet se semel, neglecta celerem Corripit in Auras fugam, nec
invocata saepe reflectit gradum.

POLIDORUS

Amanda suggeris mente Consilium, studio, silentioqve peragamus pari.

IBRAIMUS

Qvae haec Consilia, Amici? — Gradum reflectite. — Orator Persiae portas
Vrbis tenet, ad Regem nuncius propero.

Scoena II.

1035 Ibraim Solimano adventum Oratoris Persiae nunciat, Portas recludi
jubet signo Annuli.

IBRAIMUS

Magnanime Princeps! propinqvem Persiae Orator gradum admovet Vrbi, jam
portas tenet.

SOLIMANUS

Quid ajis? — — Persia Solimani tecta subire qvaerit?

IBRAIMUS

1040 Ut reor, in natalis Tui honoris augmenta festinat.

SOLIMANUS

Sic fama nostrum in exteris mundi plagas profert honorem! nostra confestim
obviam procedant agmina.

IBRAIMUS

Magna Rex! Urbis fores clausae tenentur.

SOLIMANUS

Jubeo recludi, licet nox Atra velarit diem.

IBRAIMUS

1045 Non paret ulli miles excubitor.

SOLIMANUS

Mihi obtemperabit.

IBRAIMUS

Indicem si das notam.

SOLIMANUS

Jurata Marti Capita commendat fides. — — Ibraim! mentem huc admove: —
Curae tuae Committo signum, regiae manus gemmam, digiti mei annulum,
1050 perge, recludi jube portas, gratumqve hospitem nostros in Lares admitti. — —
Obviam nunc procedant agmina.

*(Turcici milites inter Conventus musicos passu militari intrant paulatim. Ibraim
remanet.)*

At vos in omnes intenti gratiae vias, humanitate capite Legatum. — — Juvat
1055 habere Amicos Principes nostros suo qvi latere tangunt Limites, Regni Optima
Custodia est vicinus, et Juris tenax, fideiqve Princeps.

(Solimanus recedit in posteriorem Theatri partem. Manet Ibraim. Venit Cassandra, Polidorus, Evander.)

Scoena III.

Ibraim accepto Annulo Ostendit Occasionem fugae Cassandrae et Polidoro, illi
1060 assentiuntur.

IBRAIMUS

Arscanda! placuisse Caelo vota Tua nunc video, et sors ipsa, quae sponte in
sinum liberali com meat fluxu, docet.

CASSANDRA

O Crudelem nobis Fortunae sinum.

IBRAIMUS

1065 Arscanda! jam amamur Numini, et quamvis ante presserit, jam toto obviat
favore Caelum, vix stetit menti decreta fuga, jam se pandit ad fugam via,
propensa Caeli studia en ex hoc annulo lege.

CASSANDRA

Quid ominaris inde? Quid confert meis hic annulus votis?

IBRAIMUS

Regiae mentis nota est.

CASSANDRA

Nobisne secunda?

IBRAIMUS

1070 Si velis.

CASSANDRA

Siccine pendet meo solum a velle rerum fluxus? — — Effare omnia.

IBRAIMUS

Per istud Aurum Solimani imperium Fero, ut pateat Urbis porta.

POLIDORUS

At Clausum tenet nox Furva Caelum.

IBRAIMUS

1075 Noctem fortuna Serenat. — — Aurea, Quam sectaris, libertas illuminat, nil
moror, pignus hoc certum est tuis adesse Numen rebus, et sortem Tuo nutu

rotare. Jam tenes Sortem, Cave manum remitte, hora quae Studiis Favet, est involanda. — Negligis? Non est tuum cudere sequentem, quae subit, peior venit, et quem prior paravit, Evertit statum.

POLIDORUS

Quid ego agendum?

IBRAIMUS

1080 Causa quod praesens monet. — — mecum ite ad Urbis exitum, Regis dabo mandata, annulus faciet fidem, totosque se in Amplexus fortuna dabit.

EVANDER

At ubi supellex? — Vacuus excedes loco, Arsanda? Omniaque licere in Te fortunae sines?

CASSANDRA

1085 Tota mihi supellex Vita Polidori, non vacuus ille vadit quem pondus Amoris premit, et tenet amatum.

IBRAIMUS

Amici! hora non tolerat moras. Evander! pone inanes has curas, consilia sequere — portas Urbis mecum protinus adite. — Prima qui Auspicia dedit, dabit supremum Eventum Deus.

*(Intrant, paulo post longo Ordine cum musica Veniunt milites, hos sequitur legatum cum
1090 binis infantibus veste persica indutis, et ad Saltum ac cantum bene instructis.)*

Scoena IV.

Legatus Persiae comparet, deponit sui Regis Jussa, dono offert magnam Vim Auri et duos pueros.

LEGATUS

1095 Solimane, Regum gloria, Deorum Nepos, Fraterque solis! — Persiae Orator Tuos adoro vultus. Causa me coram Tibi amica sistit, Vota, quae praesens dies, gemma dierum natali parat Tuo, augere Votis Rex meus voluit suis, hinc Tibi perennes ire sine nebula dies, florere sceptrum, pace tranquilla solum gaudere, Cives pacis obsequiis frui, Regni ampliari Limites, supra omnes Te stare populos, perque Stratorum gradi funesta Capita Regum Victorem vovet, ac se, suosque Patrio sinu et amore stringi, quodque sit Testis sui in Te amoris, en
1100 Aurum Regni sui e' Visceribus erutum, effigie sua Vera Tui Amoris nota signatum, Tuis jubet sacrari honoribus. Jungit et aliud: solis aestivi plaga ab usque ductos, Patrum gloriam claros juvenes, et omni Laude praestantes.

SOLIMANUS

1105 Gratum refer fuisse votum, diem, quem serenis mihi ire sideribus vovet, pariter et illi candidis semper fulgere voveo rotis. — Regio semper sinu fovebo, dum sincera constabit fides. Munus Auri Persiae acceptum, si fulgudissimi Amoris notae sunt, si has inde dividis, si Gazam Solinae, Auro Persiae crescere cupis, munus tuum nullum est: id nec spero, nec autumo. — — — Qvae pubis Artes? — — Indoles Magni exhibet documenta generis.

LEGATUS

1110 Qvavis parentem loquitur excelsum, genus, et raram indolem, — at arte saltus, corporum flexu, pedum agili Choraeta, quisque sufficiens Suo placere Regi. — Si jubes Tuis plaudere Triumphis, experimentum dabunt.

SOLIMANUS

1115 Jubeo. (*Saltant duo infantuli.*) Placet. — Alibeg! Arsandam adesse jubeo qui legatum svavitare Chelis recreet. — — — Magna non dubiis notis juvenum videtur indoles, magnus Avorum in Animos sanguis, et quidam poli fulsisse genius. — — Porro Qvo sint in pretio mihi vota Tua et votorum indicia, molle documentum dabo: Amabo in istis Persiam Confidito.

LEGATUS

Maxime Regum! si quid jubes, habes paratum nutibus Persam Tuis.

SOLIMANUS

Hoc jubeo, vivat debiti semper memor, fidelitatis certus, et pacti tenax. — — Nunc abi in recessus, hora dum ad Caenam vocet.

Scoena V

1120 Arsandam (Cassandram) non Comparuisse, indignatus Solimanus jubet Captivos occidi Coram se.

SOLIMANUS

Nempe sic, colimur! nostra sic promptos imperia ministros tenent!

ALIBEG

Culpa si Fecit reos, habes furori obnoxios.

SOLIMANUS

1125 Jussi jocos Arsandam adesse. — — — Vah pudor! — — Vah dedecus! — Sic me perditus observat? Ista Lege reclusi sinum amoris? Ut liber sua placita seqvatur, negligat Regem? — — Exteris prostituat Aulam? Nempe legatus

1120 Arsandam

sciet, qva disciplina Regiae nostrae! Jussibus Quantum meis sit pondus! —
Atqve haec Juvenis impune ferat? — — Arscandam adesse jubeo, ut indigni
ferat suplicium sceleris.

ALIBEG

1130 Ante qvaesitus diu nusquam est repertus.

SOLIMANUS

Qvo tulit bardus pedem?

ALIBEG

Fugisse narrant.

SOLIMANUS

Qvis? — — Qvo? — — Qva via? — —

ALIBEG

Elapsus Vrbe.

SOLIMANUS

1135 Qvis per ocellas fores inauspicatam Ausus est pandere viam?

ALIBEG

Ibraim.

SOLIMANUS

Ibraim? Luet perfidiae suae paenas proditor. — Huic Concredidi gemmam manus.

ALIBEG

Abusus illa est.

SOLIMANUS

Qvo dolo?

ALIBEG

1140 Qvo se rati dedit avehendum.

SOLIMANUS

Scire me cuncta addecet, evolve seriem.

ALIBEG

1145 Magne Rex! digiti decus, gemmam dedisti, ut indice hoc portas Urbis pandi
juberet. — Jussit: at eadem quoque turpiter abusus, navitam et pinum suae
fugae parant. Credit doli inscius a te juberi hoc naute et avertum procul qva
sistet ora, Littore, aut portu, haud liqvet.

SOLIMANUS

Ibraim etiam? Ac una abstulit illum Sepulta nuper emissum specu Polidorum?
— — Amori reddis hoc nostro perfide! — — — nempe non cauti sumus quoties
favemus, gratiamque ingrati ferunt, et negliguntur merita! — Sic fraudes Amor
caecus subornat. — — Parte qua capimur, capi meremur. — — — Alto
1150 Carcerem quotquot lacu tenentur, una Strage concisi impium mergant, Averno
Spiritum, et totum gregem absumat Orcus, sic probrum juvat eluere primum, ne
via pateat alteri — — Alibeg! Otius mihi jube sisti captivos, sentiant quam sit
gravis Regum ira, Qvando laesa Majestas furit.

Scoena VI.

Tres Magni Nominis Hungari Coram Imperatore trucidantur.

ALIBEG

1155 Sisto, Princeps invicte, justo furori Tuo Scelesta Capita.

SOLIMANUS

Generis infandi Lues! Gratiae in Loco erat tetri huc usque Carceris claudi sinu,
et tristem haurire Auram, Supremum id numinis munus mei, jam satis vixisse,
ad stigias properate Undas. — — Quidquid Regii favoris Polidorus tulit, vestro
cruore solvite. Paenam Juror in vos Constituit nulla quam Aetas famae eximat.

CAPTIVUS PRIMUS

1160 Proh Sancta pietas! Proh Gubernator poli! Et qui primum in Terris Regnum
tenes, siccine Polidorus nostro solvi debet cruore? Nostrane vita rupit Catenas?
Vide, Princeps digne sideribus, ne innocuos ferias, habet quidem nutui Tuo
obsequentes quamvis inter vincula mortem Cupis, vitae facultas nulla nobis
contingat, at, si vitam, miseram licet, tribuis, Tibi vivimus.

SOLIMANUS

1165 Majestas semel lusa satis luditur. — Quid sit immeritis Vitam dare? Docuit
Polidorus, Vita Vestra jam non mihi, sed Orco debetur.

CAPTIVUS SECUNDUS

Rex magnanime! Hae te precantur pedibus injectae manus, ponatur omnis ira,
et ex animo tumor erasus abeat. Scelus fuit Polidorus, at Culpa unius non
damnat caeteros innocuos, Crimen licet unius exemplum ferat plurium.

SOLIMANUS

1170 Impie! Genibus manus Aufer. — — Non, si revulso Jupiter Axe tonat,
mediumque nostros fulmen in nexus cadat, mentem hanc remittam. — I, miles,
ensem rape, mergatur ferrum pectoribus impiis, Tartaro scelestos condi juvat,
et si quid est ultra Tartarum.

CAPTIVUS PRIMUS

1175 Quid perdis ultra Verba? Quid pectus Ferum molire tentas precibus? — — Hoc Animo sedet effundere hanc, cum morte luctantem Animam. — — Cruente! Seave! Crudelis! Feroxque et cum occidis, et cum parcis, Tyranne! Recipe jam quod paras Supplicium.

SOLIMANUS

1180 Sicne coronatum ludis verticem? — — — Furorem Regis ne metuere discas, docebo. — — Miles, mandata perage! Non destino unum vulnere Locum, quia vales, et voles, perfidam animam Corpore exturba, — effringe insanum pectus, fractum incitatis ictibus guttur sonet, totos viscerum nuda sinus, aut dirrige ferrum quo voles.

(Occiduntur et rubro Colorata aqua per Theatrum defluit.)

INTERMEDIUM

Actus III.

1185 Moritur Uxor Neo-nupta in Ebrietate, dum tamen Pater materque plorant,
Cantor Concinit, reviviscit.

MARITUS

1190 Einye, Teremtsutse, be porul jártam! Tegnap regvel hét órakor Feleségem a' pintes Kórsóban halt. — — Be boldogtalan Ember vagyok én! — Phi volt a' lelke, soha bizon többet meg nem házasodom, ha egy holnapig Őzveggy maradok is. — Mast is alig tehettem szert feleségre, ime melly hamar Ki facsarta Kezemből az adász szerencse. De már mind tűrhető volna, csak elég pénzem volna temetésére. *(Aspicit Crumenam.)* Teremtsutse, nincs itt több három icze bor áránál, az pedig a' Kántor torkara sem lesz elég. — — Ball Lelke, ugyan nagy Költséggel jutottam feleségre, de az a' méreg bosszuság, hogy három Annyiban telik attul meg válásom. — Hiszen, mikor eőt el vettem, leg alább
1195 alkudhattam, mast már alkudni sem szabad.

(Comparent Pater et mater Uxoris defunctae, illa post Clausuram jacet infra Sanda, pilam panno nigro tectam.)

PATER

Jó napot, édes Fiam Vram!

MARITUS

A' jó Isten hozta Kendet, édes Apám Vram.

1190 adász

PATER

1200 Hát mint van kend, Fiam Vram? — — olly sovánnyan néz Kend, mint ha vad alma lével Kristérozták volna meg a' Kend fenekét.

MARIITUS

Jaj, édes Apám Vram, veszett volna oda a' Kend leánya.

PATER

Hogy, hogy, Fiam? Talán nem jól Laktok együtt?

MARITUS

Biz az is meg történt némelkor, hogy nem ettünk egygyest a' hasunkal.

PATER

1205 Nem azt Kérdezem. — — de talán nem fértetek össze?

MARITUS

De hogy nem fértünk, de bizony Könnyen össze fértünk.

PATER

De veszem észre, édes Fiam, a' Kend ruháján, hogy bizony nem igen gyengén ölelgetik Kentek egymást.

MARITUS

Miért?

PATER

1210 Hiszen, a' guta üsse meg, Kilencz macska egy egeret meg nem fogna a' Kend dolmányában.

MARITUS

Iszen ez a' nyári dolmányom, Szeretem, hogy Könnyűske, és szellős. — — De nem jól mellőzi a' dolgot, Apám Vram, mert biz én szépen laktam a' Kend Leányával, csak azt sajnállok, hogy tovább nem tartott.

PATER

1215 Hát talán meg holt volna a' Leányom?

MARITUS

Biz, édes Apám Vram, oda van az.

MATER (*cum ingenti ploratu*)

Jaj, pogány! Ha meg ölted az én egyetlen egy gyönyörűséges Dianámat.

1208 ölelgeti

MARITUS

1220 Aha, Kurvannyát öltem, ölte biz a' pintes Korsó, — miért nem szóllott
Kendtek, hogy olly bornemisza természetű, soha bizon nem engedtem volna,
hogy vélem versre igyék.

PATER

S- talán már el is temetted?

MARITUS

1225 Eppen jókor jött Kendtek, mingyárt itt léssen a' Kántor, már semmi héjával
nem vagyok, Csak a' Jász ruhámat várom. — Kérem, tessék Apám Vramnak bé
menni.

*(Intrant ad posteriorem partem Theatri, mater cum ejulatibus procumbit ad tumbam.
Sartor affert unam nigram gubam, ad qvem maritus:.)*

Aha, Bocskort szabjanak a' Vargák a' bőrödbül, van már üdeje, hogy el hozod.

SARTOR

1230 Nagyon meg Követem édes Vramat, a' tótok bé voltak Zárva, selymet nem
Kaphattam hozzája.

*(Induit cum iracundia gubam, et stat tristis penes tumbam, Comparet Cantor, et
altissima, forti voce Canit.)*

1.

1235 Pogány halál. mit Csinyáltál? Illy rutul segben rugtál,
Kórót, Csallánt, Csipke bokrot, talán már nem találtál?
Hogy illy gyöngye szép virágszált Kegyettlen le Kaszáltál,
Illy illatos piros rósát magadnak föl áldoztál.

2.

1240 Ó, nagy Egek. magas hegyek, Zokogjátok sorsomat,
Sirassátok erdők, völgyek boldogtalan voltomat,
Alig hordám négy holnapig nehezen nyert Kontyomat,
Bár csak immár láttam volna egy vagy Két porontyomat.

3.

Isten hozzád, édes Vram, tudod, hogy szerettelek,
Szánom, bánom és sajnállom, hogy meg nem verhetelek,
Kopasz fejed bizonságom, hogy szívbül Kedveltelek,
Sodró fával s- vas villával gyakran ölelgettelek.

4.

1245 Jóságodat nem prédáltam, sőt azt szaporítottam,
Rongyos szoknyám szárnyaiban sok ezereket hattam,
Az házadból semmit meszsi soha nem bocsátottam,
Leg Közlebb Korcsomában a' Csaplárosnak attam.

5.

1250 Kincsem, Lelkem, gyöngy Virágom! ne epeszed szivedet,
Az egekre Kérlek. értem falba ne verd fejedet,
Támogassák az Istenek szerencsésen életedet,
Legyek, Kolláncsok, s- darások rágiak Ki fenekedet.

6.

1255 Meg bocsáss, édes galambom, ha ellened vétettem,
Ha egy, Két pint borral többet rovásodra vittem,
Pokoly Királ Udvarában kulcsárnévá tétettem,
Jőjj utánnam, hid meg, szivem, duplan vissza fizetem.

UXOR (*Dejicit sandapilam cum fragore, surgit, et omnes profugiunt.*)

Jaj, édes Atyámfiak, ne fussatok! — — Őrdög vigye az országát, csak egy Csepp
pálinkát sem talállok. — Hol vagy, édes Uram, segíts száraz torkomat.

1260 (*Prodit Maritus.*)

MARITUS

Jaj, édes feleségem, vallyon te vagy e'? Vagy csak tüntető Árnyékod.

UXOR

ÉN vagyok, szivem, én. — Hozzd Csak el a' Pintes Korsót, majd meg mutatom,
hogy én vagyok.

MARITUS

1265 Soha nem hiszem, hogy az őrdögök visza eresztettek volna, még meg nem
tapogatom az hátodat, mert én azt hallottam, hogy a' Léleknek se Csontya, se
teste nincsen.

UXOR

Bizvást, edes Vram, csak az után öntözd meg Szegén Száraz torkomat.

(*Incipit verberare, fugiunt intro.*)

1258 Vigy

1261 [A sor előtt hiányzik a szerepnév.]

ACTUS V.

Scoena I.

1270 Polidorus jam in Limite Hungariae, dormiens, Cassandram (nescius adhuc doli) perfidiae arguit.

CASSANDRA

Polidore, jam tuta consistit salus, aestuansque insani Regis furor Longe remotus irritas flammis agit, — hic se post timidam fugam benignae quieti sylva pandit.

POLIDORUS

Favit in nocuis Deus, utinam et futuris faveat.

CASSANDRA

1275 Nil metue, in plenum diem, Polidore, venies, Patrios jam te Lares, Amica Capita, et conjugem amplecti Licet.

POLIDORUS

O Triste nomen Conjugis! — — Non est mea. — — Nihil illa meruit, nisi odium aeternum, et mei jacula furoris.

CASSANDRA

Est tamen Conjux Tua.

POLIDORUS

1280 Non est, amorem in me posuit prior.

CASSANDRA

Conjux maritum non amet?

POLIDORUS

Amores probat fortuna pejor.

CASSANDRA

Doluit Aerumnis Tuis.

POLIDORUS

Nescire voluit quae me sors premeret.

CASSANDRA

1285 Et nulla nota testata est amorem?

POLIDORUS

Qvae magis odium sapuit. — — Scintilla si vel unica amoris supererat, decuit aerumnis meis ope subvenire.

CASSANDRA

Et nullum dedit misero levamen?

POLIDORUS

1290 Qvale sperari ab impio hoste posset: pagina Affectum testetur. (*Dat
Cassandrae suam ipsius Epistolam, illa paulatim perlegit.*)

CASSANDRA

Ista non tepidum notant Amoris ignem.

POLIDORUS

1295 Verba, si affectum probent, sed factis amor probandus est, qvi nihil agit, nisi ut verba Amico nectare Liniat, simulat amorem. — — Verus in factis micat affectus. — — Audi tenorem paginae, Verba lege: (*legit ipse Polidorus claro voce:*) „Sed parce Conjux, ista meditantem vetant abire amici, certa, qvae castus pudor pericla adiret, sexus imbellis, petitae rei robur impar.” — — Hoc est amare?

CASSANDRA

A faemina quid plus petis?

POLIDORUS

Venire decuit.

CASSANDRA

1300 At non potuit.

POLIDORUS

Amor potest majora, qvam se posse confidat, — velit, superata Causa est.

CASSANDRA

Velle quid prodest, ubi valere non est? — Optima voluntas cadit, ubi vim facultas denegat. — Nec Tu velis, si charam amabas Conjugem, ut pericla adiret.

POLIDORUS

1305 Si domi purum servaret amorem, at vero alios miscuit pridem meo amori amores. — Vix sine viro vivet faemina, qvae sine marito debet.

CASSANDRA

Istud haud constat.

POLIDORUS

Proprio sat est Testante Calamo Coniugi adventum suum negasse. — Demus faeminae imbelli: arduo timore victam, sed quid e nostris Laribus pedem coëgit
1310 ferre? Quid alias vagam invisere Vrbes? — Fida quae viro est suo, Latere mavult.

CASSANDRA

Fida quae viro est suo, necessitate victa, quo tulerit amor, prodit in apertum. — Suspica res est amor, et saepe ficto decipit amantem metu. — Quam reris hostem, senties magis tui, Polidore, amantem.

POLIDORUS

1315 Nolo. — — Nec posthac feram Megaera Amari.

CASSANDRA

Ista odia majorem ingeret amoris Aestum.

POLIDORUS

Sede depulsus semel amor redire nescit. — — At sinamus haec dulcis Arscaendae jamjam Aeqvore ac metu agitados artus sopor occupat. — Stratum hic cespes molle dabit.

Scoena II.

1320 Cassandra Vi amoris victa Polidoro se aperire statuit: dormiente Polidoro canit.

CASSANDRA

Evander! hactenus larvam tulit occultus Ardor. — Teximus, qui vix tibi potest amorem, nostra conditio, Locus, tempus id poposcit, jamjam fabulae ad Finem ultimum pandenda Scaena est, non potest ultra tibi, qui rumpit Animum Amor, dum nil timendum est, amoris fervor postulat lucem videre publicam. — —
1325 Video meum, et fateri Coniugem non velim? — Ponenda Larva est, flamma quae pectus Cremat, incendiorum more, jam praecordia depascit, cupiens cernere, et cerni simul. — — Evander superior! — — Amore opprimor.

EVANDER

Peregrinus vultus satis sub fronte lusit, tuum tandem resumme, gratiam tulit hactenus assumpta species, alterna vice jam per dolores agitur, et amorem subit
1330 metus subinde, dumque suspendis Tuos aperire vultus, gravem inprimis plagam medullis.

CASSANDRA

Sit satis Larvae hactenus, piaeqve fraudis, tuta jam veram potest Cassandra frontem prodere. — Huc veteres mihi notas amoris, Virilis hic in faemineum

1332 frudis

1335 migret cultus, lingua quod fari nequit, dona Polidori prodant, annulus et Chelis loquantur ista, quod amor Cassandram Vetat. — — Jam praeliqvoscit gaudio pectus suo, et de virili fronte Arscandae emicat Cassandra. Jam in faeminam rursus migro Urgente Amore. — O Quam pio affectu intimum subibit Animum usque huc probata prima Conjugii fides fronte qua cernet piam fraudem Polidorus! Evander! pange Chelim, ego meo praecinam Amori.

1340 (*Fit modico tempore musica, interim Cassandra induit faemineas Vestes, stetit, Canit.*)

1.

Ite tristes cordis aestus, parta palma Amoris est,
Huc, huc mentis laetae gestus. Scaena Clausa maeroris est.
Praeda fatis facta satis fortunae ludibrium,
Jam Clementis miserentis Caeli fero Studium.

2.

1345 Terra, mari quos quaerebam, jam inveni favores,
Noctu diu Sat gemebam, jam detergo dolores,
Nunc dilectum, pridem tectum inter ulnas repono,
Hic quiescam, Colliquescam, hac me rosa Coronos.

3.

1350 Huc, huc hymen adsis Oro, focum rogum parabis,
Hic Cassandram Polidoro Thure pio Sacrabis,
Sic cremari, Crucitari, nunquam ego desinam,
Donec ibo, velut Dido an Amoris Victimam.

4.

1355 Ille suo fato felix qui amando moritur,
Busto suo, velut Phaenix, redivivus Oritur,
Nescit amor, mentis Ardor Phegetontis flumina
Redit ferox, inde velox ad amati numina.

(*Intrat.*)

Scoena III.

Polidorus in Somno terrores patitur, et Contra Cassandram Conquaeritur,
illa prodit, et se manifestat.

POLIDORUS

1360 Heu, heu! — — perimus! — — Jam adsunt. — — Arcanda, resiste! — — heu,
heu! — — persequimur! — — Caelites capite, malum amovete. — — Concinis
iniqva sorte Polidore! — — At nondum satis, fatalis nisi fluctus Cassandram
opprimat etiam. — Probrum domus meae. — Non est mea. — — Vel nomen
premit animum dolore.

EVANDER

1365 Polidore!

POLIDORUS (*evigilans*)

Heu, quis hic?

EVANDER

1370 Qvae Tibi oberrant turbidae mentis Larvae? Mentem lege rationis rege, spes
nondum adempta est, poteris Cassandra frui. — Evanuit, quidquid mali sors
machinata est. — Voluptati concede mentem.

POLIDORUS

Qvae me voluptatis qveat recreare stilla? Conjugis Qvando grave oculis oberrat
Facinus, et mentem novo dolore Sauciat.

EVANDER

Crede non est nocens, etsi nocenti similis.

POLIDORUS

1375 O dedecus nostrum! — Indigna tanto Conjuge, indigna et meo posthac amore.
— Vindex meae salutis, Arcandas est, cujus Auspiciis neci caput hoc
ademptum. — Quidquid est vitae super, quidquid Cruoris et Spiritus, donum est
Arcandae.

EVANDER

Polidore! Laudes Arcandae parcius Cane, Deus profundo Carcere exemit, Dei
est Vita, munus, si quid ab Arcanda accessit, amoris debitum erat.

POLIDORUS

1380 Hoc est, quod amorem meum retorquet, quodque piam me cogit in Servitutum.

EVANDER

Tolle non fausti sonum nominis, amantes vinculum stringit quidem, sed non
servitutis.

POLIDORUS

Servitus magna est amor.

EVANDER

Sed libera simul, — Amorem, Polidore, redde cui debes.

POLIDORUS

1385 Cui?

EVANDER

Cassandrae.

POLIDORUS

Amorem quando Arscondas totum rapit, nil dividendum restat Cassandrae.

EVANDER

Quaecunqve reddis Arscondae, Conjugi debes.

POLIDORUS

Mihi jam nulla Conjux. — — Fuerit, at non est mea.

EVANDER

1390 Est tamen Tua, Tuus nec aliter Arscondas esse potest, nisi et Tua sit Cassandra.

POLIDORUS

Qvo cogis meos, Evander, amores?

EVANDER

Qvo maritalis vocant Te jura fidei, jura naturae, tuus affectus ipse.

POLIDORUS

Haec hora, et obtutus meos nunqvam videbit.

(Prodit Cassandra Uxor muliebriter eximie induta.)

EVANDER

1395 Sed videt, — en coram tuis assistit oculis?

Scoena Ultima.

Cassandra se manifestat Polidoro.

CASSANDRA

Ego sum Tua illa Cassandra.

POLIDORUS

Quid demens ago?

CASSANDRA

1400 Polidore! ego Cassandra. — — Non nosis annulum? Non hanc imaginem?
Armillas? Tua dona sunt, Conjugem agnosce, et pium indue maritum.

POLIDORUS

Caellites! Qvae me mihi gaudia reponunt! Es mea Cassandra, es mea.

CASSANDRA

Polidore, meus es. (*Amplexantur se invicem.*)

POLIDORUS

1405 Perditum me! — — Me impium! — — Sospes diei reddor, ego amoris vice te
damno toties, tu me ut serves, Tuum morti propinas sangvinem, ego crudus,
tuam prostituo famam, Tu tum salvas, ego meam cruentus Conjugem addico
neci.

CASSANDRA

Mittantur ista. (*Osculantur se invicem.*) Gaudium Cassandreae Unicum, amor,
voluptas, cura, deliciae, quies!

POLIDORUS

1410 Habes nocentem Conjugem, Cassandra, ut lubet, decerne digna Sceleri supplicia
meo.

CASSANDRA (*Elevat genuflexum.*)

Surge, dilecte, nullum patratum est.

POLIDORUS

Conjugem quoties meam te negavi!

CASSANDRA

Sed tuum quoties animum obligasti!

POLIDORUS

1415 Ignoto.

CASSANDRA

Hoc tollit scelus. — Polidore, amasti Conjugem.

POLIDORUS

Meum remanet scelus paena expiandum.

CASSANDRA

Paena jam Sceleri stetit, si quod patratum est: ipsa suspicio gravis est suspicianti
paena.

POLIDORUS

1420 Cur Larva tamen Ludere maritum placuit?

CASSANDRA

Ut Amorem tuum dolor aperiret, fidus interpres, dolor amantis Animi est.

POLIDORUS

Odia sed Amoris Vice reposui amanti.

CASSANDRA

At odia quae dolens amor animo imperavit, — ipsa sunt odia Tui Testes
Amoris.

POLIDORUS

1425 Fateor et Amavi, et dolor odia excitavit, error at gravi nube mentem obfudit.

CASSANDRA

Error hic totus est meae telae fraudis, quicquid hic culpae vides, culpa est amoris,
innocens tamen est amor, quidcunqve peccet error.

POLIDORUS

1430 Ergo erasse praestat, error auget amores. O, Socij, meus quos error acti lusit
exemplo, date veniam nocenti, et discite, quid verus Amor possit, et poscat
fides.

A MŰ ADATAI

A latin drámaszöveget és benne a három magyar interludiumot a MTAK RUI 4° 56. jelzetű, Táncz Menyhértől másolt pálos drámagyűjtemény (*Actiones Scholasticae*) tartalmazza az 55—122. lapokon. A szöveg után a *Finis* szó olvasható. Ez ideig csak a bohózatként felfogott, háromfolytatásos interludiumot közölték önálló darabként *Kocsonya Mihály házassága* címmel. (VÁLI Béla: Magyar népszínmű a XVIII. századból. Figy 1884. XVI. 175—189. — Pálos iskoladramák a XVIII. évszázadból. Kiad. BAYER József. Bp. 1897. [RMKt 2.] — Régi Magyar Vigjátékok. Bev. s. a. r. DÖMÖTÖR Tekla. Bp. 1954. 111—125.) Teljes egészében itt jelenik meg először.

SZERZŐ

A címlap szerint Sátoraljaújhelyen játszották „Sub Reverendo Patre Daniele Borsis” Valószínű, hogy Borsis Dániel pálos tanár nemcsak rendezte az előadást, feltehetőleg a szöveget is ő szerezte. (Vö. ezzel kapcsolatosan az előző szám alatti jegyzetet!)

1427 pecet

Iskoladrámáink ritkán vittek színre szerelmi témát. Szokatlan a szerelmi érzésnek szinte magasztalása, még ha a feleség és férj kapcsolatában kerül is bemutatásra. A kézirat semmit sem mond arról, honnan vette a szerző tárgyát. Ismert azonban Avancinus, Nicolausnak *Fides Coniugalis, sive Ansberta sui Coniugis Bertulphi e dura Captivitate liberatrix* című drámája az önfeláldozó hitvesi szerelemről. A XVII. század közepén írhatta eredetileg ezt a munkáját. Ismeretes ugyanis egy német nyelvű nyomtatott program *Berthulphus durch Ansberta Von Ottomani Gefängniss erlöset* (Bécs, 1652) címmel, melyet a jezsuiták játszottak 1652-ben Bécsben. Ezt dolgozhatta át Avancinus I. Lipótnak IV. Fülöp spanyol király lányával, Margittal 1666 decemberében kötött házassága megünneplésére. Ezt mondja az alábbi német nyelvű nyomtatott program címe: *Ehelich Treueflissenheit Oder Ansberta Ihres Gemahls Bertulfi Auss harter Gefangenschaft trewe Erlöserin zu Schuldigisten Ehren Bayder Kays. Mayestäten Leopoldi Vnd Margarita Von der studierenden Jugendt in dem Kays. Academischen Collegio Der Societät Jesu in Wienn auf offentlichen theatro vorgestellt den Tag —. Augusti Anno 1667.* Ezt erősíti meg a fentebb idézett latin nyelvű drámacím is, melynek címlapján folytatólag olvasható: „data ludis nuptialibus Augustissimorum Caesarum Leopoldi et Margaritae.” A dráma latin szövege Avancinus: *Poesis dramatica* második kötetében (Bécs 1669) olvasható a 266—380. lapokon.

A darabot a magyarországi jezsuita iskolákban is játszhatták. Budán 1750-ben adtak elő egy *Philomusius quidam Bertulffo Ansbertae coniugi substitutus*, Esztergomban pedig 1763-ban egy *Berthulphus* című játékot. (STAUD Géza: A magyarországi jezsuita iskolai színjátékok forrásai. I—3 köt. Bp. 1984—1988. III. 83., 55.)

Legfőképpen bizonyítja azonban Avancinus drámájának magyarországi jelenlétét, hogy a Kegyesrendiek Központi Könyvtárából előkerült egy címlap nélküli, a végén csonka, de közből is néhány levél hiányát mutató nyomtatvány (P 33/8/8 jelzettel), mely azonkívül, hogy rendezői utasításokat is tartalmaz, csak igen kis mértékben különbözik Avancinus szövegétől.

Argumentuma így hangzik: „Bertulfus e Germania Princeps in terram sanctam peregrinus Coniugem suam Ansbertam Ministris commendat. Peregrinus a Barbaris in captivitatem trahitur. Aerumnas suas e carcere ad Ansbertam perscribit, illa simulantem adventus sui excusationem reponit; mutato tamen habitu et fidicinam mentita se mari committit, et feliciter ad locum appellit, quo vincitus tenebatur Bertulfus.

Hic incipit poesis.

Musicae nomine insinuat se in aulam Tyranni, adsciscitur in Ephoebum; arte sua lucratur Regis gratiam, et impetrat sibi Bertulfum donari. Nacta fugiendi occasionem, eripit se suumque Bertulfum ulteriore poeae. Dum Bertulfus Ansbertae suae sed sub virili habitu sibi ignota, contra Ansbertam de fide non servata queritur, agnoscit tandem eam ipsam esse Ansbertam. Hinc quae gaudia? qui affectus?”

Ehhez teljesen hasonló esemény történik a pálos *Omnia vincit amor* című darabban, mely Avancinus szövegének mintegy kétharmad részét szó szerint is átvette. Alapvető változtatásokkal mégis!

A dráma szereplői más nevet kaptak. A főhős (Bertulfus—Polidorus) nem a Szentföldön esik fogságba, hanem a török ellen vonuló magyar vitézek egyikeként, Solimanus foglyaként kerül Konstantinápolyba. A főhős tehát nem németországi fejedelem, a foglyok mind magyarok. Polidorus és Arscandas-Cassandra (Avancinusnál Ansberta) Magyarországra igyekeznek, oda érkeznek haza, nem találkoznak német kereskedőkkel.

A pálos drámában nincs allegorikus előkép, és ennek folytatásaként a felvonások végén nincsenek mitológiai morális fogalmakat megszemélyesítő alakok; a két szerelmes és ezeknek a képzelt alakoknak az éneke, a chorusa hiányzik. (Ezek helyett kerülhettek a pálos darabba a közjátékok!) Nincsen Epilogus sem.

A pálos szerző elhagyta Avancinus darabjának több jelenetét, másokat összevont. A főcselekmény azonban változatlanul megmaradt. Az I. actus első scenájában a főhős ugyanúgy panaszkodik felesége vélt részvétlenségén. Mindkét darabban a feleség ura kiszabadítására érkezik a barbárok kikötővárosába, illetőleg Konstantinápolyba. Nevet és ruhát cserél, muzsikájával bebocsátást nyer. Mindjárt meglátja a foglyokat, közöttük az urát. De a pálos darabban a foglyoknak, az urának nem kell megküzdnie a vadállatokkal, így az I. actusból három jelenet elmaradt. Helyébe a szerző már az első felvonásban átadta a főhősnek kenyérbe rejtve az álműködésben lévő feleség levelét, és már itt vagyunk tanúi, hogy ez majdnem elárulja magát, megsajnálván a sorsán kesergőt. Ezek a forrás második felvonásából kerültek az elsőbe. Avancinus drámájában a foglyok itt söprik a palota udvarát, itt figyel a hősnő az oszlopok mögül.

A második felvonásból is elhagyott a pálos szerző három jelenetet, mely a vadászatról szólt. Azzal kezdi a II. actust, hogy a szultán születésnapján három magyar foglyot szándékszik megöletni. A kocka nem kedvez a főhősnek. A feleség előlép, és magát ajánlja áldozatul. Nem értik a szeretetnek ezt a furcsa megnyilatkozását, mindketten börtönbe kerülnek.

Mindkét darabban az áruhás úrnő kísérője most a teendőkön töpreng, mikor váratlanul segítségére jön az udvar egyik főembere, aki titokban katolikus, és segítséget ígér.

Megy is, hogy jobb reményekkel biztassa a börtönében éppen a kenyérben kapott levélen elmélkedő halálraítéltet, majd a szultán felderítése céljából figyelmébe ajánlja a szultántól tömlőbe vetett énekes lantost. Ennek énekével annyira sikerül felvidítania a szultánt, hogy bármilyen kérése teljesítesékeppen, a szabadítójának kilétéről mit sem sejtő rabot kihozza a tömlőcből. Ez hű szolgájának ajánlkozik, mindkettőjüket eltölti az egymás iránt érzett szeretet.

Elmaradt a pálos darabból az udvari zenészek, énekesek irigykedő féltékenysége a hösnőnek a szultán előtti sikeres szereplése miatt, amely motívum Avancinus darabjában végig megfigyelhető. Nyolc jelenet helyett a forrás harmadik felvonásából a pálos drámában hat maradt.

A negyedik felvonás első jelenete a forrásul szolgáló darab negyedik jelenetével egyezően kezdődik. A börtönből szabadultakat a Magyarországra való visszatérés foglalkoztatja. Jókor jön az udvarba a perzsa követség érkezésének híre, mivel a kapunyitás dolgát az őket eddig is segítő udvaroncra bizzák. Ez ráveszi őket a szökésre, és kimennek a városkapun, mialatt a perzsa követség bevonul.

A követ ajándékokat ad át a szultánnak, ura jókívánságaival együtt. Nagy a barátkozás, vigadozás, tánc. A szultán kedvenc lantosát hivatja, de ennek érkezése helyett a szökéséről értesítik. Felháborodik, hogy ilyen méltatlanul visszaéltek jóindulatával, parancsot ad elfogatásukra az őket segítő udvaronccal együtt, és nyomban maga elé citál, megölet három magyar mágnást.

Ebben a felvonásban is sok a szövegegyezés, annak ellenére, hogy a szerző 11-ről hatra rövidítette a jelenetek számát, azzal együtt, hogy az Avancinus-féle darab ötödik felvonásából két jelenetet ide emelt át, és itt adja elő a perzsa követ ajándékait, meg itt látjuk a szultán felháborodását, halljuk a szökevények üldözésére vonatkozó parancsát. (A forrásban az ötödik felvonásnak ezt követő jeleneteiben arról is értesülünk, hogy az üldözők hajóját vihar süllyesztette el, tehát sikerült a menekülés.)

A pálos darab ötödik felvonásának első jelenetében a szökevények már Magyarország határánál vannak, a forrásnak tehát azt a jelenetét, melyben német kereskedők találkoznak a szökevényekkel, és közölnék téves híreket a hercegről és a feleségről, a pálos szerző szintén elhagyta. Avancinus drámájával megegyezően azonban a pálos darabban is Polidorus inkább akar a férfinak vélt Cassandra szolgálatában maradni, mint feleségéhez visszatérni. Iránta semmi szeretetet nem érez, nem tekinti feleségének. Ekkor, az utolsó jelenetben fedezi fel a ruhát cserélő Cassandrának az imént megtagadott Arsandát.

Kétségtelen, hogy a pálos dráma szerzője Avancinus drámájából vagy annak eddig ismeretlen változatából állította össze darabját. Jó szerkesztő készséggel szűrte ki a megmagyarított témába nem illő mozzanatokat. A latin nyelvű előadást az egyik legjobban sikerült magyar közjáték-jelenettel fűszerezte.

ELŐADÁS

A címlapon olvasható, hogy a pálosok sátoraljaújrhelyi gimnáziumának az ifjúsága adta elő a darabot 1765-ben, valószínűleg farsangkor. Az előadáson három olyan diák szerepelt, akik játszottak az ez évi február 19-i előadáson, a *Bachus*-ban. Boronkay Pál és Szikszai Gáspár a latin nyelvű fődarabban, Torkos Mihály az interludiumban lépett fel. Ez utóbbi mindkét darabban a komikus szerepet játszotta, *Bachus*-t, illetőleg *Procust* személyesítette meg.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Kiadásunkban megtartottuk a kézirat helyesírási, hangtani sajátosságait. Itt is nehézséget jelentettek a szökezdő kis- és nagybetűk közti átmenetek. A szomszédos betűkből kiemelkedő szökezdő betűket nagygyal irtuk. A szereplők nevét mindig teljes alakban közöltük, és a folyamatos szöveget a szerepek szerint bekezdésekre tagoltuk. A közjáték férj és feleség szerepnevét nem egységesítettük. Az intermedium I. actusában a leendő férj PROCUS, a feleség FILIA formában, a további két actusban viszont MARITUS, illetőleg UXOR néven szerepel. A megértésben ez a körülmény nem okoz bonyodalmat. A hiányzó szerepneveket pótoltuk, néhány szöveghibát kijavítottunk. Ezek szerepelnek a lapalji jegyzetekben. A középpontozásban a mai gyakorlatihoz igazodtunk. A mondatokat, vesszorokat mindig nagybetűvel kezdjük. A latin főszöveghez nem, de a magyar nyelvű közjátékokhoz nyelvi, tárgyi magyarázatot adunk.

A fődarab szereplőit a kézirat a címlapon tartalmazza. Ennek *Argumentuma* után a közjáték *argumentuma* következnek. Ezt követi az intermedium szereposztása. Kiadásunkban a szerepeket az *argumentumok* előtt közöltük, és nem sorszámoztuk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

480—481 *revisio* *alkalmatosságával akarom repraesentálni Armalisomat* — a felülvizsgálat alkalmával akarom bemutatni nemesi leveletem.

492 *exceptio* — kifogás

495 *Porcus juris* — *Corpus juris* helyett, mely a magyar nemesi jogszabályok, törvények gyűjteményét jelenti.

500 *comprehendáltottnak a' Diploma ténorában* — benne foglaltatnak az oklevél rendjében.

507 *praecautiora* — elővigyázatosságból

551 *Consolaltatom* — megvigasztalódom, örvendek

897 *Faggattya* — szorítja, bántja

1201 *Kristérozták volna meg a Kend fenekét* — beöntést adtak volna.

1220 *bornemisza* — visszája értendő: borissza

1224 *Jász* — gyász

1252 *Kolláncok* -- kullancsok

7.

HARMADIK ISTVÁN

SÁTORALJAÚJHELY, 1775

HARMADIK ISTVÁN

VISZA NYERT KIRÁLI BIRODALMA

Mellyet Szomorú Játékban Elő-állított az Harmadik és Negyedik Oskola-béli Ifjúság Sátor Allya Uj-helyben. M. DCC. LXXV. Kis Aszszony Havának dik Napján.

A' játék állapottya.

Harmadik István Király, második Géjza Királynak Fia, Mánuel Tsászárnak hatalma által meg-fosztatott Királi birodalmátúl; kinek helyében negyedik István, az említett Géjzának testvére emeltetett fel a' Trónusban. Ennek tudni-illik negyedik Istvánnak (kit a' neveknek különböztetésére, és a' játéknak
5 könyebb értelmére Géjzának nevezünk) erőszakos Urasága, Hazájutul el-pártult kegyetlensége, a' Görögökkel öszve kötött szövetsége annyira birta a' Magyarok szivét, hogy negyedik Istvánt le-vetnék a' Királi Székbül, és az Görögök meg-tzafolására harmadik Istvánt hajdani Trónusban helheztenék. Igy irnak ezen történet felül a' többiek közöt Bonfinius és Palma hiteles írók. A
10 Játéknak pdig helye Buda Városa.

Játszó Személyek.

	ISTVÁN KIRÁLY.	Örmezey László.
	ISTVÁN KIRÁLYNAK FŐ VEZÉRI.	Ormoss Imre.
		Tsászár Sámuel.
15	BÉLA HERTZEG.	Smilnyánszky János.
	GÉJZA KIRÁLY.	Kertész István.
	GÉJZA KIRÁLYNAK FŐ VEZÉRI.	Kéry Benjamin.
		Popovits Naum.
	PALAEOLOGUS GYÖRGY Mánuel Tsászár követe.	Bossányi Tamás.
20	NÁDOR ISPÁN	Novák János.

Ezek után Következnek a' Tántzosok, Énekesek és Katonák.

ELSŐ VÉGEZÉS

Hét ki-menetelben Követközendő képen.

I.

25 István Hertzeg el-vesztett Királsága miát téveleg reményében, és sok Gondolatok habjaival hányottatik. Kit Bathur, egyik Fő-vezére gyötrelmes ügyében az egekkel, és Magyarok hivségével ápolgat. De

II.

Még ennél is nagyobb vigassággal táplálya el-bádjott Szívét Varda a' Másik Fő-vezér, mert hirül hozza: hogy Ország Nagygyai Géjzának erőszakoss Uraságát tovább nem Szenvedik, mert egyedül Manuel Tsászárnak hatalma emelte volna fell a' Tronusra.

III.

30 Ezeket meg Sajdétván Béla, hivságos kérkedéssel gyönyörködő, Géjzát fenýeti, hogy se Királi Méltósságával, se Istvánnak maga meg alázásával ne ditsekednek, mert titkos veszéllét által látya Királságának.

IV.

35 Mánuel Tsászár nem várván hogy a' Szerentsének napja el-nyugodjon, és Géjza le-nyomattassék birtokábúl, követye által kéreti a' meg ígért Sclavoniának Roppant Városit, mellyeket Géjza nagy Szivességgel által adot a' követnek, ambár Vardá, és Bathur Istvánnak Fő és hiv Vezéri ellent állanak. Ennek okáért.

V.

40 Mind a' két emlétett Vezér vádolja Géjzának a' Görögökhöz el-hóldúlt Szivességet, és öszve kaptolt erővel ki ki meg tzáfolására gyullyasztya Szívét. Hogy azomban elejét vehessék, ha mi álnak fogás rejtekezne Géjza ajándékinak Szivessége alat, a' Nádor Ispánnal osztyák tanátsokat, kit is arra kizstenek. hogy Istvánt ugy mint Királ Fiát ujon ditsőséggel vezérelle a' Tronusra.

VI.

45 Ezeknek értelmes Okoskodásin meg indulván a' Nádor Ispán fel lászéttya a' népet Géjza ellen, és Istvánnak oltalmára hodétya, mely Szerentsés hirrel István Hertzeget tudósitya.

VII.

Füll hegygyel meg Sajdétya Géjza Ország Nagygyainak ellene indétandó párt ütését, már holdúl, már hévül, és Aladár titkoss tanátstsával közli dolgát, kitül megértvén mi veszél rejtőközne a titokban, végző ostromlásra vitattya dühösségének fulámját.

MÁSODIK VÉGEZÉS

I.

- 50 Géjza látván raboskodnyi sérült Királságát, tudakozza Bánfi Vezérétül mi ok indétaná a' meg Szédült népet illy vak merőségre, hogy ötett Királylyának nem ismérné? mivel hajdanyi törvénye a' Magyar Országnek Király Testvéjének, Király Fia előtt adta a' Koronát? Bánfi a' több okok között azt hozza elől, hogy kárhosztatná az Ország Görögökhöz mutatott hajlandóságát Sclavonia
55 ajándékiban, most pedig Féltené Dalmatziának lebbegő vitorlyáit.

II.

- István Hertzeg akarván tapasztalni a' Nádor Ispán Szivess barátságát, ki sajtolja belőle, ha akarna-é mind ara állani, mellyel biztatta réményét? tudni-illik: akarna-é Fáradozni Királyságáért, és ha arra kelne a' dolog kész volna-é ártatlan vérét érte ki ontani? a' Nádor Ispán fogadja, hogy meg látondgya Szándékának meg érdemlett pontyát, mert ő fel áldozza magát akár mely iszonyatos
60 halálnak markában. És azért fell fegyverkezteti tüstént méltó ditsőséggel a' feleseket.

III.

- Géjza nem Várván utolsó romlását Méltóságának, most ijeszgetésekkel, most ígéretekkel Zaklattya a' Vezéreket. Elsőben Vardát Simogattya mézess beszédjével, de atzélós főre akadván, füstben tűnt minden igyekezete.
65

IV.

Próbálja másodszer a' Nádor Ispánt-is de Kétes beszédjével el-amétya a' Királt. Azonban:

V.

Buda fel Zendülésérül támod a' hir, és hogy nevelkedne dühöss párt ütése.

VI.

70 Ismét hire futamodik, hogy engesztelhetetlen legyen örökre István Hertzeg, és hogy utolsó haragjának tüzét, s' — öldöklő pallosát semmi meg nem gátolhatná.

VII.

Látván Géjza el-nyomattatni már Királi vóltában, Mánuel Tsászárhoz Veszi Szaladását, kinek hatalmával igéri, hogy meg tronfolná üdő jártában a' Vérengzőknek makáts ravaszágát.

HARMADIK VÉGEZÉS

I.

75 Varda Hazájának heveskedő buzgóságátúl el-ragattatván, el-tekéllet Szándékkal azon vagyon, hogy meg ölje Géjza Királyt. Azért Aladár titkos tanátsának téteti magát, hogy oldalához férhessen. Gondolván hogy Palotájában találná, oda Veszi utát, de István Királyban akad, kinek midőn néki Szegezi Kard atzélját, István szavárúl meg ismérteti magát, és Vardát
80 Géjza el-menetelérül tudósétya.

II.

István Király öröm, és félelem között haboskodik. Örvendez egy részrül: mert tapasztalja melly bokrossan lövöldözné hozzá az Szerentse nyilait meg nyervén Szándékának tzélját. Fél más részrül: ne talántán Géjza és Mánuel ellene törése gerebet Vessen el nyert Királyságában. Ezeket értvén a' Nádor Ispán biztattya
85 a' Királyt, hogy meg ne ütköznék e hivságos rettegésnek árnyékátúl.

III.

Aladár tudósétya Bánfit Istvánnak Királi méltóságárúl; Bánfi pedig Aladárt Mánuel követtyének jelen léterül.

IV.

A' követ Monárkájának akarattyát jelenti István Királynak, hogy Magyar Ország törvénye Szerént Géjzára Szallandó vólna az Országlás, mert Király
90 testvérét, nem fiát illetné a' Magyar Korona. Máskülömben kard atzél választaná-meg, Király mellyik leendő vólna.

V.

Ezen a' Király, és a' több Vezérek meg ütköznek, és végző ütközetre forrasztyák Sziveket.

VI.

El érkezik Géjza nagy Görög Segedelemmel.

VII.

95 István Király rendbe Szedi el-intézet táborát, és Géjzával meg ütközik, bizonyos vagy győzni erősséggel, vagy el-veszni ditsőséggel. De hanyatlani kezdé Géjza Seregének gyorsasága. Azért kétségben esvén Géjza ne talántán István hatalmában essen, Görög tartomány felé intézi Szaladását.

100 Mellyek ha mind úgy nem vóltanak-is a' Játéknak rendesbb ki menetelére álléttatnak.

A MŰ ADATAI

Az eddig ismeretlen dráma szövege még nem került elő. Nyomatott programja maradt csak ránk. Ez Bernát Ferenc zempléni alispán XVIII. századi kéziratosokat és nyomtatványokat tartalmazó gyűjteményében található a Tiszáninnen Református Egyházkerület Nagykönyvtárának (Sárospatak) Kt. 2129. jelzetű kolligátumában a 142. szám alatt. Terjedelme két főlíólevél.

SZERZŐ

Sem a szerzőről, sem a játék rendezőjéről nincsenek adataink.

FORRÁS

A szerző a címlapon Bonfinire és a jezsuita Palma Károly Ferenc munkájára (*Notitia Rerum Hungaricarum*. 1—3 köt. Nagyszombat 1770) hivatkozik: „Igy irnak ezen történet felül a' többiek között Bonfinius és Palma hiteles írók.” Bonfini azonban nem beszél a királyságért folytatott küzdelemről. Palma elég részletesen szól róla. Innen vehette a játék írója, hogy IV. István („kit a' neveknek különböztetésére és a' játéknak könyebb értelmére Géjzának nevezünk”!) Mánuel görög császár segítségével megszerzi magának a trónt, hogy vele szemben a magyarok újra trónra ültetik III. Istvánt, aki a görögöktől segített IV. Istvánt csatában legyőzi. Míg azonban Bonfininél kizárólag a Dalmáciáért folyó küzdelmek, és Palmánál is a Szerémségért, a dalmát partokért folyó harcok, Mánuel császárral való traktát a főmondanivaló, szerzőnk a koronáért folytatott belső szervezkedésre helyezi a súlyt. Mindkét király mellé új alakokat teremt, fővezéreket, akikről a források mit sem tudnak. Hogy Bonfini, Palma tulajdonképpen nem is tekinthetők forrásnak, maga a szerző ismeri el a program utolsó mondatával: „Mellyek ha mind úgy nem vóltanak-is, a' Játéknak rendesbb ki menetelére álléttatnak.”

ELŐADÁS

A sátoraljajhelyi pálos gimnázium harmadik és negyedik osztálya adta elő 1775. augusztusában. A pontos nap helyét a nyomtatvány üresen hagyta.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Hűen közöljük a nyomtatványt. De a sajtóhibákat kijavítottuk: Palaeogolus (a „játszó személyek ” közt), Hazájátul-el pártult (5. sor), Királylának, mivel (51—52), Feltené (55), ki o' tatni (59), aldozza (60), fustben (65), lövöldözne (82), ehivságos (85). Az ó, ű betűket a mai szokásnak megfelelően vettük hosszú vagy rövid hangnak.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

23 *István Hercege* — István hercegnek nevezték III. Istvánt, mikor testvére, II. László javára elállt a királyságtól, azzal, hogy ő követi majd a trónon.

81 *haboskodik* — ingadozik, habozik

84 *gerebet vessen* — gátat vessen

**KIRÁLYI TANINTÉZMÉNYEK
SZÍNJÁTÉKAI**

„Magyarországon 1773-ban 31 jezsuita oktatási intézményt, gimnáziumot és akadémiát, valamint 9 nemesi konviktust talált a jezsuita rend feloszlását elrendelő pápai bulla.” (MÉSZÁROS István: Az iskolaügy története Magyarországon 996—1777 között. Bp. 1981. 658.) A rend jelentékeny vagyonából tanulmányi alapot képeztek, ebből tartották fenn a volt jezsuita iskolák utódjait, melyeket központi állami igazgatás alá vettek, s *királyi tanintézmények*nek neveztek. A jezsuita tanárok nagyobb része világi papként a helyén maradt, és még a mintegy hároméves átmeneti idő után is sokan tanítottak. A gyökeres átalakulás az 1777-i *Ratio Educationisszal* köszöntött be. Ez számos változtatást hozott az iskola- és tanrendszerben. Megmaradt azonban a katolikus tanintézmények nevében a *királyi* jelző.

NAGYVÁRADI ARCHIGYMNASIUM

A váradi jezsuita gimnáziumot a rend eltörlése után Patachich Ádám püspök vette gondjaiba. Az új tanárok az egyházmegye világi papjaiból kerültek ki. Az 1776. szeptember 5-én a gimnáziumban játszott *Caracalla* c. tragédia nyomtatott programjának a címlapján „regio-principale et episcopale Gymnasium”-ként említik. 1777. november 27-én reformált főgimnáziumként (*capitale gymnasium*) kezdte az új iskolai évet. Ezt a nevet rövid idő múlva az *archigymnasium* váltotta fel. Hatosztályos gimnázium volt, melyben 1776/77—1808/9 közt pályázat útján kinevezett tanárok működtek. Ezután a jászói premontrei prépostság vezette az iskolát. (Vö. KRAUSZ Godofréd: A nagyváradi tanintézetekre vonatkozó történelmi és statisztikai adatok. Nagyvárad, 1867. — CSÉPLŐ Péter: A nagyváradi r. kath. főgymnasium története. A jászóvári prem. kanonokrend nagyváradi főgimn. ért. 1894/95.)

8.

**SZLUHA DEMETER
PÁSZTORI JÁTÉK**

1781

PÁSZTORI JÁTÉKBAN LE-ÁBRÁZOLT ÖRVENDETES KÖSZÖNTÉS,

Melly Nagy Méltóságú és Fő Tiszteletű Kollegrádi Gróf

Kollonitz Lászlónak,

Ő Ekstzellentziájának, Záy-Ugrótz örökös Urának, Nagy-Várad Püspöknek, Olomútz Kanonoknak, a' Római Tsászári, és Apostoli Királyi Felség' leg-belsőbb Titkos Tanátsossának, úgy- mint Kegyelmes Urának, midőn Ő Ekstzellentziája a' Károly-Fejérvári Püspökségről a' Nagy-Várad Püspökség-re ditsősségesen bé-helyhezttetne, Mély alázatossággal bé-mutatattott.

Bálent Ignázt János Nagy-Várad Könyv-Nyomatató-által.
1781.

A' Játéknak állapotja

Midőn a' Pásztorok az előbbi jeles Elő-Járójokat Melibeust el-vesztvén árvaságokon keseregnek; értik Apollótúl, hogy Dafnis küldtetett Melibeus helyett a' Pásztorok új vezérjének. Mellyet hallván örvendeznek, és az ő illendő bé-fogadásához készülnek. El-érkezik azonban Dafnis, kinek midőn magokat a' Músák ajánlyák, el-érkeznek a' Pásztorok-is, és Dafnist nagy örömmel köszöntvén, azt Elő-Járójoknak esmérik, és ajándékjokat néki bé-mutatyták.

A' Játékban fen forgó Személylek.

10 DAFNIS. A' Pásztorok' Feje.
Pásztorok: KORYDON. MOPSUS. TYTIRUS. PALAEMON. MOPSULUS.
APOLLO.
Músák: KALLIOPE. MELPOMENE. ERRATO. TALIA. KLIO. URANIE.
TERPSIKORE. EUTERPE. POLYMNIA.

ELSŐ KIMENETEL

15 Midón a' Pásztorok Meliboeus el-vesztésén keseregnek.
KORYDON, MOPSUS, TYTIRUS, PALAEMON, MOPSULUS Pásztorok beszélgetnek.

KORYDON

20 Megyek! és ki-öntöm szívemnek gyötrelmét,
Hogy könnyebben tűrjem epezstő sérelmét,
A' setét barlangok hallják panaszimat,
Kettőzzék hangjokkal zokogásaimat.
Mert minekutánna Meliboesunkat
Atyánkat, Fejünket, és Elő-Járónkat
El-vitték az Egek, ide 's tova szélllyel
Lézzeg a' nyáj, bolyong, bámúl, és tsak fülel.

TYTIRUS

25 Sajdétod Korydon nem de hogy a' nyájban
Semmi vidámság nints? sem a' Pásztorokban?
O Korydon a' mi gyenge Bárányinkban
Ez után lesz még kár, 's a' mi Juhainkban,
30 A' minap-is egyik két fiakat ellett,
De mind a' kettőnek el-vesznie kellett,
Mihelyest az Egek Meliboeusunkat
El-ragadák töllünk, mi boldogságunkat.

MOPSUS

35 Nehezen tűröd ezt jól tudom Tytire,
De én-is sajnálva tsak azt veszem észre,
Hogy a' füvet a' juh kelleetlen harapja,
Még a' zánótot-is félénken arattya,
Igy el-vész a' tejek, és meddők lesznek,
A' gyenge bárányok egy lábíg el-vesznek.

KORYDON

40 Ki adgya már vissza Mopse örömünket?
Vidám óráinkat, és víg életünket?
Tudom, jut eszedben még közöttünk lakott
Fő Pásztorunk, 's velünk gyakran nyájaskodott,
Mennyiszer a' Hársfák hives árnyékában
Dudád utánn jártunk lejtőket a' tántzban.

MOPSUS

45 O Moliboee tehát így szomorítsz minket!
Minden vigasságtúl így fosztasz bennünket?
Ah még velünk voltál bezzeg erdeinkben,
Tsörgő forrásinknak hives völgyeiben,

50 Tsak a' madaraknak édes tsatsogása
Hallatott, 's Pásztorok szép forollyalása.
El-múltak mind ezek, miolta tégedet
El-vesztettünk, és nem láttyuk személyedet?
Mit vétettünk Egek! hogy így büntettetünk,
Illy nagy árvaságra Pásztorok vettetünk?
55 Hiszen most töltötted volna még vigszágban
Velünk együtt élted, tágas kalibádban
Tsak hagy Meliboee téged irégylettek
Minékünk az Egek, 's azért el-is vittek.

MOPSULUS

Mond-meg mát Palaemon mi van egyéb hátra?

PALAEEMON

60 Azt kérdezed töllem mi van egyéb hátra?
Szomorkodni fognak erdők ligetei,
Folyó vizeiknek kies szigetei,
Nem hangzanak versel búsuló tanyáink,
Édes dúdolással szomorú aklaink.
65 Amyntás hátrább hágy tudom ugrásában,
Deli Alexis-is lejtő járásában,
El-lankad forrásink kedves frissessége,
A' folyásban siető kész elevensége,

TYTIRUS

70 Vallyon lesz-é vége szomorúságunknak?
Vagy talán végit sem érzük bánatunknak?
A' Hold már százszor-is üreges szarvait
Mutogattya, s' tölti fogyatkozásait,
A' Nap-is mát ötször sebes lovaival
Kerüli a' földet sütvén sugárival,
75 De mindazonáltal az Ég tsak nem derül,
Sőt mindég homályosbb fellegekben merül,
Nem-is fúvallik az Nap-enyészeti szél,
Hanem a' zúr zavart szerző éjszaki szél.
Mert Meliboeousunk, kit láttunk örülve,
80 El-tűnt, 's minket hagyott bánatba merülve.

KORYDON

Tsudálhatta ki ki annak okosságát,
Nemes elméjének szorgalmatosságát,
A' természet dolgát úgy senki nem tudta,
Az Egek forgásit éppen ki-tanulta,
85 Fészket vert szívében minden erkölts, 's jóság,
Irgalom, kegyelem, tisztaság, bátorság,

90

Várad Megyének ki-terjedt határin
Ezen erköltsökkel ragyogott halmain.
Holott mint Fő Pásztor kormányozta nyáját,
Intette Pásztorit, szerette minnyáját.

TYTIRUS

De mit fárasztjátok kérlek eszeteket,
Hadjátok-el inkább bajos verseteket.
A' versnek akkor vólt kelete,
Még Meliboeusunk azokat éltette.

95

MOPSUS

Jól mondod Tytire íme' furollyámat
Én ide akasztom.

TYTIRUS

Én-is a' dudámat,
Ez örökös jele keserűségemnek
Béllyege hozzája vólt szívességemnek.

MÁSODIK KIMENETEL

100

Értik Apollótúl, hogy Dafnis küldetett a' Pásztorok' új Vezérének,
mellyet hallván, örvendeznek, és az ő illendő bé-fogadására sietnek.
Az előbb beszélgető Pásztorokhoz járúl Apolló.

APOLLÓ

Jó napot Pásztorok, miért szomorkodtok?
Mért nem inkább bátran tapsoltok, 's vigadtok?

TYTIRUS

105

Ah! akárki vagy, de engedd enyhíthessük
Szívünknek fájdalmát, azt emlegethessük
Elménknek örömét el-vitte magával
Meliboeus, 's többé nem mulat nyájával,
Ő volt minnyájunknak fő gyönyörűsége,
Öröme, példája, kintse, reménsége,
110 Tőle meg-fosztatván, búsulunk, kesergünk
Hegyek, völgyek között gyötrődünk, tekergünk.

110

APOLLÓ

Igaz okát látom keserűségteknek,
De azért száradjon könyve szemeteknek,
Nagy vólt Moliboeus, meg-kell azt vallani,
115 Őtet gyönyörűség vólt látni, 's hallani,

115

De mivel az Egek' kegyes rendelése
El-vitte azt, 's történt fellyebb emelése,
Légyen elméteknek tűrő tsendessége,
'S telik sziveteknek kívánt remensége.
120 Ime', bús Pásztorok, örömet hirdetek,
Azért szavaimra jól figyelmezzetek.
Meliboeus helyett Dafnis rendeltetik,
Fő Pásztornak, 's ide Váradra küldetik,
Ez Erdély Országának bértzes hegyeiben,
125 Fő Pásztor őrzötte nyáját megyeiben.
Ott létében szépen gyarapodott nyája,
Egy bárányt sem sértett a' farkasnak szája.
Az Anya sem bánik szebben gyermekivel,
Mint ez bánt nyájával, 's Pásztori népével.
130 Ez eredetiért, jámbor erköltsiért,
Tiszta életiért, nagy böltességiért,
Isten 's ember előtt kedves, kellemetes,
Más Országokban-is hires, 's nevezetes.
Tehát ez fogja most az Váradi megyét
135 Kormányozni, 's helyesbb rendben hozni ügyét.
Ez építi lábra a' roskadt aklokot,
Pásztorok tanyáit, 's más Juhász házakat,
Ez alatt a' körmös farkasok' tsordája
Fogy, de szaporodik a' juhoknak nyájja.
140 Ez mihelyest itt lesz, Váradnak vidéke
Meg-újúl, 'vidámúl a' Keres mellyéke.
Azért virágokat a' földre hintsetek,
Füvet, zöld gallyakat útakra vigyetek.
Készüllyetek tehát bé-fogadásához,
145 Illendő dolog ez Fő Méltóságához.

MOPSUS

Isten gyanánt látunk illy jó beszédédért,
Ugyan honnét tudod? beszéld-el lelkedért.
Tehát el-jön Dafnis,

APOLLO

El.

MOPSUS

Az-é ki Erdélyben
Fénylett erköltsivel, Fő Pásztori Tisztben,

APOLLÓ

150 Ugyan az a' Dafnis.

MOPSUS

O szerentsés óra!
Örömünk kezdete, és napoknak Ura.

APOLLÓ

Ti, azonban Ifjak, örömben öltözvén,
És a' többeket-is kedvre ösztönözvén,
A' víg énekléstül nyelvetek habozzon,
155 A' Síp, Lant, és Duda illik fáradozzon.
Mopse te lész első, ki Dafnist diszesen
Köszönteni fogod, beszéllvén eszesen.
És mondani fogod a' több társaiddal,
Dafnis örökösön élyen Pásztorival.
160 Ezek végben menvén, ki ki jó szándékkal
Fogadgya, 's tisztelye tsekély ajándékkal.
Semmit ebből senki éppen el ne hadjon;
Én megyek, az Isten veletek maradjon.

KORYDON

165 Pásztorok öröme ki illy vígassággal
Gerjeszted szívünket illy nagy boldogsággal.

PALAEEMON

Ugyan ki vala ez Korydon?

KORYDON

Nem tudom,
Talám Mercurius?

TYTIRUS

Én így okoskodom,
A' nagy Apolló vólt, kézi ija vala,
És tollas nyilakkal tündöklött oldala.

PALAEEMON

170 Igaz! Apolló vólt, ő a' Pásztoroknak
Baráttya, sőt gyakran pajtársa azoknak.

MOPSUS

De ne mulatozzunk, lássunk dolgainkhoz,
Dafnis majd meg-jelen, 's bé-lép aklainkhoz.

HARMADIK KIMENETEL

El-érkezik azomban Dafnis, kinek midőn magokat a' Músák ajánlyák.

APOLLÓ

175 Parnassus lakosi, Musák lantotokkal
Gyertek, mulassátok Dafnist hárfátokkal,
Ime' kit minnyájan vártunk igen nagyon,
Szerentséssen el-jött, 's ihon jelen vagyon.

KALLIOPE

180 Dafni ékességünk, 's örömünknek fénye,
Üdvözlégy Músáknak egyetlen reménye.

DAFNIS

Kedvesen fogadom köszöntéseketek,
És nagyra betsülöm tiszteleteteket.
Ugyan mi az oka, hogy illy ünnepléssel
Jöttök hozzám, 's láttok illy nagy szívességgel?

KALLIOPE

185 Mert a' Músák téged Attyoknak tisztelnek,
Kötelességeknek azért meg-felelnek.
Ez ám vig napjaink, 's boldogságunk feje,
Ez vig életünknek ohajtott eleje
Vedd-bé szívességét Dafnis' a' Musáknak,
190 Mellyel ma áldoznak ugy-mint gyámoloknak.
Mint a' Borostyán-fa tavasz melegével
Meg-újúl, úgy kedvünk Dafnis' itt Létével.
Most tehát o Músák Lantok, Sípok, Hárfák
Zengjenek, és Dafnist említsék, és szolgák.
195 Irassék a' mezző színes virágokkal,
Széllyel illatozván balzamos szagokkal.
A' bértzes erdőknek sűrű ligetjeit,
Tsörgő patakoknak árnyékos helyeit,
A' kis madaraknak kedves tsatsogási
200 Mulassák, 's nyelveknek ártatlan mozgási.

MELPOMENE

Arany ideje foly már Pindus hegyének,
Kívánt boldogsága Várad megyéjének.
Most más-képp' fénylenek a' napnak sугári,
Örömben öltöznek Váradnak határi.
205 Tapsol, 's örvend megyénk, mert maga gyámolát
Tiszteli, 's láttya már vigyázó Pásztorát.
Most már a' Músák-is szebb tekintetűek
Lésznek, Dafnist látván, 's vidámabb kedvűek.

ERRATO

210 Ó nagy erköltsökkel fénylő remenségünk,
Ugyan hogy tiszteljen méltán tsekélységünk?
Ha száz nyelvel bir-is kinek kinek szája.
De ditséretedben el-lankad minnyája.
Mert a hét jóságok te benned lakoznak,
A' kegyes gráziák nálad mulatoznak.
215 Első te előtted az ártatlan élet,
Tisztaság' szerelme, 's Isteni tisztelet,
Hogy ártatlanságod épen virágozzon,
Hogy el ne hervadjon, hanem illatozzon,
Érzékenységedet tartod zabolában,
220 És indulatidat kemény iskolában.
Mit szóllyak továbbá nagy kegyességedről?
Nagy emberségedről, 's egyéb erköltsidről?
Ki foglallya versben tselekedetidet,
A' két hazában tett jeles érdemidet?
225 Oh üdvözlégý azért minden ékességünk,
Örömünk, szerelmünk, és gyönyörúségünk.
Te léssz a' Músáknak Attya, Pártfogója,
Gyámola, védelme, és oltalmazója.

KLIO

230 Hanem ti emberi életnek bírói,
Élet fonalának metszői, fonói,
Három testvér szüzek, ó Parkák halljátok
A' mi könyörgésink, és helyben hadjátok!
Ah hogy Dafnis élyen azért esedezünk,
Sok századat érjen tenéktek könyörgünk.
235 Te Clotho ki fonyod életünk' fonalát,
Pörgessed szüntelen rokkádat, 's zabolát
Ne vess szép munkádnak, hanem hogy élhessen
Dafnisunk sokáig, fony néki kegyessen.
De te-is Lakesis meg ne únd munkádat,
240 Hanem azt folytatván, forgasd motóládat,
Hogy Dafnis' élete félbe ne szakadjon,
Hanem sok századot épen el-haladjon.
Te pedig ki — szoktad ollóddal metszeni
Életünk fonalát Atropos, tetszeni
245 Ha akarsz mindennek, el ne mesd fonalát
Dafnis életének, 's késtetvén halálát,
Ezer esztendőkre mi boldogságunkat
Terjesszed, meg-tartván drága Dafnisunkat.

DAFNIS

250 Nagy örömmel Músák tiszta szíveteknek
Látom bizonyosságát, szereteteteknek.
Azért tiszteletit kedvesen fogadom,
'S hogy azon örvendek, éppen nem tagadom.

THALIA

255 Ha érdeme szerént ditsérni kellene
Dafnist, egybe vetni több napot illene.
Dafnis' érdemeit, jeles téteményit,
Erdély Ország tudja, ki benne reményit,
El-veszté, 's sirattya, hogy édes Attyátúl
260 Meg-fosztatott, 's nem függ kegyes Pásztorátúl.
Gyula Fejér-Várnak minden ékessége,
És Alvintz Várának vég gyönyörúsége.
Gyászban borúlt, 's kedve vigasztalhatatlan,
Látván szerentséje hagy illy álhatatlan.
Valamint az árva gerlitze, melly párját
265 El-vesztette, búsúl, még kedvének tárgyát
Társát fel nem leli, úgy Erdély Orzágnak
Pásztori, 's juhái, a' szomorúságnak
Nehéz nyavalyáját szenvedik, Attyokat
Még fel nem talállják, Dafnist gyámolokat.
270 Fel-találtuk mi azt, azért az egeknek
Tömjényezzünk, 's hasznát gondviseléseknek
Tapasztalván, gyakor áldozatot tegyünk,
Dafnisért Istennek hálá-adók legyünk.
De ime' már siet a' Pásztori sereg,
Tapsol, 's az örömtül szíve nyelve pereg.

NEGYEDIK KIMENET

275 El-érkeznek a' Pásztorok, és Dafnist nagy örömmel Elő-Járójoknak
ismérik, és ajándékjokat néki bé-mutattják.

KORYDON

Dafnis oh örömünk! o gyönyörúségünk!
O szívünk' reménye! o nagy ékességünk!

MOPSUS

280 O Atyánk, pártfogónk, szószóllónk, szerelmünk!
O erős gyámolunk! hathatós védelmünk!

274 pörög [A rím miatt jav.]

TYTIRUS

Téged' óhajtottak már régen aklaink,
Szomorú tanyáink, és árva juhaink,
Mint a' fényes napnak ragyogó sugári
Oszlattyák a' ködöt, úgy megyénk határi
285 Meg-jelenéssel bújokat felejtvén,
Tapsolnak, inneplő ruhákban öltözvén.

DAFNIS

Kedvesim! híveim! igaz köszönettel
Veszem szívességtek', viszont szeretettel
Azt hogy meg-hálállyam, azon igyekezni
290 Fogok, mihest módodom arra fog érkezni.

PALAEEMON

Elég nagy ajándék o kedves Dafnisunk!
Hogy adattál nekünk Fejünk, és gyámolunk.
Áldott légyen az Ég, mellynek rendelése
Engedte, hogy légyen nálunk szemlélése
295 Drága személyednek, 's hogy árvaságunkat
Meg-szánván, meg-adta már boldogságunkat.
El-múlt hálá Isten' a' tél' keménysége,
El-oszlott a' föl'hők' durva setétsége.
Kedvez az időnek kellemetessége,
300 Vigasztal az Égnek fel-derült kéksége.

DAFNIS

Hogy bé-telleyesíttsem kívánságtok jöttem,
Hogy hasznára legyen nyájamnak küldettem,
Minden tehetségem hasznotokra lészen,
Szívem, nyelvem, kezem arra mindég készen.

MOPSUS

305 Élj tehát o Dafnis ezer esztendeig,

KORYDON

Életed terjedjen száz annyi ideig,

TYTIRUS

Száz tavasz újúllyon piros rózsáival,

MOPSULUS

Száz nyár bővelkedjék meg-ért kálászival,

PALAEEMON

310 Kedveskedjen ezer őszt ért gyümölcseivel,
Ugyan annyi tél-is tsikorgó jegével,
Őszítse a' földet, Dafnis egészségben,
Éllyen mint az alatt erőben, épségben.

MOPSUS

315 Az Egek vezérid, 's segédid légyenek,
És téged' mindenként boldoggá tégyenek,
Boldogitson az Ég áldással tégedet,
Meg-örökösítse szép híred', 's nevedet.
Úgy hogy azzal mi-is újulást vehessünk;
És régi ködünkből nap-fényre mehessünk.

TYTIRUS

320 Mint a' fát a' gallyak, kertet a' virágok,
Forrást az árnyékok, völgyet a' források
Ekesítik, úgy te Dafnis Pásztoridat,
Avagy édes Atyánk lelki fiaidat.
Vezérlésed alatt arany idők folynak,
325 Nem árt már a' körmös farkas az akolnak.
Nem fogja veszteni a' dögleletesség
A' juhokat, nem-is rontya a' rüh, 's éhség,
Ez után a' fű-is már hizodalmassabb
Lész, és a' juhoknak teje-is vajassabb.
330 A' juhok tejétől meg-hizik a' bárány,
Azért erszényünket meg-tölti az arany.
Nyájunk esztendőnként nagyon gyarapodik,
Az Őrzők, 's Pásztorok nyája szaporodik.
Fel fognak épülni romladék tanyáink,
Vagy meg-jobbbitatni hézagos aklaink.

KORYDON

335 O szemünknek fénye bár tőlünk lehetne,
És érdemed szerént eleget tehetne
Tsekélységünk.

DAFNIS

Azon ne töprenkedjeteK
Jó Pásztorok, elég ha szívből szerettek.

TYTIRUS

340 Piros, és jó izü almák a' kertemben
Mosolyognak, érett szilvák-is szememben
Tüntenek, ezeket tenéked ajánlom
Mást egyebemet-is tőled nem sajnálom.

MOPSUS

345 Vagyon én nekem-is egy rendes furollyám,
Mellyet hét sipokból mint atyámtól hallám.
Készített Arion, ezt ha nem utálod,
Tanéked ajánlom. Ha szívem vizsgálod
Inkább mint sem a' mit tsekély tehetségem
Adhat, kedves léssen ezzel-is hívségem.

PALAEEMON

350 A' két gedótskámát én-is az annyokkal
El-hozom Dafnisnak, előbb virágokkal
Azokat ékessen fel-tzifrázván, 's szépen
Meg-mosván, legyenek kedvessek e' képpen.

MOPSUS

355 Egy pár hatyú fiat én-is a' múlt héten
Fogtam a' nád között, 's már-is mind a' ketten.
Szelídek, ezeket ha kedvessen veszed,
Jó bizodalomban reménségem teszed.

KORYDON

360 Én egynehány vaját könyvező sajtokkal
Szolgállok, és lépes mézzel tölt tálakkal.
Egyik juhom alatt kettő a' bárányka,
Ennek mindenike igen szépen tarka,
Ezekkel ha Dafnis kedvedet találom,
Akkor én magamat szerentsésnek vallom.

DAFNIS

365 A' mit szívességtek eddig én nékem szánt
Köszönöm, egyéb gond engemet nem-is bánt,
Hanem mint hálállyam vissza szívességtek,
Mellyet ma mutatott hozzám mindenitek.

KORYDON

370 Először-is néked a' Pásztori nemünk
Magát örökösen ajánlya, örömünk
Te lész, kormányozzad tellyes hatalommal
Ügyünket, 's védelmezd hasznos szorgalommal.

PALAEEMON

De juhainkra-is kegyes szemmel tekints,
Azoknak épsége mint egy nemesebb kint
Szemed előtt légyen.

MOPSUS

Ah a' farkasoknak
Fészkeket, 's tanyáit más fene vadaknak
375 Irtsad, és fogyaszszad, hogy szaporodhasson
Juhainknak száma, 's több hasznot hajthasson.

TYTIRUS

De mit számlálod te ezeket szorgossan,
Holott minnyájan azt tudgyuk bizonyossan,
Hogy reménségünket tselekedetivel
380 Fellyül múllyá Dafnis, számos érdemivel.
Most tsak az a' tisztünk, hogy vígságban legyünk,
'S örömben öltözvén nagy inneplést tegyünk.
Ki ki koszorúval ékesíttse fejét,
Lejtőre, 's versekre készíttse erejét.

KORYDON

385 Pajtársok azomban ide kerededjünk,
E' hársfa árnyéka alá telepedjünk.
Méltóztassál te-is O kegyes Dafnisunk
Ülni e' pásitra, és mulatni nálunk.
Mopse, és Tytire az öröm éneket
390 Kezdyétek azomban mondván a' verseket.

ÉNEK

I.

Az Egek arany essőt harmatoznak,
Váradnak új fényt, 's örömet okoznak,
A' fellegeknek el-múlt setétsége,
Kedvetlensége.

II.

395 A' szomorúság vidámságra fordúlt,
Nem lesz már kedvünk az örömben tsorbúlt,
Nem hallatik most más az ének szónál,
És furollyanál.

III.

400 A' Pásztor örül, mert Elöl-járóját
Láttya a' nyáj-is bölts kormányozóját
Bírja, ki ötet szentül igazgattya,
És boldogíttya.

IV.

405 Még a' víg erdők zöld ágokat hoznak,
A' magas Egen tsillagok ragyognak,
Dafnis közöttünk élyen egésségben,
És ditsósségben.

V.

410 Még a' vadaknak lakni az erdőkben,
És a' halaknak úszni a' vizekben,
Tetszik, Dafnisnak hire nevedjen,
Meszsze terjedjen.

KORYDON

Még az ártatlan méhek a' virágból
Élnek, 's a' Ptrütskők a' tiszta harmatból,
Tartson Isten Dafnis.

APOLLÓ

Pásztorok elég már,
415 Mert a' Nap nyugottra, és éjtszakára jár.
Hanem ezen ditső napot örökössen
Üllyétek, elmében fen tartván erőssen.
O kegyes Dafnisunk vedd-bé víg elmével
Ezen tiszteletünk, mellyet mi jó szívvel
420 Tenéked áldozunk, e' tsekély munkánkknak
Tiszteleted' tárgya, 's tzéllya játékunknak.
Igaz tiszteletünk mentse hibáinkat,
'S jóra magyarázzad jámbor szándékunkat.

KORYDON

425 Ti már friss gyermekek a' tellyes juhokat
Hajtsátok haza, fel-fújván dudátokat.
El-múlt már a' napnak végső ékessége,
Légyen játékunknak-is már egyszer

VÉGE

A MŰ ADATAI

A Kollonitz László váradi püspök köszöntésére előadott pásztori játékot 1781-ben Nagyváradon kinyomtatták. Van olyan nyomtatott példány, melynek a címlapján a „Bálent Ignátz János Nagyváradi Könyv-Nyomtató-által 1781.” kolofon hiányzik, és a „Mély alázatossággal bé-mutatott” szövegrész után S. D. P. P. A. betűk olvashatók, feltételezhetően a Szluha Demetrius Professor Publicus Archigymnasii szavak kezdőbetűiként.

SZERZŐ

Szluha Demeter 1746-ban született Károly-Patyon. A pálosok rendjébe lépett, 1764-ben tett fogadalmat. Teológiai tanulmányait Pécsen és Nagyszombatban végezte. Ez utóbbi helyen szentelték pappá. Különböző helyeken működött majd mint hitszónok, majd mint tanár. Sátoraljaújhelyen, Nagyváradon tanított. 1792-ben Szekszárdon lett plébános, itt működött 1815-ben bekövetkezett haláláig. (FÁITH Lajos: Szluha György Dömötör. Életrajz. Tolnamegyei Közlöny 1890. 51.—1891. 3. számokban folytatásokban.) Szekszárdi plébánossága idején sokat tett a város oktatási ügyének előbbre viteléért, a szegények segítéséért. Püspöke esperessé nevezte ki, a király a madocsai apát címet adományozta neki, a pápa apostoli protonotáriussággal tüntette ki. Sír felirata így beszél róla: „In hac tumba jacet inutilis servi Dei corpus Georgii Szluha de Verbo olim professi Paulini, Professoris, tandem Abbatis de Madocsa et simul Parochi Sexardiensis per annos 27. Caeterum ipsius dexteritate, quod Basilica haec exurrexerit, ornamenta omnia procurata sint, per 27. annos scholarum solertem curam egerit, quod in Diaetis Regni prima linguae Hungaricae promotio ei tribuenda sit, patet coram tota Hungaria”. (BRÜSZTLE, Josephus: Recensio Cleri Diocesis Quinque-ecclesiensis, I—IV. Pécs 1876—1880. IV. 337.)

A *Pásztori játék*on kívül 1782-ben Nagyváradon kiadta azokat az üdvözlő beszédeket, melyek 1782. június havában hangzottak el Ürményi Józsefnek a Bihar megye főispáni tisztségébe való beiktatásakor. Erről így ír a Magyar Hirmondó 1782. 59. száma [Ürményi] „Elmenetelekor ismét a Váradi Tanítók közül, Szluha Demeter Remete Sz. Pál Szerzetbéli Pap, az 50-dik és következett Levelekbenn meg-irt jeles rendtartásokat magábann foglaló Verseit ő Nagyságának bé-nyújtotta. Mellyeknek-is ez a titulussa: T. n. Bihar Vármegyének Jeles Öröme...”

Kitűnt mint hitszónok; Szent Istvánról szóló, Budán (1798) és Bécsben (1799) mondott beszédei nyomtatásban is megjelentek. Érdekelte a magyar tudós társaság megalapításának kérdése (*Planum erigendae Societatis eruditae Hungaricae alterum elaboratius*. Bécs, 1790. — *Candidati erigendae eruditae societatis Hungaricae et ratio facti in promovenda, progressus*. Győr, 1791). Foglalkoztatta a cenzúra ügye (*Dissertatio de censura librorum perniciosorum*. Kalocsa, 1791). A tanügy terén cselekvőleg és írásaival buzgólkodott (*Puncta et animadversiones pro re litteraria per inclutum Regnum Hungariae*. Buda, 1790).

Megírta a pálos rend történetét. (*Compendium historiae sacri religiosi ac proprie Hungariae ordinis S. Pauli eremitaie*. Vác, 1804.)

FORRÁS

Annymira alkalomszerű a *Pásztori játéka*, hogy szerzőjéről nehezen képzelhető el, hogy írott forrásra támaszkodott volna. Az első kimenetel Patachich Ádámnak állít emléket. A második a távozás miatt érzett keserűség kifejezését és Apollónak az utódjáról szóló híradását tartalmazza. A harmadik az új püspök fogadására való készülődést festi. A negyedik tartalmazza a „pásztorok új vezérének” köszöntését, megajándékozását, a bizalom kölcsönös kifejezését. A pásztorok nevét Szluha a klasszikus eklogákból merítette.

ELŐADÁS

Kollonitzot a váradi püspöki székbe 1781. augusztus 19-én iktatták be ünnepélyesen. Erről részletesen tudósít a *Pressburger Zeitung* 1781. évi 72. száma. Beszámol a püspöknek a városba való bevonulásáról. „Auch stand die gesammte Schuljugend mit ihren Lehrern in Reihen, und der Direktor derselben Herr Michael Horváth, wie auch der Lokaldirector der Nationalschule Herr Jakob Werner empfangen

Hochdieselben mit feyerlichen Anreden, jener in lateinischer, dieser in der Ungarischen Landes sprache”
Az istentisztelet, az ünnepélyes egyházi beiktatási szertartás után lakoma következett, „Bey dieser Gelegenheit fehlte es auch ein Ehrengedichte nicht, denn es kamen Verschiedene in lateinisch- und Ungarischer Sprache zum Vorschein, unter welchen sich auch ein Schäfer Drama befand.” Hogy kik mutatták be a *Pásztori játékot*, arról nem szól semmit az újság. Bizonyára az archigymsium növendékei. (Vö. KRAUSZ Godofréd: A nagyvárad tanintézetekre vonatkozó történelmi és statisztikai adatok. Nagyvárad, 1867. 16—17.)

Ez idő tájt nem volt ritka, hogy székhelyeiken a főpapokat eklogákkal, bukolikákkal, pásztorjátékokkal köszöntötték. Nagyváradon éppen Kollonitz elődje, Patachich püspöki beiktatásakor játszottak a retorikai és a poétikai osztályok színjátékot, a felvonások közé eklogákat illetve (STAUD Géza: A magyarországi jezsuita iskolai színjátékok forrásai I. Bp. 1984. 329). 1781. május 29-re, Eszterházy László pécsi püspök beiktatására írt Agjich István kanonok hat eklogából álló *Bucolicont*. A Magyar Hírmondó tudósítása szerint (1792. II. 317) 1792. augusztus 12-én pásztorjátékkal ünnepelték a pozsonyi szeminárium új igazgatóját, Meyer Józsefet.

Hogy az 1777 őszeig *capitale gymnasium*nak, azontúl *archigymsium*nak nevezett volt jezsuita iskola tanulói köszöntötték az új püspököt a pásztorjátékokkal, a fenti híradáson kívül az is valószínűsíthető, hogy a játékban Apolló *ifjakat* hív ünneplésre; a Korydon igazgatta *pajtársak*, *friss gyermekek* csekély munkájuk fogyatékoságáért úgy kérnek elnézést, ahogyan ez az iskolai előadásokban történni szokott:

„Igaz tiszteletünk mentse hibáinkat,

”S jóra magyarázzad jámbor szándékunkat.”

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Szövegünk az egykorú kiadvány betűhív közlése. Az *ö* és az *ü* jelölésére használt *o*, *u* nem jelzi ezeknek a betűknek a hosszúságát. Kiadásunkban a mai helyesírás szerint írtunk hosszú vagy rövid betűt. Ritkán találunk az egykorú kiadványban *ö*, *ő* betűket is. Ezeket változtatás nélkül reprodukáljuk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

36 *zánót* — parlagi növény, bozót

44 *lejtő* — táncfajta

56 *tágas kalibádban* — Patachich Ádámtól emelt püspöki palotára céloz.

124—125 Kollonitz László erdélyi püspök volt 1775. április 24-e óta.

141 *Keres* — Körös

349 *gedótskámát* — gidámát

NAGYVÁRADI KIRÁLYI KONVIKTUS

Magyarországon a jezsuiták fejlesztették ki a konviktusok rendszerét, hogy szállást és ellátást biztosítsanak azoknak az ifjaknak, akik középszintű tanulmányaikat lakóhelyüktől távol végezték. Ezeket az internátusokat nemesi konviktusoknak nevezték, de növendékeik közt találunk polgári származásúakat is. A konviktusok „növendékeiket a többi gimnazistánál intenzívebb tanulásra szorították” (MÉSZÁROS István: Az iskolaügy története Magyarországon 996—1777 között. Bp. 1981. 455.), súlyt fektetettek arra, hogy világi ismeretekre, nyelvekre tanítsák őket.

A jezsuita rend eltörlése változásokat hozott a konviktusok rendszerében is, minthogy aránylag kevés számú internátust vezettek más szerzetrendek, mint pl. a piaristák. Egy részük működött az átmeneti években is. Majd kerületi konviktusokat állítottak fel, nagyobb figyelmet fordítva a szegény nemesség érdekeire. (KOSÁRY Domokos: Művelődés a XVIII. századi Magyarországon. Bp. 1983². 482.)

A nagyváradi nemesi konviktust még Csáky Miklós érsek alapította 1747-ben. Jezuíták vezették. Mikor a rend eltörlésekor a konviktust is megszüntették, a gimnázium utolsó jezsuita igazgatója, Finázi Ignác a saját felelősségére és kockázatára fenntartotta az intézményt. Működését lehetővé tette, hogy Bibits Jakabné Tomyán Margit 1774. december 31-én kelt végrendeletében számára alapítványt létesített, melyet Mária Terézia 1776. március 1-én jóváhagyott. 1778. február 7-i végrendeletében Alapy János, dulcinai választott püspök, váradi kanonok további adománya biztosítja az intézmény fennállását. (KRAUSZ Godofréd: A nagyváradi tanintézetekre vonatkozó történelmi és statisztikai adatok. Nagyvárad, 1867. 155—156.)

Ebben a „Regius nobilium convictus”-ban volt instructor Gubernáth Antal, aki a növendékek számára vigjátékot írt, melyet azok 1778-ban el is játszottak.

9.

GUBERNÁTH ANTAL
NAGYRA HÉJÁZÓ ORDÁS DEMETER

1778

ARGUMENTUM

Alatson rendű Ordás Demeter Nevezetű öreg Ember sem Elmije ostobaságával, se vele született, s' Teste Allásának lötsős mi voltavál nem gondolván, tsufos szolgálai hizelkedések, és maga Zabólátlan sorsá felett valo hejázás a meg rokkant, és már már a Hálál öblébe be kanyaritott idejt arra birták: hogy a

5 Méltosághos Titulust, Kéntsés Dominiummal egyetembe vadászná. De maga Házi Tselédgye által meg tsufoltatván, ha későn is eszre vette, hogy a Vargának túl a Kapran terjeszkedni sült bolondtság.

BESZÉLGETŐ SZEMÉLYEK

ORDÁS DEMETER Házi Gazda,
10 Fia ANDRISKO.
ROSDAS JANKO } szolgák
GYÖMBER PETI }
RAJKO SIGMOND szomszéd
FIA BANTSI.
15 BOLONDOSI MIHÁLY Procátor
TULOK MÁTYÁS Patvariszta

Ezekhez Adatnak több Néma szolgák Musicusok.

PROLOGUS

Fársángi Multság
Válogatott Vigasság
20 Vélág héuságát
— — — le rajzolnyi,
Hejázó Személybe
— hevságos elmébe.
Szerentse Játékát
25 — — szemlélni.
Tanusága mind azoknak

7 hog

8 Kapran

Kik e Vélág Párájának

— — Mentére —

— Mentére —

30 hajót kötnek,

Ti kik ide gyűltetek

Draga uri személyjek

Kis Munkánk vegyétek

— Kérjük szívetek,

35 Ha nem oly szép

— — elmésséggel

De hév buzgo,

— szévésséggel

— — akartunk

40 — — akartunk

— Nektek teczeni

NB.

A Theatrumba szükségesek székek, Asztalka. Ténta. Penna, Porzo, veszső.

ELSŐ KI MENETEL

ORDÁS DEMETER, ROSDÁS JANKÓ

ORDÁS

Igen mingyárt! a Kiss Ujjom mutatom, s' a Karomat ragadgya. nem adok ha a
Pazdorja tekeri is a hasadat. Hiszem akkor in summa summarum meg adtam
45 csákot, mikor azt a Piros taréjú Kokast (:mondhatom hogy nagy Commissio
volt a' tyúkok közt:) az a' besstelen heja marczonglotta ugyi?

ROSDÁS

Valamennyire emlékezem, de nem is emlékezem.

ORDÁS

Én jól emlékezem, mert fely irtam a Calendariumba jollehet nyaválás voltam.

ROSDÁS

Á há jút jut eszembe, akkor történt hat mikor az Ur az Asitástúl meg tsömöllöt.
50 's a Pipázás miatt a nyeldeklőe a lábo szárába szállot volt.

43 [Az ORDÁS név hiányzik.]

46 bes(z)stelen [A / beszúrva.]

ORDAS

Éppen akkor esett laddé? hej Cautus, es okos ember vagyok én. Holblinx Doctor Uram pedig Tartarus Duplicatussal, az az Tatár Zirral gyógyított meg.

ROSDAS

Ezek ugy vannak, de a kokas álkalmátosságával tsak a Csákot adta meg az Ur; még a többi hátro van, ugy mind:

ORDAS

55 Halgass ne pezderkedgyel!

ROSDAS

Jaj hát:

ORDAS

No tsak mond el mind.

ROSDAS

Hátra van a Vaszon Sapka bagaméri Nadrág: Homály szén melyre valo.

ORDAS

De egyenes igassággol jartom en, Amint meg alkuttam ugy fizettem hol a
60 Conventiod,— — hocze Pápa Szemet— —

ROSDAS (*Hic legatur conventio*)

Janko fel esztendeji szolgálattyaért ígértem egy vaszon sapkát adom a csákot.
Detto, ígértem Bagamer nadragot

ORDAS

Meg adom a csákot.

ROSDAS

65 Igen Uram de — — —

ORDAS

Halgass mind el olvasom, itéllye meg a világ az igasságot. Detto: igrtem egy homaly szint, melyre valot, meg adom a csákot, vigyaz már az indorsátáro in Anno 1778. meg attam a csákot a Piros Tarrejú kokas veszedelmekor, már mi kel? a mit attam, attam a mit igrtem az irásba ál, ugyi?

ROSDAS

70 Böltsen okoskodik az Úr! én is már a Conventiot igy értem s' mondom, fogadom is: igirem héuségemet, de az az Irásba fog allani, azomba Napjába

4szer bizonyosan jól lakom, égérem ijeli 's nappali faradtságomat, ez is meg fog allani az írásba? azomba reggel Délután, s' esztve bizonyosan jól hortyogok, és így a szolgálat olyan lesz a mien a Conventio!

ORDAS

- 75 Ne peszderkedgyél! mert ily Nagyra menendő Urnál mind én vagyok, tsak a hulladik Tudomány miatt is el szolgálhatnál de minthogy sajditom eleven elmédét, (: mondhatom jo a hiv szolgát az háznál még tartanyi:) tsak tsak ides Gyermekem Héví légy és az én érdemem szerént esendő főly magasztalásomon iparkodgyol — Discretio datur: nésze.

ROSDAS

- 80 Kedvessen veszem ajándikját az Úrnak a mi pedig a Magasztalászt illeti én akár ma is szolgálhatok.

ORDAS

Hogy — hogy mohon kaptal te a meleg kásába ugyan hogy tudnál engem oly hamar fely Magasztalnyi

ROSDAS

A kakas mezeje kaptatoján könnyen tudnék segiteni:

ORDAS

- 85 A kakas kaptatoján ejnye (*percutit*) varjuk eledelet a kakas mezeje kaptatojan a kakas mezejn, ugyi?

ROSDAS

De hát mit' ért az Ur azon Magasztaláson mert nem szol vilagosabbán?

ORDAS

Maszszor varja meg a meddig ad meritum jó a dolog ne kokogyanyon bele!

ROSDAS

De mit tehetek rola, ha — — —

ORDAS

- 90 Ide halgass.

ROSDAS

Tsak tessik az Urnak hogy rövideden meg mongyam, meguntam az alaton rendet, a Tsekély charactert a segénységet, szinte ugy bűdös már az a — kend halya — kend — s' valjon mert nem mondhatnak felőlem mind masokrúl VIVAT.

ORDAS

95 Én és be ilyenék egy hintoba, és is el birnék egy Méltosaghós Titulust —
Bakator nevezetű familiám hajdon hires volt, a Pusztá Fentősi Dominiumot
birta, lattad a Palotáját ugyi te?

ROSDAS

Lattam hat, ugyan szép Palota, fris ajerű, abba lakot Bakator Pál a ki a
Tárogato Sipba tátos volt, De ez semmi meg Uram, sokal több Tulajdonsagid
100 vannak mintsem gondolnád! Szép villago szemeid! Domború hatod! Ortzad
Gyönyörű ránczaj, mint annyi francia ötések, Zuzmuras homlokod! szép
takarikos labaid, mind a lóts! — ezen felül az eszed mind az erős Palénka.

ORDAS

Hátt eddig és az a fertelmes szerentse kőlők mért nem emelt fellyebb?

ROSDAS

Mert vagy nem ésmért, vagy inkább nem kapaszkottal a kerekére, vagy a mi
105 igazabb Uram a szép qualitasaidat el rejtetted.

ORDAS

Már ami volt volt, tsak most legyen valami, tsak most kaphátnék fely az uborka
fáro, az el múltról nem beszilnék

ROSDAS

Valamit gondolok, tsak szavamat fogadgya az Ur; meg mutatom, hogy az a
szerentse Kőjők leg jobb barátja lesz, de valyjon Győmber Peti oly sietve
lihegve mi ujságot hoz.

ORDAS

Hol jó

ROSDAS

110 It it — ni.

2 KIMENETEL

GYŐMBER, ORDÁS, ROSDA

GYŐMBER

Uram szaporán szaporán, Uram! az Ordás név, hangzik a Piaczon, az egyisz
Sokaság Ordás Urat kíván, Nagy a készülett nem tudom minemű
115 insztallátiora.

101 Gyönyörü
104 ke<k>rekére

106 mostd mostd

ORDAS

Győmber talán jáczól!

GYŐMBER

A szolga jaczogik az Uravál!

ORDAS

Te az én Nevemet! — — az Ordas nevet — — kiáltottak. — világosan — — ?

GYŐMBER

Világossán a Bakator familiábúl lévő Ordast tsak siess.

120 ORDAS (*gaudendo*)

De már világos én vagyok, sietek is, mert ha az a szerentse kőjők pillantani kezdet, majd megén be hunya a szemit, tsak a régi kődment viselem.

ORDAS

Egy szora Uram!

ORDAS

Ne gátóld szerentsem mondki szaporán!

ROSDAS

125 Az uj Policzia modgyáro járullyon az Ur az Nép elejbe mert másként — — —

GYŐMBER

Azt jól mondád, mert a mostani Politicum Saeculumba ha minden fele könnyen nem fatsarodik minden erzékenységed, teszteséged, egy font Teminyel sem ired bé

ORDAS

130 Ha a Dolog ugy van, Deliberatum est én is meg tanulom az uj modjt, illik is, nosza tehát tekerjétek, fatsarjátok, laboim kezeim, tsak Méltóságos Ur lehessek.

(*Cantus hic designat novae Politiæ modum, ad quem instruitur senex*)

1.

Az ujdón uj Politiát így tanulják — — —

Erzékenység hohérlását így kosztolják — — —

135 A Kik nagyra emelkednek traj, traj, traj — —

Méltóságra erőködnek mind hamar ők — —

117 [A sor előtt:] GYOMBER

122 [a szemit beszúrva.]

124 gátolt

126 mondát

129 Ha dolog; illik <é> is

130 tekerjétek

134 [Előbb:] kosztolják, [a / beszúrva.]

2.

140 Szemed járjon mind a villám mert úgy láczik — —
 Kezed pedig mind a két Tsép, mert úgy teczik — — —
 Nyákad járjon és forogjon traj, traj, traj — —
 Derekaddal tsavarodgyon mert ha más kép — —

3.

Két Pofádot Dobra fújad, hogy ekép is — — —
 Szemed kitsint hunyorítsad hogy evel is —
 Püszszents szokszor, de kis hangal traj, traj, traj,
 Laboddal is toppánts ritkán mind ha már te —

4.

145 Nyelved járjon gyorsasággal, hogy a hop sem — — —
 Hazudozzon hamarsággal de okossan — — —
 Ha el érnek Ki simítsad traj, traj, troj — — —
 Más ujakkal nagyobíts mert e szerént — — —

5.

150 Labáidnak Suhogását kényen hordozd — — —
 Tesztnek terhét szépen hajtsad mert úgy léssesz.
 Gavalerság kinyeskedni traj, traj, troj, — —
 Leg jobb mostan szeleskednyi mert a nélkül —

6°

155 Társaságban ha fogsz menni szem filesség — —
 minden féle szént mutatni nagy Bóltssesség —
 Complementot gyakran hannyi traj, traj, traj,
 Kígyot, Békát el kel Dúgni hanem mászszór

GYŐMBER

Az Ur meg ilyen raritaszt talán soha sem látott, és hallott.

ORDAS

Fulaszszon meg a Politia már és faj mindem izem

ROSDAS

Uram ezeket el ne felejtse azért még egyszer mindent meg Probályúnk.

138 T(z)sép
 139 nyáka(t) d

157 raritasz

ORDAS

160 Súlt bolondnak akartok tenni?

GYÖMBÉR

Még sem érte az Úr a Polítia fundamentomát A mostáni világba háron Quintli okosság két nehezék bolóndság igen alkalmas Compositum mert a nélkül az Úr semmire sem megyen.

ORDAS

165 Nohát eddig en bennem volt a héba, mért nekem az okosságom két nehezék volt meg pedig szerzéssel, a Bolonság pedig két Quintli: had haladgya meg tehát az Bolonsák ha másával is az okosságot nem bánom! Ide vigyázatok tehát: a szemem szám, homlokom így forog.

UTERQUE SERVUS

Derékasént

ORDAS

Labom, Derekam, valam így.

UTERQUE SERVUS

170 Derekasént.

ROSDAS

Hanem egy így kétsint vitsorodgyik a beszid közbe mind a fa-kutya (*hic senex subridet.*)

UTERQUE SERVUS

Igen helyessen,

ROSDAS

175 Azútan midőn idegen embert lát Zuzmórás légyen a homloka *mintha* Nagy Sandorral akarna veszekedni.

ORDAS

A Setálás nekem a többi közt és a Complement leg inkább teczik,

GYÖMBER

Az igaz, hogy e kettő lángjo a Monérnak, jól virgonczan kel hanni a Complementomot.

ORDAS (*elesik*)

171 vi<gy>tsorodgyik

174 minsa

ROSDAS

180 Semmi sem, tsak hunya be az Ur a szemét, hogy senki se lassá.

ORDAS

Ma nagy Méltóságro, vagy Tsufságro készülők, no még mi van hátra

ROSDAS

Más nints ha nem az ravasság, álnokság két-szénség, Tsalardság, ezt pedig az usus és Praxis taníttya; az Urnak ebbe már és szép fundamentoma van.

ORDAS

Már móst vagyok ember Ki Palérozott szép Gavalér!

GYÖMBER

185 Már mehet akár hova a frantzia se Duja ki mi azomba mindeneket ki hálaszúnk.

ORDAS

Ugyan dolgozzatok is most

ROSDAS

Hej be szép alak! A Policzianak egész Tükőre! érigy erigy ne búsui! mert ha élek ma a sarkadon kell.

3. KI MENETEL

A két szolga: ROSDÁS JANKO, GYÖMBER PETI

GYÖMBER

190 El halat már, billegeti a fület, lest áll, hallyjae a nevét vagy sem, pedig senki sem keresi más, ha tsak a Tsokák nem kaitattyák.

ROSDAS

Peti en soha még nem laték ily haborodott elmélyű vén embert, mit nem teszen a kevélység? az ifjantan meg nem Zabolazott felettebb valo Nagyra vagyódás!

GYÖMBER

Hallád e' az éczaka álmábúl mit beszillet

185—186 [A *frantzia* és *hálaszúnk* szóban javítgatás van.]

188 éreigy

190 a nevét [Az *a* beszúrva, a *nevét*-ben javítgatás van.]

192 elmélyű [az *é* beszúrva.]

193 meg nem <teszen> Zabolazott

194 Hallád e' [Az *e'* beszúrva.]

ROSDAS

- 195 Hallottam eleget és koczoktam előbb el keszte, főgjatok bé a héntoba! az után tsak fel ugrik az ágyba, s' nagy haraggal azt kjálta ki mére azt nekem egy Méltóságos Úrnak mondani? — egészlen el merült az Méltóság keresésébe, háza, mindene Pusztaba van.

GYÖMBER

- 200 Én tsak ugy vigyezttem, hogy mindenben kerekére hajtsuk a vizet, a még a Buktatásnak leg jobb ideit láttyuk, akkor pedig a Nyakáro kerekítsük a Méltóságos Titulust még lad eszébe jút az Arany Percz

ROSDAS

Tsak azt bánom, hogy igen jokor kezdettük a vizre vinni, most eszre veszi, hogy meg tsalodot, maid nem hiszen többet.

GYÖMBER

- 205 Arról ne is álmodgyál, bátron foltsad a Dolgot, az ő esze olyan mind a Musicusok Cotajo taktussal kormányoztatik. Ha akarod Piáno, ha akarod Tutti lesz.

ROSDAS

Most ő el jarja minden részeit a helységnek, majd ki kotzokják 's eszre veszi hogy bogár után járt, maid vissza jó. Zörög morog haragjába fuy, mind a vad kan

GYÖMBER

- 210 Avval nem kell gondolni ki lehet szurni a szemét egy szép hazútságól, most arrul gondolkodgyünk

ROSDAS

- 215 Peti egy juta most eszembe, így kell meg váltani az előbbi hazútságot más nagyobbal, hogy tudniillik: más Ordas Mihály nevezetű Embert kerestek, a kit az Irigység Titulussátul, Jószágátul meg fosztot vala Ártatlanul, hogy esmég előbbé szekére, és Bika-Tólgyi Dominiumba vissza tegyék azt pedig az holtak köze számláljak, az leg közelebb valo Atyafiságot verjük az eszibe, az successiot hitessük el.

GYÖMBER

Ugyan helyesen gondolad, jó lesz az a fa Potúra a Bolondnak ebbül a halóbúl sohá ki nem gázól

196 kjál <ny> ta; ki mé<v>ré

197 ke<v>resésébe

200 Na<gy>káro

205 aka<d>ro<l>d

216 verjuk

217 hitessuk

218 ebbul

ROSDAS

220 E szerént majd a Pénzét is ki tsálhattyúk, magunk és jól ilünk, a gyermekejnek is valamit adunk, őtet is eszére hozzúk.

GYÓMBER

Halgass, jó már nagy sebbel lobbal habzik a méregtül, valyjon meg várjuke?

ROSDAS

Jobb lesz, ha el bujunk mind a ketten, had őntse ki a mérgét leg előbb fussunk Janko.

SCENA 4^A

ORDAS DEMETER

ORDAS

225 Hat engem a varjak várnok? hat én lótsős Ordas! Őblős Desa, Tsudák Tsudájo vagyok, hát nékem ez az en köszöntésem Ordas körz [!] jaj haragszom még a Tsillagokra is! Puskat, Kardot, előbb azokat a varjakat, a szolgálakat így vagdalom őszve törem rontom, bár kaphatnam elő! Rosdas Peti, Győmber Janko te, Gyertek ide! Janko Peti! Vigyazzon magára azaz éjzaki sima orrú bitang ember és; mert ha be kerithetem bé — de az Anatiara meg tanitom hogy ha nem tutta, de meg tanulja hány Tsontyá van. Hogy nem! fel készétve, fel Tisztitva, szép kényessen sétálok a közel való Sikátoron, előmbe jó egy idegen sima orrú étszaki ábrázatú bitang ember, en politiáson egyisz egy forintos Complementet tsak hajtottam ő pedig, Hát te lótsős Ordas hól jársz, 230 hje [!] en is — — — de a Politiabul jutott eszembe kégyot Bekat el kell Dúgni hanem maszszor — — az után Alig értem el a Mészár szeket hat a sok gyermek' sereggel sivalkodik utannám evvel a szoval: Ordas K.r r: s' a szomszédom fia volt a Hector. Andriska fiam is haza érkezett tsak hamar sirva, kerdem mi bajad? azt mongya hogy Bantsi meg verte, mért vert meg, mondyad

ANDRIS

240 Azért vert meg meg pedig hogy azt montam te ne tsofolkodgyál, mert meg mondom Apam-Uramnak! maid meg tanit osztan meg fogva nekem enyim hajam 's meg ranczigálta

ORDAS

Mitsoda fónakul beszisz te magyarul (:osztan én meg fogva nekem hajam — alig van harom hete hogy a Németh oskolaba jár már az Anyával sem tud 245 beszilnyi) te Kőlők többet ne próbaly az Németh Éskolába Menni. etc.

Restant Scaena 4^{Of} et Cantus Valeditorius

222 sebbe(ssen)l lobbal; méreg(r)tül

229 Gyertek de; é(zz)jzaki

231 hán(ij)y

232 [A kényessen szóban javítgatás van.]

233 [az étszaki szóban javítgatás van.]

234 Ordas (j)hol?

235 [A hje szó olvasata bizonytalan.]

236 [az után — beszúrva.]

A MŰ ADATAI

Lelőhelye az Országos Levéltár Helytartótanácsi Osztálya. C 67. 1791. fons 52. pos. 29. 23—30 p. (Litterario Politicum.)

A szerző autográf kézírásával lemásolt darabnak a szövege nem teljes. A végén: „Restant Scaenae 4^{or} et Cantus Valeditorius. Producta Mvaradini” megjegyzés áll. A 8 leveles negyedréti alakú füzet külső borítólapjának felirata: „Hungarico idiomae elaborata Comaedia producta per Herulos Convictus Mvaradini 778.” nem a szerző kézírása.

A kéziratcsomóban több dokumentum található. Bizonyára Gubernáth Antal szerzeményei, illetőleg különböző igazolások tanulókorából, az Ürményi családnál való nevelősködése, nagyvárad, besztercebányai tanársága, korponai jegyzősége idejéről, melyeket 1791-ben a helytartótanácsához intézett kérelméhez csatolt, amikor megpályázta a pozsonyi akadémia magyar nyelvi és irodalmi tanszékének tanári állását. A „Gubernáth Antal Praefectussága alatt” megjegyzéssel ellátott írások közt található rövidebb-hosszabb versek, melyekkel Ürményi József harmadik fia, Maximilián köszöntette édesapját, anyját. És mint ahogyan az Ordas Demeterről szóló vigjátékrészlettel, az 1789-ből származó Prónay-Toht-Prónai Ágnest, a korponai lányképző iskola szervezőjét köszöntő beszéddel, az Ürményi Maximilián nyomtatott vizsgakérdéseivel, feleleteivel is Gubernáth az irodalmi munkálkodásban való jártasságát kívánta bizonyítani. Egyértelműen dicsérik őt azok a mellékletek, melyek iskolai tanulásról, a különböző helyeken történt működéséről tanúskodnak elismerőleg. (Uo. 1—50 p.)

SZERZŐ

Gubernáth Antal 1755-ben született. Gimnáziumi tanulmányait a győri jezsuitáknál végezte. A filozófiai osztályokat szintén Győrben a püspöki akadémián. Bécsben jogot tanult. 1776—1778-ban a nagyvárad kerületi királyi konviktusban volt instructor. 1779-ben Budán „repetens Humaniorum Litterarum” 1780—1783 közt Ürményi József personalis családjában nevelősködik, miközben Bécsben megszerzi a tanítói képesítést. 1783—1786-ban Besztercebányán tanár, a grammatikai osztályt tanítja. 1786 nyarán Korponára hívják jegyzőnek. Innen folyamodik 1791-ben a helytartótanácsához, hogy „a Posony városában iktatandó Magyar Nyelv” tanítás székét” elnyerje, mivelhogy „arra szántam további íletemet, hogy azok Seregekbe és számokba jelentsem magamat, kik mint a’ közjónak javát mint a’ magányossáknak hasznát és ides Magyar Hazájoknak ezen Anyai Nyelvnek szépet osztandó Sugárjaival meg szerzendő fényét tekintvén, ugyan azon ides hazabeli Magyar nyelvnek nyilván való tanítására fely áldozzák magokat.” 1792. január 6-án nevezték ki a magyar nyelv és irodalom tanárává. Ebben a minőségben működött 1812-ig. Közben 1797-ben, 1805-ben a felkelő seregben harcolt kapitányi rangban. Helyettesi minőségben a magyaron kívül más tárgyakat is tanított. Pozsonyban halt meg 1814. november 2-án.

A nagyvárad konviktus növendékeitől eljátszott darabon kívül Gubernáth más drámai munkájáról nem tudunk. Elsősorban az alkalmi költészetet művelte. Ilyen versei a Magyar Hirmondóban, önálló kiadványokban jelentek meg, mint pl. az 1796-os országgyűlés alkalmával a rendezőhöz szóló *Buzdító versezete*, a József nádornak ajánlott *buzdító versezete* (Pozsony, 1805), Szapáry József Moson megyei főispán beiktatására készített *Örvendetes versezet* (Pozsony, 1808), vagy a latin nyelven Grassalkovits Antalt ünneplő két *Carmenje* (Pozsony, 1805, 1808). Történeti tárgyú munkái: *Franciaországban az első felzúdulástól fogva valóságosan elkövetett és szerencsétlen történetei*. Pozsony, 1793. — *A rómaiak Görögországban*. Olaszból ford. Pozsony, 1796. Latin nyelven két kötetben összefoglaló magyar nyelvkönyvet írt *Institutionum linguae et litteraturae Hungaricae 2 tomi* címmel. I—II. Pozsony, 1802.

FORRÁS

Gubernáth rövid, egyetlen jelenetből álló játékanak nincs közvetlen forrása. A méltóságos titulusra, kincses dominiumra áhító, alacsonyrendű és ostoba Ordas Demeter beletartozik abba a komédia-bokorba, melynek első darabját Molière vitte színre a *Bourgeois Gentilhomme* című vigjátékban (1670). Alakja a rang és cím után áhító Jourdain úrra emlékeztet, akit többek között egy táncos tanít az illemre a tiszteletadás módjaira, a compliment-okra. A többé-kevésbé Molière hatása alatt született, felkapaszkodó vágyó alakját szemlélhetjük az 1769-ben Egerben előadott *A’ fen-héjázó*, az 1774-ben Kézdivásárhelyen játszott *Stolander* című darabokban. Ez utóbbiban Portius tanítja a főhőst a politiaira (II. felv. 3. jelenet)

Gubernáth darabjában ezt a tanítást Ordás Demeter két szolgálja végzi ének kíséretében és hosszasan, mint ahogy a fentebb említett darabokban történik. Gubernáth az ötletet több színjátékból is ismerhette, de viszonylag eredeti módon dolgozta fel. A két szolga és az uruk közti viszonyra is több példát láthatott Gubernáth a kor színjátszásában. Szolgai utánzásról, átvételről azonban nem beszélhetünk.

(Vö. KILIÁN István: XVIII. századi iskoladráma Molière nyomán. A Debreceni Déri Múzeum 1979. évi Évk. Debrecen, 1981. 445—46.)

ELŐADÁS

Az előadás pontos napját nem tudjuk. Hogy eljártszották, Gubernáth Antal saját kezű feljegyzése mondja a szöveg végén: „producta MVaradinj” A füzet külső borítólapján idegen kézírással hasonló tájékoztatás olvasható: „... Comaedia producta per Herulos Convictus Mvaradini 778.”

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A szöveget autográf kéziratként közöljük. A javításokat (köztük legtöbb a magánhangzókról elmaradt ékezetek pótlása) kurziváljuk, az eredeti írásmódot lapalji jegyzetben adjuk. A kézírásban a hosszú *ú* magánhangzót általában két vesszővel (*ú*) találjuk, a jelenség gyakorisága miatt megjegyzés nélkül ilyenkor *ú*-t írunk. Nem változtattuk meg a szöveg központozását, annak ellenére, hogy e tekintetben sok a következetlenség, ugyanúgy mint — részben ennek következtében is — a szókezdő nagybetűk használatában. A szereplők minden megszólalását azonban minden megjegyzés nélkül nagybetűvel kezdjük. A szerepnevek írásmódjában a kéziratot követtük.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 44 *Pazdorja* — fekete gyökér
- 55 *pezderkedgyel* — berzenkedjél, kakaskodjál
- 58 *Homály szén melyre valo* — fehéres-barna színű mellény
- 60 *Conventiod* — szegődésed
- 63 *Detto* — továbbá, ugyanúgy
- 67 *indorsátáro* — a hátiratra
- 93 *mind* — mint [Később többször előfordul.]
- 99 *tátos* — a. m. táltos
- 101 *Zuzmuras* — vö. a 174. sorban a zuzmórás (komor) szavával
- 113 *egyisz* — a. m. egész
- 132 A latin szöveg magyarul: Ez az ének annak az új udvari (úri) viselkedésnek a módját mutatja, melyre az öreget tanítják.
- 161 *Quintli* — ötöd
- 162 *nehézék* — kb. 5 gramm
- 165 *szerzéssel* — ráadással
- 166 *másával* — mázsával
- 169 *valom* — vállam
- 177 *lángjo a Monérnak* az úri viselkedés lelke, éltetője; *hamni* hányni
- 195 *koczoktam* — kacagtam (Vö. a 207. sossal is.)
- 199 *vigyeztem* — végeztem
- 204 *foltsad* — folytassad
- 226 *Ordas körz* vö. a 237. sor K. r. r.-jével! Valami hangutánzó csúfszó lehet.

**KATOLIKUS PAPNEVELDÉK
SZÍNJÁTÉKAI**

A magyarországi katolikus papnevelésben nagy fordulatot hozott II. Józsefnek 1783-ban megjelent rendelete, mellyel államosította a papnevelést, megszüntette az addigi szemináriumokat, s helyettük Pozsonyban, Egerben és Zágrábban központi papnevelő intézeteket (*seminarium generale*) hozott létre. Az egyházmegyék és szerzetesrendek kötelesek voltak papnövendékeiket ezeknek az intézeteknek valamelyikébe küldeni. Megszűnt a papképzés régi rendszere, mely addig a tridenti zsinat szellemében folyt kb. 1760-ig a jezsuiták módszere szerint. Ezt követőleg erősödött ugyanis valamelyest a szemináriumok vezetésében a piaristák, a világi papság szerepe. Lényegében azonban II. József változtatta meg a papképzést Magyarországon azzal, hogy az egyetemes szemináriumokban kötelezővé tette a janzenista—racionalista rendszert, új tankönyveket vezetett be. Az új rendszerben a kispapok megismerték a felvilágosult eszméket, a modern irodalmakat és tudományokat, a művészeteket, világiasabb szellemben gondolkodtak. A jozefinista intézkedések, a császár németesítő törekvései azonban azt is magukkal hozták, hogy a szemináriumi hallgatónak kitágult a látóköre, és eszmélkedésükben kifejlődött nemzeti ellenállásuk. Sokoldalú önképzésük során megérlelődött bennük az elhatározás, hogy tehetségüket a hazai tudományosság, a nemzeti nyelv és irodalom felvirágoztatására fordítsák. Hazafias cél lebegett szemük előtt akkor is, mikor színelőadásokkal a jóízlést, a magyar nyelv kiművelését, a magyar drámai irodalom gazdagítását szolgálták. Ez a törekvés az 1780-as évek végén elsősorban a pozsonyi *seminarium generaléban* öltött testet, és azért volt jelentős, mert a központi szeminárium megszűnése után ugyanazt a szellemet magukkal vitték az ország különböző püspöki papnevelő intézeteibe, ahol folytatták irodalmi munkásságukat, és a kisebb-nagyobb ellenállást legyőzve, ápolták a színjátszás ügyét. Míg régebben ritkaságszámba ment, hogy a kispapok színelőadást rendeztek, s egy-egy püspöki beiktatáskor, látogatáskor zenés játékkal, pastoráléval köszöntötték előljárójukat, az 1790-es években szinte minden kispapi szemináriumban hagyománnyá vált a farsangi vagy más alkalmi színjátszás. Az eljátszott darabok közt voltak régebb típusú iskoladrámák, de nagy többségük a világi színjátszásból került repertoárjukba. A hivatalos világi színjátszás megerősödése sem vetett véget játékaiknak, ezek jóval túléltek a XVIII—XIX. század fordulóját.

Az általánosan elterjedt színjátszó gyakorlat ellenére a gazdag forrásanyagban csak a pozsonyi, egri, pesti, győri szemináriumokban játszott darabokból maradtak ránk szövegelemlek. (Vö. MIHÁLYFI Ákos: A papnevelés története és elmélete. 1—2. köt. Bp. 1938; SZABÓ Miklós: Kispapok és a magyar irodalom. Bp. 1936.)

POZSONY

A pozsonyi szeminárium kispapjainak színjátszásában két időszakot kell megkülönböztetnünk. Az első a papnevelő intézet megnyitásától annak feloszlásáig (1790. május 30), a másik 1790-től 1802-ig tart, amely időben az egyetemes szemináriumba beolvasztott nagyszombati, majd budai központi papnevelő továbbra is Pozsonyban maradt.

Az intézet a királyi várban 1784. június 1-jén nyílt meg. Esztergom, Székesfehérvár, Győr, Besztercebánya, Nyitra, Pécs, Rozsnyó, Szombathely, Szepes, Vác, Veszprém egyházmegyékből és a bencések, ferencesek, kapucinusok, pálosok, premontreiek szerzetrendjeiből verbuválódott az első évben a 418 kispap. Az Intézet igazgatója Szabó András, esztergomi kanonok nem helyeselte II. József elgondolásait. Szerette azonban a tudományosságot, az irodalmat, a magyar nyelvet, és a növendékekre ilyen irányban hatott. Sok könyvet szerzett be, folyóiratokat, újságokat járatott, a növendékeit nyelvtanulásra, fordításokra, olvasásra biztatta. Helyét 1788. jan. 15-én Frank György foglalta el. Jozefinista volt. Ő is kedvelte az irodalmat, becsülte a magyar nyelvet. Alatta bontakozott ki a kispapok irodalmi élete, elsősorban Fejér György szervezésében. Kapcsolatban álltak a megújuló nyelvi és irodalmi mozgalom minden jelentős alakjával (Révai, Péczeli, Kazinczy), lelkesedtek írásaikért, maguk is irogattak folyóirataikba. Ismerték az iskoladrámákat, Faludi *Constantinus*ának megjelentetését az ő gyűjtésük tette lehetővé a Révaitól szerkesztett kétkötetes *Költeményes maradványai*ban (Győr 1786—1787). Ismerték Simai Kristóf darabjait, Péczeli drámafordításait (*Zayr*, 1784, *Mérop*, *Tankréd* 1789); lapját Fejér terjesztette. 1789 farsangján magyar nyelvű vígjátékok előadására gondoltak. Ekkor csak egy darabot sikerült előadniok (*A tisztségre vágyódók*). A következő évben hármat szándékoztak színre vinni (*A nevelők*, *Az öreg fősvény*, Kresznerics Ferenc: *Játék*). A császár betegsége, majd halála miatt azonban csak egyet sikerült eljátszaniok, február 11-én.

A pozsonyi szeminárium második időszakában csak 1792 nyaráról van tudomásunk, hogy a kispapok egy pásztorjátékot adtak elő Meyer József igazgató tiszteletére. A bécsi Magyar Hírmondó 1794. március 25-i számában a szemináriumban folyó intenzív színjátszás-szokásról ad számot. Farsang utolsó napjaiban három magyar játékot is előadtak. Arról is tudósít, német és szlovák nyelven is játszott a „nevendék papság”

Ezt követőleg a kispapok színjátszásáról nincs hírünk a pozsonyi szemináriumból. Valószínűleg engedelmessé váltak annak a rendelkezésnek, mely 1794-ben a színjátszást tiltotta.

10.

FEJÉR GYÖRGY
A TISZTSÉGRE VÁGYÓDÓK

1789

ELÖL-JÁRÓ BESZÉD

Ditső Hazánk!

Ezen Vig-Játék, mellyel Hozzád viseltető ájtatos Tiszteletünknek leg-tsekélyebb részetskéjét kívántuk bé-mutatni, többnyire ama' nagy Érdemű GOTSCHEDE Úrnak nyomdoki után vagyon el-készülve; ki-is a' német nyelv pallérozásának első követ vetvén, ezen munkáját arra látszatott leg-inkább intézni, hogy ama' ki-haltt, 's a' haza Nyelvnek édessége ízlését meg-vesztegető deák nyelvnek uralkodó szeretetétől, nemzetségét el idegenítse; mivel semmi sem szolgál inkább az anyai nyelvnek meg-fertőztetésére, 's le-nyomására, mint az annak a' Deák, vagy akár melly nyelvvel-való szükségtelen elegyítése. Kiknél hatalmasodott-el pedig inkább ezen szégyenletes hazanyelv szeplősítés, mint nálunk a' Magyaroknál?

Ezen Játékot mi egy el avúltt kéz-írásban vettük elsőben kezünkben, némelly tetszetős vigsága, 's külömbféle mulatsági által el-fogatván, annak némelly részetskéjét, mellyekben a' szórszál hasogató, vagy minden tsekélységben meg-ütközni kívánó rágalmas meg-illetődhetett volna, annál inkább azokat, a' mellyek a' Természetesség ellen vetélkedni, vagy alatsónságnak lenni előttünk látszottattak, el-hagyván meg-tisztítottuk, és általlában meg-másítottuk. Így ki-tsinosítván 1789 Esztendőben önnön magunk Játék-nézőszínen jádszottatott a' jelen-valóknak (mellyre különös öröm 's haladás nélkül nem emlékezhetünk) nyilványságos meg-elégedésekkel. Hogy többnyire ezen játékban a' mulatságot, mint-sem az oktatást, mellynek a' játékoknak tzeljának kellene lenni, kerestük: senki se fogja véteknak tulajdonítatni, tudván, hogy úgy-is szüntelen amabban foglalatoskodunk.

Leg-többnyire a' Természetet, és a' közönséges Beszélgetés módját vettük követésünk tzeljának. Válogatott köz-mondásokkal, úgy-mint szint annyi nyelvünk kintseivel fel-ékesítettük. Innénd igen helytelenül itélne az, ki ezen darabot a' Moliér, Lessing, Goldoni, vig-játékival egybe-vetvén, ízetlenséggel, és tellyes tudatlansággal vádolna: mert minden játéknak a' jelen-lévők, a' nemzetség, és a' fel-vett személyek Természetéhez kelletik alkalmaztatva lenni; hogy a' Természetesség, melly leg-különösebb dísze a' játéknak, el-ne veszzen. Finomabb játékokkal is fogjuk Nemzetünket mulatni; sőt a' Molierből fordított darabból sem szükölködünk, mellyeknek ki-adására Nemes Fűskuti Landerer Mihály Ur tulajdon költségével magát le-is kötelezte.

Ez tsak a' Nemes Hazánkknak igaz búzgósággal szolgáló Kívánságunknak jele legyen, mellyből eleve édes reménységet építhessen ditső Hazánk, hogy valahára tsekély tehetségünkhez képest tehető képpen hozzá fogunk azon minket annyi ajándékival tetőző Hazánk fényje, 's Bóldogsága elő-mozdításához: és reménységgel kéhessen, hogy mi valóban meg-fogjuk esmérni azon természet által olly szorossan a' Hazánkhoz-való le-köteleztetésünket, mellyet sokan, mint egy a' Természetből ki-

vetkező érzéktelenül el-nyomnak. A' más Nemzetek szembe tűnő jeles példájokra-is, kik Haza-nyelvek tsinosításában olly igen közelítnek Bóldogságokhoz, mint egy elvakulván, tsak magoknak élnek, a' kik miatt most-is a' világ előbbeni setétségében, tudatlanságában, és a' Természetnek minden ajándéki közt sanyarú szükségben sínlődni kéntelenítették. Mi abban tartanánk leg-nagyobb bóldogságunkat, ha a' Hazánk némű-némű bóldogittásának leg-tsekélyebb Eszközi lehetnénk.

Pozsonyi Papság.

A' JÁTÉKNAK MIVÓLTJA

1.

A' Tiszttségnek Vadászása
Ezerféle Mesterség.
Prometheus Változása,
Ritkán érdem, 's emberség.

2.

5 Ez elmjét mutogatja,
Böltességgel ditsekszik;
Tudományát fitogatja
Hogy ha Rangra igyekszik.

3.

10 Amaz megint Vitézségét
Nem győzheti számlálni;
Ki-mutatott erőségét,
'S bátor szívét tsudálni.

4.

15 Jön az amott Tisztsegekben
Bátran részt kér magának.
Van érdeme; sok kintsekben
Útat épített Sorsának.

5.

20 Tudja jól, hogy a' Gazdagság
Fő érdemnek tartatik.
A' hol a' van, semmi agság,
Benne bátran bízhatik.

6.

Amaz megint hizelkedik,
Az-is Rangra vágyódik;
Tüzes észszel mesterkedik,
Gyorsan furtsán forgódik.

7.

25 A' Világnak praktikáját
Mást közöllük veletek.
'S Mesterkedő sok próbáját,
Kérünk vígan legyetek.

SZEMÉLYEK.

30 BAGOLI, LŐRINTZ volt Gubernális.
FARMATRINGOSI, nyugodalomra botsátott Kapitány.
TÉNTÁSI, ÓRBÁN régi deák Tanító.
KÁNYAI, MIKLÓS, Gazdag ember, lett Gubernális.
FANTSALI, nagy Hizelkedő.
35 DEÁKI, a' Bagolinak Tisztje.
FEGYVERNEKI, Farmatringosi Kapitány Szolgája.
PITVARSZKY, Téntasi Orbán szolgája.
RENDES GÉTZI. Poéta.
KORTSMÁROS.

40 A' Játék tartatik a' Bagoli Hazának pitvárában.

ELSŐ FEL-VONYÁS

Első ki-menetel

KÁNYAI MIKLÓS, és FANTSALI BERTÓK.

KÁNYAI MIKLÓS

Tsak jól mondják azt: nem azé a' madár, ki meg-fogja, hanem a' ki meg-eszi! —
Óh édes Fantsali Bertókom!

FANTSALI

Nó! mi lelt Kányai Miklós?

KÁNYAI

Tsak szerencsétlen órában lettem én a' világra!

FANTSALI

45 Ja! Hol van az, a' kinek minden szája' íze szerént folyon? — De még-is mond-
meg, minn bánkódol, hadd tudjam?

KÁNYAI

Óh édes Fantsalim! hogy' ne bánkódnám, mikor mint-egy kezemben tartottam,
hogy Bagoli Uram engem' ültet a' Székében — és ihme tsak nem ki-fatsarták
kezemből a' reménységet-is.

FANTSALI

50 Kitsoda?

KÁNYAI

A' Farmatringosi Kapitány, és a' Téntási — nem-is férhetek a' Bagolihoz, úgy
örzik a' házát, mint a' kutya a' mészárszéket.

FANTSALI

Hát azon töröd a' fejedet? — Bizony nyúl szívű ember vagy te, mikor a' magad
árnyékától-is meg ijedsz ... Hisz' — a' Farmatringosi Kapitány sültt Bolond, a'
55 Téntásinak megint esze sints, hozzád képest pedig mind a' kettő tsak littyen-
fitty — reá tartsd magadat.

KÁNYAI

Keserű az én rá-tartásom. — Tsak tudnád, hogy egerésznek az öreg Bagoli
mellett. — A' Kapitány tele torokkal fitogtatja előtte a' Vitézségét, mintha ő
vette volna meg Svajdnitzot, vagy Buda' Várát. Atakéroz, brigadéroz,
60 prefendáz, maséroz, karzéroz, rektzumkerdaz, balblingez, 's más katona szókat
tsak pöki előtte. — Alig megy-el a' Kapitány, oda vakarodik a' Téntási:
Tudományját, deákságát fitogtatja, mutogatja, a' Tzitizérót, Liviúst, Kurzziust,
Kalapinust, Dictionáriust, 's más tudja az ördög mitsoda Auctórokat, tsak
szórja előtte. — Ezek közül bizonyára még valaki előlem el-kapja a' kontzot:
65 tudod, nints könnyebb mint az öreg embert el-ámítani.

FANTSALI

De hiszem! nem minden Vadász tudja a' vén farkast a' keleptzére keríteni! —
azt gondolod, hogy ez által bé-furják magokat? — Vaj-mi nem örömet hallják
az öreg Emberek a' mások ditséretét, hanem mikor az ember őket ditséri, és
70 azokat az Esztendőket mikor ők magokat bírták, hogy sokkal jobb üdő volt az
előtt, mint most 's a' t. — az ilyenekre szint úgy folyik a' nyálok.

KÁNYAI

Bizony jól mondja, Kegyelmed Fantsali Uram! olyanok az öregek.

FANTSALI

Noss! — ládd-e' majd fel-ültettek a' Lóra.

KÁNYAI

Nagy fában vágod a' fejszét.

FANTSALI

- No tsak bízd reám: néked ez nehéznek tetszik, mert nem tudod a' mostani
75 Világnak a' módját; de nékem, ki a' Világ furtsa Politziáját egészszen ki-
tanúltam, — tsak pöködelem. — Ládd-e', hogy addig-is jó reménységben légy;
én azt úgy intéztem-el: a' Kapitány, meg a' Téntási azt gondolják, hogy leg-jobb
barátjok vagyok, — pedig ha tudnák. — Mikor a' Kapitányhoz megyek, édig
magasztalom Vitézséget; a' Téntásit pedig tetőtől fogva talpig le-gyalázom.
80 Ellenben, mikor a' Téntásival öszsze akadok, ditsérem a' Tudományját; a'
Kapitányon pedig egy szál betsületet se hagyok, azért mind a' kettőnek majd
ki-tanúloom szándékát, — de még a' gondolatját-is.

KÁNYAI

Rajta leszek én-is, hogy meg-szolgálhassam fáradságát. (*Jön a' Fegyverneki.*)
— De Kitsoda az amott?

FANTSALI

- 85 Hol? — pszt. — a' Kapitány inasssa te láss az Őreghez; én majd meg-tudom
hová megy. (*a' Kányai el-megy.*)

Második ki - menetel

FEGYVERNEKI PETI, és a' FANTSALI

FEGYVERNEKI (*a' Nézők felé fordul.*)

- Kutya tojta Poétái! de könnyen keresik a' pénzt; más szegény Ember éjjel
nappal dolgozik, jár, kell, fárad, még-is alig vagyon valami látotja: ezek
90 ellenében irkálnak, firkálnak valamit a' papirosra, midjárt három, négy Máriás
úti a' markokat, még-is tudja a' Tatár, mitől vagyon tsupa ringy rongy a'
ruhájok, — vagy nagy Korhelek, vagy talán Törvényjek vagyon, hogy
rongyosan járjanak.

FANTSALI (*Eleibe kerül*)

- 95 Mi közöd vagyon a' Poétákhoz Sajkó!

FEGYVERNEKI

Hozta Isten Fantsali Uramat!

FANTSALI

Fogadj Isten Fegyverneki Peti! Mi Közöd van a' Poétákhoz?

FEGYVERNEKI

Nékem? — Nékem ugyan semmi sintsen, — egye-meg a' Frantzia valamennyit; akár akkor lássam, mikor a' hátom közepit, — hanem a' Pikó Tamás reá vette az Uramat, hogy Bagoli Lőrintznek neve napjára Verseket küldjön, ha a' Tiszttségét el-akarja nyerni. Ihm! hat egész Máriást a' kezemben adá, hogy vagy van, vagy nints, találak, vagy teremtek egygy Poétát, a' ki üdvözlő verseket írjon Bagoli Uramnak; — mert az én Uram tsak olyan Poéta ám, mint én; én pedig tsak annyit tudok a' vers-szerzéshez, mint a' hajdu a' harang öntéshez. — De mit átsorgok én itt? — Nékem egygy Poétára van szükségem, nem réád. — Veszem észre, hogy te-is tsak annyit tudsz a' Versekhez, mint a' tyúk az Abétzéhez.

FANTSALI

Mondasz valamit. — De hol találod-fel azt a' Poétát?

FEGYVERNEKI

Patvar tudja hol; mikor nem kellenék, színt úgy fettegengenek a' láb alatt; mikor pedig kellenék, egygy sints.

FANTSALI

Tudók én egyget, és pedig jót.

FEGYVERNEKI

Hol? Hol? — az Isten áldjon-meg; mond-meg hol lakik?

FANTSALI

Annak ugyan hátán a' háza, kebelében a' szobája, soha Esztendeig egygy helyen nem marad, most úgy tetszik, hogy kis-pokol mellett tartózkodik.

FEGYVERNEKI

S' kinek híjják?

FANTSALI

Soha se hallottam biz' én más nevét, hanem tsak Poéta.

FEGYVERNEKI

Tsak kell valami nevének lenni; hiszem minden Poéta Keresztyén, tsak kapott valami nevet a' Keresztségben.

FANTSALI

Biz' én nem néztem a' Matrikulában, meg-lehet, hogy el-felejtette a' Pap.

FEGYVERNEKI

Hogy esmérjek tehát reá?

FANTSALI

Ej! igen könnyen; nints mássa itt a' Városon: Fekete a' haja, 's borzassan áll,
mint a' bőjti boszorkánynak; rongyos a' bajúsa, az-is eb-lelkű módjára áll;
fejében egygy zsiros sipka; annak föliben egygy kopott kalap, télen, nyáron
125 kopott köpönyegben jár, — talán vagy azért, mert ennyves a' keze, vagy hogy
rongyos az üllepe; — az előtt ugyan, sárga rongyos mentében járt; de most
egygy hamú színű Ótska rusnyához szegődött; — patkolatlan a' Tszimája,
szalma a' sarkantyúja.

FEGYVERNEKI

De már bizony reá talállok. — Köszönöm az el-igazítottást. (*Jön a' Pitvárszky*)
De ládd-ládd amott kullog egygy, olyan Audiát forma, nem adnám egygy tarka
130 malatzért, ha Poéta volna.

FANTSALI

Te lássad! Énnékem émeleg a' gyomron-is, ha Poétát látok — Isten hozzád (*el-
mégy.*)

FEGYVERNEKI

Járj szerentséssen!

Harmadik ki-menetel

FEGYVERNEKI és a' PITVARSZKI

FEGYVERNEKI (*Magához szállítja a' Pitvarszkit.*)

135 Avagy kérem egygy szóra!

PITVARSZKY (*Hozzája fordul.*)

Mit akársz szállani?

FEGYVERNEKI (*Észre veszi, hogy meg-tsalatott; nem Poéta.*)

Ha tsak ezek az urak nem; én ugyan egygy szót sem.

PITVARSZKY

140 Mit akarsz hát?

FEGYVERNEKI

Mindjár! Talán ki-tálolom előtted! — mi gondod réá!

PITVARSZKY

Ugyan rendes ember vagy te; előbb meg-szállíttasz, azután fel-durzaztod az
orrodát.

FEGYVERNEKI

Mert azt tudtam meszsziról, hogy valami betsületes Ember.

PITVARSZKY

145 Hát nem az?

FEGYVERNEKI

Ugy tetszik ám — hogy nem. Jól ésmérlek tégedet.

PITVARSZKY

Engemet?

FEGYVERNEKI

Tégedet ám.

PITVARSZKY

Nem-is láttál!

FEGYVERNEKI

150 Én-e'?

PITVARSZKY

De hol?

FEGYVERNEKI

Itt az N-előtt.

PITVARSZKY

Mikor?

FEGYVERNEKI

155 Tudod-é, mikor az Olaszok medvét tánzoltattak; de akkor úgy tetszik, hogy szőrösőbb voltál, és négy lábú.

PITVARSZKY

Ejnye! Gaz Ember! — hát én medve vagyok? — Úr vagy-é, vagy szolgál?

FEGYVERNEKI

Én magam Ura vagyok — 's az Uramnak a' szolgálja.

PITVARSZKY (*A nézőkhöz fordul.*)

No! látom én, hogy árendába adta ez az esztét. — 's kit szolgálsz tehát?

FEGYVERNEKI

160 Az Uramat.

PITVARSZKY (*a' Nézőkhöz.*)

Nem tudom Rátóton tanulta-e' ezt az okosságot, vagy Selpitzen. — Ki hát a te Urad?

FEGYVERNEKI

165 Mi haszna van, ha meg-mondom-is, meg-nem érted; mert az én Uramnak Frantzia neve nagyon.

PITVARSZKY

Hadd halljam!

FEGYVERNEKI

Várok, hadd vegyek előbb egy nagy lélekzetet, mert hosszú a' Neve, hogy benne ne maradjak. — A' Monzur Monzur Farmatringosi Gaval Kapitain, nommée Leodevilde Kárdbinovszky — Hálá Isten! hogy egyszer vége van.

PITVARSZKY

170 Úgy esmérem Őtet, mint a' rossz pénzt. — Hisz' annak, nints helyén az Esze!

FEGYVERNEKI

A' Frantzia port ugyan nem ő találta-fel, sem a Puskaport; de — hát magad, hol lakol, 's mi neved?

PITVARSZKY

Pitvarszky Gazsi vagyok: Akadémikus Doktornál Téntási Orbán Uramnál szolgállok.

FEGYVERNEKI

175 No! ugyan meg-találta a' zsák a' feltjét!

PITVARSZKY

Miért?

FEGYVERNEKI

Mert az egész hét Országban, nints nagyobb bolond a' te Uradnál.

PITVARSZKY

180 Hallod-e'! Nem esméred tehát az én Uramat, ha azt mered mondani felőle: hisz' azt csak meg-kell néki adni, hogy ugyan jól tud deákul, 's következendőképpen, hogy okos ember. Sőt, mivel sokat tud, azért tibilodott-meg egy kevesé elméjében.

FEGYVERNEKI

Hát tud-e olvasni Könyvből?

PITVARSZKY

185 De deákúl-is tud; és olly okos ember, hogy, mikor Magyarúl beszéll-is, tsak nem örökké deákúl szóll; Bakalaurus Doktor a' Deákok között, és nem tudna olvasni!

FEGYVERNEKI

Mit tudok én bele, mennyit kell egy bakló-rakos Doktornak tudni. Elég az, hogy azért, hogy deákúl tud, azért oktalán-is lehet-ám; mert azt mondják, hogy deák szamarak-is vagynak. — Az-is meg-lehet, hogy ő keme tanúltt Ember, de még-is bolond; mert azt-is tartják, hogy tanúltt bolondok-is vagynak.

PITVARSZKY

190 Tehát alkúdjunk-meg: a' te Urad bolond; az enyimnek esze nintsen.

FEGYVERNEKI

Azt tartom nints külömben! — De én nem mulathatok, nékem Poétát kell keresni. Isten hozzád! (*el-megy*)

PITVARSZKY

Meg-áldj Isten.

Negyedik ki-menetel

PITVARSZKY, és a' TÉNTÁSI

TÉNTÁSI (*Hirtelen bé-megy.*)

195 Hallod-é Pitvárszky!

PITVARSZKY

Parantsollon Bakalaurus Doktor Uram!

TÉNTÁSI

De ugyan mit átsorogsz itt annyit az utzákon; Hányszor meg-mondottam már, hogy: Otium est pulvinar diaboli. A' henyélés az Ördögnek leg-kedvesebb párnája.

PITVARSZKY

200 Ah Uram! Gyerekségemtől fogvá azt hallottam: hogy az Ördög nem aluszik; tehát minek volna párnája?

TÉNTÁSI

Anser inter olores. — Jól tudsz hozzá; — minden bú, 's gond nélkül tsak áldogálsz; én meg sok gondolkodásomban tsak meg-nem bolondúlok.

PITVARSZKY

Uram! minn búsúllok, mikor semmim sintsen.

TENTÁSI

205 Me Hercle! Sokszor boldogabb a' sorsod, mint az enyim!

PITVARSZKY

Tehát nem bánom, ha úgy vagyon, tseréllünk-meg: Te leszel az én Szolgám, én leszek a' te Urad.

TÉNTÁSI

Oh Stupor! — Coeteris disparibus — értem.

PITVARSZKY

Már a' más.

TÉNTÁSI

210 Most én azt főzöm magamban:

PITVARSZKY

Köszönöm! Nem eszem én abból, a' mit Bakalaurus Doktor Uram főz magában.

TÉNTÁSI

Ládd ostoba, tsak úgy vagyon az, a' ki deákúl nem tud, semmit se túd; — azt metaphorice, vagy translate kell értened.

PITVARSZKY

215 Majd úgy tselekszem másszor!

TÉNTÁSI

Azon töröm most a' fejemet, hogyan lehetne olyan levegő hajókból, mellyeket Mongolfiér talált-fel Frantzia Országban, egyg álló hidat a' Dunán fel-állítani. — Már el-is végeztem volna eddig a' Gondolatomat; de a' Kányai, meg a' Framatringosi nagy szeget vertek a' fejemben.

PITVARSZKY (*Keresi.*)

220 Hol vagyon? — Sohól se látom.

TÉNTÁSI

O Caput sine Cerebro! azt-is translate mondtam — Kiki azon szepelkedik, hogy a' Bagoli Ur' Tisztségét el-nyerhessék előlem: az egygk Vitézségével, a' másik hizelkedésével. maximo rei litterariae detrimento az öreg Bagolit ámittják.

225

PITVARSZKY

Uram! ha én olly Deákos ember volnék, a' millyennek te tartod magadat, el-bűjnának mind a' ketten előlem; Bagolinak szive-tsútsának a' közepébe furnám magamat. — Hiszem, a' ki már egyszer jól tud deákúl, lehet-e' annál már boldogabb ember?

TÉNTÁSI

230 Loqui, et facere diversa sunt. Sokat ígér a' szarka. — (*Jön a' Fantsali.*) De ihol a' Fantsali, ez még tolhatja a szekeremet.

Ötödik ki-menetel

FANTSALI, és a' Vóltak.

FANTSALI

Ah! alázatos szolgája Téntási Uramnak! — Örvendek, hogy jó egészségben láthatom! — Noss! meddig vagyunk a' Bagoli Uram kegyelmében?

TÉNTÁSI

235 O surdo Fabulam Canis* Hogyan lehetnék, mikor mei Corrivales tehetősébbek nálomnál kivált a' Farmatringosi.

FANTSALI

Mit hallok? — A' Farmatringosi? — Az a' Karabinovszky?

TÉNTÁSI

Acu rem tangis.— Mondasz valamit.

FANTSALI

No! várj gaz Ember! — hisz' azt se tudja mind őszszve, hány újja vagyon! — De ágyot vetek néki a' Bagolinál.

TÉNTÁSI

240 O! Quid audio? Ágyot-e'?

FANTSALI

Ágyot bizony! — de bolháson kel-fel belőle.

TÉNTÁSI

O Utinam!

* Az előtt a' vólt a' nagy Okosságának legközönségesebb Tzimere, ha ki az anya-nyelvét leg-több külső nyelvbéli, de leg-kiváltképpen Deák szavakkalmeg-fertőztette; de ezen nevetséges szokás, melly ártalmas legyen az anya-nyelv Tisztaságának, 's melly gyenge értelemből származott legyen ezen alacsony Vélekedés; hálá Istennek már máj nap különbféle okokra nézve, meg-esméri az értelmesebbek.

FANTSALI

Lássa Kegyelmed Bakalaurus Doktor Uram! — mire vágyódik az Ostoba?
Hallotta ő azt valahol, hogy az Üdvözlő Verseknek nagy érdeme vagyon a'
245 betsületes embereknél. — Nem tudom, ki vette reá, ki nem. — Elég az, hogy el-
küldötte az inassát ennyihány Máriással, hogy valami Poéta által az ő Nevével
a' Bagoli Uramnak Verseket tsináltasson; hogy ez által-is mélyebben furhassa
magát kegyelmében.

TÉNTÁSI

O quantum est in rebus inane!

FANTSALI

250 A' biz' ugy van a' mint mondom. — De én mit tselekedtem? a' mint az inassa
tudakozodott egy Poétáról, én a' Laska Gyurihoz igazítottam; azomban
hamar a' Rendes Getzihez futok, és reá beszéllem, hogy ő tegye magát
Poétának, és valami rút, 's goromba Verseket Írjon deákúl, hogy a'
255 Farmatringosi Kapitány meg-ne érthesse; és így majd ugyan nyer benne, mint
a' Bertók a' tsikban.

TÉNTÁSI

O vere dignum olla Cooperculum! — Arany elmédnek gyöngy a' Gondolatja.
(*Jön a' Rendes Getzi*) Ihol jönn pedig a' Rendes Getzi.

Hatodik ki-menetel

RENDES GETZI, és a Vóltak.

FANTSALI

Hozott Isten Rendes Getzi!

TÉNTÁSI

Oportunitas ipsa non potuit oportunius occurere. A' hol farkast emlegetnek. —

260 RENDES GETZI (*Ugy vagyon fel-öltözve mint előbb le-irattott.*)

Nó! nem-de illenék én egy Poétának.

TÉNTÁSI

Nec ovum ovo similius, mint Kegyelmed az Ovidiushoz.

FANTSALI

Az igaz. — Az orra-is arra áll. — Már tsak arra kérlek.

RENDES GETZI

265 Tudom már, mit akarsz mondani. — Olly rút Verseket fogok néki tsinálni, hogy
szeme szája telle léssen vele, a' ki olvasni fogja.

FANTSALI (*észre veszi, hogy jön a' Fegyverneki*)

Piszt! — ihol jön immár, a' ki Poétát keres. — Mennyünk-el Téntási Uram!

Hetedik ki-menetel

RENDES GETZI, és FEGYVERNEKI

FEGYVERNEKI (*Félre a Nézőkhöz*)

270 Nem héában mondják, hogy jó a' sör, jó; de még-is a' bor az anyja. — Most egy itze sört hozattam magamnak, ugyan volt kinom, mig meg-ihattam, és ott fogadást tettem, hogy soha sört nem iszom; az-is bolond, a' ki sört iszik; mikor bort ihatik.

RENDES (*a' Nézőkhöz.*)

Eleiben kell mennem, hogy meg-láthasson.

FEGYVERNEKI

275 Mi a' Tatár! Ember ez itten? Ez — ez vagy Poéta, vagy bolond. — Hallod-e', mi-féle Ember vagy, hogy úgy sétalsz itt, mint a' Kunok ebe a' homokon? (*Pofon tsapja a' Rendes a' Fegyvernek*) Ejnye Kutjától került, de gorombául felel. — Nem sok Politziát tud ez. — Hallod-é miért tsaptál pofon, — hát ha én-is vissza váglok.

RENDES

280 Meg-botsáss Barátom! akaratom ellen esett a' dolog, az Enteustól elragadtattam, — mert én Poéta vagyok.

FEGYVERNEKI

No hallod-e' akár Poéta, akár Próféta légy, de engem többé meg-ne üss, mert Máriás, ugy segéljen, úgy vágok egyet a' Nyakad közé, hogy azt se mondd: Paputs.

RENDES

285 Talán nem hallottad a' Poétika Licentiának hírét?

FEGYVERNEKI

No nem én; azt gondolom, hogy az se volt betsületesebb ember náladnál.

RENDES (*Verseket méreget az újjain.*)

FEGYVERNEKI (*a' Nézőkhöz.*)

290 Biz' én talán tsak ennél a' Poétánál maradok, — mert ha talán valami jobb Poétához megyek, kétszer talál pofon vágni — Édes Poéta Uram! Egy kérésem volna, ha meg tselekedné?

RENDES
Mitsoda?

FEGYVERNEKI
Az Uram el-küldött, hogy az ő Nevével Verseket tsináltassak, mert ma az Öreg Bagolinak neve napja vagy.

RENDES
295 'S kitsoda a' te Urad?

FEGYVERNEKI
Az én Uram: Tekéntetes, Nemes, Vitéz Kapitány Farmatringosi, másképpen Leodevildus Karabinovszky. — Kérem, tselekedje-meg Kegyelmed; azután meg-alkudjunk.

RENDES
300 Millyent akarsz? — Frantziát-é vagy Spanyolt, Olaszot, Görögöt, Lengyelt, Tótot, Deákot, Arabiait, Mesopotamiait, Elamitait, vagy Palestinait?

FEGYVERNEKI
Óh! most látom, kivel beszéllek! Méltóságos Poéta Uram! tsak Deákot tsináljon Kegyelmed!

RENDES
A' Deák-is sok féle: Heroicum, Pentametrum, Elegiacum, Saphicum, Triticum turcicum, 's a' t.

FEGYVERNEKI
305 Soha életemben! Ugyan hogy fér a' fejében ez a' sok Tudomány Kegyelmednek. — Maga leg-jobban tudja Nagyságos Poéta Uram! Bagoli Uramnak neve napjára léssen.

RENDES
Igen-is tudom. Hát sokat akarsz-e', vagy keveset?

FEGYVERNEKI
310 Azt-is jobban kell Kegyelmednek tudni, mint én nékem, — tsak hogy igen szép légyen.

RENDES
Az már az én gondom. Nem azért mondom, de az én Versem előtt el-bújhatnak Virgilius, Horatzius, Ovidius, Mercurius, Vezuuius, leg-híresebb Poéták; az én Versemet pedig el-viheted, akár Darius Török Tsászárhoz, akár Pompejus Római Pápához; mindenütt betsületet fogsz vele vallani; de mindazonáltal
315 meg-mond az Uradnak, hogy senkinek meg-ne mutassa, mert én nem vagyok magát hányó-vető ember.

FEGYVERNEKI

De hisz' az én Uram nem igen tud-ám olvasni.

RENDES

No hát egyenesen tsak vidd-bé a' Bagolihoz. — De ugyan tsak Deákat akarsz-e'?

FEGYVERNEKI

320 Deákat igen; de tsak hamar.

RENDES

No váraokozz itt, tsak erre a' székre megyek, hogy szebben le-irhassam.

FEGYVERNEKI (*a' nézőköz.*)

325 No ugyan mennyit fog kérni, majd azokért a' Versekért: mert azt mondják, hogy a' Poéták, ugy huzzák az embert, mint a' Varga a' bőrt. — De ugyan azon nyakon tsapásért-is tsak egy Máriást-is le-huzok. — Most-is szint úgy sziporkázik a' szemem. — Az igaz, hogy meg-sem álmodtam volna, hogy így járjak. Ugyan oltsó azoknál a' Poétáknál a' nyakon Tsapás. — De mit tsinállak vele; mivel annak se Istene, se Lelke; mert én azt hallottam, hogy a' Poétáknak egy Törvények vagyon a' bolondokkal.

RENDES

330 No itt vannak a' Versek!

FEGYVERNEKI

No olvassa-el kegyelmed!

RENDES

Mi haszna olvasnom, ha nem érted.

FEGYVERNEKI

Leg-alább a' nótáját hadd halljam.

RENDES

Noss így vagynak.— De nem halgatózzik-e' itt valaki.

FEGYVERNEKI

335 Senki se; látod, hogy tsak magunk vagyunk.

RENDES GETZI (*Olvassa.*)

Carme, apprecatorium stupidissimo Seni Laurentio Bagoli.

FEGYVERNEKI

No ez ugyan bizony szép.

RENDES

Ez még csak az elő-járo beszédje.

340 FEGYVERNEKI (*Félre*)

De ezért-is kell fizetni. — No ugyan kevés marad nékem ma abból a' hat Máriásból — Édes Nagyságos Poéta Uram! ez talán csak el-is maradhatott volna.

RENDES

345 Mit tudsz te bele. Ne, tartsd ezt a' papirost, hadd lássam, ha ki megy-e' (*midőn a' mérésre fel-emeli a' kezét a' papirost el-veti a' Fegyverneki*) No mitsoda Bolondság ez? (*fel-veszi a' papirost.*)

FEGYVERNEKI

Nem bolondság; mert azt gondoltam, hogy megint azon bolond Isten ragadta-el Kegyelmedet, és ismét pofon akar vágni.

RENDES

Ne félj!

FEGYVERNEKI

350 De hiszem! Soha se hiszek én már többet a' Poétának.

RENDES

Ne félj — csak tartsd!

FEGYVERNEKI

De nem litzentiáz-e' Kegyelmed többet?

RENDES

No nem!

FEGYVERNEKI (*el-veszi.*)

355 Tehát olvassa Kegyelmed.

RENDES (*folytatja.*)

O Senex bis puer Jupiter te fulmine tangat.*
Baggoli, et animam rapiat Pluto tuam.

* A' leg-ostobább Öreg Bagoli Lörintzet Üdvözlő Versek:

Oh te öreg, 's másod gyermekségedre jutott Vén
Baggoli! hogy Jupiter mennykőve üssön agyon!
És Lelked Plutó örökös rabságra ragadja!
Bár fel-akaszszanak; a' Kanya vakítsa szemed!
A' Farmatringos Kapitány óhajtja ez által;
Hogy bár azzal előbb ő maga bírja helyed.

FEGYVERNEKI (*Sarkanytyúval ki-veri a' Nótáját.*)

360 Én ugyan nem értem; de a' Nótája tetszik.

RENDES

Vel pendens potius cras in altissima furca.
Et oculos Corvi eruant nigri tuos.
Hoc tibi Kapitány Farmatringosi precatur;
Ut ipse in tuo succedat officio.

365 No ugyan el-viheted az Uradnak, derék három pár Vers.

FEGYVERNEKI (*Félre.*)

Jaj nem tetszik, igen ditséri, mint a' Tzigány a' maga lovát — majd sós lesz
ennek az árra; — többet kér ez ma hat máriásnál. —

RENDES

No mit susogsz, talán nem tetszik?

FEGYVERNEKI

370 De igen-is tetszik. — De már hogy lesz az árra?

RENDES

Én nem szoktam sokat alkúdni, adj nyóltz garast.

FEGYVERNEKI

Mit? — Nyóltz garast? — Meg-üthetné a' Mennykő! Poéta Uram elég lesz egy
Máriás.

RENDES

375 No egy szó, mint száz: hat garasnál alább nem adom, azt-is tsak az Uradnak,
másnak ugyan nem.

FEGYVERNEKI

Úgy ám Poéta Uram! de egyszer pofon-is vágott-ám Kegyelmed. Mástól
ugyan fel-nem vettem volna két máriásért. — Hiszem, ha hozzánk jön
Kegyelmed, ád az Uram majd egy itzére valót.

RENDES

No hát tsak add ide.

FEGYVERNEKI

380 Ihol van, — olyan fehér pedig, mint a' Tajték.

RENDES

Én tóvabb megyek. (*el-megy*)

FEGYVERNEKI

Patkoll Pokolban mint bolondos Isteneddel — próbáld máshol-is, ha olyan jó szívvel fogadják-e' Litzenziádat. — De ugyan jól jártam. Öt Máriás nálom maradott, iszunk ma.

Nyoltzadik ki-menetel

FANTSALI meg a' FEGYVERNEKI

385 FANTSALI (*hirtelen ott terem.*)

No mi hír Peti?

FEGYVERNEKI

He! mi hír? az, hogy azon Poéta, a' kihez igazított Fantsali Uram, olly szép Verseket tsinált, hogy ha a' Bagoli el-olvassa, meg bolondúl örömében, — pedig tsak egy máriás. — Hát Kegyelmed Fantsali Uram hová indúltt?

FANTSALI

390 A' Te Úradhoz; szivessen hallom, mikor Katonai Dolgairól beszéll.

FEGYVERNEKI (*a' Nézőkhöz.*)

Ejnye de bánom, hogy meg-mondtam, hogy járék a' Poétával. — De ne szólljon ám Kegyelmed Semmit az én Uramnak az öt Máriásról.

FANTSALI

Ne félj Peti. (*el-megy.*)

FEGYVERNEKI

395 Majd bé-megyek én-is a' Kortsmában. — Meg-mondom ha vissza jövök.

MÁSODIK FEL-VONYÁS

Első ki-menetel

FARMATRINGOSI KAPITÁNY, és FANTSALI

FARMATRINGOSI

Még a' mind semmi ahoz képest, a' mit Svajdnitz alatt tettem. Nyóltz egész óráig magam állottam-ki a' tüzet, háromszor, négyszer Ádjutántomat a' Generálisághoz küldöttem segítségért; de mindétig tsak azt izenték: Farmatringosi Vitéz Kapitány Úr elég segítség magának.

FANTSALI

400 Az való, hogy Vitéz Kapitány Uram meg-felel magaért.

FARMATRINGOSI

Nem tudom ugyan, mint gondol felülem a' Generáliság, mit nem: elég az, hogy az egész Ármádia, minden Brigádjával bennem bizott akkor. — Az igaz, ugyan erőssen atakérozott-ám az ellenség-is; de én-is tudtam-ám eszettel élni, egy vad Körte-fának szegezem a' hátomat, 's úgy szórom, vágom, nyakazom az
405 ellenségét, hogy nyakokkal nem győzték a' Kardomat.

FANTSALI

Most tudom hát én, miért hijják azt a' helyet Farmatringosi Temetőnek!

FARMATRINGOSI

Lehetetlen! — 's annak hijják?

FANTSALI

És nem-is hallottam soha más nevét.

FARMATRINGOSI

Igaz ugyan, nem azért mondom, mintha magam' akarnám ditsérni; de sok
410 Burkust baktattam én ott a' más Világra; mert én azt tsak úgy vágtam, mint a' torzsát, — eggyről meg-émlékezem, tsillag vólt a' nyakában.

FANTSALI

No hát az Hertzeg vólt.

FARMATRINGOSI

Ki-tetszett belőle, hogy nem köz-ember vólt; de én-is meg-mutattam ám, ki vagyok.

FANTSALI

415 Talán fegyver ellen valója vólt?

FARMATRINGOSI

No én nem bánom, ha Spiritussa vólt-is; de én azt úgy ketté vágtam, hogy mindjárt ott vészett lovastól. — Az órától fogva nem örömet látnak engem Slésiában. — De ugyan kitől hallotta mind ezeket?

FANTSALI

420 Kitől hallottam? — hisz' ennek nagyobb a' híre, mint a' Tatár púsztításnak, vagy a' Mohátsi Veszedelemnek. Tegnap előtt a' Szarvas vendég-fogadóban egy Burkus katona vala; — most-is erre hordozza (*mutatja merre*) a' kardodnak vágását, mellyet Svajnitznál kapott tőled; — a' tud ám még felőled beszélni.

FARMATRINGOSI

Ugyan úgy-e'?

FANTSALI

425 Biz' azt mondotta a' többi közt, hogy mikor tsak a' nevedet hallák-is:
Farmatringosi Kapitány: meg-retten az egész Ármádia.

FARMATRINGOSI

Meg-hiszem; mert valamerre mentem, mint a' Tűz mindeneket emésztettem,
pusztítottam, tsak Boroszlónál hat száz Burkusnál többet le-vágtam.

FANTSALI

430 Mitsoda? Vitéz Kapitány Uram! hat százot? — Nem számláltam, de azt
mondják a' Burkusok, többen estek-el abban az ütközetben Kapitány Uram
kardja által hat ezernél.

FARMATRINGOSI

435 Én magamat nem ditsérem; lássák, kik felőlem könyveket írnak, inkább
kevesebbet mondok, mint sem többet, ne talántán azt mondják felőlem, hogy
ditsekedő Ember vagyok. — Az igaz, nem azért mondom, hogy magam
ditsérném, — de húsz harmintz Burkus a' záp-fogamra-is kevés vólt, — hanem
tsak azt tsudáalom, hogyan győzhette-el a' Kardom.

FANTSALI

440 Óh Nemes, Vitéz Kapitány Uram! Minek alázza úgy meg magát, nem áll ám az
a' Kárdjában, hanem a' Karjában mind azokat nagy erejére nézve Vitéz
Kapitány Uram, egy fa-nyelű bitsakkal-is meg-ölhette vólna. — Mindjár egy
példát mondok: Nagy Sándor Amerikának a' Királyja az ott lévő bikáknak
egy ütással szokta vala el-tsapni a' fejeket, azt hallván Nabukodonor Római
Tsászár, a' kinél az előtt Nagy Sándor pattantyús vólt, el-kérte vala tőle azt a'
kardot; oda adta vólt a' Nagy Sándor, de a' Nabukodonor egy borjúnak se
tudta el-vágni vele a' fejét egyszerre; azután vissza küldötte egy Kárdinalis
445 által a' kardot, hogy nem az lenne: a' mellyre Nagy Sándor azt felelte: El-
küldöttem — ám ugyan a' kardomat, de nem a' karomat.

FARMATRINGOSI

No ez ugyan bizony szép História, hol olvasta Kegyelmed?

FANTSALI

A' hármás Históriaban.

FARMATRINGOSI

450 Én meg a' Tholdi Miklós Historiáját halálra szeretem: abból lehet ám hadi
Tudományt, és udvari Politziát tanulni. — De apropos Fantsali Uram! nem
beszéllettem még, miképpen fizettem-ki egy Frantzia Kapitányt? — Tegnap az
asztalnál vagyunk, tréfálni kezd velem, és azt kérdi: Vallyon téli üdőben-is,
midőn olly rövid a' nap olly hoszszan neveztetem-e' magamat: Tekéntetes,
Nemes, Vitéz Farmatringosi Kapitány Uram, másképpen Leodevildus
455 Karabinovszky.

FANTSALI

Ej-ha! Ő kegyelme, de gorombául kezdett tréfálni.

FARMATRINGOSI

No hiszem! Ugyan meg-adtam én néki a' tréfát, — ugyan ki-fizettem én őtet, azt mondottam néki: hallya kend Kapitány Uram! akkor szóljon kegyelmed, mikor a' bika — eb Úra a' fakó!

FANTSALI

460 Há há há! Ugyan meg-vágta Vitéz Kapitány Uram; hogy tudta olly hamar fel-találni magát?

FARMATRINGOSI

Azt mondom, hogy eggy Varga fel-ne tegyen az okos fel-találásokban velem. — (Jön a' Fegyverneki.) De ihol jön az inasom, el-küldöttem, hogy Bagoli Uram neve napjára köszöntő Verset szerezzen, nem tudom, hozott-e', vagy sem. — De
465 kérem azomban, Fantsali Uram! szóban maradjon a' dolog.

Második ki-menetel

FEGYVERNEKI, és a' voltak

FARMATRINGOSI

No meg-vannak-e' a' Versek?

FEGYVERNEKI

Meg-vannak.

FARMATRINGOSI

Áhá te Gaz ember! tsak úgy szállasz velem? — Nem tudod hozzá adni: Megvannak Tekéntetes, Nemes, Vitéz Kapitány Uram.

FEGYVERNEKI

470 Úgy mikor Tekéntetes, Nemes, Vitéz Kapitány Uram se mond engem Lakájnak.

FARMATRINGOSI

No már ezt szeretem benned; 's ezentül már Lakájomnak hivlak.

FEGYVERNEKI

Szépen köszönöm Tekéntetes Nemes Vitéz Kapitány Uramnak. — Ihol vannak a' Versek.

FARMATRINGOSI

475 Mennyit adtál ezekért a' Versekért?

FEGYVERNEKI

Vitéz Kapitány Uram! arra a' hat Máriásra, még egy itze bort-is töltettem annak a' Poétának, kilentz Máriás alatt nem akart tsinálni.

FARMATRINGOSI

Ezekért a' Versekért hat Máriást? — Igen hamar meg-akar gazdagodni az a' Poéta.

FEGYVERNEKI

480 Hát mit tettem néki, Vers nélkül nem akartam vissza jönni. — De friss jószág ám, mert meg-hagytam néki, hogy a' leg-frissebb Parisi módhoz alkalmaztassa.

FARMATRINGOSI

Jól van, jól; de bár hosszabb volna.

FEGYVERNEKI

485 Azt mondják, hogy mennél kurtább a' Vers, annál drágább; egy szóból álló Verset-is tud az a' Poéta tsinálni, de annak ugyan Sóós ám az árra.

FANTSALI

Há! há há.

FARMATRINGOSI

Mit nevet Fantsali Uram?

FANTSALI

Azt, hogy melly hirtelen ki-fizette az Úr azt a' Frantzia Tisztet.

FARMATRINGOSI

Peti! talán ezek a' Versek nem-is jók. Hallod-e' Peti jök-e' ezek a' Versek?

FEGYVERNEKI

490 El-hiszem: hiszsz' azt mondotta az a' Poéta, hogy ha az Ur a' Római Papához küldi-is, betsületet fog vele vallani.

FARMATRINGOSI

Ejnye! gaz ember, hát én tsak Úr vagyok?

FEGYVERNEKI

Én sem vagyok ám tsak Peti, azt fogadta Tekéntetes, Nemes, Vitéz Kapitány Uram, hogy Lakájnak fog hinni.

FARMATRINGOSI

495 Jól van, jól, el-felejtkeztem. — No vidd-el ezeket a' Verseket Bagoli Uramnak,
majd én-is meg-jelenek Udvarlására, tsak egy kevesé ki-staférozom magamat.
(*El-megy a' Fegyverneki.*)

FANTSALI

A' való: nagy érdemet épitt a' Bagolinál azon Versek által Kapitány Uram.

FARMATRINGOSI

500 Magam még helyesebb Verseket-is tsináltam vólna, de tegnap a' Generálisnál
Xelsastban vóltam, nem érkeztem reá.

FANTSALI

Ki merné azt Vitéz Kapitány Uram felől gondolni, hogy nem három Verset, de
százot-is egy óra alatt tudna tsinálni; ha Kapitány Uram olly nyájossan ki
tudta azt a' Kapiányt fizetni az előbbennyi értekezéséből-is mindjár ki-tetszett
a' szeg a' Zsákból.

FARMATRINGOSI

505 Noss látja kegyelmed! még-is az a' Szamárótzai Rátóton született Akademikus
Doktor el-akarja előlem nyerni a' Bagolinak a' Tisztségét.

FANTSALI

Lehetetlen!

FARMATRINGOSI

El-hidgye kegyelmed!

FANTSALI

510 No ha azt akarja, bizonyossan a' sok tanulásban meg-bolondúlt, mert az igen
tanúlt emberek végtére meg-bolondúlnak.

FARMATRINGOSI

Jól mondja kegyelmed! Nékem-is, mikor Prága Városát olly hiressen
védélmeztem a' Burkusok ellen: az ott lévő Orvos meg-tiltotta, hogy sok
könyvet ne olvassak.

FANTSALI

515 Minek-is, mikor Vitéz Kapitány Uram többet tud könyv nélkül, mint mások
könyvből.

FARMATRINGOSI

Kedvessen veszem felőlem való vélekedését.

FANTSALI

Én ha igazat kell mondani, szép termetére nézve másik Máthusalem Római Tsászárt; okosságára, 's mély Tudományra Senákkerib Burkus Királyt; ha
520 hírét nevét, 's hadi tetteit tekintem másik Fáró Római Pápát képelem magamnak.

FARMATRINGOSI

Kedvessen veszem felőlem való betses vélekedését.

FANTSALI

Szépségére árnyéka se lehet Ésópus Hertzeg Vitéz Kapitány Uramnak.

FARMATRINGOSI

Há há há! Köszönöm. — Köszönöm. — hát ha mint tudok fektérozni, látta
525 volna kegyelmed. A' fektérozást én nem tanultam senkitől, hanem tsak magamtól; pedig az egész Armádiában egy se volt. Ki egy szál kádra ki-mert volna jönni velem.

FANTSALI

Óh mit beszéll Kapitány Uram!

FARMATRINGOSI

Próbáljuk-meg tsak egy kézzel. — Hol akarja, hogy sebet ejtsek, a' melyén-e'
vagy a' Karján?

530 FANTSALI (*Félre.*)

Könnyü akkor fektérozni, mikor a' másiknak nints kardja. — Tsak a'
melyemen, — de ne nagyon. (*Mint ki-akarja rántani, el-ejti kezéből a' kardot; erre a' Fantsali el-jajdul.*) Jaj oda vagyok! Oda a' melyem — most látom, hogy maga sem tudja nagy erejét Vitéz Kapitány Uram!

FARMATRINGOSI

535 Noszsa még egyszer!

FANTSALI

No nem én soha többet. — Az unokámnak-is meg-hagyom, hogy őrizkedjen
Vitéz Kapitány Uramtól; most-is még, úgy sziporkáznak a' szemei Vitéz Kapitány Uramnak, mint a' kovátsok műhelye.

FARMATRINGOSI (*Félre.*)

540 Szegény Fantsali rosszúl járt. — Hát ha akkor látott volna kegyelmed, mikor ezen karddal Olmutznál a' Vár kápuit be-vágtam, a' Várost fel-prédáltam, az egész félármádát rabbá tettem. (*Testével külömbféle-katona állásokat tsinyál.*) Holblinksz, rektzumkerdáj, bajnarm, fájer, szápperment, — akkor voltam ám még derék ember!

519 Pápát

FANTSALI

545 Azt meg-kell vallanom, hogy a' ki szerentsétlen Vitéz Kapitány Uram keze alá jütni; Oda vész az minden pereputyostól mint régenten Jérusálem Városa.

FARMATRINGOSI

No annak veszedelmét régen kívántam hallani: Tudtak-e' a' régiek úgy atakérozni, mint mikor én a' Königszberget bombárdiroztam. — Mondja-el kend rövideden.

FANTSALI

550 Én azt a' Sibillában úgy olvastam: Két Testvéreknek, egyiket Mártonnak, másikat Lászlónak hitták, vólt egy Testvér nények Görög Ilona nevű, ezt elragadta egy legény, kit Pistának hívtak, és a' Jerusálambe el-vivé.

FARMATRINGOSI

Tzum Teufel, elég igazságtalanságot tselekedett Piszta Tsászár Uram.

FANTSALI

A' két Testvér a' Muszka Tsászárnétól segítséget kérvén.

FARMATRINGOSI

555 A propos. — Hát már akkor-is frigyben vólt a Római Tsászár, az Orosz Tsászárnéval.

FANTSALI

Kétség kívül a' világ kezdetétől fogva. — Ez meg-lévén, hadat izentete amaz ellen.

FARMATRINGOSI

Nem tsukták a' hét Toronyban az ott lévő Követet?

FANTSALI

560 Nem. Hanem a' Velentzei hajókon egyenessen haza evezet. — Azomban az ellenség Tábor Jérusálemet meg-szállotta.

FARMATRINGOSI

Hol feküdt tehát az agyúzó sereg?

FANTSALI

Ugy tetszik, hogy a' Pruth vize mellett.

FARMATRINGOSI

565 Kétség kívül; mert ott kellett a' Magazinumokat, és a' puska-por házokat az ellenség Bateriái ellen fődözni.

FANTSALI

Nám — mind ezeket jobban tudja meg-mérhetetlen Tudományú Kapitány Uram! — mert maga próbálta. — elég az, hogy Jerusálem Városa meg-vétetődött.

FARMATRINGOSI

Illyen hamar? — Nagy erőnek kellett ott lenni az ellenkező részről.

FANTSALI

570 Nem a' nagy erő miatt; hanem mivel ott-is olly Vitéz, 's Tudós Kapitányjok voltak, mint Farmatringosi Uram.

FARMATRINGOSI

Az igaz: én-is meg-vettem sokszor két Várokat-is egy óra alatt, ha katonáimmal néki izzadtam. — Nints több hozzá? — No ez bizony szép História, még ezt nem olvastam.

FANTSALI

575 Hát azt se olvasta Vitéz, 's Tudós Kapitány Uram, hogy a' Muszkák akkor egy lóban bújták?

FARMATRINGOSI

Egy lóban? — Szápperment, ugyan hol mentek bé? — Ugyan szerettem volna magam-is ott lenni. — De à propos Fantsali Uram! hát a' Termetem hogy tetszik?

FANTSALI

580 Az éppen tsudálkozásra méltó, egy szabó sints az egész Városban. (*Keheg és nem szólhat.*)

FARMATRINGOSI

Mit akart kegyelmed a' Szabóról mondani, mit?

FANTSALI

Fáj a' melyem, ki-nem mondhatom; — igen meg-vágta előbb Vitéz Kapitány Uram a' Kardjával.

FARMATRINGOSI

585 Talán azt akarja kegyelmed mondani, hogy a' minap pörölt a' Szabóval, hogy úgy nem tudja reá szabni a' ruhát, mint az én Szabóm; de a' Szabó azt találta mondani: mért nints Fantsali Uramnak olly deli termete, mint Tekéntetes, Nemes, Vitéz Farmatringosi Kapitány Uramnak?

FANTSALI

EI-hiszem bizony.

FARMATRINGOSI

590 Hígye-el kegyelmed! Sokszor az utzára se merek menni, hogy utánnam ne járjanak az emberek.

FANTSALI

Az igaz; Minap-is az utzán azt tudtam, hogy medvét tántzoltatnak: de azután tudtam meg, hogy Vitéz Kapitány Uram szemlélésére futott öszsze a' fele Város.

FARMATRINGOSI

595 No lássa kegyelmed, maga meg-valla, én magamat nem ditsérem, de othon sints nyugtom, sokszor el-kell magamat tsuknom, hogy reám ne járjanak.

FANTSALI

Nem heában hát; hogy midőn minap-is öszsze akadtam a' kép-írókkal, és kérdeztem volna, hogy hová mennének, azt felelték: Farmatringosi Vitéz Kapitány Uramhoz formát venni Termetéről.

FARMATRINGOSI

600 Én magamat nem szoktam ditsérni; de az bizony úgy volt. — Hát mit gondol, hány nyelvet tudok én?

FANTSALI

Hármot, négyet.

FARMATRINGOSI

605 Mitsoda? — Hármot, Negyet? Au diable, de tizet-is tudok. Vegyünk-fel akár mitsoda szót példának okáért ezt a' katona szót: Készüljete: én ezt tiz nyelven is ki tudom mondani. Próbályúk-meg: Németül: Macht euch fertig. Frantziávúl: Allez à vous préter. Olaszúl: Faciate il parato. Törökül: Mardzabache. Angliávúl: Englamate libetengi. Lengyelül: Troszlo dobroze. Spanyolúl: Grandes pandos alaret. Oláhúl: Merze prun kut lopadúl. Tótúl: Lewú-prawú.

FANTSALI

610 Légyen az Istenért már egyszer vége: tiz nyelven ígérte, már tizenhatnál-is többet mondott. — Már lehetetlen, hogy párja legyen az egész Világon Vitéz Kapitány Uramnak.

FARMATRINGOSI

615 Maga meg-valla kegyelmed, én magamat nem ditsérem, még-is az a' Kotzipor Gramatikus hozzám meri magát hasonlítani; Óh ha most itt volna! potzhundert tausend million, ke diablo, elkora, alkora, elumi, kostumi, avendo vedutto, iviandra belle la perzon, batallions Karé, strela, jaszna, Okuvana. parajkuvana, tüzes, lántzos. — Ki vagy Te? (*ki-rántja a' kardját.*) Bakalaurus Doktor itt vagy?

FANTSALI (*Térdre esik.*)

620 Jaj Vitéz Kapitány Uram! én vagyok a' Fantsali.

FARMATRINGOSI

Kegyelmed? — Keljen kegyelmed fel, — meg-botsásson; mert ha egyszer meg-mérgedek Konstantinápolig, vagy annál-is tovább verném a' Törököket.

FANTSALI

Talán azt gondolta Vitéz Kapitány Uram, hogy a' Téntási?

FARMATRINGOSI

625 Igen-is mert a' belém öntetett vitézség egészen el-veszi olykor a' szemem Világát. — De követem Fantsali Uram! Én tovább nem mulathatok; mert gyerek-ágyban fekszik a' feleségem, haza kell sietnem. (*el-indul és vissza fordul.*) — Hanem Fantsali Uram! ha öszszve kerül a Téntásival, meg-mondja néki, hogy én száz olytantól nem félyek mint ő.

FANTSALI

De három annyit-is mondok.

630 FARMATRINGOSI (*Tovább megy, 's vissza fordul.*)

Azt-is meg-mondja néki, hogy a' Burkusok tudják Vitézségemet.

FANTSALI

De még a' Törököket-is hozzá tészem.

FARMATRINGOSI (*Meg tovább megy, 's vissza fordul.*)

635 Azt-is meg-mondja, hogy én Grófokkal Hertzegekkel ebédeltem, voltáztam, kávéztam.

FANTSALI

De még a' Római Tsászárral-is.

FARMATRINGOSI (*Az ajtótól ismét vissza fordul.*)

Ha vélem ujjat húz, fel-nyalatom a' Kutyákkal a' Téntás vérét. (*el-megy.*)

FANTSALI

640 De még azokat-is elő hozom, a' mellyeket soha se tselekedett. — Halá Isten! hogy egyszer tőle meg-menthettem. No ugyan nem tud ditsekedni!

Harmadik ki-menetel

Az öreg BAGOLI, DEÁKI, és a' FANTSALI

BAGOLI

Leg-kötelessebb szolgálja Fantsali Uramnak.

FANTSALI

Térdig hajlott szegény Szolgája Bagoli Uramnak! Mi jó hírel bővelkedik Bagoli Uram?

DEÁKI (*Széket tesz az öreg Bagolinak.*)

BAGOLI

645 Az, hogy már most örömet le-teszem a' Tisztségemet, hogy a' felséges Úrunknak kegyelméből azt választhatom magam helyemben, a' ki nékem tetszik: leg-alább azzal-is könnyebben el-viselhetem az Öregségemnek súlját.

DEÁKI

650 Ez ugyan ritka példa az Országunkban; mert úgy szokott lenni többnyire az Országunkban, hogy ha Tisztségében meg-vénhedik valaki, tsak benigne quietaltatik.

FANTSALI

De meg-is érdemlette Bagoli Uram azt a' kegyelmet annyi Esztendőig való Kormányozásáért; mindenütt emlegetik Bagoli Uramat, hogy bölts és tudós jó igazgatója volt a' Városnak.

BAGOLI

655 Már heában, el-értt már a' sok péntek. Nagy már az én erőmre nézve az a' terh; hanem most tsak azon gondolkodom, ki vólna leg alkalmatossabb az én Tisztségemre? A' Farmatringosi Kapitány erővel tolla magát; Téntási Orbán Akadémikus Professor-is minden féleképpen ajánla magát. Már most nem tudok elegendő Tanátst adni magamnak. Mit gondol kegyelmetek.

FANTSALI

660 Biz' én azt gondoltam, hogy eggyik sem arra való; mert a' Farmatringosi Kapitány valóságos futó bolond; a' Téntási meg igen belé merültt a' Tanúságban, a' törvényt-is még Görögül tztálná.

BAGOLI

Hát ki vólna más?

FANTSALI

Hát a' Kanyai Miklós mit vétett?

DEÁKI

Azt: hogy igen egygyűű, s' szegény; Deákúl se tud jól.

FANTSALI

665 Hát görögűl miért nem? Hiszem annyit tudnak a' parasztok, hogy kellessék jobban majoroskodni, ha mind Deákúl beszélünk-is, mint ha, mind görögűl beszélénk.

DEÁKI

De halla kegyelmed, tsak szép (ha nem hasznos-is) ha valaki Deákúl tud; tudja kegyelmed az előtt-is, úgy beszéllettek. — Azért inkább vagy a' Farmatringosi, mert a' gazdag, és hatalmas, meg-tudna felelni a' katona Tiszteknek: vagy
670 inkább a' Téntási, mert a' Deákos ember; mivel az ilyenekre sokszor vagyon szüksége a' Városnak.

FANTSALI (*Félre.*)

Kétség kívül, mert ha deákuł nem tudánk, nem-is ehetnék kenyeret.

675 BAGOLI (*Hallya, hogy kotzogtatnak.*)

Mennyen Deáki Uram! nézze-meg ki van oda ki. — Tsak valami hálá-adó emberre találnék.

(*Deáki meg-nézi az ajtót.*)

FANTSALI

Óh édes Bagoli Uram! már ki-haltak a' háladó emberek, már jóért jót ne várj.

DEÁKI (*viszsa tér.*)

680 Téntási Uram kíván jönni Udvarlására Gubernális Uramnak.

BAGOLI

Hadd jöjjön-bé

(*Deáki be-hijja a' Téntásit.*)

FANTSALI

Sajnálom, hogy tovább nem udvarolhatok; leg-hivebb szolgája maradok az
685 Úrnak (*el-megy.*)

DEÁKI (*az ajtónál.*)

Tessék bé-jönni.

Negyedik ki-menetel

TÉNTÁSI, BAGOLI, és a' DEÁKI

BAGOLI

Hozta Isten Téntási Uramat!

TÉNTÁSI

Gaudio nec non laetitia salit Cor meum. Örvendek 's örömembe szivem
690 ugrándozik, hogy Tekintetes Gubernális Uramat jó egészségben láthatom; Nem
heában mondják a' Görögök: 'Εν 'Ονομα τον Πατροδ, και τον Τον Και Τον
Πνευματος αγιδοννο[!] Αμιν Mert omnis Civitas uno ore meg-valla, hogy
Tekéntetes Gubernális Uram szívében vis quaedam magnetica vagyon, mellyel
az embereket magához vonza. — Követem, hogy modo vulgari nem
695 beszélhetek, mert már a' mostani Filosofusok a' Magnetismust, non per
attractionem, hanem per vim centripetam in ratione quadratorum inversa
explicállák.

DEÁKI

Tsak nem titkolhatja a' tanúlt ember az okosságát, mindjár ki-tetszik a' szeg a'
Zsákból.

BAGOLI

700 Deáki Uram! széket ide. (*széket hoz a' Deáki.*) tessék le-ülni. — Sajnálom a'
mély deákságát, hogy nem érthetem.

TÉNTÁSI

Nem tsuda: mert Gubernalis Uram Scotista vólt; már most a' mostani
Filosofiában hire sints a' kategoriáknak; a' materia subtilis, vis attractiva,
repulsiva, algebra, Logarithmus nélkül semmit se értt az ember.

BAGOLI

705 Mitsoda Ujságokkal bővelkedik Téntási Uram?

TÉNTÁSI

Merő monstra horrenda, et ingentia; semmi jót se hall az ember.

DEÁKI

Biz' azt mondják az emberek, hogy soha ilyen üdőt nem értek; már most olyan
petákos Deák ábétzét nem-is igen árúlnak.

BAGOLI

710 De halla kegyelmetek, jobb vólt annak előtte, mint most, bővebb Esztendők
jártak annak előtte, mint mostan.

TÉNTÁSI

Me Hercle! én-is tsak a' régi Auctorokat imitálom.

DEÁKI

Már most a' gyermekek nem-is tanulnak mást, hanem merő hajvonyást; Kigyó-vonyást, Jv-vonyást, kar-vonyást, merő vonyást, vonyást. Óh Istenem! lehetetlen, hogy böldegúlnak a' Gyermekaink.

BAGOLI

715 A' Kalendárium nem igen biztat bennünket jó üdőkkel.

TÉNTÁSI

Holnap után Deo volente publica Disputatitot tartok egy Akadémikus ellen, a' ki a' Togam praetextam a' Laticlaviával confundálta.

DEÁKI

Az előtt már második harmadik Oskolában jól tudtak deákul.

BAGOLI

Ez a' változó tél-is semmi jót nem jelent.

TÉNTÁSI

720 O Tempora, O Mores, úgy el-hatalmasodott az ignorantia.

DEÁKI

Mitsoda szép volt az, mikor az előtt a' kis gyerekek-is mindent Deákul tanultak.

BAGOLI

Hallom, hogy oda le igen húll a' szarvas marha.

TÉNTÁSI

725 Ime! egy könnyvetskével kedveskedtem Gubernális Uramnak, mellyben ad evidentiam demonstrálom, hogy magna est differentia calcei Romani ab Hetrusco.

BAGOLI

No ez bizony szép könnyvetske! (*kotzogatnak oda ki.*) No ki van oda ki? Deáki Uram! nézz-meg. (*Deáki az ajtóhoz megy*) Bizony nem győzőm tsodálni mély Okosságát, felét-is alig értettem vala.

DEÁKI (*Viszsa megy.*)

730 Farmatringosi Kapitány Uram jött Udvarlására Gubernális Uramnak.

BAGOLI

Ereszszük bé!

TÉNTÁSI

Mit akar itt a' Farmatringosi Kapitány?

BAGOLI

A' mit kegyelmed!

TÉNTÁSI

735 Lásza Gubernális Uram! meg-esmézni ex ungue leonem. Mindjár ki-mutatja a'
foga fehérét.

Ötödik ki-menetel

FARMATRINGOSI, FEGYVERNEKI, és a' voltak

FARMATRINGOSI (*alig lép-hé a' szobában.*)

Peti! Gyuri! Latzi! Matyi! Jántsi! hol vagytok Pokolban? Gaz emberek! tiz
tizenkét Lakájból egy sints. Hej Peti! (*eggyet füttyent.*)

FEGYVERNEKI

Parantsollon Vitéz Kapitány Uram!

FARMATRINGOSI

740 Hát a' többi hol van?

FEGYVERNEKI

Nem jöttek-el többen nálomnál.

FARMATRINGOSI

O hundert tausend million, eskadron, O peste diable! hányszor meg-
parantsoltam, hogy mindnyájan utánnam jöjjetek, ha valahová megyek.
Hallod-e' te Lakáj!

FEGYVERNEKI

745 Parantsollon Tekintetes, Nemes, Vitéz Kapitány Uram!

FARMATRINGOSI

Te Lakáj!

FEGYVERNEKI

Parantsollon Nagyságos Óbester Uram!

FARMATRINGOSI

Te Lakáj!

FEGYVERNEKI

Parantsolon Méltóságos Generális Uram!

- FARMATRINGOSI
750 Jól van; most ereddj ahoz a' Kapitányhoz, ki ott a' Hauptwachtton Komandéroz.
- FEGYVERNEKI
Prantsollon Vitéz Kapitány Uram!
- FARMATRINGOSI
Kérdezd-meg tőle, de haragossan.
- FEGYVERNEKI
Parantsollon Vitéz Kapitány Uram.
- FARMATRINGOSI
Mért nem presentáltatott nékem, mikor arra mentem.
- FEGYVERNEKI
755 Parantsollon Vitéz Kapitány Uram!
- FARMATRINGOSI
És mond-meg néki: hogy holnap el-várom egy pár pisztolra.
- FEGYVERNEKI
Parantsollon Vitéz Kapitány Uram!
- FARMATRINGOSI
Vagy inkább egy szál Kardra.
- FEGYVERNEKI
Parantsollon Vitéz Kapitány Uram!
- FARMATRINGOSI
760 Ha pedig maga nem mer, rukkoltassa-ki reám az egész Kompániáját.
- FEGYVERNEKI
Parantsollon Vitéz Kapitány Uram. *(el-akar menni.)*
- FARMATRINGOSI
Azt-is meg-mondod néki: él ám még az a' kardom, mellyel Svajdnitz alatt egy nap hat száz Burkust le-vágtam.
- FEGYVERNEKI
Parantsollon Vitéz Kapitány Uram! *(el-megy)*
- FARMATRINGOSI
765 No tsak siess. — *(közelebb megy a' Bagolihoz.)* Alázatos Szolgája Tekéntetes Gubernális Uramnak!

BAGOLI

Hozta Isten Kapitány Uram.

FARMATRINGOSI

Mint szolgál Bagoli Uram egészsége?

BAGOLI

Tsak mint a' féle öregnek.

FARMATRINGOSI

770 De mitsoda deák szagot érzek én itten; ez minden bizonynal Alvárusnak a szaga.

TÉNTÁSI

Hej Domine! úgy beszéllem Kegyelmed velem, mint a' ki az egész Tzitzerót cum notis admodum Domini Minelli publica luce donavit.

FARMATRINGOSI (*a' Bagolihoz fordul.*)

775 Mondottam én, hogy itt minden bizonynal deák szag vagyon. — A' harist a' szavánál. — Halla kegyelmed, mitsoda ember kegyelmed?

TÉNTÁSI

Én clarissimus Orbilius Téntási Bakalaustus Doktor vagyok, in Urbe et Orbe notus.

FARMATRINGOSI

780 Szakkerlott! — még velem résonérozni? Halla kegyelmed, úgy nézzen szememben, kinek hire 's neve egész Konstánzinapolig el-terjedett.

TÉNTÁSI

Kegyelmed megint, úgy nézzen szemem közé, mint a' kinek hire, 's neve in Orbe Literato el-terjedett.

FARMATRINGOSI

Prágánál, Svajdnitznál, Boroslónál meg-mutattam, ki vagyok.

TÉNTÁSI (*Farmatringosival ugyan egy üdőben.*)

785 Taurinumban, Oxoniában meg-mutattam, ki vagyok.

FARMATRINGOSI

Tsak Boroslónál hat száznál többet le-vágtam.

TÉNTÁSI (*Ugyan ismét egy üdőben.*)

Loca difficillima a' régiebb Auctorokból meg-magyaráztam.

FARMATRINGOSI

De mit présbitál nékem itten ez a' Téntás Deák (*ki-akarja rántani a' kardját.*)
790 Deáki Uram fogja-meg a' kezemet, mert ha ki-rántom a' kardomat, diribre darabra kontzolom ezt a' penészes Deákot.

DEÁKI

Kérem, ne tselekedje.

TÉNTÁSI (*Félre.*)

Ha olyan nagy embernek tartja magát, jöjjön, disputáljon velem Deákul.

FARMATRINGOSI

795 De mit nékem az illy toldott lábú (*ki rántja a' kardját, 's neki ugrik*) meg-kell halnia. (*Meg-kapja a' kezét a' Deáki.*)

BAGOLI

Jaj! Jaj! Az Istenért, mit tsinál kegyelmetek. — Deáki Uram! tegyen kegyelmed békességet köztök, én el-megyek.

Hatodik ki-menetel

FARMATRINGOSI, TÉNTÁSI, és a DEÁKI

FARMATRINGOSI

800 Ugy-e' Deáki Uram, én leg alkalmatossabb vagyok a' fő Gubernálisságra; meg-mutattam a' Bagoli előtt-is, hogy van Kurázsim.

DEÁKI (*a' Farmatringosihoz megy.*)

De tsak állon-meg haragjában Vitéz Kapitány Uram! hadd igazítottom-el ezt a' hitvány Téntásit (*a' Néző-szín másik részére megy, és lassan, hogy tsak a' Téntási hallja, mond.*) — Téntási Uram! Kegyelmed, okos, tanúlt ember, ne
805 sokat hajtson ennek a' sültt bolondnak esztelen szavaira. Hallotta, mit beszéllettem néki?

TÉNTÁSI

Eggy szót se.

DEÁKI

810 Ugyan tsak tormát törtem ám az orra alá. Kapitány Uram! mondok, kegyelmed kaptza foltja se lehet Téntási Uramnak, ne sokat prefindázzon itt kegyelmed, mert hamar le-ütik kegyelmednek a' szarvát.

TÉNTÁSI

O bene factum. Igen jól van.

DEÁKI

Esze ágában sints Bagoli Uramnak, hogy kegyelmedet válaszsza Gubernálisnak.

TÉNTÁSI

Per Deum optimum maximum, azt mondotta?

DEÁKI

815 A' minap-is fektérozott, 's úgy meg-döfött (*Meg-döfi a' Téntásit.*) jaj követtem — majd el-estem.

FARMATRINGOSI (*Más felől.*)

Emberséges Ember a' Deáki.

TÉNTÁSI

Inurbanus. Vigyáztalan.

DEÁKI

820 Már egészen reám hagyta a' Bagoli Uram, kit válaszsza helyében, én pedig mást nem választok, mint Téntási Uramat.

TÉNTÁSI

Habeo gratiam. Azért-is mindjár száz forintokat küldök.

DEÁKI

De most mennyen-el eggy kevesé Téntási Uram! mert ez a' Tselefinda addig már el-nem megy.

TÉNTÁSI

825 Servus Obligatissimus! A' száz forintokat midjár el-küldöm (*el-megy.*)

DEÁKI (*Viszsa megy a' más félre.*)

Gaz ember! Vitéz Kapitány Uram! nem de el-hordta a' kalamárissát.

FARMATRINGOSI

Láttam eggy-szer meg-is döfte kegyelmed, nyilván nem akart el-menni.

DEÁKI

830 Az igaz, hogy vissza tetszett ám néki; de én nem sokat tréfálok az olyan rongyos. — De mást leg-jobb lesz, ha Vitéz Kapitány Uram haza megy, még én le-tsenedíttem Bagoli Uramat; mert a'mint észre vettem, eggy kevesé meg-nehezeltt. Bizza reám Kapitány Uram! nem ül Bagoli Uramnak más székében, mint Kapitány Uram. De azok a' Versek készen vagynak-e?"

FARMATRINGOSI

Már régen meg-hagytam a' Lakájomnak, hogy hozza Deáki Uramhoz; talán
835 eddig már az útban-is vagyon.

DEÁKI

Jól van; én azomban Vitéz Kapitány Uram kerekét tolom.

FARMATRINGOSI

Adjő (*el-megy.*)

Hetedik ki-menetel

DEÁKI, és FEGYVERNEKI

DEÁKI (*maga.*)

Az igaz' minden reménység kívül esett ennek a' két bolondnak a' meg-
840 egyeztetése. — Mert sokkal könnyebb hét okos embert, mint két esztelent
meg-egyeztetni. — Sokszor hallottam én, hogy a' reménységet nem veszi pénzen
az ember; de ezek biz azt-is meg fizették; a' Farmatringosi hat arannyal; a'
Téntási száz forintal, mert ők akkor lesznek Gubernálisokká, mikor én Muszka
tsászárné.

845 FEGYVERNEKI (*hirtelen ott terem.*)

Éppen tégedet kerestelek. — Ihon ezeket a' Verseket küldötte az Úram.

DEÁKI

Jól van, jól; de maga tsinálta-e' az Urad?

FEGYVERNEKI

Még ez-is kérdés ám, hát ki tsinálta volna; olly Poéta az én Uram, ha meg-
haragszik, hogy hét Országban sints mássa. De rendes reá nézni, mikor Verset
850 tsinál. Le-ül, magának pipát gyűjt, 's így teszi a' kezét, (*mutatja*) azután egy
két sort ír, meg le-törli, azután-ismét valamit ír feliben, az se tetszik, sokszor
meg-haragszik, ha a' pipája nem jól ég, vagy mi, el hasítja, 's el-veti a' papirost.
Újjat vesz, azzal szinte úgy tselekeszik; 's végtére bele ún, 's ott hagyja. — De
majd eb portziót kapok, ha otthon nem leszek; mert ha én otthon nem vagyok,
855 tiz tizenkét Lakájból egyy sints oda haza, Isten áldja Deáki Uramat! (*el-megy*)

DEÁKI

Járj szerentséssen! Majd én-is bé-megyek, Bagoli Uramat le-tsendesíttem.

HARMADIK FEL-VONYÁS

Első ki-menetel

KÁNYAI és a' FANTSALI

KÁNYAI

No ugyan szeretném távúlról nézni, mit tsinál az öreg Bagoli Úr, ha el-olvassa azokat a' Verseket, miként fog boszongodni a' Farmatringosi Kapitányra.

FANTSALI

860 De úgy kell; nem árt az olyan kérkedékény Embernek. — De el-rántják alóla a' gyéként. — Most azon mesterkedem, hogy ejthessem-meg a' Téntásit-is; azután könnyebben juthat Kányai Uram a' Gubernálissághoz.

KÁNYAI

Tapasztalni fogja Kegyelmed szüntelen igaz szivességem', terítve vagyon minden nap asztalom a' Kegyelmednek számára-is, és igyekezni fogok, hogy bőven meg-szolgálhassam.

FANTSALI

865 Arról másszor szóljunk. (*Jön a' Farmatringosi.*) hanem amott látom a' Farmatringosit. — Mennyen-el félre Kányai Uram! hadd veszejtsem öszszve ötöt a' Téntásival. (*El-megy a' Kányai.*)

Második ki-menetel

FARMATRINGOSI, és a' FANTSALI

FARMATRINGOSI

Vallyon kitsoda ez itten? — Meg se esmértem vólna Fantsali Uramat, — hallom, hogy egygy követ fúnn ellenem a' Téntásival.

FANTSALI

870 Ne higgye Vitéz Kapitány Uram! Ezt valami irigy ember mondotta minden bizonnal. Az igaz, hogy én sokszor vagyok vele, de tsak azért, hogy minden Tanátsát ki-tanúlhassam. Mert ki-mondhatatlan, mint mesterkedik, áskálódik Vitéz Kapitány Uram ellen. — Mit nem kohol Újra a' gaz Téntási.

FARMATRINGOSI

Mit koholna?

FANTSALI

875 El-hiszem bizony mit? Ha tsak ennek korán elejét nem vesszűk, szép kis sárban marad Vitéz Kapitány Uram!

FARMATRINGOSI

Mi lehet ez megint? Kotz Krutz Patallion.

FANTSALI

Láttván, hogy semmit sem tehet Vitéz Kapitány Uram ellen: pénzelt akarja megvesztegetni a' Deáki Uramat; ez pedig lelke tokja a' Bagolinak. Most tehát száz
880 forintot akar küldeni a' Deákinak.

FARMATRINGOSI

Már ebből mi következik?

FANTSALI

Az következik, hogy ha kezébe veheti a' pénzt, Kapitány Uram számot se tartson a' Gubernálisságra. — De nekem egy furtsa gondolatom vagyok.

FARMATRINGOSI

Talán el-akarja kegyelmed tőle lopni?

FANTSALI

885 Eszem ágában nincs; azzal ugyan nem meszsze mennénk. — Nem-is illik ez a'
mostani Világban a' Gavallérokhoz, hanem szabad meg-keríteni; ez valóságos
Galanteria, mert ezt meg-hallván minden ember még ditséri, hogy ugyan volt
Elméje, a' ki meg-kerítette. — Tselekedjen tehát úgy Kapitány Uram! Vegyen
egy jókora Zatskót, 's azt töltsé-meg tseréppel, dántessel, tzigány garassal, 's a'
890 féle rossz pénzelt. — Az után a' Peti által küldje hozzám a' zatskót, — A' többit
meg-mondom rövid üdő mulván. Tsak siessen Vitéz Kapitány Uram!

FARMATRINGOSI

Mindjárt itt terem a' szolgám — hiszem annyi a' rossz pénzelt, hogy egy
Zatskóban töltöm, bé-pötsétölem, 's el-küldöm. Adjó.

Harmadik ki-menetel

FANTSALI, és a' TÉNTÁSI

TÉNTÁSI

895 O nunquam oportunius Domine Fantsali; Ugyan szeretem az eszt; derék
ördögöt fog majd a' Kapitány a' Versével; reméllem többet fog érni azon
Zatskó pénz, a' melyet én küldök a' Deákinak.

FANTSALI

Bizony nem tudom, hány Zsákkal tellik; mert mint hallom a' Kapitány két
akkora Zatskót fog küldeni. — A' Deáki pedig annak — Ki tudni-illik jobban
kenyi a' Tenyerét.

TÉNTÁSI

900 Vae mihi misero!

FANTSALI

Én itten más módot nem találhatok, hanem mivel a' Kapitány inassa részeg, mint a' Tsap; Mennyen eleibe a' Pitvarszky töltesen néki egyg fertály égett bort. — Azonban könnyen el-tserélheti a' Zatskót.

TÉNTÁSI

905 In arena Consilium. Meg-fogtunk már, tsak kopasztani kell. Azontúl reá oktatom az inasomat. Me recomendo Domine Fantsali!

FANTSALI

Tsak siessen Téntási Uram.

Negyedik ki-menetel

FANTSALI, és FEGYVERNEKI

FANTSALI

Gyözte szaporán Peti, gyözte!

FEGYVERNEKI

Itt vagyok a' Zatskóval

FANTSALI

Tudnád-e' magadat részegnek tenni, Peti?

FEGYVERNEKI

910 Tudnám bizony, — tsak egyg itze pálinkám volna. — Ha nem hiszi, töltesen Kegyelmed.

FANTSALI

915 De hiszem, úgy bizony nem mesterség, Peti! de ma józannan kell magadat részegnek tenned. — Próbáld tsak, — majd én nézem, 's meg-mondom, mit kellessék tselekedned. (*Fegyverneki ide amoda dülédez.*) — Úgy de beszéllned-is kell ám.

FEGYVERNEKI

Mit beszéllek?

FANTSALI

Káromkodj, fenegess, szitkozódjál, mennél rosszabúl beszéllsz, annál jobb lesz.

FEGYVERNEKI

Haj, haj, haj, (*dülédez*) itt vagy te gaz ember! te disznó Pásztornak termett!
920 Néked mondom Fantsali.

FANTSALI

Jól van, jól; látom, hogy alkalmas vagy arra.

FEGYVERNEKI

Áhá te kerékre való lator! Kalafinda Tselefendi, te Fantsali feszület hamis
ebnek bőrben öltözött ravasz róka.

FANTSALI

Elég lesz már, elég; látom, hogy jól tudsz bolondozni.

FEGYVERNEKI

925 Gyöszte közelebb te hét Udvar ebe, tányért nyalogató, te Spion, te piatz
harangja.

FANTSALI

Peti, Ne bolondozz már annyit.

FEGYVERNEKI

Itt vagy hát te jó madár! Keleptzébe kerítlek ma te ravasz róka. Jere velem a'
Biróhoz, te kerékre való! — Még te mersz az én Uramból tsúfot üzni?

FANTSALI

930 Hadd-el már egyszer kérlek.

FEGYVERNEKI

Úgy-c' bizony jól tudok bolondozni, ha akarok.

FANTSALI

Igen-is; soha sem véltem volna.

FEGYVERNEKI

De még másként-is tudok ám: ez tsak olyan vólt, minha a' sörtől részegettem
vólna meg; most majd úgy teszek, mintha a' bortól részegettem vólna meg:
Kutya. Órdög. lántzos menny-dörgös. —

FANTSALI

Hadd-el, hadd édes Petim! tsak úgy tedd magad, mintha sörtől részegettéél vólna
meg.

FEGYVERNEKI

Mitsoda? — Nem vagyok én tót, hogy a' sörtől meg-részegetjem. — Szégyen
ám az eggy Lakájnak a' sörtől meg-részegetni.

FANTSALI

940 Tehát tsak úgy tedd magadat, mintha egy itze pálinkát ittál volna meg.

FEGYVERNEKI

No már úgy nem bánom.

FANTSALI

945 Vigyáz hát a' szavamra: már el-hitettem a' Téntásival, hogy ebben a' Zatskóban két annyi pénz van, mint abban, melyet ő fog küldeni a' Deákinak; azt-is mondtam, hogy holt részeg vagy. A' Téntási reá tanította a' Pitvarszkit, hogyan tserélle-el a' Zatskót. — Vesd-el részegségedben a' Zatskót, amaz majd azontúl fel-veszi, 's el-tseréli. — Tudod már, mit akarok?

FEGYVERNEKI

Veszem észre: én leszek a' részeg, 's ő botlik-meg.

FANTSALI

Pedig amott kullog már a' Pitvarszki. — Noszsa Peti láss dolgozhoz.

Ötödik ki-menetel

FEGYVERNEKI, és PITVARSZKI

FEGYVERNEKI (*dülédez.*)

950 Haj, haj, haj! eh be jó kedvem érkezett.

PITVARSZKI (*a' Nézőkhöz.*)

No ugyan irgalmatlanúl részeg ez, — azt se tudja biz' ez leány-e', vagy gyerek.

FEGYVERNEKI

Áhá! itt van ő keme, a' ki a' tzigány garasok dántesek után leskelődik. — Rókát fogok én ma.

PITVARSZKI

955 Meg-is nyuzod biz' azt szegény Peti.

FEGYVERNEKI

Haj, sza, sza, hap hap.

Jobb a' kutya, mint a' Matska,

Mert a' kutya nagyobbatska,

Inkább izom palatzkokból,

960 Mint az Úrjás poharából.

Haj! búty!

Kapát, tsépet a' parasztnak,
Búsúljon, kit fel-akasztnak.
Addig iszom én, ha bor van,
Miglen tsak tart a' korsóban.
Haj! búty!

Kik rá érnek, dolgozzanak;
A' nagy Urak aggódjanak;
Tölts jól nékem kortsmárosom,
Majd magam meg ki-alúszom.
Haj! búty!

PITVARSZKI
Peti hová mégy?

FEGYVERNEKI
Hap hap!

PITVARSZKI
Te Peti! Nem hallod?

FEGYVERNEKI
975 Hap, hap! — Még-is egyszer hap hap!

PITVARSZKI
Te Peti!

FEGYVERNEKI
Berdó!

PITVARSZKI
Jámbor!

FEGYVERNEKI
980 Te vagy Pajtás? — No meg-mond a' Gazdádnek, hogy még ma fel-akasztja magát.

PITVARSZKI
Az én Uram?

FEGYVERNEKI
Nem én ám. — Mert itt száz forinttal több van, mint sem ő akar küldeni a' Deákinak. Hap, hap! — Hol az a' Tsap-szék?

PITVARSZKI (*Félre.*)
985 No már jól van a' dolog. — Peti itt van az a' tsap-szék.

FEGYVERNEKI

Hidd-elő azt a' disznó Zsidó Kortsmárost, — hadd hozzon egy fél-itze pálinkát.

PITVARSZKI

Mindjár ki-hivom. — Halla kend kortsmáros!

Hatódik ki-menetel

KORTSMÁROS, és a voltak

KORTSMÁROS

No! mit akari kend?

FEGYVERNEKI

990 Te Hérodes Onokája hoz pálinkát.

KORTSMÁROS

Mennyit akari kend?

FEGYVERNEKI

Pajtás! elég lesz egy fél-itze.

PITVARSZKI

Egy fertály-is elég lesz; meg-sem iszszúk.

FEGYVERNEKI

Ne búsúlj te azon, — tsak te hozz egy itzét te Pontius Pilátus nemzetsége!

KORTSMÁROS

995 Hallai kend, nekim sok feli a' palinkat, eget bor palinkat, szilva palinkat, ros palinkat, borovitska palinkat, zab palinkat.

FEGYVERNEKI (*Félre.*)

1000 Bújj te oda, hová a' zab szem. — Te Kaifás pereputya, nékem szilva palinkát hozz. (*az asztalhoz dül, 's el-ejti a' Zatskót a' kezéből; a' Pitvarszki meg-fel-emeli.*) Ó hó!

PITVARSZKI

Erössen tarts magadat, hogy el ne essél, Peti!

FEGYVERNEKI (*énekel.*)

Eb a' híre, fa szekere;

Bornak vólna nagy Tengere,

1005 Hogy én benne förödhetnék

Kényyemre, — benn' heverhetnék!

Hej hol a' pénzem?

PITVARSZKI

Itt van nálom, hogy az a' Pogány Zsidó el ne lopja, fel-vettem.

FEGYVERNEKI

De el-ne tseréld ám, mert meg-eszed ma a' szurkot mind Uraddal együtt.

PITVARSZKI

1010 Ej bolondság! hogy tserélném-el.

FEGYVERNEKI

Haj, hej!

KORTSMÁROS

Itt vagyok itt, (*ki-hozza a' pálinkát.*) No foga kend itt a' palinkát.

FEGYVERNEKI

Nó! add ide! — hadd iszom a' más pénzére. — Egésséggel Pajtás!

PITVARSZKI

Fogadj Isten Pajtás!

FEGYVERNEKI

1015 Ej! igyál Pajtás, — mintha a' magadéból innál.

PITVARSZKI (*el-veszi az üveget.*)

Egésséggel Peti!

FEGYVERNEKI

Köszönöm! Hap hap hap!

PITVARSZKI

No Pajtás itt van a' Zatskód. — Nékem el-kell mennem.

FEGYVERNEKI

1020 Add ide!

KORTSMÁROS

Még el-lopi valaki, add ide, majd el-teszi én!

FEGYVERNEKI

Eredj Pogány lélek! — mert mindjár ki-tépem minden szakállodat.

KORTSMÁROS

Fizessi meg kend hát a' palinka.

PITVARSZKI

Vezesse kend bé, majd az után meg-fizeti.

KORTSMÁROS

1025 No gyűji kend hát velem a' házban.

FEGYVERNEKI

Nem bánom.

Hetedik ki-menetel

PITVARSZKI, és a' DEÁKI

PITVARSZKI (*maga.*)

Jól van! bódogúl van a' dolog! — Szegény Peti! ugyan meg-emlegeted a' mái napot. — Már most jó volna, ha én valamit ebből ki-vehetnék magamnak. —
1030 En kerestem, szabad vagyok vele. — De bé van pötsételve! Patvar vigye a' pötsétjét, hiszem nem kötöm én azt a' Deákinak a' fitokos orrára, bé-volt-e' pötsételve, vagy sem. (*fel-töri.*)

DEÁKI (*rajta éri a' fel-törésen.*)

Hallod-e' Pitvarszki! mit tsinálsz? — Ejnye Istentelen!

1035 PITVARSZKI (*magában.*)

Mostt hozza ide a' Tatár!

DEÁKI

Hát ez a' hiv szolgálot! — fel-szakasztani a' pötsétet!

PITVARSZKI

Amott el-estem a' Zatskóval, 's meg-akartam olvasni a' pénzt, ha meg van-e'? másképpen a' magaméből tettem volna hozzá.

DEÁKI

1040 Úgy-e' bizony ez a' pénz, a' mellyet a' Gazdád küldött én nékem.

PITVARSZKI

Igen-is szolgálatját izeni Téntási Uram, és ezen ajándékkal kedveskedik, méltóztassék jó szívvel venni.

DEÁKI

Mondjad szolgálatomat Téntási Uramnak, és hogy meg-fogom szolgálni, 's hogy bizonyosan ő fog lenni. — a' többit osztán értse-meg maga; ha dolga
1045 nintsen, rövid üdő múlva látogasson-meg.

PITVARSZKI

Értem. (*el-megy*)

DEÁKI

Még-is meg-emberlette magát Téntási Uram! Embere volt a' szavának. Sokat ígért, de ugyan meg-is adta; 's a' mint arányzom több-is van itt száz forintnál. — Jókor a' Zatskó. — De ugyan szolgálók-is néki. — De lehetetlen, hogy itt
1050 több ne volna száz forintnál, — majd meg-olvasom (*ki-önti az asztalra.*) — Hű disznóság! ennye gaz ember! ugyan reá szedett! — várj reá, — dántes, tzigány garas, törött tserép, patkó szeg, — Várj reá ezt el-nem viszed. Viszsa adom a' kölcsönt, semmire kellő! Ezt soha sem álmodtam volna. Nem heában mondják: ember tesz fogadást; de agg-eb, a' ki meg-állya.

Nyóltzadik ki-menetel

BAGOLI, és a' DEÁKI

1055 BAGOLI (*Fejéhez tsapja a' verseket a' Deákinak.*)

Ihol! ne néked gaz ember! jöjj többet ilyen Versekkel, majd el-igazitlak.

DEÁKI

Uram! Kérem, mi lelte az Urat-is?

BAGOLI

Tehát ilyen Verseket tsináltattál te az én nevem napjára? — Még te öreg létemre tsúfot akarsz űzni belőlem? — Olvasd tsak a' Verseidet (Deáki olvassa)
1060 tsak úgy vagy az öreg emberekkel!

DEÁKI

Most látom én, mi van a' dologban. A' Kapitány, meg a' Téntási öszsze szűrték a' levet, hogy mind a' ketténkből tsúfot űzenek. Ime a' Téntási fel-biztatott, hogy ennyi meg amanyi forintokat küld, 's ihol dántest, patkó szeget, törött tserépet, tzigány garast küldött egy Zatskóban az inassa által.

BAGOLI

1065 Tehát bizony kegyelmed-is porúl járt. A' mint látom, tsak igaz az; nem jó a' deákos, 's hadi emberekkel barátságban szálni. Mert mikor meg se gondolod akkor, szegik a' nyakadot.

DEÁKI

No ezt én egyiktől se reméltem volna!

BAGOLI

1070 Akár hová szöllunk, tsak nints itt derékabb ember, mint a' Kányai, mert az igaz lelkű egy Magyar ember.

(*Jön a' Farmatringosi.*)

DEÁKI

De a' mint látom, amott jön a' Farmatringosi Kapitány inassával együtt.

BAGOLI

Hadd jöjjön, hadd! majd meg atakérozom.

Kilentzedik ki-menetel

FARMATRINGOSI, FEGYVERNEKI, és a' vóltak

FARMATRINGOSI

1075 Nagy szerentsémnek tartom, hogy Bagoli Uramat tisztelhetem; éppen most tettem rendelést a' Muzsika eránt, hogy Bagoli Uram neve napján jobban mulathassúk magunkat.

BAGOLI

Majd muzsikálok én de kegyelmednek a' hátán; hát olyan Verseket kellett küldeni?

FARMATRINGOSI (*meg-ijjed*)

FEGYVERNEKI

1080 Ha fél Vitéz Kapitány Uram, rukkoltassa-ki ellene az egész Kompániáját.

BAGOLI (*fenegeti a' botjával.*)

Kutya lántzos, lobontzos, szedte, vette, trtz, frtz, mrstz, szrtz.

(*A' Farmatringosi el-halaványodik.*)

FEGYVERNEKI

1085 Él-még Vitéz Kapitány Uramnak az a' kardja, mellyel Boroszlónál hat száz Burkust le-vágott.

BAGOLI

No egyg szót se, mert (*fel-emeli ellene a' vastag botját*) tsak el ám. —

FEGYVERNEKI

Tsak a' nevére-is: Farmatringosi Kapitány! meg-retten az egész Ármáda.

FARMATRINGOSI (*Ki huzván a' kardját, el-szalad, a' Bagoli meg öregessen a' bottal utánna.*)

FEGYVERNEKI

1090 Várjon Vitéz Kapitány Uram! a' Komandot nem-is várta-meg: Halb Division, rechtz um kerth euch, Mars Mars. No most füssünk, ne talántan én-is botban ütköszem. (*bé-fút utánnak.*)

Tizedik ki-menetel

TÉNTÁSI, PITVARSZKI, és a' DEÁKI

(*Deáki el-röjti magát, hogy észre ne vételessék Téntásitól.*)

TÉNTÁSI

No ugyan reá szedted a' Petit! Ugyan tsak el-tserélted a' Zatskót?

PITVARSZKI

1095 Örökös gyalázatnak tartanám én azt, ha egy tudós, 's deákos embert szolgálván, egy ostoba 's deáktalan ember inassán ki-nem főgnék.

TÉNTÁSI

Optime! In portu navigamus! Veni, vídi vici. Most tehát annál örömebb fogad a' Deáki Uram, mivel meg-izente, hogy fél-óra múlva meg-jelenjek.

DEÁKI (*hirtelen ki-szökik.*)

1100 Hát itt vagy te jó madár! te semmire kellő, te gaz ember! (*a' páltzával fenegeti.*)
jöjj még egyszer dántessel, tzigány garassal, patkó szegekkel.

TÉNTÁSI

Quid hoc Domine?

DEÁKI

El-hordod magadat mert (*emeli a' paltzát.*)

TÉNTÁSI

Mennyünk-el! ne quid deterius accidat. (*el-szalad.*)

PITVARSZKI

1105 Hát én-is el-oldjam a' kereket. — Ne talántán a' nyulat bokróstól.

DEÁKI

Tsak el-hord ám te-is magadat. (*el-szaladnak.*)

Tizenegyedik ki-menetel

FANTSALI maga

1110 Szép dolog ugyan, a' kinek esze nints; de még-is szebb, a' kinek vagyon; mert az ész többet ér a' pénznél: mivel az észszel lehet pénzt keresni, de pénzen nem sok ész lehet venni. Én soha se Prókátorságot, se Politziát nem tanúltam, még-is mint ama deákos Akadémikus Doktort, mint ama' nagy hatalmu Kapitányt nyak szegő jégre vezettem. Ezt a' mesterséget én az atyámtól testamentomban vettem, az Atyám-is ilyenekkel kereskedett; ebből ki-tetszik, hogy én az Atyám fia vagyok.

Tizenkettődik ki-menet

KÁNYAI, és a' FANTSALI

FANTSALI

1115 Éppen jólkor jön Kányai Uram! kezűnkre jádszik a' szerentse; ma Gubernálisnak köszöntöm Kányai Uramat.

KÁNYAI

Óh édes Fantsalim tsak azt mondom, hogy meg-szolgálom fáradságát.

FANTSALI

Földig le-tsépeltem mint a' Farmatringost, mint a' Téntásit. — Nem tudja, mitsoda tsúfot üztem belőlök? há há há!

KÁNYAI

1120 Nem tudom; azt láttam, hogy úgy meg-huhták magokat, mint a' Gyömrő mellett a' Guta.

FANTSALI

Meg-mondom másszor. — Már a' Deáki-is Kányai Uram részére hajól (*Jön a' Deáki*) és éppen ihol jön a' Deáki tapasztalni fogja maga.

Tizenharmadik ki-menetel

DEÁKI, meg a' vóltak

DEÁKI

Alázatos szolgája Kányai Uramnak!

KÁNYAI

Hozta Isten Deáki Uramat! Örvendek. hogy láthatom jó egészségben.

DEÁKI

1125 Oh édes Kányai Uram! szint úgy haragszom magamra, hogy ezen két gaz emberekkel eggy gyéként szőttem, és az Urról meg-felelkeztem.

KÁNYAI

Még ezeket mind helyre hozhatja Deáki Uram!

DEÁKI

Meg-is mutatom, hogy igaz jó akarója vagyok Kányai Uramnak.

KÁNYAI

Alázatossan köszönöm, — forró betegségben esett a' Hugom, oda kell sietnem.

1130 DEÁKI (*Jön a' Bagoli.*)

Ihol jön a' Bagoli Uram-is, tartózkodjék egy kevesé Kányai Uram.

Utolsó ki-menetel

BAGOLI és a vóltak

BAGOLI

Köszönöm azt a' szekér Gabonát, melyet küldött vólt Kányai Uram.

KÁNYAI

Szívessen; másszor-is ígérem szolgálatomat.

DEÁKI

1135 Én tsak azt vélem, hogy Kányai Uramnál, senki sints alkalmasabb a'
Gubernálisságra.

FANTSALI

Nints (én-is azt mondom) mert Kányai Uramnak mint pénze mint embersége
elég vagyon.

DEÁKI

A' többi úgy-is mind meg tsúfoltak jó szándékunkért.

FANTSALI

140 Kétség kívül egy szekér gabona többet-is ér (kivált a' mostani Világban,) akár
mitsoda nagyra tartó embernél-is, mint akár mitsoda köszöntő Vers.

BAGOLI

Mivel most-is Kányai Uram egy szekér Gabonát küldött, és az után-is
reméllük szolgálatját; én Kányai Uramat köszöntöm Gubernálisnak.

KÁNYAI

Köteles szolgálja vagyok; azért is van jó két böngölöm, mindjár el-hajtom Bagoli
Uramhoz.

1139 többet-is (kivált

DEÁKI

1145 Kányai Uram éljen!

FANTSALI

Kányai Gubernális Uram éljen!

BAGOLI

Éljen.

FANTSALI

Tsak még-is jó az okos ember a' haznál.

1150 Am a' Világ gazdagnak áll
Kints, melly Rangot osztogat.
Fúrtsa ész-is sokat használ,
Ez-is útat nyitogat.

1155 E' Világon forgásodban
Azután úgy tselekedj,
Bóldog léssesz Szándékodban;
Ajándékozz, 's hizelkedj.

VÉGE

A MŰ ADATAI

Egyetlen kiadása ismert, mely Pozsonyban 1790-ben jelent meg Landerer Mihály „költségével és betüivel” címlapja: „A' Tisztségre Vágyódók Vig-Játék. A' Multságokban Gyönyörködők' kedvekért kiadattatott. Posonyban, Fűskuti Landerer Mihály' költségével és betüivel. 1790.”

A címlap verzóján az alábbi szöveg olvasható:

„Mennyivel inkább méltó ezt a' szép Magyar Nyelvet, ezt a' régi Napkeleti ékes szókkal ki-ruházott nyelvet, ezt a' Napkeleti, és Északi mái sok hatalmas Nemzetek hajdoni anya-nyelvét, mint az idegen szóknak tövises gyülevészszéből, mint tulajdoninak sok változásink között történt Zavarjából ki-tisztítani, érdemlett épségre hozni!

Háláló Beszéd
TSEREY LŐRINTZ”

SZERZŐ

Fejér György gyerekkoráról, életének első tizenöt évéről részletesen beszámol önéletrajz-töredékében. (MTAK Történi 2-r. 11.) A Festetics grófok uradalmi ácsmesterének tizenegyedik gyerekeként született Keszthelyen 1766. április 26-án. Tíz testvére halálozott el himlőben, a betegségből egyedül ő lábalt ki.

Alsófokú tanulmányait szülővárosának ferences gimnáziumában végezte, illetőleg Székesfehérvárt fejezte be a pálosoknál. 1783—1785 között bölcséletet hallgatott a budai-pesti egyetemen. Katona István és Koppi Károly tanítása és szelleme a történelem iránti érdeklődés felkeltésében döntő hatással volt egész életére. A székesfehérvári egyházmegye növendékpapjaként 1785 júniusában a pozsonyi központi szemináriumba került. Itt mélyült el az egyházi és a világi irodalom iránti érdeklődése, ismerete. A magyar irodalom ügyéért lelkesedő kispapok közt vezető szerepet játszik. Versei jelennek meg a korabeli folyóiratokban, kapcsolatban áll Péczelivel, Kazinczyval és megújuló irodalmunk más alakjaival. Idegen nyelveket tanul, németből, franciából fordít.

A magyar irodalom ügyéért lelkesedő és áldozatokat is hozó pozsonyi kispapok farsangi színjátásaira magyar nyelvű darabokról gondoskodik. Az 1789—1790-ben játszott vígjátékok mindegyikén ott van a keze nyoma, az ő átdolgozásai. Nagyrészt neki köszönhető, hogy ezekben az években a drámafordítás és -kiadás lett a pozsonyi szeminaristák célja, s a kispapok latinellenességgel kapcsolatos nyelvtszítító törekvése a bemutatott darabok nyomtatott kiadásaiban is szóhoz jutott. (Vö. „Egy vén posoni növendékpap [Fejér György!]: Visszaemlékezés a posoni közönséges papnevelő házra.” *Religio és Nevelés* 1846. I. 39. sz.)

A posoni *seminarium generalé*ből 1790. június 1-jén bocsátották el a kispapokat. Fejér visszatér Székesfehérvárra, ahol pappá szentelik. A következő években magántanítóskodik a Festetics majd az Úrményi családnál. 1796-tól három éven át káplán Székesfehérváron a felsővárosi plébánián. Ezt követőleg tizenkét évig plébános Nagykovácsiban. Közben 1802—1804 között dogmatikát tanít a székesfehérvári kispapoknak. 1808—1818 között egyetemi tanár a pesti egyetem teológiai karán. 1818—1824 közt a győri tanulmányi kerület főigazgatói tisztségét viseli.

1824-től nyugalmába vonulásáig, 1843-ig a pesti egyetemi könyvtár igazgatója. (Vö. TÓTH András: *Az Egyetemi Könyvtár Fejér György igazgatósága alatt*. Bp. 1959) Közben egyházi funkciót is ellát; 1832—1836 közt dogmatikát tanít az egyetemen. 1818-ban prépostságot, 1840-ben kanonokságot nyer.

Pesten halt meg 1851. július 2-án. Vagyonát iskolai és jótékonyági intézményekre hagyta.

Fejér György írói tevékenysége rendkívül sokirányú. SZILÁSY János: *Fejér György életrajza*. (Pest 1853) című munkájának a végén 182 tételben sorolja fel írásait; SZINNYEI a *Magyar Írók* III. 255—65. lapjain szintén sok cikket, munkáját említi. Írt teológiai, vallásos tárgyú munkákat; közzétett prédikációs köteteket, imádságoskönyveket, apologetikai fejtegetéseket. Számos filozófiai, esztétikai, pedagógiai és didaktikai munkát publikált. Foglalkozott helytörténettel, tudománytörténettel, nyelvészettel, irodalomtörténettel.

Verseghy Ferenc viszontagságos élete, poétai és grammatikai érdemei. Buda 1824.) Harcolt az Akadémia létrehozásáért. Még nagykovácsi plébánossága éveiben foglalkozott az Akadémia „felállításának tervével és lehetőségével. Teleki László pályázatára készült értekezésével” jutalmat nyert. (ZSIDI János: *Fejér György*. Bp. 1936. 88.) Megalapítója volt a *Tudományos Gyűjteménynek*, az első évfolyam január-augusztusi köteteit ő szerkesztette. Legmaradandóbbat mégis magyar történeti kutatásaival alkotott. E téren legjelentősebb munkája a *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis* (Buda 1829—1844) 43 kötetes publikációja.

Dramairodalmunkat pozsonyi kispap korában két vígjátékkal (*A tisztségre vágyódók*, *Az öreg fősvény*) gazdagította, melyeket a szemináriumokban, iskolákban, világi színpadokon ismételtelen bemutatáltak. Pl. az „1818. május 20-21-i keszthelyi helikoni ünnepségeket szülővárosa diáksága a neki tulajdonított *Nevelők*-kel nyitotta meg.” (ZSIDI: i. m. 32.) Még a szemináriumban készült több francia drámafordítása. Megtudván, hogy Péczeli Racine-dramákat akar fordítani, így ír a *Mindenes Gyűjteményben*: „Én már vagy két darabot által fordítottam a Racinból, igen szíves dolgot tselekedne, ha ennek tovább való fordítását nekem által engedné... A *Brutust* is akkor tudtam-meg, hogy le vagy fordítva, midőn már felénél többet által fordítottam” (1790. IV. 154—55.) De később sem maradt hűtlen a műfajhoz. „Fordított színművei: *Rang és természet vagy a kegyes herceg*, erkölcsi rajzolat 4 szakaszban c. színművet előadták Miskolcon 1830. márc. 18. és 30; ugyanaz *Rang és természet vagy állás megkötői a józanészt*, erkölcsi színjáték 4 felv. c. Pécssett 1837. máj. 17. adatott elő; *A Világ hangja és szívjózsága* c. erkölcsi játék 4 felv. — Ziegler után ford., — előadták Miskolcon 1831. dec. 29.” (SZINNYEI i. m. III. 265.)

FORRÁS

A tisztségre vágyódóknak az Elöl-járó beszédében ezt olvashatjuk: „Ezen Játékot mi egy el-avultt kéz-
rásban vettük elsőben kezünkben, némelly tetszetős vígsága, s különbféle mulatsági által el-fogatván, an-
nak némelly részetskéjét, mellyekben a' szörszál hasogató, vagy minden tsekélységben meg-ütközni kíváno
ragalmazás meg-illetődhetett volna, annál inkább azokat, a' mellyek a Természetesség ellen vetélkedni, vagy
alatonságnak lenni előttünk látszottattak el-hagyván, meg-tisztítottuk, és általlában meg-másítottuk.” Ab-
ból is következtetve, hogy mikor *Az öreg fősvény* forrásáról hasonlóképpen nyilatkozik a kiadvány bevezető
része, ott hangsúlyozva van, hogy „bizonyos Deák kéz-írásból” fordították, itt kétségtelenül magyar nyelvű
szövegforrásra történik utalás. Szó van ugyan az *Elöl-járó beszéd*ben arról, hogy a vígjáték „ama' nagy Érde-
mű Gotsched Úrnak nyomdoki után vagyon el-készülve” Feltételezhető, hogy Fejér György s a pozsonyi
kispapok ismerték a Gotsched-féle Deutsche Schaubühne *Bramarbas oder Der großpöcherische Offizier*
című darabot, mely ugyanazt a témát viszi színre, melyet G. August Detharding a dán Holberg *Jakob von
Tyboejéből* fordított németre. A közvetlen forrás azonban nem a német nyelvű dráma volt, hanem annak ma-
gyar nyelvű átdolgozása. Lehetséges, hogy Pállya István *Ravasz és Szerencsés* című vígjátékának kézírata,

vagy egy olyan ismeretlen átdolgozás, melyből Pállya is merített, mikor darabját szerezte. Kétségtelen, hogy *A tisztségre vágyódók* tartalmában, felépítésében olyan közel áll Pállya darabjához, hogy ez, vagy ennek eredetibb magyar kézíratos átdolgozása volt a pozsonyi szemináriumban bemutatott játék forrása.

BLEYER Jakab: *Gottsched hazánkban* (Bp. 1909.) című dolgozatában a *Bramarbas* tekinteti forrásnak, azal veti össze a darabot, alapos elemzéssel kimutatva jelenetről jelenetre haladva az eltéréseket, egyezéseket. Ezek lényegében megvoltak már Pállya munkájában is. Már ő kiküszöbölte a nő szerepeket, a szerelmi motívumot. Ezt helyettesítette a városi tanácsosságért való versengéssel. (*A tisztségre vágyódók*ban viszont a gubernátorságért versengenek.) Mindhárom darabban, így Pállyánál is megtalálható a verssel való intrika, a pénzzel (rossz pénzzel, cseréppel) teli zacskók cseréje, a jelöltek emiatti felsülése. Szerkezetileg a *Bramarbas* egyezik Pállya darabjának a szerkezetével, mindkettő öt felvonás. Fejér a második és harmadik felvonást összevonta, ezt tette a negyedik-ötödikkkel is. Közben is vont össze jeleneteket, vagy felcserélte a jelenetekben elhangzottakat. Leglényegesebb változtatása azonban az volt, hogy elhagyta az ötödik felvonás nyolc-tizenkettedik jeleneteit, melyek arról szóltak, hogyan fulladt kudarcba a diákok akadémiaja, illetőleg a bíró (Pállyánál ő tölti be Fejér darabjának gubernátor szerepét) háza megtámadása a felsült önjelöltek részéről. Fejérnél a tisztséget elnyerő személy nem a bíró (generális) házának megvédésével tűnik ki, és nyeri el hivatalát, hanem egy szekér gabona küldésével. Mindezeket a változtatásokat azonban Fejér nem a *Bramarbas*, hanem a *Ravasz és Szerencsés* szövegén — vagy ennek magyar nyelvű ismeretlen változatán — végezte el.

A tartalmi, eszmei egyezésem túlmenőleg a Pállya-féle szövegnek forrás jellegét az a sok szövegszerű egyezés, azonos fordulat mutatja, mely a két darabban számos helyen megtalálható. A szóról szóra való megfelelések, ismétlődések arra vallanak, hogy Fejér kezében Pállya drámája vagy mindkettőjüknek közös forrása volt. Alig hihető, hogy *Bramarbas* annyi helyen azonos szavakkal fordítson két személy egymástól függetlenül. Az *Elöl-járó beszéd*ben Gottschedre való hivatkozás inkább csak azt jelenti, hogy Fejér „Gottsched Urnak nyomdoki után” a magyar nyelv pallérozásának céljából szerezte a játékot, ebben volt példaképe Gottsched, „a’ német nyelv pallérozásának első követ vetője.”

A tisztségre vágyódók Pállya István darabján kívül emlékeztet Dugonics *Tárházjára* is. Ebben is egy öreg ember kegyéért küzdenek a szereplők. Egyébként a *Bramarbas* témáját Dugonics többször is feldolgozta. Fejér drámája mind Pállya darabjánál, mind Dugonics feldolgozásainál ügyesebb, színszerűbb; nyelvében is felettük áll. Az „alacsonyoktól” megtisztított, „kicsinosított” előadást azonban kissé túlterhelte „válogatott köz-mondásokkal”, szólásokkal.

ELŐADÁS

Magyar szindarabokra Révai Miklós irányította a pozsonyi szeminaristák figyelmét, ő adott nekik tanácsokat megválasztásukra és előadásukra. (CSAPLÁR Benedek: Révai Miklós élete. III. 75. jegyz. Bp. 188) 1789 farsangján Illeinek éppen megjelent *Tornyos Péterét* akarták színrehozni. Ennek előadását azonban az előljáróság nem engedélyezte, bizonyára vaskos humora miatt. (SZABÓ Miklós: Kispapok és a magyar irodalom. Bp. 1936. 21.) Ezért került sor a „kicsinosított” *A tisztségre vágyódók* eljátszására a szeminárium 800 személyes dísztermében „a jelen-valóknak nyilvánosságos meg-elégedésekkel.” A darab nemcsak Pozsonyban aratott sikert. Eljátszották a győri kispapok (1792, 1818, 1821), a losonci református tanulók (1794 körül), a váci szeminaristák (1810), a Nemes Magyar Társaság tagjai Selmechányán (1827). Az első magyar színtársulat és a kolozsvári társulat is felvette műsorába.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Az 1790-es pozsonyi nyomtatványt kiadásunkban autográf szöveggént kezeltük, szöveghűen közöljük. A nyilvánvaló sajtóhibákat azonban javítottuk, anélkül, hogy a javítást kurziváltuk volna és a lapalji jegyzetekben feltüntettük volna (meg-utközni—meg-ütközni; Fanssali — Fantsali, nézve meg—nézde meg-fenegetik—fenyegeti, kapltány—kapitány, boltját—botját stb. helyett). Követtük a nyomtatvány néhány következtetlenségét, pl. hogy az a darab élén felsorolt személyek neveinek írásmódját szöveg közben eltérően adja. Néhány értelmetlenséget okozó szókihagyást, szótagelmaradást azonban javítottunk, és lapalji jegyzeteinkben szerepeltetjük őket. De nem jeleztük azokat az eseteket, amikor a kérdő mondat végére a — bizonyára sajtóhibaként álló — felkiáltójel, pont helyett kérdőjelet — és fordítva is! — tettünk.

Mínthogy az *Elöl-járó beszéd* nem tartozik a dráma szövegéhez, a sorszámozásban figyelmen kívül hagyjuk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 26 *Mást közölkük* — most közölkük; a *mást* később is előjön ebben az alakban.
- 59 *Svajdnitzot* — Schweidnitz sziléziai város a hétéves háborúban többször cserélt gazdát a hadviselő felek között.
- 61 *oda vakarodik* — odajön
- 75 *Politziját* — kormányzását, igazgatását; vö. a 278. sorral, ahol jó modort, tisztességet jelent.
- 98 *Frantzia* — francia betegség, franc, vérbaj
- 119 *a' Matrikulában* — az anyakönyvben
- 129 *Audiát forma* — hallott fajta, akiről fentebb beszéltek.
- 180 *iibolodott-meg* — tébolyodott meg
- 216 *levegő* — lebegő, mozgó
- 221 *szepelkedik* — erőlködik
- 246 *Máriással* — máriás: régi pénznem, kb. 20 krajcár, melyen Mária képe volt.
- 280 *az Enteustól* — az isteni ihletettségtől
- 337 Köszöntő vers az igen ostoba öreg Bagoli Lőrínchez (Szövege a 293. lap alján olvasható magyarul.)
- 352 *litentiáz* — pajkoskodik (vö. az 285. és a 383. sorral!)
- 459 *mikor a bika* — Pályánál: a bika f...k (-fingik)
- 523 *fektározni* — vinni (Előjön a későbbiekben is.)
- 565 *Bateriái* — ágyúi
- 603 *Au diable* — az ördögöt!
- 634 *vojtáztam* — kártyáztam
- 649 *benigne quietaltatik* — tisztességgel (nyugtázzák), nyugalomba küldik
- 691—692 'Εν τῷ ὄνοματι τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Ὑιοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος ἁγίου Ἄμην = az Atya, Fiú és Szentlélek nevében Amen.
- 708 *petákos* — krajcáros, olcsó
- 717 *Toga praetexta* — a magistratusok bíborszegélyes tógája; *toga laticlavia* — a tanácsbeliek bíborcsíkos tógája
- 724 melyben világosan kimutatom, hogy nagy a különbözés a római és az etruszk saruk között
- 754 *nem presentáltatott* — nem vezényelt fegyverrel „tisztelegi”-et
- 770 *Alvárusnak szaga* — ?
- 776 *halla* — hallja (Később is így.)
- 777 *Orbilius* — híres római grammaticus volt.
- 779 *résonérozni* — okoskodni
- 785 *Taurinumban, Oxoniában* — a taurus, Ochs szavakból származó fiktív helynév lehet; jelentése Ökörországban (?)
- 788 *Loca difficillima* — a legnehezebb helyeket
- 809 *prefendázzon* — követelődzön, ugráljon
- 819 *Inurbanus* — nem városi, hanem falusi, paraszt
- 823 *Tselefinda* — csalafinta, ravasz
- 889 *dánissel* — értéktelen aprópénzzel; előfordul később is; *izigány garassal* — hamis pénzermével
- 922 *Kalafinda Tselefendi* — kalafinta cselefendi — ügyetlen féleszű
- 1143 *bögölöm* — ökröm, tinóm

11.

FEJÉR GYÖRGY
AZ ÖREG FÖSVÉNY

1790

Ditső Hazánk!

Vagyon újra szerentsénk ezen Vig-Játékunkkal meg-ölelni! Midőn minden igaz Hazafiak némelly Isteni Gerjedelem által élesztvén a' te bődögságod, 's ditsőséged előmozdításában olly ditséretessen törekednek; mi-is ezen ditső példáktól mint-egy kintelenítettvén, szivessen kívántuk tsekély tehetségünket egybe vetni, és azon édes örömben, melly ama Nemes Szivekre háromlik, a' kik a' Haza javának, 's ditsőségének terjesztésében szerzett érdemekkel ditsekedhetnek, némi-némű képpen részesülni.

Már egy Vig-játékot Te néked áldoztunk, illy nevezet alatt *a' Tisztiségre Vágyódók*; ezt-is bizonyos Deák kéz-írásból által-fordítván meg-magyarosítottuk. Helyel helyel meg-változtatván, ki-is nyomtattuk, hogy a' Magyar Vig-Játékokat szaporíttanánk, mellyekben úgy-is mind eddig nagy szükségét szenvedünk; 's ezt igen méltán lehet fájlalni, mivel ezek által leg-többeket lehetne az Olvasásra édesíteni.

Elsőben mindjár senki se kívánhat remek munkát, annál inkább tölünk; ez az üdő, 's gyakorlás szüleményje szokott lenni. Vajha tsak leg-tsekélyebb okok lehetnénk a' Magyar Játékoknak, és Játék-néző színeknek meg-kedveltetésére, tovább való segítséget igérvén, ezt leg-felsőbb jutalmának tartaná.

A' Pozsonyi Papság.
F. G.

KÖSZÖNTŐ ÉNEK

1.

Szív emésztő szomorkodás,
Bús, bánatos Aggoskodás
Töllünk meszsze távozzatok,
Komoroknál tartózzatok.
5 Kedv ébresztő multságok,
Vidámítottó nyájásságok,
Májnap hozzánk járúljatok
Es vidám kedvet adjatok.

2.

10 A' munkára, multságra,
A' Tréfára, a' Vigságra,
A' józanok üdőt adnak,
Feszés ívek el-szakadnak.

15 A' szivek meg-vidámúlván,
Kis örömmel meg-újjúlván
Sokkal többet meg-halladnak,
Igy vigságot tarts szabadnak.

3.

20 Szelid Muzsák, s' enyelgések!
Ti vagytok ma szükségesek,
Ti, szerezték jó kedveket
Ebresztitek a' sziveket;
Elevenység Játékunkat,
Ébresztesse Vigságunkat.
Oszlassuk a' bús terheket,
Mulassuk a' Vendégeket.

25 SZEMÉLYEK.

ZSUGORI MÁTÉ.	Fösvény.
EnnekFiai.	{ KÁROL. GÁBOR.
Szolgái.	{ FÜRGEN TZ. RIKKANTS. GÜZÜ.
Deákok	{ ZSIROS. HÖRPENTS. KOTZKÁS. TSAVARGÓ. KAPSI. ENYVES.
30 ORVOS. TAVASZ. NYÁR. ŐSZ. TÉL.	
35 Mesteremberek.	{ TSIZMADIA. KÖMÜVES. MÉSZÁROS.

A' Játék tartatik a' Zsugori Máté Szobájában.

ELSŐ FEL-VONYÁS

Első ki-menetel

FÜRMENTZ

FÜRMENTZ (*Hirtelen ki-szökik.*)

Jó volna ám! — Mintha bizony az én hátomat az Isten csak dobna teremtette volna! — Jó volna ám! — Hogy valaki Kényyére az én Hátomon csak muzsikáljon. — El-szenveded eztet Fürmentz? Én — Én Fürmentz Úr, és szolga; 40 szolga, és Úr! most-is úgy el-trimbalmoztak a' hátomon, mintha bizony. — Hiszem az egész Világ azt hiszi felőlem, hogy mint a' ravaszágban, mint a' tsábittásban jól értem magamat (Az Isten ne vegye panaszul!) Noszsa Fürmentz! Ma egy próbát kell tenned. Óh ha én még ma az én Zsugori Uramat, 45 meg-jádzottathatnám, bizony szegény Legény vagyok, — de nem adnám egy vak gidáért, vagy egy tarka malatzért. — Úgyan valami tsúfos jutott eszembe, há, há! — Ha én még ma erővel meg haltathatnám az én Uramat, há há! ugyan nevetnének ma. Tudom a' Felesége-is olly tsúppogóssat sírna a' koporsója felett, hogy no! — előttem a' képe: úgy-is már régen óhajtja, hogy vajha mennél előbb 50 meg-könnyebedne ágya szalmája. A' Fiai? — Régen kívánják, hogy vajha egyszer ezen fa-zsidó Atyjok igájától meg-szabadúlnának. — Noszsa Fürmentz! próbálj valamit; Hiszem nem egyszer vóltál már két pénzel a' Vásárra; azt-is tudod: nem minden agg-róka kerüli-el a' tsávat. — Így még ma a' meg-töpörödött Gazdámval le-fizettetem a' bak-árrát. Uszszubú! — 55 (*Jönnék a' Deákok.*) És ime közelgetnek felém némelly Deákok majd öszsze szüröm velek a' levet; ezek — ezek mint furtsa elméjekkel, mint tsalárdságokkal meg-tohatják a' szekeremet.

Második ki-menetel

ZSIROS, HÖRPENTS, KOTZKÁS, ENYVES, KAPZSI, TSAVARGÓ, (déákosan fel-öltözve) és a' FÜRMENTZ

ZSIROS (*Alig lép-be.*)

Nem érzeni itt sem a' konyhának, sem a' sisergő kolbászoknak a' szagát.

HÖRPENTS

60 Nem látok én itt a' vak szomjuságban kojrtorgóknak Világoskodó Bákhus semmi lámpássát.

ZSIROS (*Meg-szóllítja a' Fürmentzet*)

Vigan! — Mit szomorkodol Pajtás? Látom csak búslakodol, mint a' kotlós tyúk. Jer inkább álluk vigan e' Farsangi napokat; ha meg-halunk, eleget 65 búsulhatunk.

FÜRGENTZ

Úgy én? — De szomorkodom ám, mint ama vén kuvasz, mely egyszerre kilentzet fiadzott, — de mitsoda vak szerentse vetett ide benneteket?

HÖRPENTS

Bútsút járunk e' fársángi ünnepekben, hogy a' halálos éhségben meg-ne haljunk, és az örök szomjuságra ne vettessünk. Deákok vagyunk mindnyájan; 70 egyiket a' Zsiros Kolbásznak a' szaga; másikat a' Hörpentsnek az izlése; harmadikat a' hízelkedő Kotzkáknak szerelme; negyediket a' latzi konyhája, ötödiket az éjjeli Tsavargás; hatodikat a' kéz előtt fetrengő jószágoknak az elhárítása, egy el-oszolhatatlan tsavargásba szövetkeztetett.

FÜRGENTZ

Nem irigylem; de ugyan mindnyájan derék Mester-emberek vagytok.

KOTZKÁS

75 Mind egykül Muzsikusok, 's Énekesek-is jók vagyunk. — Azt sem titkolhatom el, hogy a' halgatásra, és az igaz-mondásra az Isten éppen nem teremtett.

TSAVARGÓ

Tsavargunk az egész Városban, és a' hol vagy a' kémény füstölög, vagy valamely Zsiros fáladéknak szagát érezhetni, meg-telepedünk a' Hivatalasokkal.

ENYVES

80 De a' mint látom, ide bizony igen szerentsétlenül.

FÜRGENTZ

Mi okból?

ENYVES

Mert igen szomorú állapotot magyarázhatunk ábrázatodból; igen a' kementzéhez szegődtél.

FÜRGENTZ

85 Az igaz: ha a' szokott mód szerint lesz a' dolog; itt bizony minden bizonnal felkopik az állatok. Mi nálunk híre sints a' Fárságnak a' Kalendáriomban. Itt Fársángban-is böjtölni kell; mert azt rebesgeti a' mi fősvény Gazdánk, hogy úgy idvezülünk, ha mi akkor böjtölünk, mikor mások vigan lakoznak.

HÖRPENTS

90 Én jó lakatos vagyok, fel-nyilanak prantsolatimra minden ládák, és szekrények, hadd legyen én ma Szakáts, vagy Kultsár, meg-ládd olly tsudát tesztek, hogy a' vizes korsók-is, mint boros korsókká válnak.

KAPSI

Hol ez a' te telhetetlen fősvény Gazdád, kiről előbb emlékeztél?

FÜRMENTZ

A' pénzes ládáján kotyol; ha ennek igájától valami mesterséggel megszabadítnátok, vendégeskednének ma. — Én pedig azt vélem, hogy úgy legjobban boldogulhatnánk, ha ötet erővel-is meghaltathatnánk. Ha erre segítenétek, higyétek-el, nem veszne porban a' petsenyétek.

ZSIROS

Ha ennél több nem kívántatik; meg-felel ki ki a' maga kötelességének. Nem kell a' farkast bottal kergetni az akolnak.

HÖRPENTS

Tsak arra kérünk, útasíts némelly indulatiról, hajlandóságiról, és az eddig viselt életéről, hogy annál alkalmassabban tanátskozhassunk, mi mód szerint kinszerítsük ötet ellenére-is a' halálra.

FÜRMENTZ

Már hetven esztendő meg-aggott vén, Zsugori a' neve, ki minket, feleségét, fiait, 's minden tselédit erővel-is mennyországba akarna siettetni a' sok böjtölés által. Minden nap jól meg-puhítja a' hátunkat, a' Tzudar, tsak azért, hogy nem akarunk böjtölni. Olly fántásza, bolond, a' halált el-annyira rettegi, hogy meg-tiltotta a' halálról való emlékezést-is az egész házban.

ENYVES

Há! há! Ha olyan ő kegyelme, ki-rágotjuk ma a' rókával az iszákot. — Nem kell több. Meg-isszuk ma a' tórjánok-is az áldomássát. Tudjátok, hogy a' jövő hónapban Mártzius lesz, melly annyi meg-aggott öregeket el-szokott hordani a' tyúk-ülőről. — Én e' jövőndő hónapban lejendő halálát jövőndölöm, és törjön, szakadjon el-bolondítottom, hogy maga-is el-higye, hogy meg-hólt légyen.

KOTZKÁS

Rendre támadjuk-meg tehát ötet; el-hitetjük ellenére, hogy meg-hólt. Hiszem addig jár a' korsó a' vizre, hogy végre el-török.

TSAVARGÓ

Kintelen-is beteggé teszszük; vászba öltözünk, lelkeknek vél, 's úgy el-ámitjük, hogy meg-haljon.

ZSIROS

Azért-is, hogy annál inkább boldogulhassunk intézetünkben, én a' Kapsival Tsillag-Visgálókká teszszük magunkat, és a' tsillagok-járásából leg-közelebb való halálát hirdetjük; talán tsak keleptzére keritjük a' rókát.

105 emlékezet-is

KAPSI

Ne fély! — hiszem nem állya-meg a' szérdék a' nyársat. Azzal-is könnyebben el-
 120 hitetjük, ha én előre a' Tenyerének vonyásiból bizonyos halált jövendelhetek;
 mond meg tehát az életének némelly jelessebb történetit.

FÜRMENTZ

Ötször már a' lóról le-esett; egyszer meg a ház tetejéről nyakra le-fordult,
 kétszer szabadúlt-ki már halálos nyavalyájából.

ZSIROS

Elég már.

HÖRPENTZ

125 Én meg az Enyvessele Koldus leszek, majd néki egy szomorú halált jövendelő
 éneket énekelünk, meg-próbáljuk, mit tehetünk fántáziájának nagyob-
 bittására.

ENYVES

Rajta tehát, kapjon ki ki a' maga dolgához. Addig hámozd a' hársfát, míg
 hámlik; másképpen meg-szomjuhozunk addig, ha olyan sokáig tanátskoznak.
 Jer Hörpents tegyük magunkat koldusokká.

ZSIROS

130 Én a' Kapsival azontúl ott termek.

KOTZKÁS

A' Tsavargóval mi sem késünk. — Rajta. —

FÜRMENTZ

Rajta. — Keheg már a' vén lant, azontúl itt terem. Én a' dolgot az Aszszonnyal.
 's fiaival közölni fogom; 's azomban vigan leszek, hogy semmit se gyánithasson.
 — Jön már.

Harmadik ki-menetel

135 ZSUGORI (*háló süvegben, öregessen fel-öltözve*) és a' FÜRMENTZ

ZSUGORI (*Keheg öregessen*)

Már egyszer jó volna a' nap fényre mennem, hogy éppen a' kementzéhez ne
 ragadjak. (*Kukorikol a' Kakas. A' Fürmentzet meg-üti.*) Tedd-bé, hány-szor
 parantsoltam, az ajtót, hogy ki-ne mennyenek azok a' tyúkok. — he?

FÜRMENTZ

140 Mitsoda tyúkok? — De hiszem bizony egy tyúkod sints immár, tsak az egy
 Kakas párádéroz az Udvaron.

ZSUGORI

Eggy tyúkom sints? Hová röpültek-el tehát?

FÜRGENTZ

A' Paraditsomba. — Mind meg-döglöttek (betsülettel szólván.)

ZSUGORI

Meg-döglöttek? (*le-ül.*) Miért döglöttek-meg?

FÜRGENTZ

145 Mert nem akartak a' Fársángban böjtölni. Miért vonytad-meg tölök az eleséget?

ZSUGORI

A' tsak rendes: hogy tsak nem szoktathattam a' bestiákat a' koplalásra; hogy még-is tojtak volna. Nem tudták meg-gondolni a' gazok, hogy most bizony nagy drágaság vagyon, nem üthetek mindennap vendégséget a' számokra; 's
150 osztán ha én nem adtam enniek, miért nem kerestek magoknak férget a' földben. — he?

FÜRGENTZ

Most? — hol kerestek volna?

ZSUGORI

A' te fejedben; bizony nem kár volna bé-séndelezni a' fejedet, hogy ki-ne mennyen az eszed. — De mikor döglöttek hát meg?

FÜRGENTZ

155 Harmad nap előtt temettem-el, mind a' két leg-utólsót nagy pompával. (Az Isten ne vegye panaszúl.)

ZSUGORI

Hová temetted. — he?

FÜRGENTZ

A' Ganajba.

ZSUGORI

Eregyj ásd-ki hát ismét őket.

FÜRGENTZ

160 Minek? Talán bizony a' törvény-székre akarod őket idéstetni, miért merészlettek meg-halni hired nélkül?

ZSUGORI

Tsatska azért; mert leg-alább avval kevesebbet kell fizetnem a' Mészárosnak.
— Jó lesz ebédre a' Tselédeknek.

FÜRMENTZ

165 Kiknek? A' Tselédeknek? No egye ám meg, a' kinek frantzia izlése vagyon; én inkább száraz kenyér héjjal élek, hogy sem abból tsak egy falatot egyem.

ZSUGORI

Áh bizony! ugyan réa tartja kegyelmed magát, mint az egy pénzés pohár.

FÜRMENTZ

Mit gondolsz Uram? által járta már a' ganaj lé, büdösebbek lennének a' füles ördögnél.

ZSUGORI

170 Lá lá! mennyit nem tesz a' Fántázia! Nem büdössek, nem, hanem vad szagok vagyon. — Nem tudod mi a' jó. — De tsak próbáld-meg; tsak mond-meg, hogy meg-döglöttek légyen, ne talán az ostoba képzelődés el-útáltassa velek a' legjobb étket-is.

FÜRMENTZ

Hát azt akarod, hogy ma ebédedre készíttessenek-el?

ZSUGORI

175 Nem nem; hanem mond-meg a' Gazda-Aszszonynak, hogy negyed napig tartsa bé-pátzolva erős etzetben; akkor töltöm-bé éppen a' hetvenedik esztendő, hogy Születésem napján meg-vendéghesse a' tselédek. (*Fel-kél, és el-kójtorgatván magát, kezd vigabb lenni.*) és úgy-e' Fürmentz nem bolondság hetven esztendőt el-tölteni, és az öregségnek semmi terheit se érzeni? Hap Zsugori! (*eggyet ugrik.*) már negyed nap múlva egész 70. esztendő lesz, és 180 még-is olly erős, egészséges vagy, hogy még százot-is remélhess. Hap.

FÜRMENTZ (*félre*)

Látom bizony erős mint az olá etzet, mit? — százot?

ZSUGORI

185 Százot ám, és talán többet-is (el-kedvetlenedik, hogy meg-látja a' koldusokat) No megint ezek a' koldusok. Bizony már erővel le-huzzák az emberről a' ruháját-is.

ENYVES (*Koldús ruhában fel-öltözvén, Hörpents megint a' Hegedűvel.*)

Az Istenért, 's az Isten kedvéért, kérem mutassa hozzánk-való szokott irgalmasságát: ím az Atyám, hat esztendeje, hogy mind a' két szemével Vak a' nyomorultt. Eggy kis alamisnát, az Isten száz annyit ad helyében.

ZSUGORI

190 De lelke! mi uta' már öt esztendeje fel-állítatott az Arme Institut el-szoktam
már az alamisna osztogatásától. Nem lehetett szentebb gondolatja a'
Tsászárnak, mint mikor ezt rendelte. Azt pedig magatok se kívánjátok, tudom,
hogy ezen meg-rögzött szokásomat ti értetek el-hagyjam. — he? — Annál-is
195 inkább mert most-is sok tyukaim el-vesztek. Kellene bizony nékem-is az
alamisna.

ENYVES

Nem kívánjuk, hogy ingyen essék az alamisnád, muzsikálásunk által, reméllem,
kedvedet találjuk. Azért-is Atyám! rajta igazítsd-el a' hegedűdet,

ZSUGORI

Mit énekeltek?

ENYVES

200 Valamit parantsolsz! Mindennemű Emberek állapotjához illő énekünk
vagyon.

ZSUGORI

Az öregekéhez-is?

ENYVES

Leg-inkább. Hallyad tsak melly bóldogok legyenek az öregek! Apám Uram!
Azt énekellük, a' mely így kezdődik: Ki Bóldogabb?

HÖRPENTZ

Tudom már (*a' hegedűvel ki-huzza, a' Zsugori le-ül.*)

205 Ki bóldogabb a' Véneknél?
A' meg-aggott öregeknél?
Kiket méltóbb tisztelni?
Ifjak fügnek példájoktól;
Törvény-székek, tanátsoktól;
210 Figyelmessek sörények,
A' hivség egygy törvények.
Kiknek érdem tiszteletet,
Őzség szerzett Tekintetet,
De koporsó készen vár. De koporsó 's a' t.

ZSUGORI

215 A' Koporsó? Hadd-el azt. — ha —

ENYVES

Meg-botsáss ezen egygy szavunknak, hallyad vigabbak következnek.

Öregségben a' Böltesség
Mellyel Ifjúi szelesség
Zabolában tartatik.
220 Ez a' Város ékessége,
A' Polgárság fényessége;
Ez a' népnek Oltalma;
Ettől terjed hatalma.
225 Az Országnak öregei,
Annak szint annyi ékei.
De a' hólnap sirba zár. De a' hólnap 's a' t.

ZSUGORI

Megint el-hibáztod a' végin. Mi szükség volt hozzá adni azokat a' fertelmes
szókat: De a' hólnap sirba zár. Ójjad magadat!

ENYVES

230 Az öregség bőv kintsekben;
Mert igen szűk a' költségben,
'S haszontalan pompákban.
Arannyal telle erszények;
Mert a' Vének nagy fösvények.
235 Telle kintsel Ládájok,
Fösvényül gyült munkájok.
Ezüst halma nevelkedik,
A' pénz nálok penészedik;
De a' halál kézre bír. De a' halál 's a' t.

ZSUGORI

Megint a' halál. — he?

ENYVES

240 Ne neheztelj! többször ezerszernél énekeltem már ezen éneket, és már nyelvem.
úgy reá szokott, hogy magamat meg-nem tartóztathatom. De ha jól végzem-el
énekemet, meg-lesz-e' az érdemlett jutalmam?

245 Egész Világ tsalattatik,
Hogy betegségnek tartatik
Az erős, friss öregség.
Szárarak ők, de velőssek,
Szüntelenek, de erőssek,
Görbék; de el-nem esnek,
Gyengék; de el-nem vesznek.
250 Élnek vigan sok napokat,
El-költnek sok poharakat

229 [Hiányzik a szerepnév.]

Údóssek ők; kegyessek,
 Haragossak; nyájossak,
 Betegesek; erőssek,
 Tserepessek, ékessek.

ZSUGORI

Hap! Ez már tetszik. Gyere-ki édes erszényem! Ma már minden bizonnyal pazarlóvá kell lennem; netek egy krajtzár, — de ez sok lesz egyszerre, adjatok nékem ebből vissza egy pénzt.

ENYVES

Nints egy kis pénzünk-is; ajándékozz már egy krajtzárt.

ZSUGORI

260 Mitsoda? Egy krajtzárt? Mostani üdőben? Jó volna ám! midőn olly nagy drágaság vagyon. Szük mostani világban a' pénz. Nem vagyok én tékozló fiú! ó nem! Te Fürgentz talán inkább el-vennék, ha valami maradék étel volna. — Igy a' pénzem-is meg-maradna. — he.

FÜRMENTZ

265 Uram! Adj már nékik egy krajtzárt. De hiszem bizony, nem tudom mi uta' házodnál vagyok, hogy valami meg-maradott volna a' Tselédek ételéből. — Vagy ha akarod, adjuk nékik azt az egy pár vad szagú tyúkokat, száz ollyant ad az Isten helyében. — Hadd lakják jó velek a' szegény ehés öreg.

ZSUGORI

270 No meg-adnád biz' akkor, ha annyit adatnál egyszerre a' Koldusnak, mennyivel a' Tselédek egy hétig-is meg-érnék. Tsak egy szót se ám ollyant többet. — Tudod mi rendelést tettem erántok.

ENYVES

Ej mennyünk Apám Uram! mit teszünk evvel a' fa-zsidóval. Látom, hogy úgy se akar adni. Áhá, hogy ez a' jövő Mártzius szegje nyakadat vén Dada; és a' dús gazdaggal legyen egy vendégséged. *(el-mennek.)*

ZSUGORI

275 Ti lássátok, ha minden alamisna nélkül el-akartok menni: én titeket minden bizonnyal bőven meg-ajándékoztalak volna. — Ládd-e' Fürgentz, tanúlj tőlem takarékoságot, mennyit nem nyerhetünk ingyen-is, tsak ne hirtelenkedjünk az adakozásban: Ők el-mentek, és én minden pénzem 's étkem vesztessége nélkül muzsikát-is hallottam. Tsak jól mondják azt, tartva enyészik a' pénz, költve kél.

FÜRMENTZ

280 Jó van, jó. De mit tsinál majd az öreg vak hegedűs? Minden szeget lyukat megtölt átkokkal, és mikor meg-sem gondolod, ki-kornyikálnok a' világból. (Vajha úgy-is lenne.)

ZSUGORI

Mi gondom van nékem arra? A' pénzre van gondom. Az eb ugatás, számár ordítás nem hallik mennyországba.

Negyedik ki-menetel

KAPSI (*tisztességessen fel-öltözve*) és a vóltak

KAPSI

285 Üdvöz légy minden tiszteletre méltó öreg! Örvendek hogy életednek utolsó hónapjában illy friss egészségben láthatlak.

ZSUGORI

Vallyon miért a' leg-utolsóban? Talán a' jövő hónapban téged-is fel-akasztanak, hogy azt mondád, most látsz életednek leg-utolsó hónapjában, — he?

KAPSI

290 Azon hónapról szóllottam, melly nem az én, hanem a' te életednek Végét szakasztja.

ZSUGORI

Mi okból?

KAPSI

Tudod, hogy most Februáriusban vagyunk?

ZSUGORI

Tudom. Osztán?

KAPSI

A' Februárius után pedig következik a' Mártzius.

ZSUGORI

295 De a' bizony olly bizonyos, hogy az — Olaj hordó számár se meri tagadni, mikor egyet nyeritt.

KAPSI

Tehát a' Mártziusban meg-halsz.

ZSUGORI

300 Há há há! E' bizony rendes, ugyan bizony derék okoskodás ez: most Februárius van, Februárius után következik a' Mártzius, tehát a' Mártziusban meg-halsz. Ez minden bizonynal, Oxoniában tanulta ezt az okoskodást.

KAPSI

Onnéd következik: hogy mivel még eddig meg-nem haltál, már egyszer meg-kell halnod; a' Mártzius szokott pedig az a' hónap lenni, melly az illy taplós öregeket le-szokja törteni a' Világról.

ZSUGORI

305 Tudom, hogy egyszer — egyszer csak meg-kell hálnom, tudni-illik: ha egyszer eleget élek, úgy akkor.

KAPSI

De hiszem bizony, elég bizonyságok ezek az ősz hajak, hogy már eleget éltél. Ha pedig magadnak eleget nem éltél, eleget éltél Tselédeidnek, Fiaidnak, 's kivált a' feleségednek; és ha magadnak-is eleget akarsz élni, úgy iparkodjál, hogy még e' hónapban eleget élj.

ZSUGORI

310 Te Oktondi! Bizony meg-érdemlenéd, hogy postóba várják a' fejedet. — Mondom, hogy egész életemben eleget nem éltem, és te arra akarnál kinszeríteni, hogy ezen ennyihány napokban eleget éljek, — he?

KAPSI

De hiszem majd reá kinszeritt a' Mártzius, már fel-tette magában, hogy az idén sok véneket le-söpör a' világról.

ZSUGORI

315 Söpörje-le azokat, a' kik meg-aggottak.

KAPSI

De látom, te leg alkalmatossabb vagy az aratásra.

ZSUGORI

De vannak nálom öregebbek, betegesebbek, görbébbek, ezeket arassa-le; én még izmos vagyok, az ifjak számába tartozom. Jó gyomrom vagyok; jó izüen esnek még a' báránycák, ketskétskék, bakotskák, disznótskák, és több e' féle 320 madarkák. Még nem reszket a' kezem a' boros pohár alatt; elég erősek a' lábaim, még tántzolhatnék-is. Hap, hap! (*tántzol.*) Minap-is midőn látott volna a' feleségem, hogy egy hap-tsuppos Kozákist tántzolok, azt mondotta: ejnye ennek a' gonosz Vénnek, de jó erős lábai vagynak. Nem tetszik kétség kívül néki, hogy annyi bűbájosságával semmit sem árthat; azt kíváná biz ő, 325 hogy bár mint a' két lábommal meg-sántúlnék; eleget forgatja ugyan a' rostát a' vén szatyor. — De hess-e'; mert tudd-meg igen ájtatos lélek ám az én feleségem. Minden éjszaka ájtatosságában a' Kéményen az egekbe emelkedik; 's tudja a' jóbannya, merre nyargalózik a' peméten a' Szent Gellér hegyére.

Ötödik ki-menetel

ZSIROS (*mint a' Tsillag-Visgáló úgy vagyon fel-öltözve*) és a' vóltak

ZSIROS

330 Üdvöz légy minden tiszteletre méltó öreg!

ZSUGORI

Mi jó hirt hozott kegyelmed?

ZSIROS

335 Mást nem; hanem hogy a' jövő Mártzius a' meg-aggott öregeknek igen veszteséges fog lenni. Hogy pedig tudd-meg, hogy ezt nem ok nélkül mondom, nyújtsd-ki a' tenyeredet, én mint a' tenyérből való varásláshoz, mint a' Tsillag-
visgáláshoz jól értek; mert mi Astrologusok vagyunk.

ZSUGORI

Jobb volna, azt gondolom, ha nem csak nézhetnéd, hanem érezhetnéd-is a' tenyeremet, hadd váglok tehát pofon, hogy illendő ítéletet tehesz felőle. (*pofon akarja vágni.*)

ZSIROS

340 A' mint látom igen embertelen emberre találtam; ki még a' jó tett helyében rosszal akar fizetni. Én ugyan mesterségemnek titkait különös kegyelemből hasznodra akartam fordítani: hogy, ha talán a' jövő Mártziusban meg-kellene halnod, jó rendelést tehesz Tselédeidnek, és magad-is a' jó idvességes halálra el-készülhess; de mivel te embertelenül engem még pofon vágással akarsz jutalmazni, másokkal fogom nagyobb elő-menetellel közleni szolgálatomat.

KAPSI

345 Én se vesztegetem többé a' ludra a' szénát. (*el-akarnak menni.*)

ZSUGORI (*Meg-tartóztatja őket.*)

Kérem csak egygy szóra, — tehát állyanak meg, ha Asztro stro — stro storobilusok vagytok, Astorobilusok vagytok.

KAPSI

Astrologusok, nem Astrobilusok vagyunk.

ZSUGORI

350 No ha Astrologusok, vagy Krokodilusok vagytok.

ZSIROS

Astrologusok, nem Krokodilusok.

ZSUGORI

No akár mik vagytok (csak olyan nehezen esik a' Magyarinak az idegen szó.)
Azt akarom mondani, ha olyanok vagytok, kik a' tsillagokkal beszéltek;
legalább csak fel-ne gerjesszéték ellenem a' haragjokat, azért nem akarnálok
355 haragossan el-botsáttani benneteket.

KAPSI

Ki-ne neheztelne, midőn csak a' tenyeredet sem akarod mutatni, hogy minden
pénz nélkül jövődő sorsodról varásólhassunk.

ZSUGORI

Áh, áh! no hát — jaj (*már ki-nyújtja, már vissza vonnya.*) de kérek, csak a'
halálról semmit se.

KAPSI

360 Látod ihol az élet erét? (*mutatja a' tenyéren.*)

ZSUGORI

Há, há! (*örvend*) no csak rajta, szeretem, midőn az életet emlegetitek.

KAPSI

Már csak nem éppen végig értt!

ZSUGORI (*El-szomorodik*)

Mitsoda? Az élet ere csak nem végig ért? — Óh kérek, kérek! tanítsatok-meg
365 hogy kezdhessem megint újra.

KAPSI

Ez az ér-is már igen sok ágokra el-oszlott, olyan mint a' sok ágokkal
gyümölsőkkel meg-*rakott* alma-*fa*. — Félek én felettébb, hogy már az ágak
nem bírhatván a' terhet, le-ne pottyanyál a' Sirba a' tyúk ülőről, mint a' ferges
alma a' fájáról.

ZSUGORI

370 Óh kegyetlenek: nem kértelek, hogy semmit se jövődöljete a' halálról. — he?

ZSIROS

Mást nem várásolhatunk, hanem a' mit a' tenyered mutat. — De mond-meg mi
neved? talán abból valami kívánátossabbat jövődölhetni.

ZSUGORI

Az én nevem Zsug. — Nem, nem mondom-meg, ne talántám valami
szerentsétlenséget jövődöljete.

ZSIROS

375 Mond-ki bátran mi neved? A' mi Tudományunk nem hazúdhat.

ZSUGORI

Ha a' ti Tudománytok nem hazúdhat-is, félek, hogy ti ne hazudjatok. — Nem, nem.

ZSIROS

Hát hogy jövendölhessünk valami kívánatossat, ha nem mondog-meg mi neved? — Mint veszem észre, magad-is tudod, hogy neve [!] valami.

ZSUGORI

380 Hogy tehát semmi roszzat se gyaníthatatok nevem felől meg-mondom: Zsug. — de előre intlek benneteket, hogy az én nevem ugyan fősvény embert téssen; de én az éppen nem vagyok, — mentsen-meg az Isten ama förtelmes fősvénységtől, áhá! — tehát az én nevem: Betsületes, Nemes, Nemzetes Zsugori Maté.

ZSIROS

385 Zsugori Maté? (*meg-világosíttatik a' neve a' levegőben*) Visgáljuk-meg: Zsugori (*olvassa az újjain*) hét bötükből áll; a' Plánéták-is heten vagynak. Ebből azt magyarázzák az Astrologusok: hogy annyiszor tiz esztendőig él az olyan ember, hány bötük vagynak a' nevében; hétszer tiz — a' hetven. Most hány esztendő vagy?

ZSUGORI

390 Én, — nem tudom (*nem akarja ki-mondani.*)

FÜRMENTZ

Előbb maga meg-vallotta, hogy negyed nap múlva hetven esztendő lesz.

ZSIROS

Tehát magad látod, hogy ezen esztendőnél tovább nem élhetsz. — de fontollyúk-meg nevednek a' bötüit-is. Z? Z minden bötük közt leg-utolsó. — életednek minden bizonytal utolsó hónapját jelenti. S? Az Oroszlány égi jegyet
395 jelenti, (*gondolkozik*) Félek, hogy valami Oroszlány, meg-ne támadjon. mellynek ellent nem álhatsz. A' többi bötükből: V. G. O. R. I. azt kell magyaráznom: Vigyázz, Gondolatlan, Orában, Rohan, Irigyed. Maté? — Ez leg-nyilvánosságosabb, — és egybe leg-szomorúabb! M. Mártzius, A. által, T Téged, E. el-temetnek.

ZSUGORI

400 Jaj jaj (*el-szomorodik.*)

ZSIROS

Többnyire, hogy semmit se kételkedhess a' várázslásban szerzett tudományunkban meg-mondom: melly különös viszontagságokban forgottál

401 várlásban [Értelemszerűleg jav.]

légyen a' tenyerednek és nevednek meg-vizsgálásából; noha ez előtt se nem láttalak, se nem esmértelek, nem-e ötször estél-le a' lóról?

ZSUGORI

405 Meg-vallom; de akkor részeg voltam ám, másképpen jól tudok lovagolni.

ZSIROS

Nem estél le-egyszer a' háznak a' földeléről?

ZSUGORI

Jól mondogd; most-is mindjárt meg-érzi a' karom, ha valami változó üdő
vagyon.

ZSIROS

Nem forgottál már kétszer izben-is halálos nyavalyákban?

ZSUGORI

410 Bár a' harmadik-is olyan lenne, hogy belőle meg-menekedhetnék.

ZSIROS

Szamláljak-e' többet?

ZSUGORI

Nem szükség; ha a' halál-is, úgy el-talál nyilával, mint te el-találtod
Viszontagságimat, — oda vagyok, — és az én Zsugorim meg — meg óh meg
(*ki-nem mondhattom.*) Még a' Mártziusban. Ó kedvesim! mondjátok-meg:
415 nem lehet tehát semmi Reménységem-is életemhez?

KAPSI

Tudd-meg: ha ezt a' Martziust el-kerülheted, még sokára terjeszted életedet.

ZSIROS

De azt-is tudd-meg: hogy a' Mártzius a' Márstól a' hadak Istenétől neveztetett
légyen, igen erős, nehezen hiszem, hogy az ő fegyverinek ellent álhass.

ZSUGORI

De hát, ha én-is a' Mártzius ellen jól fel-fegyverkeznék? — Rajta Fürgentz!
420 azért-is fogjunk fegyvert a' Mártzius ellen. Ti maradjatok egészségben, nyerjetek
nékem-is jó egészséget a' Tsillagoktól.

ZSIROS

Úgy ha ennyihány aranyokkal le-köteleznél bennünket az esedezésre?

ZSUGORI

Minek volna a' Tsillagoknak az arany? Nem szorúltak a' Tsillagok az én
pénzemre.

KAPSI

425 De kellene nekünk! és így sokat használnánk még néked a' Tsillagoknál.

ZSUGORI

Bolond volna az, a' ki arany fegyverrel védelmezné magát, midőn vassal-is meg-
őrizheti.

ZSIROS

Sokat vesztesz benne, ha minden jutalom nélkül botsáttasz-el bennünket.

ZSUGORI

430 Hová vagytok hivatalossak az ebédre? — Vigyázzatok, hogy el-ne maradjatok
az ebédről.

KAPSI

Már látjuk haszontalan: azt-is tudd-meg hát vén lant, hogy nem sokára bé-
rohan a' Mártzius, a' lelkek környűl vesznek, 's el-temetnek. (*el-mennek.*)

ZSUGORI

Féltlek, hogy még ma el-maradtok az ebédről — töbi az én gondom. — én-is el-
megyek Jer Fürgentz! kövess!

FÜRGENTZ

435 Úgy ám Uram! de hát ha véletlenül meg-szoritt a' Mártzius, és meg-esz. —
Uram szorítsd-meg jobban a' Nadrágodat, hogy a Gatyád fenekébe ne essék a'
szived, — jaj!

ZSUGORI (*remeg*)

Ne félj, itt vagyok.

FÜRGENTZ

440 Bezeg az — bár itt ne vólnál.

MÁSODIK FEL-VONYÁS

Első ki-menetel

ZSUGORI (*fel-van fegyverkezve, sisakkal, pántzállal egy dárda*) KÁROLY, GÁBOR,
RIKKANTS, GÜZÜ, FÜRGENTZ (*mindennémű Házi eszközökkel.*)

ZSUGORI

Fegyvert, — Fegyvert, hol vagytok Károl, Gábor, Rikkants?

KÁROL

Itt vagyunk Atyám! mit parantsolsz?

ZSUGORI

445 Azt akarom, hogy ti-is fegyvert fogjatok — nektek mindenötöknek egy hegyes nyárs, szúrjátok által azontúl azt az átkozott Mártziust, ha reám akarna rohanni. — Ti pedig szolgák! (*maga az ajtóhoz állítja őket.*) itt a' küszöpön strázsálatok, jaj lesz a' bőrötöknek, ha tsak meg-mozdultok-is a' helyetekből. — Hát te Fürgentz! hol van a' te fegyvered?

FÜRGENTZ

450 Há há Uram! minek volna nékem a' fegyver? mikor én a' fegyver nélkül-is elég vitéz vagyok.

ZSUGORI

Ejnye-ejnye te tüzről pattantt peszértze, Kotyogós Vitéz!

FÜRGENTZ

455 Uram én tsak egyet billentek a' tzipós hátamon, 's olyant hasítottok az ellenség között, ha annyian lesznek-is, mint a' kurta kutyák, vagy őszkor a' hideg vette legyek.

ZSUGORI

Űm-hű! a' nyelv a' bika alá-is borjat tehet. De te lássad, ha valami szerentsétlenség ér, magadra vess. — Azt gondolnám még-is jobb volna, ha haza mennél a' Gazda-Aszszonyhoz, 's a' Tselédekhez, és gondot viselj, hogy valami kárt ne szenvedjen a' Gazdaság. he? — Még-is itt vagy?

FÜRGENTZ

460 Röpülök, röpülök, (*ugyan szám izire esett magamnak-is; el-megy*)

GÜZÜ

Uram! mi szükség itt strázsálnunk a' Martzius ellen, hiszem még most tsak Februárius vagyon?

ZSUGORI

465 Én pedig attól félek, hogy a' Mártzius még Februáriusban meg-ne látogasson. Tsak te állj ott. — Rikkants tudóŕ-e', mit parantsoltam? — Hogy ébren legyetek, és jól vigyázzatok — he?

RIKKANTS

De hogy esmérjük-meg a' Mártzius Uramat, ő kegyelmét?

ZSUGORI

470 Valaki bé-kéredzik a' szobába' mindeniktől előbb meg-kérdezzétek, hogy hijják? És ha valaki azt mondja, hogy Mártzius: üssétek, verjétek, öllétek, 's engem-is fel-ébresszettek, hogy készen lehessenek. Ti pedig Fiaim! szüntelen itt az oldalam mellett legyetek. — Most tegyétek-le kezetekből ezeket a' nyársokat, ide támaszszátok az ágyhoz, — ezektől leg-alább meg-ijed a' Mártzius,

GÁBOR

Sőt inkább ezekkel öl-meg, mint leg-alkalmatossabb fegyverekkel.

ZSUGORI (*El-kiáltja magát.*)

475 Ezt nem tselekedheti, ha van valami lelki-esmérete, tsak azt mondjátok, hogy tietek ez a' fegyver. — Ti pedig itt állotok (*a' szolgákhoz*) szorgalmasan, mert ha a' ti restségek miatt meg-talál ölni engem a' Mártzius, jaj lesz akkor a' börtönöknek, ugyan meg-ugratom az ebet alattatok.

RIKKANTS

Meg-tselekszünk mindent, tsak kérünk, adass egy pohár bort, hogy nagyobb Kurázsink legyen, ha a' Mártziussal meg-kell ütköznünk.

ZSUGORI

480 Nem, nem jó volna ám! meg-találnátok részegedni, ki vigyázna akkor mellettem. — Allatok itt, 's szomjúhozzatok

(le-ereszkedik a' belső Firhang.)

Második ki-menetel

TSAVARGÓ, KOTZKÁS, ENYVES, HÖRPENTS, és a' vóltak

RIKKANTS

Mit tsinállyunk? Tehát egész nap tsak itt dözsöllyünk?

GÜZÜ

485 Egy üdeig ugyan tsak itt kell állanunk, másképpen minden bizonynal meg-kongatja a' hátunkat. — Noha én másképpen azt itéllem, hogy ugyan nagy bolondok volnánk mi, ha a' Mártziust bé-nem botsáttanánk. (*Jönnek a' Deákok.*)

KOTZKÁS

Itt lakik-e' a' Zsugori Maté Uram?

GÜZÜ

Itt lakik. Miért kérditek?

KOTZKÁS

490 Botsássatok-bé hozzá, egy szép éneket mondunk köszöntésére.

RIKKANTS

Szivessen; de senkit se hívnak Mártziusnak közületek?

ENYVES

Senkit se hívnak Mártziusnak közülünk,

GÜZÜ

Tehát bátran bé-mehettek.

ZSUGORI (*fel-ébred; fel-vonatik a' Firhang, előveszi a' rosdás puskáját, és a' pika-*
495 *tsék a' kezében.*)

TSAVARGÓ

Örvendünk, hogy jó egészségben láthatunk tiszteletre méltó öreg!

ZSUGORI (*fel-háborodva*)

Hogyan hinak benneteket? Hogyan hinak? Mondjátok meg, mert. —

TSAVARGÓ

Én Tsavargó Miklós vagyok.

ZSUGORI

500 Tsavargó? Miklós (*gondolkodik*) Jó van jó — hát téged?

KOTZKÁS

Kotzkás Peti.

ZSUGORI

Kotzkás Peti? semmi veszedelem! Hát téged?

HÖRPENTS

Hörpents Márkus vagyok.

ZSUGORI

Hogyan? Hogyan?

HÖRPENTS

505 Hörpents Márkus, a' mint mondtam.

ZSUGORI

Ki-mészsz a' házamból? mert olyant vágok. —

HÖRPENTS

Miért?

ZSUGORI

Azért; mert Márkus a' Neved.

KÁROL

Atyám! Ne értsd a' Márkust Mártziusnak. E Márkus nem Mártzius.

ZSUGORI

510 Halgass! Gyerek vagy; nem tudod, hol a' veszedelem. — El-hordod magadat?
Mert itt hagyod ma minden fogaidat.

HÖRPENTS

Látom már, tsak el-kell mennem, hiszem már meg-kótyagosodott az esze.

ZSUGORI

Hát téged minek hinak?

ENYVES

Enyves Martzinnak

ZSUGORI

515 El-hordod te-is magadat azontúl. — (*el-megy az Enyves*) Ti-is tsak utánna;
mert —

KOTZKÁS

Énekesek, Muzsikusok vagyunk, szép éneket énekelünk köszöntésedre.

ZSUGORI

520 Nem nem, tsak-el. Ti-is mindnyájan a' Mártzius atyafiai vagytok. (*El-mennek
mindnyájan.*) Hát ti gaz Emberek! (*a' szolgálkhoz*) miért botsátottátok-bé őket
— he?

RIKKANTS

Mert tagadták, hogy egyiket se hijják közülök Mártziusnak.

ZSUGORI

Nem elég az, hogy az egyik Márkus, a' második Mártzin, ha egyiknek a
közepére, másiknak a' végére, két bötüt tennél, mindjárt Mártzius lenne.

RIKKANTS

525 Ezt soha fel-sem értem vólna eszemmel, hogy a' Márkusból, 's a' Martzinból
olly hamar Mártziust faragj, há há!

ZSUGORI (*pofon vágja ötet.*)

Ne! ha ezt fel-nem éred az eszeddel, fel-éred a' pofáddal. — És azután jobban
vigyázz a' bé-jövőkre.

GÁBOR

Mitsoda halavány szined vagyon? Atyám!

ZSUGORI

530 A' nagy boszszúság halavánított-meg, gondolom.

GÁBOR

Nem-nem Atyám! ha te haragszol szokás szerint el-szoksz tüzesülni. — Most ellenben egészszen el-halaványodtál. — Talán már-is ezek leheltek valamit réád a' Mártzius mérgéből. Jaj!

ZSUGORI

Mit beszélsz? hát mód nélkül halavány vagyok. — he?

KÁROL

535 A' vagy, nem tagadhatjuk.

ZSUGORI (*El-kezd szomorodni*)

Jaj biz ez minden bizonnyal a' közel lévő halálomnak a' színe!

KÁROL

Adjatok széket az Atyámnak, — hadd enyhülhessen valamit félelméből. (*Rikkants széket ad, és jól bele zökkenti.*) Ez a' fegyver-is igen nyom, Atyám!
540 azt javasolnám; tennéd-le.

ZSUGORI

Azt nem, nem szenvedem, hogy a' Mártzius fegyver nélkül találván, tsufot üzzön belőlem.

KÁROL

Tedd hát melléd az ágyba a' fegyvert, és nyugodjál egy kevesé.

ZSUGORI

Meg-próbálok, — de te fiam az ajtón légy, és ha valaki keres, tsak azt mondd,
545 hogy nem vagyok itthon. Te pedig Gábor itt légy mellettem.

(*le-eresztetik a' hátúlsó Firhang.*)

Harmadik ki-menetel

KÁROL, és a' FÜRGENTZ

KÁROL

Még meg-érem azt az üdőt, hogy mint én, mint Testvérem, 's Anyám böldegok leszünk. Ezen Deákoknak, 's Fürgentznek furtsa ravaszságok még megszabadittanak Atyámnak ezen kegyetlen igájától. Mert azt mondják, hogy ha a'
550 kakas nem kukorikol-is, el-jön a' hajnal. Most leg-jobb alkalmatosságunk volna, — bár olly sokáig se késnének. Reá biztatom azért-is azontúl a' Fürgentzet, a' Deákokat-is sürgetem, — patvar vigye-el, ha el-kell-is mennem

az ajtótól, de jaj, ha az Atyám fel-találna az almából ébredni, és engemet ébren nem találna. Minden bizonnyal üdő nap múlva meg-érem akkor a' hamvazó Szerdát; a' vén Atyám meg-vendégné minden bizonnyal bőven a' hátomat a' korbátsal, — tsak ebben az egyben szokott az én Atyám bő kezű lenni. — Inkább egy kevesé, még itt strázsálok. — De ha tsak nem-tsalatom, jön-is már a' Fürgentz. — Jössz édes Fürgentzem? Mikor kezdjük-el már a' Komédiát az Atyámmal? — Hol vannak azok a' Deákok?

FÜRGENTZ

560 Ne félj te attól! Én a' Deákokkal, 's Szülőddel régen tanátskoztunk, és tsak Te, 's Ötséd parantsolatját várjuk.

KÁROL

Eddig mind jól ment a' Játék, már meg-tibolodott valamennyire az Atyám. — De hát azután?

FÜRGENTZ

565 Ne félj: még hátra van a' fekete leves, hogy egészen meg-bolonduljon (az Isten ne vegye panaszul) őszszve hivatam minden Mester-embereket, valakiknek tartozik, hogy rendre jöjjenek a' Zsugorihoz, és hitessék-el, hogy már halálán vagyok; a' Deákok pedig maskarát készítenek, és-meg-látod a' többit.

KÁROL

Ember vagy a' talpadon Fürgentz.

FÜRGENTZ

570 Magam-is azt tartom, — és ime már jön-is a' Tsizmadia, itt teremnek egyigy minden Mester-emberek, a' kiknek még meg-nem fizetett.

KÁROL

Magam bé-jelentem előre, hogy semmit se gyaníthasson a' dologról. — 'S azt mondom, hogy erővel bé-törték az ajtót.

FÜRGENTZ

Én megint majd eszküszöm erőssen, mint a' vörös hagyma.

Negyedik ki-menetel

TSIZMADIA, KÖMÜVES, MÉSZAROS (*természet szerint fel-öltözve*) és a' voltak

KÁROL

575 Atyám! némelly alkalmatlan Vendégek érkeztek, erővel tsak bé-törték az ajtót.

ZSUGORI (*hirtelen fel-ugrik.*)

Hol a' puskám? Kardom? — miért botsátottatok-bé őket — he?

FÜRMENTZ

580 Hiszem bizony eleget birkoztunk velek; — de ők többen vannak, ellen nem
álhattunk; azt-is mondtuk, hogy nem vagy ithon, de nem akarták hinni, azt
gondolják, hogy már a' gégednek a' végén hörög a' lelked. — Félnék, hogy azon
pénzt, mellyel tartozol nékik, veled együtt el-temettesd.

ZSUGORI

Mitsoda pénzt? te tsatska!

FÜRMENTZ

585 Én nem tudom, — ők tudják; én a' mi engem illet, nem hihetem, hogy olly fa-
zsidó vólnál, hogy ki-ne fizetné az adósságodat. Ugyan gaz ember vólnék ám,
ha én ezt el-hinném felőled.

ZSUGORI

Áhá! Te akasztó-fa tzimere! Talán te eresztetted-bé őket.

KÁROL

Nem nem; hanem a' Tsizmadia Kőműves, és a' Mészáros erővel bé-rohantak az
őr-álló szolgálid között.

ZSUGORI

590 Tehát hejában adtam olly fa-jankóknak a' vas fegyvert a' kezekben, hogy nem
tudtatok ellent állani.

FÜRMENTZ

Uram! Már biz itt-is van a' Tsizmadia.

TSIZMADIA

Zsugori Uram! hallom, hogy rosszszul vagy.

ZSUGORI

Ugy vagyon (*lassan.*,

TSIZMADIA

595 Talán meg-is halsz?

ZSUGORI (*fent-szóval*)

Azt nem.

TSIZMADIA

Tudod, kétség kívül, hogy már harmadik esztendeje, mióta a' tőlem el-hordott
Tsizmáknak arrával adós vagy? Azért jöttem, hogy haláloed előtt meg-vegyem.

ZSUGORI

600 El-takarodol? Lám meg-mondom, hogy nem halok-meg. Jöjj, he egyszer felgyógyulok.

KÖMÜVES

Zsugori Uram! Fizess-meg, már egyszer van üdeje, — tudod, hogy a' házod földelét meg-jobbitottam, három száz Sényeleket raktam reá, és mindnyájokért, nem kérek többet két aranynál.

605 ZSUGORI (*haragossan*)

Bár nyakra estél volna-le, midőn a' leg-utólsót tetted a' földélbe.

KÖMÜVES

Miért kívánod illy szerentsétlen halálomat?

FÜRMENTZ (*félre*)

610 Azért: mert akkor a' földél-is kész lett volna, nem-is kellett volna fizetni. Okos a' mi Zsugorink — az Isten ne vegye panaszúl. —

ZSUGORI

Miért kívánod tehát te-is úgy a' halálomat?

KÖMÜVES

Én? Én ugyan nem kívánom; élj sok száz esztendőökig.

ZSUGORI

Tehát ne emlegesd a' fizetést, mert avval a' halálra kinszeríttesz.

MÉSZÁROS

Tekéntetes Zsugori Uram!

ZSUGORI

615 Zsugori Uram, Zsugori Uram (*haragossan*) néked-is pénz kellene, — he? Tudja a' patvar ezeknek az embereknek örökké tsak a' pénz van a' szájokban. mintha más szót nem-is tudnának, tsak pénzt pénzt pénzt.

MÉSZÁROS

Itt van a' Lajstroma azon húsnek, melyet el-hordottál tőlem a' konyhádra.

ZSUGORI

El-nem olvashatom, nints nálom az Okulárém.

MÉSZÁROS

620 Oda adom a' magamét.

ZSUGORI

Nem jók azok az én szememre, igen sokat mutatnának.

MÉSZÁROS

625 Tehát el-olvasom magam: Négy esztendőől fogva el-hordatott a' Zsugori Uram hazába a' tehény husból 85 funt. Borju-husból 56. Birka-husból 94. Bak-husból 77. Krajtzáros kolbászból kissebb nagyobb 47. Borju fej, és bárány fej, 24. Elegyessen ökör, és tehény száj lábokkal kotsonyának 85.

ZSUGORI

Olvasd a' Fürgentz szolgáltnak, én már el-untam a' te unalmas kornyikálásodat.

MÉSZÁROS

Te néked olvasom, mert a' te számodra hordattak-el.

ZSUGORI (*haragossan*)

630 Ebnek olvassad.

MÉSZÁROS

Azért-is olvasom: 10 Báránykát, 8 Bakotskát. 17 Disznótskát. és 90 tüdőtskét, és 100 Patzalotskát, az az: amplius lavat.

ZSUGORI

Mi szükség vólt Deákúl-is meg-magyarázni, mint ha bizony magyarul nem érteném.

MÉSZÁROS

635 Hát miért nem érted ezt a' két szót: Az adósság meg-fizetése, hiszem magyarul vannak; az egész Summa tesz 67 forintot 35 jrajtzárt, és 1/2 pénzt.

ZSUGORI

Vége van már — he?

MÉSZÁROS

Vége.

ZSUGORI

No olvasd-el még másodszer, harmadszor, szászszor, ezerszer.

MÉSZÁROS

640 Elég egyszer, te most fizess.

ZSUGORI

Mondtam, hogy ebnek olvassad, nem-is halgatok olvasásodra. — Most tehát hajtsd öszsze a' Lajstromodat, és tsít! —

MÉSZÁROS

Jó volna ám, ha engedelmeskednél.

ZSUGORI

645 Áhá te Goromba! (*el-kapja kezéből a' Lajstromot, és őszszve hasítja*) Nem tudsz annyi emberséget, hogy halgass akkor, mikor mondják. Ne ird-le újra, és jöj hólnap.

TSIZMADIA

Zsugori Uram!

ZSUGORI (*Mutatja kedvetlenségét*)

Nem hallom.

KÖMÜVES

650 Zsugori Uram! tudja. —

ZSUGORI (*bé-dugja a' fülét*)

Nem tudom.

MÉSZÁROS

Zsugori Uram! ugy-e'. —

ZSUGORI

Nem úgy, nem, holnap, holnap, holnap.

MÉSZÁROS

655 Ugy ám Zsugori Uram! hát ha hólnapig meg-halsz?

ZSUGORI

Nem halok (*igen haragossan*) ahá Istentelenek! hát a' pénzel az életemet-is ki-akarjátok zsarolni he? Ti kegyetlenek! semmi felebaráti szeretet nints bennetek, azt meg-gondolhatnátok, hogy Keresztények vagytok.

KÁROL

660 Alázatosan kérek, ne alkalmatlankodjatok az Atyámon, hát, ha hirtelen halállal meg-talál halni.

ZSUGORI

Tsit, — Te-is mind a' haláloddal együtt.

TSIZMADIA, KÖMÜVES, MÉSZÁROS

Isten hozzád tehát Zsugori Uram! meg-találunk mászsor.

643 engedelmeskedném

ZSUGORI (*Örvendezve hajtogatja a' fejét.*)

Jó van, jó: most vagytok emberséges Emberek, — előbb-is úgy tehattetek volna.
665 — Ki vélné, hogy illy kegyetlenek, 's gorombák lehessenek némely emberek. —
Lássátok Fiaim! melly irgalmatlanúl ki-akarnák fatsarni ezek a' vér-szopók a'
ti javaitokat, ha én takarékos nem volnék, és én róllatok nem gondoskodnék.

FÜRMENTZ

Vakjabb volna a' vaklónál, a' ki a' te takarékossgodat meg-nem esmérné.

ZSUGORI (*meg-veregeti a' vallát*)

670 Ember vagy Fürmentz! azt szeretem benned, hogy meg-mondod az igazat.

Ötödik ki-menetel

A' TAVASZ, NYAR, ŐSZ, TÉL (*alkalmassan fel-ruhazva*) és a vóltak

ZSUGORI

Kitsodák ezek ismét? Futok a' Mártzius, kard ki, kard.

TAVASZ

Nints mit félned jó öreg! semmi ártásodra se vagyunk.

ZSUGORI

Gábor! kérdezd-meg tőlök, kik legyenek? (*az ágyba huzza magát.*)

GÁBOR

675 Kik vagytok, és mi nevetek Barátaim!

TAVASZ

Jól nevezte minket barátidnak, mert mi kedvellük az Emberi nemzetet,
kiváltképpen a' tiszteletre méltó Öregeket.

KÁROL

Kik vagytok tehát?

TAVASZ

Én vagyok a' Tavasz.

NYAR

680 Én vagyok a' Nyár.

ŐSZ

Én vagyok az Ősz.

TÉL

Én vagyok a' Tél

GÁBOR

Ha az emberi nemzetnek jótévői vagytok, kiváltképpen pedig a' meg-aggott
Öregeknek, segítetek valamit a' mi szülönkön.

TAVASZ

685 Szivessen (*közelit az öreghez*) Mondd-meg édes öregem! Mi jó-teteményel
bizonyítsuk meg hozzád való hajlandóságunkat?

ZSUGORI

Ó tsak esztendőket, — sok (*fel-kiált*) sok esztendőket adjatok.

KÁROL

Fél, hogy a' jövő Mártziusban meg-kelletik néki halni, — ő pedig. —

NYÁR

Ha néki kedvezünk, halhatatlan lesz.

ZSUGORI

690 Halhatatlan?

ŐSZ

Minden bizonnyal. Ha mint a' Tavasz, mind a' Nyár, mind az Ősz mint a' Tél
fog kedvezni.

ZSUGORI

De van valami eszköztök, melly által meg-szabadithattok engem a' haláltól; a'
Mártziustól, — attól a' Mártziustól.

TÉL

695 Leg-tökéltessebb eszközünk vagyon. Ha téged üdvözlő énekünkkel meg-
köszöntünk.

ZSUGORI

No hát tsak énekeltek; én ugyan egész életemben nem igen gyönyörködtem a'
Muzsikában.

FÜRMENTZ

El-hiszem (*félre*) mert a' Muzsikára pénz kell.

ZSUGORI

700 Titeket el-halगतlak szivessen. ÉnekeljeteK egész estvélig, egész éjjelig. — Te
pedig Gábor! addig hozass bort.

FÜRGENTZ

Szivessen, soha se szóltál ennél szentebbül.

TÉL

Ne költségeskedjél azért, mi borral nem élünk, nekünk Isteni italunk vagy.

ZSUGORI

Fürgentz! ne hoz hát.

705 FÜRGENTZ (*kivül*)

Hozok, hozok poharat-is, azt úgy fel-gondoltam volna.

TAVASZ

Véled-is közlük italunkat, és halhatatlan lészesz. Noszsa Bar¹otim! Kezdjük-el tehát óhajításinkat. Kezdem, kövessetek.

TAVASZ

710 Élj jó Öreg! Mi tisztelünk;
Gondot reád mi viselünk;
Élj sok számos napokat.
Mig szerelmünk fog kedvezni;
Addig nem fogod érezni,
Mártziusi Nyilakat.
715 Egésséggel vigan élhetsz
Mártziustól te nem félhetsz;
Mártziustól te nem félhetsz.

2.

Természetet én újítom,
A' véneket meg-ifjítom
720 Én sok vidám napokkal.
A' meg-aggott öregeknek,
Erőt nyujtok a' véneknek,
Különbféle javakkal.
A' napjaid el-nem múlnak,
725 A' Tavasszal meg-újjulnak,
A' Tavasszal meg-újjulnak.

NYÁR

3.

Az Esztendő Dísze a' Nyár,
Az Öregség én reám vár
730 Hogy enyhítem tagjait.
Az el-gyengült Öregeknek
Fagytól remegő Véneknek

Meg-vidítottom napjait.
Egészséggel vígan élhetsz,
Hévségemben melegedhetsz,
Hévségemben melegedhetsz.

735

ŐSZ

4.

Én Ősz Bakhus hiv szolgája,
A' szüretnek lett Birája,
Bort töltök a' Pintzében.
A' kedvetlen öregeknek,
Kedvet szerzek üvegeknek
Vidámitó szerében.
Elhetsz vígan egészséggel,
Hogy ha élsz e' nedvességgel.

740

(Örömeben a' Zsugori el-akarja sütni a' puskáját, hol pedig tántzol.)

TÉL

5.

Én-is a' Tél ősz hajakkal
Élek örök víg napokkal,
Öreg vagyok; de erős.
Téged foglak ápolgatni,
Számos nappal tartogatni
Szerentsés lész, és erős.
Élsz kedvemből egészséggben,
Nem fász-meg a' hidegséggben
Nem fász-meg a' hidegséggben.

745

750

(A' Tavasztól nyújtott pohárból iszik a' Zsugori.)

6.

Élj Zsugori sok üdöket
Tsudáltosd a' jövődöket
Esztenőid számával.
Lásd Unokád magzatjait,
Ez Istenek' italait
Vedd éltednek hosszával.
Mennyit iszol ez italbúl,
Élted annyival hosszabbúl
Élted annyival hosszabbúl.

755

760

(Mind addig énekeltetik, mig ki-nem iszsa.)

⁶⁵ TAVASZ (*a középre szökik.*)

Jól van a' dolog! Rókat fogtam! enyim a' Zsugori.

NYÁR (*Vigan*)

Tied a' Zsugori.

ŐSZ

Tied a' Zsugori.

TÉL

Tied a' Zsugori.

ZSUGORI

⁷⁰ Hogy volnék a' tied? Hát arról nem kellene nékem-is valamit tudni, — he?

TAVASZ

Enyim vagy; mert engem vigyázatlanúl a' házadba bé-botsátottál.

ZSUGORI

Miért nem botsátottalak volna? hiszem, nem vagy te Mártzius.

TAVASZ

Mártzius vagyok. Nem-e hogy Tavasz vagyok? az az: a' Mártziusnak azon része' melly leginkább üldözi az el-töpörödött Véneket. Azért tehát a'

⁷⁵ Mártziusban bizonyosan meg-halsz.

ZSUGORI

Hogy vagy a' boszorkányok, vagy a' Plutó nyakadat nem tudta szegni. (*mint a' puskával utánnak akar futni, el-esik.*) — Már ki gondolta volna, hogy olly mugorva kis-falat legyen a' Mártzius. De úgy van e' világban a' dolgunk, még Gyermek-is fel-ütik az órrunkat. (*sir.*)

GÁBOR

⁸⁰ Áh kedves Atyám! tehát meg-halsz? Itt hagysz árván minket? Mit tesz a' mi kedves Szülónk, ha az ő szerelmes férjének halálat hallani fogja! Mit tsinállyunk mi árva sorsunkban!

ZSUGORI

Áh édes Fiam! Nem hálnék-meg örömet, de kintelen vagyok vele. — Mennyetek-ki, hadd zokogjam egyedül szerentsétlenségemet.

GÁBOR

⁸⁵ El-nem válhatunk tőled, édes Szülóm! (*a' Gábor karjára dül.*) Jaj! jertek segítségül az Atyám már-is guta-ütést szenved.

ZSUGORI

Még nem halok-meg, hanem csak el-bágyottak az inaim.

GÁBOR

Fürgentz az Istenért az Orvosért; — most mindjár ki-tsuszik a' lelke.

FÜRGENTZ

A' nyilnál-is sebesebben röpdülök (*azomban igen lassan megy.*)

ZSUGORI

790 Talám nem-is vólna szükséges az Orvos; ha az Isten, Úgy rendelte, hogy meghallyak, az Orvos, úgy sem tarthat-meg. Ti csak házi Orvossággal gyógyítsatok, Gözőléssel, és Klistérrrel.

HARMADIK FEL-VONYÁS

Első ki-menetel

Az ORVOS, ZSUGORI, KÁROL, GÁBOR, és a' FÜRGENTZ

FÜRGENTZ

Erre erre Doktor Uram!

ORVOS

Mit mivelnek Zsugori Uram?

ZSUGORI

795 Lassan lassan ballagunk a' koporsóba!

ORVOS

Kinek az erőltetéséből?

ZSUGORI

A' Mártziusnak, a' gaz embernek. — Meg-itatta mérges poharát velem.

ORVOS

Miért itták-meg?

ZSUGORI (*Tüzessen*)

800 Én a' poharakat, soha se szoktam utálni; miért vettem vólna ezt-is meg? kiváltképpen, midőn azon reménységgel hízkelkedett, hogy ha iszom, soha meg-nem halok. Úgy-e' te-is vólnál olyan okos, hogy innál, ha halhatatlanságot ihatnál?

792 Klis-rel

ORVOS

Innék minden bizonnyal, és másokkal-is közleném.

ZSUGORI

805 Hogy magad innál, azt el-hiszem, de hogy mással közlenéd, abban bizony hazudnak! — betsülettel szólván, — édes Doktor Uram! Mert a' ti hivataltok azt kíváná, hogy mennél több betegek, 's haldaklók vólnának. De most visgáld-meg, melly helyen sértett-meg a' Mártzius, hogy meg-orvosolhass.

ORVOS (*Tapogatja az erét.*)

810 Édes Zsugori Uram! Az Öregség kész betegség.

ZSUGORI

Kész betegség! Tehát a' te hivatalod, hogy meg-gyógyítsad.

ORVOS

Nem értik, mint beszélünk, úgy kel érteni, hogy az öregség meg-gyógyíthatatlan betegség.

ZSUGORI

815 Áh! de bolond voltam hát, hogy meg-öregedtem! Ti Fiaim! (*sir*) tehát tanúlyatok e' példámból, hogy soha meg-ne öregedjete, — de lám mondtam, hogy nem-is kellett volna a' Doktort hinni, ha úgy sem gyógyíthat-meg. Tsak úgy-is meg-lehetett volna ezt a' Fürgentz szolgámtól izenni, hogy meg-nem gyógyíthat, ha el-*nem* jött volna-is. Doktor Uram, majd, —

ORVOS

820 Ha meg-nem menthetjük-is a' haláltól, leg-alább meg-hátráltathatjuk, 's meg-könnyebíthetjük. Mondják-meg tehát hol fáj?

ZSUGORI

Tsak alhatnám, és ezen nyughatatlanságtól menekedhetném-meg, mindjár jobban lennék.

ORVOS

Ne féljenek; jó Reménységben legyenek.

ZSUGORI

Mit prescribálsz hát?

ORVOS

825 Mindennémű leg-hasznossabb szereket. Papirost, téntát ide, (*itt Orvosság némelly nyájassággal prescribáltatik.*) Zsugori Uram! ennél hasznossabb Orvosság nints ezen betegségre nézve, hozzanak a' Patikából, és vegyék-bé

818 el-jött [Értelemszerűleg jav.]

szorgalmatosan, szorgalmatosan vegyék-bé, bort ne-igyanak, tzitrom levével
830 igyák a' vizet, és a' nyersebb étkekből, tehény hustól magokat meg-
tartóztassák.

FÜRGENTZ

Ugyan futok ám, — itt leszek mindjárt.

ZSUGORI

Fürgentz! Jer vissza meg-ne próbáld. Én egész éltemben soha a' Patika
Orvosságával nem éltem, mert jól tudom, hogy nagy vér-szopók laknak abban
a' Patikában.

ORVOS

835 A' nyavalyát Orvosság nélkül meg-nem lehet gyógyítani. Nagyobbra
betsüllék, Zsugori Uram! az egészségeteket, mint azt a' hitván pénzt. A'
nyavalyának, ha nem orvosoltatik, a' halál a' Vége.

ZSUGORI

Adj tehát olly Orvosságot, mellyből jól lehessen inni, és oltsó legyen.

ORVOS

840 Oltsó legyen? De hiszem, úgy a' haszna-is oltsó lesz. Oltsó husnak hig a' leve.
azt mondják a' Magyarok.

ZSUGORI

Azt akarnád hát, hogy mind az erszényem, mint magam halálos betegségre
jussak, úgy-e'? Jó volna ám, ugyan nyernék benne.

ORVOS

Hozzanak tehát egy kis ketske tejet, egy fáslit, és keszkenőt.

FÜRGENTZ

Itt termék azontúl.

ORVOS

845 Melly üdeje, hogy tsendessen nem alhatik?

ZSUGORI

Miúta Mártzius meg-ijesztett; azúta egyik szememet se tsukhatom-bé.

ORVOS

Azt-is meg-tselekeszszük, hogy bé tsukhassák.

ZSUGORI

Köszönöm, de úgy-e' ugy, hogy többé ki-ne nyithassam? Ah! de rosz szemmel
nézek reád azután.

ORVOS

850 De igen félékenyek Zsugori Uram! hogy bennem, 's Tudományomban, semmit sem bizakodnak; jó reménységben legyenek.

FÜRMENTZ (*meg-érkezik*)

Itt van Doktor Uram! magam fejtem a' ketskeneknek a' tölgyéből, még most is meleget, nints kétségem, hogy hasznos ne legyen.

GÁBOR

855 Ne félj Atyám! Ez minden bizonynal el-altat.

ZSUGORI

Tsak örökre el-ne altasson.

ORVOS (*El-készitti az Orvosságot.*)

860 Ihol ez a hasznos Orvosság, és igen oltsó (*a' fáslit a' keszkenővel a' szemére köti.*) Ezen téj a' nagy fő-fájást meg enyhíti, és szükséges nedvességet-is sziv a' szemekre, hogy bé-tsukódjanak. Meg-ne próbálják, hogy egyg órának előtte levegyék a' szemekről, én úgy a' halálának oka ne tartassam.

ZSUGORI

Meg-tselekszem, tsak meg-ne halyak.

ORVOS

Most hagyják békességben nyugodni, hadd alugyon egyg kevesé. Jó éjszakát édes Zsugori Uram!

ZSUGORI

865 Köszönöm a' fáradságát édes Doktor Uram! máskor meg-fizetek, most bé-kötötte a' szememet, a' pénzt meg-nem olvashatnám; azt pedig tudja Doktor Uram! .Hogy a' pénz olvasva, az erszény tömve, a' Feleség verve jó. — Fiaim! Késérjétek-ki betsülettel. Te pedig Fürmentz! itt maradj, és ha hortyognék fel-költs! hogy megtudjam, hogy aluszom.

Második ki-menetel

ZSUGORI, és a' FÜRMENTZ

ZSUGORI

870 Fürmentz? Hol vagy?

FÜRMENTZ

A' talpamon. — Miért nem aluszol Uram?

ZSUGORI

Nem alhatom ezek a' bogarak. —

FÜRGENTZ (*alkalmatlankodik, mint ha bogarak vólnának.*)

ZSUGORI

875 Az eb-lelkü párái már az Ortzámnak se hagynak békét. — Nem tudod el-üzni ezeket a' bogarakat.

FÜRGENTZ

Mitsoda bogarakat? én egyget se látok.

ZSUGORI (*haragossan*)

Meg-meg; a' há Bestiák. — Meg-mond nékik, hogy ha meg-gyógyúlok.

FÜRGENTZ

Ugy-ám; de tudják, hogy meg-nem gyógyúlsz.

ZSUGORI

880 De tsak azt mond nekik, hogy meg-gyógyúlok (*megint alkalmatlankodik.*) áhá Istentelen bogarai!

FÜRGENTZ

Mondtam úgy-e', hogy nem hisznek.

ZSUGORI

Beszéllj tehát valami újságot, majd el-nyom talán az álom.

FÜRGENTZ

Szívessen. De millyent kívánsz, vígat-e', vagy szomorút?

ZSUGORI

885 Tsak vígat.

FÜRGENTZ

Bizony tellye van felőled a' Város.

ZSUGORI

Úgy-e', hogy mindenek sajnálnak?

FÜRGENTZ

890 Nagyon. Az egyik el-kezd: jaj nem kár biz az, úgy mond, ha a' vén Zsugori meg-hal-is, úgy-is igen rendes ember vólt: minden esztendőben magának különös Kalendáriumot nyomtattatott, mellyben a' böjtöket meg-kettőztette. hogy annál kevesebbet vesztegessenek-el a' Tselédei. Másik megint azt mondja:

jaj a' Zsugorinak örökké vólt valami oka, hogy új esztendő előtt őszsze
veszhessen a' Tselédeivel, hogy el-kergethesse, és el-foghassa a' fizetéseket.

ZSUGORI (*fel-kél, botot keres.*)

895 Jer ide Fürgentz! — Ejnye Gaz ember! Nem heában mondják, hogy ott-is terem
gaz ember, a' hol nem vetik.

FÜRGENTZ

Mások megint azt beszélük: Mit? hiszem a' Zsugori egyszer a' szomszédja
Matskáját a' Bíróhoz tztáltotta, hogy egy Tsirkéjét meg-ette. Egyszer megint
a' kotsissa rajta kapta, hogy éjjel a' lovak elől maga ki-merete a' zabot, és jól
900 meg-zuhálta, — más nap azt se mondotta, hogy paputs.

ZSUGORI

Jer ide Fürgentz! szoríts-meg ezt a' keszkenőt.

FÜRGENTZ

Tehát szomorú újságokat beszélük?

ZSUGORI

Te lássad. Jer (*Temetési pompa hallatik*) No mitsoda az.

FÜRGENTZ

Jaj! — most temetik éppen a' Kis György tanácsbéli Urat. A' Nagy István
905 Tanácsbéli Ur-is meg-halálozott.

ZSUGORI

Mit mondasz? A' Kis Györgyöt most temetik? A' Nagy István-is meg-hólt?
(*el-kezd szomorkodni.*) Nó ladd-e', ha már én élhettem volna, már valaki
helyett Tanácsbéli Úr lehettem volna. Ó jaj!

FÜRGENTZ

A' Pikó Mattyás-is meg-halt.

ZSUGORI

910 Meg-hólt? Tehát az én Pajtásom, az én Barátom-is meg-hólt?

FÜRGENTZ

Terkentzi Uram-is meg-hólt.

ZSUGORI

A' Terkentzi Uram? Az én kedves Komám Uram! Édes Komám Uram! hát
meg-hóltál! Már mind meg-haltak, a' kik velem egy üdőben vóltak. Most már
nékem kell következzenem. — De úgy kell, nem érdemi-meg ez a' rossz Világ az
915 illy derék embereket. Menny fére, hadd alugyam egy keveset, leg-alább
haláalom előtt.

Harmadik ki-menetel

RIKKANTS, és a' vóltak

RIKKANTS

Aluszik-é' az Urunk?

FÜRGENTZ (*Még nagyobbban.*)

Lassan beszélj, hogy fel-ne verjed álmából.

RIKKANTS

920 Hiszem, lám lassan kérdem: aluszik-e'?

ZSUGORI

Nem aluszom, nem, mit akarsz?

RIKKANTS

El-jöttek Unokáid, Hugaid bútsúzni, — bé ereszszűk-e' hozzád? — Azt mondtam nekik, hogy aluszol, de igen sürgetnek, hogy botsássam hozzád, leg-alább utóljára.

ZSUGORI

925 Botsásd-bé őket. — Fürgentz! old-le ezt a' keszkenőt a' szememről. Úgy-is érzem, hogy semmit se használ.

FÜRGENTZ

No! én nem, hogy mint az Orvos parantsolatját, mint a' a' te egészégedet megsértsem.

ZSUGORI

930 No! hát még szenvedek üdeig, óráig. Jer igazítsd hozzám a' ruhámot, hogy megne botránkozzanak bennem (*ül az ágyban.*)

FÜRGENTZ (*Hozzá igazítja a' ruháját, zörgetnek oda ki.*)

És ime már itt-is vannak az Atyádfiai.

ZSUGORI

935 Isten hozott édes Atyámfiai. (*hajtogatja magát*) Isten hozott édes Katitza Hugom! Isten hozott édes Zsuzsika Menyem. Isten hozott édes Vöm György! Édes Unokáim, Gyuritza, Józsika. Engem jöttetek látogatni ugy-e'? Miért nem szóltok? (*Senki sints, csak a' Fürgentz zörget, és külömbféle Komplementomokat hány.*) Te Rikkants! vagy Fürgentz! mond nekik, hogy szóljanak.

FÜRGENTZ

Nagy fájdalmokban nem szólhatnak.

ZSUGORI

Leg-alább sirjanak 's foházkodjanak

FÜRMENTZ

940 Igen-is sirnak. (*eggyet foházkodik.*)

ZSUGORI

Lássátok, édes Atyámfiak! illy hirtelen meg-kell halálozni (*el-kezd sirni*) a' ti Jóbbapátoknak, Ipatoknak, a' ti sziveteknek. Az a' kegyetlen Mártzius, noha tovább is örömet élénk, tsak erővel meg-öl. Többet-is mondanék szívessen a' ti 945 Lelki épüléstekre az emberi nemzet élete rövidségéről, de el-fogta a' fejemet a' fájás. — El-gyengülők. Nem szólhatok. Nem szükség, hogy keseregjetekek, ne sirassatok olly mértéktelenül, — köszönöm a' Látogatástokat. — Höm höm! Fürmentz! El-mentek-e'?

FÜRMENTZ

Úgy-el hordták magokat, mint ha itt sem lettek volna!

ZSUGORI

Mitsoda?

FÜRMENTZ

950 Uram! nem aluszol te így ma.

ZSUGORI

Mit mondasz?

FÜRMENTZ

Uram! Az Istenért mi lett? már a' hallásod-is meg-fogyatkozott. Olly igen kell ordítanom a' füledbe, hogy meg-érthesd.

ZSUGORI

955 El-hiszem. Mióta ez a' keszkenő van a' szememen, magam-is tapasztalom, hogy igen tsengenek a' füleim. Vegyük-le, úgy se használ.

FÜRMENTZ

Én nem bánom. De ha meg-halsz. Ugyan a' szemedre hányom, hogy miért nem engedelmeskedtél az Orvosnak.

Negyedik ki-menettel

A' hat Deákok, mint a' Lelkek, úgy vannak fel-öltözve, és elől a' halál. Rendre a'
Lelkek kiáltják: Jaj jaj! 's a' t.

960 *(ezt meg-látván Zsugori, hirtelen az ágyba szökik.)*

FÜRGENTZ

Jaj itt a' halál fussunk, fussunk.

(Énekelnek egyszerre szomorúan, oda alatt ismét a' halottas Muzsika hallatik.)

Jaj, mi már meg-haltunk,

Éltünkől meg-váltunk

965 Már a' más világba

Költöztettünk.

A' bús sötétségbe

Hosszu Örökségbe,

970 Magányos rabságba

Helyheztettünk.

(Valamennyien hijják egymás után:)

Zsugori! Zsugori! 's a' t.

1ső.

Jer! im hin a' halál.

Nem lehet itt mentség,

975 Sem a' pénz, 's a' szentség.

(Valamennyien Ujra:) Jer! 's a' t.

(A' halál minden Vers után néki megy a' kaszával.)

2-dik.

Jer! im hin a' halál,

El-végzé sorsodat,

980 Utólsó napodat. Jer! im 's a' t.

3-dik

Jer! im hin a' halál,

(Körül veszik az agyot, 's hordozzák.)

Hogy ezt el-kerüljed,

Azt ne-is reméllyed. Jer! im 's a' t.

4dik

985

Jer! im hin a' halál,

Benn vagy a' hállóban;

Szálj a' koporsóban. Jer! im 's a' t.

5-dik.

Mártzius kezdete,

Lesz élted végzete,

990

Társunk vagy te-is már,

Siess immár. Mártzius 's a' t.

6-dik

Készülj a' kinokra,

(Eggy szegletben le-teszik.)

A' hoszszú utakra,

995

Készülj nints mit tenni

El-kei menni. Készülj 's a' t.

(Valamennyien:) Jaj mi már meg-haltunk. 's a' t.

(Hirtelen el-szöknek a' Lelkek.)

Utólsó ki-menetel

ZSUGORI, FÜRGEN TZ, RIKKANTS, GÜZÜ

ZSUGORI

Fürgents! Rikkants! Güzü!

FÜRGEN TZ

1000 Itt vagyok mit parantsolsz?

ZSUGORI

Tudod mi újság? Én már meg-haltam.

FÜRGENTZ

Meg-bolondúltál?

ZSUGORI (*haragossan*)

Meg-haltam, nem bolondúltam-meg.

FÜRGENTZ

1005 Patvart haltál-meg. (*félre*) Bár meg-haltál volna!

ZSUGORI

Hiszem, úgy tudom, mint a' Mi Atyánkat, hogy meg-haltam. — Nem látod, hogy már ki-is vittek a' Temetőre.

FÜRGENTZ

Kik vittek volna ki?

ZSUGORI

Azoknak a' jó öregeknek a' lelkei, a' kik az előtt még meg-haltak.

FÜRGENTZ

1010 Ej! de hogy haltál-meg, tsak tréfálsz!

ZSUGORI

Meg-haltam, meg-haltam; mintha bizony te jobban tudnád, mint én.

FÜRGENTZ

Hát miért nem kiáltottál akkor, mikor a' Temetőre vittek?

ZSUGORI

Mert nem akartam, hogy meg-tudják, hogy itt vagyok. — De már ereggy, én nem beszélhetek többé az élőkkel.

FÜRGENTZ

1015 Tehát élj jó egészségben. (*el-akar menni.*)

ZSUGORI

Óh te ostoba, hogyan élhetnék jó egészségben, ha meg-haltam.

(*Jön a' Rikkants és a' Güzű.*)

RIKKANTS

Jó napot Uram! élsz-még?

FÜRMENTZ

Azt mondja, hogy meg-halt.

GÜZÜ

1020 Mit mond? Hogy meg-halt?

FÜRMENTZ

Eszküszi, 's szabadik, mint a' vörös hagyma, hogy meg-halt.

GÜZÜ

Bohó! ha azt mondja, tehát nem halt-meg.

ZSUGORI

1025 Éj! derék okosság vagyok; ti csak jobban akarjátok tudni. Mint én — he. —
Azomban Fürmentz! Itt a' temetőben-is ehetném, 's ihatnám-ám, azért csak el-
hozod ám ide-is a' borotskát.

FÜRMENTZ

Látom én, (*félre*) eddig fősvény Uram volt, most már bolondot kell
szolgálnom.

GÜZÜ

Uram! mit tsinálsz?

ZSUGORI

Ostoba! mit tsinálnék? semmit sem. Hiszem meg-haltam.

RIKKANTS

1030 Úgy-ám, de nem haltál-ám meg!

ZSUGORI (*meg-esküszik.*)

Ha már nem hiszitek másképpen, hogy meg-haltam. Güzü! hozz egy Palatzk
bort, nem hinnétek, mint meg-szomjuhozik az ember a' más világon.

GÜZÜ

1035 Ládd-e', hogy nem holtál-meg; másképpen hogyan ihatnál, ha meg-holtál
vólna.

ZSUGORI

No bizony mondom, hogy meg-holtam. Hiszem tudom, hogy más Világon nem
kellene innom, de már igen hozzá szokott a' torkom a' borotskához, lehetetlen,
hogy két óránál tovább szomjuhozzak.

FÜRMENTZ

Mikor kelsz-fel már egyszer!

ZSUGORI

1040 A' fel-támadás napján, mikor a' többi Halottak.

FÜRMENTZ

Mi gondod néked a' halottakra? Te nem hóltál-meg.

ZSUGORI

Ejnye már, miért nem hisztek? Hiszem, nem vagyok Zsidó. Tudom, hogy meg-hóltam.

RIKKANTS

No tsak támadj-fel, én meg-halok éretted.

1045 ZSUGORI (*kedvetlenül*)

Eb támadjon; miért nem akartál akkor meg-halni, mikor én akartam volna, most midőn te akarnál, én nem akarok.

GÜZÜ

De mi okból nem akarsz fel-támadni?

ZSUGORI

1050 Azért: mert ha fel-támadnék, minden adósságomat meg-kellene fizetni. De már a' Világon senkinek se tartozom.

FÜRMENTZ

Há Há! Itt van a' botnak a' bunkója.

GÜZÜ

Ugy-ám; de avval meg-nem elégesznek ám a' Hitelesek! Majd minden nap rajtunk kotzolódnak.

ZSUGORI

Mondjátok-meg nekik, hogy meg-haltam.

RIKKANTS

1055 Úgy-ám Uram! de el-nem hiszik-ám.

ZSUGORI

Ha tinéktek el-nem hiszik, küldjétek hozzám; ha én magam meg-mondom, hogy meg-hóltam, tsak el-hiszik.

FÜRMENTZ

1060 De látom én, hogy így bizony nem bódogulunk. Jertek együnk, igyunk tobzódjunk, pazarlúk, a' mit Zsugorolva öszsze gyűjtött a' fa-zsidó; ha ezt látni fogja, vagy el-pattan mérgében, vagy minden bizonnal fel-támad.

RIKKANTS

Szent gondolat! Jerünk hordjunk elő mindent (*el-mennek, egyik részről asztalt készítenek.*)

GÜZÜ

No tsak rajta! Bort, petsenyet! ki-vásárlúk ma a'. —

ZSUGORI

Hol az a' palatzk bor, mellyet kértem. — he?

GÜZÜ

1065 El-hozom mindjár, de attól bizony nem iszik a' géged. (*el-megy.*)

RIKKANTS

Itt az asztal, kés, vella.

FÜRMENTZ

Itt a' petsenye. — Vagy meg-bolondúl mérgében, vagy minden bizonnal fel-elevenedik, ha láttya, hogyan pazarlúk a' jószágát (*szabdallya a' petsenyét.*)

GÜZÜ

Netek itt a' bor.

RIKKANTS

1070 Noszsza együnk, lakozzunk, vendégeskedjünk.

FÜRMENTZ

Ne állj eleibe Rikkants! hadd láthasson, hogy pazarlúk fősvény kezének a' gyüjtményét. — Egészségedért Uram! (*jót iszik.*) Nem heában mondják: igen illik a' szomjús emberhez a' korsó bor.

ZSUGORI

Add ide, hadd igyam! — Fürmentz! Mit tsinyáltok.

FÜRMENTZ

1075 Azt tselekszük, a' mit te minden bizonnal meg-nem engednél, ha élnél.

GÜZÜ

A' te torodban vendégeskedünk.

ZSUGORI

De kinek a' költségéből?

RIKKANTS

A' Tiedből. Egészséggel Zsugori!

ZSUGORI

Haggyatok béket.

GÜZŰ

1080 Add ide, hadd iszom! Mit gondolsz a' hóltak szavával.

FÜRMENTZ

Egészséggel Pajtásim! Bár tsak mindennap meg-halna a' Zsugorink!

ZSUGORI

Fürmentz! Parantsold-meg nékik, hogy vessenek véget a' tobzódásnak. —
Bizony meg-ugratom az ebet alattatok.

RIKKANTS

Ki fél a' hóltak' haragjától? add-ide, hadd iszom! Ditsértessék. —

GÜZŰ

1085 Egészséggel!

FÜRMENTZ

Hadd igyam!

ZSUGORI

Te Rikkants vedd-el attól a' pupolitól azt a' palatzkot.

RIKKANTS

Kinek parantsolsz? Örökké azt hallottam, hogy a' Gazdájának hólta után, nem tartozik engedelmeskedni a' szolgája.

ZSUGORI

1090 Ahá! bizony egész barát zsák a' torkotok, bor-iszák Korhelek! Káro! Édes Fiam! Jer, jer! el-nyelnek ma ezek a' háрпиák mindent.

FÜRMENTZ

De hiszem, hidd bár, azok meg oda be vendégeskednek a' Feleségeddel a' Deákokkal.

ZSUGORI

1095 Áhá! bizony már ma koldussá tesznek az Istentelenek, mindent fel-falnak, valamit hetven esztendőök által kerestem.

RIKKANTS

Senki se halgasson a' szavára.

GÜZŰ

Senki se feleljen többé a' szavára, mi együnk, ő lássa.

ZSUGORI

Már látom, nem maradhatok már békével a' más világon. — Fel kell támadnom. — Hol a' botom.

FÜRGEZT

1100 Ne féljetez, hiszem tsak merő árnyék, fel-nem kelhet a' fel-támadás napja előtt.

ZSUGORI

Hát ha meg-mutatom, hogy fel-kelhetek (*fel-ül az ágyában.*)

FÜRGEZT

Fel-kel bizony. — Jertek, jertek. Mártzius, Mártzius! —

ZSUGORI

Istentelen Korhelek! (*a' bottal utánnok.*)

1.

1105 Mi rendesebb a' Fösvénynél!
Nála bár melly bő a' Kints,
Koldusb akár melly szegénynél,
Szükségére való sinte.

2.

1110 Roszsz, meddig él, mindeneknek,
De leg-rozszabb magának,
Jó, ha meg-hal, mindeneknek,
De leg-jobb a' Hazának.

VÉGE

A MŰ ADATAI

Egyetlen kiadása ismert, mely 1790-ben jelent meg Pozsonyban. Címlapja: „Az Öreg Fösvény. Vig-Játék. A' Multságokban Gyönyörködőknek kedvekért ki-adattatott. Posonyban, Fűskuti Landerer Mihály' költséggel és betűivel. 1790.”

A címlap verzőján az alábbi szöveget olvashatjuk:

Rajta tehát, merjünk valamit, ládd, tágos előttünk
Hírünk útja, terül szép ki-futásra mezónk.
Most Haza Népünkkel mulatozzunk Verseket öntvén,
Mellyeket a' jobb íz, meg-szeretése követ.
Vagy Játék Háznak alagos vig népe ki-szálván,
A' Komorúlt szívnek nyájasan üzze baját.

Révai Miklós.

A' magyar Komédiáknál nints egy jobb eszköz Nyelvünk gyarapítására, és a' jó ízlésnek terjesztésére.
Mindenes Gyűjtemény.

SZERZŐ

A szerzőről lásd az előző szám alatti jegyzetet!

FORRÁS

A kiadás bevezetőjében azt olvassuk, hogy „bizonyos Deák kéz-írásból által-fordítván megmagyarosítottuk. Helyel helyel meg-változtatván, ki-is nyomtattuk, hogy a Magyar Vig-Játékokat szaporíttanánk...” Akár *A tisztségre vágyódóknak*, ennek a darabnak is kézírásos forrása volt. Ez azonban latin nyelvű volt, ezt magyarosították meg a kispapok ugyanolyan eljárással, mint az 1789-ben előadott darabbal tették. Az olvasókhöz szóló előszó itt is kollektív darabról beszél, de az átdolgozást, a szerzőséget illetőleg Fejér Györgyre kell gondolnunk.

Forrásként általában Plautusról, Molière-ről szoktak beszélni. Kétségtelen, hogy bizonyos párhuzamok találhatóak (pl. hogy a titkot éppen annak az ismeretlen személynek fedik fel, aki a dologban a leginkább érdekelt; a szolga elmondja gazdájának, miket beszélnek róla az emberek; tenyérből jövendőt mondanak stb. Molière több darabjában előforduló motívum); közvetlen forrásul azonban egyikük műve sem tekinthető. Ez ideig a latin nyelvű kézírást nem sikerült megtalálnunk.

ELŐADÁS

1790 farsangján a pozsonyi szeminárium kispapjai három magyar nyelvű vigjáték előadását tervezték. Február 11-én az egyiket, *A Nevelőket* el is játszották „számos Magyar Uraságoknak jelen létekből s nagy megelégedésekkel” (Hadi és más Nevezetes Történetek 1790. I. 277.) „Lett volna még két magyar, ha a szomorú hír, hogy ő Fölsége halálan van, meg nem gátolt volna” (Juránics László levele Péczeli Józsefhez 1790. február 20-ról. MTAK M. Irod. I. Levelezés 4r 143. A 113. számú levél.) Ezek egyike *Az öreg fősvény* lett volna, a másik pedig Kresznericsnek a *Játékja*.

A pozsonyi szemináriumban tehát Fejér György vigjátékát nem adták elő. „... akadályt vetettek nékik megboldogult Fejedelmünknek akkori környüállásai: hanem ezentul fogják jádzani, és azon esetre már jó eleve hivatalossakká tették magokat nállok sok méltóságok,” (Hadi és más Nevezetes Történetek uo.) A darab a Központi Szeminárium feloszlása miatt Pozsonyban nem került bemutatásra. A következő évben azonban ezt a vigjátékot játszották a győri kispapok. A szemináriumi naplónak „*Comoedia de sene uvaro. idiomate Hungarico*” szavakkal 1791. február 24-i játékáról szóló feljegyzése erre a darabra vonatkozik. (SZABADY Béla: Iskoladramák a győri papnevelőintézetben. Győri Sz. 1930. 13.)

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Mivel Landerer 1790-es kiadását a kispapok, bizonyára maga Fejér György látta, feltehetőleg ellenőrizte a nyomtatvány szövegét autográf írásként közöljük. Néhány sajtóhibát megjegyzés nélkül kiigazítottunk (pénzen — pénzem; esznek — esnek; keményen — kéményen; biztalom — biztatom; nyujtott — nyujtott; sorsuukban — sorsunkban; aluszo — aluszol; ki me te — kimérte; zsuzsika — Zsuzsika). Értelemszerűleg egy-két hibát kijavítottunk, ezeket a lapalján jegyzeteltük, a szövegben kurziváltuk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

7 *Májnap* — a mai napon

54 *Usszszubú* — uccu bú

64 *éllük* — éljük; a felszólító alakok a továbbiakban is ehhez hasonlóan.

106 *iszáko* — zsákot

107 *tórvjánok* — halotti torának

113 *vászba* — rémalak (halál) maszkiába

118 *szérdék* — aludttej

130 *azontúl* — nyomban, rögtön

153 *bé-séndelezni* — bezsindelyezni

166 *eggy pénzes* — nagyon olcsó
190 *Arme Institut* — árvaház
300 *Oxoniában* — Ökörországban?
310 *várják* — varrják
328 *jóbannya* — jobbanyja: (szépanyja - az öreganya anyja); *peméten* — seprűn
452 *peszértze* — kutyafogó?
494 *pika-tsék* — bikacsek, bikacsög — korbács
562 *meg-tibolodott* — megtébolyodott
792 *Klistérrel* — beöntéssel (klistély!)
886 *tellye van* — tele van
942 *Jóbbapátoknak* — szépapátoknak (az öregapa apja!); *Ipatoknak* — apótotoknak
973 *hin* — hív, szólít
1059 *pazarlúk* — pazaroljuk
1087 *pupolitól* — telhetetlentől

12.

**KRESZNERICS FERENC
JÁTÉK**

1790

[SZEREPLŐ SZEMÉLYEK:

ORBÁN — Kalmár

GETZI — Orbán szolgája

VILÁGOS — Orbán apósa

RÓZSAI — Orbán fia

BÁRÓ SOHONNYAI

GAZSI — Báró Sohonnayai szolgája

ALINKAI — Rózsai tanítómestere

EMÓDI — gróf]

Nagy érdemű Hallgatóink

Másod szerentsénk esik im személyeitek előtt a Néző-színben magyarosan meg jelenni, és édes Hazánk nyelvén mulatni nekünk kedvező kedveteket — édes hazánk nyelvén, mondom annak a' Hazának nyelvén, melly a' minap nyögven gyászos özvegségét tsak nem el ázottnak lenni látzatott sűrű könnyeiben de a' mellynek fel fogván a' kegyes ég szorúlt ügyét reméntelenül olyan állapotra engedte jutását, mellyben vígan kiálthatják nagy lelkű magzati: fel derül a' magyaroknak ditső Tsillaga — mennél siralmassabb volt ennek el-húnyása, annál örvendetesebb mast ujonnan való támadása, és annál gyönyörködtetőbb jelen léte, mennel szomjabb vala óhajtása.

Ugyan ez az öröm, ugyan ez a' Hazánkra nézve lett boldog, valóban igen boldog változás sugta mi belénk is azt a' lelket, hogy e' helyen, mellynek falai ez előtt többnyire tsak a' Deák ígéket verték-vissza, magyarul is merészenénk már valamit, smeg mutatnánk ezzel, hogy a' magyar ajakokról is, mellyeknek zengését ok nélkül vádolják némelley a' darabossággal, gyűlölvén a mit nem ismérnek vagy meg vetvén a' mit fel nem érnek, hogy mondám a' Magyar ajakokról is kellemetesen tsergedezhetnek le a' nyájos tréfák. nyájoskodni fogunk tehát. de

Hogy előre már egy kis gombolyágban eleitekbe gördítsem egész Játékunkat. íme — egy fősvény vénet — egy Attya ellen rugoldozó virgontz iffiat — egy ámitót — egy fortélyos kapsit — meg meg egy több valamit, vagyon szerentsénk szemeitek eleibe perditeni

Érdemes Halgatóink. A' szegény Orbán minthogy igen gazdag volt, könnyen el nyerte azt, a' mire ásétozott kedve duzzant a' házasságra, meg is házasodott, pedig pompáson ám! mert bátor tsak kalmár vala ő magában, még is egy Nagyságos dámát fűzött jobb karjára, ennek méhé rajzatját és tulajdon édes fiát Rózsait szorítani akarta az öreg gazda. de mind hiába — a' fiunak kénye nem akart szorúlni, el-rágta a' zablát, ki rugott a' korlátból, és Attyának fősvénységét adakozással vagy is inkább tékozlással torlotta-meg. Sohonnjai ide furta magát. könnyű volt ennek a' kepe mellett búza fejet szedni. Alinkai is értett a' kontz kapáshoz, de mivel az Orbánnál is tsak sóval sóztak, pusztán maradt mind a' kettő valamint a' szedett szőlő. Sohonnjai az ebek harmintzadjára jutott. Alinkai két pénzel ment a' vásárra de nem adtak hármát érte, borjut keresett, ökrött vesztett. sőt még a' Tzigány kereket is meg hányattak véle. és szépen ki tették a' szűrét utóljára. de bezzeg az Orbán is meg fogta egyszer a' matskát a'

2 személyeitek [az i beszúrva.]

4 gyászos <és>

13 [Előbb:] ajakról is mellyek [A javítás a sor fölött beszúrva.]

15 [Előbb:] tsergedeznek [A javításként a het beszúrva.]

24 karjaira

zsákban. alighogy árúlni is el nem vitték — noha azután még is tsak fel-tette Orbán a sűveget Rózsai világot ment kerülni. el vitte magával a' Gazsit. a' Getzit pedig a' 35 konnyhán hagyta. Én mint látjátok, itt vagyok most ló háton, de majd gyalog jövök ki nem sokára. természetmről, készületemről, fényes öltözetemről, 's alattam röpdöző szilaj paripámról nem kétlem, észre veszitek. hogy Gróf vagyok. de hogy nevemet ki adjam már, én vagyok a' Világos Grófnak edgyik tsemetéje — el kezdjük a' Játékot, tsak Tí vígan legyetek, és kedvezetek.

ELSŐ VÉGEZÉS

Első ki-menetel

ORBÁN maga

ORBÁN

- 40 Tsak igaz az: a' Nagyságos Aszszony, a' sűrű füst, a' lyukás tál Artalmas a' háznál — e' biz igaz, bár én is meg gondoltam volna előbb, és ne házosodtam volna ama' nagy házból eredett, nagy vérből származott, nagy helyről született Nagyságos nagy Semmihez, (akarom mondani,) a' dámahoz — de késő már bánkodni — meg esett a' vásár — el mult az alku meg esett nekem, el-vettem azt
- 45 a' Nagyságos nagy dámát a' többi Kalmárok meg látták — hogy az Orbán fel tette a' sőveget — már ők is nagyobbra emelik fejeket, mintsem a' nyakok engedi — de tsak hadján — majd reá akadnak azok is — én is bezzeg meg tanultam, mit tesz a' nagyságos Sógorság — mert midőn a' nagyságos urak mi velünk atyafiságba lépnek, ők ugyan meg tartják a sógorságot, de nem mi
- 50 velünk, hanem a' mi erszényünkkel.. — tudja ezt az én erszényem, mert azutálúl fogva tsak alig bírja magát, alig hogy a' lelkét ki nem adta, ugy lóxáltatják az én erszényemet — azt mondják hogy az egészséges — Igaz ugyan már esztendeje, hogy ki halt a' nagyságos feleségem, de életben maradt a' gavalérotska. akarom mondani a semmire kellő, kenyér-vesztegető Rózsai fiatskám, a ki is
- 55 olly elpártolt és szemtelen, hogy már Attyánok is alig ismér, szegyenli magát nevemen hivattatni — tudja a' jószágomat költeni, fetsélni, tud a' házomnál parantsolni. de meg tanítom (*fenyegeti bottal*) hogy kellessék a' jószágomat lopni, el pazarlani — de ha ezt meg tudná az a' fanyarú szívű Világos Gróf. semminek tartaná valamelly embere által Lelkemet nyargalva küldeni a' más
- 60 világra — 's pedig tsak gavalérságból.

34 [A *kerülni* szón tintacsepp van, olvasata bizonytalan.]

Második ki-menetel

ORBÁN, GAZSI

ORBÁN

De ki lehet. a' ki erre ballag? — ez aligha nem valamely hamisságnak mestere — Rózsait látogatta meg' — hej meg áll ki vagy — nem de Rózsaitól jősze

GAZSI

Halgass, halgass

ORBÁN

Miért?

GAZSI

65 Rendes — miért — ki lehet kegyelmed.

ORBÁN

Én magam Ura vagyok Kalmár

GAZSI

Kérlek hát senkinek meg ne mond, hogy a Rózsaitól láttál ki-jönni. érted-e?

ORBÁN

Nem mondom de kívül tartosz?

GAZSI

Lassan beszely hogy valaki meg ne halja éppen most jöttem a' Rózsaitól, az
70 Orbán Kalmár fiától, költsön kérvén az Uram részére számos aranyokat, de
meg ne mond kérlek senkinek is kivált ne szólj annak az Őreg tsámpás
Orbánok mert ez annak az urfinak az Attya — ez az öreg pedig olly fősvény,
mint az Őrdög — ha egy koszos karajtzárt ki kell adni, előbb lőszőr a' fogához
75 ver, azután is sirva néz utánna — már zsákokra rakta a' pénzét — még is tsak
nem a' guta űti ki utánna, ugy ádá az érte a' hol valami kis pénzt remél — magáét
pedig ugy őrizi mind a' kotlós tjuk a' tojását. Kérlek azért meg ne mond az
őregnek hogy a' fiától penzt voltam költsön kérni. mert ha meg tudná meg —
még az egynéhány szál ősz haját is ki tépné bújában érted e.

ORBÁN

Értem igen is valóban le irtad az Orbánt előttem, de egygyet kérdek, ki az urad?

GAZSI

80 Ki az Uram? Nagyságos Báró Sohonyyai.

ORBÁN

Ki lehet az?

GAZSI

Mivel ugy akarod el-beszéllem — ő ugyan nemes, de a' fazékosok el-hordták a' földjet azért szegény a' holy mit remél, oda vágyódik mint a' ketske a' zöld ágra, pedig könnyen bé furja magát akár hová mert olly okos, hogy 12 ökör sem tudná ki gondolni az eszét.

ORBÁN

E már nagy okosság, jó volna be sendelezni a' fejét. hogy ki ne menne az esze, — de odább lesz e jó ki-menetele a' követségednek. mit gondolsz.

GAZSI

Lessz ám — azon nem is búsúlok, mert az urfi szolgája is meg ígérte, hogy tólni fogja szekerünket, fog is módot keresni, hogy lophassák-el az Orbán gazdátul az Aranyokat — mert mondják ládákra vagyon el-rejtve.

ORBÁN

Hát az Urfi mit mondott.

GAZSI

Maga is igen fogadta, harmintzor is mondotta, el ne felejtsem az uramnak meg mondani melly nagyon bótsúli az Uramnak hozzá való bizodalmát, és hogy meg mutassa készségét, maga fogja elő-hozni az őt — őt — ötven aranyokat. hanem sietnem kell (*el megy de vissza fordulván*) hanem a halgatás eszedbe jusson. érted e.

Harmadik ki-menetel

ORBÁN, GETZI

ORBÁN

Ej ej — alig léptem ki a' házomból, azontúl uj tsalardság atta elő magát, az a' gaz Getzi, meg érdemlené, hogy meg verném mint a' szekeres lovat, meg paratsoltam már sokszor néki, hogy zárja bé az ajtót 's ne ereszszen minden embert a' házban Getzi, Getzi gyöszte ide.

GETZI (*oda ki*)

Nem lehet.

ORBÁN

Ej nem lehet — Getzi hallod e talán azt akarod, hogy bottal mozdítsalak

97 léptem [Javitás *lépek*-ből.]; <adja> atta elő

GETZI (*ki jön*)

105 Ej hiszen azt gondoltam, hogy más — ugy meg változtatta az Ur a' szavát, nem is ismértem meg.

ORBÁN (*fenyegeti a bottal*)

A karomat kellene meg változtatnom rossz ember, 's vendégségét adnom.

GETZI

Lassan, lassan.

ORBÁN

110 Halgass halgass a nagy száddal — így kell gondot viselni a' házra? 's minden kit bé ereszteti, mintha az én házom bordély ház volna, nem mondtam már ezerszer hogy vigyáz ki jön a' Rózsaihoz, és hogy minden dib dáb embert hozzá ne-eressz.

GETZI

115 Jól van jól de én tsak egy ember vagyok, nem szakaszthatom magamat száz felé, azt akarná az úr, hogy egy údőben szakáts is lennék, kapus is, kultsár is, sáfár is, szolga is, ördög .. pokol, egy szóval hogy ötven szolgák helyett is eleget tennék, de tudja e az ur, hogy tsak egy szolgának veszem fel a' fizetését — és ha a' konyhába vagyok, az ajtóra nem vigyázhatok

ORBÁN

Oh, O, igen nagy gondod volt a' konyhára

GETZI

120 Te érted ugyan kevés, hanem —

ORBÁN

Hogy hogy? mit mondasz?

GETZI

Semmit, semmit, akarnám mondani, hogyha kívánja az Úr, hogy ki rekeszszem mind azokat a' kik az Urfihoz jönnek, mast kereshet az úr a ki szolgalyon el megyek, mert a' gombótz ki fut a' fazékból

ORBÁN

125 El mehetsz, siess szaporán.

107 <a hatomat> fenyegeti
112 di<k>b dáb

114 [Előbb:] szakasztom

Negyedik ki-menetel

ORBÁN maga

ORBÁN

Ez a' sóttalan beszédű egy kevéssé merész, de hív, mast egyszer okossan láttatott beszélleni, én nékem kellene meg gátolni a' nagyságos fiam uramat, hogy meg ne lopjon, és házomhoz ne hijja az éhen holtakat. helyre is tudnám hozni egy somfa bottal, de tartóztatják kezeimet az Atyafiak, ne Orbán ezek ám a' gyűmöltsei nemes rokonságodnak. de jól esett, a' nagyságos titulusban akartam gyönyörködni el vettem azért egy nagyságos feleséget

Ötödik ki-menetel

ORBÁN, ALINKAI, RÓZSAI

ALINKAI

Ma reggelmondotta az Úr hogy a' Világos Grófhhoz fog menni az Úr, láttam hogy előbb ment haza

ORBÁN

Éppen most is vagyok szándekom, majd be kötöm az Urfiadnak koszorúját

ALINKAI

135 El-mehetsz ven satyor, ugy kell, ha nem tudsz, eszeddel, pénzeddel élni (*ki jön a Rózsai Urfi*) Isten hozta az Urfiat

RÓZSAI

140 Nem de nem nagy Gavalérnak ismérnek engem még a' nagyok is, mert a mint láttad, egy Báró küldött követett hozzám ötven aranyokért. 's még is ez az atyámnak fejébe nem akar menni, hanem azt akarná, hogy ezen gavalérossággal kender zsákokat árulnék a bótba

ALINKAI

Az Urfi atya valóban szánakodásra méltó, mert nem lévén ezen nemes vér eleiben, melly foly az Urfi erejben, nem is tudhatja, mi a' nemes tselekedet.

RÓZSAI

145 Ugyan azért zörög öröként mind a' fa szekér, midőn látja hogy nemes módra viselem magamat 's nem is akarja, hogy én bótűletet szerezzek magamnak. 'S mivel pedig ennek örülök, meg szerezted e már az ötven aranyokat, hogy a Báró Sohunnyainak igéretemet tellyeséthessem

132 [A sor előtt a RÓZSAI hiányzik a felsorolásból.]

134 a<d>z Urfiadnak

141 szánadokasra

142 Urfi <El> erejben

ALINKAI

Találtam száz ötvent, nem tsak ötvent, itt vannak

RÓZSAI

Mi móddal vitted véghez

ALINKAI

150 Mi móddal? nem irta e az Urfi alá a nevet annak a' Levélnek, melyet kezembe adott,? interesre vettem fel, az Atya meg fizeti, ha vagyon pofája, ebből marad magádnak is mulatságra, ha el fogy más fortélyt gondoljunk.

RÓZSAI

Meg nem mondhatom mennjire le köteleztél fáradsággal, ehen vedd ezt a két aranyokat, még máskep gondolkodok felőled

ALINKAI

Kerem az Urfit engedjen meg. nem veszem-el

ROZSAI

155 Nem, nem vedd el, ne hánkolodjál, mert kevés

ALINKAI

Már ha meg kell lenni, el veszem, kedveskedését nem akarom meg vetni. ezeknek az aranyoknak fényessége sokkal fényesebbé teszik előttem nemzetének tekintetét 's különös adakozását. *(ekkor egy complementet teszen előtte.)*

RÓZSAI

160 Oh be tzikornyás compliment, hol tanultad, én ha köszönteni akarok valakit három vagy négy szóban meg botlok, 's félek hogy ne hibázzak

ALINKAI

Meg tanulja az ember ezt a' nemesekkel való forgolódásban, én pedig foglaltosságom miatt mindenkor nagy Urak mellett forgottam.

RÓZSAI

Hol voltak azon foglalatosságaid, és kikkel

ALINKAI

165 Én ez előtt buda várában egy Urat szolgáltam, a ki tanátsommal annyira ment. hogy leg hiresebb lett, ezt észre vették ennek az irigyei, én rajtam öntötték ki mérgeket, mert reám rohantak mint a kuvaszok az utazókra, addig üldöztek, mig Budáról el nem üttek 's ide érkezvén bujdosásom után az Urfihoz fogható Gavaléra nem találtam, azért kívántam szolgálatomat ajánlani

162 ALIN [ráírva a RO-ra]

RÓZSAI

170 El pirúlok illy ditséretemre

ALINKAI (*félre fordul*)

De könnyű a' puha fát vágni

RÓZSAI

Ez után modót fogok keresni, hogy erköltseid szerint bõtsültessél — de akarnék én is oskoládban olly elő menetelt tenni, mint az a' Budai Ur.

ALINKAI

175 Meg vállom, nagyon sajnálom, hogy ez a' vén atya annyira el-fojtotta az Urfiban azokat a' nemes indúlatokat, mellyeket nagyságos annya olly nagy mértékkel áltol-öntött. 's bizonyára hogy az Udvariságban botorkóz, az az oka, mert még Országokat nem látott, nagy urakkal nem tarsolkodott.

RÓZSAI

Aszszony anyámnak ugyan nagy nemből kellett lenni.

ALINKAI

180 Én a' mint érthettem miolta itt vagyok, azt hallottam, hogy a' Világos grófokból való kiknek az elejek ülettek azokat a' nagy fenyő fákat a selpitzi kertben.

RÓZSAI

Taníts meg hát azokra, mellyek szükségesek egy valóságos Gavalérnak

ALINKAI

185 Szükségesek erre más Gavalérokkal barátkozni, gavalérosan költeni, határ nélkül adakozni, tzikornyáson magát ruházni, gyakran uj öltözetekben meg jelenni a' tarsaságokban bátornak lenni, magát mindenekhez alkalmaztatni némellykor alább valók előttis magát le eresztetni. szóval némelly üdőben az Őrdőgnek is gyertyát gyújtani.

RÓZSAI

190 No édes Alinkaim szorgalmatoskodjál, hogy illy embert faraghas belőlem, én a' szobámba megyek az Aranyokat el-készétem (*elmegy*)

ALINKAI

Rõpülni fogok az Urfi parantsolatjára mindenekben — de könnyű az ilyen uj gavallért mindenre reá venni, ne busulj Rózsai meg tanítlak — de meg fizeted az árrat — (*tekénget*) de a mint sajdítom Gróf Világos erre felé ballag, hogy itt ne érjen — (*el megy*)

173 Ezt

190 szobámba

193 min<d>t

Hatodik ki-menetel

ORBÁN, VILÁGOS, EMŐDI

VILÁGOS

195 No Sogor mikor szünsz meg már a' fiad ellen panaszolkodni, hányszor őszve
jövök veled mindenkor arról beszélsz talán most is?

ORBÁN

Igen is ha most igaz okom nints a' panaszra hallad tsak Világos Uram a' fiam —

VILÁGOS

Lassan Sógor, tanolj már egyszer udvariságosban beszélni a' nagy urakkal —
már soha sem megy a' fejedbe, hogy midőn a' nagy urakkal beszéllesz, nevekről
200 nem kell nevezni, hanem nagyságotni

ORBÁN

Jól vagyon hát Nagyságos, de akarám mondani a' fiam —

VILÁGOS

Egy kevéssé — hányszor mondtam Sógor, hogyha illy Gavalérokhoz jössz
hogy tsinosabban öltözzél-fel. leg alább a' rokonység kedvéért, már hányszor
meg piritottad az Artzámat

ORBÁN

205 Talán nagyságodra bizták nékem törvényt szabni.

VILÁGOS

A' törvényt szabja néked a' tisztesség és a' gavalérokkal való őszve szövetkezett
rokonység érted e.

ORBÁN

Értem, értem, no hiszen majd ha Getzinek más dolga nem léssz, majd őszve
álítottatom vele a' ruhámat, de a fiam

VILÁGOS

210 'S fiad, no el készítetted e már, hogy Párisban küldjed, hogy meg tanulja a' világ
állapotját, maga alkalmaztatását, 's ne őrizze mindég a' konyhát

EMŐDI

Az igaz hogyha kívánod, hogy fiad nevezetes és tsinos gavalér legyen szükséges
hogy utazzon és lássan valamit, és tudd meg, hogy három vagy négy nap
Párisban lenni többet tesz egy Gavalérnak egy két ezer forintoknál

ORBÁN

215 Majd meg fakadok mérgemben — fogok gondolkozni — azonban
figyelmezzetek az én fiam.

EMŐDI

Szebben beszélj már egyszer, ne mond illy gorombán az én fiam

ORBÁN

Mit, tehát az én fiam, nem az én fiam

VILÁGOS

220 A te fiad ugyan, hanem annyára nézve meg érdemlené hogy illy Gavalérok előtt
meg add néki a' nagyságos nevezetet

ORBÁN

Hű, hű, nagyságod igen pártját fogja az én urfiatskámnak, talán azért mert az én
pénzem tette meg, hogy a' kéménybe nem irták a nagyságod adósságát — 's
talán tsak a' nagy harang fizette volna meg a' kamattyát?...

EMŐDI

225 Nem tartod nagy szerentsédnek illy gavaléroknak rokonységába lenni,
pénzedet vélek költeni — nemessebb vér öntetett a' fiadba, a ki ha meg nem
gátolnád iparkodik gavalérosan élni —

ORBÁN

Hü hü gavalérosan élni — talán gavalérosan lopni is

VILÁGOS

Már ez nagy gyalázat, emberségemre mondom, meg fizeti a' fiad, ha tsak egy
pénzedet lopta is el

ORBÁN

230 Meg fizeti? — de az enyimből.

EMŐDI

Már akár miből, de bizonyos vagy e benne, hogy a' fiad azt tselekedte

ORBÁN

Bizonyosabb sem lehetek

EMŐDI

235 Jól meg gondold, nagy fába vagtad a' fejszédet — így gyalázni egy nemes vért,
illy büzbe keverni egy Gavalért — én azt a' tanatsot adom, inkább adj a'
fiadnak száz aranyokat hogy sem az egygyet merjen tőled el-lopni.

221 H h [A 227. sor alapján jav.]

ORBÁN

De jó tanács az én erszényemnek — de majd ki terjesztem mind — Alinkai, Alinkai, — addig állyanak oda ki Nagyságok, 's halgassák beszélgetésünket.

Hetedik ki-menetel

ORBÁN, ALINKAI

ALINKAI

Mit tetszik parantsolni

ORBÁN

Mond meg mint tölti idejét a' Rózsai, régen vette e követjeit a' gavaléroknak.

ALINKAI

240 Semmit nem tudok felőle, én nem is avatom magamat az effélékbe, hanem azt mondhatom az úr vigasztalására hogy nagyon szerettedik, 's bőtsületedik a' gavaléroktól. 's midőn tarsaságokban vannak sok édest el temetnek

ORBÁN

A' ki édest nyal, keserűt is fal — de mit mondtál? — szerettedik? — de talán az erszénye

ALINKAI

245 Azt meg is gondolni

ORBÁN

Ej Alinkai azok a ditséreték tsak az erszényt üresetik.

ALINKAI

Jaj közmondás. ruha tisztesség, pénz emberség

ORBÁN

Szeretném tudni hol veszi ő a' pénzt.

ALINKAI

250 Tudom én, meg is mondom ha kívánja az úr — a' sok ajándékokból, most is egynehány napok előtt egy Országokat látogató Angliai úr, midőn itt mulatott, küldött néki egy arany órát és egy ezüst bőrbőntzét.

ORBÁN

255 Ollyan ajándékok lesznek ezek, mellyek többbe telnek, mint magokban érnek, mert ritka ember a mastani világban ki a' magáét semmiért másnak adná — de Alinkai mond meg igazán, ha Báró Sohonnjai nem küldött e Rózsaihoz ajándékot

ALINKAI

Ezt én meg nem mondhatom, mert az ajándékokat látom ugyan, de mindenkor meg nem tudhatom, kitől valók hanem azt mondhatom, hogy Cavalér Báro Sohonnjai nagyra bötsüli a' Rózsai Úrfi baratságát —

ORBÁN

Tudod e miért bötsüli nagyra? — az aranyokért

ALINKAI

260 Az ugyan meg lehet, mert a' Báró gyakran mutogat szép aranyokat talán magának vagyon arany bányája

ORBÁN

Talán az én bányámból

ALINKAI

Hát az urnak is vagyon bányája? — még ezt nehezen tudja az Urfi.

ORBÁN

265 Bár ne tudná, de alig ha már a bányámba le nem ereszkedik, ma mondotta egy bizonyos legén, hogy a' fiam Báró Sohonnjainak ötven aranyokat ígért az én erszényemből

ALINKAI

Furtsa ember lehetett az — 's ugy el ámíthatta az Urat? máskor ne hidjen olly könnyen, mert bizony még azt is el-hitetik véle, hogy malatzok nevelkednek a' hasában

ORBÁN

270 Patvar vigyen urfiaddal egygyüt, te is annak a' fazéka mellé szítod a' tüzet. (*el-megy*)

Nyoltzadik ki-menetel

ALINKAI maga

ALINKAI

Mind eddig nem esett porban a' petsenyénk, még az Urfiarnak szénája jó rendben fekszik, hanem Alinkai magadrol se felejtkezzél-el, tegnap ugyan nyertél egy ezüst börböntzét ma egy köves betses gyürüt, de az a' redves Gavalér 275 Báró Sohunnjai tsak eb szijon tartja az erszényét, jaj talán meg is hallotta, mert ide siet.

260 <magát> mutogat

Kilentzedik ki-menetel

SOHONNYAI, ALINKAI, GAZSI

SOHUNNYAI

Jó estvét Alinkai, mint vagyon a' dolog? —

ALINKAI

Már az úrfi készen tartja nagyságod szolgálatjára az ötven aranyokat — de
280 bezzeg rosz szellő fuj ám meg tudta valahogy a' vén Orbán a' fia furtsaságát
mast nagyságodat keresi

SOHONNYAI

Huj hogy lehetett az — Gazsi Gazsi —

GAZSI

Jelen vagyok

SOHONNYAI

Talán te vagy az el-pártolt

GAZSI

Én? —

SOHONNYAI

285 Te Te magad jól tudod, ne is tagadd

GAZSI

Uram én semmit sem tudok bele

SOHONNYAI

Semmit sem tudsz bele? hát mered tagadni, talán nem tudom álnokságodat
hitetlen szolgál, világosságra jött tselekedeted, vald meg jó szerivel mast
mindjárt, mert keresztül verem a' szívedet.

GAZSI

290 Uram nints mit tagadni, vétettem (*térdre esik*), engedjen meg nagyságod, ime
meg vallom vétkemet, egy valakinek ki találtom jelenteni.

SOHONNYAI (*fel kelti 's kérdezi*)

Kinek?

277 [A sor előtt GAZSI hiányzik a szereplők felsorolásából.]

GAZSI

295 Egy Őregnek midőn Rózsaitól jöttem, örömembe nem is tudtam mit tsináljak.
de az az Őreg gondolom el is felejtette amúgy is erősen szívére kötöttem, hogy
senkinek se szóljon.

ALINKAI

Millyen volt ez az Őreg.

GAZSI

300 Millyen volt? egy öreg ember volt, — már lába szárába szállott az esze, fején egy
menkő koszos, szőrös penész ette gutsma volt — a motskos nyakra valója két
felül le lefegett, mint Moyses két táblája, szeme szőre szőmöldőke olyan volt
mint a borosta egy rövid Húszár mentéje volt egészen a' lába szárát verte, ugy
tetszik egy bő nadrágja is volt, meg ugy tetszik két nagy bé esett szeme is volt,
meg ugy tetszik az artzulatja olyan száraz, és meg olyan rántzos volt mind
305 annak a' Voltér Philosophusnak, a kit harmadival nagysággal egygyüt itt
láttunk, meg ugy tetszik, egy nagy furkós botja is volt, meg úgy tetszik ember is
volt.

ALINKAI

Ez ugyan a' vén Orbán, isméred e

GAZSI

Nem én —

SOHONNYAI

Ejne te aruló kujon —

ALINKAI

310 Ne haragudjon nagyságod a balgatag Gazsi akaratja ellen vétkezett — már
mast nints más mód benne, hanem fordítsuk a' köpönyeget, ha őszve jövünk a'
Világos Gróffal, és az Orbánnal nagyságod Rózsai ellen mutassa haragját. Te
Gazsi mindent tagadj, Rózsainak én tsak egy pillantással jelt adok elég
(zörgetik az ajtót)

Tizedik ki-menetel

VILÁGOS, SOHONNYAI, ORBÁN, ALINKAI, GAZSI

315 VILÁGOS (a *Sohonnyaihoz*)

Éppen Nagyságodat keresem.

SOHONNYAI

Örvendek, hogy úri személyét tisztelhetem.

VILÁGOS

Ismér e uraságod

SOHONNYAI

Ugy képzem látatlan várallyai Gróf Világos

VILÁGOS

320 Kétség kívül, tele van nevemmel mind nap kelet mint nyugott

SOHONNYAI

Tsudálkozásra méltók tselekedetei

VILÁGOS

325 Nem lenne ma vége nemes tselekedeteim elő számlálásának, hadjuk azokat másokra, egygyet sem említek. más állapotért kívántom személyét, nem nagyságod izente követjei által Rózsai unokámnak, hogy az Attyáéból gazdálkodják ötven aranyokért? — gavalérosan el-tsipvén?

SOHONNYAI

Én — ki merészlette ezt hirdetni? ez már el szenvedhetetlen gyalázat! ki a' nevével, ki, ki merészlette ezt hirdetni, meg mosom ma kardomat vérebe pokolig kergetem hazugsággal telyes lelkét

VILÁGOS *(az Orbán felé)*

330 Sógor mit felelsz az illyekre

ORBÁN

Felelien nagyságod.

VILÁGOS

Ime a' ki panaszkodik nagyságod ellen

SOHONNYAI

'S ollyakat merészlettel illy gavalérokrol költeni? — rajta ha emberséged van, ha gatyád fenekére nem szállott szived, vond ki fegyveredet *(a' magájéhoz kap)*

ORBÁN

335 Uram egygyezzél meg a' Világos Gróffal.

VILÁGOS

Alinkai serényen Rózsaiért Nagyságod tsendesedjék addig is

SOHONNYAI

Köszönnye ez a' vén szatyor. hogy nagyságodnak esmérösse vagy Rokona mert máskép meg mutatnám mit kelljen egy gavalerről beszélni.

Tizen egyedik ki-menetel

az előbbieik. és a' RÓZSAI

SOHONNYAI

340 Hát az Úrfi az ki azt mondotta az Attyának hogy én kinszeritettem az attyáéból
valo gazdálkodásra titkon való tsalásra —

RÓZSAI

Én soha ollyat nem — ki merészlene nékem olly tanátsot adni — hol az a
gonosz, hamis vádoló

ORBÁN

345 Ki nem látja. hogy ez már egy Gavaléros ki főzött tsalárdság — urak — ki
mondom vilagosan ez (*a Sohonnjai*) követet küldött ehez (*a Rózsaihoz*) és tőle
ötven aranyokat kéretett

SOHONNYAI

Én követet küldöttem

RÓZSAI

Én követet vettem

ORBÁN

Te Te — vettél 's ime ott áll (*a' Gázsira mutat*) hallode mit szuszogsz miért nem
bizonyétod szavaimat

GAZSI

350 Engemet is bele akarsz keverni

ORBÁN

Ejnye tsalfa hát nem te voltál ma reggvel a' Rózsainál?

GAZSI

Én Rózsainál? ma reggvel? 's pedig alig van egy orája, hogy jól meg mosta
fejemet az Uram, hogy későn keltem fel

ORBÁN

355 'S még mered tagadni? — ejne ha az urakat nem tekénteném, majd fejedbe
nyomnám a' kajla tsalmádat

RÓZSAI

Alinkai te mindég jelen vagy, vettél e az ollyast észre

ALINKAI

De rendes most a' világ mig a' gavalérokat is tolvajoknak mondják

RÓZSAI

Már ennél hová nagyobb bosszúság? —

VILÁGOS

360 Nó Sógor, lám semmi sem fejtődzik ki, máskép bánny ezután a' nemes vérből
szármozott fiaddal

SOHONNYAI

Látja Nagyságod melly ártatlan vádoltatom, ez a' gavalérságnak nagy
gyalázatja, elég tételt várok.

VILÁGOS

No Sógor tégy eleget leg először is, kövesd meg nagyságát

ORBÁN

Én ártatlan és káros a' bűnöst?

VILÁGOS

365 Magad vagy a bűnös, a fel-peres meg igazította magát

ORBÁN

Talán avval hogy vakmerően tagadja az igazat?

VILÁGOS

Na ne huzd mint tovább, meg kell lenni

ORBÁN

Ne neked Orbán, ez ám a' Dámát el-venni

VILÁGOS

Notsak mond utánnom: Nagyságos Báró

ORBÁN

370 Nagyságos Báró

VILÁGOS

Kérem engedjen meg

ORBÁN

Kérem engedjen meg

VILÁGOS

Hogy vélekedésben voltam nagyságodról

ORBÁN

Hogy vélekedésben voltam nagyságodról

VILÁGOS

375 Oka volt

ORBÁN

Oka volt

VILÁGOS

Hogy nem volt szerentsém ismérni személyét

ORBÁN

Hogy nem volt szerentsém ismérni személyét

VILÁGOS

Kérem tartson maga szolgájának

ORBÁN

380 Mít? szolgájának mondjam magamat annak, a' ki mindenekből ki akart
pusztítani

VILÁGOS

No utánnam, hanem hát —

ORBÁN

Légyen ugyan nó: ajánlom szolgálatomat

VILÁGOS

És mindenkor kívánok tetszésre szerint tselekedni.

ORBÁN

385 És kívánok mindenkor tetszeni.

SOHUNNYAI

Én is ajánlom szolgálatomat. Felejtjük el az előbbieneket.

VILÁGOS

Ime Sógor melly szépen véghez ment a' dolog, örvendetse, hogy ollyakkal
vagyon rokonságod, a' kik mindenben segíhetnek, ez után is fogod tapasztalni
atyafiúi szívességünket.

(el mennek)

384 tetszésre

Tizen kettődik ki-menetel

ORBÁN maga

ORBÁN

390 Alázatos szolgája Nagyságtoknak, ej de rendes dolog hazugságban maradni az igazság mellett — 's még meg is követni a' Nagyságos dobzodókat — ehen a' haszna a' nemes sógorságnak — de még is tűrhető volt, hogy tsak szóval elvégezhattük — mert ha gyiklesőt is kellett volna pengetni, talán tsúfossabb lett volna — de *(el megy, vége az első fel-vonásnak.)*

MÁSODIK VÉGEZÉS

Első ki-menetel

ALINKAI, RÓZSAI

ALINKAI

395 Beszéltél e annak utánna a' Báróval.

RÓZSAI

Kétség kívül, mivel már kezében is adtam az ötven aranyt.

ALINKAI

És ő mit mondott erre.

RÓZSAI

400 Ki nem mondhatnam, melly igen meg tetszettem neki, dítserthe nemes tselekedetemet, dítserthe nemes szívemet, de mindenek felett azon udvarisagomat, mellyet néki tettem — sőt emberségére mondotta, hogy még nem hallott embert oly szépen szóllani —

ALINKAI

Őrvendek — hanem örömet tudnám minémő udvariság lehetett az —

RÓZSAI

405 Hogy meg vallyam a' mi jút eszembe, — mondhatom mindazonáltol mivel már nem emlékezhetem róla, hogy jelessen el végeztem, sőt még a' gántsom is kellemetes volt

ALINKAI

Kétség kívül magad hasznáért vegyed-fel, midőn valamit el-felejtesz, a' vagy a' szóban meg botlasz, segítsed magadat az ejnye tsakkal, vagy a' tsak ejnyével mert nints külömbség az ejnye tsak vagy tsak ejnye között

395 <Rózsai után> annak

RÓZSAI

410 Végtére nagyon meg köszönte 's szolgálatyját ajánlotta, magam is viszontag
ajánlottam. Sőt néki meg mondtam hogyha elegendő nem volna az ötven
arany, parantsoljon velem, más alkalmatossággal mindenkor szolgálni
kivánok.

ALINKAI

Meg botsáss Rózsai Úrfi hogyha hasznodra valamit szóllok —

RÓZSAI

Szólj bátran

ALINKAI

415 A' közönséges ajánlasokban, egymint a' jó vélekedesedben, jó akaratodban,
szolgálatodban bő adakozó lehetz, ezeket a' mint akarod. kőbőlre mérheted,
meg is szerezheted, mert ez az erszényt nem üreséti, hanem a' különös
ígéreteken ugy mint a' költsönözésben, ki adásban, ajándékozásban, másban
nehézség mértékkel élj.

RÓZSAI

420 Miért.

ALINKAI

Mert ha olyan nagyra ki nyitod néki az erszényedet, könnyen hozzá tér, jól meg
szedi, és ma fog kérni 30 aranyt, holnap 20at, ennyihány nap után tizet. pedig a'
pénzt lapáttal nem szórják ám, tapasztalhattad melly nehezen találhattuk fel azt
az 50 aranyt is, és mitsoda zur zavarban voltunk érte ma reggel. én fel merném
425 tenni, hogy nem sokára megint az erszényednek hántatót fog bé adni a' Báró —
tsak vigázz reá.

RÓZSAI

Gondolnád e a Sohonnjai Báró Ur így élne emberségemmel.

ALINKAI

'S ki ne gondolná — mert nem első nem is utolsó, hogy tőled pénzt kéret, a'
házánál ugyan szórják a' titulusokat, nagyságolják ott a' Bárót, de szegénynek
430 kitsiny az ersénye sőt már a lapos guta is meg ütötte —

RÓZSAI

Én keveset adtam néki, az pedig nekem sokat használt, mert beszellette hogy
tegnap este egy Hertzegnél beszélvén emlékezetet tett személyemről több mint
huszonkét gavalérok, és három külföldi Urak előtt.

419 nehéz ég mértékkel el
421 nagy; könnyen hozza tér [Beszúrva a
sorok közé.]

430 lápos
431 é(k)n
432 mint [Beszúrva.]

ALINKAI

- 435 Az én együgyű ítéletem szerint nem jól tselekszel Úrfi, hogy annyi pénzt elvesztegetsz egy cavallierra, mert így csak egyet hódítsz magadhoz, ha pedig az ajándékokat több részre küldenéd, jó akaróidnak tennéd nagyobb részét a' Nemességnek, de hogy mind tasak a' Báróra fetsőlöd, mi marad másoknak — emberek érkeztek meny Úrfi a' tsizmákat, az övéket, a' mentédet illegesd magadhoz.

Második ki-menetel

ORBÁN maga

ORBÁN

- 440 Ezek mikor engemet látnak, úgy tetszik mintha a' nagyszombati Gáspár mestert látnák, el futnak el széljednek azontúl — (*járkál, gondolkodik*) — jól van: de minek előtte a zapor eső el mossa, jobb a' mit lehet, szároz helyre helyeztetni — a' 1600 aranyok, mellyek a' ládátskámban hevernek, noha jól el vannak zárva, nintsenek mindazonáltal veszedelem nélkül a' házban — okos
445 vagy is inkább, hamis mast a' világ, kults nélkül is fel tudják nyitni a' ládát, ama agya furt Alinkai is hamar el emelhetné, ördög tudja a' sok mesterségeket — . de hadján, jól van, éppen most itt van a' Rajkó gazdag kereskedő, a' ki örömost interesre fel-veszi, majd fel keresem én azt, és ha meg alkudhánám vele, hogy százért nyoltzat adna, így egy munkámnak két haszna lenne — Getzi (*hija ezt*)

Harmadik ki-menetel

ORBÁN, GETZI

GETZI

- 450 Mit tetszik parantsolni.

ORBÁN

Hoz ide a' régi köpönyegemet.

GETZI

Azonnal szolgállok (*el-megy*)

ORBÁN

Minek előtte ki megyek, a' házamat jó gondviselésben akarom hadni, hogy valami ne történik távol létemben.

435 <gaval> cavallierra

438 a <kalpagot> mentédet

439 magadhoz [A javítgatás miatt kibetűzése bizonytalan.]

442 <jöjjön> el mossa

454 történik [A történék — történik értelmezés miatt jav.]

GETZI

455 Ime a mint akartad, itt a' kőpönyeg

ORBÁN

Hallod e Getzi mast ki megyek, mintegy fél Oráig oda leszek, valamelly foglalatosságaim vannak, Te azonban az ajtóra vigyáz; és senkit be ne eresz. akár ki légyen. érted e senki fiát bé ne ereszd.

GETZI

Nó már én erre magamat nem ajánlom

ORBÁN

460 Mitsoda? nem ajánlod? hát nem vagy Te az én szolgám.

GETZI

Szolgád vagyok igen is, de nem hogy a' bőrömet másnak adjam — ha pedig ilyen szolgát akarsz, keress magadnak mást, ha talász —

ORBÁN

Kinek adnád bőrödöt

GETZI

465 Kinek adnám — gondolhatod, hogyha valami házsártos Cavallier fog zörgetni, és én néki fel nem nyítom az ajtót, a helyett hogy a' kezemet meg kenné egy kis diskiritzióval, fogja a' botot, és jól meg kenegeti a' derekamat, és ennek mind tsak a' hátomon kell száradni. ugye biz' igaz?

ORBÁN

Eh — mond meg nekik, hogy én vagyok ur a' házban, én parantsolom eztet.

GETZI

470 Vigye patvar a' te uraságodat, ha az én bőröm adózik érte — aztán meg esik, hogy az Urnak is jut azokból a' jó hosszú kolbászokból ajándék fejében

ORBÁN

Eredj, ne bolondozz —

GETZI

Hűh talán nints elég széles válla az Orbánnak is hozza — — —

ORBÁN

475 Nó tehát leg alább ezt meg teheted, hogyha Báró fog zörgetni, ereszd bé hanem vond meg magadat egygyik ház szeglettében, vigyáz mit fog a' Báró tselekedni, mit fog beszélni a' Rózsáival, hogy azután meg tud nékem mondani.

GETZI

Semmi sem lesz belőle.

ORBÁN

Talán még e' sem tetszik,

GETZI

Hogy a' gutába, hiszen ha ők valamit titkon akarnak beszelleni, meg
füleltetnének engemet, ugy ki szegletölnenek, hogy azt sem tudnám merre az
480 ajtó —

ORBÁN

Mi tévő legyek hát, ha ide haza maradok?, az érdeknek sürgető dolgát vegbe
nem viszem, ha ki megyek? azontul itt terem a' hazamat púsztitó Baró — de
jobb lesz még is most el mennem és a' dolgomat végbe vinnem. majd ha vissza
térek, gondolom azonban el érkezik a' Báro, én meg alattomban meg lesem mit
485 fog a' fiammal végezni — bezzeg akkor hálóba kerítem őket.

GETZI

Szerentsésen járjon az Ur — hadd mennyen, vigye oda az ördög — én nem
akarak az Úrfival ellenkezni, mert igen adakozó „tudja Pál kinek kaszál” az
öreg zireg zörög, tsikorog mint a' hájatlan ros z kerek, és vége vagy on — de az
Urfi kezét, lábát mozdítja, én pedig jobban tartok az ütés 's rugástól mint a
490 pus zta szóbeli menydörgésektől. — ho hó Getzi, tekerd fel az eszedet — rendes
volna bizony ha most jártotnának lejtőt velem, mikor ki tanultam már belőle.

Negyedik ki-menetel

ALINKAI, GETZI

ALINKAI

Jó napot Getzi. mi vetekedésed volt az Uraddal

GETZI

Rendes, hallad tsak, az öreg ki ment a' háztúl, és azt kívánta tőlem, hogy én
vigyáznék az ajtóra, hogy senkit se ki, se be ne eresztenék s en az igazat néki
495 szemébe meg mondtam, és azt mondtam felőle, hogy semmi lesz belőle.

ALINKAI

Helyesen. magam is így feleltem volna néki.

478 valamit <titokban> titkon

487 tudja Pál kinek kaszál [Beszúrva a sorok közé.]

GETZI

Lássa az ember, ő meg nem meri feddeni sem a' gavalérokat, sem az Urfiát, még is azt akarna, hogy én — én — én szolgálva lévén, szolgálva lévén én rántzba szedjem őket én szolgálva lévén.

ALINKAI

500 Bóltzen beszéllesz. — úgy de mit mondott az urad, vissza jön e hamar

GETZI

Azt mondotta hogy fel óra alatt vissza hozza a' tsámpás lábait, és hozzá adta, hogy vissza térvén alattomban ki-halgatja a' Bárónak beszédjét az Úrfival, és ha szükséges, a bottal meg is orvosolja. — St zörgést hallok, ni be hamar észre vették hogy az Őreg Orbán ki ment a' házból.

ALINKAI

505 Majd ki-nyitóm én az ajtót, el megyek. Isten hozzád.

GETZI

Igaz szolgálád. én pedig a' konyhába megyek, nem bánom ha mindent fel forgatnak is, — a' lentsét addig bé rantom.

Ötödik ki-menetel

BÁRÓ, RÓZSAI, ALINKAI

BÁRÓ

Látogatására is ugyan Rózsai Urfinok, de főképpen meg köszönni jöttem szép költsönözését, különösen pedig az 50 aranyokat.

RÓZSAI

510 Oh miért fárosztotta az Ur magát, semmikeppen eleget nem tettem kötelességemnek.

ALINKAI

Jusson eszében a' mit mondtam, 's légyen sütni valója.

BÁRÓ

Tudom mindazon áltol hogy nem eshetett nagy terhe nélkül.

RÓZSAI

515 Mitsoda terh nélkül? kedvem tölt benne hogy fel találhattam azokat az Aranyokat szolgálotjára.

500 mint
504 [Előbb:] vettéd

513 <mi> hogy

BÁRÓ

Tehát jó vagyon hogy tapasztalja az Úrfi, hogy el nem felejtettem kötelességemet, az adósságomat számba akarom venni, 's eleget tenni.

RÓZSAI

'S miért illy hamar, Báró Uram talán kételkedik szivességem felől.

BÁRÓ

520 Leg kisebbet sem, hanem szokásom tartja, mihelyest pénzem vagyon, kötelességemnek eleget akarok tenni.

RÓZSAI

Ládd be hiába valók a te vélekedeseid.

ALINKAI

Meg tsalatkoztam.

BÁRÓ

Ehen a' Jegyző-könyvem. magánál is vagyon az Urfinál.

RÓZSAI

Nints Uram, hanem elmémbe tartom.

BÁRÓ

525 Tessék tehát vigyázni, ha jól fel vagyon e' jegyezve, hét aranyt, és két tallért az én kolmáromnak.

RÓZSAI

Igaz.

BÁRÓ

11 aranyt az ötvösnek azokért az ezüst gombokért

RÓZSAI

Jól vagyon.

BÁRÓ

530 28 fl az én Sáfáromnak

RÓZSAI

Nem Uram tsak 22 volt,

BÁRÓ

Helyesen jobb többet fel-jegyezni, mintsem kevesebbet

531 <hanem> tsak

RÓZSAI

Látod ha bötsületesb ember lehet e?

ALINKAI

Jól szolj uraságod — de én még is szeretném tudni mi kerekedik ebből.

BÁRÓ

535 22 fl tehát és az említett két tallért egybe számlálván teszen hat aranyat.

RÓZSAI

Nints külömben

BÁRÓ

9 arany a' Szabónak a' szolgák öltözetekért

RÓZSAI

Ugy vagyon.

BÁRÓ

540 Végtére a' reggveli 50 aranyok a' mellyeket mind őszve számlálván a' többiekkel, tesznek 7 meg 11, = 18 és 6 = 24 és 9 = 35 és 50 = 83 aranyt.

RÓZSAI

Éppen annyit.

BÁRÓ

Ezekhez még adjon 17, tehát mindenestől kerék számmal 100 aranyt fog tenni, a' mellyet mennél hamarább le fogok olvasni.

RÓZSAI

Szivesen fogok szolgálni.

BÁRÓ

545 Én mindjárt fel jegyzem a' Jegyző könyvembe.

ALINKAI

Ah ah ah gondoltam hogy ez fog lenni vége a' sok kerengő beszédnek.

RÓZSAI

Mit van mit tenni, halgass leg alább — ehen a' 17 arany Sohonnjai Báró Uram.

BÁRÓ

550 À propos. Urfi el jön e ma estvére társolkodás kedvéért a' Belentzei Hertzegnéhez, mert áltol látom, különös szivességgel fognak személyedhez viseltetni.

545 könyvembe <ah?>

RÓZSAI

Különös szivességnek fogom tartani. Alinkai mikor fog vissza térni az Atyám.

ALINKAI

Nem sokára, jaj néked ha itt fog találni Báró Uram — oh éppen most tsámpáskodik az uttzán, térjen szóbájába az Urfi

RÓZSAI

Baro Uram ad revidere

BÁRÓ

555 Kőteles szolgája az Urfinak Rózsai Uramnak.

Hatodik ki-menetel

BÁRÓ és ALINKAI

ALINKAI

Rosz hir nagyságos Báró, az öreg el tőkéllette magában, hogy alattomban meg fogja halgatni beszédjüket, és valami rendes játékot fog indítani vele.

BÁRÓ

Példánok okáért?

ALINKAI

Példánok okáért a' botot hátod közé méregeti.

BÁRÓ

560 A' botot? olly Cavalliernak? mint én vagyok? — Rendes volna, tudod e mit — fordítsuk meg a' Játékot, és ha lehet kerétsd kezemre az öreget, no bezzeg akkor meg puhogatom a' válla közét, hogy többé soha a' tsómór reá nem fog menni.

ALINKAI

565 No jól van, az alkalmatosság éppen könnyű lessz, röjtsel magadat a' tárház mellett levő oldal szobába; az után bizd reám a' dolgót, a' vén ember gyanakodó, félni fog, hogy valamijét el ne lopják? és így én módot adok, hogy minden bosszúságodat ki tölthesz rajta, igen akarnám magam is, hogy egy kevéssé meg szelédülne, mert olly akaratos, hogy már nagyobb nem lehet — mennyünk csak el innen, majd meg mondom, mit kellessen tselekedni mint az Urnak mint az Urfinak.

558 [A szerepnévként tévesen RÓ áll.]

568 mondjon

559 hátod [A d ráírva egy kibetűzhetetlen betűre.]

Hetedik ki-menetel

ORBÁN és azután ALINKAI

ORBÁN

570 Őrvendek, hogy a' pénzemet jó kézben adhattam, így ha a' Házam a' fiának
rosszasága miatt el égne is, leg alább a 1600 arany jó helyen fekszik, interesre
adtam hattayával, ennehány száz esztendőre ugyan derék pénz lesz belőle. —
Getzi, hej Getzi, Getzi, oh be derék vigyázóm van a' hazomnál Getzi — 's hová
rejtette magát: tehát mindenkor annyit kell kiáltanom. Getzi.

ALINKAI

575 Mit parantsol gazda Uram?

ORBÁN

Nem tégedet, hanem az otromba Getzit kiáltom.

ALINKAI

Eh, kedves gazda Uram a' szegeny Getzi hallotta, hanem nem mer elő jönni.

ORBÁN

Nem akarnám, hogy a' szemem szőrét szépen ki szedné, mert valamint amaz
ostoba, úgy ez igen ravasz — no mért fél tehát.

ALINKAI

580 Ah szegeny gazda Uram soha nem volt illy gondatlan fiad.

ORBÁN (*magában lassan mondja*)

Vigyáz Orbán gazda, mert keleptzében akar.

ALINKAI

Minden módon kerestem meg jobbítani az Urfiát reméltem hogy meg esméri
vétkeit, de füstben ment minden iparkodásom — szegény veszendő ház

ORBÁN

585 'S mi történhetett.

ALINKAI

Áh uram majd meg reped a' szívem, alig lépett ki az ajtóbul az Ur, azonnal itt
termettek a' Szabók, a' gyöngy hordozók, Őtvösök, Kalmárok, ezektől sok
tsetsebetsét, sok drágaságokat őszve vett jó drágán az Urfi, és ezeket mind az
Orbán gazdának bányya meg az erszénye.

ORBÁN

590 Júj még a' vér is fel indul bennem. 's hát még több mi történt.

ALINKAI

Tudja e az Ur azt a' portzellány edényt, mely a' kálhán szokott állani.

ORBÁN

No tovább.

ALINKAI

595 Mikor nála a sok kereskedő kalmár gyöngy áruló jött ment, egyik a' széles
köpönyegjével földre verte, és porrá tört, és ez az oka, hogy a' szegény Getzi
nem mer elő jönni, mért félti az al-felét.

ORBÁN

600 Jaj szegény fejemnek, — pedig az edeny sem volt enyim, hanem zálogban
tartottam itt 26 forintokért, a miket egy tekintetre méltó Ifunak költsön
adtam, mast tehát meg kelletik fizetnem az edényt, és ki tudja mennyit fog érte
kérni — ah átkozott újmodi — hanem Barátom mivel már igaz embernek
láttatol lenni, mond meg kérlek lattode azt a' redves Bárót.

ALINKAI

Láttam fel órája már hogy itt alattomban beszélget az Urfival a' tárhazhoz
közel lévő Oldal szobában, az egekre kérem gazda Uramat, szabadítsa meg
házát ettől a semmiházitúl, mert a költsönözés áltol, melyet tesz az Úrfi,
egészlen oda lesz.

ORBÁN

605 Ne kételkedjél mert ki mérem néki a' ház helyet, de meg lehetne tudni, minémő
dolga vagyon mast a' Báróval

ALINKAI

Kétség kívül vagy pénzt kér költsön, vagy a' társolkodásba hivja esstvére.

ORBÁN

Hogy már meg mondjam, igazán nagyon gyanakodom, talán azt főzik
mikeppen lohassanak meg engem.

ALINKAI

610 Mit gondol, mit lophatnának el-tőle.

ORBÁN

Egygyet mást, kendert, és ha ezt nem, mitsoda nagy kárt nem tehetnének a'
másik házban.

593 ment <ho> egyik

601 tárhaz<nál>hoz

610 [A szerepnév ORBÁN-ból jav.]

611 <ALINK> ORBÁN

ALINKAI

Én erről Semmit nem mondhatok, mert tudja az Ur hogy e' félekben a' szolgától tanácsot nem kérnek.

ORBÁN

615 Kedves Alinkaim meny láb hegyen az Ajtóhoz, és lesd meg mit tselekesznek oda be.

ALINKAI

Botsásson meg kedves gazda Uram vagy egy vagy más szempillantásban ki jöhetne az Urfi engemet kiáltani, és ha ki nyitván az ajtót ott találna a' kémlélődésen, bezzeg jaj lenne nekem, mert úgy el verhetne mint a' szekeres
620 lovat.

ORBÁN

Tehát oda veszem én magamat, és ha rajta kapnak, én fordulok felül, és ugy mosom a' fejeket hogy füstölőgni fognak. Kurázs, rajta Orbán, semmit se félj.

ALINKAI

Kérem az Istenre ne tselekedje, mert midőn a' latrok véletlenül valamiben találtak, senkinek szemében nem néznek.

ORBÁN

625 'S mit tehetnének?, talán a' bötsületemet vesszem-el.

ALINKAI

Mást a bötsületen kívül, és nem tudja, hogy a' kétségbe esés meg vakitya az embert, és minden gonoszságra ingerli, hát nem ölhetnék-meg, 's tán ez a' leg első történet, a' melyet hallott éltében.

ORBÁN

630 Nem is igen hallottam sokat, de én eleget akarnék már egyszer tenni nyughatatlanságomnak. nem tudnál te ebben jobb módot találni.

ALINKAI

Hogyha nékem szükséges volna, én mindjárt találnék, és a' mi több mind könnyű mind bizonyos módot, mely mind azon áltol nem gazda Uramhoz illendőnek lenni

ORBÁN

635 Hozzám illendő léssen, nem nem vagyok olly nagyra vágyódó mint a nagyságos fiam, tsak nyilatkoztasd-ki, mindent meg tselekszek, tsak, a mit akarok, meg nyerhessem.

613 [A *nem* előtt 2—3 olvashatatlan betű.]

626 bötsüle<d>n; tud<od>ja

621 [A *felül* szóban javítgatás van.]

ALINKAI

Én azt gondoltam hogy leg tanatosabb volna egy zsákba bujni az Urnak és így a' más zsákokhoz támaszkodnod, a mellyek közel támasztva vannak az ajtóhoz.

ORBÁN

640 Hát ha észre veszik, hogy a' zsákba vagyok, mert a' mint tapasztaltam, jobbára sarkam után sokott járni a' szerentsétlenség.

ALINKAI

Ne gondolja ezt az Ur, mert lehetetlen, tsak arra vigyázzon, hogy meg ne mozdúljon, mert egy zsák a' másik mellett egyenlő színű, egyenlő magasságú lévén nem különböztetik a' másiktól, és természet szerint valóságos zsáknak
645 velik lenni.

ORBÁN

Hogy ez bizonyos és különös mód, semmi kétségem nints benne, hanem bezzeg a' halgatással hogyan lesz.

ALINKAI

Éppen jól lesz, mert az ajtóhoz közel lévén minden/ meg hall az Ur, akár mit beszélnek vagy tselekeznek, és ha tárházban áltol jönnek valamit lopni, azt is
650 különösen észre veheti.

ORBÁN

Keress hát egy zsákot, én készen vagyok, nekem egen tetzik a' találmányod.

ALINKAI

Azontúl el-hozom.

ORBÁN

Miben nem kell törni szegény ősz fejemet azért a' nagyságos Korhely fiamért — ez a' Dámával való hazosságomnak keserü gyümöltse — de rendes az
655 Alinkainak találmánya, — én száz esztendeig se tudtam volna ki gondolni.

ALINKAI

Itt vagyon a zsák, tegye az Úr lábait bele ide a' közepébe

ORBÁN

Vedd le a' sővegemet, hogy galibát ne szerezzen.

640 vesz<ne>ik

642 [A *hogy*: a *meg*-ből javítva.];

643 egy<ros?> zsák a' másik<tól> mellett

644 <nem>lévén

648 minden

ALINKAI

660 Semmit nem árt, hanem kérem minekutanna a' dolgot el-végezem semmi képpen be ne árúljon az Urfinak, mert hogyha meg tudná hogy én voltam benne az Ör-gazda, talán mindjárt a' fejemet venné.

ORBÁN

Oh a' mi ezt illeti semmit ne kételkedjék ah a' nyakra valóm mind őszve bontzolódik,

ALINKAI

Eh ne gondoljon az Ur a' nyakra valóval, hamar, hamar hogy itt ne kapjanak — Jaj nékem ehen a' Báró.

ORBÁN

665 Húz kérlek egy sarokba, hogy itt ne találjanak a' szoba közepén.

ALINKAI

Hogyan huzhatlak, mikor már az ajtónál vannak, *mondottam, hamar, hamar*, ne fészkelődjön.

ORBÁN

Kedves Alinkaim tsinály ugy mint leg jobbnak gondolod.

ALINKAI

Oh már későn vagyon.

Nyoltzadik ki-menetel

BÁRÓ, ORBÁN, ALINKAI

BÁRÓ

670 Igaz jó akarója az Urfinak, ad revidere nyolcz orákor.

ALINKAI

Alázatos szolgája Nagyságodnak.

BÁRÓ

Jó mulatságot Alinkai, mi vagyon abban a' zsákban

ALINKAI

Mit feleljek? Nagyságos Báró — —

BÁRÓ

Felelj kié ez a zsak, mi vagyon benne.

661 kételkedjék <Alin> ah

666 mondatom <hogy> ne; hamar hamar [Beszúrva.]

ALINKAI

675 Ez a' zsák — — —

BÁRÓ

Ugy az a' zsák kié, mit áll itt a' közepén —

ALINKAI

Ez a' zsák az enyim, mit akar tovább tudni.

BÁRÓ

Eh valamely gyanakodás tűnt a fejembe mi vagyon abban a' zsákban, mond meg mert tudni akarom.

ALINKAI

680 Ez ugyan rendes — a' szennyes ruháim vannak benne.

BÁRÓ

Minémő szennyes ruháid, talán az egész házban nints annyi, nyisd fel azt a' zsákot

ALINKAI

Nem akarom fel nyitna.

BÁRÓ

Nem akard fel nyitni, tehát így? nyisd fel ebben a' szempillantásban

ALINKAI

685 Maga szolgáinak parantsoljon nagyságod, ha pedig parantsolni akar, fizessen meg előbb.

BÁRÓ

Mitsoda gazság ez? meg fizetés kell? meg lesz. hol az a' bot, majd meg egyengetlek.

ALINKAI *(az Orbánhoz)*

690 Hallja e mely nagy veszedelembe kevertem magamat érette.

ORBÁN

De ugye tsak el ment.

ALINKAI

Igen is el ment, de egy darab fáért.

684 ne akard

688 <veri de a' zsákot> Majd

ORBÁN

Egy darab fáért? — huzz el tehát innen hamar.

ALINKAI

Már későn vagyon, tsak el-kelletik ma érted szenvedni a' verést

ORBÁN

695 Bátran Alinkai. meg ne változzál szivedben, el ne árúly.

BÁRÓ

No majd meg látom, hogyha nem parantsolok, noha urad nem vagyok, nyissd fel azt a' zsákot mondom.

ALINKAI

Én ugyan fel nem nyitom —

BÁRÓ

Majd meg látom ha fel nem nyitod. (*veri de a' zsákot.*)

ALINKAI

700 Aj, aj, aj hogyan hogyan parantsoll Nagyságod.

BÁRÓ

Mert meg akarom tudni mi vagyon abban a' zsákban.

ALINKAI

Aj. aj. aj 's mi gondja Nagyságodnak látni a' mi benne vagyon.

BÁRÓ

Mert az egy lopott zsák a' tarházból. *te loptad*-el, és osztán azt mondom, hogy én, és az Úrfi lopunk a' házból, nyissd fel ha mondom (*veri*)

ALINKAI

705 Jaj szegény fejemnek, aj, aj. aj — hej én egy bötsületes ember vagyok.

BÁRÓ

Tapasztalom hogy olly lapitzkád vagyon, mint a' leg örégebb számárnak, a' ki az oldalán sajtot hordoz. Várj, fel keresem az Orbán gázdát, és meg beszéllem néki minden ravaszágidat.

ALINKAI

Szabad az út, nyitva az ajtó: lehet tsak igyenesen — — jaj ártatlan derekam

703 de loptal-el

ORBÁN

710 Jaj szegény ősz fejemnek, el ment e már?

ALINKAI

El ment már — el, de hallotta az Ur a' tsete patét

ORBÁN

Mit boszontasz — — minden eróm el ment a' verés miatt

ALINKAI

Oh mitsoda hitetés, mitsoda bal vélekedés, hiszen én nyertem a' verést nem gazda Uram

ORBÁN

715 Meg mernék esküdni hogy én érzettem.

ALINKAI

Tsak a' félelem okozta

ORBÁN

Hányan voltak, kik vertek tegedet

ALINKAI

Tsak maga a' Báró.

ORBÁN

És nekem úgy tetszik hogy mintha ketten lettek volna.

ALINKAI

720 A derekamnak kongása volt a' másik, de nints üdő tovább itt állani

ORBÁN

Huz ki előbb a' zsákból minek előtte ide vetődjék megint valaki.

ALINKAI

Szaporán tehát.

ORBÁN

Lassan kérlek lassan, mert egészen oda vagyok.

ALINKAI

Gondolhatja az Ur már hogy érzem én magamat

ORBÁN

725 Szaporán kérlek.

ALINKAI

Ehen a' Valódi gróf, nem ohajtom a' második ütközetet. hiv szolgája gazda Uramnak.

ORBÁN

Éppen erre volt szükségem, de mit tegyek már.

ALINKAI

Lépjén szaporán mint engem lát *(el megy)*

ORBÁN

730 Hogyan lépjek ha meg nem mozdúlhatok oh szerentsétlen ügyem, hogyha a' Valódi gróf zsákba talál, mit nem fog gondolni.

Kilentzedik ki-menetel

VALÓDI, ORBÁN, GETZI oda be

VALÓDI

Mitsoda dolog lehet ez?

ORBÁN

Holnap az egész város tele lesz vele.

VALÓDI

Mi lehet ez? — egy ember Te vagy Orbán gazda, oh, oh mit nem kelletik látnom

ORBÁN

735 Drága Valódi gróf Uram ne szólj senkinek.

VALÓDI

Azután el tagadod, hogy nem ment el az eszed.

ORBÁN

Még a' verésnél is keservesebb, mellyet az Alinkai szenvedett

VALÓDI

Ki látott már ennél nagyobb esztelenséget, a' zsákba vadászni menni

ORBÁN

Óh keserves állapot

VALÓDI

740 Miért bujtál a' zsákba

ORBÁN

Mit felellyek erre mivel az okot meg nem akarod fontolni.

VALÓDI

Nem igaz tsak légyen okod, én mindenkor meg akarom igazán fontolni, valamint tapasztalhattad ma reggel, mond ki tehát

ORBÁN

745 Én a' zsákba bujtam, hogymeg tudhossam alattomban, mért jár ide fiamhoz az az éhel holt Báró, mert már ki tanultam hogy igen reá tanította a' játékra, a' költsönözésre, a' *Házamnak* le pusztítására.

VALÓDI

Itt vagyon e a Báró.

ORBÁN

Nem régen ment el hanem itt tartózkodott egy fel óráig alattomban a fiammal, és nem tudom mért volt éppen a' tárházhoz közel levő szobamba.

VALÓDI

750 Hogyha itt vagyon, meg orvoslom a' dolgot, a' Rózsait jól meg dorgálom, sőt keményen meg tiltom néki hogy a' Báróval ne társolkodjék várakozzál ide hívom szemed elejbe.

ORBÁN

Ne ne Nagyságos Gróf inkább meg engedek néki mintsem hogy a' zsákba meg lássan, mert tsak könnyen szemem előtt ki nevetne.

VALÓDI

755 Buj ki tehát már egyszer. hej Alinkai; Getzi.

GETZI

Parantsoljon Nagyságod.

VALÓDI

Ide szaporán, én azonban fejét a' mint illik jól meg mosom az Urfinak. Isten hozzád

ORBÁN

Igen jól lesz.

Tizedik ki-menetel

ORBÁN, és GETZI

GETZI

760 Mi ördög — gazda Uram van itt.

ORBÁN

Én vagyok, én nyomorúlt, szabadits ki szaporán

GETZI

Oh, oh, oh

ORBÁN

Hamar kedves Getzim

GETZI

Ah, ah, ah majd meg fakadok

ORBÁN

765 Kedves szép Getzim jöszte ide. ne félj, nem haragszom reád.

GETZI

Mitsoda Narrabula érte gazda Uramat, hogy e zsákba öltözzön

ORBÁN

Azután meg mondom, hanem segitski hamar, minek előtte mások ide érkezzenek.

GETZI

Egyenesen álljon, ha kíványa hogy hamar végbe vigyem.

ORBÁN

770 Ah, ah lassan bánnyál hanem Getzi vigyáz, hogy ezt senki meg ne tudja.

GETZI

Könnyen meg történhetik, hogy a' számból ki essen, mert a dolog igen nevetséges

ORBÁN

Bizok hivsegedben, vedd el ezt a' magyar tallért

765 <Kezd>Kedves
770 <lassan>ah

773 <frantia> magyar

GETZI

775 A' mi a hivsígemet illeti ne kételkedjen, mert az én számból egy bötü sem fog ki
menni. — — igaz gazda Uram valamit hallottam

ORBÁN

Mit? mond-el

GETZI

Biz' azt hallottam, hogy a' Báró invitálta volt az Urfiát nyoltz óra felé a'
mulatságba, a' holy tántz is fog tartatni

ORBÁN

Örömest felelt e erre?

GETZI

780 Azt felelte — — — — —

ORBÁN

Szaporán

GETZI

Uram nem jut eszembe —

ORBÁN

Oh te tók fejü

GETZI

Lassan lassan már a' nyelvemen van.

ORBÁN

785 No pökd ki hát

GETZI

Uram ne Sürgesse, mert jobban el kábítja a' fejemet

ORBÁN

Oh minemö békességes Túrés

GETZI

Igaz azt felelte. hogy igen is.

Tizen egyedik ki-menetel

VALÓDI, ORBÁN, GETZI tsak áll

ORBÁN

No Valódi gróf Uram hogyan.

VALÓDI

790 Én különösen szollottam néki, és általlában meg tiltottam, hogy a Báróval ne társokodjék, igaz hogy tekintetre méltó és nemes vérből származott, de szegény, azért alkalmaztatja magát azokhoz a' kiktől valamit tsavarhat.

ORBÁN

El hiszem hogy a' fiamtól jól tsavart, és így következés képpen tőlem is

VALÓDI

795 A' Rózsai magát Cavalier formára viselheti a' mint hozzá illik, de nem hogy mindenét el pazolya

ORBÁN

Tudtára adom Nagyságodnak, hogy már el tőkéllettek magákban hogy a multságokba mennek estvére

VALÓDI

800 Éppen jól vagyon, hogyha el találának menni, izend meg nekem., bizonyos légy benne hogy eszekre hozom őket, magamat azonban ajánlom, reám oda haza várakoznak.

ORBÁN

Nagyságodnak mindenkor különös szolgálója

Tizenkettődik ki-menetel

ORBÁN, GETZI, RÓZSAI oda bé és ALINKAI

ORBÁN

805 Az egek jobbra fordították a' zsákba bujasomat mint sem azt a' gyalázatos meg követést, igaz ugyan hogy a' vállaim még mast is fájnak bele a miatt a' tsudálatas Electrization miatt, de világosságra nem jött még eddig, sőt még azokat az ütéseket is ki szenvedtem volna. mellyeket a' szegény Alinkai nyert, hogyha tudtam volna hogy a Nagyságos gróf Ur a' pártomat fogja az ellen a' szem fény vesztő Báró ellen.

803 <taga> igaz

RÓZSAI

Ott vagyon e az Alinkai,

ORBÁN

Nints nagyságos úrfi

RÓZSAI

810 Alinkai hová tévelyedhettél?

ORBÁN

Uh, uh füstölög a' Somló hegy teteje

RÓZSAI

Hogyha meg látod küld hozzám azontúl.

ORBÁN

Szolgálni kíványok Nagyságos Urfi.

ALINKAI (*bankón jön*)

815 Ki hi engemet

ORBÁN

A' Rózsai.

GETZI

Mit tsinál itt avval a' bankóval.

ALINKAI

Egy kis szerentsétlenség érte, egyik lábomat el-rontottam, alig szedhetem az egészségemet össze az után a' játék után

ORBÁN

820 Oh nagyon köszönöm fárodságodat kedves Alinkaim — Te nem tudod, hogy a' zsáknak keserősége edésségre vált.

ALINKAI

Nagyon feltem hogy valamiképpen a' fortély ki ne tudódnék

ORBÁN

A Valódi Gróf meg tiltotta az Urfinak, hogy a' Báróval ne tartson.

ALINKAI

Mi kell több? ez ugyan sullyos útés

ORBÁN

825 Jól tudom én, már mast en egész gazda leszek a' háznál.

RÓZSAI

Még sem vetődött elő az Alinkai.

ALINKAI

Jelen vagyok uram mit tetszik parantsolni.

RÓZSAI

Parantsolom. hogy szert tégy a' kotsira.

ALINKAI

Megyek bankóstud Nagyságos Urfi

RÓZSAI

830 Szaporán, végezd el dolgodat, mert szükségem vagyon reád.

ALINKAI

Mast megyek Nagyságos Urfi, oh be szépen szolgál a' Hold-világ.

ORBÁN

Hadj békét neki — (*a Getzihez szólj*) mivel meg ígérte néki az Urfi. hogy estére el megy a' mulatságba, én uton akarnám érni őket hanem tölem lehetetlen, hogy főnt legyek egész éjtszaka

GETZI

835 Biz' én tölem sem lehet, leg alább hogy 12 óráig alugyam, meg kívánnya a' természetem, mivelhogy tele vagyon a' fejem nedvességgel.

ORBÁN

Bizhatok hozzád, hogy az ejtszaka Strását fogsz állani — ehen vedd ezt a' Kőrmőtzi Aranyat, tudd meg, hogy senkiről az én eleim közül nem olvastatik, hogy illy szép diskiritiot nyujtott volna.

GETZI

840 Ne kételkedjék gazda Uram. bizvást feküdjék le, bizza reám a dolgot.

ORBÁN

Tehát reád bizom magamat Getzi.

GETZI

El hitetheti magával, hogy annál is inkább szolgálotyára leszek, mivel tapasztalta ma is melly hív voltam.

827 te<s>tszik

841 magamat <Alinkai> Getzi

843 [Előbb:] tapasztalhata

HARMADIK VEGEZÉS

Első ki menetel

ORBÁN és aztán GETZI

(A' gertyák el oltatnak, ejtzaka lessz, le feküsznek, kevés vártatva kiált a' Vigyázó.)

845 Halod e háznak Ura
 már eggyel több az Óra
 ha fel keltek. nem bánom
 tsak hadd alugyon Orbánom
850 Hadd törjenek az ajtóra
 már eggyel több az Óra.

(erre fel ébrednek. el kezdődik a Játék)

ORBÁN

Jó hogy ez a bakter fel lármázott, talán éjfél is el mult már, még se költött-fel
Alinkai, alig ha ez ki nem szőkött a' Rózsaival, minek utánna észre vette, hogy
senki sints ébren. oáh, oáh, oáh (*ásétozik*) oh le kelletik fekünnöm, mert nehéz
855 itt a' setétben botorkálnom, mindazonáltal előbb meg fogom tudni Alinkaitól
és a' Getzitől, hogyha valóban ki szőkött e a' Rózsai, noha nem gondolom,
mivel én semmi zörgést nem hallottam 's pedig nem aluttam — Alinkai, Getzi,
eh Getzi, Alinkai.

GETZI

Ki vagy ott

ORBÁN

860 Eh, eh ugyan ki tetszik, hogy ébren voltál

GETZI

Várokozzon, hadd öltözzek fel nagyjából.

ORBÁN

Ha tatárok jártok volna itt, még se vetted volna észre

GETZI

Itt vagyok no, mivel ugy akarja, alig látok szemeimmel.

ORBÁN

Oh, oh még soha sem keltél-fel éjczaka

GETZI

865 Nem én ugyan soha, és erre tanított az én édes Atyám, hogy fel ne keljek előbb, még a' nap fel nem kél, mert azt mondotta hogy a ki előbb fel kél, jele, hogy a' tunyaságot szereti. az Óreg Atyám is azt tartotta, a ki bőltsebb lévén ezt az okát adta, hogy az az ember a' természet ellen hartzol a ki az ejtszakából napot tesz, a' naptól pedig éjtszakát

ORBÁN

870 Már látom hogy tőled nem kérdezhetem ha ki szökött e a' házból a Rózsai, mivel szem bé hunva vigyáztál.

GETZI

Nem szökött, nem, de hogy szökött

ORBÁN

Hogyan tudod.

GETZI

Mert még korán vagyok. hiszem még tsak fél órája hogy le feküdtünk.

ORBÁN

875 Mitsoda? fél órája? talán tsúfolódom, több már három vagy négy óránál, hanem neked ugy látszik, mivel ugy aluttál, mint a' dóglótt róka

GETZI

Az igaz, en szem bé hunyva aluttam.

ORBÁN

Eredj nézd meg a' Rózsai ide haza vagyok e.

GETZI

Hogyan kívánhatja az Ur, hogy illy setétben nézzem, ha matska volnék igen is.

ORBÁN

880 Hozz egy gyertya tartót, meg nézem hogyha vagyok atzél nálom, — oh éppen itt vagyok — ez a' tűz-kő — a' taplónak is itt kelletik lenni — és a' kén-gyertyának — éppen itt vannak, meg találtad e a' gyertya tartót

GETZI

Láttya e az Ur, ha mehetek e serényebben, láttya e.

ORBÁN

Nem biz' én éppen nem látlak, jöszte ide, hadd gyújtsam meg a' gyertyát.

874 feküdtünk

GETZI
885 Itt vagyok itt.,

ORBÁN
Hol vagy?

GETZI
Itt vagyok mondom (*közelit.*)

ORBÁN
Gyere a' szavam után ne boszonts annyit (*öszve ütöznek*) ah otromba mit tettél, jaj talán a' labom is ki fitzamodott

GETZI
890 A' szegény oldalam

ORBÁN
Hol vagy gyere közelébb mert meg agyallak már hová esett az atzélom

GETZI
Én sem tudom hová gördült a' gyertya tartó

ORBÁN
Oh de keserves élet

GETZI
895 Lám meg mondtam, nem tanátsos fel-kelni éjjel, talán vissza ment a' konyhába a' gyertya tartó (*öszve ütöznek fejekkel*)

ORBÁN
Jaj fejem, jaj fejem valamiben meg ütöttem

GETZI
Biz' az én fejembe

ORBÁN
Oh de kemény jószág vetekedni a' meg érett tökkel.

ORBÁN
Oh meg találtom

GETZI
900 Jól vagyon mit akar az Ur meg gyújtani, hiszen azt az átkozott gyertya tartót meg nem találhatjuk, az ujjomat pedig meg nem lehet gyújtani

888 *ütöznek* ORBÁN ah

ORBÁN

Jószte utánnam világot tsinállok az atzállal

GETZI

No rajta.

ORBÁN

Látod e ottan (*itt ki űtnek. gyertyát gyűjtanak*) ideje már, menny szaporán,
905 nézd meg ha ide haza vagyon e a' Rózsai.

GETZI

Azontúl megyek

ORBÁN

Ehen szegény Orbán mire nem jutottál a fiadnak korhelysége miatt, de meg fogom én az eb agyából esetet zabolázni, ha jóval nem akar (*meg jőn a' szolgál*) no aluszik e a' Rózsai, meg az Alinkai

GETZI

910 Igen is, szépen alusznak, ki illantak mind a' ketten, a' Rózsai, és a' hiv Alinkai

ORBÁN

No hálóba keverték ezek magokat, Getzi mennyj a' Gróf Világoshoz, hijjad ide, hogy lássa szemeivel unokájának roszz indulatít

GETZI

Hiszen mindent el fog tagadni a' Gróf előtt.

ORBÁN

Reám bizd a dolgot, hid el szaporán, en azomban az ajtót be szegezem, és el
915 várom a' nemes compagniát.

Második ki-menetel

ORBÁN maga az ablakba

ORBÁN

Meg nem mondhatom nagy örömmöt, mert soha rendesebb történetet nem remélhettem életembe, ki gondolhatta volna ezt az Alinkairól, leg hivebb szolgálómnak látszatott lenni, és ehen egy huron pendül minden álnokságban az Urávol. a' zsákban be bujtamkor ugyan meg mutatta hívségét, noha még ezt
920 sem vehettem fel, miként történhetett, mert akkor a' nagy félemben el hitette vélelem, hogy ő szenvedte el a' szörnyű veréseket de minekutánna a' félelem el-

911 <mem> getzi

918 szolgálómnak

915 <cognp> compagniát

távozott, gondolván a' tagjaimon a fájdalmat érezvén, kék foltokat szemlélvén
arra kelletik fakadnom, hogy a' jajgatott, és az én hátom kongott — szerentséje
volt, hogy a' zsákba voltam, és nem láthattam, miként ment végbe a' dolog, de
925 akár hogy esett, ez az álnoksága el-temeti minden jó téteményit, a' mellyeket tett
velem. ugy tetsik, hogy zörgést hallok, talán mast tér vissza a' szép társóság.

Harmadik ki - menetel

BÁRÓ, RÓZSAI, ALINKAI, GAZSI az utszán ORBÁN az ablakban

ALINKAI

Hej Uraimék, ideje vagyon a' butszúásnak mert közel vagyunk az házhoz,
latják e az Urak.

RÓZSAI

Ugy vagyon Nagyságos Uram, tehát magamat ajánlom.

BÁRÓ

930 Én hogy meg vallam, hamar lesz a' bútsuzás.

ORBÁN

Valóban tsak azok ott. Latom a' Bárót is már, keleptzeben estek, nékem
minden kedvem bé tellyesedik.

RÓZSAI

Meg vallom nagyságos Uram, hogy *ha* az Atyámtól nem tartanék, az egész
ejtszokát fel-áldoznám — az álom eszem ágába sem ötlenék, mert merő
935 gyönyörűség, méz édesség társolkodni illy válogatott gavalléroknak
nemessével.

BÁRÓ

Ennek utánna gyakortább fogok szolgálni avval a' társolkodással

ORBÁN

Jó, jó — lesz előbb dolgod az Orbánnyal

RÓZSAI

El nem felejthetem Nagyságos Báró Kotzkás Miskát, annyira magához
940 hódította szívemet különös nyájosságávol, igaz ugyan, el vesztettem véle 10.
vagy 12 aranyt, de eb neki, még annyit is örömet fizettem volna, tsak az ő
nyájos beszédét tovább halhattam volna.

922 [A *gondolván* után egy olvashatatlanságig
áthúzgált szó.]

933 hogy az [Értelemszerűleg jav.]

938 [Előbb:] orbannyal

940 hódította <be>

941 eb neki [A sorok közé beszúrva.]; oromest

BÁRÓ

Azon ne tsudálkozzál, mert a' Báró Koczás Miska Páris Várossában is járt, őt
vagy hat esztendő alatt könnyen meg tanulhatta.

ORBÁN

945 Hallátok de tzifra hazugságokat mond.

BÁRÓ

Es mint tetszett a Vátonyi Gróf és a Lessvári Báró, a kik közel hozzád
jadzottak, és azután egy tánczot is jártok.

RÓZSAI

Főlőttébb nagyon bötsülöm hogy esmérettségbe léphettem vélek, a' mint
tapasztaltam szivesen láttak a' társolkodásban

ALINKAI

950 Szép két ember. egyik tele van szellel, másik bodzás lábú, amaz egy malmat is
el-hajtana szelével, a' másik nak a lába jó volna harang lábnek, vagy mozsár
tőrőnek.

RÓZSAI

Elég nagyságos Uram, köszönöm hozzám mutatott szives jó akaratját. már
haza kelletik mennem.

BÁRÓ

955 Nagy szerentsétlenség, hogy olly öreg fősvény Atya vagyon az Urfinak. ugyan
emberségesebb atyát érdemlett volna meg.

ORBÁN

Be szép szentzentziak

RÓZSAI

Ez leg nagyobb gyötrelme szivemnek, hogy máskép nints, és naponként jobban
szégyenlem, hogy olly torzom borzas bozontos fősvény Atyám vagyon.

ORBÁN

960 El-hitetem magammal hogy evvel a ditsérettel nékem akarnak hizelkedni

BÁRÓ

Jól szöll az Urfi, magam is helyén hagyom, mindazonáltol evel éppen ne
gondoljon gavallérosan tartsa magát, mint hozzá illik, torkollja meg
adakozásával az öregnek fősvénységét.

960 nékem <evvel>

963 <alta>adakozásával

ORBÁN

Hallátok e minemő őrdöngős oktatásokat ver a' fejébe az a Báró

BÁRÓ

965 Holnap meg lattjuk egymást köszönöm azonban azt az órát, melyet jó szándékból ajándékozott az Urfi. ad revidere Rózsai Uram.

RÓZSAI

Mindenkor igaz tisztelője.

Negyedik ki-menetel

RÓZSAI, ALINKAI az utszán, ORBÁN az ablakban

ALINKAI

Az Istenért! az ajtó be ván zárva.

RÓZSAI

Hiszen én nyitva hagytam.

ALINKAI

970 Nyissa fel tehát az Urfi szép lassan.

RÓZSAI

Bé vagyon zárva mi tévők legyünk

ALINKAI

Oh a még leg rendesebb volna. tehát be vagyon ugyan tsak. bé vagyon zárva, itt már más mód nintsen, hanem hinunk kelletik a' Getzit, a' ki közel fekszik az ajtóhoz, de félek.

RÓZSAI

975 Getzi, Getzi nyisd fel az ajtót

ORBÁN

Getzi, Getzi, nyisd fel az ajtót

RÓZSAI

Áh oda vagyok.

ORBÁN

Ugyan tsak útól értelek, érzem, szintég a szivem is ugrándoz, hogy láthattalak a te hiv pajtássoddal

966 ajándezett

ALINKAI

980 Tsak reá tartsad magadat.

RÓZSAI

No 's talán halálos vétek ejtszakán ki menni a' házból

ORBÁN

985 Talán botsánandó vétek a' játékba el-veszteni 12 aranyat, ezüst Órát el ajándékozni, és efféléket, már el-küldöttem a' Világos Grofhoz, hogy mast a' házan kívül találjon benneteket. 's lássa minden álnokságtokat, az Alinkai pedig ezen szempillantásban határa veheti a' bugyorát és a' háztúl el-butuszhatik.

RÓZSAI

Oh egek. hová forduljak.

ALINKAI

Áh ügye fogyott Alinkai — , ehen mit nyertél, kénszerítettel vegtére Szekretariusnak bé szegődni valamelly Lengyel Hertzegnél

ORBÁN

990 Nem de gyönyörködtők ebben a' multságban Uratskáim

RÓZSAI

Szányom meg kérem, ereszszen bé a' házba

ORBÁN

Hadd jöjjön elé a' Világos Gróf. rajta Alinkai (*ironice*) te, a' ki sok fortélyokat ki-gondolsz, segítsd mast magadat.

ALINKAI

995 Ej Uram. mikor nem jút eszembe a' furtság hanem tsak szolgálatomra emlékezzél, mit nem szenvedett a' hátom ma éretted.

RÓZSAI

Meg vallom Uram Atyám — igaz oka van arra, hogy fel gerjed ellenem haragja, de még is légyen irgalmassággal hozzám

ORBÁN

Én irgalmassággal? — légyen irgalmassággal hozzád a' Kotzkási Báró a' szép nyájosságával.

RÓZSAI

1000 Ki tudja mit nem fog velem tenni ez a' fel gerjedett öreg.

987 [A sor a margóra írva.]

ALINKAI

Kezdje édesdeden kérni, nem kő szikla a' szíve, meg enyhitheti —

RÓZSAI

Ah leg kedvesebb Uram Atyám

ORBÁN

1005 Áh leg kedvesebb Uram Atyám, mast vagyok leg kedvesebb, mert keleptében
estél, ah leg kedvesebb fiam, tetszésem szerint vagyon, hogy láthatom
győtrelnedet, mast leg először hallom ezeket a' mézzel eresztett szovatskáidat.

RÓZSAI

Ah fogadom. soha többé meg nem bántom uram Atyámat

ORBÁN

Ej ez mind semmi, nem akarom en az alkalmatosságot el-szalasztani. hogy lássa
és tapasztolja maga is a Világos Grof szép erköltseidet.

RÓZSAI (*az Alinkaihoz szóll*)

1010 Igazán mondom még rosszabb a kérés után.

ALINKAI

Ugyan tsak kő sziklából vagyon annak az Őregnek szíve, próbáld meg Őtet,
magadat meg-aláfván.

ORBÁN

Mit morognak, oh bár tsak el-érkeznék a' Világos Gróf.

RÓZSAI

1015 Uram Atyám meg vallom — rosszul tselekedtem — botsánatot kérek,
fogadom, eszküszöm, ezután többé meg nem fogom bántani

ALINKAI

Ime térdre esett, ne gondolja hogy most is tréfálni akar.

ORBÁN

Jó, jó tudja a ki akarja, meg égette már a' kása a' számot

RÓZSAI

1020 Nem tagadom vétkeket meg vallom, vétkeztem — szányon meg kérem édes
Uram Atyám, — most egyszer. — tsak most egyszer szabadítson meg ettől a'
tzégéres tsúffságtól — áh ellene mondok minden társolkodásnak, minden
pazorlásnak egyedül akaratja szerint fogok járni — Uram Atyám, édes Uram
Atyám — (*sirni kezd*)

1016 gondolja<d>

1020 <tsuufságos> tzégéres

1022 sirni kezd [A sorok közé beszúrva.]

ORBÁN

1025 Irják a' Természet vizsgálók, hogy az Aegyiptusban vannak némely állatok, a' mellyek Krokodilusoknak neveztetnek, ezek meg eszik az embereket, és azután keservessen sirnak, hogy többen oda fussanak, hogy azokat is meg ehessék. ez egy szép historiátska, már a hasonlatosságra jövök, te vagy Nagyságos fiam Uram a Krokodilus, most meg huzod magadat, mint a verembe esett farkas, hogy azután el vitsoríthassad fogaidat, mint az előtt tselekedtél, de ismérlek jó madár.

RÓZSAI

1030 Távol légyen Uram Atyám, ez volt utolsó, ennek utánna mindenkor szó fogado lések — hanem kérem Uram Atyámat nyissa fel az ajtót.

ORBÁN

Nem.

RÓZSAI

Oh aranyos szép Atyám

ORBÁN

Nem biz' én

RÓZSAI

1035 Tsak mast az egyszer drága Uram Atyám

ORBÁN

Éppen nem,

ALINKAI

Már látom, hogy haszontalan a' mi munkánk, tettesd magadat, mintha mérgebben valami rosszat akarnál tenni.

RÓZSAI

1040 És hát ha olly dolgot fogok végbe vinni, melly Uram atyámnak éppen nem fog tetszeni

ORBÁN

Oh, oh mit fogsz végbe vinni kedves fiam.

RÓZSAI

Azt fogom végbe vinni, a mire a kéresem meg tagadásától fel mérgesítettett haragom fog ingerleni — meg ölöm magamat.

ORBÁN

1045 Éllyen maga alkalmatosságávol fiam Uram a' házomnál, úgy egy kenyér vesztegetőnél kevesebb lesz a' házban

RÓZSAI

Nem tudom, ha kedvére lenne e Uram Atyámnak, mert ha egyszer halva találtnak, azt is meg kérdezik ki volt ennek *az oka*, akkor pedig hamar ujjal mutathatnak Uram Atyámra. oka — 's ki tudja még mi lenne utoljára belőle.

ORBÁN

1050 A leg kisebb gondom is nagyobb annál, már régen el-múlt az a' szokás hogy valaki magát meg öllye.

RÓZSAI

Mivel már akarod, végbe viszem tehát — meg ölöm magamat (*kardot ránt*)

ALINKAI

Nem — kérem Rózsai Uram, ne tselekedje azt.

RÓZSAI

Hadj békét, oda már az idő, késő a kérés, már én magamban el tőkelttem.

ALINKAI

1055 Gondolja meg, hogy ezzel mind magának mind az Atyának ártani fog, és az Ura Attyát akasztó fára küldi

RÓZSAI

Hadj békét ha mondom — ki végzem magamat.

ALINKAI

Jaj nékem, jaj, jaj már meg ölte magát, jaj jaj —

ORBÁN

Bolondoznak e ezek, vagy igazat mondanak.

RÓZSAI

Ki-adom utolsó lélekzetemet kegy. . . etlen — Aty-a.

ALINKAI

1060 Rózsai Uram, Rózsai Uram, Rózsai Uram. — ki ment belőle a lélek, bolond oktalan Atya.

ORBÁN

Ugyan lehetett e olly gonoszság benne, hogy magát meg ölte volna, és engem az akasztó fára küldene, meg akarom nézni, mi dolog esett velek.

ALINKAI

Hej, Hej Rózsai Uram, az elevenére fognak ám a' dolognak menni.

1047 az az oka

RÓZSAI

1065 Talán fel nyitja az ajtót

ALINKAI

Éppen most tsámpáskodik le.

RÓZSAI

'S hogyan mehetünk bé

ALINKAI

Gyere tsak erre a' részre, reám bizd a többit (*ki nyitja Orbán az ajtót:*) itt vagyon, itt vagyon, huzd hátra magadat (*bé mennek:*)

ORBÁN

1070 El nem hihetem, hogy erre vetette a' fejét, itt senkit nem látok, hogyha meg holt volna, itt kellene lenni, az Alinkai a' dög testet innen tsak el nem vitte (*az ajtóra megy*) mitsoda történet ez megint, ki jövetelembé bé zártom az ajtót, és a' mi rendesebb a kults nints nálom, a' Getzinek adtam — oh minemű szerentsétlenség.

RÓZSAI

1075 Mit tsinálsz az utszán. . ezek azok a' szép példa adasok, mellyekre az Atya a fiát tanítja.

ORBÁN

Hol lehetnek azok.

ALINKAI

Szép dolog gazda Uram illik a' vén pofához éjtszakának idején kóborlani, és a' fiát magát a' házban hadni.

ORBÁN

1080 Oh gonosz Iffiak mitsoda vakmerőség ez, hogyan menteték bé, nyissátok fel az ajtót.

ALINKAI

Hogyan kívánhatja az Ur hogy le mennyünk ebben a' téli üdőben.

RÓZSAI

Hadj békét, testem, lelkem meg unta ezt a' rosz példa adást szemlélni, de meg panaszkodom Világos Uramnak, ha el-jön

1068 tobbit
1082 mennyük

1083 szemlélni [Beszúrva.]

ORBÁN

1085 És így bősüled te az Atvadat.

ALINKAI

Irják a' Természet vizsgálók, hogy agyiptusban vannak olyan állatok

RÓZSAI

Halgass ehen éppen itt a' Világos Gróf Uram Bátyám a' Nagyságos Emődi Urral.

5dik ki-menetel

RÓZSAI, VILÁGOS, EMŐDI, ORBÁN, GETZI

RÓZSAI

1090 Közelebb, közelebb, kérem Világos Ur. De tessék meg szemlélni minémü bolondságra nem adta magát — az Atyám, egész éjszakán keresztül kasul jár az utszán, a' hol a' Péter szakályát látja, bé teként, azután az ablak alá jön, házsártoskodik részegségében, tsak halgassa az Ur rendes dolgokat fog mondani.

ORBÁN

Oh Istentől el rugaszkodott rossz Iffiu.

ALINKAI

1095 Most az Ur ellen akart szollani

ORBÁN

ÉN mindétig nagyságodat egy nevezetes Gavallérnak ismértem lenni, nem hitethetném el magammal hogy el tűrhetné ezt az illetlenséget, a' mellyet atyán tesz a' fia a' rosz erköltsü szolgájával egygyüt, gondolom a Getzi el-beszellezte az okát, a' miért ide fárasztottam Nagyságodat az Emődi Urral.

VILÁGOS

1100 El beszéllette, de meg nem foghatom hogy te az utszán, fiad pedig a' házban vagyon.

ORBÁN

Oh el-beszéllem, és meg tapasztalod az alnokságot, észre vévén ha nem igazán panaszolkodom e a' Rózsainak a maga rosz viseléséről.

1094 <olly> oh

1098 szolgájával, egygyüt [A két szó közti vesszőt elhagytuk, mivel zavarja a mondat helyes értelmezését.]

1102 alnokságot [A *no* szótag javításként ráírva.]

RÓZSAI

Ne hidjen neki Világos Ur. az Atyám részeg.

ALINKAI

1105 Oda ki volt a' kortsmákon

EMŐDI

Már ez sok, gyertek mind a ketten le az utszára. Barátim hogy igazat mondjak, ez el-szenvedhetetlen dolog — az Orbán ugyan egy kevésbé akaratos, az igaz, de még is tsak Atya.

VILÁGOS (a Rózsaihoz szoll:)

1110 Ideje volna már, hogy észre vennéd az én intésemet és kötelességedet, hogy hébe hóba az Atyádnak módját nem ditsérem, ne gondollad, hogy ez áltol akarnám, hogy el-felejtkezzél a' fiui kötelességedről, észre kellene venned, hogy illetlen dolog egy nemes vérből származott Iffiuhoz, de hogy az előbbnyire vissza térjek, hogyan történt (az Orbánhoz szoll) hogy Te az utszán, a' fiad pedig az
1115 házban, ez ellenkezik a' Getzi beszédjével.

ORBÁN

Getzi nem beszélted-el —

GETZI

Igen is el beszéltem, a mint történt, de én a' gazdát a' háznál hagytam, nem utszán

EMŐDI

No tehát hogyan lehetett.

ORBÁN

1120 No tehát halgassátok, minekutánna a' Getzit el-küldöttem hogy el-beszélléné Nagyságodnak az egész történetet, haza jött a Baróval ez a' két derék ember. rólam külömbféle börtstelenségeket szóllottak — hogy a Báro tőlök el-ment, az ajtót zárva, engemet az ablakba találtak, én a bé eresztés helyett jól le pirongattam őket, és mivel be nem eresztettem. az Urfiatska először reá tartani,
1125 azután kérni, végére fenyegetődni kezdett, utoljára tetette magát, mintha magát meg ölte volna. én meg ijedtem, és hogy a' dolgot meg vizsgálom ki jöttem az ajtón, ezek utánam be lopták valahogyan magokat, engemet ki rekesztettek, ez sem volt elég, tsufolni is kezdettek, ime el-beszélltem az igazságot.

1123 á<l>z ablakba

ALINKAI

- 1130 Hidjék az Urak, boros korsoba hadta az eszét, az igaz ha az igazság a pohar fenekén volna, senki se látta volna többet az igazságot, mint az Orbán, mert ugyan bele nézett a' pintes korsóba.

VILÁGOS

Halgass szemtelen, tudom már alnokságodat, tudom azt is, hogy tőled és a' te ingerlésédből származnak az én unokáimnak minden roszasági

ALINKAI

- 1135 Én tőlem Uram? meg botsásson, én olly bősületes vagyok, hogy lámpással kelletik hozzám hasonlót keresni, és jól tudja a' Rózsai Ur, hányszor intettem meg, hogy mas módon tisztelje az Attyát

VILÁGOS

Hát Rózsai te vagy a vétkes

RÓZSAI

Én a mit tselekedtem, mind az Alinkainak tanásából tettem, ha hibáztam, annak kell tulajdonítani

ALINKAI

- 1140 Az én tanásomból

RÓZSAI

A tiedből, a' tiedből — tiedből, ne is pillogass semeiddel, már jól esmérlek

ALINKAI

Hogyan?

EMŐDI

- 1145 Halgass roszsz ember, és tud meg, hogy meg büntethetlek, és talán szükséges is volna, köszönd azonban az egeknek hogy a' törvényre nem akarunk huzni, a Tömősvári sántzot bizonyosan nem kerülnéd-el.

GETZI

Söt az akasztófát sem —

ALINKAI

No otromba tsak told Te is a' szekere farkát

GETZI

Ki bánt?

1129 <p>boros
1130 többet <ma>

1133 unokáimnak
1141 már [Beszúrva.]

VILÁGOS

1150 Elég, érdeme szerint az Alinkainak el lesz tiltva ez a' ház és az Rózsainak szolgálatja

ALINKAI

Hogyan Uram! ez egy kegyetlen bosszúállás

EMŐDI

És még fel mered tátni a' szádod, tudd meg hogyha a' törvény szerint akarok veled bánni, leg alább a 6 esztendőös talitskázást el nem kerülöd.

ORBÁN

Én meg el nem kerültem a' verést, mellytől még most is fáj az egész testem

EMŐDI

1155 Légyen vége már a' beszédnek, ez a' ház, a' Rózsai személye néked ennek utánna örökössen tilalmasak lesznek.

ALINKAI

Tehát semmi más mód nem találtatik?

EMŐDI

Nem

ALINKAI

Szánakodást

EMŐDI

1160 Nem

ALINKAI

Irgalmasságot

EMŐDI

Nem, ha mondom éppen nem, menny el, távozzál el álnok ember és jusson eszedbe, hogy nem akadsz mindenkor olyanban, a' ki illy irgalmasságot tégyen véled.

ALINKAI

1165 El megyek — Rózsai Uramért — vegyetek példát oh emberek az en esetemről

RÓZSAI

Szánom a' szegénykét

ORBÁN

Ej hadd mennyen bugyorával a hertzegeket szolgálni, had ébreszsze fel őket álnokságával.

VILÁGOS *(a Rózsaihoz szól)*

1170 Órvendened kell midőn látod hogy el-távozik oldaladtúl, a ki oka volt minden garázdaságnak

RÓZSAI

Azonba tehát Nagyságos Uram Bátyám tsak az Atyám kemény fenytéke alatt kell meg maradnom, és olly szomorú életet viselnem, a' melly illetlen az én állopotomhoz

ORBÁN

1175 Oh vakmerő tehát az én állopotom ugymint a kereskedes, a' gazdálkodás egy illetlen dolog.

RÓZSAI

1180 Atyámhoz, a' ki mindenkor alaton rendbéliekkel nevelkedett, nem, hanem hozzám ugyan illetlen volna, én nagyságos Uram ellene mondok, mert tsak három oráig sem élhetnék olly nyűgbe, a' mellyet magávol hoz a kereskedés, kalmárság, én nagyobbra születtem a' bitsak arulásnal. Kérem az Urat, szabadítson meg ettől az igától

ORBÁN

Hogyha az Alinkai után messze el-menne 's hogyha soha se láthatnám, ennél kedvesebb dolgot nem mivelhetne.

EMÓDI

1185 Illy örökre ugyan el választani az Attyától nem volna tanátsos. Szüntelen az Attya házánál hagyni sem volna helyes, mert ez a' szüntelen való haragra és pörlekedésre szolgáltatna alkalmatosságot.

VILÁGOS

Ezt magam is tudom. de mi módon lehetne helyre hozni — de valami jutott eszembe

EMÓDI

Tudom éles itélettel bir az Ur, nints is ketségem, hogy Nagyságodnak tanátsadása helyes ne legyen — tsak tessék ki-mondani

VILÁGOS

1190 Ugy rémlik elmémbe mintha egynéhány nap előtt mondatta volna Nagyságod hogy mennel hamarobb kívánna az Európának udvarait meg tekénten i gy el vihetné magával a' Rózsait társúl, a ki keze alatt lévén nagyon meg jobbúlna,

mert csak az utazás is, úgy képpen a' mint illik, sokat tesz az embernek helyre hozására.

RÓZSAI

1195 El-megy ő Nagysága *(az Emődöt érti)* Páris Várossába.

EMÖDI

Igen is egynéhány holnapig ott kelletik mulatnom

RÓZSAI

Kérem tehát az Urat, tegye ezt a' jó téteményt vélem, vigyen el magával, oh bár csak ott volnék már.

EMÖDI

Nem lesz semmi hátra maradás benne, hanem eszes lészesz e?

RÓZSAI

1200 Leg eszesebb

EMÖDI

Szó-fogado

RÓZSAI

Leg szó-fogadóbb.

EMÖDI

Eszedbe jussanak ezek, mert ha valamiben hibázni fogsz, eszedre hozlak.

RÓZSAI

Ne kételkedjen Nagyságod, egész bárány leszek.

GETZI

1205 Egy kevésség üdős volnál báránynak

ORBÁN

Mitsuda nagy igátol meg szabadulok, leg alább így békességben élek, és a' szegény aranyaimat sem vetik kotya vetyére

VILÁGOS

Hanem a' mi tégedet illet, a' fiadnak elegendő költséget rendel

ORBÁN

1210 Ez ugyan nem tetszik, — mindazonáltal mind meg fizetem a mit költeni fog Emödi Uram.

1205 udős

Hatodik ki-menetel

az előbbieik, GAZSI hamar jön

RÓZSAI

Hová Hová olly sietve? minémő szerentsétlenség ért? hol az Urad?

GAZSI

Hogy rövideden meg mondjam. az én Uramnak a darabontok udvarolnak. de a' fogságban.

RÓZSAI

A' fogságban, és mi okból?

GAZSI

- 1215 Gondolnám az adósságokért midőn az Urfitúl el-mentünk, le akarván egy utszán menni, elejbénk jöttek a' fog megek számosan, és az Uramat szép tsendesen el-emelték, ugy el-vitték, hogy a' lába sem érte a' földet — én en látván hogy én alattam is az ebet meg ne ugrássák szaladásra vettem a' dolgot.

RÓZSAI

Szegény Cavallier, nagyon szánom véletlen szerentsétlenségéért.

ORBÁN

- 1220 Szerentsétlenségéért, szerentséért mond, szerentséért, engedték volna az egek, hogy egy órávol előbb bé tsukatott volna, és így mind néked meg volna az órad, mind pedig én annyit nem fáztam volna az éjjel

VILÁGOS

Mástól tanulj unokám miként meg botlik, a' ki végét nem vizsgálja tselekedetének.

EMÓDI

- 1225 A' rossz tselekedetek el-pazalják a' gazdaságot, az el pazalt gazdaság viszi az embert a' szegénységre, a' szegénység illetlen tselekedetekre, a' mellyeket tsak tudni sem kell

GAZSI

- 1230 De azonban a' szegény ügye fogyott, ura hagyott, nyomorult Gazsi ura nélkül maradott — a' mi rosszabb, az erszényemben egy füllér sintsen mert már egy esztendeje, hogy tsak ígérnek, és tsupa ígéretekkel ki tolják a' szememet. — kérem könyörűlyenek az Urak rajtam.

EMŐDI

Gazsi volna e kedved el jőni velem és a' Rózsai urral meg vizgálni az Europat

GAZSI

Sőt kérem mert az utazást ugy szeretem. hogy no — —

EMŐDI

Tehát már ez is el vagyon végezve

GETZI

1235 Ej én itt maradok az kedves Orbán gazda Uramnál a' házat őrizni.

ORBÁN

Mennyünk el már, mert el-fagyok a' hidegbe, a' dolog jobb véget vett, mintsem véltem volna. Igaz, hogy Rózsainak az utazása nem kevés arany-foglyokat fog ki-röpíteni szekrényemből: de a' nélkül-is, ha itthon maradott volna, annyi ugyan tsak hozzá ragadott volna szurkos kezeihez. Azomban még-is bánom
1240 házoságom; tsak hogy, késő már a' Kár után bánkódni. — — Óh! be torkomra forrott az a' boldogtalan tzifra házosulás! — A' dagadozó pompának feneketlen Öble tsak nem mindeneket magába nyel, a' miket én annyi fáradtsággal, annyi gonddal, annyi aggódással Öszve szerezttem. Ah' bizony
1245 szint úgy sír a' lélek bennem, mikor látom, miképpen tsepegnek-el egymás után sűrű teplekedéssel bé-keresett javaim. Lehetetlen hogy ki ne fakadjak már utóljára erre az Intésre:

Hogyha kedved duzzan a' párosodásra
Magadhoz hasonlót függeszsz Karjaidra.

1250 Mert a' ki sorsánál fellyebb kapaszkodik,
Akkor szakad ina, mikor ágoskodik.

Ne végy ha Kalmár vagy nagyságos bőbitást,
Mert ez erszényedre szül jajos apadást.

Vége a' Játéknak.

A MŰ ADATAI

Kresznerics Ferenc cím nélküli magyar *Játéka* az olvasmánykivonatokat, jegyzeteket, saját és mások szerzeményeit tartalmazó kéziratgyűjteményeinek második kötetében maradt ránk, melyet 1790 és 1792 között irt össze (MTAK M. Nyelvt. 4 r. 11. II. 361—408). Ez ideig nem jelent meg nyomtatásban. Említette SZABÓ Miklós: *Kispapok és a magyar irodalom Bp. 1936. című dolgozatában* (24. p.).

1233 utazás⟨ra⟩l ugy sz⟨al⟩eretem

SZERZŐ

1766. február 25-én született a Vas megyei Iváncon, ahol apja tanító-jegyző volt. Az alsó osztályokat Szombathelyen, a felsőket Sopronban, a filozófiát Pozsonyban végezte. A hittudományt a pozsonyi egyetemes szemináriumban tanulta 1787—1790 közt. Reá is hatással volt a rektor Szabó Andrásnak a tudományosság, a magyar nyelv és irodalom iránti vonzalma, ezek művelésére való biztatása, továbbá szeminarista társainak az önképzésben, a magyar nyelv és irodalom művelésében mutatott lelkesedése. Olvasmányairól jegyzeteket készített, idegen nyelveket tanult. Nyelvtanulási jegyzetei: *Lexidion Graecum*, 1788. (MTAK Nyelvt. 4 r. 40. sz.), *Lexidion Gallicum*, 1788. (uo. 11. sz.), *Az olaszul tanuló*, 1789/90. (uo. 8. sz.). Ez utóbbihoz egy drámai rész fordítása csatlakozik.

Mikor 1790. május 30-án Pozsonyban a központi szeminárium feloszlik, Kresznerics Szombathelyre tér vissza egyházmegyéjébe. Ez év augusztus 24-én pappá szentelik. Különböző helyeken lelkészkedik. 1793-tól a szombathelyi líceumban matematikát tanítva három kézikönyvet szerez. 1796 őszén beutazza Dél-Magyarországot, az Alföldet. Utazásáról naplójegyzeteket készít. Éremtani érdeklődése ettől az időtől kezdődik. Régiségeket, közmondásokat, szólásokat, énekeket gyűjt. (Ld. *Kresznerics Ferenc dalgyjteményei*. STOLL 399.) Ezt további élete során is folytatja.

1802 őszén újabb országjárást végez. 1804-től három éven át nevelősködik Bécsben Somogyi János családjában, és érdemet, régi könyveket gyűjt. 1806 őszén visszatér Szombathelyre. Tanít és folytatja szólás- és közmondásgyűjteményét, melyet 1808-ban befejez. (*Magyar közmondások*. MTAK Nyelvt. 8 r. 7. sz.) Anyagi okok miatt 1812-ben otthagyja a tanári pályát, Alsóságra megy plébánosnak. 1813. február 15-én az Akadémia tiszteletbeli tagjának választja. Legjelentősebb munkájának, szókincsgyűjteményének, a *Magyar szótár gyökérrenddel és deákozattal* (I—II. Buda 1831—1832.) című művéből csak az első kötet megjelenését élte meg. (GALDI László: A magyar szótárirodalom a felvilágosodás korában és a reformkorban. Bp. 1957. 379—409.) Meghalt Ságón 1832. január 18.

Kéziratok, valamint nyomtatásban megjelent műveit felsorolja KÖBÖLKUTI Katalin: Kresznerics Ferenc. Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár. Szombathely, 1982. Életrajzát megírta SZILASY János: Kresznerics Ferenc élete. Pest, 1832. — HORVÁTH Ferenc: Kresznerics Ferenc. Szombathely, 1943.

FORRÁS

A pozsonyi szeminárium kispapjai körében ismertek voltak — többek között — a francia drámáirók munkái. Eredetiben olvasták őket, s magyarra fordítottak vagy átdolgoztak több francia drámát, s voltak Molière-ből fordított darabjaik. (Vö. SZABÓ i. m. 22.) Kresznerics *Játékában* elsősorban Molière hatása érvényesül.

Legtöbb párhuzamot Molière *George Dandin* című darabjával figyelhetünk meg. Mindkettőnek a hőse rangján felüli házasság áldozata. Molière-nél a paraszt George Dandin, Kresznericsnél a kalmár Orbán vett feleséget nemesi familiából. Mindkettőjüknek meggyült a baja az előkelő rokonsággal. Kresznerics azonban a szerelmi motívumot kiiktatta játékból. Nem a feleség kacérsága okoz a darabban bonyodalmakat. A játék idején Orbán felesége már egy éve halott. Van azonban egy gavallérságra, úri életmódra vágyó fia, aki mélysegesen megveti apja mesterségét, a kalmárságot, előkelő barátokkal, bárókkal, grófokkal „társalkodik”, és fősvény apja bosszúságára nekik kölcsönöz pénzt, kártyázásban társaságukban veszti apja pénzét, ajándékokkal ápolja barátságukat.

Bár így a darab alaphelyzete más, a játék szerkezete, sok jelenete a *George Dandin* nyomán készült. Kresznericsnél a főhős a játék indulásakor ugyanúgy monológban panaszkodik rangon felül kötött házasságának következményei miatt, de nála a főhős fia szegényli apját, nem a feleség restelli ura nevét. Egy kaptafára megy a második jelenet: az ügyetlen szolgák éppen a főhős előtt fedik fel uruk szándékát. Kresznerics azonban bőbeszédűbb, új jeleneteket is beiktat darabjába, melyek szükségszerűek az alaphelyzet megváltoztatása miatt. De ugyanúgy megvan a főhős második monológja (Kresznericsnél I. 4. — Molière-nél I. 3); felsülése apósa előtt vádaskodásának látszólagos alaptalansága miatt; az úri beszédmódra, viselkedésre való kioktatás; a szembesítés és a kényszerű bocsánatkérés (Kresznerics: I. 6., 10., 11. — Molière: I. 5., 6); az első felvonást záró monológ (Kresznerics: I. 12. — Molière: I. 7). Ugyanaz a jelenet játszódik le a sötétben az egymást kereső szolga és gazdája között, aki mindkét darabban az apósért küldi szolgáját, hogy tanúsítsa a fiú, illetőleg a feleség éjszakai kiruccanását (Kresznerics: III. 1. — Molière: III. 4.); hasonlóan járnak pórul a hazatérők, amikor zárt kapura találhatnak, bebocsátásért könyörögnek, megalázkodnak, majd látszatongyilkossággal kicsalják a főhöst a kapu elé, ők pedig beosonnak a házba,

kizárva a főhőst az utcára (Kresznerics: III. 4. — Molière: III. 6). Mindkét darabban megérkezik a csodálkozó rokonság, mely elképedve hallgatja a kívülrekedtre szórt hazug vádakot (Kresznerics: III. 5. — Molière: III. 7). Kresznericsnél azonban más a kifejtés, Orbánnak igazat adnak, s ugyanakkor mindenkinek igazságot szolgáltatnak.

A két darab párhuzamos jelenetei között szövegszerű egyezés nincs, Kresznerics nem fordítja a *George Dandin*-t. A hasonló helyzetekben azonban a szereplők egyformán viselkednek, ugyanazt a nyelvet beszélik.

Kresznerics a *George Dandin*-en kívül más Molière-darabból is merített. A II. felvonás 5. jelenetében, amikor a báró számvetést csinál tartozásairól, és újabb kölcsönrel egy nagyobb, kerek összegre egészíti ki adósságát, Molière *Bourgeois Gentilhomme*-jának III. felvonás negyedik jelenete szerint történik a dolog.

A zsákba bújtatott Orbán megveretése (II. 7., 8.) a *Les fourberies de Scapin* III. felvonásának második jelenetére emlékeztet, melyben Scapin a katonáktól megijedt Géronte-ot szintén zsákba bújtatja, és háromszor is megveri.

Ezek az átvételek, párhuzamok, akárcsak Fejér György darabjaiban a számos Molière-től átvett fogás, motívum, jelenet, azt mutatják, hogy a pozsonyi szemináriumban jól ismerték a francia színjátszást, elsősorban Molière-nek a vígjátékait.

ELŐADÁS

„Ennek a holnapnak 11-dikén volt Magyar Komediánk, mely igen helyessen ment véghez mind a komedia finomságára, mind pedig a Jadzo személyek alkalmas voltokra nézve; lett volna még két Magyar, ha a szomorú hír, hogy ő Fölsége halálán van, meg nem gátolt volna, ekkor mindenek meg tiltottak még a Városban is” — írja Juranics László Péczeli Józsefnek 1790. február 20-i levelében. (MTAK M. Irod. I. Levelezés 4r. 143. — 113. számú levél.) A vár 800 üléses dísztermében 1790. február 11-én előadott darab *A Nevelők* című játék volt. Kresznerics *Játékának* a bevezető része szerint másodikként az ő munkáját játszották volna. („Másod szerentsékn esik ím személyetek előtt a Néző-szinben magyarosan meg jelenni. . .”) II. József betegsége, majd halála miatt nem került sor előadására. Kétségtelen azonban, hogy bemutatásra készült.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A szöveget autográf kézírásként betűhíven közöljük, bár az utolsó 18 sor más kéz írása. A „nagy érdemű Halgatóinkhoz” szülő bevezetést azonban kiemeltük a játék elé. A kéziratban ugyanis ez az I. felvonás után olvasható, miután a felvonás végén az alábbi megjegyzést találjuk: „e” következő elő-beszéd tsak azért iratott ide, nem hogy itt a” helye, hanem mivel itt volt az üres hely, mellyet mással bé nem lehetett tölteni”

Kresznerics kézírásában a szerepek folyamatosan következnek egymás után, a szerepneveknek legtöbbször csak a kezdőszótagját adja meg. Kiadásunkban a szöveget szerepek szerint tagoljuk, és minden esetben teljes névalakot adunk. A szereplők nevét a szerző néha kisbetűvel írja. Anélkül, hogy ezt a lapalji jegyzetekben feltüntetnénk, mindig nagybetűvel írjuk a neveket. Mondókájuk első szavát is mindig nagybetűvel kezdjük. A cím után olvasható szerepjegyzéket mi állítottuk össze.

A szövegdő nagy- és kisbetűk használatában a szerző következetlen. Az imént említett változtatáson kívül azonban híven követjük Kresznerics eljárását. Természetesen helyesírását és központosását sem változtatjuk meg. Megjegyezzük, hogy a mondatok között sokszor hiányzik a központosítás: a tagmondatzáró vessző helyett szinte mindig pontot alkalmaz. Helyesírási sajátosságai közül megemlítjük, hogy néha az *s*-nek *sz*, a *g*-nek *gy* hangértéke van.

A szövegen csak a legszükségesebb esetekben javítottunk. Minden változtatást kurziváltunk, és a lapalji jegyzetekben felsoroltunk.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

51 *laxáltatják* — üresítik, meghánytatják (Vö. az 425. sorral: „az erszényednek hántatát fog bé adni”!)

56 *fetsélni* — elfecsérelni; később is előfordul.

90 *ládákra* — ládazámra

107 *vendégségét adnom* — az értelme nem világos.

- 142 *eleiben* — elődjeiben, őseiben
177 *botorkóz* — botorkál
251 *bőrbőntzét* — dohányos szelencét
274 *redves* — hitvány
301 *borosta* — kefeszőr, kefe
304 *harmadival* — három éve, tavalyelőtt
355 *tsalmádat* — süvegedet
416 *köbölre* — bőven (A köből kb. 62—125 liter közt váltakozó úrmérték.)
466 *diskiritzioval* — *discretioval* — borralalóval; később is előfordul.
491 *lejtőt* — táncot
534 *szolj* — a. m. szől
766 *Narrabula* — mesébe illő csoda
795 *el pazolya* — elpazarolja
814 *bankón* — mankón
906 *Azontúl* — azonnal
920 *félembé* — félelembé
950 *bodzás* — dagadt
1071 *dög testet* — holttestet
1091 *Péter szakályát* — borcégért. (Vö. „Meglátogatta Szent Péter szakállát” — a kocsmában ivott. — Czuczor—Fogarasi V. 195.)
1167 *bugyorával* — batyujával
1245 *teplekedéssel* — törekedéssel

13.

WERTHES FRIEDRICH—CSÉPÁN ISTVÁN
ZRÍNYI MIKLÓS

1794

ZRÍNI MIKLÓS,

avagy

SZIGET VÁRÁNAK VESZEDELME

Egy Históriai Szomorú-játék, Három Fel-vonásokban. Mellyet Német Nyelven kibotsátott WERTHESZ KELEMEN. A' Királyi Magyar Universitásban a' jó-izlés' Törvényének Professora; Magyarra pedig fordított Gy. Cs.,I.

Komáromban, Wéber Simon Péter' betűivel 1790.

SZEMÉLLYEK.

- ZRÍNI MIKLÓS, Gróf és Sziget-Várának Kapitánnya.
FRANGEPÁN KATALIN, annak Felesége.
GYÖRGY, ezeknek idősebb fajok, Kapitány.
5 RAFAEL, ezeknek kissebbik fajok mintegy hét esztendő.
HORVÁTH KRISTÓF, egyg ősz Öreg Ó-szigetből.
SZETSŐDI MÁTÉ, Vajda.
MÁRIA, annak Felesége.
BENEDEK, ezeknek kis gyermekjek.
10 ALAPI GÁSPÁR, }
CSÁKY GYÖRGY, } Kapitányok.
RADOVÁN ADORJÁN }
DANDÓ FERENTZ, }
MAJLÁTH 'SÓFIA.
15 Egyg Magyar KÖZ-LEGÉNY.

Néma Személyek. ISTVÁNFI, NOVÁKOVITS, 's a' t. SERENKI, a' Zríni Komornyíkja. Szigeti Polgárok, mind a' két renden Katonák 's a' t. A' játék-néző-hely: A' sziget Vára. A' dolog esett 1566ban.

ELSŐ FEL-VONAS

Közönséges Piatz a' Várban.

Első jelenés

- 20 Egyik oldalról Nemesek és Ó-szigeti Polgárok; a' másíkról egy része a' Vár-
őrző Katonaságnak. A' kik előtt áll SZETSÓDY; azután HORVÁTH KRISTÓF.

SZETSÓDY (*a' többekhez.*)

- Haszontalan Kérdések ezek! Én meg nem nyugtathatom a' Ti újságot óhajtó
szíveteket. Most mindjárt meg-halljátok önnön magától, hogy mi végre
25 hivatott benneteket Ó-szigetből a' Várba. (*A' mint Horváth bé-jön.*) Ide! jőjj én
hozzám.

HORVÁTH

Hol van Zríni?

SZETSÓDY

Most mindjárt itt léssen. Szerentsével Vitéz Horváth! Illy hosszú és terhes útát
kevesen tennének utánnad a' veled egy idősök.

HORVÁTH

- 30 Kívántam még egyszer halálom előtt a' mi Őrző-Angyalunkat a' Vitéz Zrínit
látni, és ez a' kívánság rövidde 's könnyüvé tette nékem az útát. Az ő kedviért
meg-roskadott Tsont-házamat még tovább is el-tzepeltem volna. — Hogy hogy
van az, hogy most olly tsendesek a' Törökök?

SZETSÓDY

- Egy Levelet küldöttek-bé a' mi Grófunkhoz, a' mellyre most feleletet várnak.
35 Ígérík abban, hogy mindnyájunkat szabadon botsátanak, minden Tisztnek
egy, a' Grófnak pedig száz zsatskó Aranyat adnak, ha a' Várat oda hagyja.

HORVÁTH

Szint ollyan bátran ígérhettek volna néki 100 ezeret. Azért ugyan tudom az Ó-
szigeti Polgárokat a' Várba nem hívatta.

SZETSÓDY

- Nem bizony. Némellyek azt hiszik, hogy mivel egyéb aránt is kevés számú
40 Férjfiaink szemlátomást el-fogytak: tehát minden Polgárokat arra fog-kérni,
hogy fegyvert fogjanak. Mások

HORVÁTH

Add-ide a' kardodat! (*Szetsódy oda adja néki, és ő akar azzal vágni, de nem tud,
's ismét vissza-adja.*) Én már semmire sem vagyok alkalmas, hanem, hogy
közöleték egy a' Törökökre le-hajítson. Igaz ugyan, hogy tiz esztendővel

- 45 több az ideje, a' miolta élek, mint Soliman, a' ki a' mi kőfalaink alatt Vérünk után intselkedik, és Hazánk' hasznára, ámbár óh fájdalom! hijjába, több terheket viseltem, mint az a' vén Tigris felette szerentsés ki-menetellel hordozott annak el-pusztulására; de nem azok a' terhek, hanem azoknak gyümöltstelensége, a' fájdalom, hogy e' Nemes Nemzetséget a' dühös fenevadaktól martzongoltatni 's elszaggattatni látom, a' kétségbe-esés, ez édes Szetsődim, ez szopta-ki az én velőmet, és az élethez-való minden kedvemet. Mások — mit akarál mondani?

SZETSŐDY

- Mások azzal tartják, hogy az Ó Várost szint úgy fel-gyújtatja, mint nem-rég az újjat, hogy a' Katonáság' erejét részekre ne szaggassa, és a' Várat annál
55 könnyebben óltalmazhassa.

HORVÁTH

Jaj! de hát még ezt is meg-kell énnékem érnem? Hogy az én gyermekeimnek, Unokáimnak és Fijaim Unokáinak lakó-helyét, hamuvá tégye?

SZETSŐDY

- Ez még tsak tsupa vélekedés! Ismét azt hiszik némellyek, hogy mivel a' Törökök' ereje a' mi erőnk felett igen nagy, Zríni a' Várost és a' Várat fel adja,
60 tsak hogy egy átaljába mindent el ne veszessen.

HORVÁTH

Óh, úgy inkább füstöt, tüzet, és lángot botsásson reánk! — Ezeknek a' Vadállatoknak lennénk mi prédájokká? Osztán Zríni meg-adná magát? Zríni Miklós? — Soha sem.

Második jelenés

ZRÍNI GYÖRGY, ALAPI, SZETSŐDY.

GYÖRGY (*nagy haraggal.*)

- 65 Hogy? Mit? Az én Atyám? Halld-meg Szetsődy! Nem! Mond te magad Alapi! — Ne mond! Az Istenért! Meg-eshetne, hogy nem tudnám magamat tartóztatni. Tsak a' pokol, melly tele van rabszolgákkal, adhatta Tenéked e' gondolatot szivedbe. Alapi azt mondja, hogy az Atyám a' Várost és a' Várat által-adja Solimánnak!

ALAPI

- 70 Én tsak azt mondom: talán. De halld-meg leg-alább az okaimat.

GYÖRGY

Okaidat? Okaidat? Mitsoda Okok lehetnek a' betsület ellen? Éppen semmik. Semmi sints a' felett, semmi. —

ALAPI

Tsak az okosság néha.

GYÖRGY

75 Az okosság sokszor szolgásra vezet! Tsak a' szerelem Leányainak 's Udvari embereknek való az! Hadi embernek szív kell és bátorság.

ALAPI

Több kell az azok' Vezérinek.

SZETSÓDY

Halljuk-meg leg-alább az ő okait. Ne indulatoskodj mindég te heves Ifjú (Sprudelgeist) engedjük-meg hadd mondja-el, a' mit akar, és a' mit a' te Atyád önnön maga leg-jobban fog-meg-tzáfolni.

ALAPI

80 Vagy inkább helyben-hagyni. Halljatok-meg engemet. Nem szóllok én azért a' nyomorúlt pénzért, a' mellyet a' leg-alább való Katona is közzülünk mint a' polyvát oda hágy, mihelyest a' mérő fontnak másik serpenyőjén a' betsületet látja; hanem először! Mi alig vagyunk két ezeren fellyül; a' Törökök pedig, a' kik minket ostromlanak, vagynak két száz ezeren.

GYÖRGY

85 De Törökök.

ALAPI

Ne utáld-meg azokat György! Legyünk igazak. Mi ugyan talán inkább bírunk emberi szívvel, mint ők; de ők osztán hadakozóbbak mint mi. És úgy látszik, mi minden nap alább hagyunk vitézségünkben; ők pedig naponként nevékednek abban. Valósággal György! nem vagyunk többé a' régiek! Még ma is minden
90 Török egy egy Oroszlán erejére 's bátorságára nézve; nálunk pedig akármelly Neme is az Oroszlánoknak nagy ritkaság. Nézd-meg, miképpen gyakorolja a' Török gyermekségétől fogva testét és Lelkét az erőben és a' meg rettenhetetlenségben; mint úszik ő, mint evez, mint szalad, mint mászkál, mint birkozik, mint hajgál, és mitsoda mértékletesen él? És mi, mi mit tsinálunk?
95 Mit tsinál nagyobb részént a' mi Ifjúságunk? Szint úgy iparkodik az az erőtelenségre és púhaságra, mint amaz az erőre és bátorságra. Tsak valld meg, hogy többet bízunk mi a' mi pusztá Nevünkben mint kellene. Pedig a' pusztá Magyar Név, bár annál szebb légyen is az, soha tsak egy erősséget is számunkra meg nem vesz, sem meg nem óltalmaz soha, Isten a' bizonyságom! Hazánknek
100 repülő szerentséjét meg nem tartóztatja. Ha így megyünk tovább is, tehát nem sok idő múlva tsupa Nevünket tartjuk-meg magunkból, és ez a' maga eredetiben olly hadakozó és vitéz nemzetség, szomszédjainak, a' kikből ez előtt tiszteletet és félelmet fatsart-ki, idővel játékává 's nevetségévé lészen.

GYÖRGY

Be átkozott Nyelved van neked!

SZETSÓDY

105 Már a' sok vólna! Nem hagyott még el annyira bennünket a' mi Tör'sök-
Atyáinknak nagy Lelkek.

ALAPI

Az nem hágy-el minket; hanem mi hagyjuk-el azt. — Igaz ugyan, hogy Zríni
Miklós a' te Atyád bátorságot ad a' leg-félénkebb embernek is. De azon kívül,
110 hogy az eleségek és az Őriző katonák napról napra fogynak, a' mellyeknek
fogyását pedig helyre nem pótolhatjuk. —

GYÖRGY

Hát nem bízol te a' Német Tsászárhoz?

ALAPI

Nem látszik, hogy ő nekünk segítségül jőne.

GYÖRGY

Nem? hogy? mit? Az én Atyámnak nem jőne segítségül? 'S egy Zríni Miklóst
engedne oda veszni? Ő akkor! —

ALAPI

115 Lehetnek annak bölts okai, a' mellyeket mi nem tudunk.

GYÖRGY

Bölts okai? Ó tizszer kedvesebb így nekem egy közönséges barátom, a' ki midőn
veszedelemben létemet tudja, semmit nem gondolkozik bölts avagy nem bölts
okokrók, hanem minden késedelem nélkül jön, és meg-szabadít engemet.

ALAPI

120 Leg-alább meg-eshetik, hogy nem jön, és osztán magad tudod, hogy a' Törökök
régén el-kezdették a' vizet árkaikról el-venni. Míg ide tová tekintünk, addig
azok szárazak lesznek.

GYÖRGY

De már azt ne tselekedjék. Még ma ki-ütök, és a' helyett, hogy ők nekünk a'
vizünket el-folyatják, ezereknek a' Vérék tsapolom-ki.

SZETSÓDY

Én veled megyek

GYÖRGY

125 Add a' kezedet fogadásodra!

ALAPI

Jobb bizony, hogy új sántzokról, és a' régieknek helyre-állatásokról
gondolkodunk.

GYÖRGY *(tsúfosan.)*

Édes Istenem! Vonj egy által járhatatlan értz kő-falat a' te felhődig fel, és körös
130 környül a' mi Várunk körül; és ha eszközül embert kívánsz, a' ki ahoz a'
rajzolatot meg-tsinálja, ímhol itt vagyon Alapi! (Szetsődihez) Radován
Adorján és Dandó Ferentz velünk fognak jőni — úgy is már sóhajtának utánna.
— Te pedig tsinálj az alatt a' te czirkalmoddal és rajz-tolladdal egygy okos és jól
135 meg-gondolt Plánumot. Reménylhetni, hogy a' Törökök nem fogják próbálni.
hogy a Plánum ellen tselekedjenek.

ALAPI

Nem tudod te egy részét az én Plánumomnak, a' mellyen én naponként
munkálódom.

GYÖRGY

Talán az új sántzolásokról van az?

ALAPI

A' meg nem gondolt ítélet-tételek ellen van.

SZETSŐDY

140 Zríni Miklós!

Harmadik jelenés

ZRÍNI MIKLÓS, a' kit kísérnek Csáki György, Radován Adorján, Dandó Ferentz,
Novákowich János és egyebek

ZRÍNI

Köszöntéssel vitéz Vajdák! Nemes Bajnokok! Ó-szigetnek érdeemes Polgári!
Látjátok miképpen kerített körül a' Soliman serege Városunkat és Várunkat
minden felől! A' ti kőfalaitok szigetnek jó Lakosi már darabokra törettek, a'
Vitéz Magyarok agyon-ütött hóltt-testeiknek kell azoknak lyukait meg-tölteni.
145 Vézrik az én szívem ennek látására! Magatok tudjátok, hogy bennem a'
bátorság nem hibázik; de hogy tovább e' nyomorúságot nézzem, arra ugyan
elég kemény szívem nintszen.

ALAPI *(Tsendesen, és egyszersmind intvén a' Zríni Györgynek.)*
György.

150 GYÖRGY *(előre tolakodva.)*
Hogy hogy? Atyám!

ZRÍNI

Hátra! engedj engem' beszélni! — Kevesen vagyunk arra a' végre, hogy a' Várost és egyszersmind a' Várt óltalmazzuk. Már az új Várost, a' mint tudjátok, áldozatul kellett vinnem a' Hazának, és ugyan az kívánja Ó-szigetet is. A'
155 Hazának kívánsági pedig szentek. Bár akármely nehezek és keservesek legyenek is azok egy embernek, egy tselédes gazdának és egy Polgárnak: még is önként és örömet kell azokat a' Haza' minden igaz Fiajainak tellyesíteni.

GYÖRGY *(intvén Alapinak.)*

160 Alapi.

ZRÍNI

Eredjete! áldozatok-fel a' ti Várostokat a' haza' javára! adjátok azt a' lángoknak, és jöjjetek-fel hozzám mindnyájan a' Várba. Úgy éljünk itt együtt mint egy ház-nép, és ha az az egeknek akarhatja, úgy haljunk-meg hazánkért betsülettel.

SZETSÖDY

165 Meg-botsáss Nemes Gróf! Vallyon e' tselekedetben nem lesz' e' a' félelemnek valamely színe, és valamely Neme a' szaladásnak? Nem áruljuk e' el az által szemlátomást a' mi erőtelenségünket. Nem fogja e' a' Városnak tüze a' mi ellenségeinknek dühösségét még jobban fel-gerjeszteni? — Ne légy olyan kitsiny reménységgel felőlünk jó Gróf! Van még nekünk bátorságunk és
170 Vérünk elég a' mi Hazánkért. Horváth Márkus többet bizott hozzánk, és nem vesztett benne.

ZRÍNI

Tudom én mit tselekedtetek akkor. De ugyan azért drága előttem a' ti életek. Nagyobb bátorságba szeretném én azt helyeztetni.

SZETSÖDY

Nem tsak mi, hanem minden Polgárok, sőt a' mi Városunknak Aszszonyai is
175 készek fegyvert fogni. *(Kiáltanak azok: Mindnyájan! Mindnyájan!)* Tsak a' leg-utolsó szükségben legyen a' Vár a' mi menedék helyünk *(A' Szigeti Lakosok-hoz)* Esedeztetek a' mi Haza-Városunkért! *(Mindnyájan jelentik kéréseket.)*

ZRÍNI

Ám legyen! Adja Isten, hogy a' dolognak ki-menetele az én Tanátsomat szükségtelennek lenni meg-bizonyítsa! De most fíjaim! inkább szükséges, mint
180 vólt valaha, hog erőnket eggyesítsük. Kiki mindenekért, és mindenek kiért kiért! E' legyen a' mi esmértető szavunk (Losungspruch) Adta vólna Isten, hogy soha más ne lett vólna a' mi Nemzetségünknek! Annakokáért, ha tetszik, azt a' szent kötelet, melly által bennünket drága Hazánknek haszna már eggybe kaptólt, költsönös esküvésünkkel vonjuk még szorossabban öszve, és

185 duplázzuk-meg. Elsőben halljátok-meg az én esküvésemet: „A' Mindenható Isten és mindnyájtok előtt esküszöm én Zríni Miklós, és fogadom elsőben ugyan annak a' ki sok Milliom Seregetek mustrál a' felhőkben, és egy hunyorításával ennek vagy amannak segítségére küld, azután a' Királynak, az én Uramnak, és a' mi szorongattatásokban lévő drága Hazánkknak, végezetre
190 pedig tinétek mindnyájtoknak, a' kik itt egybe gyűltetek, hogy én titeket, bár akárminémű légyen is a' mi sorsunk, soha el nem hagyjak, hanem szerentsét és szerentsétlenséget veletek hűségesen osztok, véletek élek, és veletek halok-meg.” Most már esküdjetek-meg ti is. Ha hűségesen és igazán akarjátok Hazátok' és Királyotok' javát, emeljétek-fel kezeiteket, és esküdjetek a' szerént,
195 a' mint én előttetek mondom. (*Mindnyájan fel-emelik kezeiket, és esküsznek Horváthon kívül.*) „Mi mindnyájan Nemesek, Polgárok, és Katonák, esküszünk és fogadjuk a' mindenható Istennek, Hazánkknak, a' Királynak és a' mi Vezérünknek Zríni Miklósnak, hogy mi Hazánkért, Feleségeinkért és Gyermekünkért, sem Jóságunkkal sem Vérünkkel nem gondolunk, és azokért
200 a' mi Vezérünkkel együtt élni és halni, 's ő néki mindenkben hűséggel és önként engedelmeskedni készek leszünk.” (*Horváthoz*) Horváth Kristóf! Te nem esküdtél a' többekkel.

HORVÁTH

Még tíz esztendőök előtt is szükségtelennek tartottam volna az esküvést, ámbár
205 egyebekkel együtt meg-esküdtém volna. De most már nints nekem egyéb hátra, hanem hogy mint egy beteg Asszony sírassam szerentsétlen Hazámat, és mint egy rab-szolga beteg ágyamban haljak-meg.

ZRÍNI

Légy bátor szívvel, jó Öreg! Nem egészen bóldogtalan még az a' Tartomány, a' mellyben tsak a' Vénség juttathatta az embert ilyen állapotra. (*Egyebekhez*)
210 Ha valaha én meg-rontanám az én esküvésemet, avagy valamely jel által hajlandónak mutatnám magamat annak meg-rontására; ha ti valaha tsak a' tsupa gondolatot veszitek bennem észre, hogy én a' hűséget, mellyel Hazámnak és Királyomnak tartozom, meg-sérteni, és ezt a' Várat, melly mint egy nálam lett kints, mellynek mindenek előtt szentnek kelletik lenni, óltalmam alá bizatott, másnak azon kívül, a' ki reám bizta, által-adni akarom, akkor önnön
215 magam minden kötelességtek alól fel-óldalak benneteket; akkor szűnjetek-meg engemet úgy nézni mint Vezéreteket, és nézzetek úgy mint leg-nagyobb ellenségeketek, akkor vágjátok-el ezen jobb kezemet, a' mellyel az én Fejedelmemnek örökös hűséget esküdtém, és a' ti fegyvereiteket, mellyek most a' Soliman vére után szomjúhozna, azoknak mint-egy fel-szentelésére, leg-
220 elsőben az én Haza-áruló szívemnek vérében mossátok-meg. — De azt is megmondom, hogy annak közzületek, a' ki a' maga esküvését meg-szegei, kemény büntetés száll fejére. Az emlékezet, sőt a' gondolat is a' Várnak által-adásáról, távol légyen tőletek; Mert tsak egy hunyorítás is a' végre, már Haza-árulás lesz'. A' ki a' maga Kapitányjának nem engedelmeskedik, avagy magát ellene szegezi, halál' Fia. A' ki mérészel az ellenséggel szájról szájra beszélteni, halál' fia! A' ki a' Törököktől akármely írást által-vesz és el-olvassa, abban a' nyomban halál'

fia. A' ki nyíllal bé-lőtt Levelet talál, minden késedelem nélkül vigye Kapitány-
jának; a' pedig égesse-meg. A' ki rendeltt helyét el-hagyja, minden Czeremonia
nélkül meg-fojtattatik. — Ha pedig engemet a' halál álló-helyemről el-hív:
230 tehát az én Nénémnek fíját Alapi Gáspárt hagyom magam után, és
parantsolom, hogy ő néki szint úgy engedelmeskedjete, mint énnékem. Bir ő
mind Vitézséggel, mind okossággal, a' melly Virtusok pedig, jól-lehet minden
Hadi Vezérekben szükségesek, még is tsak ritkán vagynak öszve tsatolva. A' Vi-
téztség okosság nélkül vakon rohan a' mélységbe; az okosság pedig Vitéztség
235 nélkül ki-nyíltt szemekkel taszítottatik abba. — Radován Adorján, Dandó Fe-
rentz! Úgy látszik, Ti valamit akartok mondani. Jöjjetek közelébb és beszél-
jete!

Negyedik jelenés

RADOVÁN ADORJÁN, DANDÓ FERENTZ, és az Elébbeniek

RADOVÁN

Midőn ez előtt tizenkét esztendővel Horváth Márkus e' Várat óltalmazná, mi
egy ízben a' többek között ki-ütöttünk, és közülünk ötvenen agyon vagdaltak
240 háromszáz Törököt. Én elevenen hoztam egy Agát a' Várba.

DANDÓ

Én pedig három Zászlót nyertem.

ZRÍNI

Ne gondoljátok, hogy én titeket nem azoknak esmernélek, a' kik valósággal
vagytok. Én a' leg-vitézebb Hadi férj-fjaim száma közzé teszlek benneteket.
Vagy talán mást valamit akartok?

RADOVÁN

245 Most is ki akarunk ütni.

ZRÍNI

Kívánjatok mást valamit fíjaim! Jól tudjátok melly nagy szükiben vagyunk a'
Vitézeknek. Kéntelenítettünk azokkal híven gazdálkodni. Minden tsepp vérrrel
fösvénykednünk és usoráskodnunk kelletik. Ti ugyan akkor bóldogok
vóltatok; de emlékezzetek-meg, melly sok erős férj-fíjak estek-el az ólta.
250 Emlékezhettek még ama' gyönyörű Nevekre. A' Matzedóniai György, Peledy
György, Hagenusi János, Hotztaky János, Székely György, Balogh István —
Dandó! Hogy jön ez a nem férj-fíui köny' egy Hadi ember' szemére?

RADOVÁN

Botsáss-meg néki Gróf! Az a' Balogh vólt az ő szíve szerént való Barátja.

ZRÍNI

255 Úgy hát vissza-veszem szavamat. Ez a' köny' annyi betsületedre szolgál
tenéked, mint a' három Zászlók, mellyeket akkor nyertél.

RADOVÁN

Hát nékem Nemes Gróf! Öreg Atyámat óldalam mellett szúrták-le, és az ő galamb-ősz fejét szemem' láttára vágták-el azok a' Nem-emberek. Igaz ugyan, hogy az ő feje tíz más fejekben állott nékik; de még tíz fő nem elég az én Atyámnak drága fejéért. Botsáss-ki engemet Gróf! és én háláadó áldozatul száz
260 Török kaponyát hozok Tenéked.

ZRÍNI

Tsak magok essenek-el, hagyd oda a' fejeket. Engedjük mi egyedül ő nékik ezt a' vad szokást!

DANDÓ

Azt akarjuk, hogy azon a' veszedelmes munkán, melyet a' mi árkaikon tesznek, rájok üssünk, és abban a' gödörben találtsuk-meg velek a' halált, a'
265 mellyet minékünk ásnak.

ZRÍNI

No hát eredjetek Vitéz bajnokok! Ama' hatalmas Török szelidítő Hunyadi Jánosnak Lelke hartzoljon láthatatlanul a' Ti oldalaitok mellett.

GYÖRGY

Engedd-meg Atyám! hadd menjek én is el.

SZETSÓDY

270 Nekem is.

ZRÍNI

Senkitse többé (*Dandóhoz és Radovához*) Ti vegyetek száz fegyverest magatokhoz, és Isten légyen veletek! (*Radován és Dandó el-mennek. Egyebekhez.*) Legyetek bátor szívvel Barátim! Az ellenségnek száma ne ijessen minket. A' ki erőszakra és törvény-telenségre bizza magát, erőtelen kákához támaszkodik; a' kinek igaz ügye 's bátorsága vagyon, és a' ki mellett áll az Isten' segedelme, a' mindenkor erősebb. Minden igaz ok nélkül lepte-meg
275 Solimánnak hadi ereje, mint valamely mérges sáskáknak serege, a' mi szegény Hazánkat. Az adót, mellyet a' békesség szerető fejedelmek ezeknek a' szomszéd fene-vadaknak torkokba vetnek, meg-adta Maximilián is. Oda adta Tokajt is az Erdélyi Fejedelemnek, annak, a' ki hogy a' kardot a' maga Nemzetének
280 szívébe mintegy a' maga Annyának kebelébe szúrná, e' mi boldogságunk' gyilkosát először elő-hívta, és egyszersmind kezét igazgatta. A' mi most öt ide hajtotta nem egyéb, hanem tsak a' kegyetlen, és az a' tsak ő hozzá illő nyakas kívánság, melly szerént Magyar Országának romladozásain véres utat akar magának Béts köfaláig nyitni, hogy ottan az omladozásokban és avulásokban
285 a' tsetsemőknek és öregeknek vériben mint valamely torkig-tele kan, életét el-heverhesse.

Ötödik jelenés

Egy Katona egy Nyíllal, melyre Levél vagyon kötve, És az előbbienek

ZRÍNI (*Olvassa.*)

290 „A' Vitéz Gróf Zríni Miklóshoz.” Vajha több jelei vólnának közöttetek az én Vitézségemnek! „A' földnek minden Királyai között leg-hatalmasabb Soliman” — be-hirtelenkedve! — „Ajánlja Gróf Zrininek a' maga köszöntését, és jövendőli néki, és az ő meg-kérlelhetetlen kegyetlenségének, hogy a' rabságnak és a' halálnak leg-irgalmatlanabb nemeit méri fejére, ha a' nap lemenetele előtt a' Várost és a' Várat kezébe nem adja.” — A fenyegetődző
295 beszédek kissébbítik a' Fejedelmet; munka és tselekedet által teszi az magát nagygyá. — „Ellenben ha kezébe adja, tehát teszi ötöt Horváth Országi Hertzeggé, a' Szigeti Polgároknak ígér Atyai igazgatást, és tíz esztendőig minden adózástól való szabadságot, a' Katonáknak szabad ki-menetelt fegyvereikkel és mindenekkel a' mijek vagyon; és minden Kapitánynak egy
300 erszény aranyat.” — No mit szólltok hozzá, a' kondíziók hasznosok. Megadjuk e' magunkat Alapi?

ALAPI

Elébb önként, mint haszon keresésből.

ZRÍNI

Csáky, mit szóllsz te hozzá?

CSÁKY

Inkább haljunk-meg.

ZRÍNI

305 Szetsődy?

SZETSŐDY

Inkább fojtogassuk-meg őket mindnyájokat.

ZRÍNI

Jó! jobb ők halnak-meg, mint mi. — Hát te én fijam? Hertzegnek fija? idővel Hertzeg, még pedig Horvátoknak, ennek a' velős emberi nemnek Hertzége! a' kik erősek mint a' cser-törsökök; hirtelenek és halálosok, mint a' mennykő! Itt
310 lehet Országokat venni! No, ifjú Sándor! mond-el.

GYÖRGY

Atyám! Nemde nem egy részed vagyok e' én Tenéked? Gondolkodhatom e' én másképpen mint te?

ZRÍNI

Hát ti nemes Polgári Szigetnek? Az ígéret Szabadság, és könnyű élet!
szólljatok! által-adjalak e' benneteket?

MINDNYÁJAN

315 Ne! Ne adj Uram!

ZRÍNI

Nézzetek-alá tiszteletre méltó Lelkeik a' mi Atyáinknak! A' ti Unokáitok nem
érdemtelnek ti reátok! A' ti tsak a' betsületért és Hazáért folyó Véretek még
hamisítás nélkül forog a' mi ereinkben — Nem, te nagyon kérkedő fija
320 Mahomednek! bár olly igazak vólnának is a' te ígéretid, mint a' minémű
hamissak, még is a' mi Hazánk és Királyunk ellen hitelenné nem tehetnének
bennünket. — Avagy azt gondolja talán, hogy a' Puskáink Papiros híjjával
vagynak? (*el-szakasztja a' Levelet, és fegyvert tölt vele.*) E' légyen az én
feleletem (lő a' Török Tábor felé) De hogy hogy? Amott jönnek a' mi ki-mentt
Vitézink minden vezető nélkül.

CSÁKY

325 Jaj! már az ő fejeik karókba vagynak amott vonva, felénk fordítva.

ZRÍNI

A' mellyek ugyan némák, de még is elég hallató szóval kiáltják, hogy az ilyen
ki-rohanások bolondság. Mostantól fogva meg-tiltom, hogy többé senki arra
ne is gondoljon. Noszsa Nemes Magyarok! ne számláljátok az ellenséget;
hanem fogyasztátok annak számát! Mennél több az ellenség, annál nagyobb a
330 ditsőség! (*Kezdenek el-menni, azonban jönnek.*)

Hatodik jelenés

ZRÍNI KATALIN, SZETSÖDY MÁRIA, MAJLÁTH 'SÓFIA, egyéb Asszonyokkal és
Szűzekkel, Az Előbbeniek

ZRÍNI (*Utánnok kiáltva.*)

Légyetek állhatatosok és bártak! Emlékezzetek a' ti Esküvéstekre, a' Hazára és
Betsületre, a' ti feleségeitekre és gyermekeitekre. Tekintsetek még egyszer vissza
reájok: Nézzétek-meg őket.

A' GRÓFNÉ

335 A' végre jöttünk mi.

MÁRIA

Szetsödy én férjem! (*Az el-megy és rá sem hallgat.*) Annál jobban szeretem ötet,
hogy a betsületnek kiáltását Felesége kiáltásának eleibe teszi!

ZRÍNI

340 Eredjete! Menjete utánnok! Álljate az ő hátok megé; mutassátok nékik az ő Anyjaikat, Feleségeiket és gyermekeiket; dítsérjéte a' Vitézeket; pirongassátok a' kitsiny szívűeket, nyújtsátok a' fáradtaknak bort, gondoskodjate a' meg-sebesedtekről; segísététe a' betegeket; hajigáljate köveket, és öntete forró Vizeket az ellenségre! tanítsátok a' gyermekeket is munkálódni!

GYÖRGY

A' te áldásodat én Atyám! Én megyek Ó-szigetbe.

ZRÍNI

345 'Sofi! Te ettől meg-fosztod az Atyját! Ez azért megy, hogy tégedet és a' te Atyádnak házát óltalmazza. Ez tsak te éretted él; miért jutalmazod te az ő szerelmét tsak keménységgel és kevélységgel? — Le-veted a' szemeidet, és hallgatsz? — jer-el, (*félre viszi és tsendesen*) jer-el! Mond-meg az Atyának, a' mit a' Szerető elől kegyetlenül titkolsz! Nem tudod őt szeretni, vagy mit várhat?

'SÓFIA

350 Szerelmet a' betsületért.

ZRÍNI (*hallató szóval.*)

355 Hazának Leányai! gondolkodjate mindnyájan úgy mint ez; és úgy soha semmi ellenségnek hatalma rettenetes nem lészen minékünk. György! (*'Sófia meg-akarja őtet tartóztatni.*) Szükség — meg-érdemli — szükség, hogy el-árúljalak tégedet. Szerelmet a' betsületért.

GYÖRGY

És betsületet a' szerelemért. Semmi étel addig ajakaimra, és semmi álom szemeimre nem jó, míg nem fogadásomat bé-tellyesítem.

ZRÍNI

Eredj fiam! Emlékezz-meg a' betsületnek jutalmáról! a' te Anyádról, én rólam, és a' Hazáról.

A' GRÓFNÉ

360 Vagy győzedelmesen térj-meg, vagy soha vissza se jőjj.

(*György el-megyén, és a' kárpit le-esik.*)

MÁSODIK FEL-VONÁS

A' Piatz a' Várban.

Első jelenés

A' GRÓFNÉ, CSÁKY GYÖRGY, azután a' 'SÓFIA

CSÁKY *(le-kiált a' hídra)*

Be be! szaporán! *(a' Grófnéhez)* Úgy látszik mintha a' forgó-szél űzné őket.

A' GRÓFNÉ

365 Nem látod sohol is a' fijamat?

CSÁKY

Sohol sem.

A' GRÓFNÉ

Jó! Ne büntessen az Isten engemet azzal a' gyalázzal, hogy ötet mint Megszaladtat látni kénteleníttessem.

CSÁKY *(azokhoz, a' kik a' néző-helyre jönnek)*

370 Minden emberek, Asszonyok és gyermekek ama nyitva-álló házba amoda; a' Férfijak a' Bástyákra! *(le a' hídra)* Szaladjatok! A' Törökök nyomotokban vagynak! Zárják a' kapukat! *(A' Grófnéhez)* sohol nem látok tsak egytet is Kapitányaink közzül!

A' GRÓFNÉ *(egynéhányakhoz, a' kik a' Piatzra jöttek)*

375 Nem tudtok semmit az az én fijam felől, Zríni György felől?

CSÁKY

Senki sem felel. Mindnyájan fél hólttak az ijedés miatt.

'SÓFIA

Engemet a' hidig kísért. Azután többé nem láttam ötet.

A' GRÓFNÉ

Hogy nem látta ötet senki meg-halni? Aranyjának elégnek kellene annak lenni, a' ki mondhatná énnékem, hogy látta az én fijamat ditsőséggel meg-halni.

CSÁKY

380 Ah! be szánakozásra méltó sereg ez *(Zug)*! Hány Anya vagon itt gyermekeivel, kiket ő a' maga szerentsétlenségére szült; hány jajgató Leány széllyel szórtt hajával, melly bánatjában tsak kezeit töri, hány vigasztalás nélkül való Öreg; hány el-rontott házi-gazda; hány kétségbe eső Familia, melly az ő tsendes nyájjától, az ő köz örömétől, minden ő reménységétől el-szakasztatott.

385 *(Orzával a' Grofné felé fordulva.)* Nem fog az Asszony az én szemeimben vizet látni, el-óltaná az Asszonyban a' bátorságnak leg-utolsó szikráit. *(Erőszakot tesz magán 's szól a' többekhez)* Nyugodt szívvel legyetek Barátim! Itt bátorságban vagyunk. Maga Mahomed sem hajt itt bennünket hatalma alá! Nem lesztek semminek szükibe. Zríni Miklós nekünk mindnyájunknak Atyánk lesz'. — Hol vagynak a' mi Kapitányaink? — Nyugodjatok tsendesen, pihenjete most, a' Hazáért el-esett nemes bajnokok! A' ti szép sorsotok talál, reménylem, engemet is. *(A' Grófnéhoz)* Én kéntelenítetem Grófné! egy sereg szerentsétleneket fel-áldozni. Látja az Asszony! ott ragyognak már a' Török szablyák.

A' GRÓFNÉ

395 Halaszd avagy tsak egy pár Minútaíg még; tsak egygyig.

CSÁKY

Nem halaszthatom! *(nagy szóval kiált-le)* Be a' kapukat! *(meg-rettenések kiáltásával)* Félre annak a' kegyetlenséggel tele embertelenségnek tekintetétől. Ó te Nemes Vér, be nemtelenül ontattál-ki! Drága Fejek, a' mellyekből tsak még most is barátságna, haza szeretetnek, reménységnek, de ó fájdalom! meg-
400 tsalatkozott reménységnek szavai hangzottak! Az ő derekokat nagy öröm kiáltással hajtják a' hídról le. — Kit visznek ott?

A' GRÓFNÉ

Az én fijamat?

CSÁKY

Nem! Szetsódy az a' szerentsétlen.

A' GRÓFNÉ

Hála Istennek! hogy nem az én fijam.

Második jelenés

405 SZETSÓDY egynéhány Katonáktól vitetik, annak Felesége gyermekével, Az Előbbeniek.

MÁRIA

Ide! tsendesen hozzátok ötet!

SZETSÓDY

Vissza vigyetek engemet hitvány emberek! A' Törökök szablyáinak közepibe! hadd vagdaljanak ők engemet darabokra.

MÁRIA

Itt tegyéték-le ötet.

SZETSŐDY

410 Gróf Zríniné, Csáky György, ne hiddjétek, hogy egy meg-szaladottat látnátok magatok előtt. Erőszakkal ragadtak-el engemet az én helyemről, és erőszakkal vongáltak ide.

MÁRIA

415 Én háta megett állottam Grófné! és gyönyörködéssel néztem bátor maga viseletét, a' midőn egyszerre mind két térdiben meg-lőtték, és le-rogyott! — Mimódon maradhattál volna meg a' te helyeden?

SZETSŐDY

Térdelve hartzoltam volna. — Most itt kell feküdnöm mint egy rab-szolgának a' földhöz lántzolva. — Zríni jön. Vigyetek-be engemet! Nem viselhetem-el az ő tekintetét. *(El-viszik, vele együtt el-megy az ő Felesége és Gyermeke.)*

Harmadik jelenés

ZRÍNI MIKLÓS, Az Előbbeniek

ZRÍNI

420 Kedves Csákim! Az árkok egészen szárazak! A' Törökök már körül kerítik a' Várat. Minden helyeken kettőztetni kell az Őrizőket. Hol vagynak a' Katonák?

CSÁKY

Mellyik Katonák?

ZRÍNI

Az Ó-szigeti Katonák.

CSÁKY

Tsak kevesen jöttek-vissza.

ZRÍNI

425 Hát a' Kapitányok közül? Mátyás György? Drak Balás? Batta Péter? Az én fíjam? Gerdes János? Botos Péter? Bosznyák Márton?

CSÁKY

Egy se jött vissza.

ZRÍNI

Mind oda vagynak! Helyre hozhatatlan kár! — Már ismét tsendesség vagyon! Új ajánlások.

A' GRÓFNÉ (*egy sereg Asszonyhoz, a' melly esedezik és fel-emeltt kezekkel
430 isendesen beszéll ő véle.*)

Híjjába; de még is kívánságtoknak eleget teszek. — (*a' Grófhhoz*) Az Asszonyok kéretnek tégedet, hogy a' Törököknek ajánlásokat fogadd-el. Azt mondják, hogy azok olyan jók. Nyilakon Aranyakat lőttek ide-fel nékiek. Pénzt eleget, Gyöngyöket és Gyémántot, szabadságot és mindent ígértek.

435 ZRÍNI (*a' maga Feleségéhez.*)

Hartzolj te az Asszonyokkal. Nékem elég dolgom vagyon a' férjfiakkal. (*egy Katona hoz néki egy nyilat, mellyre Levél vagyon kötve.*)

A' GRÓFNÉ (*azonban, hogy a' maga Férjét mindég figyelmetesen szemléli.*)

440 Eddig mi Magyar Asszonyok a' betsületnek és Haza-szeretetnek érzésiben a' Férjfiakkal vetélkedtünk, és néha még azokat is fellyül haladtuk — Most megadjuk magunkat? Mi? és a' Törököknek? Nem tudjatok, mit kértek!

ZRÍNI (*félre fordúlva.*)

Az Istenért! A' fiam fogva.

A' GRÓFNÉ

445 Elébb meg-adhatja magát egy Férjfi, mint mi. Kettős gyalázatra tennék-ki magunkat. (*Zrínihez*) Zríni! Te el-fordúlsz! tombolsz a' földön! öszve hajtogatod a' Levelet, ismét fel-nyitod! Nyughatatlanná téssz engemet. Talán minden oda van?

ZRÍNI

Minden, és semmi.

A' GRÓFNÉ

450 Mit jelent ez? Ne titkold-el tőlem. Talán tsak ugyan meg kelletik magunkat adni?

ZRÍNI (*meg-bosszonkodva*)

Meg-kell? Mitsoda erőszak kénszeríthet minket arra?

A' GRÓFNÉ

Mondd-meg tehát mitsoda e' Levélnek foglalhatja, a' melly a' te mindenkor nyúgodt Lelkedet annyira nyughatatlankodtatja?

ZRÍNI

455 Új ígéretek! A' leg-nagyobbak! a' leg-fényesebbek! —

A' GRÓFNÉ

De a' mellyeknek reád nézve semmi fényességek nintsen. Hiszem te megszűnnél Zríni lenni, ha azokra meg-háborodnál! Nem ez az, másnak valaminek kell annak lenni!

ZRÍNI

Ne kívánd azt tudni!

A' GRÓFNÉ

460 Hogy hogy? Nem de nem a' mi Györgyünknek tzimere vagyon e' itt festve, a'
sárkánnyal a' közepin?

ZRÍNI

Az az.

A' GRÓFNÉ

Az ő sisakja?

ZRÍNI

Ugyan az.

A' GRÓFNÉ

465 Talán tehát —

ZRÍNI

Meg-fogattatott.

'SÓFIA (*kiáltással.*)

Ah!

A' GRÓFNÉ (*a' fájdalomnak és a' kétségbe esésnek minden jeleivel*)

470 Óh én az Anyák között leg-szerentsétlenebb Anya! Ó vajha én soha Anya ne
lettem volna! — Szegény, szegény György! Hogy fognak ezek a' nem emberek
te veled bánni?

ZRÍNI

Ne beszélj arról.

A' GRÓFNÉ

475 Hogy fogják ők a' te szép testedet meg-fertőztetni? Inkább vágjanak ezer
darabra! Gyönyörű Ifjúság! Szánakozásra méltó történet! Bilintsek azokon a'
kezeken, a' mellyek mindenütt, minden bilintseit az el-nyomattatott
emberiségnek olly örömet fel-öldötták volna! Vitéz nemes indulatú,
könyörülő, jó! Ó én fiam! én boldogtalan fiam! Soha soha sem fogom én az én
480 Györgyömet látni! — És nintsen eszköz az ő ki-váltására? Minden drága
köveimet, mindenemet valamim vagyon! Mellyik Anya nem adná oda
örömmel mindenét az ő Gyermekéért?

ZRÍNI

Óltsóbban is meg-kaphatod őket. Nem szükség, hogy valamit adj érte.

A' GRÓFNÉ

Hogy? hogy hogy tehát? Ismét lehellhetek már.

ZRÍNI

Tsak a' Várat adjam-fel, hát ki van váltva.

A' GRÓFNÉ

485 Ó Zríni! A' te fíjad ő, a' te Véred, a' te képed. Mije van Magyar Országnek, a'
Tsászárnak, az egész Világnak, a' melly egy Atyának drágább lehetne, mint az
ő gyermeke?

ZRÍNI

A' betsület.

A' GRÓFNÉ

490 Óh! mi a' betsület egy Fiúhoz képest? Tsak tsupa név, hang, semmi a'
mindenhez képest; egy létel nélkül való képzelődés, egy valóságos jóhoz
képest, a' mellyet szemeinkkel szemlélhetünk, a' mellynek szavát hallhatjuk, a'
mellyet a' mi kebelünkhöz szoríthatunk? Óh vajha még egyszer ezen Anyai
szívemhez szoríthatnám őtet!

ZRÍNI

495 A' mi kötelességink sokszor kegyetlenek; de azért nem kevésbé által
hághatatlanok.

A' GRÓFNÉ (*meg-indúlva*)

500 Én tehát ki-ugrom ő hozzá. Én nem akarok boldogabb lenni mint ő. Az ő oldala
mellett örömet viselem a' bilintseket. Talán több emberi érzékenységet találok
ott, mint itt. Itten tsak a' hideg kötelesség uralkodik, tsak a' fel-fútt betsület,
fagy és jég; az emberiséget számkivetésbe küldötték innen. Itt olyan Atyák
vagnak, a' kik az önnön magok Véreket is gyűlölik. — (*tele fájdalommal*)
György, én fíjam! hol vagy te? (*'Sófiához.*) 'Sófia! ha a' te szerelmednek meg-
vallása egyenes volt, egyesítsd a' te kérésedet az enyimmel.

'SÓFIA

Nem találok szó-szóllást az én szívemben egy rab-szolgáért.

505 A' GRÓFNÉ (*meg-indúlva*)

Maga a' szabadság is viselhet bilintseket. A' semmire való ember lántz nélkül is
rab; egy szabad elme a' lántzok között is szabad marad. Nem puhaság — Nem
vólna ő a' mi fíjunk — intselkedés és erőszak vonták fejére az ő sorsát. Ti, ti, kik
Anyák vagytok, jöjjetek! támogassátok az én kérésemet! Fordítsátok-el a' ti
510 Gyermekeiteknek rabságát. Jer zárjunk falat körülötte térdeinkkel! (*le-
térdelnek előtte.*)

505 KATALIN [Az egységesítés kedvéért az eddig használt szerepnévre jav.]

ZRÍNI (*félre fordulva*)

Jaj annak a' Hadi Vezérnek, a' ki Atya is egyszersmind!

A' GRÓFNÉ

515 És lásd-meg! mit tehetsz te egyedül a' Törököknek nagyobb ereje ellen? A'
Tsászár nem jó tenéked segítségedre. Az őrizet mindenkor erőtelenebb lesz'.
Istennek kellene lenned, hogy a' Várat meg-tarthatnád. Valósággal, tolvajjá,
tsak nem azt mondanám szentség-törővé teszed magadat, a' midőn önnön
520 magadat, és más Vitéz Katonáidat, a' kik a' Hazának még sok ideig szolgálatot
tehetnének, itt haszon nélkül fel-áldozod. — Nem hall engemet. Nem néz reánk.
— Rafael! talán többet tehetsz te, mint a' te Anyád. Esedezz te a' te Bátyáért.
Öleld-meg a' te Atyádnak térdeit. Fogd-meg az ő kezét. Nevezd a' György
Nevét. Talán hamarabb meg-találja a' te gyermeki szavad az útat az ő szívéhez,
mint a' te meg-útált szerentsétlen Anyádnak kérései.

RAFAEL

525 Atyám (*meg-fogja annak kezét*) Ez a' kéz légyen az én foglyom, míg nem
Kegyelmed az én Bátyámat rabságból meg-szabadítja. — Én még kicsiny
vagyok a' viadalra. Váltsa-ki Kegyelmed ötet én rajtam, és ő bizony nem sokáig
hágy engemet a' rabságban; 's akkor osztán mind ketten ismét szabadok
leszünk.

ZRÍNI (*fel-emeli ötet, és az Ortzájához szorítja*)

530 Hallgass én Fijam!

RAFAEL (*a' mint egygy Könyvet törlene-el Ortzájáról*)

Ez nem én tőlem vagyok. Én nem sírok. (*mutatván az Atyjának szeméire*)
Győződelem! Anyám!

Negyedik jelenés

ALAPI, Az előbbiek

ALAPI

535 Nagyobb része az Őrizetnek öszve esküdött, helyét és Kapitányjait el-hagyta,
fegyverét el-hajította, és egyáltalában azt akarja, hogy te a' Törököknek
ajánlásokat fogadd-el, és a' Várat add-fel. Esküsznek, hogy többé ki-rendelt
helyekre vissza nem térnek.

ZRÍNI (*magában*)

540 A' mások példája mint valamelly menykő ütése fel-rettentett engemet az én el-
ámulásomból. — (*Alapihoz*) Hogy? hol vagynak ők?

ALAPI

Úgy tartom, fel-keresnek tégedet — közelítenek.

ZRÍNI

Hadd jöjjenek! (*ki-kiált*) Itt vagyok. Ide jöjjetek!

Ötödik jelenés

Egy Része az Őrizetnek fegyver nélkül, Az elébbeniek

ZRÍNI

Ti vagytok, a' kik helyeket és Kapitányjaikat el-hagyták?

EGGY KATONA

545 Mi vagyunk.

ZRÍNI

El-vetettétek magatoktól fegyvereteket?

KATONA

El-vetettük.

ZRÍNI

És meg-esküdtetek, hogy többé helyetekre vissza nem mentek.

KATONA

Nem is megyünk.

ZRÍNI

550 Az esküvésről, mellyet az Istennek és a' Tsászárnak esküdtetek, el-felejtkeztek?

KATONA

Nem felejtkezünk; de magunkról sem. Mit használ ha mindnyájan minden haszon nélkül illy nyomorúságosan el-veszünk?

ZRÍNI

Azt akarjátok tehát, hogy én a' Várat fel-adjam?

KATONA

555 Azt akarjuk.

ZRÍNI

Nem igaz? a' Törökök Pénzt ígértek tinétek?

KATONA

Jó emberek azok! Pénzt eleget, és a' mi feleségeinknek 's Szerelmeseinknek gyöngyöket és gyémántokat.

ZRÍNI

Talán már fel is hajigáltak?

KATONA

560 Aranyakat.

ZRÍNI

És ti el-vettétek.

KATONA

Az Aranyat minden el-veszi.

ZRÍNI

Énnékem már sokszor ajánlottak, és én el nem vettem.

KATONA

565 Papiroson könnyebb azt el nem venni: de mikor már az embernek szeme előtt 's kezében van, akkor ugyan lehetetlen.

ZRÍNI

Hiszitek, hogy ők titeket veszedelem nélkül által-menni engedjenek?

KATONA

Hisszük. Éppen nem olyan bárdolatlanok ők, mint némelyek tartják. És ha nálok akarunk maradni, jól lesz' dolgunk 's mindennek bőviben leszünk.

ZRÍNI

570 Azt mondják? Jó! Meg-nyitatom hát néktek a' kapukat. Menjetek a' ti jó Törökjeitekhez! Én a' Várat nálatok nélkül fogom őrizni. Hanem elsőben jöjjön egyik a' másik után ide, hogy mindeniknek nevét fel-jegyezzem; hogy a' Király és a' Nemzetség azokat különösen meg-esmérje, a' kik a' Hazának szorútságos szükségében, azt gyávaságból, és alaton pénz kívánásból el-hagyták. Az ilyen nevezetes nevek még a' távol-lévő Tartományokba, még a'
575 késő jövőendő időkre is el-jutnak. Az egész Világon híresekké lehettek az által. Ki az első?

KATONA

Én nem.

ZRÍNI

Senki sem jó. Által-látom az okát. A' halálnak félelme szorgos; ez a' Mustra tinétek hosszas; hirtelen akartok meg-szabadíttatni. Ám légyen. Nézzetek

580 tehát ez Asszonyokra és Gyermekekre, és tegyétek azt, a' mit ők tesznek. A' ti
térdeitek ugyan eddig tsak a' ti puskáitok alatt szoktak meg-hajlani; de mit nem
tesz az ember az aranyért, vagy éppen az életért? Térdeljete-le, mint ezek az
Asszonyok és Gyermekek, kérjétek a' ti Vezéreteket, hogy mint gyáva szívűek,
585 hite-szegettek — nem Katonák, mint síró Asszonyok és Gyermekek, ki-
költözhesettek. Térdeljete-le ti Asszonyok és Gyermekek, térdeljete, és ti
szabadok vagytok! — Nyomorúltak! Lássátok mint tartóztat titeket és mint
kárhoztat maga a' ti természetetek! Lássátok, mint engedtétek magatokat a'
nyomorúlt szemfény-vesztés által még nyomorúltabb módon meg-tsúfoltatni!
Avagy olyan régiek e' a' Török kegyetlenségnek példáji, hogy azokról már el-
590 felejtkeztetek? Kérdezzétek-meg a' Buda és Pest — Paraditsomait;
Kérdezzétek-meg a' még ma is gyászoló Vértesnek setét makk-erdeit, a'
mellyekben a' ti el nem temettetett Atyáitoknak Lelkeik, az ő Unokáiknak
bosszú-állásokra hijjában várakozván, rettegve tévelyegnek; kérdezzétek-meg
a' Temesnek borzasztó partjait, a'mellyeknél a' serény Losontzi, és a' Magyar
595 Familiáknak Tsillagi, Battyáni, Farkas és Forgáts Simon, olly sokakkal a' ti
Atyátokfjai között, a' Törököknek hit-szegését és kegyetlenségét tapasztalták!
És hol vagyon egy Város, egy Völgy, egy patak, avagy egy erdő, a' melly
arról tanúbizonyyságot ne tehetne? Avagy nem tudtok e' semmit mind ezen
útálotosságokról?

KATONA

600 Tudunk.

ZRÍNI

Eredjete hát, eredjete elébe az ilyen hasonló sorsnak; avagy a' mint
érdemlitek, légyete tárgyává a' ti szemtelen játéktoknak. Álljatok elejebbe, és
mutattattassátok-meg velek magatokon, hogy mellyik tud mélyebb, mellyik
605 nagyobb, mellyik tud mint ők mondják szebb sebeket vágni, mellyik tud
egyszerre leg-több Keresztyén vért le-tsapolni. Menjete! kevélykedjete a' ti
bilitseitekben, temesséte az ő halottjaikat, tisztítsátok az ő szemeteiket.

KATONA

Az igaz, a' mieink már azt sokszor tapasztalták.

ZRÍNI

A' ti szívetek is viszket az után. Eredjete! tapasztaljátok!

KATONA

610 Inkább ezer darabotskákra zúzzattassunk! Inkább emberről emberre, tagról
tagra tsonkíttassunk-meg.

ZRÍNI

Azért, hogy ők többen vagynak, mint mi? A' sokaság tesz e' valamit, vagy a'
bátorság? Mit tselekedett Dobó István Egerben, a' maga maroknyi
Katonaságával 125 ezer Török ellen. Nem ajánlottak e' ezek az Őrizetnek szint

615 úgy ajándékokat, és mindent, valamit azok kívántak? És olyan gyávák voltak
e' azok, mint ti? Nem! az Istenre mondom. Magassan a' Várnak falai felett fel-
emelték dárdákon egy koporsót, annak jeléül, hogy ők készek vólnának az ő
fejedelmekért és Hazájokért meg-halni. Több mint 40 ezer Törököt vertek
agyon, és a' többit az ostromlástól vissza ijesztették. Ezt teheti az egyesség és a'
620 bátorság! — És ha szinte szemei előtt vagyon is a' halál a' Katonának, mint
szemem előtt vagyon énnékem egy tsomó Áruló; nemde nem kötelezi e' őtet az
ő esküvése helyt állani, és fejedelméért meg-halni? — Szegény Haza! Melly
gyalázatosan el-fajúltak a' te fíjaid! Valaha Nemesek voltak azok és nagyok;
fejktől fogva talpig erősek, mint a' tör'sök és hiba nélkül valók. Magas volt az
ő érzékenységek, egyenes és rá-tartó — az ő elméjek mint a' tűz, az ő testek,
625 mint a' Vas. A' mértékletesség, gyakorlás és a' betsületnek kívánása adott
nékiek erőt, gyorsaságot és férjfiúi bátorságot. Most, szent István! a' te
árnyékodnak legyen e' panaszom mondvá! most a' leg-kissebb veszély is a'
földhöz tsapja őket, most egy maroknyi pénzért el-adják betsületeket,
Fejedelmeiket, Hazájokat; nemtelenek gyáva-szívűek, állhatatlanok.
630 Nintsenek nintsenek többé Magyarok! Puhák vagyunk, semmire kellők, idegen
nemzeteknek ki-hányt sepredéki, fattyak.

KATONA

Én nem vagyok fattyú. Az én Atyám betsületes Budai Polgár, és tsupa Magyar!

ZRÍNI

Hallgass! mi akadályoztat engemet, hogy egyyiket a' másik után darabokra ne
vagdaljam? (*a' mint a' kardját reájok húzná*) De nem vagytok méltók! A'
635 Török rab-szolgáknak és kutyáknak vetlek-ki benneteket!

KATONA (*mindnyájan térdre esnek előtte*)

Inkább esedezünk előtted engedelemért, mint el-botsáttatásért.

ZRÍNI

Keljetek-fel, és tegyétek jóvá vétketeket. Sok van a' mit kell jobbítanotok. — A'
Katonának soha sem kell a' maga életére, még kevésbbé pénzre, hanem a' maga
640 betsületére gondolni. Élhet az, ha ő maga meg-hal is. Vassal hartzolunk mi, és
nem Arannyal: Az izzó tseppek a' mi gyöngyeink; és a' bátorságtól 's nagy
Lelkűségtől ragyogó szemek a' mi Gyémántjaink — Eredjetek! takarodjatok!
vissza a' ti ki-rendelt helyeitekre.

KATONA

Tele vagyok dühösséggel önnön magam ellen; hanem a' Törökök lakoljanak
645 értte. Jertek Pajtások! (*A' Katonák el-mennek.*)

Hatodik jelenés

GYÖRGY, Az Elébbeniek

A' GRÓFNÉ (*nagy kiáltással.*)

György!

ZRÍNI

Nem vagy fogva?

GYÖRGY

Atyám! Soliman meg-hólt.

A' GRÓFNÉ

650 Hogy hogy? Honnan jössz?

ZRÍNI

Hogy tudod azt? Siess a' beszédeddel; az idő drága.

GYÖRGY (*sietve beszélvén*)

655 Minekutánna az Ó Város el-veszett, és én 'Sófiát bátorságban lenni tudtam, magam hússzal Legényjeink közzül ki-ütöttem. A' vak dühösségben, mellyel az ellenség a' Város felé rohant, két százat közzüle bizonynal meg-öltünk. Ezután meg-határoztam magamat, hogy a' Soliman sátoráig nyomakodjam. Ott egy erős Őrizet állott ellenünk. Mi Vitézül viseltük magunkat. A' trombitásomat magam gyanánt nézték, és meg-fogták. Mivel ő a' haláltól félt, és az Ó-szigeti Törökök énnékem fel-kiáltottak, hogy reménységem se légyen életem el-
660 vesztése felől, mivel akár mibe kerüljön nékiek, meg-fogni kívánnak: tehát oda adtam nékie sisakomat és Paisomat. El-fáradván a' le-kaszabolástól, láttam a' többeket, egyiket a' másik után, az alkonyodással el-hullani. Egy Basát le-szúrtam, és a' midőn (*'Sófiára nézvén*) fogadásom fel-oldása végett, ezen aranylántot nyakáról le-szakasztanám, kaptam egy ütést a' fejemen, a'
665 mellytől el-ájúlván le-estem. Mint hólt fekvé maradtam, és egyszerre tsendes hangot hallottam, melly ezt mondotta: Soliman meg-hólt! Igen nagy setétség volt; én el-hempelygettem a' helyről, és a' föld alatt való úton fel-jöttem.

ZRÍNI

Szaporán, terjesszünk e' hír által a' mieink között új bátorságot!

GYÖRGY (*el-menttével 'Sófiának a' lántzot a' nyakába akasztja*)

670 Te fogva vagy 'Sófia!

'SÓFIA (*szemérmes mosolygással*)

Minthogy te nem vagy.

ZRÍNI (*a' Feleségéhez*)

675 Én kedvesem! vezesd hozzánk az Asszonyokat. Mutassátok-meg, hogy titeket tőlünk csak Nemetek, nem pedig Véretek és bátorságtok különböztet.

Hetedik jelenés

SZETSÓDY ki-hozattatik, MÁRIA Férfi ruhában, BENEDEK

SZETSÓDY

Ki! a' szabad levegőre! Talán itt valami jól-tévő golyóbis véget szakaszt meggyűlölt életemnek. Most pedig menjeteK, szükség lesz reátok. (*A' Katonák elmennék*) Te is (*a' maga Feleségéhez*) eredj! segíts! bé-tölt a' kedved, nálad a' kárdom, mutasd-meg, hogy az én feleségem vagy.

MÁRIA

680 Téged magadat szeretnélek én mutatni; a' te helyedet szeretném egészen ki-pótolni.

SZETSÓDY

Eredj! ne veszess szót! (*el megy*) már hallani a' meg-támadásra adatott jelt.

BENEDEK

Én is el-megyek.

SZETSÓDY

Török fejeket akarsz nyesni?

685 BENEDEK (*a' kardjához nyúlván*)

Igen is, ha olyan vastag nyakok nem volna.

Nyoltzadik jelenés

HORVÁTH, Az Elébbeniek

HORVÁTH

Jaj! Jaj minékünk! nints már szabadulás! Az Isten álljon mellettünk!

SZETSÓDY

Mi történt? Hogy vagyunk?

HORVÁTH

690 Rosszúl, igen rosszúl. Hallod a' Törököknek ordító dühösségét? Én mind eddig néztem-le a' Várnak falairól. Egyszerre úgy szaladnak-fel a' Vár ellen, mint a' gonosz Lelkeknek ezer égető Légiói. Szegény Szetsódy! láttam a' midőn el-estél, Úgy estél, mint egy Vitéz.

SZETSŐDY

Az Isten jutalmazzon-meg ezért a' Vigasztalásodért!

HORVÁTH

695 Most mindjárt nem lesz' egyikünknek is többé szüksége a' vigasztalásra. Ki tudja, hogy nintsenek e' már ide fenn?

SZETSŐDY

Ha van elégséges erőd fel-hagni ezeken a' grábitsokon, talán könnyen meg-láthatnád a' viaskodást. Én itt fekszem, mintha gyökeret vertem volna ez helyen.

HORVÁTH *(fel-hág)*

700 Erőt ad a' szükség. — Istenem segéllj bennünket! Emelkednek és hullanak a' Turbánok. — Mint az éhes Medvék úgy nyomúlnak a' Pogányok fel-felé; mint a' dühödött örök úgy hanyják viszont a' mieink őket le-felé. — Vélünk van az Isten! A' Törökök vissza-verettettek. — Az Aszszonyok a' Vitézeknek enyhítő Poharakat nyújtanak; és a' míg azok innának, szárasztják homlokaikról az izzadtságot.

Kilentzedik jelenés

MÁRIA két tsiga-vér színű Zászlókkal

MÁRIA

Zrini Miklós küldi neked e' két Zászlókat, a' mellyeket úgy mond ő, te nyertél volna, ha a' Viadalban részed lehetett volna. Most pedig én tettem ezeket Zsákmánnyá.

SZETSŐDY

710 Derék Asszony! Meg-emésztő nagy lelkűség! — Nyújtsd-fel az öreg Horváthnak! *(Horváthoz.)* Szegezd-ki a' melly magassan tsak lehet, hogy a' Törökök azt, mint egy rettentő Égi jelt lebegni láthassák.

HORVÁTH

Vajha mindnyájokra halál félelmeit fújnának azok! *(Lárma hallatik.)*

SZETSŐDY

Új ütközet. — Eredj Mária!

MÁRIA

Hogy néked meg-más Zászlókat hozhassak. *(el-megy.)*

Tizedik jelenés

HORVÁTH, SZETSŐDY, BENEDEK

HORVÁTH

715 Ordíttanak, mint a' meg-sebesítettett vad-disznó. — Mint valamely kő-
sziklagát, úgy állnak a' mieink. — Le le ti veletek! a' Pokolba le! — Zrini
viaskodik szablyáját markában viselvén. Vezér ő egyszersmind és hartzoló.

BENEDEK

Az tetszik nékem! én is úgy teszek, ha egyszer nagy leszek. (*Ki-vonja kis kardját,
és a' mint váгна maga körül*) Néki baj-társaim! Vágjátok! buktassátok őket! ne
720 hátráljatok!

HORVÁTH

Jaj! a' Nádasdy Palánkja lángban van! — Az Asszonyok és Gyermekek hoznak
és visznek Vízet annak óltására' — Úgy tetszik, mint a' Pokol fel-tátotta volna
a' maga torkát, hogy a' világot egy rettentő játék nézésével bámulásba hozza.
A' Törökök mint meg-annyi ördögök állanak a' lángnak közepin; és
725 viaskodnak. — Tűz és Vér! juj be borzasztó szín-elegyedés. A' tsillámló
fegyverek úgy tántorganak abban szélyel, mint meg-annyi egymással vívó éjjel
járó Lelkek. A' mi Magyar Oszlopaink mint a' magos Tornokok úgy dűlnek a'
Lángokba; hullanak, ismét fel-szedik magokat, ütnek és vernek, be-rontanak,
mint egy tovább hempelygetett hegy: — Óh Keresztyéneknek győződelmes
730 Istene! áldassál!

SZETSŐDY

Hogy hogy? Ismét vissza-verettek?

HORVÁTH

Ismét.

SZETSŐDY

El-felejttem az én szerentsétlenségemet. Örömet heverek, és örömet halok-meg
ditsőség nélkül, tsak a' Hazám éledjen-fel újonnan, és Zrini nyerje-el a'
735 győződelmet. Jóltévő Egek, azt a' hirt és azokat az esztendőket, mellyeket egy
kegyetlen történet én tolem el-lopott, adjátok ő néki.

HORVÁTH

Híjjában van minden reménység. Nintsen többé semmi szabadulás.

SZETSŐDY

Hogy hogy? Miért?

HORVÁTH

740 Maga az ég ellenünk vagyon. Az erős szél hajtja a' tüzet a' Vár felé. — Sírj, sírj, szegény Haza! El-veszett, minden el-veszett! (*a' mint le-szállana*) Most már tovább élni nem akarok. Barátom vagy e' Szetsődy? Szeretsz e' engemet?

SZETSŐDY

Úgy szeretlek téged, mint az Atyámat.

HORVÁTH

745 Ölj-meg hát engemet. Lásd, kevés szempillantások alatt itt lesznek a' Törökök. Az ősz hajak nem gyönyörködtetik azokat, hanemha azoknak színe. Eggy nyóltzvan esztendő's rab legelő-mezeje lenne az ő szemeiknek. Ments-meg engem' e' gyalázattól!

SZETSŐDY

Hát te, jó öreg! szeretsz e' engemet?

HORVÁTH

750 Szeretettel tartozom tenéked szeretetedért. (*mind kettőjüknek tőrére mutatván*) te ezt; én ezt! Öleljük-meg egy-mást, és eggy időben nyissuk-fel egymásnak ez életnek tömlőtét, és mint két Atyáfi Sasok, repülünk a' jobb Világ felé.

SZETSŐDY

Hát ez a' szegény segéd nélkül való Fiú? (*intvén a' gyermekére.*) Avagy itt hagyjam e' őt ezeknek a' pokolbéli kányáknak? és úgy haljak-meg, mint eggy rabnak Atyja.

HORVÁTH

755 Adj néki szárnyakat, hogy mint eggy tsak most szárnyasodott pille előttünk repdessen.

SZETSŐDY

Fordítsd-el az ortzádat, fiam! Úgy! (*azonban meg-fordúl, és mosolyogva néz az Atyjára*) Ne nézz reám olly nyájasan!

BENEDEK

Mit akarsz Atyám azzal a' törrel?

SZETSŐDY

Tégedet megölni fiam!

BENEDEK

760 Hogy? Hiszem fáj az, és te engemet mindenkor szerettedl.

SZETSŐDY

Éppen azért. Külömben az útálatos Törököknek kezébe esnél, és lántzot kellene viselned.

BENEDEK

De én azt nem akarom. Úgy inkább meg-halok. Hanem a' fájdalmas énnékem, hogy veled nem maradhatok. És az Anyám keresni-fog engemet, és síratni, ha nem talál.

SZETSŐDY

Légy békességben! Az égben ismét öszve találkozunk ő véle!

BENEDEK

No hát nem bánom. Fogd-el még e' tsókot. — Most szúrj.

SZETSŐDY

No fordítsd-el tehát az Ortzádat.

BENEDEK

Miért? Nézni akarlak tégedet. Tsak szúrj! Rab-szolga lenni nem akarok. Tsak az légyen bizonyos, hogy ismét öszve-találkozunk. — Hova akarsz szürni? (*ki-gombolja a' mejjét*) Ide, vagy ide?

SZETSŐDY

Minden ereje meg-merevedik természetemnek. Én nem tehetem. Élj akár-mi légyen a' te sorsod! Isten szabadítson-meg!

Tizenegyedik jelenés

MÁRIA egynehány Katonákkal, Az elébbeniek

MÁRIA

Mindenemet valamim vagyon, néktek adom! Vigyétek-el sietséggel. (*a' Fiához*) Tégedet én viszlek!

(*azonban bé-rohannak a' Törökök a' néző-helyre, meg-ölik az öreg Horváthot és Szetsődöt; az ő felesége meg-fogja fél-kezével a' gyermeket, a' másikkal keresztül vágja magát, és el-szalad.*)

HARMADIK FEL-VONÁS

Éjtszaka. Egy tágos térség a' belső Várban. Az egyik oldalon egy Torony tsiga-gráditokkal. Középen egy gyözüdelmi oszlop formára emeltetett állófogas rakva régi Magyar fegyverekkel, minéműek a' pántzél, Sisak, pai's, kardok, nyilak és kéz-ívek, Csákányok, buzogányok és egyebek. Néha néha láttatik a' láng kívülről fel-tsapni.

Első jelenés

(*Ez az egész Jelenés néma, és az el-kezdett különösen. Szomorú Musika tart annak*
785 *végéig.*)

ZRÍNI KATALIN, SZETSÖDY MÁRIA, MAJLÁTH 'SÓFIA, ZRÍNI RAFAEL, SZE-
TSÖDY BENEDEK és egyebek, külömb külömb-féle formáiban a' néma el-alélt ví-
gasztalhatatlanságnak. Némellyek feküsznek az ő ortzáikon, fel-néznek néha
néha sáppadtan és széllyel-függő hajakkal, öszve borzadnak a' lobogó lángoknak
790 tekintetével, és hirtelen ismét el-rejtik magokat. A' gyermekek ragaszkodnak az ő
Anyjoknak ruhájokba, avagy feküsznek azoknak öleikbe 's a' t. Ezután SERENKI

A' GRÓFNÉ (*Áll az álló-fogas előtt, nézi azt egy ideig néki merevedett szemekkel,*
és utóljára ortzájának 's testének mozgása ki-fejezi, hogy most mindjárt minden
egyszerre semmivé lészen.)

795 SERENKI (*Hoz a' Kommendánsnak lakásából egy Zsatskó aranyat.*)

A' GRÓFNÉ (*Oda vetteti azt a' fegyveres oszlop alá; Serenki ismét vissza-tér*)

BENEDEK (*Innya kér az Annyától*)

MÁRIA (*Vezeti ötet az ivó edényekhez, de mind üressen találja. Az alatt*)

SERENKI (*Nyakra való lántzokkal, kar-kötőkkel, és egyéb gyöngyökből 's más*
800 *drága kövekből készült ékességekkel.*)

A' GRÓFNÉ (*Kezébe veszi azokat, nézi egy szem-pillantásig, és minden fájdalom*
nélkül veti az Aranyos Zsatskóhoz. Serenki el-megy.)

BENEDEK (*Sírni kezd; az Annya karjai közzé vészi ötet, és tsókolgatja.*)

SERENKI (*Jön a' Familiának képeivel, mellyek között volt a' Zríni Miklós képe is.*)

805 A' GRÓFNÉ (*Elő-ragadja azt a' többek közzül, vizsgálja vad kétségbe-eséssel, akarja*
a' többeknek mutatni; de senki nem figyelmez reá, hanem tsak a' kis Rafael, a' ki
értésére adja, hogy az ő hozzája hasonlít; rejti azt a' Grófné a' maga kebelébe, és
ismét elő-veszi; utóljára sokáig néz fel-felé mozdulhatatlanul, és le-szegezett
szemekkel.)

Második jelenés

CSÁKY, ZRÍNI, GYÖRGY, Az élébbeniek

810 CSÁKY *(minekutánna Györgyel együtt egy ideig szánakozva nézte volna a többeket).*

Hallgass szívünknek férge! hajdan bennünket Vitézségre gerjesztő, most pedig csak keserű fájdalmat terjesztő musika-szó! El-érted végedet! Bánatot akarál reánk szózatoddal árasztani, és íme minden szívek jármod alá vettettek! —

815 Nossza! én kedveseim! emeljétek-fel tsüggedt fejeiteket! és életeteknek ezen utolsó szempillantásaiban is ne tagadjátok-meg, hogy Magyar Haza szült titeket.

A' GRÓFNÉ

Óh nem kell arra csak fél óra is, mindnyájan meg-fogjuk mutathatni, hogy bátran tudunk meg-halni. A' tűz hová tovább mind inkább gyarapodik.

MÁRIA

820 A' szél rettenetesen dühösködik.

ZRÍNI RAFAEL

Tsak egy tsepp Vízet Anyám! Meg-halok a' szomjúság miatt. Vagy a' szegény Benedeknek. Már ő többé nem beszélhet.

A' GRÓFNÉ

Szenvedjétek fíjaim! tsak egynehány szempillantásig még.

RAFAEL

Inkább hólnap egész nap ülök és tanulok.

825 A' GRÓFNÉ *(el-harapott könyvekkel)*

Ne beszélj hólnapról!

GYÖRGY

Légy tsendességben! Hólnap nem fog benneteket a' szomjúság vesztegetni.

RAFAEL

No! tehát tsendességben leszek.

GYÖRGY

A' tanulástól is szabadok lesztek.

RAFAEL

830 Hallod e' azt Benedek? Legyünk vígan! hólnap szabadok vagyunk.

BENEDEK

Akkor a' mi kis Flintáinkkal ismét a' sántzra menjünk, és a' lövés által ejtett szakadásokon a' Törökökre le-tüzeljünk!

RAFAEL

Most a' nélkül is sok vagyon üressen.

CSÁKY *(sóhajtvá)*

835 Igen sok.

GYÖRGY

Menjünk utánna a' mi sorsunknak! halálunknak ditsősége édesitse-meg annak keserűségét. Keveseknek lesz' az a' bóldogság részévé, hogy Hazájokért halhatnának-meg.

CSÁKY

840 Kivált a' tűzben! A' rab-szolgáknak mássa a' gonoszt-tévő a' föld alatt hal-meg; a' fereg a' mi sarkaink alatt; a' Vízben az oktalan halak, az alatsón-indulatúak és a' kétségbe-esettek; a' szabad levegő^ő-égben köz a' halál Nemessel és a' Nemtelennel; de a' tűzben a' tűzben fényeskedik a' Vitézek' halálok.

GYÖRGY

845 Nézz reám 'Sófi! Ne rejtse-el a' te kegyes tekinteted én előlem! A' halhatatlan szeretetnek mennyei lángjával nyomjuk-el ezen földi vastag tűznek által-menő érzésit! Engedd-meg, hogy mint egyébkor, a te szemeidnek eleven tüzénél gyújthassam-meg hanyatlott bátorságomnak el-aludt fáklóját.

'SÓFIA *(sáppadt ki-sírtt ortzával és széllyel-szórtt hajakkal fel-egyenesedvén.)*

Nézz ide hát, ha olyan ortza e' ez, melly te beléd bátorságot önthetne.

GYÖRGY

850 Óh' minden Angyalai a' vigasztalásnak! hol vagytok? — 'Sófia! Hogy tudod te azt az életet, mellyet szoros és önként-való fenytékben élven éppen meg sem kóstóltál — a' mellynek érdemei előtted bizonnal esmeretlenek, annyira betsúlni?

'SÓFIA

Én el-halok, minek-előtte éltém volna.

Harmadik jelenés

ALAPI egyéb Kapitányokkal és Katonákkal, Az Elébbeniek

ALAPI

A' Katonák fegyvereiket álló-helyeiken akarták hagyni. Ő nem engedte-meg.

GYÖRGY

855 A' Katonának ki-vontt fegyverrel kell meg-halni.

CSÁKY

Egy kis jó kedvetskét! A' helyett, hogy itten el-sárgúltt ábrázatokkal körül-állunk, nem volna e' jobb életünknek utolsó óráiban, ki-derítenünk ortzáinkat, mint azokat még mélyebb homályba borítanunk? Nossza hamar egy szép régi Magyar Nótát mellynek ékes-hangja újítsa-meg a' mi Lelkeinket, és mint
860 valamelly édes álom ebből a' Világból mint egy ki-ringassa.

(Két musikálló szerszámmal jádzanak egy szívet indító Magyar tántz nótát. Némellyek a' gyermekek között össze-verik sarkantyújokat, és egynehány lépést tántzolnak.)

GYÖRGY

'Sófia! Hát ha karjainkat karjainkba fonva, az utánnunk siető halált tántorgó szédelésben kergetnénk magunk után, míg nem önnön magunk édes meg-
865 ittasodásban esnénk annak kezébe.

'SÓFIA

Eredj! tántzoljanak a' szerentsések, nem mi.

KATONA

Szabad é? ha úgy, némellyek az én baj-társaim között, tántzolva szeretnének meg-halni.

CSÁKY

A' hadi-fenyítéknek Törvényei velünk együtt meg-halnak Tántzoljatok
870 Atyám-fijai!

(Egynehány párok kezdenek tántzolni, lassan lassan fájdalomnak jeleit elegyítenek mozgásaik közzé, utóljára a' tántz közepén meg-állanak, és álló-helyekbe visszafordúlnak.)

A' GRÓFNÉ

Óh! gyönyörű Órai az életnek! be el-múlátok tőlem!

MÁRIA

875 Óh! Boldog szempillantásai a' barátságának és az örömnek! Egyenes hív-szívűségnek és szeretetnek vendégségei! Édes együtt-léte a' meg-eggyező Lelkeknek! hová lettetek?

CSÁKY

Óh! ti kék hegyei az én Anya-Városomnak! Ti kies rétek, a' mellyeken én az első zöldséget láttam! Ti magas tölgy-fák, tanúi az én ifjúságbéli reménységemnek
880 és kívánságimnak! Példázó-képei az én kevély Plánaimnak. Be nem gyönyörködtetitek többé az én szemeimet!

GYÖRGY

Tiszteletes ábrázatai az el-múltt időknek! Szívet emelő gondolatok a' Hazáról!
a' mellyek mintegy szárnyat fűztök a' Nemes Léleknek! — Édes álmok a'
közönséges boldogságról! Lánggal gyúlasztó reménységek, mellyek
885 ösztönöztetek hogy ez álmokat valóságokká tehetném! Be tsak álmok valátok!

A' GRÓFNÉ

Szent es tsendes örömei a' Házassági életnek! Ki-mondhatatlan gyönyörűségei
az Anyai szeretetnek! (*a' mint gyermekét fel-emelné*) Szívet indító teremtések!
leg-kedvesebb jádzó-társai magános óráimnak! — Kedvességgel tellyes
mosolygás, a' melly elől Lelkemből minden aggodás el-tűnt, és a' melly most
890 kétségbe-esésre vezet engemet. (*keserves sirásra fakad.*)

GYÖRGY

Óh be szép ez az élet! Jaj annak, a' ki idő előtt halál' Zsákmánya lesz'!

A' GRÓFNÉ

Oda van! Minden oda van!

CSÁKY

Örökre! el-vezett minden, el-tűnt örökre!

MÁRIA

Nints már többé semmi reménység!

CSÁKY

895 Ti oda-fenn, hát nintsen e' könyörületesség ti nálatok? (*A' körül-állókhoz*) —
Jertek! Kiáltsunk-fel, egy akarattal hogy a' Menny-orzágnak értz-kapui
lármánktól özve-szakadozzanak. Jertek könyörögjetelem velem.

(*Itt a' kétségbe-esésnek ábrázolását külömb-külömb-féle formákban látni. Némellyek
térdepelnek, avagy egészen le-vetik magokat a' földre; mások állanak és kezeiket az ég
900 felé terjesztik; az Anyák gyermekeiket fel felé emelik 's a' t.)*)

TÖBBEN (*kiáltanak.*)

Egek! Könyörüljetelem! segítsétek!

MÁRIA

Büntessételem-meg az Anyát; avagy mit tsinált Tinéktelem ez az ártatlan gyermek?

CSÁKY (*a' feleségére mutatván*)

905 Imhol a' leg-hivebb házas-társ.

GYÖRGY *(az Annyára)*

A' leg-jobb az Anyák között.

CSÁKY

Nézzétek e' könyveket! ezeket az elsárgúlt halál-képeit! ezeket a' porig meg-
aláztattakat!

Negyedik jelenés

910 ZRÍNI MIKLOS, a' ki meg-indulván egyy ideig közöttök áll.

CSÁKY

Nézzétek ezeket a' leg-síralmasabb nyomorúságnak emlékeztető oszlopaikat! és
(a' mint Zrínit meg-látná) azt, a' ki igazság szerént leg-kevesebbé lehetne
nyugott elmével közöttök.

ZRÍNI *(óldalvást)*

915 El-hibáztad a' dolgot. Ember vagyok én, férj, és Atya. Vagynak a' szívnek is
könyvei, még pedig keservesebbek, mint a' szemnek. *(egyebekhez)* Nossza
fijaim! térjetek magatokhoz! Már a' természetet meg-elégítettük: hátra-lévő
szempillantásainkat ajándékozzuk a' betsületnek és Vitézi köteleességünknek.
— Látjátok, hogy nem az ellenség, hanem a' tűz hatalma nyom-el bennünket.
920 Senkinek nem szolgál a' mi halálunk ditsőségére, hanem tsak nekünk, ha ugyan
a' halált nem esmerő hitnek el-nyerését halálnak lehet mondani. A' Királyok és
Fejedelmek a' sok esztendőknék ezerei után feledékenységre mennek; de mi
örökké fogunk élni a' késő maradéknak hív emlékezetében. A' gyalázatos élet
nem egyéb halálnál; ellenben a' ditsőséges halál kezdete az új romolthatlan
életnek. Az a' szerentse, hogy szegény Hazánkat meg-szabadíthattuk volna, az
925 a' leg-szebb sors, melly valakinek eshetik az emberi életben, nem lett ugyan a'
miénk; de tsak a' halál is a' Hazáért, tellyes ditsőséggel. Én Verbőczy Imrével,
Radovits Miklóssal, Horváth Bertalannal, és Báthori Andrással frigyét
kötöttem, mellyben szentül fogadtam, hogy Hazámnak helyre-állításáért
930 javamat és Véremet, testemet és életemet kotzkára teszem. Fogadásomat meg-
tartottam. Valamit ember' ereje enged, mindent meg-tselekedtem, és még is
semmit sem tehettem. És ez az, a' mi nekem leg-fájdalmasabb. — Óh édes
Magyaraim! Haljunk-meg inkább, mint sem síró szemekkel nézzük Hazánk'
veszedelmét, a' nélkül, hogy azon segíthetnénk. — Hanem már itt a' lángok
között mint valami halálra ítéltettek ne haljunk-meg! Haljunk-meg úgy, a' mint
935 éltünk! Ha olly készek lesztek engemet ezután is mint eddig követni: tehát
életünket hallatlan u'sorával áruljuk-el az ellenségnek, fegyvert viselvén
kezünkben, és a' késő századoknak példájául bátran és vígan haljunk-meg édes
Hazánkért.

909 [A sor után: *azonban*, de ez nincs összefüggésben sem az előzménnyel, sem a folytatással.]

917 ajándékoztuk [Értelemszerűleg jav.]

(Mindenfelől hallatik egy e' beszédekét helyben hagyó zendülés.)

CSÁKY

940 Mindnyájan készek vagyunk Tégedet a' Halálnak fel-tátott torkáig követni.

ZRÍNI (meg-indúlva)

Óh vajha minden boldogságoknak a' leg-felső tetejére vezethettelek volna benneteket! (Csákihoz a' mint meg-ölelné) Köszönöm Nemes Ifjú szeretetedet! Meg-érdemlenéd, hogy egy egész rend Hérosoknak tör'sök Atyja lehettél volna! (Alapihoz hasonlóképpen) Alapi! minden Plánumainkat el-szaggatja a' halál! — (Istvánfihoz) Istvánfi! te egy kezdeddel Hazádat óltalmazni és tanítani akartad. Nagy ugyan már magában is csak akarni is a' nagy dolgokat; de keserű, hogy az akarattal az ember meg-elégedni kéntelenítették. — Adjátok ide a' kezeiteket Patatics, Papratovits, Korbák! Derék emberek! kik mindnyájan 950 jobb szerentsére volnátok méltók! (Meg-járja a' Katonák' sorait, szorongatja azoknak kezeiket, némellyeket pedig meg-ölel.) Vitéz Bajnokok! — Gyönyörű seb-helyek — te is, óh te is! — Sírjátok csak édes fijaim! Adjuk még egymásnak ez utolsó jelt költsönös hajlandóságunknak. Mindnyájan kedvesek vóltatok előttem; és mondhatom nem kevésbé enyhíti fájdalmamat, melyet érzek tőletek 955 való el-szakadásomban, hogy még abban a' szempillantásban is látom erántam-való szereteteket, a' mellyben minden képzelődés el-enyészik. — Rád nézve fíjam! ideje előtt jött-el a' halál. Én úgy gondolkodtam, hogy te még valaha fellyül-múlod az Atyádat. (A' maga Feleségéhez) Rejtsd-el kérlek azt a' kisdedet szemeim elől! Csak nem minden bátorságom egészen el-olvad annak 960 látására. — No most, Serenki! hozd-el az én selyem ruhámat és a' kótsag-tollas fekete süvegemet. (Serenki el-megy, hogy azt el-hozza) Lakodalmam napja után ez leg-pompásabb napja életemnek. (A' Grófnéhoz a' ki kezét töri, az alatt hogy Serenki a' Grófot öltözteti) öreg, hív szolgám! Nem tarthatom-meg fogadásomat, mellyben ígértem, hogy hívségedért meg-jutalmazlak.

965 RAFAEL (a' ki az alatt hogy az Annya kezét töri elő-jött, és most az Attya körül jár.)

Tsináltat Atyám Uram nekem is egy ilyen ruhát?

ZRÍNI

Szebb lesz' neked édes kis Angyalom! mint ez.

RAFAEL

De mikor ám? Atyám Uram.

ZRÍNI

970 Talán még ma! (Serenkeihez) Egy erszényt száz arannyal!

RAFAEL

Bizony tán a' tüzi-játékért? Hát annyi annak az árra?

ZRÍNI

Több a' fiam! Ennek az árra el-vitte a' leg-kedvesebb kintsemet, melly vagyon e' Világon; (a' mint fel-emelné) el-vitt tégedet is, tégedet! (oda adja az Annyának) Vedd-el Annya! (minekutánna vissza-vette és egynéhányszor meg-tsókolta, oldalvást) Ideje, hogy meg-haljak. Már minden bátorságom oda van. (Serenki hozza az erszény aranyat) Ezt annak jutalmául teszem a' 'Sebembe, a' ki el-temeti a' testemet. A' szabályaimat! a' leg-kedvesebb fegyveremet fogom ki választani! (Serenki el-hozza) Ezt ezt! Nyertem ezt az Ötödik Károlynak ditsőséggel gazdag kezéből, minekutánna Ifjúságomnak virágjában az ősz szakállú Hérosok között Soliman seregeit Béts kő-falaitól el-üztem; ezt viseltem markomban, mikor Nádasdy Tamással a' Törököket a' Babótsai motsárba ugrattam; ezzel vágtam agyon a' hitetlen Kotzián Jánost,* mindenkor kísérőm és segítőm vóltál te ennékem a' leg-nagyobb veszedelmekben is! te segítettél egyik mindenemre, valamim vagyon! meg-érdemled, hogy utolsó ditsőségemet velem együtt meg-oszd! Nem kell nekem semmi egyéb fegyver! (Ki-vonja kardját hüvelyéből és el-hajítja) Külömben még te is nehéz vagy! Olyan könnyűt választok, a' minéműt tsak lehet, hogy annál könnyebben el-mehessek a' rab-szolgaság elől! (A' többek el-hányják pántzéljaikat, pai'saikat sőt még szablyaiknak hüvelyeit is) Emberek vagytok 990 fijaim! Könnyítsünk magunkon a' mennyire lehet, hogy annál serényebben oszthassuk a' halált, és fogad hassuk. — Most a' Vár kapuinak külsait! — (a' külsokhoz) Míg meg-lesz' ez a' karom és kardom, addig tudom senki ki nem ragad benneteket kezemből! — No már most induljunk! — Jaj! de hátra vagyon a' leg-nehezebb dolog, hátra a' bútsúzás a' feleségeinktől! Nálók 995 találtunk véres küzdéseink után meg-újulást, dajkálkodást, és nyugalmat! Igaz jussotok vagyon tinéktek a' mi háláadatosságunkra! Jertek még egyszer a' mi karjaink közzé! (az Asszonyok ész nélkül rohannak férjeik' öleikbe) Feleségem! György! Rafael! jertek kóstoltassátok még egyszer velem a' Férjnek és az Atyának örömeit! (Meg-öleli őket, sirás és tsuklás hallatik.)

1000 'SÓFIA (Ki-terjeszti karjait a' Györgyre, ki is feléje siet.)

GYÖRGY (a' leg-elevenebb meg indulással)

'Sófia.

'SÓFIA

Óh én nyomorúlt! Ugyan mi lesz' mi belőlünk?

CSÁKY

1005 Néktek jól lészen dolgotok. A' Törökök tsak nekünk ellenségeink, nem pedig néktek.

* Pető Gergely így ír erről a' Kotzián Jánosról a' maga Kronikájában, az 1539-dik esztendőre: Kotzián Jánost, kit Ferdinánd Tsászár azért, hogy 25 ezer emberit Válpónál el-vesztette tömlőtzbzen vettetett, mikor a' Bétsi fogságból el-szaladott volna és a' Törökökkel is titkon praktikába indúlt volna, Zríni Miklós, Ferdinánd Király' parantsolatjából, Grabusa Györgyel és Hójszics Jánossal az ő szolgáltaival meg-öleté Kosztanitzában.

'SÓFIA

Óh hát mi szolgálókká vagy ágyasokká legyünk? György! György! inkább ölj-meg engemet.

A' GRÓFNÉ

Én Zrini Miklósnak felesége vagyok, nekem nem kell semmi szabadító.

GYÖRGY ('Sofiához)

1010 Te lennél szolgálóvá? Vagy más valamely idegennek tulajdonává? — Hogy hogy lehetnék én olly kegyetlen, hogy egy Töröknek sákmányává engednélek tégedet lenni? Inkább meg

MÁRIA

Ugyan 's tudnál 'Sófiának gyilkosa lenni? Engedd inkább, hogy maradjon hív-
esküvésében, és haljon-meg veletek! — (*Az Asszonyokhoz*) Jertek! mutassuk-
1015 meg, hogy a' nemnek különbsége nem szükséges képpen teszi különbözőkké a'
gondolatokat és a' szívet! szint úgy ditsőséggel halhatunk mi meg mint a'
férjfiak! Ezek a' fegyverek számunkra vagynak itt. (*Itt a' fegyverek között,
mellyeket mások el-hánytak, kapkodnak az Asszonyok.*) Ezek pedig (*fel-emeli 's
maga előtt tartja gyermekét*) légyenek a' mi pai'saink! szükség, hogy ezeket
1020 tegyük leg-elsőben bátorságosokká a' rabság elől! Úgy! No már most (*szóll a'
Csákihoz és Zrini Györgyhöz*) menjetek akár az éhes farkasok közzé, avagy a'
Törököknek ki-köszörült fegyvereik közzé, mi mindenütt utánnatok megyünk.
(*az Asszonyokhoz*) Én magam vezetlek benneteket.

ZRINI

1025 Asszonyok! Asszonyok! A' Hérosoknak egész nemzetségei vesznek-el
bennetek. — Hát te nem fogsz fegyvert én kedvesem?

A' GRÓFNÉ

Nem én; és még is meg-mutatom, hogy soha szabad kezeimhez bilints ugyan
nem ér. Ezer Törököt, 's többet, ha lehet, tsalok ide, és a' Puska-poros torony
tetejére, a' gazdag prédának palástja alatt, és ott egy szempillantás alatt halált
hoz nékik egy fáklya; nekem pedig és a' mi kisdédünknek szabadulást.

ZRINI

1030 Felséges Frangepáni! a' leg-nemesebb Római Asszonyságoknak Lelke lakik a'
te nagy lelkedben' (*Még egyszer meg-öleli őtet*) Nossza, félre innen! menjünk a'
két oldalon a' kapu felé!

(*Elöl visznek egy Zászlót, mellynek egyik oldalán a' Magyar, másikon a' Tsászár
tízimere vagyon. Ezután megy Zrini mezítelen karddal; hasonlóképpen követik őtet a'
1035 többiek. Utól mennek az Asszonyok. Egyszer'smind Marsot vernek.*)

Ötödik jelenés

A' GRÓFNÉ, RAFAEL

A' GRÓFNÉ (*Eggy fáklyát gyújt, és fúját a' torony' grádsain magával fel-viszi*)
Nyílik már a' kapu!

RAFAEL

Ni ni! Anyám! a' híd tele van Törökkel.

A' GRÓFNÉ

Nem látod az Atyádat?

RAFAEL

1040 Vagdálnak reá, és ő még a' térdén óltalmazza magát.

A' GRÓFNÉ

Ne nézz többé oda! (*meg-tsókolja*)

Hatodik jelenés

Eggy sereg Török jön a' játék-néző-helyre

A' GRÓFNÉ (*le-kiált a' Toronyból*)

1045 Ide ide! A' ki nekem könnyű fogságot ígér, azt én ezzel a' fáklyával a' föld lalt el-rejtett kintsekre vezetem. — Hogy hogy? hát szint olyan sokan jönnek? — Úgy e', olyan pénz kívánók vagytok ti? jertek tsak jertek! — Bóldog Lelkei a' szabadságnak! vegyetek engemet fel magatokhoz! (*le-veti a' fáklyát, és a' mint a' kárpit le-esne, erős láng látszik, 's nagy pattanás hallatik, annak jeléül, hogy a' puska-poros torony fel-vettetett.*)

A MŰ ADATAI

Werthes, Friedrich August Clemensnek (1748—1817), a pesti egyetem esztétikatanárának 1790-ben Bécsben nyomtatásban kiadott *Niklas Zrini oder die Belagerung von Szigeth* című drámája Györgyfalvi Csépan István magyar fordításában még ugyanebben az évben napvilágot látott Komáromban *Zrini Miklós; avagy Sziget várának veszedelme* címmel. (Vö. HEINRICH, Gustav: Werthes in Ungarn. UngRevue 1893. 512.)

SZERZŐ, FORDÍTÓ

Werthest 1784. október 13-án nevezte ki II. József a pesti egyetemen a széptudományok tanárává. A császár halála után 1791. április első napjaiban elhagyta Magyarországot.

Magyarországi tartózkodása alatt több éven át folytatott előtanulmányok után két hazai tárgyú drámát írt. Az egyiket Zrínyi Miklósról, a másikat Mátyás királyról. Ez utóbbi csak újabban jelent meg nyomtatásban. (*Korvinus Mátyás. Egy Vitéz, Nemzeti, Szomorúval elegyes vig Játék...* Magyarul kidolgoztatott Bárány Péter által 1790. Az OSZK könyvtárában őrzött kézirat szövegét közzé teszi és

tanulmánnal ellátja GYÁRFÁS Ágnes. Miskolc, 1986.) A számos külföldi drámát németre fordító és több eredeti lovagdrámát szerző Werthes a Zrínyiről szóló darabjában a XVIII. századi német lovagdrámák néhány motívumát is beleszőve (várostrom, eskü, gyermekszerepek, földalatti folyosó, a színtér mögötti események megfigyelése), és jelszavait (becsület, szív, Isten, fejedelem, hűség) hangsúlyozva, színi hatásokban bővelkedő, hazafias jelenetekben, szólalomokban gazdag, az érzelmekre ható Habsburg-párti szellemet sugárzó művet hozott létre. A hazai tárgy, a nemzeti szellem nagyban hozzájárulhatott, hogy a pozsonyi kispapok ezt a darabot választották előadásra.

A hazafias szellemet a fordító azzal is elmélyítette, hogy a harmadik felvonás harmadik jelenetében a boldog múlt emlékein emberengő magyarok az eredeti szövegtől kissé eltérően hosszabban, több bánatos felkiáltással fejezik ki érzelmeiket. Különben a fordításban Csépan István (1758—1830) komáromi ügyvéd, több vármegye táblabírája híven adja vissza az eredeti szöveget. A történeti személyek nevét, az egy Zríni kivételével, magyaros alakjukban használja. (Vö. NYÍRY Erzsébet: Werthes Frigyes Ágost Kelemen pesti évei. [1784—1791] Adalékok első Zrínyi-drámáink történetéhez. Bp. 1939.)

FORRÁS

Werthes nem beszél forrásairól. Legtöbb jelenete egyezik Istvánffy Miklós munkájával (*Historiarum de rebus Ungaricis libri XXXIV*). Olvashatta Forgách Ferenc *Zigethi Hungariae claustris praestantissimi vera Descriptioj*át és egyéb történeti forrásokat is. A drámában azonban több olyan szerep, mozzanat van, melynek nincs történeti alapja. Az ő találmánya Zrínyiné alakja, Majláth Mária és Zrínyi György szerepe. A várórség egy részének zendülését valószínűleg Friz András *Zrínius ad Sigethum* című darabjából vehette. (NYÍRY: i. m. 36—38.)

ELŐADÁS

A Magyar Hírmondó 1794. március 25-i száma tájékoztat arról, hogy a pozsonyi szeminárium kispapjai az év farsangján három magyar játékot is bemutattak. „A második esztendőbeli Theologusok Zrínyi Miklósnak *Szigetvári veszedelmét* oly derekasan jádztották, hogy azért méltán meg-érdemlik neveiknek közönséges ki-hirdettetését. . .” A szereplők közül hetet megemlít név szerint.

A darabot már ezt megelőzőleg a pesti színházban játszották. Először 1793. augusztus 20-án. Utána még ebben az esztendőben más három alkalommal. Ezt követőleg több évben ismételtelen előadták.

Hogy a pozsonyi kispapok a Zrínyiről szóló drámát vitték színpadra, az új idők szellemét mutatja. Nem iskoladrámát játszottak, hanem világi színpadra szánt darabot, melyben nőszereplők lépnek fel, és a hazafias szellem mellett megtaláljuk benne a szerelem motívumát. Az ilyen jellegű világi témák, világi darabok mutatják, hogy a XVIII. század végén a szemináriumokban folyó színjátszás szelleme mennyire megváltozott.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Kiadásunk szövegét az 1790. évi komáromi nyomtatvány szerint adjuk. A folyamatos szöveget azonban a szerepek szerint tagoltuk. A nyomtatványban a nevek után mindig pontot találunk. Ezt mindenhol mellőztük. A nyilvánvalóan sajtóhibákat (87. sorban min — mint helyett; 399: barátság — barátság helyett; 795: Zsatskót aranyat — Zatskó aranyat helyett) kijavítottuk, anélkül, hogy ezt a lapalji jegyzetben megemlégtettük, a szövegben kurzíválással jeleztük volna. Egyébként is az ilyen sajtóhibák száma igen kevés.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 82 *mérő fontnak* — a mérlegnek
- 105 *Tör'sök* — Atyáinknak — ösatyáinknak, őseinknek
- 309 *cser-tör'sökök* — cserfa törzsek
- 412 *vongáltak* — vonszoltak
- 702 *örük* — örök? — kosok
- 984 *eggyik* — eggyig? — eddig?

EGER

A pozsonyi egyetemes szemináriumon kívül II. József 1783-as rendelete még Egerben és Zágrábban létesített *seminarium generalét*. Egerben tehát megmaradt a Telekessy István püspöktől még 1700-ban létrehozott papnevelő intézet. 1700 előtt az egri egyházmegye papnövendékeinek a képzése a jezsuiták vezetésével Kassán folyt az 1654-ben alapított Kisdy-szemináriumban. Ezt 1760-ban Barkóczy Ferenc püspök az egri papnevelő intézetbe kebelezte be, ahol már 1754-től nem a jezsuiták, hanem világi papok működtek.

Egerben 1755-től a Foglár György alapította (1740) jogi iskolának a filozófiai tanfolyammal kiegészített és a teológiai karral egyesített felsőoktatási intézményt *Schola episcopalis*nak hívták. Az iskola 1774-ben beköltözött az Esterházy Károly püspöktől eredetileg egyetemnek szánt Líceum épületébe, s *liceum episcopalénak* nevezték. II. József alatt a jogi és a bölcsészeti kar szünetelt, a teológiai az 1785/86. tanév végéig egyetemes szemináriumként működött. 1786-ban a szemináriumot összevonták a zágrábigival, és Pestre helyezték. 1790-ben a *seminarium generalék* megszűnésével az egri papnövendékek is visszakerültek püspöki székhelyükre, magukkal hozva valamit a központi szemináriumokra jellemző jozefinista, felvilágosult, világiasabb szellemből is.

Egerben azonban a szemináriumi színjátszást nem a visszajött kispapok honosították meg. Régi hagyománya volt már. Már a jezsuita vezetés korában, 1747-ben is rendeztek farsangi előadást. 1773, 1783 farsangján hasonlóképpen. Ez utóbbi év május 4-én Esterházy Károly születése napján adták elő a *Kozroes királyt*, melynek nyomtatott programja az egri kispapoktól szép számmal játszott előadások egyedüli írásos emlékeként maradt ránk. 1783 és 1798 közti évekből ugyanis a már említetteken felül 17 előadásról rendelkezünk jelenleg konkrét adatokkal. A címek között vannak közismert jezsuita drámatémák. Az a szöveg azonban, melyet az egri kispapok előadtak, ez ideig nem került elő. Szövegemlékként csak a *Kozroes* programját ismerjük. Az egri szemináriumi színjátszás képviselőjében mindössze ezt tudjuk közzé tenni. (Vö. BOZSIK István: Az egri papnevelés története a XVIII. században 1780-ig. Bp. 1910; BÁRDOS Kornél: Eger zenéje 1687—1887. Bp. 1987.)

14.

KOZROES KIRÁLY

1783

KOZROES KIRÁLY

Szomorú Játék, mely a' Püspöki Iskolában Elő Adatott Egerben M.DCC.LXXXIII.
Esztenőben, Pünköst-Havának 4dik napján.

A' Játéknak Valóságos Summája.

- Kozroes a' Perzsáknak kegyetlenkedő Királya Fókás Tsászárnak leg-inkább idejébe több tartományait a' Romai Birodalomnak maga hatalma alá hódította, a' napkeleten lévő Keresztényeket kegyetlenül kínozván: Fókás el-veszvé a' Tsászári méltóságra emeltetett Heraklius, kinek idejében-is meg-nem szünt Kozroes a' régi prédálásoktól, kegyetlen tselekedeteitől. Azért a' Tsászár kérvén először ötet, hogy a' békességre lépven jó szerrel viszza adná a' Romai birodalomtól minden ok nélkül elragadtatott tartományokat: de ő siketségre vette .kérését, régi diadalmáiban bizakodván: annak okáért Heraklius háborút indít ellene, és többször diadalmaskodván
- 10 annyira juttasztya Kozroest, hogy ez nyavalyában esvén, midőn a' kisebbik fiát maga után léendő Királynak rendeli, az első szülött fiának meg-engesztelhetetlen haragjába esik, ki-is mind Attyát, 's mind östét meg-ölvén, Herakliussal szövetséget téssen, ennek akaratt: át mindenekben bé-telleyesitvén. Ita Historia Bizantina in Heraclio.
- 15 A' Játék helyheztetik Gazákum, Tebarmaes, és Ktezifon városok között.

A' Beszélgető Személyek.

- KOZROES Perzsáknak Királya.
SZAES
SARBARES { Fő-Vezérek.
20 MEBUDES
ZLANGYIR } Fő-Tanátsosok.
GUNDABUNAS }
BLANKAS
RAZATES Hadnagy.
25 LEONIDES Posta.
MANTANES Kozroesnek el-árulója.
HERAKLIUS Romai Tsászár.
THEODORUS } Fő-Vezérek.
LIKANDER }
30 MEZEZIUS Fő-Tanátsos.
LEONTIUS }
OLIMPIUS } Követek.
ANASZTAZIUS }
AMADABAT }
35 GUZURATES }

ELSŐ VÉGEZÉS

Első ki-menetel

Midón Kozroes az el foglaltatott Egyiptus, Sziria, és kisebbik Asiának tartományai miatt hanyakodva örvendezik, az egész Romai birodalmot magának igirvén, megjelenik II. Szaes egyik vezére Kaltzedon városa alatt, mellyet eddig haszontalanul egész télen ostromolt vala, el szenvedett nyomorúságait el beszélvén, és a' Romai Tsászárral köttendő követséget javasolván: de a' mérges Királytúl, mivel Herakliust, a' kivel Kaltzedon mellett szállott vala, kötözve hozzája nem hozta, halálra itiltetik, és elevenen III. meg nyuzattatik. A' Tsászárnak követyei Olimpius, Leontzius, és Anasztazius, kik Szaes vezérrel a' Királyhoz érkeztek, a' békességért esedezvéen, és háladatlanságát szemére vetvén, Kozroesnél semmire sem mehetnek, hogy ha Heraklius egész Asiával Egyiptust, és Libiat néki nem engedi, és e' mellett, hogy az igaz Istent meg tagadván az ő bálványait egész birodalmával nem imádgya: erre tellyességgel reá állani nem akarván a' követek IV. Konstantzinápolyba vissza térnek minden haszon nélkül. Ezért nagyon boszszonkodván Kozroes, midón az egész Romai birodalmot maga hatalma alá hódítani magában el tökélli, hogy ezt könnyebben véghez vihesse, Kaganushoz az Avarések Királyához Ziangyirt küldi, V. ki véle frigyet kössön, és reá biztassa, hogy Konstantzinápolyt hadi seregével meg szállya, és így több részekről Herakliusa meg szoritasson. Hallya ez után Razatestül nagy örömmel, VI. hogy Blankas egyik vezére Galatziában Antzira városát szerentsésen meg vette; de ezen öröm tsak hamar szomorú ijedésre fordul, a' midón meg érti, hogy Heraklius válogatott vitézeivel nagy sietséggel Kozroeshez immár közelitene; azért-is ő ellene Sarbares vezérét rendeli és küldi, VII. ki Herakliustúl meg verettetvén Királyához VIII. vissza tér szerentsétlen esetét elő beszélvén: Kozroes, hogy Heraklius igyekezetének ellent álhasson, bellyebb veszi magát Persiába, és több katonákat gyűjteni szándékozik.

MÁSODIK VÉGEZÉS

Első ki-menetel

60 Heraklius a' győzelem után az Istennek hálákat adván, Zebeel Törökök Hertzegének, kik akkor kezdték magokat Asiában mutogatni, és az Iberiusok, Laziusok, és Absagusok (ezen népek a' fekete tenger mellett laknak vala) követyeit táborába fogadgya II. kik is hiv segítségeket igirvén a' Tsászártul szivesen hivei közé számláltatnak, és hazájokba botsájtatnak III. Meg értvén azonban Kozroesnek 65 szándékát, Thedorust az ő vezére ellen küldi IV. ki az ellenségen tsudálatos diadalmat vévén nagy örömmel vissza jön a' Tsászárhoz V. hozván magával Leonides nevű keresztényt, kít Kozroes Kaltzedonba Sarbares vezérhez botsájtott vala, parantsolván a' levélben, hogy azonnal a' várost oda hagyván Persiába sietne: de Heraklius más levelet ad a' Kereszténynek kezébe, mellyben Kozroesnek nevével parantsolat irattatik, 70 hogy Kaltzedon mellet maradgyon, mivel ő maga meg ronthatya Herakliust Persiában: és így a' Keresztényt, ki hivségét igiri vala, VI. el eresztí. Érkezik ezután VII. Anasztazius, ki Konstantzinápolynak meg szabadulását hiti-szegett Kagánus meg

szállása ellen bőven elő-beszéli, hozván magával Mantenest meg öletett Szaes vezérnek testvérét, ki, Kozroesnek közelgetését, és ütközetre készülését, midőn tudtára adgya a'
75 Tsászárnak, ez, távolról akarván látni az ellenségnek táborát, egy magas hegyre VIII. iparkodik, bizván vitézeit addig-is Likander vezérre, ki ellen hirtelen reá ütven Kozroes, IX. mindenét el veszti: azonban a' Tsászár is vissza érkezvén, hogy már egyszer végét ejtse a' hadakozásnak, Kozroes után indul, minden népével kergetvén őtet.

HARMADIK VÉGEZÉS

Első ki-menetel

80 Kozroest, ki a' több szerentsétlen ütközetek miatt nagyon gyötrődik vala, ismét a' békességre lágyítani II. haszontalanul igyekeznek Herakliusnak követvei, azért-is oda hagyván őtet, midőn Tsászárokhoz III. térnek, Kozroes nagy nyavalyába esik, melynek orvoslására Ktezifon városába veszi magát IV. Mebudes, midőn változó szeretséjén, és következő veszélyén sopánkodik, meg jelenik Heraklius V. vádolván
85 Kozroesnek meg átalkodását. Meg isméri ezt Mebudes biztatván a' Tsászárt a' békességgel, mivel Kozroes nagy nyavalyába esvén rövid idő alatt végét éri életének. Erősíti ezt Blankás VI. tudositván a' Tsászárt, hogy Kozroes el hagyván az első szülött fiát Sziroest a' kisebbikét Medarzest nevezte volna halála után léendő Királynak; és hogy azért nagy zenebonát inditana, Sziroes Attya ellen, magához hajtván a'
90 Persáknak sziveit. Kap az alkalmatosságon Heraklius, Mebudest és Blankast Sziroes Hertzeghez küldvén, VII., 's igirvén hogy igen-is Királyi méltóságra fog emeltetni, hogy ha az Attyátul el foglaltatott tartományokat a' Romai birodalomnak vissza adgya. Midőn ezen üzenetnek szerentsés ki-menetelét ohajtva várja a' Tsászár, meg térnek Ktezifon városából, melly igen közel vala, Mebudes és Blánkás VIII. jelentvén, hogy
95 mind Kozroes, mind Medarzes meg öletettek Sziroes által, ki-is békességre lépni akarván, meg igiri mindenkben bé tellyesítését Hereaklius kivánságának: mellyet-is midőn véghez vitt, a' Tsászár ditsősségesen vissza tért Konstantzinápolyba.

Egerben, Nyomtattatott a' Püspöki Oskola' Betőivel. 1783.

A MŰ ADATAI

Az Esterházy Károly egri püspök születésnapjára, 1783. május 4-én a püspöki iskola növendékeitől játszott darabnak csak a nyomtatott programja maradt ránk. Lelőhelye az OSZK Színháztörténeti Tára. (Pro 120.)

SZERZŐ

Szerzőjét minden kétséget kizárólag nem tudjuk megállapítani. A püspöki iskola Oltáriszentség Társulatának diáriuma (Djarium Almae ac Venerabilis Sodalitatis Augustissimi Eucharistiae Sacramenti erectae In Episcopali Schola Agriensi — Egri Érseki Lt.) 1783. május 4-ről szóló híradása szerint „produxit D. Bednarovics” Hogy ő írta-e a darabot, vagy csak rendezte az előadást, ebből a híradásból nem tűnik ki.

FORRÁS

A nyomtatvány a játék summája végén így hivatkozik a forrásra: „Ita Historia Bizantina in Heraclio.” Kozroesről a jezsuiták 1749-ben Esztergomban, 1753-ban Kassán, 1766-ban Lőcsén játszottak drámát, közülük címében az utóbbi helyen előadott „Cosroes de solio deturbatus” mutat csak némi egyezést az egr-i játék tárgyával.

ELŐADÁS

Mind a nyomtatott program, mind a püspöki iskola Oltáriszentség Társulatának diáriuma 1783. május 4-ben jelöli meg az előadás időpontját. A Liceumban játszották, ahol a második emeleten nagy színházterem volt.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Híven közöljük a nyomtatvány szövegét. Az *ø* és *û* betűket a mai kiejtésnek, helyesírásnak megfelelően írtuk hosszú vagy rövid ékezzel.

GYŐR

A győri szeminárium kispapjainak farsangi játékaikról a XVIII. század közepe tájáról vannak híreink. A régebbi protocollumok hiányában azonban ma már nem tudjuk megállapítani, mennyire volt a színjátszás hagyományos szokás. A jegyzőkönyvek alapján 1790-től lehetett figyelemmel kísérni a szemináriumi játékszín működését. 1791-től 1802-ig — 1797-et kivéve — minden évben eljátszották a maguk két-három színdarabját. Kedvezett nekik Fengler József püspök felvilágosultsága, pártfogása.

Az előadásokat magyar és kisebb számban német nyelven tartották. A magyar darabok közt színre kerültek Fejér György komédiái; a *Tornyos Péter*; *A mesterséges ravaszság* Simai Kristóftól; több, a budai színészeketől is játszott világi játék. A bemutatott előadások jól szemléltetik az iskoladrámából a világi színjátszásba való átfejlődést.

1796-ban Rajnis Józsefnek *Az ikerek* című darabját játszották. Rajnis kapcsolatot tartott a kispapokkal, hosszú évtizedeket töltött Győrben. Ez idő tájt az akadémiai templom gondozója volt. (Vö. SZABADY Béla: Iskoladrámák a győri papnevelőintézetben. Győri Sz 1930.)

15.

**RAJNIS JÓZSEF
AZ IKEREK**

1796

RAJNIS JÓZSEF

AZ IKEREK. EGY KÖZ TETTETMÉNY.

A' Tettetményesek.

ORROS TAMÁS,
ORROS TAMÁS JÁNOS } Ikerek.
BOTONDI MÁRTON, Orros Tamás Jánosnak szolgája.
5 MÉZESI LAJOS, Orros Tamásnak Barátja.
ONDRÉ ANDRÁS, Mézesi Lajosnak szakátisa.
MATSKA PALI, egy vatsora-leső nyalánk fi.
RÓKAI MIHÁLY, Prókátor.
HIPPOKRÁTOVITS PÉTER, Orvos.
10 Négy HAJDÚ.

AZ ELŐL-SZÓLLÓ

Magamnak elsőben, azután ti néktek-is
Bóldogságot kívánok, Érdemes Hallgatók!
Rám nézve látja kiki, hogy Útazó vagyok,
Jádrába sietek: ott ma egy új Komédiát
15 Játsszodni fognak, a' mellyet látni akarok.
E' Város az 'Adriai tenger parttyán vagyok,
De biztat a' Poeta, hogy hamar ott leszek.
Kiki Úti társom lehet odáig, ha kedvevan.
Hogyha az erszénye lapos-is, el-jöhet velem;
20 Nékem, mikor nem kell, elég pénzem vagyok:
El tartom ingyen addig, míg oda-érkezünk.
Mennyünk. Én leszek a' Kalaúz. — De ihon itt vagyunk
Jádrában; a' ki ezt nem hiszi, mennyen tovább.
A' kik pedig el hiszik, azoknak jelentem én,
25 Hogy ide el-hoztam néhány Tuttigalántimot,
De ingyen ugyan nem adom, és nyerni sem akarok;
Úgy adom el, a' mint magam-is vettem; az árra egy
Vivát-kiáltás, és egy hangos tapsolás: —

19—20 [Eredetileg a sorok felcserélve, utólag
számozással javítva.]

30 Az árra meg van adva, Érdemes Hallgatók!
Én-is viszont a' portékámat ki rakom.
Első Lajos Királynak országlásakor,
A' mikoron el foglalta a' Magyarok' hada
Jádrát, Szebenikót és a' többi Adria —
35 Tenger-melleyéki helyeket, és Szigeteket-is;
Élt Ketskeméten egy gazdag Kereskedő,
Egy Görög-Országból eredett Kalmárnak fija.
Orros Miklósnak hitták, mert nagy orra volt.
Az ő felesége született Dobronkai Kata,
Egyszerre két fiat szült vala: az egyikét
40 Jánosnak hitta, Tamásnak pedig a' másikat.
Ezek az Ikerek nevelkedvén, egymást igen
Szereték, 's egymáshoz olly hasonlók vóltanak,
Hogy az édes Annyok-is alig tudta az egyikét
A' másikától néha meg választani.
45 Hét esztendősek vóltak, mikor Orros Miklós
Tamás fijával Szebenikóba utazott;
De nagy kárára: a' tolyongó nép között
A' gyermek eltévelyedett, és a' bús Atya
Őtet keresdegelvén rá nem akadhatott;
50 Mert egy Jádrai, vagyonos, de magtalan Görög
Kalmár meg szereté, 's el vivé a' gyermeket
Jádrába, 's ottan nevelé, mint fogadott fiját.
Orros Miklós haza térvén a' másik fiját
Jánost Tamásnak hitta, 's bújában meg hólt:
55 Követte nem sokára a' felesége-is.
Az árva János, vagy (az új neve szerént) Tamás
El hagyta Ketskemétet, és Pesten lakott.
Azután, mikor már a' Jádrai Orros Tamás
Huszonkét esztendősek vólt, és meg házasúlt,
60 A' fogadó Atya, ki örökösévé tette vólt,
Hajó-törést szenvedvén a' Vízben veszett.
Orros Tamás; a' ki az előtt János vala,
Szinte azon üdő-tájban magában fel tevé,
Hogy útnak indul, 's haza sem tér, míg valaholott
65 Meg nem találja az el-veszett Orros Tamást.
De meg találta-e, vagy nem? azt nem mondhatom.
Feleletül fog szolgálni a' Komédiánk.
Lássátok, és ha tetszeni fog, tapsoljatok.

44 másikától [A második á beszúrva.]

I. FELVONÁS

I. Jelenés

MATSKA PALI

MATSKA PALI

70 Nem minden ember érti a' tréfát. Sokat
Esmértem én, ki egy szóért, mellyet nehéz
Neven vett, dúlt-fült, kész volt vért-is ontani.
Az olyanoknak én ugyan azt javaslanám
Hogy azt tegyék magokkal, a' mit tselekedett
Uliszses hajdan az úti társaival, midőn
75 Lányúltt viasszal bé dugá a' füleiket.
Hogy a' Szirének' énekét ne hallanák.
Nékem, ki váltig szeretem a' társalkodást,
Akárki akármit mondjon, menykövet, fenét,
Poklot, ördöget szórjon, tsak azt engedje meg,
80 Hogy jó itallal, étellel bővelkedő
Nagy Asztalánál mindennapi vendég legyek,
Ha dörög-is, annyi, mintha ezeket mondaná.
Szívem, Barátom! Lelkem! Édes Angyalom!
Azért szerentsés vagyok, ámbár Orros Tamás,
85 Mikor a' haragját fel gerjeszti a' gonosz
Felesége, sokszor — engem-is rútol gyaláz:
Mert néha tsúfolásinak-is hasznát veszem.
Lám én, kit ez előtt Matska Palinak híttanak,
Miólta nála vígan élek, dőzsölök,
90 Már a' Nyalánkfi név alatt híres vagyok.
Ezt én sokért nem adnám. Nem pór-ember az,
Kinél ez a' kellemetes név reám ragadt.
Ha Királyok azokat meg nemesítenék,
Kiknek az evésben ivásban jeles az érdemök,
95 Nem volna ő utolsó a' Nemesek között.
Akkor, ha szokásaként Orros Tamás Uram
Azt mondaná-is: Te Pétsi ki-tsapott Deák!
Bezzeg ki tennék magamért, 's el hitetném vele,
Hogy az Heráldika tudományban-is jártas vagyok.
100 Le-van fejemben rajzolva az ő tzimere;
Két részre vagyon osztva: az egyik mezeje fejér;
Ezen hosszú kolbász békerít egy gömböztöt.
A' másik mezeje piros, a' mellyen négy folyó
Látszik, de nem folyó-víz, mint a' Magyar Hazánk'

95 ő [A sor fölé besúrvva.]

96 szokásaként [Besúrvva.]

102 hoszsi

103 a' <min> mellyen

105 Új tzimerében, hanem négy kellemetes ital:
 Szlivovitza, Bor, Ser, és Punts. — Most hozzá megyek.
 Hat óra el múlt, 's nem jön. Van valami baja;
 Mert illykor szokta látogatni Mézesit,
 Kedves Barátját, ki imez szegleten lakik. —
 110 De imhol! ide közelít. Mord a' tekintete.
 Most vissza néz, 's öklével fenyeget. — Meg lesem;
 Majd meg tudom mi baja légyen. (A)

II. Jelenés

ORROS TAMÁS

ORROS TAMÁS

várj gonosz!
 Nem vagy te feleségem, hanem házi ördögöm.
 De férjfi vagyok-e én, ki ezeket szenvedem?
 115 'S jól tartom ezt a' rám ugató maró ebet?
 Nem, már tovább nem tűrhetem. Azért esküszöm:
 Ha engem' még csak egyszer boszszontani talál,
 Kótyavetye által mindenemet pénzzé teszem,
 És tőle úgy el válom, hogy soha híremet
 120 Se hallya. Én neki semmivel sem tartozom.
 Vagyonomnak a' fele oda van; Ő költötte el,
 'S nintsen, nem-is lesz tőle semmi magzatom.
 Nem volt eszem, hogy olly kényesen bántam vele.
 Sok abrakot adtam neki, azért rúgódozik.
 125 Nem elég, hogy ő maga velem szüntelenül pöröl:
 Valamennyiszer a' házamból valahová megyek,
 Rám omlik a' sok kérdés, mint a' jég-eső:
 Hová? te jó madár, kihez? miért? mikor
 Jősz vissza? — 'S hogyha vissza térek, ottogyon
 130 Ismét szaporodik az únalmas kérdezkedés:
 Itt vagy? miért olly későn? mit hozol? hol valál?
 Kinél? kivel múltattál? — de mi a' gonoszabb,
 Otsmány kofákra pazarolja el a' pénzemet,
 Kik néki engem'-motskoló hírt hordanak.
 135 Leg több jut annak, a' ki leglatrabb, ki a'
 Többi felett tudja a' fene öszve-nyelvelést,

(A) Meszszünnen illyen aszszonyi szó hallatik:

Fuss kurvafi!

Tsak fuss, te tolvaj, majd haza várlak

119 hogy <tsak> soha [Fölé írva.]

120 [Előbb:] néki

A' motskolódást. És mindazonáltal az Ipam
 Őtet ditséri, mentegeti, 's engem' gyaláz.
 Ah! mitsoda túrhetetlen ördögi élet ez!
 140 Melly fájdalom hasogatja szívemet, mikor
 Eszembe jutnak hajdani öröm-napjaim,
 Míg Ketskeméten töltvén gyermeki koromat
 A' testvéremmel együtt fel nevelkedénk!
 Hogyha mi vetekedés vólt köztünk, nem a' harag,
 145 Hanem a' nagy szerelem vólt az oka. Nem-is tsuda,
 Mert a' szeretetet a' hasonlóság szüli;
 Mí pedig igen-is hasonlók, sőt egyek valánk:
 Egymásra nézvén egymást úgy látjuk vala,
 Mintha igazán-mutató tükörbe tekinténénk.
 150 Ez az egy különbség vala köztünk: hogy engemet
 Tamásnak hittak, neki Jankó vólt a' neve.
 Óh vajha tudnám, hol légyen? még a' Világ'
 Végén-is fel keresném őtet, és vele
 Élven, sok eltűrt bajomat elfelejteném.
 155 De ezer értekezéseim utánn azt sem tudom,
 Életben van-e még, vagy már a' hólttak között?
 'S hogy valaha lássam, már nem-is reméllhetem. —
 Most azt tselekszem, a' mi tőlem ki telik;
 Az utolsó próbát teszem a' rozsasz feleségemen:
 160 El hagyom egy üdeig; rövidebben fogom a' gyeplőt,
 Egy-egy napra kilentz pénzt adatok neki, 's a' felett
 Tsak egy babot sem. Ó még erre sem Érdemes.
 Én addig enni, 's hálni máshová megyek.

MATSKA PALI *lesben*.
 165 Nem jó hír ez Pali! mert ha így van a' dolog,
 Majd koplalás lesz a' vígan lakozás' helyén
 Talám ma sem kapsz vatsorát.

III. Jelenés

ORVOS TAMÁS, MATSKA PALI

MATSKA PALI

Üdvöz légy Uram!

Jókor jövök-e?

ORROS TAMÁS

Isten hozott ide kedves Palim!

Most szinte jókor jöttél. Akarom.

MATSKA PALI
 De miért
 170 Oly komor a' homlokod?

ORROS TAMÁS
 Úgy-e? hát igazán komor?

MATSKA PALI
 Nem mondanám, ha így nem vólna.

ORROS TAMÁS
 De nékem-is
 Úgy tetszik, mintha szomorú vólna a' szemed.
 Mintha te-is éreznéd, hogy nagy gondom vagyok.

MATSKA PALI
 Oh! ez nem újság; ezt gyakran tapasztalom:
 175 Ha valamely bú ér téged előbb, hogy sem tudom,
 Meg érzi a' szívem.

ORROS TAMÁS
 Tudom, hogy engem' szeretsz,
 Azért szeretlek. De ne búsúly: vígan leszünk
 Még ma. Látod-e Pali ezt az ál-ortzát, 's ruhát?

MASKA PALI
 Látom Uram!

ORROS TAMÁS
 Ezt a' kegyetlen házi ördögöm
 180 Nagy árron vette: tíz aranyot kóltött reá.
 Ma bálba készül: ez alatt lappangván akart
 Ott meg jelenni; de én ígéretem szerint
 Mézesi Lajoshoz viszem ezt: ő éljen vele.
 185 Ha ezt néki adom, tudom, hogy ma-is, a'mint minap,
 Jó vatsoránk léssen nála.

MATSKA PALI
 Furtsa gondolat!
 Uram! nagy az eszed! — Neki megyek, és az ajtaját
 Meg kótoatom.

ORROS TAMÁS
 Ály meg Pali! ertsd a' többit-is
 Tudod-e, mi lesz ebből?

MATSKA PALI

Hogy ne tudnám? — Jól-lakás,

Iddogálás, vigaság.

ORROS TAMÁS

Nem azt kérdem Pali!

190 Ha Mézesi ebbe a' ruhába öltözik,
És így a' bálba bé lép, mondhatsza, mit itélsz?
Mi léssen ebből?

MATSKA PALI

Én Proféta nem vagyok.

ORROS TAMÁS

Hallyad tehát, de ki ne jelentsd a' titkomat.
Tudom én bizonyosan, oda megyen a' feleségem-is:
195 Ha máson látja ezt az ál-ortzát, 's ruhát,
Vagy meg támadgya, vagy nem; ha nem mer szóllani,
Mérgében el vész; ha pediglen kotzódni kezd,
Majd farba rúgják, és a' bálból kivetik;
Mert a' veszekedőt (tudod) ott el nem szenvedik.
200 Tehát ma pórúl fog járni akármit tegyen.

MATSKA PALI

Uram! nagyon tsudáлом, hogy te ezt tudod,
A' ki ugyan által mentél a' Grammatikán,
De soha sem nyelted a' nagy Oskolák' porát.
A' Pétsi Mindenességben tanúltam én,
205 Hogy Sylogismus cornutus szarvas kötés.
De mi végre késünk? Meg jelentem, hogy itt vagyunk.

IV Jelenés

ORROS TAMÁS, MATSKA PALI, MÉZESI LAJOS

MÉZESI LAJOS

Most szinte hozzád akarék menni, Kedvesem!
Már régen bé estvéledett, és még sem tudom,
Nem ment-e füstbe a' tegnapi ígéreted?
210 Meg kapom-e tőled az ígértt ál-ortzát, 's ruhát?

ORROS TAMÁS

Mézesim! ha nem szeretnék, nehéz neven
Venném, hogy ilyen szókkal sértesz engemet,
Mintha bizony olyan hazug embernek tartanál,
215 Ki meg nem állja lovon, a' mit gyalog fogad.
Ha én valamit ígérek, tarts számat reá.
Ihon! itt vagyon: ély vele.

MÉZESI LAJOS

No! hagyd lássuk, illik-e
Hozzám? — De lassan

MATSKA PALI

Mit nézöl Uram, kit keressz?

ORROS TAMÁS

Mit akarsz?

MÉZESI LAJOS

Azt nézem, nints-e itt valaki közel?
220 Mert átkozott nép lakja Jádra városát:
Egy tsöp esze sints, és még-is mindenben Biró.

MATSKA PALI

Nem látok erre senkit, — és erre sem, — Uram!
Bízást magodra veheted.

ORROS TAMÁS

Én ugyan tudom,
Ha az öltözettel elfödöd személyedet,
Az Anyád sem esmér meg téged.

MÉZESI LAJOS

Tekénts reám
225 Pali! — Ha egyébként nem tudnád, hogy én vagyok,
Mézesinek tartanál-e?

MATSKA PALI

Éj éj! de gyönyörű
Menyetske volnál! olly gyönyörű, mint a' neved.

MÉZESI LAJOS

Ezt már nem szeretem! Én évvel nem élhetek.
230 Bánnám, ha valaki, hatsak tréfaképen-is
Reám találná fogni, hogy én Aszszony vagyok.

ORROS TAMÁS

235 Nem úgy, Barátom! nem kell ettől tartanod:
Egy kis szakálcát írván, és fekete bajuszt,
Majd férjfi-ábrázattá teszi a' Sógorom.
Míg a' vatsora el fog készülni, addiglan
Kész lesz, reméllem, az ál-ortza-is.

MÉZESI LAJOS

Igaz bizony,
A' vatsora üdeje közelít. — Ondré! jöszte ki.
Nem hallod? Ondré! jereki hamar, siess.

V Jelenés

ORROS TAMÁS, MÉZESI LAJOS, MATSKA PALI, ONDRÉ ANDRÁS

ONDRÉ ANDRÁS

No már!
Mi khell az Úr?

MÉZESI LAJOS

Süss hamar egy pár Kappant.

ONDRÉ ANDRÁS

Ja ja
Mintgyárt tsinálni; te hán lesz enni?

MÉZESI LAJOS

240 Nem sokan;
Hárman leszünk: Én, és Orros Tamás Uram,
És Matska Pali.

ONDRÉ ANDRÁS

Ha ha! már tutni én pizon
Mit khell tsinálik: júl enni asz Orros Thamás;
Asz asz Matska Pali sok sok enni; én pizon
Hat khappan mek tsinálik.

MÉZESI LAJOS

El ment-e az eszed?

ONDRÉ ANDRÁS

245

No már asz Úr etgy Khappan: és asz Ors Uram
Khét Khappan: eszt fan már három Khappan. No már
A' Matska Phali három Khappan maka mek eszi;
Eszt már hat Khappan.

MÉZESI LAJOS

Kappan vagy, 's kappan maradsz
Te magad. Eredgy, láss a' dologhoz!

VI. Jelenés

ORROS TAMÁS, MÉZESI LAJOS, MATSKA PALI

ORROS TAMÁS

250

Mí megyünk,
És ha Mámmíni Sógoromat otthon lelem,
Néhány minútom múlva itt leszünk. De most,
Nem kétlem, egy tsap-házban iddogál. Tudod
Barátom! A' nagy Mester mind örömet iszik.

MATSKA PALI

(Én-is tudom ezt, ámbár nagy Mester nem vagyok.)

ORROS TAMÁS

255

De semmi az: mi ketten két felé megyünk,
És nem sokára meg lellyük, akár hol vagyon.

MÉZESI LAJOS

Én pedig azonban a' vatsorát el rendelem.

II. FELVONÁS

I. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, BOTONDI MÁRTON

BOTONDI MÁRTON

Meg bánod, Uram! ha meg veted a' tanátsomat:
Jere vissza a' hajóra.

ORROS TAMÁS JÁNOS

Nem látom, miért.
260 Én ugyan az Istennek méltó_hálát adok,
Botondim! hogy ismét a' száraz földön vagyunk.
Mert noha az égő szeretet 's az az édes remény,
Hogy meg találom valahol a' testvéremet,
Én bennem örömmé változtatja az ürmöt-is;
265 Tsak még-is bajos a' hosszú tengeri utazás.
Jere, jó lesz egy félre-való házba szállanunk:
Sok nyúghatatlan éjszaka után kellemes
A' tsendes álom.

BOTONDI MÁRTON

Én ezt nem tagadom, Uram!
'S magam-is ohajtom; de kérlek, leg-alább előbb
270 Engedd, hogy egygyet szóllyon hív szolgál.

ORROS TAMÁS JÁNOS

Szabad.

BOTONDI MÁRTON

Gondold meg, Uram! hol jártunk-keltünk ekkorig
A' szárazon, 's a' tengeren; majd el telik
A' hetedik hóldnap a' miolta bujdosol;
'S mit nyersz vele? annyit, mintha partot szántanál.
275 Hólttat kerestünk mi bizony az élők között:
Mert annyi, 's olly szorgalmas értekezés után
Már rá akadtunk volna, ha tő volna-is.
Hijába kerestük ötet Szebenikóban, és
Minden körülötte feküvő helységeken.
280 Tengerre szállánk: Zúri szigetbe érkezünk;
Kerestük ott-is; 's hültt helyére sem akadánk.
Onnan el evezvén dél és napkelet között
Kerestük Szolta; Brátsza, Meleda szigeteken:
Szabionsello hegyes-völgyes fél-szigetben-is
285 'S nem vólt szerentsénk, hogy tsak hírét hallanók.
Meledát el hagyván nap-nyúgot felé röpült
A' sebes hajónk, és hamar elérte Kurtzolát:
Ott-is kerestük; azután Iza szigetben-is;
De hijába fáradánk. Onnét Észak felé
290 Tartván a' Groszsa-szigeti partra elérkezünk;
'S ottogyon-is úgy járánk mint a' többi helyeken.
Most minekutánna a' Velyiai szigetben-is
Haszontalan vólt fáradozásunk, itt vagyunk
Jádrában.

ORROS TAMÁS JÁNOS

Annak örülök én, hogy itt vagyunk.
295 Ki tudja? talámtán szinte Jádra városa
Az a' hely a' mellyen végtére meg lelem
Szívemnek örömét, a' kedves Testvéremet.

BOTONDI MÁRTON

Uram! nem esméred te Jádra városát;
Azért reményled, hogy itt leled a' Tesztvéredek.
300 Én pediglen, a' ki nyóltz esztendővel ezelőtt
Tíz hétig éltem e' városban, én ugyan
Inkább keresném a' vad Szeretsenek között.
Mert (ha igaz, a' mit gyakran mondottál, Uram!
A' Testvéredről) ő egy jól-nevelkedett,
305 Bötsületet tudó, emberséges személy,
Ki a' goromba barmokat nem szenvedti,
'S felette szereti a' nyájas társolkodást;
Az olyan ember pedig a' Jádrai nép között
Leg-alább sokáig nem lakhatik.

ORROS TAMÁS JÁNOS

Hát olly gonosz
310 Nép lakja Jádrát? én ezt nem tapasztalom:
Lám valaki előmbe kerül, süveget emel, 's köszönt.

BOTONDI MÁRTON

Ez a' Jádrai Udvariság: a' kikkel soha
Semmi közöd nem vólt, és talám nem-is lejend,
Szintén, mintha kenyeres pajtássok, és ivó
315 Társok vólnál, elől hátúl, jobb 's bal felől
Köszöntenek: Ez az egész Politzia. Ezen kívül
Ha más bötsületet vársz, meg tsalatkozol.
Ezen köszöntések utánn minden koszos inas,
Rántzos kofa, motskos konyha-leány, büdös kotsis,
320 Ringy-rongyos koldus, 's még a' taknyos gyermek-is
Fenn tartja a' meg rögzött durva paraszt szokást:
Akárki légy, ha fegyveres erőt nem mutatsz,
Hogy ő ki térne előled, nem az ő dolga az;
A' hol sok ember öszve gyűl, ha látja-is,
325 Hogy nehezen állasz, fel nem emeli az alfelét.

ORROS TAMÁS JÁNOS

Igaz, hogy baromhoz illő tselekedetek ezek;
De még-is e' köszöntés nem kis tisztelet.

BOTONDI MÁRTON

Ha tisztelődnék tartod azt, a' ki köszönt,
Szólyl valamit, a' mi a' babonás szokásával
330 Ellenkezik, mellyeket ő hit gyanánt bötsúl:
Tapasztalni fogod, hogy meg dühödik, 's tégedet
Nem tsak titkon, hanem szemtől szembe meg gyaláz:
Reád kiáltja az eretnek — 's bolond — nevet:
'S köszönd, ha sárral nem hagyigál, 's meg nem kövez.
335 Ne gondold, Uram! hogy Pesten, vagy Budán vagyunk:
Itt, ha az ebekkel nem ugatsz, és ha nem rőfögsz
A' sertésekkel, nem találsz bötsületet.
Papság, Nemesség, Tudomány, Jó-maga-viselés,
Egy szóval, valami egyébütt tiszteletet szerez.
340 Itt meg-vetést szül, és gyakorta üldözést.
Hogyha pediglen azért a' törvényhez folyamodom,
Tsak azt felelgetik: hogy szelid légy. — Ugyan azért
Szarvat emel a' nép' sepreje, 's, a' ki Istene
Lehetne, azt-is meg támadja, meg ökleli.
345 Ezt tudván, a' matskámot zsákban hordozom,
'S evezővel élek a' páltza helyett; hogy reám —
Tekéntve eszébe se juthasson akár kinek,
Hogy engem' a' nemes vér, 's tudomány tzimerez.
Kérlek-is, Uram! el ne árully, ha engem szeretsz:
350 Azt akarom én, hogy engem', valaki reám akad,
Hajós legénynek tartson; mert a' hajós legényt,
Mivel hogy goromba, senki sem meri bántani.
Bár magad-is illy ruhába öltöznél, Uram!

ORROS TAMÁS JÁNOS

Nagy szeget ütöttél a' fejembe. Ha úgy vagyon,
355 A' Testvéremet e' városban hijába keresem.
De lehetséges-e, hogy az emberek itt olly ostobák?
Nem veszik-e észre, hogy az olly városi Társaság,
A' mellyben a' Pap, a' Tudós, és a' Nemes
Meg nem bötsültetik, a' Polgári Tiszteket,
360 Az Igazgatóit-is végtére meg veti?

II. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, BOTONDI MÁRTON, ONDRÉ ANDRÁS

ONDRÉ ANDRÁS

Tsak jú asz enim fül: júl hallik; az orros Thamás
Itt fan

ORROS TAMÁS JÁNOS
Ki nevez itt engemet?

ONDRÉ ANDRÁS
Tessék asz úr
Pe gyünni.

ORROS TAMÁS JÁNOS
Engem szállítasz-e Sógor?

ONDRÉ ANDRÁS
No már
Piszon asz úr.

ORROS TAMÁS JÁNOS
Sógor! te nagyon tsalatkozol:
365 Ki légy? — nem tudom én; 's ki légyek? te sem tudod.

ONDRÉ ANDRÁS
Én nem tutikh? hát asz úr nem aszosz Orros Thamás?

ORROS TAMÁS JÁNOS
De hogyan tudod te a' nevemet? ki vagy?

ONDRÉ ANDRÁS
No már!
Asz úr nem ismérni az Ondré Mészesi szakáts,
Ki mekh tsinálikh a' khappant? Ej ej! te hol
370 Fan már aszasz jú Matska? majt mek montani —

BOTONDI MÁRTON*
Hallod-e te sógor! ódd magad'; hijában fened
Fogaidat a' matskámra; van gondom reá!
Hallottam, hogy Jádrában sok Olász-is lakik,
'S hogy az Olasz a' sültt matskát szereti; de ódd magad;
375 Ne tartsd ezt köz matskának: mert én ugyan ölön
Kaptam, de tíz aranyért sem adnám senkinek:
Többet tud ám ez, nem tsak az egy egér-fogást.
Sógor! tsalatkozol, ha talám azt gondolod,
Hogy valahogy eztet nyúl gyanánt meg sütheted.

* Botondi a' szokátsnak szavait úgy magyarázza mint ha a' matskáról mondotta volna, a' mellyet ő zsákban hordozott. Lásd II. Felvon. 1. Jelen.

ONDRÉ ANDRÁS
 380 'Aha! pfi! szégen! már mitsota tisztú peszél!
 Ha khell, asz ollan petseneket, ett mek maka:
 Én asz khöfër khappan tsinálíkh, és eszikh.

BOTONDI MÁRTON
 Hallád-e, tsak motszanni merj, nem sokat eszöl,
 Hogy ha ez az evezóm a' lágyadra esik.

ORROS TAMÁS JÁNOS
 385 Ne bántsdl!
 Nem veszed-e észre, hogy eszelős? — Ondré szakáts!
 Esméred-e ezt a' várost?

ONDRÉ ANDRÁS
 Hát pizson.

ORROS TAMÁS JÁNOS
 Tudod,
 Hol légyen a' Patika?

ONDRÉ ANDRÁS
 Tutok.

ORROS TAMÁS JÁNOS
 Ne egy peták.
 Menny ízibe; mondd, hogy egy mozsarat vegyenek elé:
 Törjék a' száraz puzpáng levelet, 's a' porát
 390 Jól meg keverjék lávendula vízzel. Te azt
 Idd meg.

ONDRÉ ANDRÁS
 No már miért? én nem petek.

ORROS TAMÁS JÁNOS
 Szegény!
 Nem kis betegség a' bolondság; lám pedig
 Így orvosollják nálunk a' bolondokat.

ONDRÉ ANDRÁS
 Esz már pizson sok! hát én tsak polont fagyom?

ORMOS TAMÁS JÁNOS
 395 De, sógor! hogy ne vólnál te bolond? mikor
 Azt hiszed, hogy engem esmérsz, ki jövevény vagyok
 Kit te ez előtt soha nem láttál?

ONDRÉ ANDRÁS

Ej, ej! no már!

Én nem látik osz Ur? petik az úr hász-is tutok,
Hun lak asz úr

ORROS TAMÁS JÁNOS

Sógor! te a' házamat tudod?

400 Mondd meg tehát: merre vagyon? hol lakom?

ONDRÉ ANDRÁS

No már!

Ott a' fáros fég, hun asz asz sok feres Terek.

ORROS TAMÁS JÁNOS

Sógor! ha egyébként nem hiszed, én meg esküszöm

A' te eszelős fejedre; nem az én házam az,

Mellyről te szóllosz; én miattam veszszen el

405 Ki abban a' házban lakik.

ONDRÉ ANDRÁS

Ha! ne asz pethák:

Jú lesz pison asz pathika menni asz Orros Thamás;

Asz asz pukszpám, és léfendel fiz inni mek:

Mert roszz fan(B) itt, ki asz maka hász mek átkoszik.

Most én pe menni, és mek montani asz uram.

III. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, BOTONDI MÁRTON

BOTONDI MÁRTON

410 Ugy-e, Uram! észre veszed már, hogy igaz a' szavam?

ORROS TAMÁS JÁNOS

Én ugyan alig hihettem, de tapasztalom,

Botondim! hogy igaz. Egy tóldott-lábú szakáts

Ki minket ez előtt soha sem látott, engemet

Szép szóval híj a' házba, ('s a' mi tsudálatos)

415 A' nevetem-is tudja az ármányos; tégedet

Rútul szidalmaz; 's néhány tréfás szó miatt

Reám okádja szitkát, szinte mint reád:

Engem' bolondnak, téged' disznónak nevez.

Ha olly patvarosak a' Jádrai két lábuak,

(B) újjal mutat a' homlokára.

420 Ki győzne velek vesződni? Már magam is veled
 Tartok. Siessünk oda, a' honnan ide jövének;
 És a' hajónkban töltsük ezt az éjtszakát.
 Van még szalonnánk, kenyérünk, és olasz borunk:
 'S édesbb az álom a' rövid vatsora után.
 425 Hólnap, mihelyt meg virrad, a' te dolgod az,
 Hogy fel keressed a' Városi Notáriust;
 Adgy egy forintot, 's nyujtsd bé a' kéréseidet:
 Hogy meg tekintse a' Polgárok' Lajstromát,
 'S meg nézze, nintsen-e azok közt Orros Tamás?
 430 Ha nints, tüstént a' Lelki Pásztorhoz siess:
 Adgy neki-is egy forintot, 's kérdd, hogy nézze meg,
 Nintsen-e a' holtok közt Orros Tamás' neve?
 Ha nem találod sem ezek, sem amazok között,
 Fogadgy egy szekeret; rakd reá még dél előtt
 435 A' ketegutánkat, 's' indúlljunk Hazánk felé.

IV Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, BOTONDI MÁRTON, MÉZESI LAJOS

MÉZESI LAJOS

Itt vagy, Barátom? de az ál-ortza kész-e már?

ORROS TAMÁS JÁNOS

Atyafi! kit illet a' kérdésed? engem-e?

MÉZESI LAJOS

Nem, hanem a' jó Barátomat, az orros Tamást.

Ha néked szabad a' tréfa, nekem-is szabad.

ORROS TAMÁS JÁNOS

440 Hallhattad a' szakátstól, hogy ez az én nevem.
 De vallyon mitsoda ál-ortzát bíztál reám?
 Ál-ortza-készítőnek tartasz-e engemet?

MÉZESI LAJOS

Felette tréfás vagy, igen jó kedved vagyon.

Akarom. De mondd meg, az ál ortza kész-e már?

ORROS TAMÁS JÁNOS

445 De ki vagy te? és mi közöd velem? Atyafi! meg botsáss,
 Ha talám hibázok, 's gondollyad, hogy ember vagyok;
 Mert nintsen ember, a' ki soha nem vétene.
 De talám nem hibázok, ha mondom, hogy te, Atyámfija
 A' korsó' fenekén el temetted az eszedet,

450 Vagy valami nyavalya miatt bomlott az agyvelőd.
Mert te, ki engem' most leg-előszer látsz, velem
Úgy szóllasz, úgy tréfálódol, mintha kenyeres
Pajtásod vólnék. Ál-ortzát-is emlegetsz,
És tőlem azt-is kérdeni mered: kész-e már?
455 Tőlem, ki előtt az ál-ortzás ember bolond:
A' ki magamot-is tsúfos bolondnak tartanám,
Hogyha valahára a' bötsületes orromot,
'S ábrázatomat ál-ortza alatt el röjteném.

MÉZESI LAJOS

Én ekkorig olly tréfásnak nem tartottalak.
460 A' tettetésed, meg vallom, természetes.
A' hol Komédiás személyek játszanak,
Valóban hasznos vólna a' szolgálatod.
Ha olly igen nem esmérnélek, kedvesem!
Nehezen hihetném, hogy te vagy az Orros Tamás.
465 De vess véget, 's mondd meg: az ál-ortza kész-e már?

ORROS TAMÁS JÁNOS

De mitsoda ál-ortza ez, a' mellyet annyiszor
Említesz?

MÉZESI LAJOS

Az, a' mellyet te tsak imént el vivél
Mámmíni kép-íróhoz, hogy reá hamar
Egy kis szakáلكát írjon, és fekete bajuszt.

ORROS TAMÁS JÁNOS

470 Atyafi! ha akarod, az égre, 's földre esküszöm:
Hogy ezen egész dologról többet nem tudok,
Hanem tsak azt, a' mit most hallottam.

MÉZES LAJOS

El hiszem:

Azt hallád tőlem, a' mi nálad tudva vólt.

BOTONDI MÁRTON

475 Uram! én el úntam ezt a' botor ortályozást.
Jere a' hajóra.

MÉZESI LAJOS*

Halgass te! Mi közöd velünk?
Hallottam a' szakátstól, hogy garázda vagy;
De ódd magad'

* Botondit meg támadgya.

ORROS TAMÁS JÁNOS

(D) Hallgass. Rá szedem én, tsak bizzd reám.

MÉZESI LAJOS

Ne szóllj vele, Barátom! jere bé: számodra kész
A' vatsora; ez koplallyon, nints gondom reá.

ORROS TAMÁS JÁNOS

480

Mindjárt követlek.

V Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, BOTONDI MÁRTON

ORROS TAMÁS JÁNOS

(E) Várj! majd meg adatom veled
A' kábaságnak árrát: ingyen jól lakom.
(G) Te pedig azonban az hajónkban vatsorálni fogsz:
Azután egy óra elmúlván ide vissza térj.

BOTONDI MÁRTON

Uram! tsak meg ne bánnyad az ingyen-jól-lakást!

III. FELVONÁS

I. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, MÉZESI LAJOS

ORROS TAMÁS JÁNOS

485

Ne fároszszd magadat. Én a' szívességédért,
'S a' jó vatsoráért nagy köszönettel tartozom.

MÉZESI LAJOS

490

Nem vólt ugyan úri vatsora; de vedd jó neven.
Én Polgár lévén Nemesi módra nem élhetek.
Tudod, hogy a' béka, ha igen fel fúvalkodik,
Nem lesz bikává, hanem hogy végre meg fakad.
A' jó gyomornak kedves a' köz étel-is,
Én nálam ebben többszer-is részed lehet.
Jóbb ízű nékem a' kevés, a' mim vagyon,
Ha valamelly jó Barátommal meg emészthetem.

(D) Titkon szóll Botondihoz.

(E) Mézesinek szóll a' letzke.

(G) Botondinak mondja ezt.

ORROS TAMÁS JÁNOS

495 Köszönöm, Barátom! kedvesen vettem. Te-is
Viszont parantsolly velem. Ha miben szolgálhatok,
Órvendeni fogok. Most Mammínihez megyek,
'S ha kész az ál-ortzád, azonnal ide hozom.

MÉZESI LAJOS

500 Én pedig addig, míg vissza térsz, a' számadást —
Mellyet már félig írtam, végig folytatom.

II. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS

ORROS TAMÁS JÁNOS

Régen nem ettem annyit! Bezzeg jól esett.
Nem tudtam én, hogy olly ehés, és szomjú vagyok.
A' bor' javával teli korsót, egy nagy tzipót,
'S egy pár sült kappant tett előnkbe a' szakáts;
505 'S mi meg nem ijedénk tőlök, mert ketten valánk.
Talám magában azt gondolta a' szakáts, (H)
Hogy ő reá-is szükségünk lejend; de mi
Bíztunk erőnkben, nem kellett a' harmadik:
Ugyan vitézül meg vagdalkoztunk velek:
510 'S gyomrunkba, ki vévén az öregebb tsontokat,
El-is temettük. Proficiat! — Ittunk reá!
A' mennyi kellett, sőt kelletnél többet-is,
Ha a' korsónkba fog tekénteni a' Szakáts,
Nem hiszem, hogy azt mondja: Az Úr Isten áldgya meg.

III. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, MATSKA PALI

MATSKA PALI

515 Hát vége van a' vatsorának? és a' te Palid
Éhezik, a' ki veled együtt hivatalos volt?

ORROS TAMÁS JÁNOS

Te vóltál én velem hivatalos? kihez? ki vagy
Te, ötsém? Tehát te nálad nélkül senki sem

(H) Matska Pali lesben reá hallgat.

520 Vatsorálhat? Ha te éhezöl-is, mi gondom reád?
Ha r'ám neheztelsz, szint' úgy panaszkodhatol,
Hogy nálad nélkül vatsorál ma Lajos király.

MATSKA PALI

Uram! mi lelt tégedet? hát így szóllasz velem?

ORROS TAMÁS JÁNOS

Így ám: 's ha így nem tetszik, bizvást el mehetsz.

MATSKA PALI

525 Most látom én, melly változó ez a' világ!
Könnyebben hittem volna akármit, mint sem azt,
Hogy így el hagygya Matska Palit Orros Tamás.

ORROS TAMÁS JÁNOS

Ötsém! ha helyén volna az eszed, nem mondanád,
Hogy én el hagylak; ha te magad nem vallanád,
Hogy Matska Pali vagy, én nem-is tudnám, ki légy?

MATSKA PALI

530 Uram! mit mondgyon erre a' kedves Palid?
Vallyon nem a' te szavad-e az, hogy engem szeretsz?
Nem ígérted, hogy még ma együtt vígan leszünk?
Még a' titkaidot-is nem közlötted-e velem?

ORROS TAMÁS JÁNOS

535 Bóldogtalan ifjú! bizony az eszed el bujosott.
Hallatlan újság vala előttem a' neved.
Tudtam ugyan én, hogy mindenütt sok matska van,
De ám, hogy egy két-lábú matska-is vagyon,
Tsak egy kevéssel ezelőtt a' vatsora felett
540 Hallottam. Soha egy szót sem szóllottam veled,
És ennek előtte nem-is láttalak; és ugyan azért
Soha semmi titkomat nem bízhattam reád,
Nem-is tehettem semmi féle ígéretet.

MATSKA PALI

Úgye? tehát semmi titkot nem bíztál reám?
Hát én újomból szoptam azt, a' mit tudok?

ORROS TAMÁS JÁNOS

545 Mondhatdsza, vallyon mitsoda titkomat tudod?

MATSKA PALI

Tudom, hogy el akarod hagyni a' feleségedet:
Tudom, hogy el-loptad tőle az ál-ortzát, 's ruhát:
Tudom, hogy a' ruha most Mézesi Lajosnál nagyon:
Tudom, hogy az ál-ortzát, a' mely aszszonyi vala,
550 Mámmini sógorodhoz vitted, hogy reá
Egy kis szakálkát írjon, és fekete bajuszt.

ORROS TAMÁS JÁNOS

Én pedig, hogy az Atyádot meg ölted; azt tudom:
Hogy Templom-égető; és tolvaj vagy, tudom:
Hogy széken-póltzon kétszer állottál, tudom:
555 Hogy akasztó-fa alatt meg veszzőztettél, tudom:

MATSKA PALI

Te mered felőlem mondani, hogy ezeket tudod?

ORROS TAMÁS JÁNOS

Igen-is; úgy mint te azokat tudod, a' miket imént
Szememre hánytál. Nyavalyás vagy te, ötsém! bolond
Gombával igen jól laktál. Énnékem soha
560 Feleségem nem vólt, nintsen-is, nem-is lejend.

IV Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, MATSKA PALI, ONDRÉ ANDRÁS

ONDRÉ ANDRÁS

Asz enim úr hallik itt szűlni asz Orros Thamás,
És kéri hamar fégezni asz, mit már tutik.

MATSKA PALI

Jókor jösz, Ondré! most van szükségem reád:
Te tégy bizonytságot.

ONDRÉ ANDRÁS

Ha ha! pizson én nem teszik
565 Immár pizsonsák. Én rossz járik tennap-is:
Asz asz Rúkai, és Núli pizson natgy selma fólt:
Asz Núli montani: Ondré ne! atok két forint;
Te ne fallani, hotgy eszt látik, ha júl látik-is,
Asz Rúkai montani: Ondré ne! hárum forint,
570 Ha nem tutik-is, tsak fallani, te pizson tutik.
Most iken haragszik fan, mert én nem fagyom hamis.
Te ha pizsonsák khell, én ikasz mek montani:

Khét khappant ett mek Mészesi, és asz Ors Thamás;
Te asz tsont mek nem ettek, Ha nem hisz, Pali!
575 Erigy pe; ott fan, ha mék asz purtzl[?] mek nem ett.

MATSKA PALI

Egye meg, vagy edd meg magad. — Én most azt kérdezem:
Láttál-e minket itt egygütt, mikor az urad
Vatsorára hitt bennünket?

ONDRÉ ANDRÁS

Asz ikasz, te eszutann
Asz fatsora enni látik én asz Ors Thamás;
580 Asz Matska Pali nem látik.

MATSKA PALI

De mondd meg igazán?
Hallottad-e, hogy ez ál-ortzát, 's ruhát lopott?

ONDRÉ ANDRÁS

Ha! Matska Pali aszt akar, ondré hamis legyik?
Nem pison, asz asz mi nem hallik tsak nem hallik én.

MATSKA PALI

Eredgy! szamar vagy; kár hogy a' füled rövid.

ORROS TAMÁS JÁNOS

585 Kár bizony, ha valaki te reád egy szót veszteget.
(I) Te menny be, sógor! 's mondd, hogy mindjárt el megyek.
(K) Te pediglen hordd el a' gatyádat, még lehet.
Ha a' pört szereted, vannak még elég kofák:
Vélek pörölhetsz; nékem más gondom vagyon.

V Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, MATSKA PALI

MATSKA PALI

590 Ha úgy van, el megyek. Te lássad. — De előbb
Hallyad szavaimat; meg nem bánod. Én, Uram!
Nem leszek háláadatlan, ha te magad engemet
Nem kénszerítesz. A jótéteményidet
El nem fogom felejteni egy vatsora miatt.

584 <Egy> MATSKA

(I) A' Szakátshoz szól.

(K) Matksa Palinak szól ez a' letzke.

595 Vess véget, ha az, a' mit tettél, tsak tréfa vólt.
A' tettetésed én előttem haszontalan:
Esmérlek, ámbár a' szavadat változtatod.
Ha pediglen igaz a' haragod, békélly meg velem;
Mert engem már a' kétségbe-esés ösztönöz,
600 Hogy végre hajtsam a' boszszú-állásomat.

ORROS TAMÁS JÁNOS

Mitsoda? te rajtam boszszút kívánsz állani?
Jere! tsak egy újjal illess engem': meg leled
A' mit kerestél, oly embernek tartasz-e,
Ki a' maga' árnyékától-is meg' ijed? Tzoki!
605 Én, ha akarom, a' tsontjaidat-is meg tördelem:
Te pediglen, hitván kutya! énnékem mit tehetsz?

MATSKA PALI

Ha én nem, várj tsak! van más, a' ki sokat tehet.

ORROS TAMÁS JÁNOS

Halgass, te akasztó-fára-való! hordd el magad;
Ki bánthat engem'? vagy mit mondhat ellenem
610 Akárki? Én egy ártatlan Jövevény vagyok:
Én senki ellen nem véték; hanem a' maró
Dühös ebek ellen, a' kik, mint te, a' botom'
Végét harapják, én magamat óltalmazom.

MATSKÁS PALI

Uram! tudod, hogy lágy a' szivem; ha meg bántosz-is,
615 Még-is szánakodom rajtad: mert, hidgyed-el, ebül
Lesz dolgod, hogy ha meg fő, a' mit forralok.
Ha nem teszem-is azt, a' mi eszembe ütközött,
Hogy meg jelentsem tettedet, és szándékat
A' feleségednek

ORROS TAMÁS JÁNOS

Távozzál, te süllt bolond!
620 Nem hallottad-e már azt, hogy énnékem soha
Sem vólt feleségem, 's nintsen-is, nem is lejend?

MATSKA PALI

Lám mondtam, hogy ezt nem teszem; de el megyek
Rókai Mihályhoz: tudod, hogy elmés és ravasz;
Él benne Grátzijános, vagy mi-is a' neve?
625 De még-is, úgy jut eszembe, úgy hallottam én,

Hogy Grátzijános vólt a' fő törvény-tudó.
Igaz elég az, hogy az ő Feje egész káptalan:
A' jus Gentziumot, Tzivilét, Kánonikumot
630 Úgy tudgya, mint a' Miatyánkot. Hallottam én,
Miként ditsérték a' fiatal Prókátorok,
Hogy azt-is tudta, hány tsöp folyt le a' Dunán.
Miólta ez a' mély Artikulus irattatott:
Hogy, a' ki másnak adós, fizetni tartozik.
635 Ó, a' mikor elégtelen a' Dekrétálum,
A Just in Eksztrávagantibus-is ki keresi:
Ó, a' hol semmi nints, ott-is valamit talál:
'S a' hol valami van, azt-is semmivé teszi. —
Látod, Uram! elé veszem a' szokott tréfáimat:
640 Azon vagyok minden tőlem-ki-telhető
Mesterkedéssel, hogy el oszlassam a' ködöt
A' melly miatt látod ugyan a' pajtásodat,
De nem esmérheted. Én vagyok a' te kedves Palid.
Ah! térj magadba; vess kegyesebb szemet reám!

ORROS TAMÁS JÁNOS

645 Ne kínozzd magadat, ne törd a' fejedet, ötsém!
Én nem tsak kegyetlen nem vagyok, hanem szánlak-is.
Hogy ezt el hidgyed, pénzt-is adok. Eredgy! keress
Egy Borbélyt, 's vágattass a' homlokodon eret.

MATSKA PALI

650 Oh te könyörűlni-nem-tudó iszonyú tigris!
Hát így veted meg régi hív pajtásodat?
Várj! én a'baknak árrát meg adatom veled.

VI. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS

ORROS TAMÁS JÁNOS

655 Vannak bolondok mindenütt: mert a' bolond,
Mint a' gaz, a' hol nem vetik-is, önként terem.
De egyéb helyeken a' sok bolond ember között
Okosokra-is találtam; itt még egyre sem.
Valaki reám néz, úgy szóll, 's úgy tréfál velem,
Mint régi esmérőssel, és tsudálkozik,
Reám neheztel, haragra fakad, hogyha magamat
Nem akarom annak vallani, a' ki nem vagyok.
De ez sem okosság, hogy az ilyen dőrék miatt

660 Údót vesztegetek. — Most az ígéretem szerint
El megyek a' képiróhoz, 's a' mennyire lehet,
Sietve ki pótolom a' késedelmemet.

IV. FELVONÁS

I. Jelenés

MÉZESI LAJOS

MÉZESI LAJOS

665 Tsak igaz, hogy, a' mit az ember maga véghez vihet,
Azt másra nem kell bízni. Vajha én magam
Vittem volna el az ál-ortzát Mammínihez!
Már semmi gondom nem volna. De Orros Tamás
Ajánlotta magát, 's meg ígérte, hogy ő el viszi,
670 És vissza hozza. Jóra bízta dolgomat,
Ollyannak, a' ki igen szereti az életet,
Jó volna ötet a' halálért küldeni. —
Nem győzöm ötet várni. — Ondré! jöszte ki!
Hallád-e? Ondré!

II. Jelenés

MÉZESI LAJOS, ONDRÉ ANDRÁS

ONDRÉ ANDRÁS

Ja. Mintgyár, mintgyár; tsak asz
Pípám khirászni. — No már mi tetszik asz uram?

MÉZESI LAJOS

Fuss sebesen, a' mint futhatsz.

ONDRÉ ANDRÁS

Ja ja.

MÉZESI LAJOS

Álly meg számár!

ONDRÉ ANDRÁS

675 No már asz úr nem montani nekem, hotgy futik?

MÉZESI LAJOS

Mondottam, hogy fuss; de hová futnál?

MÉZESI LAJOS

680 Hát halljad előbb, hová akarlak küldeni:
 Eredgy Mámmínihoz, 's tudjad meg, mit tsinál?
 Készül-e már az ál-ortzám? De ízibe,
 Siess, a' mint siethetsz, hogy hamar itt teremj.

III. Jelenés

MÉZESI LAJOS

MÉZESI LAJOS

685 Melly nagy különbség vagyon az Emberek között!
 Némellyek ha akármi magasra arányoznak-is,
 Könnyen talállják a' tárgyat; mások pedig,
 Ha rajta vannak-is a' tehetségök szerént,
 Mindazonáltal az ő tzéllыokat el nem érhetik.
 Így járok én többnyire: hogyha valamibe kapok,
 A' mit egyebek füt्यólve végre hajtanak,
 Ezer akadályok hátráltattják dolgomat.

IV Jelenés

MÉZESI LAJOS, ONDRÉ ANDRÁS

ONDRÉ ANDRÁS

Itt fagyom! (L)

MÉZESI LAJOS

690 Oh te goromba barom! hát nintsen szemed?
 Hát te az uradat-is így mered taszítani?
 Nem tsuda, hogy mások panaszolkodnak ellened.
 Nem mondtam-e én ezt tenéked százszor-is:
 Hogy ne kövessd ezt a' Jádrai paraszt szokást?

ONDRÉ ANDRÁS

695 No már nem akarik én eszt tenni; te nem lehet:
 Tsak mek propálni maka asz úr, ha iken futik,
 Már nem lehet pizson mintgyár mek állani.

687 vég(b)re

(L) Sebes futtában az urát félre taszítja.

MÉZESI LAJOS

Metszek veled? te bolond! — De mitsoda hírt hozol?
Szalma-e, vagy széna?

ONDRÉ ANDRÁS

Asz ikasz: szalma látik én,
Te széna nem; hanem látik asz asz Orros Thamás:
700 Én-is futik, asz-is futik, és a' larfen ite hoz.
No már, ni itt fan.

V Jelenés

MÉZESI LAJOS, ONDRÉ ANDRÁS, ORROS TAMÁS

ORROS TAMÁS

Ihon! az ál-ortzát hozom.
Majd máskor el beszéllem, mint jártam vele;
Mert most nyomomban van az Ipam Rókai Mihály.
705 Tí mennyetek bé; de hogyha kiáltani fogok,
Jertek ki, 's engem tőle meg mentsetek. Igaz,
A' kardgya vele vagyon, de azért ne féllyetek:
Ő nem fog avval rajtatok sebet ejteni,
A' mi hüvelyében röjtve vagyon a' kard helyett.

VI. Jelenés

ORROS TAMÁS, RÓKAI MIHÁLY

RÓKAI MIHÁLY

710 Gondoltam, hogy itt talállak téged', jó madár!
Másútt mülatsz; te nem szereted a' fészkedet.

ORROS TAMÁS

Hát te talámtán azt akarod, hogy szüntelen
A' házban üllyek, mint tyúk a' tojásokon?

RÓKAI MIHÁLY

715 Ezt senki sem kívánnya. A' kakasok Urak,
'S tsak még-is jobb a' jó tyúk, miat a' rosasz kakas.
De a'-mi tréfa, tréfa. Mást mondok, Fiam!
Illik-e az hozzád, hogy te az ál-ortzát, 's ruhát
El loptad a' Leányomtól?

710 mülatsz <te> te

ORROS TAMÁS

Én loptam el?

Hát tolvaj vagyok én?

RÓKAI MIHÁLY

Fiam! ezt nem tagadhatod;

720 Én tsak imént Matska Palitól hallottam az egész
Species factit, 's szint úgy tudom, a' mint te tudod.

ORROS TAMÁS

Matska Pali rozsasz fi, ha ezt merte mondani,
Ha pediglen ő ezt nem mondotta, magad hazudsz.

RÓKAI MIHÁLY

725 O te goromba! te istentelen fiú!
Szégyenlem, ha eszembe jut, hogy én ipad vagyok:
Szégyenli a' leányom-is, hogy illyen az ura.
El akarod hagyni, 's rozszasággal vádolod:
De ha valami rozsasz van benne, te vagy az oka. Magad
Szennyes vagy, és a' szennyedet reá kened.
730 Ő ellene, sőt ellenem-is, kit sine dubio
Ad mentem quarti praecepti Atyád gyanánt
Kellene venerálnod, contumeliákat koholsz.
'S szemembe mered azt mondani, hogy hazug vagyok.
Ezt én el tűrjem? — nem; tovább nem tűrhetem.
735 Eleget szenvedtem; vége van. Ter' velem haza, (M)
Majd meg tanítlak.

ORROS TAMÁS

Ereszsz el, te gonosz lator!

RÓKAI MIHÁLY

Jere, nem eresztlek.

ORROS TAMÁS

Te hóhér! te vér-szopó! —

Jertek szomszédok, és rajtam segétsetek!

(M) Meg fogja a' kezét, 's maga utánn vonnya.

VII. Jelenés

ORROS TAMÁS, RÓKAI MIHÁLY, MÉZESI LAJOS, ONDRÉ ANDRÁS

MÉZESI LAJOS(N)

Ki mer itt az utszán olly lármát indítani?

RÓKAI MIHÁLY

740 Tedd viszsza hüvelyébe, akárki vagy, a' kardodat:
Én téged' semmiképpen nem bántottalak:
Nincs semmi okod, hogy engem' meg támadgy.

ONDRÉ ANDRÁS(O)

No már!

Kett roszz fok gyárni, ha mintgyár nem halkatik.

RÓKAI MIHÁLY

745 Mitsoda? te engem' aggreðiálsz, hitván paraszt!
Szörnyű merészség ez? Nyilván azt gondolod,
Hogy, a' mi szabad az úrnak, néked-is szabad?
Majd meg tanítlak, ha nem tudad ekkorig,
Mi légyen az Actus majoris potentiae.
Én prótestálok, és pedig solenniter
És declárálom azt, hogy Nemes ember vagyok.

ONDRÉ ANDRÁS

750 Ha! nemis emper! nemis emper mit lármászik itt?
Mek szúrni pizson esz asz nárs asz nemis emper-is.

RÓKAI MIHÁLY

Hát így bötsüled a' Nemest? te engemet
Nyárssal mersz fenyegetni? (P) Dögölly meg, te gaz kutya!

ONDRÉ ANDRÁS

755 Ha haha! te szép khatona! hahahaha! Jere
Feszeketni. — No már látik, én páréroszom.

MÉZESI LAJOS

Hó hó! de rettenetes vagy te, hatalmas vitéz!

ORROS TAMÁS

Így bízzd-el magadat, ha kudartzot akarsz vallani.

(N) Kivontt karddal; ál-ortzával, 's ruhával fődözve.

(O) Kormos ábrázattal, 's nyárssal fél fegyverkezve.

(P) Kardot ránt, de a' kard helyett róka-farkot von ki a' hüvelyéből.

RÓKAI MIHÁLY

Haj! Mitsoda szégyent vallottam! Ha ki hirdetik
Ezek, a' mi rajtam történt, mit tévő leszek?
760 Majd tsúfot űz belőlem valaki reám teként!
Ah! szánakadjatok rajtam! Légyen ez elég,
Hogy most pirúlok. Ne mondjátok senkinek!
Szentül igérem, 's ha akarjátok, esküszöm,
Hogy ennekutánna soha olly haragos nem leszek.

MÉZESI LAJOS (R)

765 Ne is légy, mert egyébbként mi nem halgatunk.

RÓKAI MIHÁLY

Mívelhogy kegyes vagy, engedd, uram, hogy hólnapig
Nálad le tehessem ezt a' tsúfos kardomat.

MÉZESI LAJOS

Meg engedem. Ondré vidd bé hamar, és jőj velem. (S)
770 Míg el jön a' Bál' üdeje, a' szomszédomat
Meg látogatom. (T) Ha tetszik, jere te-is velünk.

VIII. Jelenés

ORROS TAMÁS, RÓKAI MIHÁLY

RÓKAI MIHÁLY

Kérlek, ne menny el, édes Fiam! Ezen a' helyen,
Mellyen gorombául vétettem ellened,
Akarlak meg követni. Meg bántottalak,
De deprekállak: én ezt már soha sem teszem,
775 Ammistiáljuk ezt az egész történetet,
Tudod, hogy a' motus primo primus a' szeléd
Embert-is perturbállya. Nem nagy vétek ez.
Meg vallom én, hogy néked sokkal tartozunk:
Mert, ha te mi bennünk a' lelket nem tartanad,
780 Én magam-is nehezen élnék, 's a' Leányom-is.
Ő paraphernáliával nem ditsekedhetik:
'S a' Dos-is a' mint tudva van, tőled vagyon.
Ha tehát el vetted tőle az ál-ortzát, 's ruhát,
A' kinek esze vagyon, nem mondhattya, hogy ez lopás.
785 Azért előttem ezt bizvást meg vallhatod.

(R) Le veszi az ál-ortzát az ábrázatjáról.

(S) Be viszi a' kard hüvelyét, de a' róka farkot hátul Rókainak mentéjére akasztja.

(T) Orros Tamáshoz szól.

ORROS TAMÁS

A' mit meg nem bizonyíthatsz, azt meg vallyam én?

RÓKAI MIHÁLY

Bizonyítja ezt Matska Pali.

ORROS TAMÁS

Annak a' szava

790 Nem Isten' szava, hanem egy hitván nyalánkfinok
Nyálas fetségése. Azután ő tsak egy tanú:
Hát te, Prókátor lévén, vallyon nem tudod,
Hogy keveset ér a' törvényben egy ilyen tanú?

RÓKAI MIHÁLY

795 Ha akarod el citálom a' másodikat-is;
De ha ezt tselekedendem, el híresedik a' dolog:
Meg tudgya a' nép, és бүdös lesz a' neved;
Azért szeretném, ha bonis meg vallanád.

ORROS TAMÁS

De kitsoda lehet ez, a' kit elő állitanál
Mint ellenem fel esküdt második tanut?

RÓKAI MIHÁLY

In antecessum néked azt megmondhatom:
Mámmíni Péter, a' te kedves Sógorod.

ORROS TAMÁS

800 Nem bánom. Eredgy, ha tetszik, és állítsd elő! —

RÓKAI MIHÁLY

Jól vagyon. Ha magad úgy akarod, tüstént elmegyek.
A' végre vagyon a' Corpus Juris; az szerint
Convicáltak az, a' ki fateálni nem akar,
Ámbár amice tractando requiráltak.

IX. Jelenés

ORROS TAMÁS

ORROS TAMÁS

805 Szegény Rókai! azt véli, hogy tsak maga eszes;
De azért másnak sem ütötték tökkel a' fejét.
Mitsoda ravasz mesterkedéssel akarta ő

Vallatni velem, hogy én az ál-ortzát, 's ruhát
El idegenítettem! — de szeg szegre akadott:
810 Az agg Rókával róka módra bántam én.
Ravasz ő, de a' ravaszkodása füstbe ment.
Most-is haszontalanul fáradoz; mert én tudom,
Illyenkor nintsen otthon a' sógorom, hanem
A' koronás sasnál múlatja magát, 's iddogál.
815 Én oda sietek, és (nem kétlem) reá veszem
Hogy ellenem ne vallyon. Meg tselekszi ő;
Mert, mint a' bűnét, úgy utállja Rókait.

V. FELVONÁS

I. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS

ORROS TAMÁS JÁNOS

Vagy akarjuk, vagy nem, olyan az ember élete:
Elegyítve van mindenkor az öröm, és üröm.
820 Ha mi jót ad a' Szerentse, az sem tiszta jó.
Jól tartott engem' a' jó szívű Mézesi;
De vaj mi sokba telt az ingyen-jó-lakás!
Mi igen vigyázva kellett vele beszéllelem,
Hogy a' tsalatkozását észre ne vegye.
825 Még-is magamat elégszer el árultam; de ő
El-hitetve lévén, hogy pajtássával beszéll,
Tsak tettetésnek tartá minden hibáimat.
Azután miként bánt velem, az a' tsúfos nevű
Matska Pali; ki azért, hogy nem akartam vallani,
830 'S magamra venni, a' mit hamisan rám fogott,
Engem' fenyegetett, hogy meg adattya én velem
A' baknak árrát. Nem folytak kedvem szerént
A' többi dolgaim-is. Meg-akarám állani,
A' mit fogadtam: el mentem Mámmínihez;
835 Könnyen találtam a' házát, de zárva volt:
'S-hijába vertem öklömmel a' vas-ajtáját.
Onnan tehát elmentem a' tenger felé,
Hogy fel keresném ottan a' Botondimat;
De hijába keresém; ide jövök, 's itt sem lelem,
840 Maga már egy óra majd el telik, és ugyan azért
Itt kellene lennie a' parantsolatom szerént.
Az okáért nagy gond nyugtalanítja szívemet:

845 Patvarosak a' Jádraiak, 's ő-is hörtsökös;
Meg lehet, hogy öszve veszett valakivel: meg lehet,
Hogy valakit agyon ütött, 's fogságra vettetett.

II. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, RÓKAI MIHÁLY, MATSKA PALI

RÓKAI MIHÁLY (U)

Téged kereslek: meg van az Inquisitio;
Exceptione major mind a' két tanú.
Ha meg actiózlak, hidd-el, Convincálttotol.
Itt van Matska Pali, egy fide dignus fatens:
850 A' ki, ha szükséges lesz, juramentummal-is
Confirmálni meri, hogy te az ál-ortzát, 's ruhát
El loptad, a' melly a' Feleségedé, az én
Kedves Leányomé vala.

MATSKA PALI

Igen-is. Esküszöm.

RÓKAI MIHÁLY

855 Nem lehet az ellen exceptio. A' második,
Kié (V) ez a' legale testimonium,
Mámmíni képíronál szolgáló leány,
Ő írni nem tud, azokáért magam irtam azt;
De ő kezével írta e' kereszt-vonást —
860 Sequaciter suadeáalom néked, hogy bonis
Fateáallyad a' tettedet. Én, ámbár ellened
Már jure ágálhatnék, de, úgymint Ipad,
Utólszor offeráalom az amicabilist.

ORROS TAMÁS JÁNOS

865 Ugyan tsúfos bolond ez! — Atyafi! akárki vagy,
Míért kötődöl te velem, a' kinek veled
Semmi köze sints? ki nem-is esmérlek, és ugyan
Azért, vagyon-e' leányod, nints-e? nem tudom.
'S ha van-is leányod, esztelenül fogod reám,
Hogy az a' feleségem. Nékem, a' mint ezt imént
870 Szájába rágtam ennek (X) az eszelősnek-is,
Feleségem nem vólt, nintsen-is, nem-is lejend.

(U) Meg tsalatkozik, orros Tamás Jánost orros Tamásnak tartván.

(V) Mutatja az Írást.

(X) Matska Palinak

RÓKAI MIHÁLY

Hát te recognoscárod, hogy ezt esméred?

ORROS TAMÁS JÁNOS

Igen-is,

Úgy, mint a' rossz pénz, ha csak egyszer látom-is.

Ő-is csak imént bolondúl Veszekedett velem:

'S Borbélyhoz küldém, hogy rajta eret vágjanak.

875 Te pedig, (Y) ki ennél eszelősebb vagy; el mehetsz

A' Pesti házba, mellyben a' bolondokat

Mogyoró-fa izzasztóval gyógyítják.

RÓKAI MIHÁLY

Fiam!

Vallyon mi lelt tégedet? hát így szóllasz velem?

ORROS TAMÁS JÁNOS

Eredgy! akaszd fel magadat! veszz-el Eb a' fiad,

880 Mert magad-is kutya vagy

MATSKA PALI (Z)

Ni ni! hogy forog a' szeme!

Nem jól mondtam-e én, hogy ez dühös bolond?

ORROS TAMÁS JÁNOS (a)

De miért vesződöm? a' bolondokkal az eszes

Ha okosan szóll, lúdakra szénát veszteget.

Inkább bolondoskodván el töltöm az üdőt,

885 Míg a' Botondi Mártonom ide vissza tér. (b)

RÓKAI MIHÁLY

Fiam, ne idegenkedgyél! (c)

MATSKA PALI

(d) Látod-e, mit tsinál?

RÓKAI MIHÁLY

Nem jó jel ez a' nyújtózás, és ásitózás:

Hidd el, ötsém! valamelly sullyos nyavalya bánttya

(Y) Orros Tamás Jánoshoz szóll.

(Z) Orrosra mutat.

(a) Félre menvén ezeket titkon mondja.

(b) Orros tsunyául kezd ásitózni.

(c) Orros nyújtózik, és ásitózik.

(d) Orrosra mutat.

ORROS TAMÁS JÁNOS (e)

890 Itt vagy-e szikrázó ördög? nem tsalatkozom:
Bezzeg hegyes a' két szarvad! Nosza no! add ide
A' három-ágú villádat: mennyünk nekik;
Te szarvaiddal ökleld ezt a' vér-szopót;
Döfd által a' hasát. Én pediglen ki bököm
A' szemeit annak a' kutyának. — Add ide!
895 Ereszsd el! — Nem ereszted? — nem bánom; neki megyek,
'S a' szemeit a' tíz körmemmel ki körmölöm. (f)

RÓKAI MIHÁLY (g)

Ugyan vitéz vagy? — Ne fély: lám kettén vagyunk

ORROS TAMÁS JÁNOS

Mitsoda dörgés ez? — Hallom, hatalmas Belzebub!
Értem parantsolatodat. Látom a' kaszás
900 Hoszszú szekeredet. Ha! be derekas négy lovat
Fogtál eleibe! — Fel ugordom. — Már fentt ülök.
Hot! Hajas: hot! Vidám. — Haj! ki ránt le engemet? (h)
Ki tépi a' hajamat? — Jaj! oda vagyok! — hol vagyok!

RÓKAI MIHÁLY

905 Irtóztató nyavalya ez! Menny ízibe, ötsém!
Hidd Hippokrátovits Doktor urat.

MATSKA PALI

Ha a' szemem
Meg nem tsal, szinte ő jön most ki a' Biró'
Házából. Eleibe megyek. Mindjárt itt leszünk.

III. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, RÓKAI MIHÁLY

ORROS TAMÁS JÁNOS (i)

910 Ha! nem arra: Vidám! Deres! — ilyen amollyan! meg állly
Fel ugordom ismét: és neki megyek. — Hot Deres!
Hot! — He te ármányos szikra! miért ágaskodol? (k)

(e) Kezdődik Orrosnak rettenetes tettetése.

(f) Matska Pali Rókainak háta mögé röjti magát.

(g) Matska Palit bátorítja.

(h) A' földhez tsapja magát.

(i) Fel kél a' földről.

(k) Orros ismét nyújtózik és ásít.

RÓKAI MIHÁLY

Jön már az öreg. Be gyors! A' tekenyős béka sem
Érne vele. Reá nézve ugyan igaz e' régi szó:
Hogy elég beteg az-is, a' ki beteget orvosol.

IV Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, RÓKAI MIHÁLY, HIPPOKRÁTOVITS PÉTER, MATSKA PALI, Egy
HAJDÚ

HIPPOKRÁTOVITS PÉTER (l)

Jó estét adgyon Isten! Hol vagyon a' Beteg?

ORROS TAMÁS JÁNOS

915 Ihón ismét jelt ad a' zöld-farkú Belzebub!
Mit akarsz? — Értem szavaidat: azt parantsolód,
Hogy meg tüzesítsem ezt a' vas-rudat, 's neki
Menvén, evvel sütögessen ezt a' vén dögöt,
'S pápaszemes orrát meg persellyem. — Jól vagyon.
920 Tzoki! félre ettől a' tűzhelytől! — Senki se
Közelítsen hozzá. (m) Jaj! oda vagyok! hol vagyok!

RÓKAI MIHÁLY

Látd-e, Uram!

HIPPOKRÁTOVITS PÉTER

Igen-is; látom. Vallyon mi baja
Van ennek?

RÓKAI MIHÁLY

Uram! én ugyan azért hívattalak:
Ez a' te dolgod; mert Doktor vagy.

HIPPOKRÁTOVITS PÉTER (n)

Ez egy derék
925 Uratska: bizonyítja az orra-is, hogy nem paraszt.
De van-e pénzetskéje?

MATSKA PALI

Tehát meg nem mondhatod
A' nélkül mi baja légyen?

(l) A' Doktor tátott szájjal Tótosan szól.

(m) Egy ház-ei-ül-való padra le ül.

(n) a' pápaszemet orrára szorítván jól meg tekénti Orrost.

HIPPOKRÁTOVITS PÉTER

930 Halgass te! Nem azért
Kérdem. Nem vagyok olly fősvény. De Hippokrates
Egy Aphorismusban (hogy ha jól emlékezem)
Azt mondgya: Hogy az olly beteget, a' ki pénzetlen,
Hamar orvosollyuk; az ilyen orvoslás pedig
A' Doktornak 's betegnek nem sok hasznot hajt.

RÓKAI MIHÁLY

Nem pénzetlen ez, Uram! Nagy Doktor vólna ő,
Ha annyi esze vólna neki, mennyi pénze van. (o)

HIPPOKRÁTOVITS PÉTER

935 Uratska! kérelek, ezt a szüntelen-való
Nyújtózást, és ásítózást egy kis üdeig
Hadd el: mert ez néked igen ártalmas lehet.
Tsak bennem helyheztessed bizodalmodat,
Majd jobban lészesz

ORROS TAMÁS JÁNOS

940 Tzoki! miért agyarkodol?
Miért tsikorgatod a' fogadat? — miért morogsz?
Távozzál tőlem, te három-fejű kutya! (p)

HIPPOKRÁTOVITS PÉTER (q)

Uratska! kérelek, tsendesen légy, és felelly;
Mondd meg egyelsőben: mitsoda-szinű bort iszol?
Fejéret iszol-e, vagy feketét?

ORROS TAMÁS JÁNOS

945 Akaszszanak fel!
Vakarj tova!

HIPPOKRÁTOVITS PÉTER

Uratska! halkal: a' harag
Tenéked nagyon árthatna.

ORROS TAMÁS JÁNOS

De vallyon miért
Nem kérded azt-is: mitsoda-szinű a' kenyér,
A' mellyel élek? Zöld-e? — vagy kék? vagy veres?

(o) Orros ismét <nyil> újítja az ásítózást, és nyújtózást.

(p) Orros rügódozik és fel ugrik

(q) A' Doktor leülteti.

HIPPOKRÁTOVITS PÉTER

Uratska! a' kérdéseket bizzad reánk:
950 A' Doktoroknak dolgok ez; te tsak felelly:
Nem vetted-e észre néha, hogy a' béled zörög?

ORROS TAMÁS JÁNOS

Zörög, ha ehés vagyok, ha jól laktam, nem zörög.

HIPPOKRÁTOVITS PÉTER

Így, kedves uratska! így kell. Most bőltsen felelsz.
Nem fáj-e hébe-hóba reggel a' fejed?

ORROS TAMÁS JÁNOS

955 Fáj bizony, ha estve kénköves borokat iszom. (r)
Hijába! Ne hij te verhenyeges Asztarot!
Ha tüzet ókádsz-is, én már nem mehetek tovább.
Látod, hogy el állya ez a' vén medve az útamat. (s)

HIPPOKRÁTOVITS PÉTER

960 Szegény uratska! ihon ismét nagyobbodik
A' pároxismus! ki ne szánna ihon tégedet? (t)
Eredgy, hij három hajdút, 's jőj magad-is velek.
Jó borra valótok lészen a' szolgálotért.

A' HAJDÚ

Kell-is minékünk néha egy kis Aktzidens.

V Jelenés

Az előbbiek a' Hajdú nélkül.

RÓKAI MIHÁLY (u)

Uram! tudod-e már, mi a' baja?

HIPPOKRÁTOVITS PÉTER

965 Kétség kívül,
Ha Galenus élne, 's ezt látná, azt mondaná:
Hogy Phrenítis: meg- nyitná valamely erít,
Vagy a' Mediánát, vagy pedig a' Cephálicát;
Azután kristéllyal kínálná az alfelét.

(r) Orros nyujtózik, ásít, 's így szól:

(s) Orros ptrüszent és rúgódozik.

(t) A' hajdút el küldi a' Doktor.

(u) a Doktorhoz szól Rókai

959 <ki ne szánna> ihon

MATSKA PALI

Hát nyilván te-is így fogod ötet gyógyítani?

HIPPOKRÁTOVITS PÉTER

970 Halgass, te ifjú! ez nem jó következés.
A' Mesterségünk napról napra emelkedik:
Nem tudták azt a' régiek, a' mit mi tudunk.
Én e' betegre csak rá nézve-is tudom,
Hogy a' nyavalyája Mentis perturbatio.
975 Cum lucidis intervallis; mellynek az oka
Membranas laedens Sulphurea exhalatio.
A' mi pedig az orvoslást illeti, bízzd én reám,
Tsak ő kegyelme lakjék nálam egy hóldnapig,
El fogja felejtteni, hogy beteg vólt.

VI. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, HIPPOKRÁTOVITS PÉTER, RÓKAI MIHÁLY, MATSKA PALI,
Négy HAJDÚ

A' HAJDÚ

Itt vagyunk.

980 Tessék velünk parantsolni.

HIPPOKRÁTOVITS PÉTER

Vegyétek körül

Ezt a beteget, emellyétek fel egyenesen:
Úgy légyen kezeitök közt, mintha állana:
'S Vegyétek a' házamba. Én elől megyek.

MATSKA PALI (v)

Add ide a' lámpást; el viszem én. (x) mennyünk, Uram!

971 [Előbb:] Mesterségünk

980 [Előbb:] velünk

(v) A' hajdúval szóll.

(x) Rókait hija.

VII. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, Négy HAJDÚ

A' HAJDÚ

985 Mi ketten emellyük őtet, ti ketten pedig
A' lábait fogván hátul ballagjatok.

ORROS TAMÁS JÁNOS

Mit akartok? mit vétettem én? gonosz latrok!
Szabad-e ez néktek? lám én ártatlan vagyok.
Jertek Jádrai Polgárok, és segétsetek!

VIII. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, Négy HAJDÚ, BOTONDI MÁRTON, MÉZESI LAJOS, ONDRÉ
ANDRÁS (y)

BOTONDI MÁRTON

990 Meg álly, te hóhér nemzetség!

ORROS TAMÁS JÁNOS

Kérlek, segíts,

Botondim!

MÉZESI LAJOS

Üssd! verd agyon!

ONDRÉ ANDRÁS

Üst! üst!

BOTONDI MÁRTON

Nem eresztitek

El az uramat? — latrok! (z)

MÉZESI LAJOS

Úgy úgy: te menny nekik elől,

Én hátul a' lábaikat öszve vagdalom. (A)

BOTONDI MÁRTON

Köszönd, hogy elestem; másként nem futnál, lator!

(y) Botondi evezővel, Mézesi karddal, Ondré nyárssal meg támadja a' hajdúkat.

(z) fel emeli az evezőt.

(A) El futnak a' hajdúk: egy pedig Botondinak lába mellé bukik, és Botondi az evezővel rajta által esik.

IX. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, MÉZESI LAJOS, BOTONDI MÁRTON, ONDRÉ ANDRÁS

ORROS TAMÁS JÁNOS

- 995 Ugyan goromba, és kegyetlen emberek ezek!
Míg te (B) oda jártál, boszszontottak engemet
Néhány eszelősek; eleget bajlódtam velek;
'S mint' hogy az okos beszédem haszontalan vala,
Fel tettem, hogy tréfálva el töltöm az üdőt,
1000 Míg te ide vissza térnél; és ihon! mi lett.
Belőle! — (C) Néktek köszönöm, hogy szabad vagyok. —
De ihon! az üldözőim ide közelítenek. (D)
Kik ellenem vezették a' többi latrokat.

BOTONDI MÁRTON

Nosza! sorba álljunk, 's támadgyuk meg.

MÉZESI LAJOS

- (E) Látod-e
1005 Szárokba szállott a' vitézségök. Ne fély,
Hogy tited valaki bántson, míg mi itt leszünk.

X. Jelenés

ORROS TAMÁS JÁNOS, MÉZESI LAJOS, BOTONDI MÁRTON, ONDRÉ ANDRÁS, ORROS
TAMÁS

ORROS TAMÁS

- Már semmi gondom nintsen, kedves Mézesim!
A' Sógorommal el végeztem dolgomat.
Ha egy tsomóba szedendi-is az agg ravasz Ipam
1010 Minden mesterkedését, semmiresem menend.
Most már, Barátom! te veled tölthetem az üdőt.

ORROS TAMÁS JÁNOS

Mit látok? vallyon kitsoda lehet ez? kegyes Egek!
Hidgyem-e, hogy itt találok a' testvéremet?

(B) Botondival szöll.

(C) Mindnyájuknak.

(D) Matska Pali, és Rókai közelítenek; de

(E) féltökben vissza futnak.

- 1015 **BOTONDI MÁRTON**
Ébren vagyok-e? — vagy álmodozom? tsúfos dolog!
E' kettőnek vallyon mellyike az én uram?
- ORROS TAMÁS**
Érez valamit a' szívem! de mit? nem tudom.
- BOTONDI MÁRTON (F)**
Uram! mondd, kérlek, e' kettőnek mellyikét
Hittad vatsorára?
- MÉZESI LAJOS**
Én úgy gondolom, hogy ez az. (G)
- BOTONDI MÁRTON**
Hát te vagy az uram. (H)
- ORROS TAMÁS**
Atyafi! meg tsalatkozol:
1020 Nem vagy te szolgám, én nem-is esmérlek.
- BOTONDI MÁRTON**
Tehát
Nem te vatsoráltál (I) ebben a' házban?
- ORROS TAMÁS**
Nem-én;
Reá sem értem a' sok dolgaim miatt.
- BOTONDI MÁRTON (K)**
Mondhatdza, sógor! ez vatsorált-e nálotok? (L)
Vagy amaz? — de nézzd meg előbb jól mind a' kettejét.
- 1025 **ONDRÉ ANDRÁS**
No már! nekem pizson ikasz khell montani, hoty ez (M)
- BOTONDI MÁRTON**
Hát ez nem? (N)

- (F) Mézesihez szóll.
(G) Orros Tamásra mutat.
(H) Ezt Orros Tamásnak mondgya.
(I) A' házra mutat.
(K) Ondré Andráshoz szóll.
(L) A' két Orrosra mutat.
(M) Orros Tamás Jánosra mutat.
(N) Tudniillik — Orros Tamás.

ONDRÉ ANDRÁS
Te pizson esz-is.

BOTONDI MÁRTON
Tehát ez, és amaz
Vatsorált ma nálotok?

ONDRÉ ANDRÁS
Nem pizson, hanem tsak etgy.

BOTONDI MÁRTON
De vallyon hogy-hogy lehet ez? el ment-e az eszed?

ONDRÉ ANDRÁS
No már! asz etgy fólt, most khettű lett: utgy lehet.

1030 BOTONDI MÁRTON
Már látom, ezekkel semmire sem mehetek. (O) Uram!
Vallyon? az hajónkból te jöttél-e velem ide?

ORROS TAMÁS
Én nem.

BOTONDI MÁRTON
(P) Tehát te veled jöttem.

ORROS TAMÁS JÁNOS
Igen-is

1035 BOTONDI MÁRTON
Te vagy
Minden bizonynal az Uram. De kinek mondgyam ezt?
Uram! (Q) ne nehesztelly, ha néhány kérdést teszek:
Mondd meg, vallyon mi a' te neved?

ORROS TAMÁS
Orros Tamás.

ORROS TAMÁS JÁNOS
Az a' Nevem!

(O) Orros Tamással szól.

(P) Orros Tamás Jánoshoz szól.

(Q) Ismét Orros Tamáshoz fordul.

BOTONDI MÁRTON
(R) Hát a' születési helyed?

ORROS TAMÁS
Ketskemét.

BOTONDI MÁRTON
Vallyon szüleid kik vóltanak?

ORROS TAMÁS
Az én Atyám
Orros Miklós vólt; az Anyám Dobronkai Kata.

ORROS TAMÁS JÁNOS
Úgy van: Az Atyám, 's édes Anyám úgy neveztetett.

BOTONDI MÁRTON (S)
1040 De, ha kérdeni merem, nintsenek-e testvéreid?

ORROS TAMÁS
Ah! ezt ne kérdgyed! meg ne sértsd a' szívemet!
Eggyetlen egy vólt — a' ki velem világra jött.

BOTONDI MÁRTON
Uram! ne kételkedgyél: én nyilván tudom,
Hogy ez (T) a' testvéred.

ORROS TAMÁS
1045 Bár vólna! de nehezen hiszem,
Hogy engem' a' szerentse igr meg áldana.
Én tudom, hogy a' testvérem' neve nem vólt Tamás.

BOTONDI MÁRTON (U)
Uram! talámtám más vólt azelőtt a' neved?

ORROS TAMÁS JÁNOS
Más ám, kedves Botondim! jól emlékezem,
Kisded koromban Jantsika vala a' nevem.

(R) Orros Tamást illeti a' kérdés.

(S) Orros Tamáshoz szóll.

(T) Tudniillik: Orros Tamás János.

(U) Orros Tamás Jánost illeti a' kérdés.

1045 engem' <hogy> a' szerentse

1050 De minekutánna a' testvérem el vészett,
Engem' Tamásnak hini kezdett bús Atyám,
'S az előbbi nevem helyett az új reám ragadt.

ORROS TAMÁS

Irgalmas Isten! áldlak, és hálát adok.
Már semmi kétségem sints, már bizonyos: Ez a'
1055 Kedves Testvérem! (V) Üdvözlégy Lelkem' fele!
Jánosom!

ORROS TAMÁS JÁNOS

Ah! Szívem a' nagy örömben el merül!
Öllelek, és tsókollak, 's még alig hiszem,
Hogy téged meg találtolok! — Jaj! ha talám
Tsak árnyék-képedet szemlélem! (X)

ORROS TAMÁS

Jánosom!
1060 Ne fély: én élek, és Jádrai Polgár vagyok.
De a' gonosz feleségem, és Ipad miatt
Fel tettem, hogy Jádrát el hagyom, és más helyen
A' búmat el felejem. A' vagyonom elég:
A' hol tenéked tetszik, együtt élhetünk.

ORROS TAMÁS JÁNOS

1065 Nints a' vagyonedra semmi szükségünk. Elég
Gazdag az örökség, melly tiéd úgy, mint enyém.
Te a' vagyonedat itt bizvást el oszthatod —
A' jó Barátid, sőt, hogyha engem' szeretsz,
Még azok-is, a' kik ellen fel gerjedt vala
1070 A' haragod, úgy mint a' feleséged, és Ipad,
Adakozásodban bőven részesüllyenek.
Mindnyájon örüllyünk, 's áldjuk ezt az éjtszakát.
Melly Néked, és én nékem olly örömet hozott.

MÉZESI LAJOS

1075 Barátim! hogyha tetszik, számatokra kész
A házam, és kész mindenem.

(V) Egymást ölelik, és tsókollyák.

(X) Irtózva félre áll.

1072 [Az ezt sor fölött beszúrva.]

ONDRÉ ANDRÁS

Én-is khész fagyom.

MÉZESI LAJOS

Mennyünk be, 's vígadozva töltsük el az üdőt.

ORROS TAMÁS

Úgy légyen

BOTONDI MÁRTON

Ti-is, érdemes Hallgatók!

Ti-is velünk vígadgyatok, 's tapsollyatok.

A MŰ ADATAI

Rajnis darabja eddig sem volt ismeretlen, de a köztudatba, a drámatörténetekbe nem került bele. A szerző életrajzírói csak éppen megemlítették (VESZPRÉMI Vilmos: Rajnis és kora. Bp. 1889. 68; ÁGH Lajos Norbert: Kőszegi Rajnis József élete és kora. Bp. 1890. 190.). Részletesebben foglalkozott vele TESI Edit (Plautus Magyarországon. Bp. 1948. 41—44), szerzetési évét azonban nem ismeri. Abból, hogy a győri kispapok 1796-ban eljátszották, következik, hogy az 1790-es években keletkezett, amikor Rajnis *A magyar Parnassus*, azaz *a magyar Helikonra vezérlő Kalauz* második kiadásán dolgozott. A drámát ennek a kéziratnak a MTA kéziratárában lévő példányában (Rui 4r 19/I—II.) az I. könyv negyedik részében találjuk. Nyomtatásban itt jelenik meg először.

Rajnis azt tervezte, hogy a drámát kinyomtatja. Erre vall, hogy a darab elé hosszabb *Mentőírást* készített, mivel attól tartott, hogy akik olvassák, megütközhetnek azon, hogy Plautust követi, akit Horatius elmarasztalt gorombasága, alantas tréfái miatt. Bevezető írása Plautus védelme, de egyben bírálata. Rajnis kifejti, hogy négy dologra kellett vigyáznia, hogy Plautus hibáit elkerülje. Ő hihetőbbé tette a cselekményt azért, hogy nála az örökbe fogadó is görög kalmár, mint az ikrek apja, és így a két testvér ugyanolyan ruházatú. A jelenések egymásutánjában Plautus következetlen volt, ő ezt igyekezett elkerülni. Horatius kifogásolta Plautus verselését, ő szabados jambusi sorokban írta a játékot, ez hasonló a közbeszédhez. Végül a gorombaság vádja ellen veszi védelmébe Plautust; a gorombább tréfák nem Plautuséi, hanem „alávaló személyek tréfálkozásai”, amilyen a személy, olyan a beszédje.

SZERZŐ

A német anyanyelvű Rajnis József Kőszegen született 1741-ben. Ott járt iskolába a jezsuitákhoz, akiknek rendjébe 1757-ben lépett be. Előbb tanult meg latinul, mint magyarul. Noviciusi éveiből két esztendő telt Leobenben, itt kezdett magyarul verselni — időmértékes formában. Felsőbb iskoláit, a teológiát Magyarországon végezte; 1771-ben a hittudományok doktora lett Nagyszombatban. Már ezt megelőzőleg, de a következő években is különböző városok jezsuita gimnáziumaiban tanított. Székesfehérvári tanárkodása idején, 1772-ben kezdett Vergilius eclogáinak a fordításához, a következő évben pedig Szatmáron a *Kalauz* írásához. A jezsuita rend eltörlése után a győri egyházmegye világi papjaként magyar hitszónok; 1774—1784 között az akadémián tanít. Közben a *Kalauz*-t javíttatja, bővíti, majd 1781-ben Pozsonyban kinyomtatja, négy évvel azután, hogy Baróti Szabó Dávid megjelentette *Új mértékre szabott verseit*. Ez a körülmény, valamint Ráth Györgynek a Magyar Hírmondóban közölt ismertetése, bírálata bírta rá, hogy az indulatos szerző párbeszédese alakban feleletet írjon *A magyar Helikonra vezérlő Kalauz tartóztató Megszerzés* címmel. Ezzel kezdetét vette az évekig tartó ún. prozódiai harc, a nyelvújítás közvetlen előzménye.

II. József az akadémiákat megszüntetvén, Rajnis nehéz anyagi helyzetbe kerül. 1785-ben rábizzák az akadémiai templom gondozását, de 1802-ben ezt elveszik tőle. Közben kiadja Vergilius eclogáinak fordítását (*Magyar Vergilius*. Első darab. Pozsony, 1789), ami újabb heves vitákra szolgált okot. (*Toldalék*, Pozsony, 1789. — *Apulejus tüköré*.) Az utóbbit Batsányi letartóztatása, elítélése miatt nem adja ki. Ezekben az időkben

matematikai munkákat ír: *Perfecta quadratura circuli*, Győr 1793. — *Widerlegung der österreichischer Anmerkungen*, uo. 1793; és dolgozik a *Kalauz* második kiadásának előkészítésén. Anyagi helyzete megjavul, amikor a premontrei rend meghívására Túrjére (1806), Keszthelyre (1808) megy tanárnak. 1809-ben Festetics György a Georgicon igazgatójává teszi. Keszthelyen halt meg 1812. szeptember 23-án. Utolsó éveinek munkája, Vergilius *Georgicon*jának fordítása halála után két évvel látott napvilágot: *Magyar Vergilius*. Második darab. Pest 1814.

FORRÁS

Rajnis darabja lényegében Plautus *Menaechmi* című játékának átdolgozása, annak az iskoladramák szabályait követő változata. Elmaradnak a nőszereplők. A játék magyar környezetben folyik, bár nem Magyarországon, de magyar szereplőkkel. A plautusi prológusnak megfelelő *Elöl-szóllóban* tájékoztat a szerző a magyarításáról. A cselekményt I. Lajos korába teszi, mikor a magyarok elfoglalták Jádrát, az esemény színhelyét. A szereplőknek, természetesen, magyar nevük és öntudatuk van. A darabot a magyaros szólásokban, izes kifejezésekben, közmondásokban való gazdagság is jellemzi. A magyar állapotokra utaló megjegyzésekkel, korvontakozásokkal együtt mindezek eredményeként Rajnis darabja sikerültnek mondható magyarítás.

ELŐADÁS

A darabot a győri szeminárium kispapjai a szemináriumi jegyzőkönyv tanúsága szerint 1796. január 28-án előkelő közönség jelenlétében előadták. (SZABADY Béla: Iskoladramák a győri papnevelő intézetben. GyőriSz 1930. 189.)

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

A szövegforrás autográf kézirat lévén, kiadásunkban a drámát betűhíven közöljük. Előfordul azonban, hogy Rajnis helyenként a szereplők keresztnevének csak a kezdőbetűjét írja ki. Ilyenkor a teljes nevet adjuk, anélkül, hogy ezeket kurziválnánk, lapalji jegyzetben szerepeltetnénk. A szerző az I. felvonás végéig terjedőleg a kézirat lapjainak felső részén következetesen feltünteti a felvonást és a számozott jelenéseket. Ezt a II. felvonástól kezdve elhagyja. Kiadásunkban ezt minden jelzés nélkül az I. felvonásnál is elhagytuk. A forrást követtük a rendezői utasítások esetében. Ezeknek az utasításoknak, ahogyan Rajnis tette, a szöveg alatt a lap alján adtunk helyet. Nem kurziváltuk azonban azokat a szavakat, melyeket Rajnis a szövegben aláhúzott. (Kiadásunkban a kurziválás a szerzői javítások, betoldások jelölésére szolgál.) Szövegjavítást a legkritikább esetben végeztünk, az eredetit ilyenkor lapalji jegyzetben adtuk meg.

Itt jegyezzük meg, hogy a nyelvújító Rajnis a drámát — *tettetménynek* mondja; a szereplőket *tettetményeseknek* nevezi; a *köz: tettemény* pedig komédiát jelent. (A tragédia neve: dali tettemény, a szerző: tettemény-szerző, a théátrum: tetteményes-hely.)

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 14 *Jádra* — ma Zadar
- 25 *Tuttigalántimot* — ?
- 33 *Szebenikó* — ma Sibenik
- 204 *Mindenességben* — egyetemen
- 277 *tő* — tő
- 280—292 A felsorolt nevek a dalmát tengerpart hosszában található szigetek (Sabioncello — félsziget!) magyarosan írt olasz nevei. Felsorolásuk sorrendje nem mindig egyezik földrajzi fekvésükkel.
- 375 *köz matskának* — közönséges macskának
- 384 *lágjadra* — lágyekodra
- 390 *lávendula* — levendula
- 435 *ketegutánkat* — cókókunkat, holminkat
- 474 *ortályozást* — civódást, veszekedést
- 511 *Proficiat* — használjon; egészségünkre

- 624 *Grátizjános* — Gratianus bolognai kamalduli szerzetes (1160 k.) összegyűjtötte a zsinati egyházi jogi határozatokat, kiegészítve saját észrevételeivel. Ez an ún. *Decretum Gratiani*.
- 628 *jus gentium* — a nemzetközi, *civile* — a polgári, *canonicum* — az egyházi törvények összessége.
- 634 *Decretalium* — a törvényhatározat
- 635 A sor értelme: a törvényt a különleges, határozatokon magukat túltevők ellenében is kikeresi.
- 697 *Metszek veled* — Mi tévő legyek?
- 700 *larfen* — álarc
- 720 *Species factit* — a dolog mivoltát
- 729—730 *sine dubio Ad mentem quarti praecepti* — a negyedik parancs szerint kétségkívül
- 731 *contumeliákat* — bosszús, gyalázatos dolgokat
- 743 *engem' aggrediálsz* — nekem jössz
- 747 *Actus majoris potentiae* — cégéres hatalmaskodás (mint pl. a nemes ember megverése)
- 748 *prótestálók sollemiter* — ünnepélyesen tiltakozom
- 755 *páreroszom* — kivédem
- 774 *deprekállak* — esedezem
- 775 *Ammistiáljuk* — hagyjuk el, felejtjük el
- 776 *motus* — a felindulás
- 781 *paraphernáliával* — paraphernummal, kiházásítási ajándék, nászajándék
- 782 *Dos-is* — a jegyruha is
- 795 *bonis* — *in bonis tuis rebus* — míg jól állnak a dolgaid
- 798 *In antecessum* — előre
- 803 A sor értelme: rábizonyítják, ha vallani nem akar
- 804 ámbár azért jönnek hozzá, hogy barátiilag tárgyaljanak.
- 840 *Maga* — pedig
- 843 *hörtökös* — hörtsög természetű
- 846 *Inquisitio* — vizsgálat
- 847 *Exceptione major* — minden kifogás feletti
- 848 *meg actióztlak* — megvádollak
- 849 *fide dignus fatens* — hitelt érdemlő tanú
- 850 *juramentummal* — esküvel
- 854 *exceptio* — kifogás
- 855 *legale testimonium* — törvényes tanúskodás
- 859—860 Következésképpen azt tanácsolom, önként valld be tetteted
- 861 *jure ágálhatnék* (agálhatnék helyett!) — jog szerint, törvényesen eljárhatnék
- 862 *offerádom az amicabilist* — felkínálom a barátságos megegyezést.
- 871 *recognescálad* — elismered
- 902 Hot — jószág (főként ló) terelésére használt szó — *Hajas, Vidám* — állatnév, mint lentebb az 908. sorban a *Deres*
- 944 *Vakarj tova* — takarodj el
- 956 *Asztarot* — pogány istennő; ördög
- 960 *pároxismus* — az elmebetegségnek hirtelen kitörése
- 963 *Aktzidens* — szerencsétlenség
- 966 *Phrenítis* — agylob
- 967 *Mediánát* — verőeret a karon; *Cephálicát* — a főre vivőt
- 968 *kristéllyal* — beöntéssel
- 974—976 A sorok értelme: betegségre elmezavar tiszta pillanatokkal. Az oka az agyhártyát sértő kénés kilehelés.

PEST

A pesti *seminarium generale* akkor keletkezett, midőn a jelentkezők kis száma miatt 1786-ban megszüntették az egrit és a zágrábit. Pesten a felosztatott pálos rend kolostorában 1786. november 6-án kezdték a tanítást. A szeminárium első igazgatója Werhowatz Miksa (1752—1827) lett Zágrábból. A jozefinista szellemű bécsi rendszert képviselte; a tanárok nagyobb része szintén a felvilágosodás szellemét és műveltségét terjesztette.

Egy év után zágrábi püspökké nevezték ki. Utóda Wohlgemuth Fülöp lett. Német létére a magyar nyelv és irodalom lelkes híve volt. A kispapok hazafias szellemére Batsányi János, az egyetem filozófiai karán tanító Dugonics, legfőképpen pedig az 1787 őszén a szemináriumba érkezett Dayka Gábor volt hatással. Ő alakított a kispapokból önművelő és hazafias nyelvi programú társaságot.

Már 1787-ben Werhowatz búcsúztatására kis színjátékot is előadtak, igaz, németül. Játszottak 1788 és 1789 farsangján. Ez utóbbi alkalommal Simai Kristófnak *Mesterséges ravaszágát* vitték színre. Az itt kiadott *Pásztor dalt* 1789 májusában adták elő. (Vö. SZABÓ Miklós: Kispapok és a magyar irodalom. Bp. 1936. 30—35.)

16.

PÁSZTOR DAL

1789

PÁSZTOR DAL

Melly Hangzott a' Pesti Nevendék Papok' Házábann Egy ODAVAL és
ALAGYÁVAL együtt Iker-Havának első napján 1789benn.

FOGLALAT

DÁMÉTÁS és LITZIDÁS kárt-vallott Juhászok panaszokra fakadnak, TIRZIS és
MENÁLKÁS testvérek DÁFNISHoz a' Pásztorok' Attyához küldik mind-a'-
kettőt, sótt KORIDON tanására TIRZIS-is el-megy, MENÁLKÁSSal együtt, vélek
5 vagon ALEKSZIS unokájok, és PALEMON MOPSUS bojtár pajtássával; az
útonn elől-találták AMINTÁST DÁFNIS szerette Barátját, ez is hozzájok
kapsolván magát együtt mentenek DAFNIS' köszöntésére.

ELSŐ RÉSZ

Első jelenés

(Sírva énekel Dámétás, felel néki az Erdő.)

DÁMÉTÁS

Pestnek ezer kárát Sípom keseregjed határát!

ERDŐ

10 Timborom' húrja szakadj, vagy szomorúra fakadj.

DÁMÉTÁS

Márs' hada sem tűnt-el, Tzéresnek haragja se ment-el!

ERDŐ

Fájdalom! újra megint Pest, Buda jajra tekint.

DÁMÉTÁS

Séza, Szekér, fényes zabolyáján hol futa kényes!

ERDŐ

Most Duna' árja heverg, ponty, tsuka, hartsa keverg.

- 15 DÁMÉTÁS
Ott paripát ájáz 's büszkén vizek' Istene héjáz!
- ERDŐ
Hol nemes Úrfi kezett kardja hevetti 's tüzét.
- DÁMÉTÁS
Hol Magyarom szántott 's kardot Törökökre ki-rántott!
- ERDŐ
Szákka halászka kerül, halra Zsigonka merül.
- DÁMÉTÁS
Piszke tövis, konkoly, burián, szittyó, moha, sonkoly!
- 20 ERDŐ
Lepte lapány ugarink 's vízbe veszett mezeink
- DÁMÉTÁS
Sár 's iszapos tóbann, nád fészek földbe valóbann!
- ERDŐ
Senki nem hint veteményt, mellybe tehetne reményt.
- DÁMÉTÁS
Posta helyett nyögnek békák 's potsolyákba' retyegnek!
- ERDŐ
Pintye, pipis piperéz, nádi veréb tsitserez.
- 25 DÁMÉTÁS
Szár az ük, aggastyán' módjára le-tsügge borostyán!
- ERDŐ
A' legelő se virét, rajt' gulya 's pej se nyérét.
- DÁMÉTÁS
Nyalka bokák könnyen nem lépnek módira fennyen!
- ERDŐ
Nem teleped'-le Görög, pitvara vízbe hörög.
- DÁMÉTÁS
Tölti Hajós kompját, hat ökör nem rázza kolompját!

30 ERDŐ
Tartja Kún hon szekerét, Rátske dagatt kenyerét.

DÁMÉTÁS
Pintze telik vízzel 's hordó tell' bűz tsömör-izzel!

ERDŐ
Gazdag-is el-keserül, búa szegénke merül.

DÁMÉTÁS
Ront tsata 's nagy szél-vész, fél ellent-állani révész!

ERDŐ
Jég elegyes tsuda szirt kő-falas házokat írt.

35 DÁMÉTÁS
Bástya terül széllel, fenyeget Pest' tornya veszéllel!

ERDŐ
Értz szív Pestre mehet, félni tanulni lehet.

DÁMÉTÁS
Rettenetes végzés, mellyet nem vélhete képzés!

ERDŐ
Hallgass kénra ne bírj, fére furullya ne sírj.

DÁMÉTÁS
Menny Sípom tőlem, keserűbb hírt mondgsza felőlem!

40 ERDŐ
Hang! kang! ang!

DÁMÉTÁS
Ó felelő erdöm! meg-némúlsz? 's hát te-is útálsz?
Födj barlangoddal, vagy ezentúl gyilkosa lészek
Sérültt testemnek. Szenvedjek bár, mikor iszsza
Medve tsekély vérem 's szaggatják kölykei ízről
45 Ízre vesémet, ha el-vesze nyájjam, veszszek-el én-is
Mint-se vesződjek odább a' bűnak fergetegével.

Második jelenés

LITZIDÁS, TIRZIS, DÁMÉTÁS

LITZIDÁS

Jól az eszembe forog, mert még tsak nyoltzadikára
Hajlott esztendőm, mikor a' Nagy-Após júhait meg-
Verte az esső, és az egész nyájból maradott tsak
50 Négy tsötstől váltt bárány, a' többbit folyva találtuk.
Ekkor az édes Anyám ládd lelkem gyermekem úgy mond
A'-ki harag- 's boszszúra idézi az égi lakókat
Nagy búbann 's töstént keserű tengerbe meréttik!
Én Pálest tiszteltem, minden második ujján
55 Tarka gödölyétskét áldoztam néki, savótlan
Lágy sajttal, vajjal kedveskedtem; ,s valahány font
Gyapjút nyírtam vólt, fele mindig füstöt eresztett
Óltárán. Szántottam, bab-magokat boronáltam
Gyenge 's kövér földembe, hol annak az éjjeli irígy
60 Léleeknek, ki mikor tsend' szenderedésbe merültem
Szokta akoly zagatom bé-mártani zagyva vizebe
Nem két párt, vagy mint szoktak régente, kilentzet,
Sött annyit szórtam, mennyit szeme szája bé-falhat.
És még-is bóldogtalan éjszak! láng paripájánn
65 Jött a' telhetetlen Neptúnus! Páles erőtlen
Vólt, egy lábíg, kelvén regvelre dögébe találtam
Nyájjamat. Óh zsiros 's óh finnya kolompos Úrüim hol
Vagy most!

TIRZIS

Jaj mit akarsz!

DÁMÉTÁS

Ne papolj.

TIRZIS

Jaj kérlek az égre!
Majd az egész népséget fel-lázéttod eszetlen
70 Hötyke szavaddal!

DÁMÉTÁS

Nem nem hiszem kelevényes hamisság
A' természet' tsúf ördögös, betstelen hárs-fa
Kép-tündéri, dagály piperéi az ostoba észnek
Tzifra hazugsággal ki-palér'zott, magtalan izes
Képzések, szem-fény-vesztők, vén néma bolondok
75 Mert ha!!!

LITZIDÁS

Ki vagy, kire tzelez meny-dörgős szavad

DÁMÉTÁS

Jól történt; ő kelme' kotsissa talám, igen érti
Szándékát szívemnek! Atyámfia hol lakol!

LITZIDÁS

80 Házom'
Esztergyéja az Ég, szaru-fám a' lengedező szél,
Udvarom a' motkos földnek térje, az Ország
Ád ételt, italomra tavak, 's bűzhödt vizek adnak
Nedvet!

DÁMÉTÁS

Mondám hogy Neptunt ismeri; Barátom
Úgy van-é?

LITZIDÁS

Bár ne! nevét is gyűlölöm, ő vala, a'-ki
Engemet e' búban döntött!

DÁMÉTÁS

85 Panaszold-ki magad, tsak
Izibe, mert égek 's ha lehetne ezente ladikját
Káronnak tölné mirígyes lelke Uradnak — —
— — Otsmány féreg!

LITZIDÁS

Rosz Ember mit ereszte-ki szád? kit
Senki se útált még! sótt mindenik ötet akarja
Gazdájának, hogyan küldhetnéd Tzerberus átkos
Körme közé?

DÁMÉTÁS

90 Tsak azon szemet hordod az árpa garatra
Hogy nevezed magodat, ki vagy? 's honnét jössz?

LITZIDÁS

Nyavalyády
György Úrnál már négy esztendeje szolgál-személyjét
Hordoztam, nevezének kis Litzidának!

DÁMÉTÁS

Hogyann?

LITZIDÁS

Kis Litzidásnak hínak!

DÁMÉTÁS

'S hát a' vizek' Istene téged'

Ismér?

LITZIDÁS

Veszzen-el, a' hírére-is önti-le örvény

95

Ortzámat!

DÁMÉTÁS

Mi szorítja tehát a' szívedet?

LITZIDÁS

Ó mit

Kéred! vak vagy? ládd koldús-zsák tsügg-le nyakamról.

Vig négy esztendő't töltöttem kajsza-mezőbenn,

Szép kéntsetskét gyűjtöttem György Gazda Uramnál,

100

Száz juhom a' pörgyét kényére harapta, meg-úszott,

Vid-ki keletre, dalok közt fény döllést haza-hajtám

Tser-fa vödör' szélinn tajtékoza a' tej, azomban

Ért a' Kalmáros, sajtal tele-rakta szekérral

Tért-ki az udvarból. Ó most pedig a' keserűség

105

Lepte lapány ugarunk még tsak szállásra se vész-bé!

Hol száraz kenyerem meg-portzogató' kese birkém,

Hol térség hangzott duda-szómra, kutyám tsahitált, 's hol

Zöld gyó'tént 's aszatat rágítskált finnya bibirkém,

Egy szomorú tenger Ztillás' örvénye keringel.

DÁMÉTÁS

Vétkeztem szent Ég! ragyogó szikráid előttem

110

Méltán szív'-martzang' ló tömlőt'z homályba borúltak.

LITZIDÁS

Tudn'-illik szelek érték Kárpátot 's havas öblök

Halmit el-oszlatták, meg-tellett a' Duna, 's árját

Rám önté; mindgyárt, ó kén! nagy kárba, veszélybe

Döntött, ártatlan torkát metzette keserves

115

Magzataimnak! mind az utólsóig ki-terétvén

Tsorda juhom' bőrét a' fényes napra.

DÁMÉTÁS

Egeknek

120 Meg-másolhatatlan végzési! az a' tegez érte
Meljét, melly az enyimre rohant, egy szálla böké-meg
Ujjunkat, 's egy tör hurkolta nyakunkra az árva
Életet, ó keserű sors!

TIRZIZ

A' nyakas emberek' ügyét

Méltán többszörözik, 's méltán kazalokba tetézik
A' sértett Égnek zselléri.

DÁMÉTÁS

Botsánatot adjál

125 Díszes jó-akaróm! gyarlóság vette körül meg-
Fásultt lépemet, a' kén kiszuttat arra, hogy ollyan
Szókra fakadna széles létem.

TIRZIS

Későn aratod-le

130 A' búzát, mikor a' szél-vész el-szórta kalászsát,
Félre vetéd 's fül-hegyre se vetted az én javalásom;
Mondám úgy-é? nem él olly állat az Égnek alatta,
A'-kit baj nélkül hagynának az Istenek? egy nap
Fereteges zajjal keverődik az Ég, vagy enyelgős
Változatok közepett villám rettentí az Embert,
Vagy jég hull, vagy esik, vagy egész föld reszket alattunk.
135 Más nap tsendessen terjeszti-ki szép nap az ágát,
Hordót töltenek itt, baglyára, 's kalangyra amott vászt
Tűznek bértts tetejénn a' vizsla neszez, 's vadat ugrat
Ezzel Urát futamétja lesétől, lépre ragadnak,
'S Éltek' kárával tsitseréznek az húrosok, áll ma
Bük-fa kerék sárbann, holnapra verőre verődik,
140 Szárad: Nékünk sints már mértékekre ki-szabva
Sorsunk; hajnalkor jön ehessen tér haza marhánk.
Estve-felé tölgyét hó-szinű téj ki-feszétti.
Egyik Birkásnál ha le-vert a' furtsa szerentse,
Másiknál tele tömhetd gyúrttal tsöbrödet.

DÁMÉTÁS

Értés

145 Esz! Tirzisz lelkem' fele véled biztatom éltem'
A' te tanátsodtól függök.

TIRZIZ

Jól van, tsak okossan
Járjatok, én jó útra vezetlek; Dám' Litzidással
Még híres Birkás lehet. Holnap délbe továbbá
Szóllok; mennyetek-el most, Litzidás addig is ólmozz
Nyir-fa furullyátskát, Te pedig két som-fa botoskát
150 Készéts.

TIRZIZ[!]

A'-ki fel-ül egyszer tattyára hajónak
Annak szívesnek kell lenni. Ha minden habotska
'S minden zátony után fél, és rémülve evezget
Ott vesz el, hol más póri vitorlát szélnek eresztett
'S hol dalolással hajóz Spanyol, Ánglus, Nyápoli révész.
155 Engemet-is sokszor le-vetett a' próba-kerékről
'S meg-repedett agyamat szana-szétt el-szórta szerentse
Mennél jobb 's jobban márvány teng' lébe fogódtam
Annál szörnyebben le-tsapott: ezek a' nyomorultak
Még alig érezték erejét a' tőröm olajnak,
160 Már-is kétségben vannak, — mi tanácsokat adjak
Nékiek — Hoztak Egek kedves Bátyám vagyon éppen
Szükségem r'ád.

Harmadik jelenés

MÉNÁLKÁS, TIRZIS, PÁLEMON, MOPSZUS, ALEKSZIS

MENÁLKÁS

Mond-ki hamar, mert késni időm nints,
Mennem kell.

TIRZIS

Hova kell menned?

MENÁLKÁS

No no kérlek hamar, majd
Kárt vallunk,

TIRZIS

Hadd-el ne törődjél, tsak meg-elégszik
165 A' Koma hat sajttal.

150 [A sorban valószínűleg DAMÉTÁS vagy
LITZIDÁS veszi át a szót, tévedés lehet a
másodszori TIRZIZ szerepnév.]

MÉNÁLKÁS

Mellicy Koma?

TIRZIS

A' Laky Ispány

Néki-is öt seregét minden regvelre ki-szopja
A' gondör bárány, hogy ha többet kérne, ne gondolj
Véle, bé-ronnak még azok a' torkos kosok a' mi
Portzingós rétünkbe; magam láttam szemeimmel
170 Szám nélkül, mikor el-lankadt Bojtárjai hortyot
Húztanak hantokon, és ezalatt iszologgal erősültt
Réti garádunkat berbétsjei által-ugorták,
Jól el-is ollózták, kasza sem foghatta-le jobban.
Ennekutánna ha benn éred nyóltz sajtokra alkúdj,
175 Huzmi, ki légyen, majd maga, 's ön példája tanítja,
El-tévedt seregünk' tilosából fogja térelni,
Vagy füttyenteni fog borzas 's húszét'ni komondort.

MÉNÁLKÁS

Álmodozik, vagy t'ám az eszét vesztette — ez el-múlt
Már, Ispány Uram én vélem rég' alkura szállott
180 Egy vendel vaját adtam' 's így meg elégede, más van
Szívemen édes ötsém.

TIRZIS

Jaj t'ám meg-haláloza?

MÉNÁLKÁS

Nénéd?

TIRZIS

Az.

MÉNÁLKÁS

De hogy halt-meg, ugyan kérlek még sem jút eszedbe!
Itt van már Dömötör, 's foly az édes idő, hol akadsz majd
Jó Bojtárra? Palemon, Mopszus, Alekszis Ötsénk-is
185 Menni akarnak 's más Gazdát szolgálni.

TIRZIS

Tehát ez

Kerget, ezért sietől? jó Bátya fogadni tselédet
Késő már akkor, mikor a' júhok elleni szoktak,
'S a' kényes gödölék páronként árkot ugorni,

190 Fintzot rugni: de nem fris Gazda vagy észre-vehetni,
Hűsz nap előtt nékem gondom volt erre, fogadtam
'S két jó helyre legényt bé-szegődtettem, sohová se
Menny, már adtam elő pénzt-is, kezemen parulájok.

MENÁLKÁS

Úgy de nem ittátok-meg az áld'mást?

TIRZIS

195 A' göbe disznó
Makról álmodzik — még régen BÉLA deákja
Írta, hogy e' nélkül nintsen Magyarokba' szövetség
Mit kérded? meg-ivánk, vagy négyszer tsapva bokályát
Töltött kortsmáros.

MENÁLKÁS

Négyszer?

TIRZIS

'S hát, t'ám nem elég?

MENÁLKÁS

Nem

Kótyagosúltak-meg?

TIRZIS

200 De hogy! ám nints kortsola torka
Mindenikének — ugyan ki-mútatta az inyi fejerét
János az áldással soha el-nem győzi Menálkást —
Holnapután nálunk lesznek.

MENÁLKÁS

Szentül vagyon, add-meg

Hát a' rangot ezeknek.

TIRZIS

Majd majd várgy — mit akartam
Mond'ni — Alekszis-is el-megy?

MENÁLKÁS

Készül a' füzetését

Kéri

TIRZIS

205 Hová készülsz te időtlen? hiszem botodat sem
Tudnád még ki-hagyét'ni kezedből.

ALEKSZIS

Deb'z' az előbbis
Száz lépésre agyon-sújték a' mély Duna mellett
Egy hattyút

TIRZIS

Hattyút? mitsodás volt a' bögye?

ALEKSZIS

Hamvas.

TIRZIS

Hát a' tolla minő volt?

ALEKSZIS

A' Kati Néne koposztá-
Meg, láttam feketézzett.

TIRZIS

210 Hattyú? Hát holló vala az nem

ALEKSZIS

215 Vaj az vólt, hiszem a' hollót-is, az ordos
Ketskénken láttam mikor éles körme vakartsált,
Tiszta fehér tollal fődözé-bé háta gerebit,
Már fel-emeltem rá görtsös furkómat, alig szált
A' zöld gesztenye-fánk ágára azont agyon üttem
Vólna.

TIRZIS

Tsalárd kölok, hát ki tanétott téged hazudni?
Meny tsak eredj, hiszem azt, haza jönnél még, magas asztal
Lesz másnál.

ALEKSZIS

Főző-kanalam lesz, lábom alá egy
Kis széket teszek úgy eszem.

MENÁLKÁS

Hát ha nem éred?

ALEKSZIS

220 Nálunk minditig öt mázos tálokra terétnek,
Van sajtunk, van telve tarisznyánk búza-kenyérrel,
Hiszem mű

Füstölög a' kürtő, szúrunk nyársokra kátsákat,
Hasznos az ifjaknak lángos, zöld hagyma, saláta,
Orda, piros körtély, a'-vagy más-féle gyümölcsök;
225 Próba után lettek Menáلكás, Tirzis, Urakká,
Síkra kalapja vagyon Mopszusnak, nyakra-valója
Gyójtából, botskora van, bundán sok-féle tsetséje,
Van Páléonnak főstött bordója dudáján,
Nékem semmim nints; minap-is két farka petákat
230 Adtak, az-is mingyárt tsap-széknél borra ki-pendült,
Menáلكás Bátyám nem adott mást érte, meg-itta.

MENÁLKÁS

Tsatska gyerek!!!

TIRZIS

Tsak eredj most.

ALEKSZIS

Ó jaj.

TIRZIS

Mopsze merre?

MOPSZUS

235 Pesti mezőbenn egy ékes legelőre találtam,
Semmi bajom nem lesz, fog az Egnek gondja vezetni.
El-megyek: Ó! tsak bár hamarébb oda menni lehetne
Barka ünő él itt. A' Pán fodorétja gyapotját
Birkáknak, van gondja tejekre, van esztena kertre,
Szép víz hőmpölög itt, Duna partján végzi folyányát
Mellybe katzéros halász búvárnak, sártsa 's Vidrának
Döfte viszáját.

TIRZIS

240 Jól van jól, ne tehát, de ma még meg-
Szoptasd a' gödölét.

MOPSZUS

Hiba nélkül.

TIRZIS

Hiba nélkül. Mopsze meg-állj meg,
Két jövevént ha találsz 's valahol látsz, mondsza nékik
Várjanak egy keveset most mingyárt menni fogunk.

MOPSZUS

Meg-

Mondom Uram.

TIRZIS

Téged meg-akarlak tart'ni Palemon

PALEMON

245 Én köszönöm nagy szívességét Gazda Uramnak
Sok veszedelmeknek tágosabb útja van itten
Pestre megyek, majd ott bátrabb életre kapok.

TIRZIS

Jól

Mondod: fogd te is hát mit szolgáltál, szaporán most
Menny a' rétre kapát vígy, mit fel-túra vakondok
Hintsd-el, még nem telt-ki az esztendő.

PALEMON

Nem Uram még

250 Két nap után lesz.

TIRZIS

No már hálá az Egeknek! ezek le
— No mi talált, mit rántzolod öszve pofádat?

MOPSZUS

Urakkal

Nem jó egy tálból soha-is markolni tseresnyét;
Mert az üres magját nevetésért vissza-lövik rám.

TIRZIS

Hát mi bajod?

MOPSZUS

255 Likas a' pénz, mellyet adott az Úr, ez nem
Kell nékem, mást adjon, igen káros vagyok úgy-is.

TIRZIS

260 Jaj fiam, a'-ki szegén, tudod azt, hogy sorsa se gazdag.
Hát ne! adok mást ez fényes; menny most hova mondtam
Szoptasd a' bárányt — No hálá az Égnek! ezek le-
Vettek rólunk egy bajt. Ménálkás, de bezeg más
Gond nagyon ám nyakamon.

TIRZIS

Mikor a' sebes érenn

265 Ált'-jönnék egy búa merült Emberre találtam,
 Hánta-vetette magát szidalomra fakadva az Egnek
 Isteneit trágár nyelvével betstelenétté.
 Kérdeztem mit búsúl, és mi találta el-ájúlt
 Szívét? azt felelé, irigyek laknak az Égbe,
 Nintsen igazság, egy gallér se maradhata rajta
 Mind el-vitte az ár; eleget kérleltem, eszébenn
 Hoztam sok példát, de hogy ő már a' sanyarúság'
 270 Tág ligetes mélylyébe belé-dőlt, és lehetetlen
 Érte hogy a' fény-nap valahányra szerelmes aggal
 Szélllyel-oszoljon. Idább jöttünk 's folytatta keservét.
 Várva se várta szegén meg-esett lelkének halálos
 Varra terült sebjét enyhétteni kezdi egy olyan
 Állapotú Ember, ki hasonló módra minap jég'
 275 Fogytánn el-veszté júhait, 's más drága keresmény
 Jóságát. Itten egy-más közt sírva fakadtak
 Szinte magamnak-is a! könnyű öblömbe potyokdált.
 Tám tudsz adni tanátsot, kérlek mit tselekedjünk?

MENÁLKÁS

280 Édes Ötsém soha nem vólt még jobb áldozatod 's illy
 Jó tömjént nem gyújtottál az Egeknek adandó
 Hálákkal, mint ez. Nints olly füst, mellyel haragját
 Jobban lágyétnád, a' boszszút-állani készzebb
 Isteni számnak. Az ilyen sorsba szakadt fele-nyájjunk
 285 Úgye-fogyott estén mindétig meg-mutogathadd
 Millyen szív legyen az, mellyben lakik a' szeretetnek
 Lángodozó tüze. Még veled-e is szabadok mit akarnak,
 Azt tehetik, 's mi reánk-is hatalmas erővel alájok
 Vetvén, fölhőknek sokasúlt hullámja szakadtán
 Mind le-botsáthatnak völgyek siralommal adózó
 290 Lelkeihez mingyárt az igazság Isteni. Ekkor
 Mit tévő lennél, ha tsak a' jó Emberek ismég
 Nem könyörülnének? mennyünk hát jersze azoknak
 A' kénnal villangó lelkeknek mi ki-tellik
 Tőlünk azt adjuk. De ehen jönnek. No Barátim
 295 Honnét? Honnét?

LITZIDÁS

Még hajnalkor Tirzis Uramhoz

Indúltunk.

MENÁLKÁS

Isméred Tirzi?

DÁMÉTÁS

Fejünkre borított
Gyászba piros galand't fűz azt mondotta.

MENÁLKÁS

Köszönd-meg

Fényre tevéd hajlandóságodat édes ötsém, mit
Két testvérek' közt a' természet kötelével
300 Egy-kötött, meg nem sértetted. Hogy engem' ez okban
Bíróvá tettél igen örvendek, noha sokszor
Főbb ítélletedet követem. Minap hogy Koridónnál
Vóltam látogatás-képpen 's tiszteltem, elől-jött.
Vólt a' szó közben valamelly híres nevezettel
305 Tündöklő Uraság, kit minden nagyra magasztal,
Országunkban ő sok Zsenditse asztagokat rak,
És azt mind a' szükültek számára. Sok özvegy
Árva, szegén nyomorúlt meg-zörgeti háza' kilintsét.
Bólt Urasága alatt sok Bojtárt nagyra emel, sótt
310 A' meg-tollasodott tzinegének számtalan ékes
Erkölsű és tudományú Ifjat szárnya alúl szétt-
Szállat, Atyák' módjára kegyes szava, drága tanását
'S áldását osztván egyenként mindenikére.
Mí ezeket kezem' irásának alatta az útra
315 Térétsük valahol tám tsak r'á fognak akadni
Arra az Úrra; te mit szólsz? gondolnám hogy igen jó
Lészen. Majd az az Isteneket félő Uraság e'
Két gyámolytalanoknak pártját fogja, kevés nap'
Folyta után meg látod, előbbi szerentse tetézi
320 E' két embernek bóldogságát.

TIRZIS

Tudom én, kit

Gondolsz Ménálkás, halltam dítséretes hírét,
Annak az édes Atyák' Attyának, még mikor a tó
Vízre vezettük meg-mosogatni poros seregünket
'S nyírni akartuk, még akkor ditsekedve enyelgénk
325 Egy más közt, hogy még a' Pesti mezőn se legeltek
Jobb fűn a' meddű juhok, a'-melly tiszta selemmel
Bundázott bőrére kosunknak kellemetesebb
Fagyút párkáztán szótt vólna. Haa!!! a' kerekes föld
Olly fő Embert nem tart mint az, egész tsuda a'-mit
330 Róla beszélnek. Fél-Magyar országban gyönyörűség
Kertje hol hét hegyekenn áll, Horvát, és az Olasz közt

Mind, valamennyi apró nevedék Pásztor lakik, az mind
Gond viselése alatt van. Ha látja, hogy egy valamely föld
'S pusztá, gyöpös térjét tsak nap' sugárira bizza
335 'S nintsen benne szopós bárány ki döfölje ki-terpett
Tölgyét Annyának tüstént oda-küldi juhászszát,
A'-ki nevelhessen tetszős gödöléket az Égnek.
Próbáltt, erköltsös, sok példa vezéreket, izmos
Testtel birt gyerkőtzéket küld, a'-kik az aklyat
340 Durva rakatjával be-sövényezik úgy, hogy ugyan tsak
Ehségtől dühödött farkas legyen ám, ki-ki rontná
'S által-fürtt agyarán önthetné kék fene mérgét
Egyre-is a' gyapjas nemből.

MENÁLKÁS

Hajam-is fel-emelked'!

Kérlek az Égre kitől hallottad ötsém ezeket?

TIRZIS

Meg-

345 Hitte Barátomtól, ki aszondá hogy palotáját
Tudja hol éklik: azon úgy mond, sok, számtalan ablak
Van, minden szempillantásra ki-néz, 's ki-tekénget
Merre 's hogyan legelésznek az árnyékos tsalitokbann
A' gyönyörű 's párokra fel-osztott bonta juhotskák,
350 Hogy ne talán itt, a'-vagy amottan az álnok ör-álló
Farkas meg-motskolja vagy ezt vagy amazt.

MENÁLKÁS

Soha multa

Élek, nem láttam, nem is hallottam delipárját

Hogy nevezik, nem mond'ta az a' jó Embered?

TIRZIS

Ejnye!

355 No bizon azt nem kérdeztem Te Alekszi — az a' rosz
Gyermek most-is tám alszik — Te Elek! — kutya fajja!

ALEKSZIS

Míngyárt, míngyárt

TIRZIS

Majd adok! hát hol beste karaszszol

A' kalapod? most meg-meg aluttál ugy-é?

ALEKSZIS

Ugyan nem

Mert a' kis malatz a' kertész' hasovánnya közé bujt
Majd be-szorúlt nyaka, azt szabadétottam-ki.

TIRZIS

Eredgy menten

360 A' Koridon szőlő szomszédomat hídd ide.

ALEKSZIS

Mingyárt?

TIRZIS

Most mingyárt ha lehet jöjjön, mond-meg neki, tám majd
Ő meg-fejti nevét.

MENÁLKÁS

No bizon nékem jut eszembe,

365 Most jövök észre ötsém, valamely nevezet rebegett át
Nyelvén vén Koridonnak 's úgy tetszik Vera fax vagy
Verbo fax* de hasonló szózatot ejte-ki szája.

A' sok szó közben jól értmem nem lehetett, mert
A'-mint mondtam, mikor én ő nála le-szálnék,
'S-tett köszönésire majd-majd el-mosolyodva felelnék,
370 Éppen akkor jött kedves Testvérje, 's beszédünk
Félbe-szakasztottuk. Bár tsak már jönne!

ALEKSZIS

Köszöntést

Küldött vén Koridó aranyat mér most; el-adott nyoltz
Száz hizlalt kosokat, még most-is nála időznek
A' mészárosok.

MENÁLKÁS

375 Hogy szólhatnánk véle? el unták
Várákosokat a' nyomorúltak. Jersze Ötsém, majd
Otthonn kérdezzük.

* Még eddig ő Nagysága, a' Zágrábi Püspök értetődik,
kit a' következő részben főbb Dáfnisnak nevezek.

MÁSODIK RÉSZ

Első jelenés

TIRZIS, KORIDON

TIRZIS

'S hát tsak nints semmi reménség?

KORIDON

Kétséged se legyen, levelemnek hitelt ha adol, kik
Irták ezt nékem meg lett Öregek, fejemenn meg-
Őszült szörötskét a' tréfa nem illeti. Ime
Amintás — ki szövetséget régen köte vélem,
380 Még mikoron Zágráb fő aklya hatalma alatt volt,
'S Római Tsászárt a' keze' karján tartna okossan,
Söt akkor mikor a' Szeg-fű szálotska kezünkbe
Illett — így ír halljad, egész Buda' 's Pesti Juhászok'
Tzéje nevével.
Bús szívemre ható viadalt meg-
385 Enyhéttő Koridon, Bálványa, 's szerette Barátja lelkennek!
Noha a' forgandó tsalfa szerentse
Erdőket 's hegyeket, mért földeket hánt-is előnkbe,
A' Szerelem még-is szívünkre bilintseket aggat,
El-se-is óldja egyéb az iesző 's únta halálnál;
390 E' szeretet kisztet hozzád, hogy futna lehelve
Meg-terhelt póstám, 's keserű jaj-szóra előtted
Meg-dagadott szemmel panaszokra fakadna, miként bány
Vélünk a' mézes madzagját szánkkon el-húzó
Álnok 's irigy sors. El-rántá tudnia illik
395 Dits szirtből faragott, ékessbb ízekre fel-osztott
Kő alapunkat, kinn édesdenn nyugoda fáradt
Testünk, 's kinn, minden kétséges zur-zavarékon
Hánta vetette Juhász bátran szározra ki hágván
Partra kapott. Oda-van, tsak az írott képje tekénget
400 Földre le-függesztett szomorú 's véres szemeinkre,
Dáfnisnak. Tsak alig fordúlhata tengele földnek
Egyetskét, kit adott a' sors értz körme azonnal
Viszsa-ragatta, magos poltzokra fel-ülteté, annál
Hogy szörnyübb 's iszonyübb romlással nyakra le esnénk.
405 Zsúgorodott eredet fris vér táplállya valóba
Agg Koridon, de ha tsak két tsöpre találna az Orvos,
Higyed meg szánnál, 's ha lehetne sebünkre id'-adnál
Egy tsöppöt, mellyből gyógyéttő szert, fatsaréna
Kerti Pomóna. Határ szélenn böggésnek erednek
410 Nálunk a' Juhok-is. Fájtában rázza kolompját

A' szomorú kos, sőt hány van, mind annyi-felé megy,
Szarvokat a' lankadt bokrok' közepébe be-röjtik,
Vagy remegő térddel másik másikhöz odább-megy,
Vagy nyög vagy földhöz bújában tsapja magát, az
415 Éjjeli harmatbann nem sétál, kedve évésre
Nints, nem-is ökrödik 's órrát a' földbe szegezze
A' keserű bodzán ragadó ketske, tejével
Szomjús gégéjét bútól le nem önti gidának,
Homlokot a' bak nem tsattant, fűz-fára szaladgál
420 Hogy vesztét érné, tsipössebb mérget eszik 's óh
Jó Koridon, szóval meg-nem mondhatja az én szám,
Melly sok változatok történtek Pesti Hegyeknek
Oldalainn. A' szép tzinomon száradni akar, r'á
Sem néz a' bárány, vettetnek véli magát, le-
425 Hajlott, fris szagokat nem ereszt, kétségbe esett. Óh!
Óh! ha te éreznéd nyavalyánkat, gerlitze módján
A' sűrű zöpögés, örökös polyába le-kötvén
Szívünket, zápor folyamokkal, dögleletes bűz
'S meg-peshett genyetségbe szoréttá, hogy rögeinkel
430 Fojtogató tálját fordétná ritka örömré
Nagy Zágráb. Élted' fonalát hosszúra ki-nyújtván
Nagyra emeljen az Ég. Maradok

Jajjokba kesergő Amintás

TIRZIS

Győzött vagyok, önnön, szorgalom, éhes
Gyomromat ált-szagatja-is a' fájás, örömet el-
435 Tűröm, ha mingyárt szét darabokra repednek inim, 's ha
Mingyárt nyil kavitsok szúrják-is lábomat, a'-vagy
Rózsa-tövések aludt vérembe kevergetik-is, de
Még-is fel-keresem, velem el-viszem a' Litzidást, és
Dámétást 's kezeimből néki ajánlom, utánnam
440 Jön Ménálkás-is.

Második jelenés

MENÁLKÁS, KORIDON, TIRZIS

MENÁLKÁS

Tsak rajta Ötsém, tüzet érzek
Melyemben, azt a' nagy Férfiat el-ne mulassuk
Lássuk-meg. Koridon Zágrábban tartja lakását?

KORIDON

Jól értéd, oda-ment, de tseres-fának nehezebbik
Törzsökjét akarod t'ább hempelgetni Menáلكás
Vagy Tirzis!

445

TIRZIS

Vallyon miért kérlek?

KORIDON

Mást-is izent még

Amintás.

TIRZIS

Még mást-is izent?

KORIDON

Koridonban hazúg szót

Senki se lelt még.

TIRZIS

Jó Koridonkám ízibe mond-ki.

KORIDON

Igy szólt Amintás: Mikoron minket le-nyomotnak
Vélnénk édes öreg Koridóm, az Egekre tekéntő
Tsászár érdemeket tudakol, 's mázsára rakatja
Font kő fönt lebegett, terhessebb Dáfnis alá-szált,
Igy a' mi kárunkkal másoknak leve haszna,
El-vitték Dáfnist, 's Zágrábban dombra ki-szállott,
Hogy Fő Pásztorokat főbb Pásztori botja segélne.
Tirzis, Ménáلكás még nem fő Pásztor, azért-is
E' főbb Pásztor alatt, egyötök sem lehet.

450

455

MENÁLKÁS

Hát főbb

Pásztora Dáfnis még a' fő Pásztoroknak-is?

KORIDON

Úgy van

TIRZIS

Jeee!!! a' Dafniknak Dáfnissa tehát!

KORIDON

Ne tsudálkozz

460 Nints más-képp. Egy tsillaggal több lett minap Egenn
Adria tengernek tudod a' szélit?

TIRZIS

Tudom.

KORIDON

Ott nézd

Tsak meg-láthotod, ott fényeskedik egy tele-tsillag
Attól Horvátnak bé-sötétült földje világet.

TIRZIS

465 Bóldog Egek! rátok kell biznom, mit tegyek? édes
Jó Litzidám! nints gyámol, Dámé vétke tselekszi,
Dámé tett akadáljt, egy rosszszért büntet az Isten!
Nints kedvem 's oda-van, nem látom Dáfni szerelmét!
Dáfni fejér Égnek, tsillagnak Dáfni parantsol,
Tirzi mezőre szorúl, nádos kalyibára Menáلكás.
Ej Dámé Dámé!

MENÁLKÁS

Jobb-is kitsin házba be-lépni

470 'S ott alatson asztalt vatsoránn tele-rakva tseléddel
Nézni 's azokban a'-mikoron földönn telepedve
Nyúgszanak el-zsibbadt testekkel tenni reményt, mint
Roppantott kastélyt mész nélkül, sáros agyakból
Rakni, hogy egy könnyű szél döntse agyadra.

KORIDON

Uraknak

475 Méltósága nemet nemtől nem bonthat-el, egyes
Egygyig, mind egy forma alá, és egy hivatalra
Birta okos természet az Embert, mit komorogtok
Bóldog Ménalkás, Tirzissel, bóldog Alekszis,
A' Litzidást Tirzis, Ménalkás vidd-oda Dámét,
480 A' meg-esett szívet két kézzel Dáfni segétti
Fáradtságokat meg-könnyebbétteni fogja
A' Jutalom, mellyet bő marka bocsáthat az Úrnak.
A' Litzidást Tirzis, Ménalkás vidd-oda Dámét.
Mind az-alatt Ménalkás nem szükség Buda mellől
485 Meszszure menni 's tovább fárasztani vagy Litzidást, vagy
A' Dámétással magadot, Zágráb fele Pestenn
Van, főbb Dáfnisnak fő Dáfnis fogta helyét el.
A' mit az el-tagadott, ennek bővsége meg-adja.

490 A' meg-esett szívenn könnyörül fő Dáfni szerelme,
Jó Litzidást Tirzis, Ménálkás vidd-ide Dámét.
Most-is ezernyi ezer Pásztorkák vagynak alatta,
A'-kiket Erdélyből, Eger, Érseki fő Kalotsából
Szegni, Váradból, Bánátból, Bosnia tájról
495 Küldöttek. Sőt még azok-is, kiknek sanyarúbb szőr
Zsák töri vállait, mikor el-tévt juhok útját
Hajhászszák a' forró napnak alatta, aklokba
Bé-tsukják örökös jegy alatt 's őrzik ne talántám
A' ragadós rühtől véletlen veszne szegénke
Még azok-is mondám, jó pásztorságot alatta
500 Hogy ki-tanúlnának Bojtárjai, néki ajánlák.
A' meg-esett szívenn könnyörül jó Dáfni' szerelme
Jó Litzidást Tirzis, Ménálkás vidd-ide Dámét.
Érted-é Ménálkás?

MENÁLKÁS

Füleim' figyelemre nyitottam.

KORIDON

505 Noszsa tehát mit akarsz téressebb útra tevélek
Most haza kell mennem.

TIRZIS

Ne siess kedves Koridom! Fő
Dáfni' szerelme belől érdekli tudómet, alig vesz
Lelket. Merre megyünk, fejtsd-meg jobban, mitsodás jelt
Adsz, ne talán későbbenn érvünk Dáfnis' elejbe?

MENÁLKÁS

Lészen-é szükségünk puzdrákra az úton?

TIRZIS

510 Alekszis
Menny szállétsd Dámét ide, menny szaporán Litzidásért.

KORIDON

515 Nem kell Tirzisnek más iv, jó fegyvere lészen
Kellemetes Mopszus, Pálémon, gyenge Alekszis
Szép puha gyöppötskénn ballagtok Tirzi, Ménálkás
Zsenge mezőtske viret kikirittsel, rózsá-virágok
Öntnek fris szagokat, tulipánnyal tsillog egész tér,
Szarvasokat láttok, seregestől zúgni fogolykát,
Mindnütt énekivel kis fil'mile hangzik az erdön,
Tsergedező patakok tsalogatnak szenderedésre,

520 Hüss fa alatt mosolog, szellő mozgatja gyökérből
'S kérkedik, édesebb pihenésre le ülhet az álmos
Pázsit

MENÁLKÁS

Kedvez az Ég Tirzis, mi ajándokot adjunk?

TIRZIS

Tám tsak elég lesz két hara gyapjú, gyújtsa-meg imé
Dámé, vagy Litzidás.

ALEKSZIS

Van atzélom nékem-is édes
Bátyám! két kova tser-tapló készétve zsebembenn.

MENÁLKÁS

525 Majd tüzet ütsz te Elek.

TIRZIS

Melly bóldog Tirzi Menálkás!
Dámétás bóldog 's Litzidás bóldog kis Alekszis.
Dámétás botokat készétettél?

DÁMÉTÁS

Ki-faragtam
Som-fa galyakból, fel-tettem száradni.

TIRZIS

Furullyád
Készen van Litzidás?

LITZIDÁS

530 Igen-is, nyóltz likra ki furtam
Nád-méz hangja vagyon.

TIRZIS

Mopszus válasz-ki kövérkét
Báránt, mellyeket a'-minap elle Alekszi bodorja.

ALEKSZIS

Ó jaj a' bodorom meg-döglik, meg-ne merészeld,
Hogy kést szúrj torkába fiának, 's hát nékem aztán
Mim lészen?

MENÁLKÁS

535

Nem döglyik-meg, nem Alekszis megént lessz
Eszkendőre kövér két tzipra gidád.

ALEKSZIS

Taval-is nám
Meg-sültünk kettőt Páles' lakadalmira, egy sem
Támoda-fel.

MENÁLKÁS

Lám mondám a' bodor elleni fog még

ALEKSZIS

Úgy mikor egy foga sints, hogy tudna harapni zanótot?
Most se tejel 's hát akkor?

TIRZIS

540

Mopszus mindeniket meg-
Süsd. Adok én néked. Te Palémon négy kenyeret tégy
Szürke iszákra 's törött sót, mingyárt menni fogunk, tsak
Áldozatunk végben mennyen. Menny fuss-el előre
Száráz két öll fát frissen rakj öszve keresztül.

MENÁLKÁS

Mennyünk mink-is, majd hamarébb leszsz.

TIRZIS

545

Noszsza utánnam.
Fogd karjänn Litzidás kis Alekszist, el-ne maradjon.

LITZIDÁS

Jer kis Alekszis.

HARMADIK RÉSZ

Első jelenés

AMINTÁS, PALEMON

AMINTÁS

Püh-ha de el-fárodtam, alig — — — pfü.
Györi Pomóna adott egy bokkrétát kinek adjam?*

Halt patyolatba takart Raptzának partja teremté.

535 [Az ALEKSZIS hiányzik a szöveg előtt.]

* Ugyan azon nap' Sz. Pátrónussa' napját szentelte a'
lelki Pásztorságra vezető egyik Tanéttónk, BRANDT
HUBER FÜLÖP.

550 Ejnye kinek nyújtsam? nem kellett volna szavára
Hajtni, ki-vannak most ők! vendégségi palatzok
Forgatnak, poharat tölt'nek tele Somlai borral.
Tsattogatat pöngös sarkantyút Urfi bokáján
RÉVAI húrt penget. RAINIS könnyű tziparát ver.
Tsalfa Pomóna! de várgy, többször rá nem szedel engem.
555 Erszényedre iszom, meg-látom hogyan füzeted-ki?
Bokrétám' fele jut jobb kéznek, jut fele balnak;
Mert ez vet, 's az arat sőt ez mosogatja-meg aztat
Ez bojt, az kosarakkal fel-szedi a' piros almát.

PALEMON

Jó napot Ámintás, jólkor jössz, itt van-é Sipód?

AMINTÁS

560 Kardja van a'-ki Vitéz, jó Pásztor nints duda nélkül.
Menny szaporán vetközz mosolengű pöre gatyára
Úsztassad juhodat, fésüld-meg Rába vizében.
Karmazsin, üstös szíjj-korbáttsal tsaphatod az'tán.
Hangos ereklyéskét aggas szűgyére kosodnak
565 Űss aranyos patkót kényes lábára gidádnak,
Bízva kapaszkodhat majd ágért füz-fa galyokra.
Sok viz emészt rétet, fújt engem Dáfni' szerelme,
Fújd Sipom Dáfnit, vond Dáfnit görbe nyiretjöm.

PALEMON

Ij, huj, há — pap happ kettöztesd; rajta Amintás!

AMINTÁS

570 Ejnye mi ez, Sipom mi talált? r'ám bizta Apólló
Anfion' ék Sípját, alig értem billegését.
Ősztönözöm végét ujjomnak semmi haszonnal.
Tsak remegek, szememet gátolja sötétes ereszmény,
Mellyet az égő nap tetejére füveknek eresztett,
575 'S öszve-fogóztatván, tsókokra noszolja minyáját.
Titirus' oldalainn бүk-fáknak verseket írkal,
Tsintalanok' módján lejtőjét járja szopósom.
Itt tele tzombjával dolgos méh dong kosarához
'S rakja a' fejer mézét redesült szép sárga viaszra.
580 Öllre kapott konkoly pipatsokkal, meg-pöki markát
'S tsípő tsontra feszült kezett horgaszt görbe barázdánn.
A' Boreás se zörög, pórázós nyigbe morognak
Kölkei. Vén Nótus fekszik, nem rázza szakállát,
Tengeri hab, 's zúgássok tsendességre vigyáznak.
585 Semmi gyomor keverő Aganippe vizébe nem öblét
Nyelvet. Az édes Anyát tsötsömös nevetésre hópögtet.

Fújd Sípom Dáfnit, Dáfnit vond görbe nyiretjöm.
Mályva bokorba követ fúj kégyó félsz közelétni?
Bé-hegedett tsódet tsak ugyan nints szálka ki-szúrni?
590 Semmi: italt adnak Múzsák, hogy ha fogna rekedni.
Tsak fújjad Sípom, rajtad jó Dáfni rebegjen.

Dáfnisunk' téjénn pipisek lebegnek
Gerlitzék tujt-tujt örömökbe öntnek
Fűr palattyol, sip, 's duda szóra
600 Égi madarkák.

Látod-é tudsz valamit Sípom, próbáljad odább-is.

Pásztorok lantját Publius penegtesd.
Bük-karét héjazz, ajakad' rebegtesd
Nyájjodat partom szaporán vezetgesd
605 Hadd legelészsen.

Hallod-e Pálémon kobozoddal jersze segétni,
Tsak tántzolsz, jere tsak, már nékem lankad az újjom.
Huzd no hamar, talpam viszket, tsak négyet ugrom majd.

PALEMON

Durva kezem van Amint, nézd tsak mai sípra nem illik
610 Zágori Szűz Múzsák majd fogják vetni szememre.

AMINTÁS

Menny szaporán, mosd-meg, 's a'-hol egy kis mandulaszappany
Egy szerelem vélem részenként Téged emészszen.

PALEMON

Engemet a' gazdám szeretett, tele véle az öblöm,
Menny főtškém hírét délről vigyed éjszaki szélhez.

AMINTÁS

615 Engemet a' Dáfnis szeretett, tele véle Világ-is.
Menny keselyüm, meny, Dáfni nevét hamar írjad az égre.

PALEMON

Viszsa-megyek Pajtás, várnak majd társim az útonn,
Meg-repedett kobozom, sípodnak jobb szava termett.

AMINTÁS

620 Jóska mi az, lipé? hadd lássam sipkádöt emeld-fel,
Ennye be szép! nézd tsak, melly szép a' szárnya lipének,
Kóta van a' szárnyánn! várgy majd sípomra szoréttom.

625

Dáfnis! nevét szárnyomra
Irtá Pán, nints káromra;
Bátran mégyek az Országban,
Röpdösök egész világban;
Nem félek,
Míg élek,
Kegyes Dáfnis vélem van.

Második jelenés

TIRZIS, AMINTÁS, MENÁLKÁS, KORIDON, ALEKSZIS, LITZIDÁS, DÁMÉTÁS,
MOPSZUS

630

TIRZIS
Jó napot Amintás, kinek éneklyéd gyönyörű vers-
Rendedet?

AMINTÁS
Hagy békét ne felejtess vélem, odább álj,
Majd el-hibázom.

TIRZIS
Mond meg kérlek kedves Amintám
Vigadok én-is.

AMINTÁS
Ez ám a' jó 's szorgalmatos Őrző,
Nem tudod hogy Dáfnisnak napja ma legyen?

TIRZIS
Az Égre!

AMINTÁS
Kétkedsz? nem látod-e a' pompát, a'-hol-is két

635

MENÁLKÁS
Bársonnyal bé-vontt Sézák mennek.

MENÁLKÁS
De Amintás
Mellyik Dáfnisnak?

AMINTÁS

Fő Dáfnisnak, ki Budánál
Tartja lakását, fő Dáfnis Zágrábi megyéből
Pestre követjét rég' el-küldé.

MENÁLKÁS

Édes Amintám
Éppen Pestre megyünk, jó út-e ez?

AMINTÁS

640 Ez? 's egyenesebb
Nintsen-is ennél, egy pitzikét várgy, én-is ezentül
Véletek el-mégyek, egy Táburnusi szép koszorúm van,
Érte futok.

KORIDON (*a' barlangból*)

Mit késtek Tirzis, majd mikor értek
Pestre?

TIRZIS

Az Amintást várjuk, mingyárt ide-jön.

KORIDON

Kit?
Amintást, hol van?

MENÁLKÁS

Mingyárt jön.

KORIDON

'S itt van Amintás?

MENÁLKÁS

645 Itt vagy on itt.

KORIDON

Koridon leg-fényesbb élete gyöngye!
Melly régen mardoz már távúl-léted Amintás!
Kéntsem Baj-társom!

TIRZIS

Koridó, imhol jön Amintás.

KORIDON

650 Üdvöz-légy vesztett játzintom lelkem Amintás!
Vedd szívem langját, a'-mellyet Aminta' szerelme
Élesztett, hol jársz, honnét hoza a' kegyező Ég?

AMINTÁS

655 Pesti piartzon nagy márvány-kő oszlopa épül
Dáfnisnak, meg nézem, majd hordok fövenyet, vagy
A' Művészeknek számára meszet keverek, vagy
Kút' tsőjén vizet húzok, némellykor követ-is kell
Nyújtani-fel, 's adogatni kezekhez.

KORIDON

Tám neve napja

Van?

AMINTÁS

660 Nem láttod, melly ékessen ereszkede regvel
A' nap fel. Flegyetont galagonnyal pöttögetett szőr,
Ethont és Piroist aranyos patkó, Eoust kék
Pántlika tzifrázá, mind a' négy szoktalan ékkel
Módira rugta farát, ékes tapodásra vigyáztak
Hátra szegett nyakkal lépének farkas igetve,
Tsillag vólt tsatlyós, kengyelt futa Égi fias-tyúk,
Hosszabbúlt a' nap.

KORIDON

Társod leszek édes Amintám.

665 Két aranyos kerekem van, majd szekerembe teszem, jer
Kettenn üllünk r'á, Ti azombann Tirzi, Menálkás!
Mennyetek el, nyomotokba leszünk, jó két deresünk van.

TIRZIS

670 Vajha szerentsénknek 's örömünknek vége ne lenne!
Jó módot rendelték az Égi lakósok, adónkat
Dáfnisnál könnyen le-fűzetheti Tirzi Menálkás.
Pásztorok' Isteneit Pásztor társ, hanga bokorka
Mennyi gyökérre terül, valahány szemet olvas az Égen
Tzintzia, sőt valahány tsöppök tengerben henyélnek,
Annyi sohajtással kérleld; bő áldozatodnak
675 Nagygyát melyednek melegebb tsöp vére hevéttsse.
Lelkem Alekszi mit adsz Dáfnisnak?

ALEKSZIS

Majd duda tömlyöt

Kérek tőle.

MENÁLKÁS

Minek?

ALEKSZIS

Én-is sípolni fogok majd

Szépen.

TIRZIS

Nem nem Alekszi, te mit fogsz néki fel-áldni?

ALEKSZIS

Egy fészek madaram van, majd a'-mellyik anyájubbb
Leszsz, a' kő-oszlop' tetejére repéttem.

MENÁLKÁS

Hová? majd

680 Onnét meszszi-re száll, inkább nyújtsd Dáfní' kezébe.

ALEKSZIS

Jobb keze Dáfnisnal melyjébe szorúlt, hogyan adnám?
Nem kell néki' világ' száján fordult adomány, hogy
Külső színekkel takarózzott Emberek útján
Tétova járna; elég ő néki tiszta veséből
685 Mégyen ajándék. Tsak menny mennyire szállhatol édes
Pintyőkém oda-szállj; szaporétsd fiaid' fiait; sőt
Még azok-is száz meg száz fészket rakjanak öszve
Mindenikéből hat pintyöt áldozzanak Égnek
A' gyerekek Dáfnis' napjára.

TIRZIS

Kegyetlen orosz lány

690 Bár fene körme ragadja juhóm földnek kebelébe
'S föl-kontzolja dühös tsahogó kölkének. Ugatva
Kullogjon rézsült aklomhoz téli boszorkány,
'S prédáljon, lopjon, Pállás Városban henyéljen,
Kárpitbann öltözzön, tetszik nékem az erdő
695 Hol kis Alekszísomat Dáfnis szerelemre tanéttom.
A' természetet üzd-ki botokkal vissza jön ismét
Annya' ölébe osont a' kiseded. Pásztorok Attyát
Pásztorok isméri, 's ha hibázok, példa Alekszis.
Van szép gyúrt sajtom tele zsírral, van gyönyörű két
700 Leg-véknyabb patyolatba 's arany pelhékbe tsetszett
Kis tavasz ellésem szívemből szénre hagyáttom
Hadd kerekétsen tág utat Dáfnisnak az Egbe
Füstje.

MENÁLKÁS

Derék egy bőrt küldött Diánna minap szép
'S nyúgodalomra való dalias kar zsölle belőle
705 Készülhet, majd néki ajánlom.

LITZIDÁS

Nints Litzidásnak
Semmi egyéb, egy morzsánál, melly zsákja' szegébe
Húzta magát, azt-is vegye Dáfnis szív' közepének
Leg-tisztább ere nyújtja.

DÁMÉTÁS

Az úton négy hat-ötös vers
Jött az eszembe.

TIRZIS

Hamar méz szádon mond-ki Damétás.

DAMÉTÁS

710 A' Duna meddig foly feketés tengerbe habot toly.
Flóra' virágja szakad, tsillag az Égre ragad,
Még tele lép készül, dolgos méhetske meg-öszül,
Harmatokat nyalogat, balzámumot falogat,
A' meredék hegyben még nem vás orra gyökérben
715 Vad kannak, lesz avar, női viza, hartsa zavar.
Bets neve Dáfnisnak terjedgyen kedves Atyánknak
Égi ditsóbe legyen 's éltet örökre vegyen.

MOPSZUS

Eztendő hónap, 's hónap legyen óra előtte
Egy órát szem-pillantásnak véljen; öt érett
720 Búza-kalászsom van, venyigén egy tömte bilinget
Leltem, még vagyon egy burdóm, melly zengedezéssel
Álmodt ereszt, Dáfnisnak szentelem azt-is örökre.

TIRZIS

Vén Koridó eddig kerekével szikra tüzet szór
Jertek utánnam. Jaj de Palemó hol maradott?

Harmadik jelenés

PALEMON, TIRZIS, MENÁLKÁS, DÁFNIS, AMINTÁS, KORIDON

PALEMON

Psssst!

725 Roszkor mentek most.

TIRZIS

Miért?

PALEMON

Már én vissza-futottam
Pestről, tömve vagyok kotsival Dáfnisnak egészen
Udvara.

MENÁLKÁS

Mit mondasz!

PALEMON

730 Tele van, bár mennyen Alekszis
Dáfnist-is láttam koronát köte számos Urakkal,
A' közepén maga ült, kults' likjan bé-kukutsáltam,
Néhány szót meg-is értettem.

TIRZIS

Tudnál-é belőle

Mondani?

PALEMON

735 Tudnék hát: Már úgy mond — tétu tekintvén —
Böltsebb Férfiak, itt az idő, ki mivelt, igazabb sing!
'S jobb mértékre vonult esze Bójtárinknak óhajtja
A' pástot. Némelly nyoltz esztendőt rak elejben,
A' mák többet; meg fásúlt testemet — úgy mond —
Édes Atyám, az odus tölgy-fának szúlja emészti,
Merre botsáttaszsz? hogy vizenyős parlagra kerétvén
Nyájjomat, a' morzsolt sót nyalhatná tenyeremből.
740 Egy ügyelte szavát Dáfnisnak kit fodorétott
Kerti borostyán meg-koronázott Győri megyében,
'S mondá: Érdeméért érdemlett voksokat adnak
A' Bírák; én azt ítéltem erezd el. Azonnal
Gyulladozó szeretet fényesebb hajnalodással
Érző szívre derült a' búzgó gond-viselőnek
745 Homloka' tájjáról, fel-kapta 's Királyi Tanátshoz
El-készült levelét töstént futtatta Budára.

750 Gondos Atyák — úgy mond — üres erszént útra nem adnak
Kedves Gyermekinek. Mire tzelzott nem tudom, három
Pásztorkák jöttek fél-halva, fülembé dobogtak
Értne nem lehetett.

MENÁLKÁS

Búsétották azok-is!

PALEMON

Ah

755 Szinte tsudálkoztam, szöpögött, 's mély szánakodásra
Gerjede szívem melyl őszétő búra tsavarták
Ústbe kevert szek-szín fürgyét a' Drága öregnek
E' nevedékek. Egyik le-szakad'tt — úgy mond — ruha rongya
760 Rólam, Atyám adj mást. A' másik tette panaszzát,
Nints — úgy mond — kenyere, ki-se hajthatom a' juhokat
Édes Atyám mess. Harmadikat kebelébe le-gördült
Könyve lotsolta, beteg vólt, Orvos szert patikából
Kért. Kuntsolva kezét az öreg fel-emelte az Égre,
'S kedve-szegett fiait láttam kotzogással az ajtón
Jönni felém ki-felé.

TIRZIS

Áldott ősz fő! tsak ugyan nints
Hátra-vetett, 's útált magzatja az édes Atyának.
Jaj ki jön itt!

PALEMON

Dáfnis. Jertek!

DÁFNIS

765 Még bennem erekek
Foglalatoságát bóldogságomra, 's motsáros
Nedveit agg tsontomnak, terhes testem hanyatló
Érzékenségin tettszössebb szelteledésre
Szolgáltatja az Ég, Aminta Ditső neved hordom.
'S Déli verő fényenn hangoztatom ősi bogárral.
770 Érzem Aminta jegyed, melyet szívemre szerelmed
Pergelt. Attya valék, szorgos Dajkája Amintnak
'S Attya leszek.

KORIDON

Tsutorámnak gyántás oldala foszlik
Nimfák töltöttek bele szürte italt, igyatok, majd
Szebb 's édesbb nótátskát fujjunk kedves Atyánkért.

TIRZIS

775 Agságot, gondot, bút végre tetézza öröm bé,
 'S Illy napokat nyújtson nekünk százszor dalolásra
 Kezd el Amintás.

AMINTÁS

 Tellyes öröm' közepében
 Szívek vigadnak, keblében
 Párnásznak zengnek Muzsák.

780 A' mély tengernek öblében
 Sirenesek' örvényében
 Énekelnek a' Nimfák.

Tapsolván, mulassunk, éljen kegyes Dáfnisunk.

785 Tartsa Isten kiért jöttünk
 Ide, 's koronát kötöttünk
 Néki fejünket hajtván

790 Kérjük vélünk hogy maradjon
 Kegyességében meg-hagyjon
 Magunkat meg-alázzván.

Tapsok közt mulassunk, Éljen kegyes Dáfnisunk.

A MŰ ADATAI

A Pesten Landerer Mihály betűivel nyomtatott pásztorjátékot a Kegyesrendiek Központi Könyvtárában Kilián István találta meg, akinek ezúton is köszönetet mondunk a szöveg rendelkezésünkre bocsátásáért. Jelzete: P 34/5/17.

Modern kiadása most jelenik meg először.

SZERZŐ

A szerző személye ismeretlen.

Pásztorjátékából elég nehezen hámozható ki, hogy Werhowatz, a „főbb Dáfnis” dicséretére és ugyanakkor Wohlgemüth Fülöp „fő Dáfnis” névünnepére írta. Az ő dicséretük mellett a pásztorok életébe is bepillantást nyerünk. Elpusztultak juhaik, segítségért is folyamodnak Dáfnishoz. Végül is nem kerülnek Pesten szembe vele. Bonyolítja a sovány cselekményt, hogy a pásztor szónak átvitt jelentésben lekipásztor értelme is van. A Dáfnisok segítenek a szegényeken, de fő gondjuk a hívők nyája, ennek a pásztorai.

Nehézkes a szerző nyelvezete. Sajátos szóalkotásai, nyelvújításai és tájszavai miatt darabja helyenként homályos.

777 [Hiányzik az éneklő neve.]

FORRÁS

Tárgyánál, alkalmi jellegénél fogva nehezen képzelhető, hogy írott forrást használt volna a szerző. A klasszikus pásztornevek ebben az időben közhasználatúak voltak.

ELŐADÁS

A címlap szerint 1789. „Iker-havának első napján” játszották a „Pesti Nevendék Papok' Házában”. Az Ikrék hava május hónapja volt. Fülöp napja azonban május 26-án van, de a címlap szerint a hónap első napján játszották.

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Abban a feltételezésben, hogy a szerző látta nyomtatásban megjelent munkáját, a szöveget betűhíven közöljük. Néhány kétségtől eltekintve azonban (oblmbe, viilango, agyarén, koridon, eyetskét, másihoz, ninints) lapalji jegyzetelés nélkül kijavítottunk. A nyomtatványban egy-két helyen elmaradt a szereplők neve, ezeket pótoltuk. Ilyenkor és minden más javításkor a változtatást kurziváltuk, lapalji jegyzetünkben feltüntettük.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZATOK

- 10 *Timborom' húrja* — tamburám húrja; a tambura lanthoz, citerához hasonló húros, pengetős hangszer.
11 *Márs hada sem tűnt el* — célzás a török elleni háborúra; *Tzérés* — Ceres (Demeter) a földanya egyszer terméketlenséggel átkozta meg a földet.
12 Ez és a következő sorok a Duna áradásának következményeire vonatkoznak.
13 *Séza* — hintó; *zabolyáján* — zabláján
15 *ájáz* — száját feszíti; *héjáz* — fennhéjáz
18 *Szák* — egyfajta halászháló; *zsigonka* — szigony
19 *szittyó* — szikes rétek növénye; *sonkoly* — valaminek az alja, seprűje
20 *lapány* — lapály, tócsás föld
24 *pipis* — pacsirta
25 *Száraz úk* — valami, ami túlságosan régi, öreg
30 *Rátske* — ? (Ráckeve?)
50 *fulyva* — megfulladva, dögölten
54 *Páles* — a nyájak, legelők védőistene
61 *akoly* — akol — halcsapda; *zogat* — zagot — hulladék
67 *finnya* — válogatós, finnyás
70 *Hötyke* — hetyke
72 *dagály piperéi* — kevélykedő sallangjai
78 *Esztergyéja* — eszterhéja — teteje
89 A sor értelme: csak folyton beszélj
99 *pörgyét* — pörgét, perjét — azaz a pázsitfűvet
100 *fény döllést* — este
102 *Ért* — elérkezett
105 *kese* — fehér-fekete, fehér-lábú
107 *gyótyény* — folyókafű
108 *Ztillás* — csillás = gyékényes, sás
125 *szeles* — meggondolatlan
134 *baglyára vászt* — szénaboglyára madárijesztőt
137 *húrosok* — rigóféle madarak
138 *verő* — napfény
141 *tölgvét* — tögyét
143 *gyúrttal* — gyúrt túróval, sajttal; *Értés* — okos

- 146 *Dám'* — a Damétás rövidített alakja
 157 *teng'lébe* — tengelyébe
 169 *Portzingós rétünkbe* — porcfüves rétünkre
 170 *hortyot húztanak* — horkoltak, hortyogva aludtak
 171 *iszolaggal erősült garádkat* — felkapaszkodó növénytől erősebb kerítésünket
 173 *el-is ollózták* — lelegelték
 175 *Huzmi* — zsaroló, másét magához ragadó
 176 *térelni* — visszaterelni
 177 *húszét'ni* — uszítani
 180 *Egy vendel* — egy bődön
 183 *Itt van már Dömötör* — április 9-e
 189 *Fintzot rugni* — fickándozni, egyet-egyet ugrani
 193 *göbe disznó* — nőtény disznó, koca
 196 *bokályát* — kancsóját, korsóját
 198 *kortsola torka* — csúszós torok, melyen a bor lecsúszik
 210 *ordos* — tarka, szürke
 226 *tsetséje* — csecsebecséje
 227 *borója* — burdója — dudasípja
 228 *két farka petákat* — két rövid petákat
 235 *barka üdő* — tarka üsző
 236 *esztena* — sövényvel kerített hely a juhoknak
 238 *katzéros* — nyalka, vig; *búvár* — bűvármadár
 239 *viszáját* — visszáját, vizját — a horog, szigony szakája
 277 *öblömbe* — ölembe
 297 *galand't* — galandot — szalagot
 306 *Zsenditse asztagokat* — zsendice-rakásokat (A zsendice a juhtej felforralása után kivált savó, összement juhtej.)
 328 *párkázván* — ?
 335 *ki-terpett* — kiduzzadó, tágra terjedt
 340 *rakatjával* — rekettyefűzzel
 349 *bonta* — tarka
 351 *multa* — mióta
 356 *karaszsol* — karacsol? = karattyol
 358 *hasóvány* — hasábfá, hasábfából kerítés
 364 *Vera fax* — igaz fáklya
 365 *Verbo fax* — fáklya a szavával; mindkét sor Werhowatz nevét idézné.
 397 *zur-zavarékonn* — zürzavaron
 403 Werhowatz csak egy évig volt Pesten a szeminárium kormányzója, akkor zágrábi püspökké nevezték ki.
- 404 A sor vonatkozása ismeretlen előttünk.
 409 *Pomóna* — a kerti gyümölcs istennője
 423 *izinomon* — fűféleség
 424 *vettetnek* — megvetettnek
 427 *zöpögés* — lassú írás
 436 *nyíl kavicsok* — mint a nyíl olyan kavicsok; hegyes
 444 *t'ább* — tovább
 451 *Font kő* — hamis kő
 522 *hara* — zsák gyapjúnak, gyapotnak
 531 *bodorja* — göndör szőrű juha
 538 *zanót* — elszáradt gyep, gizgazos rét
 561 *mosolengu* — ?
 568 *nyiretjő* — hegedüvonó, hegedű
 571 *Anfion ék Sípját* — Amphion ékes sípját
 577 *lejtőjét* — táncát
 579 *redesült* — redős, gerezdelt
 582 *Boreas* — az északi szél, annak istene

- 583 *Notus* — a déli szél, annak istene
 585 *Aganippe* — a múzsáknak szentelt forrás Helikon hegyén
 592 *pipisek lebegnek* — pacsirták szálldosnak
 602 *Publius* — Ovidius
 610 *Zágori* — ? (Van ilyen helység Erdélyben, Küküllő megyében.)
 619 *lipe* — lepke
 641 *Taburnus* — hegység Campaniában
 657 *Flegyetont* — Phlegetont, az Alvilág egyik folyóját; *pöttögetett* — tarkított
 658 *Ethon, Pirois, Eous* — Helius napisten lovai
 670 *hanga bokorka* — örökzöld törpecserje rózsaszín virágokkal
 672 *Tzintzia* — Cynthia Dianának egyik neve
 678 *anyájúbb* — anyányibb, nagyobb
 701 A sor értelme: tavaszi ellésű báránycám feláldozom (szénre hajítom, hagyatom).
 704 *dalias kar zsölle* — szép karosszék
 708 *hat-ötös vers* — hexameter
 720 *tönte bilinget* — tömött szőlőfürtöt
 721 *burdóm* — vö. a 227. sorral!
 728 *koronát köte* — koszorút kötött
 735 *A' mák* — a másik
 736 *szúlja* — szúja
 739—748 Nem tudjuk, a sorok mire céloznak. (Palemon sem tudta! Vö. a 748. sorral!)
 753 *szek-szin fűrgyét* — gesztenyebarna hajfűrtjeit
 757 *mess* — szelj ti. kenyeret
 770 *pergelt* — égetett
 771 *Tsutorámnak* — kulacsomnak

**A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat főigazgatója
A szedés és a számítógépes szerkesztés a SCRIPTUM Kft., Szeged munkája
Felelős vezető: dr. Vas Zoltán
Budapest, 1990**

**Felelős szerkesztő: Giliczéné Szamák Ágnes
Műszaki szerkesztő: Nyárádi Tamásné
Kiadványszám: 2851
A fedéltervet készítette: Németh Zsuzsanna
Megjelent 54,70 (A/5) ív terjedelemben
HUISSN 0865—1884**

ÉNEKEK ÉS VERSEK

(1686—1700)

(Régi Magyar Költők Tára XVII. század 14.)

Sajtó alá rendezte

JANKOVICS JÓZSEF

Kötetünk a XVII. századot lezáró másfél évtized, az 1686—1700-as évek közköltészeti termését mutatja be. A „magyar romlás századának” azon éveit, amikor a török félhold már fogyóban van Magyarországon, Erdély elveszti viszonylagos függetlenségét is; a Thököly-villongások üszkei még fel-fellángolnak, s a zsarát alatt már készülődik a Rákóczi-szabadságharc. Az alkalmi versszerzők — deákok, halálra ítélt rabok, kántorok, mükedvelők a társadalom minden rétegéből — többségének eddig neve és műve egyaránt ismeretlen volt, s itt lát először napvilágot. A századvég embere verses útleírással, találós kérdéssel, naptár- és üdvözlőverssel, ünnepköszöntőkkel, búcsúzókkal és búcsúztatókkal vall magáról és koráról. A közköltészet névtelenjei és nevesei nem csupán közösségi élményekről adnak számot, hanem alkotásaik műfaji és tematikai sokszínűsége révén a magánszféra minden területéről is. Műveik a megmegmutató esztétikai értéken túl inkább érdekes és gazdag kultúrtörténeti forrásértékükkel járulnak hozzá a korszak ismeretéhez.

A gyűjteményt keltezetlen bujdosóénekek zárják, melyek a népköltészetig terjedő utóéletükkel egész a múlt századig hatottak verselésünkre.

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

286

Ft